بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيم

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِه وَصَحْبِهِ اَجْمَعِينَ

DOĞRU SÖZLÜ OLMAK VE YALANIN KÖTÜLÜĞÜ

A-Doğruluğun fazileti

Doğru söz, bir şeyden olduğu gibi haber vermek demektir.

Doğru sözlü olmak, övülen işlerin aslı, nübüvvetin rüknü, takvanın neticesidir.

Tevbe Süresinin 119. Ayet-i Kerimesi'nde Mevlamız şöyle emir buyurur:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

"**Ey iman edenler; Allah'dan sakınınız ve sadıklarla beraber olunuz."**

"İmanlarında ve ahidlerinde veya hak dinde gerek niyet, gerek söz ve gerek fiilce ve hatta her hususta sadık olanların maiyetinde bulununuz. Onlar gibi özü doğru, sözü doğru, işi doğru olunuz."[1]

Fahreddin Razi Hz. şöyle buyurur: "Sıddîk kelimesinin iki manası vardır:

1. Doğrulukta (sıdkta) mubalağadır. Bu öyle kimsedir ki doğruluk âdeti olmuştur.
2. Hakkı tasdiki çok olan, artık bununla meşhur olmuş kimsedir.

[1] Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili

Ancak “sıddîk” için verilen bu iki manadan birincisi daha evladır. Zira bir şeyi tasdik eden, tasdikinde sâdık olmakla “sıddîk” diye isimlendirilir.”[2]

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

اِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِى اِلَى الْبِرِّ وَاِنَّ الْبِرَّ يَهْدِى اِلَى الْجَنَّةِ وَاِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَاللهِ صِدِّيقاً وَاِنَّ الْكِذْبَ يَهْدِى اِلَى الْفُجُورِ وَاِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِى اِلَى النَّارِ وَاِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَاللهِ كَذَّاباً

“Şüphesiz doğru söz; iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Muhakkak insan doğru söyler; nihayet Allah katında sıddik olarak yazılır. Şüphesiz yalan söz fücûra, fücur ise cehenneme götürür ve insan yalan söyler; nihâyet Allah katında kezzâp (çok yalancı) olarak yazılır.”

Hadis-i Şerif’te iyilik diye tercüme edilen “birr”, hayırda bolluk manasındadır. Denilmiştir ki “birr”, hayrın hepsi için isimdir. Doğru söz bütün hayırların anahtarıdır. Kişi doğruluk üzere devam ettiğinde, mele-i a’lâ’da kavlen, fiilen ve itikâden sıddîk olarak meşhûr olur. Artık levh-i mahfuzda ve meleklerin sahifelerinde ismi sıddîk olarak yazılır. (Mele-i A’lâ, “en yüksek hey’et, en âlî cemiyet yani Melekler âlemi” şeklinde tefsir edilmiştir.) [3]

Yalan insanı fücura götürür. Fücur, diyanet perdesini yırtmak ve fesâda meyletmek, masiyetlere kendini kaptırmak demektir. Yalan üzere devam edenler ise “çok yalancı” manasına “kezzâb” olarak yazılırlar.

İbn-i Mes'ud (r.a.) şöyle demiştir: "Kul yalan söylemeye ve yalan söyleme niyetini taşımaya devam edince, bir an gelir ki, kalbinde önce siyah bir nokta belirir. Sonra bu nokta büyür ve kalbinin tamamı simsiyah olur. Sonunda Allah nezdinde "yalancılar" arasına kaydedilir."[4]

[2] Fahreddin Râzî, Tefsir-i Kebir, Meryem Süresi 41. Ayet’in tefsiri
[3] Elmalılı, Hak Dini Kur’ân Dili, Saffat Suresi 8. Ayet-i Kerime’nin tefsiri
[4] İmam-ı Malik, Muvatta’, Hadis No: 1570 (Hadis-i Şerif’in devamında)

“Nübevvet makamından sonra sıddıkıyyet makamı gelir.”[5] Sıddîk kelimesinin, sıdk’tan alınmış olması dahi, sıdkın fazileti için yeterlidir.

Ariflerden bazıları sıdk ile ihlas arasındaki farkı ifade ederken şöyle demişlerdir:

اِنَّ اْلاِخْلاَصَ يَخْتَصُّ بِنَفْيِ صِفَاتِ اْلاِشْرَاكِ وَالصِّدْقَ يَخْتَصُّ بِنَفْيِ صِفَاتِ النِّفَاقِ

“İhlâs; şirk sıfatlarının nefyine; sıdk ise nifak sıfatlarının nefyine mahsusdur.”[6]

İhlâs, şirkin vasıflarıyla mücadele ederken; sıdk ise nifakın sıfatlarını ortadan kaldırmaya çalışır. Münafıklar, müşriklerden daha aşağıda olduğuna göre münafıkların vasıflarına zıt olan sıdk, ihlâsın da üzerindedir.

“Doğruluk, sözde olduğu gibi fiil ve halde de olur. Sözdeki doğruluk sözü yalandan korumaktır. Fiildeki doğruluk, işlerimizi gösterişten ve menfaat talebinden muhafaza etmektir. Haldeki doğruluk ise, şöhret, dünya makam ve mevkii gibi fasit maksatlardan ahvali uzak tutmaktır.”[7]

Ahzab Süresi’nin 23. Ayet-i Kerimesi’nde ahdine sâdık olan müminler şöyle medh-ü sena edilir:

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضٰى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

“Müminlerdendir o erler ki Allah’a verdikleri ahde sadakat gösterdiler. Kimi adağını ödedi (canını verdi), kimi de beklemektedir. Onlar, ahitlerini hiç değiştirmediler.”

Hz. Enes (r.a.) bu Ayet-i Celile’nin nüzülüne sebep olan hadiseyi şöyle nakleder:

5 İbn-i Acibe, el-Bahru’l-Medid Tefsiri
6 Seyyid Ahmed bin Acibe, el-Cevahiru’l-Aciybe, s.246
7 El-Bahrul Medid,

“Amcam Enes bin Nadr (r.a.) Bedir Harbi’nde Rasulullah (s.a.v.) ile beraber bulunamamıştı. Bu duruma çok üzülmüş ve kendi kendine; “Allah’ım eğer beni Rasulullah (s.a.v.) ile beraber ikinci bir harbe yetiştirirsen nasıl savaşacağımı ben bilirim” diye karar vermişti.

Ertesi yıl Uhud Savaşı’na katılabilmişti. Sad bin Muaz (r.a.) kendisini gördüğünde; “Ne o, nereye gidiyorsun?” diye sorunca, o; “Uhud dağının ardında cennetin kokusunu aldım, cennet’e gidiyorum” demişti. Öyle bir mücâhede etmişti ki şehit olduğu vakit mübârek vücûdunda seksen küsur yara bulunmuştu. Kız kardeşi, kendisinde tanınacak bir hal kalmadığı için ancak elbisesinden onu tanıya bilmişti. İşte yukarıdaki ayet-i celiyle, bu hadise üzere nâzil olmuştu.”[8]

Doğruluk, âlemin bekasının rükünlerinden biridir. Şayet doğruluk kalkmış olsa elbette âlemin nizamı ve bekası sıhhat bulmaz.

Ahzab Süresi’nin 70 ve 71. Ayet-i Kerimeleri’nde şöyle buyrulur:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

“Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve sağlam söz söyleyin. Ki Allah size amellerinizi düzeltiversin, işlerinizi yoluna koyuversin.”

“Hangi hususta olursa olsun, bir söz söylediğiniz zaman hak ve doğru hedefine mütevecciih sağlam söz söyleyin. Sonunda yalan çıkacak, söyleyenleri küçük düşürecek, çürük sözler söylemeyin. Çünkü bir cemiyetin sözü ne kadar sağlam olursa, işleri de o nisbette düzgün olur. Sözü sağlam olanın özü de sağlam olur. Özü sağlam olanın işi de sağlam olur.”[9]

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) buyururlar ki:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مَا يَتَبَيَّنُ مَا فِيهَا يَهْوِي بِهَا فِي النَّارِ أَبْعَدَ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

[8] İmam-ı Gazalî, İhya-ü Ulumi’d-Din, c.5, s.41
[9] Elmalılı, Hak Dini Kur’ân Dili

“Muhakkak ki kul, hakkında düşünmediği halde bir kelime konuşur da, bu sebeple cehennem nârında meşrık ile mağrib arasındaki mesafeden daha uzak yere yuvarlanır.”[10]

Hadis-i Şerifte zikredilen مَا يَتَبَيَّنُ فِيهَا ifadesiyle murad-ı

Peygamberî, ehl-i hadis tarafından değerlendirilip hadis-i şerif şöyle izah edilmiştir: “Kendisi hakkında kafa yormayıp, neyi iktiza ettiğini düşünmeden; hayır mı, şer mi, anlamadan; kötülüğünü umursamadan, yükleneceği günahtan korkmadan, ağzına gelen kelimeyi konuşan kişi bu kötü akıbete düçar olur.”[11]

Kişi konuştuğunun sahibi ve müdafii olmalıdır. Zannımca şöyle, kanaatimce böyle diyerek, birbirine muhalif cümlelerle mesnetsiz konuşmamalıdır.

İbni Mes’ud (r.a.) şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشَّيْطَانَ لَيَتَمَثَّلُ فِي صُورَةِ الرَّجُلِ فَيَأْتِي الْقَوْمَ فَيُحَدِّثُهُمْ بِالْحَدِيثِ مِنْ الْكَذِبِ فَيَتَفَرَّقُونَ فَيَقُولُ الرَّجُلُ مِنْهُمْ سَمِعْتُ رَجُلاً أَعْرِفُ وَجْهَهُ وَلَا أَدْرِي مَا اسْمُهُ يُحَدِّثُ

“Şeytan insan suretinde temessül eder ve bir cemaate gelerek onlara yalan şeyler söyler. Bir müddet sonra cemaattekiler dağılır. Onlardan biri: “Bir adam dinledim, yüzünü de tanırım ama ismini bilmiyorum, şöyle şöyle söylemişti.” diyerek (onun yalanını bilmeden tekrar eder.)[12]

Tıybî buyurur ki; “bu ifadede, duyduğumuz kelamın doğruluğunu araştırmaya tembih vardır. Bu sözün sahibi, sözünü başkasına nakledeceğimiz sadık bir kimse midir, yoksa sözünü nakletmekten kaçınılması gereken yalancı bir şahıs mıdır, bunun bilinmesi gerekir.”[13]

Zira Hadis-i Şerif’te şöyle buyrulur:

[10] Sahih-i Müslim, Hadis No: 5304
[11] el-Adabü’ş-Şer’iyye, el-Mektebetü’ş-Şamile
[12] Sahih-i Müslim, 8 Numaralı Hadis-i Şerif’in devamında
[13] Aliyyü’l-Kârî, Mirkâtü’l-Mefâtih Şerh-ü Mişkâtü’l-Mesâbih

كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِباً أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ

“Kişiye duyduğu her şeyi konuşması yalan olarak yeter.”[14]

Bu hususta Hz. Üstazımız (k.s): “Evlatlarım, ağzınızdan çıkan sözlere dikkat edin. Sözlerinize sahip olun. Kalemini kaybeden bir adama, bulan kimse gelir de “kalemin bu mu?” diye sorarsa, o adam hiç tereddüt etmeden “evet bu!” diye malına sahip çıkar. Binaenaleyh sizler de söylediğiniz sözler hakkında biri karşınıza çıkıp da; “bunu sen mi söyledin?” dediği zaman gâyet rahat bir şekilde, “evet, ben söyledim” diyebilmelisiniz.”[15], buyururlar.

Fakih Ebu’l-Leys es-Semerkandi Hz. şöyle der: “Doğruluğun alameti; nefsine farz olarak şu on şeye riayet etmektedir:

1.Lisanı gıybetten korumak.

2. Kötü zandan kaçınmak.

3.Alay etmekten kaçınmak.

4.Haramlardan gözü kapamak.

5.Doğru konuşmak.

6.Allah yolunda infâk etmek.

7.İsrâf etmemek.

8.Büyüklük ve Üstünlük istememek.

9.Beş vakit namazı muhâfaza etmek.

10.Ehli sünnet ve cemâat îtikâtı üzere olmak.”[16](Dürretül vaizin)

Vücudun bütün azaları kalbe bağlıdır.

[14] Sahih-i Müslim, Hadis No: 6
[15] Ziya Sunguroğlu’nun Notları, s.111
[16] Dürretü’l-Vâ’izîn

أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ

"Cesette bir et parçası vardır ki o salih olduğu zaman, bütün ceset salih olurken; o fesada uğradığı zaman bütün ceset fesada uğrar. Dikkat edin o kalptir"[17] hadis-i şerifi bunun şahididir.

Ebu Saîdi'l-Hudrî (r.a.) Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'den şu Hadis-i Şerif'i rivayet eder:

إِذَا أَصْبَحَ ابْنُ آدَمَ فَإِنَّ الْأَعْضَاءَ كُلَّهَا تُكَفِّرُ اللِّسَانَ فَتَقُولُ اتَّقِ اللَّهَ فِينَا فَإِنَّمَا نَحْنُ بِكَ فَإِنِ اسْتَقَمْتَ اسْتَقَمْنَا وَإِنِ اعْوَجَجْتَ اعْوَجَجْنَا

"Adem oğlu sabaha erdiğinde, bütün azaları lisanına tezellül ve tevazuda bulunur ve şöyle der: Bizim hakkımızı muhafaza uğruna Allah'tan kork. Bizler sana taalluk ediyoruz (sana bağlıyız). Sen dosdoğru olursan bizler de (sana tabi olarak) öyle oluruz. Sen hidayet yolundan meyledersen bizler de meylederiz."[18]

"Lisan, kalbin tercümanı ve halifesidir."[19] Şu halde kalbin fesadı dilde zahir olur. Dilin fesadı da bütün azalara sirayet eder.

"Sadıktır kişi düzgündür onun işi,

Kaziptir kişi bozuktur onun işi."[20]

B- Yalanın kötülüğü

Yalan herhangi bir meseleyi gerçekte olduğundan farklı olarak haber vermektir. Eğer kasten söylenilirse bu kat'i olarak haramdır.

Her hastalığın kökü yalandır. Her günah yalan toprağında filizlenir. Günahların en büyüğü olan küfür ve şirk dahi yalandan ibarettir. Zira Allah ve rasülünü yalanlamaktan daha büyük bir yalan yoktur. Ayet-i

[17] Sahih-i Buhari, Hadis No: 50
[18] Sünen-i Tirmiz, Hadis No: 2331
[19] Tuhfetü'l-Ahvezi, Şerhu Sünen-i Tirmizi, 2331 Numaralı Hadis-i Şerif'in şerhinde
[20] Ziya Sunguroğlunun Notları, s.30

Kerimeler'de kafir ve müşrikler "Yalancılar" olarak vasfedilir. Nahl Süresi'nin 105. Ayet-i Kerimesi'nde şöyle buyrulur:

اِنَّمَا يَفْتَرِى الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاُولٰئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ

"Yalanı ancak Allah'ın ayetlerine inanmayanlar uydurur iftira ederler. İşte yalancı olanlar onlardır"

"Yalancılık ancak Allah (c.c.)'nun ayetlerini yalanlayanlara layık olur. Zira onlar, Allah-ü Teala'ya karşı yalan ve iftiradan dolayı cezaya düçar olacaklarını beklemezler. Bunun için de bundan kaçınmazlar."[21]

Rasulullah (s.a.v.) Efendimiz Hadis-i Şerifleri'nde müminin yalancılık gibi kötü bir huyla vasıflanamayacağını ifade buyururlar.

يُطْبَعُ الْمُؤْمِنُ عَلَى الْخِلاَلِ كُلِّهَا إِلاَّ الْخِيَانَةَ وَالْكَذِبَ

"**Mü'min; hıyanet ve yalanın gayrı bütün kötü hasletler üzerine yaratılabilir."[22]**

"Yalan ve hıyanet tabiatı müminde bulunmaz. Zira iman ve tasdikin gereği, sıdk ve emanettir."[23]

Safvân İbn-i Süleym (r.a.) anlatır:

قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَكُونُ الْمُؤْمِنُ جَبَانًا فَقَالَ نَعَمْ فَقِيلَ لَهُ أَيَكُونُ الْمُؤْمِنُ بَخِيلًا فَقَالَ نَعَمْ فَقِيلَ لَهُ أَيَكُونُ الْمُؤْمِنُ كَذَّابًا فَقَالَ لَا

"**Ey Allah'ın Rasûlü! Mü'min korkak olur mu?", denildi "Evet" buyurdular. "Pekiyi cimri olur mu?" denildi, yine: "Evet" buyurdular. "Pekiyi yalancı olur mu?" diye sorduk. Bu sefer: "Hayır!" buyurdular."[24]**

[21] İ.Hakkı Bursevî, Ruhu'l-BeyanTefsiri
[22] Müsned-i Ahmed ibn-i Hanbel, Hadis No: 21149
[23] Aliyyü'l-Kârî, Mirkâtü'l-Mefâtih Şerh-ü Mişkâtü'l-Mesâbih
[24] İmam-ı Malik, Muvatta', Hadis No: 1571

Furkan Süresi'nin 72. Ayet-i Kerimesi'nde, Allah'ın has kullarının vasıfları sayılırken şöyle buyrulur:

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا

"Ve onlar ki, yalan şahitlik etmezler, boş bir söze rasladıkları zaman vakar ile (oradan) geçip giderler."

"Yalan yere şahitlik yapmadıkları gibi yalan söylenen ve her türlü tezviratın yapıldığı yerlerde de durmazlar."[25]

Peygamber Efendimiz (s.a.v.);

اِنَّ الْكَذِبَ بَابٌ مِنْ اَبْوَابِ النِّفَاقِ

"**Yalan nifak kapılarından bir kapıdır"**, buyurarak yalanın münafıkların huy ve hasletlerinden, onların alamet-i farikalarından biri olduğunu haber vermiş ve şöyle buyurmuştur:

ثَلاَثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ فَهُوَ مُنَافِقٌ وَإِنْ صَامَ وَصَلَّى وَزَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ مَنْ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ

"Üç şey kimde bulunursa, namaz kılsa, oruç tutsa ve kendini mü'min sansa da yine münâfıktır (iki yüzlüdür). Konuştuğu vakit yalan söyler, va'dettiği vakit va'dini yerine getirmez, itimad edildiği vakit emânete hıyânet eder."[26]

İşte bundan dolayı Resulüllah (s.a.v.) "yalana yaklaşmayın, yalana yaklaşmayın ve yalana yaklaşmayın" diye tekrar ve ısrarla nasihatlerde bulunmuştur.

Hz. Ebubekir (r.a.) anlatır: "Biz Rasulullah (s.a.v.)'in yanında idik. Rasulullah (s.a.v.) buyurdular ki;

[25] Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili
[26] Müsned-i Ahmed İbn-i Hanbel, Hadis No: 10504

أَلاَ أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ قُلْنَا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ الإِشْرَاكُ بِاللَّهِ ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَكَانَ مُتَّكِئًا فَجَلَسَ فَقَالَ أَلاَ وَقَوْلُ الزُّورِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ ، أَلاَ وَقَوْلُ الزُّورِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ فَمَا زَالَ يَقُولُهَا حَتَّى قُلْتُ لاَ يَسْكُتُ

“Ben size günahların en büyüğünü haber vereyim mi?” Biz de: “Buyur Ya Rasülallah”, dedik. Peygamberimiz (s.a.v.): **“Allah Teala’ya şirk koşmak, anaya babaya eza vermek.”** Peygamberimiz (s.a.v.) bir şeye dayanmış vaziyette idi. Hemen doğruldu ve oturdu. **“Dikkat ediniz, bir de yalan söz ve yalan yere şahitliktir. Dikkat ediniz! Bir de yalan söz ve yalan yere şahitliktir. Dikkat ediniz! Bir de yalan söz ve yalan yere şahitliktir.”**, buyurdular ve son cümleyi tekrâr etmeye devam ettiler. Hatta ben sükut etmeyecek (son cümleyi tekrara devam edecek) dedim.”[27]

Rasulullah (s.a.v.)’in bu sözleri çok tekrarı ve yaslanır vaziyette iken sözlerine oturarak devam etmeleri, etrafındakilerin dikkatlerini üzerlerine toplayıp küçük ve zararsız zannedilebilen yalanın çirkinliğini, günahının büyüklüğünü ifade etmek içindir.

Hz. Abdullah b. Amir (r.a.) anlatır: Ben küçüktüm. Rasül-i Ekrem (s.a.v) evimize teşrif buyurmuşlardı. Annem bana seslendi “Abdullah gel, sana bir şey vereceğim”, dedi. Bunun üzerine Rasül-i Ekrem: وَ مَا اَرَدْتَ اَنْ تُعْطِيَهُ “ona ne verecektin?” diye sordu. Annem; “hurma vereceğim”, dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

اَمَّا اِنَّكِ لَوْلَمْ تَفْعَلِى لَكُتِبَتْ عَلَيْكِ كَذِبَةٌ

“Dikkat et, eğer bir şey vermeyecek olsan (bunu aldatmak için söylesen) sana bir yalan günahı yazılırdı.”[28]

Hafız Şirazî (r.h.) şöyle demiştir: “Doğru söyle ve doğru söz dinle ki güneş doğru söyleyen nefesten ve fecri sadıktan sonra doğar. Yalan

[27] Sahih-i Buhari, Hadis No: 2460
[28] Beyhakî Sünen-i Kübrâ, Hadis No: 21360

söyleyen kişi ise yüzü siyahtır. Çünkü yalan zulmettir. Kişinin yüzünü karartır. Yani yalancı şafağın ardından zulmet vardır. Subh-ı sadığın ardında ise nur ve aydınlık vardır. Kim doğru söylerse, ondan nur fışkırır."[29]

MUKADDESÂT VE BÜYÜKLERE HÜRMET

Mukaddesât, Allah-ü Teâlâ'ya mensup olan, dinen pâk ve nezih bulunan, manevi bir büyüklüğe sahip kutsî şeylere denir. Bunun yerine Şeâir-i İslam tabiri de kullanılır.[30]

"Şe'âir" kelimesi, "şuur" masdarından olup "şeîre veya şiare veya meş'er" kelimelerinin cemîsidir. Lügatte hususî işaret, alamet-i müş'ire gibi manaları ifade etmektedir. Şe'âir bazen ibadetin kendisi için kullanılır. Buna göre Ezan, cemaatle namaz, Cuma ve Bayram namazları, Hac İbadeti, İslam'ın Şe'âiri'nden yani alametlerindendir. Bazen de ibadetin mahalli için kullanılır. Bu manaya göre ise minareler, camiler, Safa ve Merve ile diğer menasik-i Hac hepsi Dinimizin mukaddes kabul ettiği hususi işaretleri, alametleridirler.[31]

Allah-ü Teâlâ mukaddes olduğu gibi O'nun bütün mübarek isimleri de mukaddestir. Hatta bir ism-i celili de Kuddûs'tür. Allah-ü Teâlâ'nın kitapları, peygamberleri, velileri bu kudsiyeti haizdirler. Yine dinî ibadetler ve onların icra edildiği İslam ma'bedleri kutsaldırlar.

Tazim ve hürmet ise bir şey hakkında büyük sayıldığına delâlet edecek surette güzel muamelede bulunmaktır.[32]

Allah-ü Teâlâ'nın emirlerine tazim, yarattıklarına şefkat İslam'ın özüdür.

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيُوَقِّرْ كَبِيرَنَا

"Büyüklerine hürmet, küçüklerine şefkat göstermeyen bizden değildir.",[33] buyrulduğu üzere büyüklere hürmet, küçüklere şefkat ahlaki vazifelerin en mühimlerindendir.

[29] İ.Hakkı Bursevî, Ruhu'l-Beyan Tefsiri
[30] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali s. 494
[31] Elmalılı, Hak Dini Kur'ân-ı Kerim Dili, Bakara Suresi 158. Ayet'in Tefsiri
[32] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali s. 494
[33] Sünen-i Tirmizî, Hadis No: 2043

Hac süresinin 30 ve 32. Ayet-i Kerimeleri'nde şöyle buyrulur:

وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللّٰهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهٖ

"Her kim de Allah'ın hürmetlerine tazim ederse bu kendisi için Rabbi indinde mutlak hayırdır."

وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللّٰهِ فَاِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ

"Her kim de Allah'ın şeâirine tazim ederse şüphesiz o kalplerin takvasındandır."

Ayet-i Kerimeler'den anlaşıldığı üzere hürmet, kişinin takvasıyla mütenasip olarak sonu hayırla müjdelenmiş bir emr-i ilâhi iken; hürmetsizlik, zararı çok büyük günahlardandır. Hucurat Süresi'nin 2. Ayet-i Kerimesi'nde şöyle buyrulur:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَرْفَعُوا اَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ اَنْ تَحْبَطَ اَعْمَالُكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ

"Ey iman edenler! Seslerinizi peygamberin (s.a.v.) sesinden daha yüksek kaldırmayın ve ona birbirinize bağırdığınız gibi yüksek sesle söylemeyin. Haberiniz olmadan amelleriniz hiçe iniverir."

Ayet-i Kerime'de, hürmet ve edebi terkedenin -Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'i hafife almasa ve saygısızlık kasdı olmasa bile- dinden çıkabileceğine işaret edilmektedir. Çünkü, eğer kişi edebi terkederek sesini yükseltirse bu, zamanla kendisini hürmetsizliğe sevkeder. Hürmetsizlik küfre götürür; küfür ise amelleri boşa çıkarır.

Mukaddesata yapılacak hürmet ve tazim, tazim olunacak şeye göre farklılık arzeder. Bunlardan bir kısmı şöyledir:

A- Allah-ü teâlâ'ya hürmet ve ta'zim

Her nimet külfete, her külfet de nimete göredir. Her hak, bir vazife karşılığı olarak bulunur. Her kim bir hak elde ederse, karşılığında mutlak surette bir vazife ile mükellef tutulur. Zira vazife haktan önce gelir.

Lütfettiği nimetlere karşı, o nimeti vereni tanımak, O'nun emirlerini tutmak, O'nun gösterdiği yoldan çıkmamak akıl ve vicdanın icabıdır.

Böyle olunca Allah-ü Teâlâ'nın birliğini ve O'ndan başka ibadete layık hiçbir ilah olmadığını, O'nun en yüce sıfatlarla muttasıf ve noksan sıfatlardan münezzeh bulunduğunu tasdik etmekle O'na iman etmek; O'nun emir ve yasaklarına harfiyen riayet etmekle, O'ndan korkmak; O'nu ve sevdiğini, sevmek; yerdiğini, yermek; O'na olan sevgimizi dünyanın her şeyinden üstün tutmak, O'nu görmüyor olsak da O'nun bizi gördüğünü bilerek, can-ü gönülden ibadet etmek, O'nu tanımak, O'na karşı daima edepli ve terbiyeli bulunmak, ismini hürmet ve tazimle anmak, dini ve ahlakî vazifelerimizdendir.[34]

Bunun için Rabbimiz'in ismi zikredildiğinde Celle Celalühü, Tebâreke, Teâlâ ve Sübhanehü gibi ifadeler ile tazimde bulunulması vacip olur.[35]

B- kur'ân-ı kerim'e ta'zim ve hürmet

Mukaddesâta hurmet hususunda ihtiyatlı hareket güzel görülmüş, en ufak hürmetsizliğin zararının büyük olacağı bildirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'e hürmet hususunda da kişi bu gayret ve ihtiyatla hareket etmeyi şiar edinmelidir.

Vakı'a Suresi'nin 77 ila 81. Ayet-i Kerimeleri'nde Rabbimiz (c.c.) Kur'an-ı Kerim'in şeref ve yüceliğini, ona gösterilmesi gereken tazim ve hürmeti şöyle beyan buyurur:

إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ - فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ - لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ - تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ - أَفَبِهَذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ

"O hakikaen bir Kur'ân-ı Kerim'dir. Öyle bir kitapta ki mahfuz tutulur. Ona tertemiz olanlardan başkası el süremez. O, Âlemlerin

[34] Ahmet Hamdi Akseki, İslam Dini, s.227
[35] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.495

Rabb'inden indirilmedir. Şimdi, bu kelama siz yağ mı süreceksiniz. (Hürmetsizlik edip inkâr veya taharetsizlikle onu kirletmeye mi kalkışacaksınız)[36]"

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de Hadis-i Şerifleriyle, Kur'an-ı Kerim'e karşı ünsiyet ve alakayı tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştur:

اَلاَ اَيُّهَا النَّاسُ فَاِنَّماَ اَنَا بَشَرٌ يُوشِكُ اَنْ يَأْتِىَ رَسُولُ رَبِّى فَاُجِيبَ وَاَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ اَوَّلُهُماَ كِتَابُ اللهِ فِيهِ الْهُدَى وَالنُّورُ فَخُذُوا بِكِتَابِ اللهِ وَاسْتَمْسِكُوا بِهِ فَحَثَّ عَلَى كِتَابِ اللهِ وَرَغَّبَ فِيهِ ثُمَّ قَالَ وَاَهْلُ بَيْتِى اُذَكِّرُكُمُ اللهَ فِى اَهْلِ بَيْتِى

"Dikkat edin ey insanlar! Yakında Rabbimin ölüm meleği bana gelir ve ben de ona icabet edip ahirete gidebilirim. Size iki mühim şey bırakıyorum. Birincisi Allah'ın Kitabı Hz. Kur'an'dır ki, onda Allah'ın hidayeti ve nuru vardır. Onu tutunuz ve ona sımsıkı sarılınız.

İkincisi ise, benim Ehl-i Beytim'dir. Size hatırlatıyorum; Ehl-i Beytim hakkında Allah'tan korkunuz. "[37] **(Son cümleyi üç defa tekrar etmişlerdir.)**

Kur'ân-ı Kerime' tazim, her şeyden evvel onun, Cebrail (a.s.) vasıtasıyla Peygamberimiz (s.a.v.)'e gönderilmiş bir Kelam-ı İlahi olduğuna inanmaktır. Cihan bir araya gelse en küçük suresinin benzerinin ortaya koyulamayacağını, hem lafzı hem de manasının mucize olduğunu tasdik etmektir.

Nazmını okumaya, manasını anlamaya çalışmak, anlamadığı cihetlerde kendi aklıyla hareket etmeyip manasını Allah-ü Teâlâ'ya havale etmek, haber verdiği tarihi vakı'aları ibretle düşünmek, kıssalarından hisse almak, hükümlerini baş tacı yapıp tatbik etmeye çalışmak, okurken veya dinlerken son derece edep ve terbiyeli bulunmaktır.[38]

[36] Parantez içi: Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili
[37] Sahih-i Müslim, Hadis No: 6378
[38] Ahmet Hamdi Akseki, İslam Dini, s.229

Rabbimizin mukaddes kitabından hakkıyla istifade edebilmek, zat-ı ulûhiyetine sığınmakla ondan gelecek yardıma bağlıdır. Bunun için Kur'an-ı Azim tilavetine Euzü-Besmele ile başlanılır.[39]

Mushaf-ı Şerif ele alınıp okunacağı zaman kişinin abdestli bulunması gerekir. Abdestsiz olan kimse mushaf-ı şerifi kılıfsız olarak eline alamaz. Ayet-i Kerime ile sabit olduğu üzere onu ancak temiz olan eller tutabilir. "Kur'an-ı Kerim okuyacağı zaman şu hususlara dikkat etmek adaptandır: Misvak kullanmak, güzel elbise giymek, saçları taramak ve güzel koku sürünmek, abdestli veya teyemmümlü olarak kıbleye yönelmek, yastık ve sair şeylere yaslanmamak, sırtını dayamamak, bir edep ve sükûnet hali ile başı eğik vaziyette, ya ayakta veya oturarak okumak. Otururken bağdaş kurmadan, mütevazi bir halde ve sanki hocasının huzurundaymış gibi oturmak…"[40]

Kur'ân-ı Kerim belden aşağı tutulmamalı, üzerine başka kitap ve eşya konulmamalıdır. Cildi, kapağı, sayfaları sağlam ve temiz tutulmalı, içine yazı yazılmamalıdır. Kur'ân-ı Kerim'in açıkta bulunduğu odada yatılmamalı, Kur'ân-ı Kerim'in karşı ayak uzatılmamalıdır. Kütüphanenin en yüksek rafına konulmalı, yapraklarına-kabına son derece itina gösterilmelidir.

Kur'an-ı Azim, temiz yerlerde, avret mahalleri örtülü ve Kur'ân-ı Kerim'i dinleyecek vaziyette bulunan kimselerin yanlarında açıkça okunabilir. Habis olan yerlerde, avret mahalleri açık veya başka bir işle meşgul olan kimselerin yanlarında cehren okunması mekruh olur.[41]

Hattat olan zat, yazacağı bir mushaf-ı şerif evrakını yüksekçe tutup pek ince olmayan bir kalemle ve pâk bir mürekkep ile beyaz kâğıt üzerine yazmalı, satırlarını seyrekçe bırakmalıdır. Mushaf nüshalarını pek küçük kıt'ada ince kalemler ile yazmak tenzihen mekruhtur. Bu mübarek nüshaların altın ile veya gümüş ile tezyin edilmesi, tazim için olduğundan caiz görülmüştür.[42]

Mushaf-ı Şerif'in, Hacer-i Esved'in, Kâbe-i Muazzama eşiğinin, hürmeten öpülmesi caizdir. Buna diyanet öpmesi denir. Nitekim mübarek bir zatın elini öpmeye de tahiyye öpmesi denilir.[43]

Mushaf-ı Şerif, sair dini kitaplar ve üzerinde Ayet-i Kerime yazılı bir kâğıt ile —bir zaruret olmadıkça— helâya girilmesi hürmete münafidir.

---

[39] Feteva-i Hindiyye, c.5, s.480 - Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.495
[40] Seyyid Ali Zade, Şerh-u Şir'ati'l-İslam, s.59
[41] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.496
[42] Feteva-i Hindiyye, c.5, s.490; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.496
[43] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.496

Bunları helaya girmeden evvel çıkarmalı, pak bir yere bırakmalıdır.[44] Kur'an-ı Kerim harfleri yazılmış olan kalemin tozları ve silgi parçacıkları dahi ta'zim ve hürmete halel gelmeyecek tarzda değerlendirilmelidir.[45]

Kur'an-ı Kerim'i veya herhangi bir dinî kitabı temiz olmayan yerlere atmak; Kur'ân-ı Kerim Ayetlerini, sihir-büyü gibi maksatlarla temiz olmayan şeyler ile yazmak; Kur'an-ı Azim'e, dine, imana, peygambere, bir sünnet-i nebeviyyeye, bir Hadis-i Şerif'e, bir İslam mabedine kötü söz söylemek, sövmek, ihanette bulunmak veya bunlardan birini hafife almak, alay konusu yapmak küfrü gerektirir. Derhal tevbekar olup imanı ve nikâhı tazelemek icap eder.[46]

Cünüp kimsenin Kur'an-ı Kerim kasdı ile -isterse bir Ayet-i Kerime'den az olsun- onu okuması haramdır. Eğer sena ve dua kasdı ile okursa veya öğretmek için kelime kelime okursa -en sahih kavle göre- helal olur. Hayızlı ve nifaslı kadının hükmü de bu şekildedir. Cünüp kimsenin veya hayızlı muallimenin Kur'an-ı Kerim'i kelime kelime öğretmesi helal olur. Kelime kelime öğretmekten maksat iki kelimenin arasını kesmek, kesik kesik okumaktır.[47]

Cünüp olan kişiye Kur'an-ı Kerim okumak (bir ayet bile olsa) haram olduğu gibi kılıfsız mushafı tutmak, namaz kılmak, Kabe'i Muazzama'yı tavaf etmek ve mescide girmek de haram kılınmıştır.[48]

Abdestsiz olan kişiye ise üç şey haramdır ki; bunlar da namaz kılmak, tavaf yapmak ve kılıfsız olarak mushafı tutmaktır.[49] Cünüp veya abdestsiz olan kişinin mushafı ve Kur'an ayetlerinden birinin üzerinde yazılı bulunduğu şeyi tutması da haramdır.[50] Tefsir kitapları bu hükümlerde Kur'ân-ı Kerim gibidir.[51] Abdestsiz, cünüp, hayızlı ve nifaslı kimselerin Kur'ân-ı Kerim'in yazı bulunmayan beyaz kenarlarına dahi dokunmaları caiz olmaz.[52] Cünüp olan kimse, yazdığı sayfa elinde olmasa, yazarken elini koymasa ve yazdığı bir Ayet-i Kerime'den eksik dahi olsa yine de Kur'an-ı Kerim'i yazamaz.[53]

---

[44] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.496
[45] İbn-i Abidin, c.1, s.355
[46] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.497
[47] Dürer, c.1, s.20; İbn-i Abidin, Cilt 1, s.343
[48] Nuru'l-İzah, s.41
[49] Nuru'l-İzah, s.41
[50] Dürer, c.1, s.20
[51] İbn-i Abidin, c.1, s.352
[52] Dürer, c.1, s.16
[53] Dürer, c.1, s.20 (Haşiye)

Abdesti olmasa bile küçük çocuklara öğrenmeleri için Kur'an-ı Kerim'i vermekte beis yoktur.[54]

Allah Teâlâ'nın ve Rasulü'nün (s.a.v.) emrine imtisal ederek Kur'an-ı Kerim'e hürmet edip onu baş tacı yapanlar, dünya ve ahiret saltanatına nail olurlar. Bunun en güzel misali, Osmanlı Devleti'nin kurucusu mübarek ceddimiz Osman Gazi'ye nasip olan saltanattır.

Eskiyen ve kullanılmayacak durumda olan Kur'ân-ı Kerim ve diğer şer'i kitaplar:

Bir Kur'an-ı Kerim eskir, yırtılır, okunmaz hale gelir ve artık hürmetsizlikten korkulur ise yakılarak değil de temiz bir beze sarılıp üzerine necaset atılmayacak ve basılmayacak bir yere Müslüman defnedilir gibi defnedilir. Hemen çukur açıp üzerine toprak atılması münasip değildir. Defnedildiği yere toprak atmadan lahd yapıp üzerinin bir şey ile kapatılması gerekir. Bu Kur'ân-ı Kerim'e ihanet değil bir ikramdır. Eskiyip okunmaz hale gelen Kur'an-ı Kerimlere yapılacak en güzel muamele budur.[55]

Sair şer'i kitaplara gelince bunlardan Allah-ü Teâlâ'nın, Melaike-i Kiramın ve Peygamberan-ı İzamın isimleri silinerek kalan yerleri yakılır. Onları oldukları gibi akarsuya atmakta bir beis olmadığı gibi gömmekte de beis yoktur, hatta gömmek daha güzel olanıdır.[56]

Allah-ü Teâlâ'nın, Melaike-i Kiram'ın ve Peygamberan-ı İzamın isimleri yazılı olan kâğıt parçalarına bir şey sarmak; dine ve ilme karşı hıyanet olduğundan caiz değildir.[57]

C- peygamber efendimiz (s.a.v.)'E ta'zim ve hürmet

Allah-ü Teâlâ'nın Rasûlü, kainatın efendisi, Peygamberler sultanı, aziz Peygamberimiz Hazret-i Muhammed Mustafa (s.a.v)'e saygı, sevgi ve hürmet hisleriyle tazim etmek, eser ve hatıralarıyla teberrükte bulunmak, mübarek ruhunu incitecek davranışlardan kaçınmak Allah-ü Teala'nın emri, dini bir vecibe ve insanlık borcudur. Kur'an-ı Kerim'de, Peygamber (s.a.v) Efendimiz şöyle yâd edilir:

---

[54] Dürer, c.1, s.21
[55] İbn-i Abidin, c.1, s.354; Feteva-i Hindiyye, Cilt 5, s.490 – Ö. N. Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.497
[56] İbn-i Abidin, c.1, s.354; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.497
[57] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.497

وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ

“Ve muhakkak sen pek büyük bir ahlak üzerindesin.”[58]

... فَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِهٖ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِى أُنْزِلَ مَعَهُ أُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“…o vakit O’na iman eden, O’na kuvvetle tazimde bulunan, O’na yardımcı olan, O’nun peygamberliğiyle beraber indirilen nuru (Kur’an’ı) takip eden kimseler; işte murada eren müflihun onlardır.”[59]

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

“Şanım hakkı için, size bir Rasül geldi ki kendinizden, gayet izzetli, zorlanmanız O’na ağır geliyor, üstünüze hırs ile titriyor, müminlere Rauf ve Rahim’dir.”[60]

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’in, kendisine tazim edenler için bir kurtuluş vesilesi ve Allah-ü Teala’nın “Rauf-Rahim” isimleriyle yad edilme şerefine nail olan kadri yüce bir şahsiyet olduğu Allah Kelamı ile beyan olunmuştur. Peygamberimiz (s.a.v.)’den başka hiçbir kul, Esma-i Hüsna’dan bu iki mübarek isimle anılma şerefine nail olmamıştır.

Rasul-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz’in şahsına kavlî-fiilî hürmet, tazim ve saygı dini bir vecibedir. Bu husus Hucurat Süresi’nin 2. Ayet-i Kerimesi’nde açıkça görülmektedir:

“Ey iman edenler, Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla kaldırmayınız ve O’na birbirinize bağırır gibi yüksek sesle söz söylemeyiniz. Haberiniz olmadan amelleriniz boşa gider.””

Rasülallah (s.a.v)’e tazim bir emr-i ilahi; aksiyle hareket şiddetli azapla neticelenecek en büyük felaketlerdendir. Şu Ayet-i Kerimeler bu hususu ifade etmektedir:

[58] Kalem 4
[59] A’raf 157
[60] Tevbe 128

اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

“Muhakkak ki Allah ve Melaikesi Peygamber’e hep salat ile tekrim ederler. Ey iman edenler, haydin ona teslimiyetle salat-ü selam getirin” ahzab suresi ayet: [56]

اِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا

“Çünkü Allah ve Rasülü’ne eza edenler, muhakkak ki Allah onları dünyada ve ahirette lanetlemiş (rahmeti sahasından kovmuş) ve onlara pek hakaretli bir azap hazırlamıştır.”[61]

وَمِنْهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ اُذُنٌ قُلْ اُذُنُ خَيْرٍ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ

“Ve yine içlerinden öyleleri var ki Peygamberi incitiyorlar ve “O her söyleneni dinler bir kulak” diyorlar. De ki “sizin için bir hayır kulağıdır, Allah’a inanır, mü’minlere inanır ve iman edenleriniz için bir rahmettir” Allah’ın Rasulu’nü incitenler için ise elim bir azap vardır.”[62]

Allah-ü Teâlâ’dan sonra en çok hürmet ve tazime layık olan Peygamberi Efendimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.)’dir. Beşeriyeti dalalet çukurundan çıkaran, bütün dünyayı ilim, adalet, medeniyet ve fazilet ışıklarıyla aydınlatan, insanlığın şerefini yükselten, dünya ve ahiret için saadet kapılarını açan O’dur.

Onun bütün cihana Peygamber gönderilmiş olduğunu ve Allah-ü Teâlâ tarafından getirip tebliğ buyurduğu şeylerin hepsinde doğru

[61] ahzab suresi ayet: 57
[62] tevbe suresi ayet : 61

olduğunu tasdik etmek bir vazifedir. O Allah-ü Teâlâ'dan ne getirip haber vermiş ise onları öğrenmek, O'nun emreylediği ibadetleri noksansız olarak yapmak, yasak ettiklerinden uzak kalmak, O'nun ahlakı ile ahlâklanmak ve herkesi de bu yola götürmeye çalışmak üzerimize borçtur. O'nu her şeyden, hatta kendi öz canından da fazla sevmek, O'na hürmet etmek, adını hürmetle anmak, ahlaki bir vazifedir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in mübarek isimlerinden biri zikredilince salat-ü selam okunur. Mesela Hazret-i Muhammed — sallallahu aleyhi vesellem— denir.

Yüce isimlerinden biri yazıldığı zaman "Aleyhi's-salatü ve's-selam" veya "Sallallahu aleyhi ve sellem" gibi bir ibare yazılır veya telaffuz edilir.

Sair peygamberlerin mübarek isimleri de selam ile zikredilir. Mesela Âdem Aleyhisselam, İbrahim Aleyhisselam denir. Zikredilen Peygamber iki olur ise Aleyhimesselam, daha ziyade olursa Aleyhimüsselam denilir.

Diğer peygamberlerin ismi zikredildiği zaman önce Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e sonra diğer peygamberlere Salât-ü Selam getirmek daha güzeldir. Mesela "Musa Alâ nebiyyina ve aleyhissalatü vesselam", "İsa Alâ nebiyyina ve aleyhissalatü vesselam" gibi.

Peygamberlerden başkası salât-ü selam ile müstekıllen yâdolunmaz. Ancak, peygamberler ile birlikte zikredilince salât-ü selama dâhil kılınabilir. Mesela Ebubekir Aleyhisselam denmez. Yine "Allah-ü Teâlâ, Ashab-ı Kirama salât-ü selam buyursun" denmeyip, belki "Allah-ü Teâlâ, Hz. Muhammed (s.a.v.)'e ve onun al ve ashabına salât-ü selam buyursun" diye dua edilir.[63]

Ashab-ı Kiram (r.anhüm) o aziz Peygamber'e güçlerinin yettiği kadar tazim ve bağlılık göstermişler, hürmette asla kusur etmemişlerdir. Onu gücendirecek, üzecek ve mübarek ruhunu incitecek hareket ve davranışlardan şiddetle kaçınmışlar, bu hususta bizlere numune olacak nice hatıralar bırakmışlardır.

İmam-ı Rabbani Hazretleri Rasülüllah (s.a.v.) Efendimiz'e Ashab-ı Kiram'ın hürmet ve tazimini şöyle ifade buyurur:

وكان حالهم امتثال امر الرسول صلّى الله عليه و سلّم ومعاملتهم الاجتناب عما ليس بمرضي عنده صلّى الله عليه و سلّم جعلوا آباءهم

[63] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.495

وامهاتهم واولادهم وازواجهم فداء له عليه الصلاة و السلام ومن كمال اعتقادهم واخلاصهم لم يتركوا بزاق النبي صلّى الله عليه و سلّم ليقع في الارض بل كانوا يأخذونه ويمسحونه ابدانهم ووجوههم مثل ماء الحياة وقصدهم شرب دمه صلّى الله عليه و سلّم بعد الفصد من كمال الاخلاص مشهور ومعروف

Ashab-ı Kiram'ın (r.a.) hali Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in emrini yerine getirmek ve onun razı olmadığı şeylerden uzak durmaktı. Onlar analarını, babalarını, çocuklarını ve eşlerini Peygamber Efendimiz (s.a.v.) için feda etmişlerdi. Ona karşı olan kâmil itikat ve ihlâslarından dolayı Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in tükürüğünün bile yere düşmesine rıza göstermeyip adeta hayat suyu misali ona sahip çıkar, bereketlenmek için yüzlerine ve bedenlerine sürerlerdi. Sahabe-i Kiram'ın, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kan aldırdıktan sonra ona karşı olan kâmil ihlâslarından dolayı kanını içmeyi kastetmeleri meşhur ve maruftur.[64]

Hudeybiye seferi sırasında, Mekkelilerin gönderdikleri hey'etin başında bulunan ve Kureyş'in ileri gelenlerinden olan Urve, Ashab-ı Kiram'ın Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e son derece tazimde bulunduklarını müşahede etmiş, Mekke'ye döndüğünde, gördüklerini hayranlıkla şöyle anlatmıştı:

"Ey ahali! Vallahi ben, vaktiyle birçok padişahların huzuruna elçi olarak çıktım. Mesela Rum Kayseri'nin, İran Şahı Kisra'nın, Habeş hükümdarı Necaşi'nin divanlarına sefîr sıfatıyla girdim. Vallahi bunlardan hiçbirinde, ashabının Muhammed'e tazim ettikleri derecede tazim ettiklerini görmedim. Muhammed'in ashabı onun tükürüğü ile bile teberrük ediyorlar. O bir şey emredince hemen yerine getiriyorlar. O söz söylerken hafif bir sesle tasdik ediyor ve cevap veriyorlar. O abdest aldığı zaman abdest suyunun fazlasını tehalükle paylaşıyorlar. Muhammed (s.a.v)'in ashabı ona o derece tazim ediyorlar ki, hürmetlerinden yüzüne bile dikkatle bakamıyorlar."[65]

Enes Bin Malik (r.a.) rivayet ediyor:

[64] Mektubat-ı Şerife, c.2, m.36
[65] Ahmed Naim, Tecid-i Sarih Tercemesi, Hadis No: 1164

“Rasulüllah (s.a.v.) Mina’ya geldiğinde Akabe Cemresine taş attıktan sonra konağına geldi, kurbanını kesti. Sonra berber Ma’mer Bin Abdullah (r.a.)’a önce başının sağ tarafını, sonra sol tarafını tıraş ettirdi. Tıraşı müteakip kesilen saçlarının halka dağıtılmasına müsaade buyurdu.”[66]

Ubeydetü’s-Selmani (r.a.) şöyle söylerdi:

“Rasul-i Kibriya (s.a.v.)’in mukaddes vücudundan ayrılan bir tüy, benim nazarımda yeryüzünde açıkta olan ve yer altında gizli bulunan bütün altın ve gümüş hazinelerden daha kıymetli ve daha sevimlidir”[67]

Birçok siyer ve menkıbe kitaplarında bildirildiğine göre Halid Bin Velid (r.a.)’in başlığında Rasul-i Ekrem (s.a.v.)’in mübarek saçlarından birkaç tel saç bulunurdu. Halid Bin Velid (r.a.), savaşlardaki başarısının bu sayede olduğunu söylerdi.

Bütün Ashab-ı Kiram’ın o aziz Peygamber’e: “Anam, babam sana feda olsun Ya Resulallah!” diye hitap ettikleri malumdur.

D- ashab-ı kirâm’a ta’zim ve hürmet

Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat’in alamet-i farikalarından biri de Ashâb-ı Kiram’a hürmet ve ta’zimde bulunmak onlara sevgi ve minnet beslemektir. Peygamber Efendimiz (s.a.v)’in arkadaşlığı ile kazandıkları mertebelere onlardan başkasının ulaşması mümkün değildir. Fark gözetmeksizin hepsini hayırla yâd etmek, Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat mezhebinin şiarı; hılafı üzere hareket ise dalalettir.

İmam-ı Rabbani (k.s.) Hz. bu hususta ne derece titiz davranılması gerektiğini şöyle beyan buyurur:

فَاِنَّهُمْ عَلَيْهِمُ الرِّضْوَانُ كَانُوا يَجِدُونَ فِي اَوَّلِ صُحْبَةِ خَيْرِ الْبَشَرِ مَالاَ يُدْرَى اَنَّهُ يَتَيَسَّرُ لاَوْلِيَاءِ اْلاُمَّةِ سِوَاهُمْ فِي النِّهَايَةِ اَوَّ لاً وَلِهَذَا لَمْ يَصِلْ اُوَيْسُ الْقَرَنِيُّ الَّذِي هُوَ اَفْضَلُ التَّابِعِينَ اِلَى مَرْتَبَةِ وَحْشِيّ قَاتِلِ حَمْزَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لِنَيْلِهِ مَرَّةً وَاحِدَةً صُحْبَةَ خَيْرِ الْبَشَرِ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَ السَّلاَمُ

[66] Teymiyecilik Vehhabilik Ve Tevhidi Koruma Adına İşlenen Cinayetler, s.75
[67] Teymiyecilik Vehhabilik Ve Tevhidi Koruma Adına İşlenen Cinayetler, s.75

فَاِنَّ فَضِيلَةَ الصُّحْبَةِ فَوْقَ جَمِيعِ الْفَضَائِلِ وَالْكَمَالاَتِ فَاِنَّ اِيمَانَهُمْ شُهُودِيٌّ وَلَمْ تَتَيَسَّرْ هَذِهِ الدَّوْلَةُ لِغَيْرِهِمْ أَصْلاً وَلِهَذَا كَانَ اِنْفَاقُ مُدٍّ شَعِيرٍ مِنْهُمْ أَفْضَلَ مِنْ اِنْفَاقِ جَبَلٍ ذَهَبَ مِنْ غَيْرِهِمْ وَجَمِيعُ ٱلاَصْحَابِ مُتَسَاوُونَ فِي هَذِهِ الْفَضِيلَةِ فَيَنْبَغِي تَعْظِيمُ جَمِيعِهِمْ وَذِكْرُ كُلِّهِمْ بِالْخَيْرِ فَاِنَّ الصَّحَابَةَ كُلَّهُمْ عُدُولٌ وَكُلَّهُمْ مُتَسَاوُونَ فِي قَبُولِ رِوَايَتِهِمْ وَتَبْلِيغِ ٱلاَحْكَامِ لاَ مَزِيَّةَ لِرِوَايَةِ أَحَدِهِمْ عَلَى رِوَايَةِ ٱلآخَرِ مِنْهُمْ وَهُمْ حَمَلَةُ الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَمِنْهُمْ جُمِعَتِ ٱلآيَاتُ الْمُتَفَرِّقَاتُ مِنْ هَذَا آيَتَانِ وَمِنْ هَذَا ثَلاَثُ آيَاتٍ وَأَزَيَدُ وَأَنْقَصُ اِعْتِمَاداً عَلَى عَدَالَتِهِمْ فَمَنْ جَرَحَ وَاحِداً مِنَ ٱلاَصْحَابِ فَذَلِكَ الْجَرْحُ رَاجِعٌ اِلَى الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ فَاِنَّهُ يُمْكِنُ أَنْ يَكُونَ حَامِلُ بَعْضِ ٱلآيَاتِ ذَلِكَ الْمَجْرُوحَ وَالْمَطْعُونَ فِيهِ

“Onlar, beşerin en hayırlısı Muhammed Mustafa (s.a.v.) ile ilk sohbetlerinde, nice kemalatı elde ederler ki bu kemalatın, ümmetin diğer velileri için en son mertebelerinde müyesser olup-olmadığı meçhuldür. Bunun içindir ki, tâbiînin en hayırlısı Üveys Karânî, Hz. Hamza (r.a.)’ı şehid eden Vahşi (r.a.)’ın mertebesine bile ulaşamamıştır. Çünkü Vahşi (r.a.), bir defa dahi olsa beşerin en hayırlısı Muhammed Mustafa (s.a.v.)’in sohbetine nail olmuştur. Peygamberin sohbetinde bulunma fazileti, bütün faziletlerin ve kemâlâtın üstündedir. Çünkü onların imanı şühûdîdir. Bu büyük nimet başkalarına nasip olmamıştır. Bu nedenledir ki onların bir müd (ölçeğin dörtte biri) infakı, başkalarının dağ kadar altın infakından daha üstündür. Ashâb-ı Kiram’ın tamamı bu üstünlükte eşit olduğundan hepsine karşı saygı gösterilmesi, hepsinin hayırla yâd edilmesi gerekir. Zira Ashâb-ı Kiram’ın tamamı adil olup rivayetlerinin kabulü ve hükümlerin tebliği noktasında eşittirler. Birinin rivayetinin diğerinin rivayetine karşı bir üstünlüğü yoktur. Hepsi Kur’ân-ı Kerim’i bizlere taşıyıcıdırlar. Adaletlerine itimad olunarak Kur’ân-ı Kerim’in müteferrik olan Ayet-i Kerimeleri onlardan alınıp toplanmıştır. Kiminden

iki, kiminden üç; kiminden daha çok, kiminden daha az Ayet-i Kerime toplanmış ve Kur'ân-ı Kerim bir Mushaf haline getirilmiştir. Eshâb-ı Kiram'dan birini cerh (birine dil uzatmak, birini reddetmek) etmek Kur'ân-ı Kerim'e karşı bir hareket olur (Yani Ashaba dil uzatmak Kur'ân-ı Kerim'e ve dine dil uzatmaktır). Çünkü Kur'ân-ı Kerim'in bazı Ayet-i Kerimeleri bu cerh edilen sahâbiden gelmiş olabilir."[68]

فَيَنْبَغِي تَعْظِيمُ جَمِيعِ اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ وَاَنْ يَذْكُرَ جَمِيعَهُمْ بِخَيْرٍ وَاَنْ لاَ يُسِيئَ الظَّنَّ بِاَحَدٍ مِنْهُمْ وَاَنْ يَرَى مُنَازَعَتَهُمْ اَفْضَلَ مِنْ مُصَالَحَةِ غَيْرِهِمْ هَذَا هُوَ طَرِيقُ النَّجَاةِ وَالْفَلاَحِ فَاِنَّ حُبَّ اْلاَصْحَابِ الْكِرَامِ بِوَاسِطَةِ حُبِّ النَّبِيِّ وَبُغْضَهُمْ يَنْجَرُّ اِلَى بُغْضِهِ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ الصَّلاَةُ وَ السَّلاَمُ قَالَ وَاحِدٌ مِنَ الْكُبَرَاءِ مَا آمَنَ بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ مَنْ لَمْ يُوَقِّرْ اَصْحَابَهُ

وَالْمُحَارَبَاتُ وَالْمُنَازَعَاتُ الَّتِي وَقَعَتْ بَيْنَ اْلاَصْحَابِ الْكِرَامِ عَلَيْهِمُ الرِّضْوَانُ مِثْلَ مُحَارَبَةِ الْجَمَلِ وَمُحَارَبَةِ الصِّفِّينِ يَنْبَغِي اَنْ يَحْمِلَهَا عَلَى مَحَامِلَ صَحِيحَةٍ حَسَنَةٍ وَاَنْ يُبْعِدَهُمْ عَنِ الْهَوَى وَالتَّعَصُّبِ فَاِنَّ نُفُوسَ هَؤُلاَءِ اْلاَكَابِرِ كَانَتْ مُزَكَّاةً عَنِ الْهَوَى وَالْهَوَسِ وَمُطَهَّرَةً عَنِ الْحِقْدِ وَالْحِرْصِ فِي صُحْبَةِ خَيْرِ الْبَشَرِ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ الصَّلاَةُ وَ السَّلاَمُ فَاِنْ وَقَعَتْ عَنْهُمْ مُصَالَحَةٌ فَهِيَ لِاَجْلِ الْحَقِّ وَاِنْ ظَهَرَتْ مِنْهُمْ مُنَازَعَةٌ وَمُشَاجَرَةٌ فَهِيَ اَيْضًا لِلْحَقِّ سُبْحَانَهُ كُلُّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ عَمِلُوا بِمُقْتَضَى اجْتِهَادِهِمْ وَدَفَعُوا الْمُخَالِفَ عَنْ اَنْفُسِهِمْ بِلاَ شَائِبَةِ هَوًى وَتَعَصُّبٍ فَكُلُّ مَنْ هُوَ مُصِيبٌ فِي اجْتِهَادِهِ فَلَهُ دَرَجَتَانِ مِنَ الثَّوَابِ وَفِي قَوْلٍ عَشْرُ دَرَجَاتٍ وَمَنْ

[68] İmam-ı Rabbânî, Mektubat, c.1, Mek.210

هُوَ مُخْطِئٌ فَلَهُ دَرَجَةٌ وَاحِدَةٌ مِنَ الثَّوَابِ فَالْمُخْطِئُ كَالْمُصِيبِ بَعِيدٌ عَنِ الْمَلاَمَةِ بَلْ يَتَوَقَّعُ لَهُ دَرَجَةٌ مِنْ دَرَجَاتِ الثَّوَابِ

"Sahabe-i Kiram'in hepsine hürmet göstermeli ve kendilerini hayırla yâd etmeliyiz. Onlar hakkında asla su-i zanda bulunmamalı ve onların münaza'alarının, başkalarının sulhünden daha hayırlı olduğuna inanmalıyız. İşte gerçek kurtuluş yolu budur. Zira Sahabe-i Kiram'a duyulan mahabbet Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e duyulan mahabbetten kaynaklanmaktadır. Bunun gibi onlara duyulan nefret de Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e duyulan nefretten kaynaklanmaktadır. Nitekim büyüklerden biri "Sahabe-i Kiram'a hürmet etmeyen kimse Peygamberimiz'e iman etmemiştir" der. Cemel ve Sıffîn vakası gibi Sahabe-i Kiram arasında cereyan eden bazı hadiseleri değerlendirirken hüsn-ü zan sahibi olmalı ve bu olayları iyi maksatlarla açıklamalıdır. Sahabe-i Kiram'ı nefsanî arzulardan ve kör taassuptan uzak görmelidir. Zira bu kimseler, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in sohbeti sayesinde nefsanî arzuların girdabından kurtulmuş, taassuptan arınmış şahsiyetlerdir. Onlar herhangi bir mevzuda sulh yaparlarsa bunu hak uğruna yaparlar. Eğer münazaa yaparlarsa bunu da hak uğruna yaparlar. Birbiriyle muharebe eden her iki sahabe grubu da kendi ictihadına uymuş ve muhaliflerine karşı cephe alırken heva ve taassubun etkisiyle hareket etmemişlerdir. İsabetli ictihadda bulunanları iki sevab –bir kavle göre on sevab- alırken, hata edenleri bir sevab almışlardır. Onların hata edenleri de isabet edenleri gibi kınanamazlar. Onların hata edenlerinin de mükâfat alacağını umarız."[69]

Hz. Üstazımız (k.s.), evlatlarına, sapık cereyanların Ashab-ı Kiram hakkındaki hezeyanları karşısında Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in müdafii olma vazifesini vermiş ve şöyle buyurmuşlardır:

يَا مَعْشَرَ اْلإِسْلاَمِ هَلْ تَظُنُّونَ يُفْتَرَى وَ يُكْذَبُ عَلَى اَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ وَ نَحْنُ اَحْيَاءٌ

"Ey İslam Ma'şeri (Cemaati)! Biz hayatta olduğumuz müddetçe Rasülüllah (sav)'in ashabına iftira atılabileceğini ve yalan isnad

[69] İmam-ı Rabbânî, Mektubat, c.2, Mek.67

edilebileceğini mi zannediyorsunuz? (Böyle bir zanna kapılmayınız) Çünkü biz (ehl-i sünnet cemaati) hayattayız.", buyurmuşlardır.

Onlara hürmet ve ta'zim nişanesi olarak isimleri zikredilen Ashab-ı Güzin hakkında, Radiyallahu anhüm, denir. Zikredilen bir kişi ise, Radiyallahu anh; iki kişi olursa Radiyallahu anhüma, denilir.

E- silsile-i sâdâtımıza ta'zim ve hürmet

Bizler için, Silsile-i Sadatımız, hususiyle de Hz. Üstazımız (k.s.), şu dünyada hürmet ve tazime en çok layık olanlardandır.

İmam-ı Rabbani (k.s.) Hz. Mebde' ve Meâd Risalesi'nde şöyle buyurur:

"Üstazın hakkı Allah-ü Teâlâ ve Rasülüllah (s.a.v.) Efendimiz'in haklarından sonra bütün hak sahiplerinin üstündedir. Hatta diğer haklar ile Üstazın hakkı arasında bir yakınlık bile yoktur. Çünkü her ne kadar vilâdet-i sûriyye anne babadan olsa da vilâdet-i maneviyye Üstaza mahsustur. Bu iki viladet arasındaki fark ise şöyledir: Vilâdet-i sûriyye fâni ve sayılı olan birkaç günlük dünya hayatına sebeptir. Vilâdet-i maneviyye ise hayat-ı ebediyye'yi müstelzimdir. Bu sebepten Üstazın hakkı bütün hak sahiplerinin hakkının fevkındadır."[70]

Bu hususta Hz. Üstazımız (k.s.) da, "Evlatlarımız bizi annelerinden babalarından, her şeylerinden fazla sever ve sayarlar. Zira anne ve babaları onların bu dünyaya gelmesine birer sebeb-i zahiri olmuşlardır. Bizler ise onları ellerinden tutup kabir, mahşer ve sıratı geçirip taa Cennet ve Cemâl-i İlâhî'ye kadar götüreceğiz."[71], buyurmuşlardır.

Onları sevmek ve hürmet etmek, Allah-ü Teala'yı sevmek ve ona tazimde bulunmaktır. İmam-ı Rabbani (k.s.) Hz. şöyle buyururlar:

فَحِينَئِذٍ يَنْجَرُّ حُبُّ هَذَا الْعَارِفِ اِلَى حُبِّهِ تَعَالَى وَبُغْضُهُ اِلَى بُغْضِهِ سُبْحَانَهُ وَكَذَلِكَ تَعْظِيمُهُ وَتَوْقِيرُهُ تَعْظِيمٌ وَتَوْقِيرٌ لِلْحَقِّ سُبْحَانَهُ وَاِهَانَتُهُ وَاِسَاءَةُ الْاَدَبِ مَعَهُ تَنْجَرُّ اِلَى اِهَانَةِ اللهِ سُبْحَانَهُ وَاِسَاءَةِ الْأَدَبِ مَعَهُ

"…Bu ârifi sevmek, Allah-ü Teâlâ'yı sevmek; ona buğzetmek de Allah Sübhânehû'ye buğzetmek olur. Aynı şekilde ona saygı ve hürmet göstermek, Hak Sübhânehû'ye tazim ve hürmet göstermektir. Ona ihanet

[70] İmam-ı Rabbânî, Mebde' Ve Mead Risalesi (Mektubat, c.2, s.167)

etmek, saygısızca davranmak da Allah Sübhânehû'ye saygısız davranmak ve ihanet etmek olur."[72]

Bir nimete kavuşmak ne kadar zor ise, o nimeti muhafaza etmek ondan daha zordur. Nimetten mahrum kalmamak için şükründe olmak, muhafazası için bütün mevcudiyetini ortaya koymak, en küçük edebi dahi terk etmeden nimet sahibine karşı ihlas ve mahabbet üzere olmak gerekir.

İmam-ı Rabbani (k.s.) Hz. şöyle buyurur:

اِنَّ فِي هَؤُلاَءِ اْلاَكَابِرِ قُدْرَةٌ كَامِلَةٌ عَلَى اِعْطَاءِ النِّسْبَةِ حَيْثُ اِنَّهُمْ يَمْنَحُونَ الطَّالِبَ الصَّادِقَ بِالْحُضُورِ وَالشُّعُورِ فِي مُدَّةٍ قَلِيلَةٍ كَذَلِكَ فِيهِمْ قُدْرَةٌ تَامَّةٌ عَلَى سَلْبِ تِلْكَ النِّسْبَةِ فَهُمْ يَجْعَلُونَ صَاحِبَ النِّسْبَةِ مُفْلِسًا بِتَرْكِ أَدَبٍ وَاحِدٍ نَعَمْ اِنَّ الَّذِينَ يُعْطُونَ يَأْخُذُونَ أَعَاذَنَا اللهُ سُبْحَانَهُ مِنْ غَضَبِهِ وَمِنْ غَضَبِ أَوْلِيَائِهِ

"Bu büyüklerin nisbet vermeye tam kudretleri olup, sadık olan mürîde kısa bir zaman zarfında huzur ve şuur hâli bahşettikleri gibi bu nisbeti çekip almaya da tam yetkileri vardır. Tek bir edebi terk etme sebebiyle nisbet sahibini müflis kılabilirler. Evet, verme yetkisine sahip olan verdiğini alabilir de. Allah-ü Teâlâ bizleri kendi gazabından ve dostlarının (evliyanın) gazabından korusun."[73]

اِنَّ مَدَارَ هَذَا الطَّرِيقِ عَلَى اَصْلَيْنِ اَلْاِسْتِقَامَةُ عَلَى الشَّرِيعَةِ عَلَى حَدٍّ لاَ يَنْبَغِي اَنْ يَرْضَى بِتَرْكِ اَدْنَى آدَابِهَا وَرُسُوخُ مَحَبَّةِ شَيْخِ الطَّرِيقَةِ وَالثَّبَاتُ عَلَيْهَا وَاْلاِخْلاَصُ عَلَى نَهْجٍ لاَ يَبْقَى مَجَالُ اْلاِعْتِرَاضِ عَلَيْهِ أَصْلاً بَلْ يَكُونُ جَمِيعُ حَرَكَاتِهِ وَسَكَنَاتِهِ مُسْتَحْسَنَةً وَمَحْبُوبَةً فِي نَظَرِ الْمُرِيدِ

[72] İmam-ı Rabbânî, Mektubat, c.3, Mek.110
[73] İmam-ı Rabbânî, Mektubat, c.3, Mek.221

وَنَعُوذُ بِاللهِ سُبْحَانَهُ مِنْ وُقُوعِ خَلَلٍ فِي أَمْرٍ مِنَ ٱلاُمُورِ الْمُتَعَلِّقَةِ بِهَذَيْنِ ٱلاَصْلَيْنِ فَاِنَّ هَذَيْنِ ٱلاَصْلَيْنِ اِذَا كَانَا عَلَى ٱلاِسْتِقَامَةِ بِعِنَايَةِ اللهِ سُبْحَانَهُ فَسَعَادَةُ الدُّنْيَا وَٱلآخِرَةِ نَقْدُ الْوَقْتِ

"Bu yolun temeli şu iki asıl üzerinedir: Biri, şeriat üzere istikamettir, öyle ki en küçük edebin terkine rıza göstermek dahi uygun olmaz. Diğeri ise, tarikat şeyhine muhabbetin tam yerleşmesi, bu muhabbette sebat etmek ve kesinlikle bir itiraza mecal kalmayacak şekilde ihlâsla ona bağlanmaktır. Mürşidinin bütün hareketleri ve duruşları müridin nazarında güzel görünmeli ve muhabbetle karşılanmalıdır. Bu iki temelde söz konusu olabilecek herhangi bir noksanlıktan Allah-ü Teâlâ'ya sığınırız. Allah-ü Teâlâ'nın yardımı ile bu iki temel, istikamet üzere olursa, dünya ve ahiret kazancı elde edilmiş olur."[74]

Pir-i Kâmile Karşı Olan Edepten Bazıları

İmam-ı Rabbani (k.s.), mürşid-i kâmillere karşı, evlatlarının takınacağı tavır ve edepleri, onlara karşı gösterilecek hürmet ve tazimi şöyle beyan buyurur:

يَنْبَغِي اَنْ يَغْتَنِمَ وُجُودَهُ وَاَنْ يُفَوِّضَ نَفْسَهُ اِلَيْهِ بِالتَّمَامِ وَاَنْ يَعْتَقِدَ سَعَادَتَهُ فِي مَرْضِيَّاتِهِ وَشَقَاوَتَهُ فِي خِلاَفِ مَرْضِيَّاتِهِ وَبِالْجُمْلَةِ يَنْبَغِي اَنْ يَجْعَلَ هَوَاهُ تَابِعًا لِرِضَاهُ وَفِي الْخَبَرِ النَّبَوِيِّ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ و السَّلاَمُ لَنْ يُؤْمِنَ اَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هَوَاهُ تَابِعاً لِمَا جِئْتُ بِهِ (اِعْلَمْ اَنَّ) رِعَايَةَ آدَابِ الصُّحْبَةِ وَمُرَاعَاةَ شَرَائِطِهَا مِنْ ضَرُورِيَّاتِ هَذَا الطَّرِيقِ حَتَّى يَكُونَ طَرِيقُ ٱلاِفَادَةِ وَٱلاِسْتِفَادَةِ مَفْتُوحًا وَبِدُونِهَا لاَ نَتِيجَةَ لِلصُّحْبَةِ وَلاَ ثَمَرَةَ

[74] İmam-ı Rabbânî, Mektubat, c.1, Mek.228

لِلْمُجَالَسَةِ وَلْنُورِدْ بَعْضَ ٱلآدَابِ وَالشَّرَائِطِ الضَّرُورِيَّةِ فِي مَعْرِضِ الْبَيَانِ يَنْبَغِي اِسْتِمَاعُهَا بِسَمْعِ الْعَقْلِ (اِعْلَمْ) اَنَّهُ يَنْبَغِي لِلطَّالِبِ اَنْ يُعْرِضَ بِقَلْبِهِ عَنْ جَمِيعِ الْجِهَاتِ وَاَنْ يَتَوَجَّهَ بِهِ اِلَى شَيْخِهِ وَاَنْ لاَ يَشْتَغِلَ بِالنَّوَافِلِ وَٱلاَذْكَارِ مَعَ وُجُودِ الشَّيْخِ بِلاَ اِذْنِهِ وَلاَ يَلْتَفِتُ فِي حُضُورِهِ اِلَى غَيْرِهِ بَلْ يَجْلِسُ لَدَيْهِ مُتَوَجِّهًا بِكُلِّيَّتِهِ اِلَيْهِ حَتَّى لاَ يَشْتَغِلُ عِنْدَهُ بِالذِّكْرِ اَيْضًا اِلاَّ اَنْ يَأْمُرَهُ بِهِ وَلاَ يُصَلِّيَ فِي حُضُورِهِ غَيْرَ الْفَرَائِضِ وَالسُّنَنِ (وَنُقِلَ) عَنْ سُلْطَانِ هَذَا الْوَقْتِ اَنَّ وَزِيرَهُ كَانَ قَائِمًا عِنْدَهُ فَالْتَفَتَ الْوَزِيرُ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ اِتِّفَاقًا اِلَى ثَوْبِهِ وَاَصْلَحَ اَزْرَارَهُ بِيَدِهِ فَوَقَعَ نَظَرُ السُّلطَانِ عَلَيْهِ فِي هَذَا الْحَالِ فَرَآهُ مُتَوَجِّهًا اِلَى غَيْرِهِ فَقَالَ لَهُ بِلِسَانِ الْعِتَابِ اَنَا لاَ اَقْدِرُ اَنْ اَهْضِمَ هَذَا الْفِعْلَ تَكُونُ وَزِيرِي وَتَلْتَفِتُ فِي حُضُورِي اِلَى غَيْرِي وَتَشْتَغِلُ بِاِصْلاَحِ اَزْرَارِ ثَوْبِكَ فَيَنْبَغِي التَّأَمُّلُ اِذَا كَانَتْ رِعَايَةُ ٱلآدَابِ الدَّقِيقَةِ لاَزِمَةً فِي وَسَائِلِ الدُّنْيَا الدَّنِيَّةِ تَكُونُ رِعَايَةُ ٱلآدَابِ لاَزِمَةً عَلَى الْوَجْهِ ٱلاَتَمِّ فِي وَسَائِلِ الْوُصُولِ اِلَى اللهِ

“Şeyhin varlığını ganimet bilmeli ve kendini tamamen ona teslim etmelidir. Saadetin onun razı olduğu yerlerde, bedbahtlığın ise onun rızasına aykırı davranmakta olduğuna inanmalıdır. Kısacası, bütün arzu ve isteklerini onun rızasına tabi kılması lazım gelir. Efendimiz (s.a.v.) bir Hadis-i Şerif’te şöyle buyurmuştur: “Sizden biriniz, arzuları benim getirdiklerime tabi olmadıkça iman etmiş olmaz.” Bilmek gerekir ki ifâde ve istifâde (faydalandırma ve faydalanma) yolunun açık olması için, sohbetin edeplerine ve şartlarına riayet etmek bu tarikatın zaruretlerindendir. Yoksa sohbetin ve birlikte olmanın bir neticesi ve faydası olmaz. Zarurî olan bazı edepleri ve şartları açıklayalım; can kulağıyla dinlemelidir:

Bilmek gerekir ki talip kalbini tüm cihetlerden çevirerek şeyhine yöneltmeli, şeyhi ile beraberken, onun izni olmaksızın nafilelerle ve zikirle meşgul olmamalıdır. Onun yanındayken başkasına iltifat etmemeli bilakis orada her şeyiyle ona yönelmiş olarak oturmalıdır. Hatta o emretmedikçe zikir bile yapmamalı, onunla beraberken farz ve sünnetlerden başka namaz kılmamalıdır. Zamanın sultanından bir hadise nakledilir: Vezir, sultanın yanında ayakta duruyormuş. Bu esnada vezir, tesadüfen elbisesiyle ilgilenerek eliyle düğmelerini düzeltiyormuş. Bu haldeyken sultan ona bakmış ve başka bir şeyle ilgilendiğini görünce, azarlayan bir uslûpla vezire şöyle demiş: "Bu davranışa tahammül edemem; vezirim oluyorsun ve huzurumda benden başka bir şeyle ilgilenerek elbiselerinin düğmelerini düzeltiyorsun!."

Şimdi iyice düşünmelidir… Bu alçak dünyanın işleri için ince edeplere riayet etmek gerekiyorsa Allah-ü Teâlâ'ya ulaşma vesilelerinde edeplere tam olarak riayet etmek elbette daha büyük bir gereklilik ifade etmektedir."[75]

Hz. Üstazımız (k.s.), mürşid-i kâmiller ile olan sohbetin adabı hususunda şöyle buyurur:

"Pir-i muktedanın sohbet meclisine taharet-i kâmile ile mümkün olursa gusül abdesti ile gelinmelidir. Sohbet esnasında mümkün olan huzur ve cem'iyyet muhafaza olunmalı, başka şeylerin kalbe girmesine yol verilmemelidir. Şeyhin kelamı can kulağıyla dinlenmeli ve hıfz edilmeli, bilahare manaları tefekkür olunarak hükümleri ve muktezasıyla amele gayret edilmelidir."[76]

Yine Hz. Üstazımız, taliplerin adab-ı zaruriyyeleri hakkında İmam-ı Rabbani (k.s.) Hz.'in zikredilen mektubunda da temas ettiği hususları şöyle beyan eder:

"Talip, pîrin huzurunda öyle bir mahalde durmalıdır ki: Kendi gölgesi, şeyhin elbisesi veyahut gölgesi üzerine dahi düşmemelidir.

Seccadesi üzerine basmamalı, abdesthanesinde taharet etmemeli, ona mahsus olan eşyaları kullanmamalı, huzurunda su içmemeli, yemek yememeli, kimse ile konuşmamalı, kimseye yönelmemeli ve alakadar olmamalıdır. Gıyabında da onun olduğu tarafa ayağını uzatmamalı, o tarafa tükürmemelidir.

[75] İmam-ı Rabbânî, Mektubat, c.1, Mek.292
[76] Mektuplar Risalesi, s.161

Talip, pirin yaptığı her fiili -görünüşte doğru görünmese de- doğru bilmeli, hiçbir surette itirazda bulunmamalıdır. Zira onlar her ne yapar ise o, ilhamdan kaynaklanıp izin ile meydana gelir. Bu takdirde itiraza mahal yoktur. Bazen onun ilhamında hataya yol olsa da bu bir hatay-ı ilhamîdir. Hatay-ı ilhami, hatay-ı keşfî kabilindendir. Onun için itiraza cevaz verilmemiştir.

Talipte bu yol ve suretle pire muhabbet hâsıl olduğu zaman, pir her ne yaparsa yapsın, nazarında tamamıyla sevimli görünür. Artık muhabbet içinde itiraza mecal kalmaz. Gerek yeme-içme, uyku-uyanıklık ve gerek ibadat-ü taat ve bütün harekât ve sekenâtta, sevenin umumî-hususî yönelişi pirine ve sevdiğine olur. Namazı, sair ibadat-ü taatı onun gibi edaya, fıkhı ve sair ulûmu onun ilminden öğrenmeye ciddi olarak gayret eder. Pirin vasıfları ile adım adım vasıflanmaya, ahlakıyla ahlaklanmaya başlar. Bu suretle ikmal ve tekmil mertebelerini bulmuş olur.

Habbe-i hardal miktarı da olsa, itiraz sahibi için, mahrumiyetten başka netice yoktur. İtiraz kendini ayıp ve noksanlıklardan arınmış zanneden ve bir meziyyete sahip olduğu düşüncesine kapılan cehalet ve dalalet ehlinin halidir.

İyi bilinmelidir ki bu yüce tâifenin ayıbını gören ve onlara itiraz etmekle dil uzatan kimse bütün yaratılmışlardan daha fazla bedbahttır, saadetsizdir.

Talip pirin huzuruna izin istedikten sonra girmeli, izin ve müsade olunmadığı takdirde öylece geri dönmelidir. Pirin yanına girildiğinde huzurunda faydasız söz konuşmamalı, malayaniden son derece kaçınmalı, zaruriyattan ve tarikattan başka söz söylememeli, kalbini bütün düşüncelerden arındırarak pirin kelamına dikkat atfetmeli, bilahare söylediği sözlerin mana ve mefhumunu düşünerek maksat ve muradını anlamaya çalışmalı, muktezasıyla amele gayret edilmelidir.

Talib kendisine usanma hâsıl olmaması için, pirin yanında lüzumundan fazla oturmamalıdır. Eğer hal ve vaziyet, huzurda sohbeti uzatmaya müsait değilse, derhal izin isteyip ayrılmalıdır. Kat'î bir zaruret olmaksızın pirden izinsiz meclis terk edilmemelidir. İzinsiz ayrılmak, gayrın pir üzerine tercih edilmesi manasına geleceğinden müridliğe ve biata zıttır.

Talip pirin huzur ve meclisinde kendi sesini onun sesinden yüksek kılmamalı, karşılıklı konuşma ve sohbette yüksek ses ile söz söylememelidir. Aksiyle hareket, sü-i edebdir."[77]

F- Ulemâya (hocalarımıza) ta'zim ve hürmet

İlim sahibi olmanın mühim şartlarından birisi de talebenin hocasına, her zaman hürmet etmesi ve her meşru emrine itaat göstermesidir.

İlim, nimetlerin en faziletlisidir. Bu nimete ancak, hocaya tazim ve hürmet etmekle, onun rızasını talep edip onu üzmekten sakınmakla, ona hizmet etmekten şeref duymakla, hocanın emrine hazır olup nasihatini de, hastanın, doktorunu dinlediği gibi dinlemekle nail ve mazhar olunur. Hocasını gücendiren talebe, okuduğu ve öğrendiği ilmin bereketinden mahrum kalır.

Talebe, hocası gelince ayağa kalkmalı, ona hizmet etmekten zevk almalıdır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

قُومُوا إِلَىَ خَيْرِكُمْ أَوْ إِلَىَ سَيِّدِكُمْ

"Hayırlınıza ve büyüklerinize kıyam ediniz (kalkınız)"[78], buyurmuşlardır.

Ulema, fukaha ve muhaddisîn-i kiram, "Bu Hadis-i Şerif, büyüklere kıyam etmenin caiz, hatta güzel olacağı hususunda delildir" buyururlar.

Hadis-i Şerif'te (لِخَيْرِكُمْ) denmeyip de (إِلَىَ خَيْرِكُمْ) denilmesi kıyam ile beraber tazim edilmesine bir işarettir. Zira bu makamda (إِلَى) kelimesi lamdan daha fazla tazim ifade etmektedir. Sanki Peygamber Efendimiz (s.a.v.), "büyükleriniz için ayağa kalkınız ve onları karşılamak ve ikram etmek için yürüyünüz, harekete geçiniz manasını murad etmişlerdir."[79]

Ebu Hureyre (r.a.) şöyle buyurur:

كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ يَجْلِسُ مَعَنَا فِي الْمَجْلِسِ يُحَدِّثُنَا فَإِذَا قَامَ قُمْنَا قِيَامًا حَتَّى نَرَاهُ قَدْ دَخَلَ بَعْضَ بُيُوتِ أَزْوَاجِهِ

[77] Mektuplar Risalesi, s.150–154
[78] Sahih-i Buhari, Hadis No: 3804
[79] Yahya b. Şeref en-Nevevi, Kitabü't-Terhis fi'l- İkram bi'l-Kıyam, s.34; Münavî, Feyzü'l-Kadir c.3, s.530

“Peygamber (s.a.v.) Efendimiz bizimle mecliste oturur ve bize konuşurdu. Ayağa kalktığı zaman biz de kalkar ve zevcelerinden birinin evine dahil olduğunu görünceye kadar kıyamda kalırdık.”[80]

Yine Peygamber Efendimiz (s.a.v.);

مَنْ عَلَّمَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللهِ فَهُوَ مَوْلاَهُ

“Kim bir kula Allah-ü Teâlâ’nın kitabından bir ayet öğretirse o, o kimsenin efendisidir.”[81], buyurarak, ilim ve alimin kıymetine işaret etmişlerdir. Hz. Ali (k.v.) Efendimiz’in:

أَنَا عَبْدُ مَنْ عَلَّمَنِي حَرْفًا إِنْ شَاءَ أَعْتَقَ وَ إِنْ شَاءَ إِسْتَرَقَّ

“Ben, bana bir harf öğretenin kölesiyim, dilerse azad eder, dilerse hizmetinde alıkoyar”[82] buyurduğu meşhurdur.

Âlimlerimizin çoğu hocayı, hak sahibi olmakta babaya müsavi kılarken bazı âlimlerimiz de hocanın hakkı daha büyüktür demişlerdir. Zül-Karneyn (a.s.)’a neden hocana, babandan daha fazla hürmet ediyorsun dediklerinde: “Babam beni gökten yere indirmiştir. Hocamsa beni yerden göğe doğru yükseltmektedir.”[83], diye cevap vermişlerdir.

İmam-ı Azam Hz. şöyle buyurur:

“Hocam Hammad vefat ettikten sonra, anam ve babamla birlikte onun için her namazda dua ettim.”[84]

Hz. Üstazımız (k.s.), İmam-ı Azam Hz.’nin doktora muayene için gittiğinde, ayağını istenilen tarafa niçin uzatmadığını soran doktora; “o tarafta hocamın evi var” diye cevap verdiğini ifade buyurmuşlardır.[85]

Ancak dinimizde her şeyin bir ölçüsü olduğu gibi, bu ikram ve hürmette de İslami ölçülere uygun bir şekilde hareket edilmelidir. Hocalar, talebelerinden hürmet veya saygı beklememeli, hele hele kendilerini hiçbir zaman tazim ve ikrama layık ve müstehak görmemelidir. Talebeler de hiçbir zaman hocalarına hürmette kusur etmemelidirler. Gıyabında dahi ondan ismi ile değil, hürmet ifade eden bir kelime ile bahsetmelidirler.

Müctehidîn-i Izâm Hazerâtından ve kitaplarımızın musannıflarından birinin ismi zikredildiği zaman, Rahmetullahi Aleyh

[80] Sünen-i Ebî Davud, Hadis No: 4775
[81] İbn-i İsmail, Şerh-u Talimi’l-Müteallim, s.55
[82] Zernuci, Talimü’l-Müteallim, s.47; Hatıratım, s.104
[83] İbn-i İsmail, Şerh-u Talimi’l-Müteallim, s.56
[84] M. Faruk Bayraktar, Öğretmen Öğrenci Münasebetleri, s.297
[85] Hatıratım, s.104

veya Rahimehüllah; ikisinin ismi zikredildiği zaman, Rahmetüllahi Aleyhima veya Rahimehümallah; üç ve daha fazlasının ismi zikredildiği zaman, Rahmetüllahi aleyhim ecmaîn veya Rahimehümüllah diye ta'zim ifadeleri kullanılmalıdır.

G- Şer'î kitaplara ta'zim ve hürmet

Kitap, en başta Allah-ü Teâlâ'nın kanunlarını ve insanların elde ettiği bilgi ve düşünceleri muhafaza ederek gelecek nesillere aktaran bir vasıtadır. Bu itibarla başta yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim ve dini kitaplar olmak üzere kitaplara, layık olduğu şekilde hürmet göstermek icabeder. Kitaba saygı ilme saygıdır.

İçinde Ayet-i Kerime, Hadis-i Şerif ve dini bilgilerin bulunduğu kitaplar, zaruret halinde abdestsiz ele alınabilse de Ayet-i Kerime'lerin metnine el sürülmemelidir. Bu kitaplardan azami istifadeyi temin için mümkün mertebe abdestli ve hürmetli mütâlaa edilmeli ve sağlamlığına itina gösterilmelidir.

Şemsü'l-Eimme es-Serahsi Hz.'nin hasta olduğu bir gece, derslerini abdestli mütâlaa etmek için tam on yedi defa abdest aldığı rivayet edilmiştir.

Müsbet ilimleri ihtiva eden kitaplara, defter ve kâğıtlara da hürmet icâbeder. Kitaplar kütüphanelerde sıraya konulurken manevi değerlerine göre yukarıdan aşağıya doğru tanzim edilmelidir. Buna göre;

1- Kur'ân-ı Kerim ve Tefsir Kitapları

2- Hadis'i Şerif, Mev'ıza ve Rasülüllah (s.a.v.)'den rivayet edilen Dua Kitapları

3- Fıkıh Kitapları

4- Kelam Kitapları

5- Rüya Tabiri Kitapları (Tabir kitaplarının tazime layık görülmesi, rüyanın peygamberliğin 46 cüzünden biri olmasındandır.)

6- Lugat, Sarf ve Nahiv Kitapları (Bunlar aynı değerdedirler. Bazısı bazısı üzerine konulabilir.)

Kitapların beyan edildiği şekilde dizilmesi evleviyyet ve tazime riayet içindir. Kitaplar bir dükkân veya sandık içinde bulunduğu zaman hürmet ve edep icabı üzerine bir şey konmamalıdır.

İmam-ı Azam Hz.'ne "Bu kadar ilmi nasıl tahsil ettiniz?" diye sorulunca;

"Kitaplarıma ta'zim ederdim. Onlar da bana ilmini teslim ettiler", buyurmuşlardır.[86]

TESETTÜR VE MAHREMİYET

1- Tesettür

Tesettür, lügatte gizlenme ve örtünme demektir. Şer-i Şerifimizde ise; kadın ve erkeğin avret mahallini kapatmak için örtünmesi manasına gelir.

A- Erkek ve kadında avret mahalli

Avret lügatte, eksik ve gedik demektir. Istılahta ise, örtülmesi vacip olan uzuvlar manasında kullanılır.[87]

Erkeğin avreti **göbek kısmından, dizlerinin altına kadar** olan yerlerdir. Dizler avret olup göbek avret değildir.[88]

Hür kadının, yabancı erkeklere karşı **yüzü, elleri ve ayakları** hariç her yeri avrettir.[89]

Erkeğin, nikâhlı hanımının başından ayağına kadar her yerine bakması ve dokunması helâldir. Aynı şekilde hanımı da, beyinin her yerine bakabilir.[90] (Fetva böyle olmakla birlikte, tavsiye olunan, takva yolunu seçip zaruret olmaksızın bakılmamasıdır.)

Kadın yabancılara karşı zikredilen üç azasını örtmeyebilir. Ancak yabancı erkeğin bu sayılan yerlere bakması şehvet olmadığı zaman helâl olur. Eğer şehvetle bakarsa eline veya yüzüne de baksa haram olur. Çünkü Resülüllah (s.a.v.) Efendimiz, "**gözler de zina eder**"[91] buyurmuştur. Gözlerin zinası şehvetle bakmaktır. Çünkü şehvetle kadına bakmak haram olan zinaya düşmenin sebebidir.[92]

Bu hususta Hazret-i Âişe (r.anha) şöyle buyurur: **"Ecnebî kadınlara nazarın hürmeti, tahrîk-i fitne korkusuna bina kılınmıştır. Hâlbuki kadınların bütün güzellikleri yüzlerinde toplanmış**

[86] Hatıratım, s.103
[87] Elmalılı, Alfabetik İslam Hukuku ve Fıkıh Istılahları Kamusu, c.1, s.115
[88] Dürer, c.1, s.313
[89] Dürer, c.1, s.59
[90] Bedayi, c.4, s.289
[91] Müsned-i Ahmed ibn-i Hanbel, Hadis No:8183
[92] Bedayi, c.4, s.295

olduğundan bir kadının yüzüne nazar husûsunda fitne ve fesâd korkusu, sâir a'zâsına nazardan daha fazladır[93]

Hz. Aişe validemizin bu ihtiyatlı içtihadı gösteriyor ki efdal olan, erkek ve kadınların, karşı cinslere karşı zaruret olmadıkça gözlerini yummasıdır.

Mahrem olmayan genç kadınların yüzleri ve ellerine dokunmak veya onlar ile musâfaha yapmak ise **şer'an haramdır.** Zîrâ bu uzuvlara bakmak zarureten helal kılınmıştır, dokunmakta ise zarûret yoktur.[94]

Kadının erkeğe bakması ve kadının kadına bakması, aynen erkeğin erkeğe bakması gibidir. Yani göbeğinden dizinin altına kadar olan yeri hariç her yerine bakabilir. Ancak şehvetten emin olmazsa bakması helâl olmaz.[95]

Kadının elbisesi dar olup vücuduna yapışmakla ve ince olup altını göstermekle vücudunu belli ederse, bakmak caiz olmayıp, erkeğin gözünü yumması lazım gelir. Çünkü bu durumdaki kadın, Resülüllah (s.a.v.) Efendimizin "**Giyinmiş çıplaklar**"[96] buyurduklarındandır. Eğer elbisesi vücudunu belli etmezse kadının elbisesine bakmakta bir beis yoktur. Çünkü bu durumda kişinin bakışı kadının vücuduna olmayıp elbisesinedir.[97]

Kadınlar, mahrem denilen, nikâhlanması kendisine haram olan yakın akrabası erkeklere karşı, **dizinden göğüslerine kadar olan yerleri hariç**; baş, kulak, göğüs, dizlerine kadar baldırları ve kolları avret değildir.[98]

Ancak bu kadınlara bakmanın helâl olması, beyan olunduğu gibi şehvet olmadığı zamandır. Eğer şehvet duyarsa veya baktığı ve dokunduğu zaman şehvet duyacağına zann-ı galibi varsa, o zaman bakmak ve dokunmak haram olur. İsterse annesi olsun. Çünkü bu durumda harama düşmesinden korkulur.[99]

Akraba olmadığı halde kendisiyle nikâhlanılması haram olan kadınlar ki, kayın valide, gelin, üvey ana, üvey kız, sütana, sütkız kardeşler ve sütkızı gibi kadınların hükmü de nikâhlanması haram olan

[93] İskilipli Atıf Efendi, Tesettür Risalesi
[94] İskilipli Atıf Efendi, Tesettür Risalesi
[95] Dürer, c.1, s.313
[96] Sahih-i Müslim, Hadis No: 3971
[97] Bedayi, c.4, s.294
[98] Bedayi, c.4, s.291; Dürer, c.1, s.314
[99] Dürer, c.1, s.314

yakın akraba kadınlar gibidir.[100] Lakin bu kısımdaki kadınlara karşı daha dikkatli ve ihtiyatlı olmalıdır.

Bir erkeğin mahremi olan bir kadınla bir yerde baş başa kalması mubahtır, ancak sütkız kardeşi ile genç kayın valide bundan müstesnadır yani onlarla halvet caiz değildir.[101]

Müslüman kadın, kâfir ve fasık kadınların yanında açılmaz, erkekten korunduğu gibi korunur. Çünkü o kadınlar onun vücudunu başka erkeklere anlatabilirler.[102]

Erkek olsun kız olsun dört yaşına kadar çocuğun avreti yoktur. Dört yaşından on yaşına kadar sadece ön ve arka edep yerleri avrettir, diğer yerleri avret değildir. Fakat bunu on yaş diye sınırlandırmak da uygun değildir. Çocuğun gelişmesine göre farklıdır. On yaşından sonra erkek çocuk baliğ, kız çocuk baliğa hükmündedir.[103]

Yüzünde henüz tüy bitmemiş erkek çocuk, kız gibi güzel olursa bunun hükmü kadınların hükmüdür; başından aşağıya avrettir. Şehvetle bakmak haramdır. Lâkin onun ile halvette ve şehvetsiz bakmakta beis yoktur. Bu sebeple kadın gibi örtünmekle emrolunmaz.[104] Böyle bıyıkları yeni çıkmaya başlamış, henüz sakalı çıkmayan gence emred denilir ki ona şehvetle bakmanın zararı bir kadına şehvetle bakmaktan daha şiddetlidir. Çünkü onun ile şehvetini tatmin ebedi haramdır. Her kadınla beraber iki şeytan vardır. Halbuki emred ile beraber on sekiz şeytan vardır.[105]

B- Tesettürün farziyyeti

Tesettürün farziyyeti, **kitap, sünnet ve icmâ** ile sabittir. Tesettürün farziyyetini kabul etmek dîni bir şarttır. Farziyyetine inandığı halde, örtünmeyen kimse ise günahkâr olur.

Allah-ü Teala Nur Suresi'nin 30 ve 31. Ayet-i Kerimelerinde Peygamberimiz (s.a.v.)'e hitaben şöyle buyuruyor:

[100] Dürer, c.1, s.314
[101] Haşiyetü Reddi'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar, c.6, s.685-686
[102] Fetavâ-i Hindiye, c.5, s.404
[103] El-Fıkhu ale'l-Mezâhibi'l-Erbe'a, s.185
[104] Haşiyetü Reddi'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar, c.1, s.438
[105] Ruhu'l-Beyan Tefsiri, c.3, s.197-198

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذٰلِكَ اَزْكٰى لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ * وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ اَوْ اٰبَائِهِنَّ اَوْ اٰبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اَبْنَائِهِنَّ اَوْ اَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنِى اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنِى اَخَوَاتِهِنَّ اَوْ نِسَائِهِنَّ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ اَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ اُولِى الْاِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ اَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلٰى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا اِلَى اللّٰهِ جَمِيعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

“Mümin erkeklere söyle gözlerini sakınsınlar ve ırzlarını muhafaza etsinler, bu kendileri için daha temizdir, her halde Allah ne yaparlarsa habîrdir.” “Mü’min kadınlara da söyle gözlerini sakınsınlar, ırzlarını muhafaza etsinler, ziynetlerini açmasınlar, zahir olanı başka ve baş örtülerini yakalarının üzerine vursunlar, ziynetlerini açmasınlar…”

Ayet-i Kerime’de geçen “başörtülerini yakalarının üzerine vursunlar” ifadesi şöyle tefsir olunmuştur:

“Başörtülerini yakalarının üzerine vursunlar, başlarını, saçlarını, kulaklarını, boyunlarını, gerdanlarını, ziynetlerini açık tutmayıp bu suretle sımsıkı örtünsünler ve o halde bu emri ifâ edebilecek başörtüsü kullansınlar. Müfessirlerimizin nakline göre, cahiliyye kadınları da hiç başörtüsü kullanmaz değillerdi.”[106]

“Tabi’în’in büyüklerinden Sa'îd bin Cübeyr Hz. diyor ki: Vakt-i cehâlette Arab kadınlarının âdetleri başlarına câr yani başörtüsü örtüp iki omuzları arasından arkaya doğru sarkıtarak tamâmen gerdanlarıyla göğüslerinin bir kısmını açık bırakmaktı.

[106] Elmalılı, Hak Dini Kur’an Dili

O asırda kadınların diğer bir âdetleri de süslendikten sonra evlerinden çıkıp gerek iyi ve gerek fena her kim olursa olsun ecnebî erkeklerle ihtilât ederek konuşup görüşmekti.

Hicret-i Nebeviye'nin dördüncü senesinin zilka'desine kadar ehl-i İslâm arasında bu iki çirkin cahiliye adeti devam etmiştir. Mezkûr tarihte hicâb âyetleri nazil olarak bu âdetleri kaldırmış ve birçok menfaati içinde bulunduran iki nevi' tesettürü farz kılmıştır.

Birincisi bulûğa ermekten îtibâren her kadının cilbâb ile yani başından îtibaren bütün bedenini bürüyecek geniş bir elbise ile vücûdunu tamamen örtüp mahreminden başka hiçbir kimseye şer'an ruhsat verilen miktardan fazla hiçbir 'uzvunu göstermemek,

İkincisi de meşru bir ihtiyaç olmadıkça evlerinden çıkıp yabancı erkekler bir arada bulunmamaktır.

Bu sûretle kadınlar, lâyık oldukları hürmetli mevkiye nail olmuşlar ve insanlar arasında küçük düşürülmekten ve yabancıların taarruzundan emin kılınmışlardır."[107]

Büyüklerimiz bu Ayet-i Celileler (Nur Suresi 30-31) hakkında şöyle buyurmuşlar:

"Yaşadığımız memleketin örfleri, adetleri, kanunları var, demokrasi var. Bu sebeple hiç kimse tesettüre, örtünmeye zorlanamaz. Herkes dilediği kadar örtünüyor. Sokakta çıplak gezen yok ama, İslamî ölçülere riayet mecburiyeti de yok. Müslüman olmak mecburiyeti de yok. -Zaten hiçbir zaman da olmamıştır- Ama cemiyette alabildiğine bir hürriyet havası esiyor. Böyle olunca bilhassa yaz aylarında kadınlar tesettüre riayet etmiyorlar, erkeklerin nazarları onlar için bir mana ifade etmiyor. Biz Müslüman bir topluluk olduğumuz için, hiç kimsenin işine karışmıyoruz. Bizim sözümüz, Allah'a iman edenlere; Kitabullah da, Allah'ın beyan ettiği emirlere, tavsiyelere uyanlaradır. Müslüman câmiasının dışındakiler istediği gibi hareket etmekte serbesttirler. Onun vebali, günahı, sevabı herkesin kendine aittir, biz ehl-i imana hitap ediyoruz. Nitekim Ayet-i Celile'de قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ buyuruluyor. Fıkıh kitaplarımızda kadın ve erkeğin nerelerinin avret sayıldığı, tesettürlerinin farz olduğu açık açık beyan edilmiştir. Ayrıca, وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ ayet-i celilesinde ziynetlerini de açığa çıkarmaları, yabancılara göstermeleri yasaklanmıştır."

[107] İskilipli Atıf Efendi, Tesettür Risalesi

31. Ayet-i Kerime'de geçen "ziynet" tabiri ile alakalı olarak tefsir kitaplarımızda şu şekilde izahlar yapılmaktadır: "Kadının ziyneti denince örfte (insanlar arasında), taç, küpe, bilezik ve emsali süs takıları ile sürme-kına gibi şeyler ve elbise süsleri akla gelir. Nitekim A'raf Suresi'nin 32. Ayet-i Kerimesi'nde elbise demek olduğu beyan edilmiştir. O halde bu ziynetleri açmak yasaklanınca, bunların mahalli olan bedeni açmak evleviyetle yasaklanmış olur. Yani bedenlerini açmak şöyle dursun üzerlerindeki ziynetleri bile açmasınlar."[108]

وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ ayet-i celilesi için

Büyüklerimiz şöyle buyurmuşlardır: "Vücutlarının süslerinden, güzelliklerinden meydana çıkaracak, belli edecek şekilde, -büsbütün meydana çıkmasa bile- belli edecek şekilde ayaklarını yere vurmasınlar. Tefsir-i şeriflerde, eskiden kadınlar ayaklarına da kollarına taktıkları gibi bilezik takarlarmış da, bunları belli edecek şekilde ayaklarını vurmasınlar diye mana vermişler. Öyle mana vermek doğrudur da, kadınların yürüyüşlerine dikkat ederseniz, yüzük gibi, küpe gibi şeylerin sesleri duyulmasa bile, ayaklarını yere vurdukları zaman, bilhassa birazda yüksek topuklu olduğu zaman vücutlarının, kadın olarak Allah'ın kendilerine verdiği nimetlerden bazı uzuvların titremesi, oynaması, -göğüs gibi, kalçalar gibi – bunları belli etmeleri için o tarzda hareket etmesinler. Yürüyüşlerinde bile edepli olsunlar, sokakta yürürken dahi bir kadın olarak, kadınlık ziynetlerini, erkeklerin dikkatini çekecek şekilde, belli edecek şekilde yürümesinler."

Yine Cenab-ı Hak Ahzab süresi 59. Ayet-i Kerimesinde:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

"Ey o pegamber, zevcelerine, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına hep söyle: Cilbablarından üzerlerini sıkı örtsünler, bu onların tanınmalarına, tanınıp da eza edilmemelerine en elverişli olandır, bununla beraber Allah ğafur rahim bulunuyor " buyurmuştur.

[108] Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili

Cilbab: Kamus'ta, kadın taifesine mahsus geniş bir elbise, ki buna üstlük de denir; Müncid'de, gömlek veya geniş bir libas[109] ; Raid'de, kadının başını ve göğsünü örttüğü geniş bir libas[110]; Ahteri'de, câr, milhafe yani çarşaf[111]; İbni Abbas Hz.'ne göre vücudu baştan sona örten şey; İbn-i Kesir'e göre, başörtüsünün üzerine örtülen rida, yani ikinci bir örtü; Ebussuud Hz.'nin izahlarıyla, başörtüsünden geniş, ridadan küçük bir libastır ki, kadın onu başına atar, bir miktarını da göğsüne sarkıtır.[112]

Görülüyor ki, tefsir alimleri ile lügât alimleri, cilbâbın ne olduğu hususunda birbirine yakın manalarla tarifler yapmışlardır. Ortaya çıkan en kuvvetli görüşe göre cilbâb, kadının başını ve yüzünün bir kısmını örttüğü, fazlasını göğsü üzerine sarkıttığı, kadınların sokağa çıkarken iç elbiselerinin üzerine attıkları, dört köşe ve kolsuz bir kumaştır. Ayet-i Kerime'de geçen (yüdnîne) kelimesinin masdarı olan idnâ, sarkıtmak ve yaklaştırmak demektir. "Alâ" harf-i cerri ile sılalandığı zaman tazmin suretiyle sarkıtmak manasını da ifade ettiğinden, üzerini sıkı örtmek demek olur.[113]

Ümm-ü Seleme (r.anha) şöyle demiştir: "Ahzab süresinin bu elli dokuzuncu ayeti nazil olduğu vakit Ensar kadınları, üzerine siyah örtüler giyerek öyle bir sekinet ile çıkmışlardı ki başları üzerinde kuşlar varmış gibi."[114]

Ahzab Suresi'nin 53. Ayet-i Kerimesinde ise şöyle buyruluyor**:**

... وَاِذَا سَاَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْئَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللّٰهِ وَلَا اَنْ تَنْكِحُوا اَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ اَبَدًا اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيمًا

"…Hem haremlerine gerekli bir şey soracağınız vakit de perde arkasından sorun, öyle yapmanız hem sizin kalpleriniz ve hem onların kalpleri için daha temizdir, ve sizin Rasulullah'a eza etmeniz olamaz, arkasından zevcelerini nikah etmeniz de olamaz. Çünkü o günah, Allah indinde çok büyük bulunuyor."

[109] Müncid, c.1, s.96
[110] Raid, c.1, s.520
[111] Ahteri, s.206
[112] Tefsîr-i Ebu's-Suud, c.5, s.239
[113] Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili
[114] Elmalılı, Alfabetik İslam Hukuku ve Fıkıh Istılahları Kamusu, c.4, s.420

Annelerimiz olan peygamber zevceleri için gelen hükmü ifade eden ayet-i kerime, sair kadınlar ile muamelenin nasıl dikkat edilerek yapılması gerektiğine de delalet etmektedir.

Peygamberimiz (s.a.v.) de, Hz. Aişe validemizin ablası Hz. Esma'ya (baldızına) hitaben,

يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتْ الْمَحِيضَ لَمْ يَصْلَحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلاَّ هَذَا وَ هَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفَّيْهِ

"Kadın baliğa olduktan sonra şurası ve şurasından başka yerlerinin görülmesi caiz değildir" buyurarak mübarek ellerini, yüzünü işaret buyurmuşlardır.[115]

C- Tesettürün farzıyetinin hikmetleri

Dinimizin hükümleri, insanlar arasında vukuu muhtemel olan şer ve mefsedetleri mümkün olduğu kadar def ve izâle etmek üzere binâ kılınmıştır.

Erkekler ile kadınların bir arada bulunmaları ve yekdiğerlerine nazarları aşk ve muhabbeti tahrîk edip ekseriyâ gayr-ı meşru fiillerin talebine vesîle ve sebep olduğu için, bu kapının kapanması icab etmiştir. Onun için Dîn-i Celîl-i İslâm fuhşu menettiği gibi, ona davet eden ve vesile olan her şeyi de menetmiştir.

Dinimizce, fuhşun cezâsı olmak üzere bir takım cezalar tesbit edildiği gibi, fuhşa vesile olacak yolları kapatmak üzere de tesettür farz kılınmıştır.

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyururlar:

مَا تَرَكْتُ بَعْدِي فِتْنَةً أَضَرَّ عَلَى الرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ

"Benden sonra, kadınlar kadar, erkekler üzerine daha zararlı bir fitne bırakmadım."[116]

Hadis-i şerifte beyan edilen fitnenin, başta tesettürün terkedilmesiyle ortaya çıkacağı aşikardır.

Selman-ı Farisi (r.a.): "Bir kimsenin avret mahallini görmektense iki defa ölmeyi tercih ederim," buyurur.

[115] Beyhakî, Sünen-i Suğrâ, Hadis No: 2462
[116] Beyhakî, Sünen-i Suğrâ, Hadis No: 2467

Haya, imanın; tesettür utanmanın ayrılmaz bir lazımıdır. Bunun içindir ki, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz: "Avret mahallimi, içimdeki elbiseden saklamaya güç yetirebilseydim elbette saklardım," buyurmuşlardır.

Hz. Ebu Bekir (r.a.) def-i hacet için helaya vardığında utancından başını örter, Ebu Musa'l-Eş'ari (r.a.) ise: "Karanlık odada yıkanırım da Allah'tan utancımdan belimi doğrultamam." diye buyururlardı.

Açıklığın saadet getirmediğini, aksine bir takım sıkıntılara sebebiyet verdiğini gayr-i müslimlerden birçokları dahi itiraf etmektedirler. Fransızların büyük ve meşhur şairesi Madam Dolaro Maridos, Türkiye'de bulunduğu günlerde Türk dostlarına şöyle demiştir:

"**Türk ve müslüman kadınlar örtündüklerinden dolayı içinde bulundukları saadeti bilsinler. Örtünmek ve erkeklere karışmamak onlar için ne büyük bir saadettir.**
Örtünmeyen, bilakis açılan, süslenerek erkeklere karışan kadınlar birçok hususlarda ne büyük bir endişe ve ızdırap içindedirler. Açılan, süslenen ve erkeklere karışan kadınların, bulundukları cemiyetteki erkekler tarafından daha çok beğenilmek için çektikleri sıkıntıları, kendi beylerinin de diğer kadınları kendileri üzerine tercih etme ihtimalinin kendilerine verdiği tarifsiz azabı, sizin örtünen ve erkeklere karışmayan kadınlarınız bilemezler!"[117]

D- Giyinmenin adabı

"Soğuk ve sıcağı defedip avret yerini örtecek kadar giyinmek farzdır. Allah'ın nimetini izhar için iyi elbise giymek müstehaptır. Bayramlarda, Cuma günlerinde ve toplantılarda süs için kıymetli ve güzel elbiseler giymek mubahtır. Her zaman böyle çok iyi şeyler giymemelidir. Gurur ve kibre sebep olur, fakirleri kızdırıp gücendirir. Kibirlenmek ve insanlara övünmek için güzel elbise giymek mekruhtur."[118]

Giyim kuşamda kişiye uygun olan, akran ve emsaline uygun giyinmektir. Çok kıymetli veya çok eski elbise giymek uygun olmaz. Kibirlenmemek şartıyla ara sıra güzel ve kıymetli elbise giymekte beis yoktur. İmam-ı Azam Efendimiz kıymetli elbise giyer idi.

[117] Tarihî Deyimler, c.3, s.476
[118] Haşiyetü Reddi'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar, c.6, s.666-667

Fasık ve facirlerin giydiği elbiseleri giymek mekruh olur. Lâkin aynı elbiseyi bütün insanlar giymeye başlarsa, insanların âdet ve şiârı olursa mekruh olmaz.[119]

İslâmî bir elbise şekli yoktur. Çünkü Resülüllah (s.a.v) bir elbise modeli üzerinde durmamıştır. Ancak bazı elbiselerin giyilmesi, o elbisedeki bazı hususiyetler sebebiyle yasaklanmıştır. Bu hususiyetler;

1-Kâfirlerin özel elbiseleri yani kafirler için şiar olan elbiseler,

2-Kibir için giyilen elbise,

3-Erkekler için ipek elbise,

4-Erkeklerin kadın elbisesi, kadınların erkek elbisesi giymesi.

Ayrıca vücut hatlarını belli edecek kadar dar ve altını gösterecek kadar şeffaf elbise giymek de caiz değildir.

Abdurrahman bin Avf (r.a)'ın kerimesi Hz. Hafsa validemiz, Hz. Aişe validemizin yanına ince bir eşarp ile girmiş, Hz. Aişe validemiz onun eşarbını ikiye katlayarak kalınlaştırıp ona giydirmiştir.[120]

Dinimiz, müslümanın hayatının her safhasına hükümler ve edepler koyduğu gibi, giyinmek ve giyinmenin şekli hakkında da hükümler ve ölçüler koymuştur. Elbisenin en başta gelen şartlarından biri, giyen kişiyi dinimizin istediği şekilde örtmesi, onun çirkin (avret) yerlerini kaybetmesi, sıhhi noktadan da bünyesine uygun olmasıdır.

Daracık elbiselerin bu vasıfları haiz olduğunu söylemek mümkün değildir. Öyle ise kadın ve erkeklerin altlarına ve üstlerine giydikleri daracık, vücut hatlarını kaybetmeyen, bilakis ortaya çıkaran, karşı cinsi tahrik etmekten başka bir işe yaramayan elbiseler sıhhate aykırı olduğu gibi tesettür için de kafi olamazlar. Peygamber Efendimiz (s.a.v.);

صِنْفَانِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا وَإِنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ كَذَا وَكَذَا

"**İnsanlardan iki sınıf cehennem ehlinden olacaktır. Ben onları henüz dünya gözü ile görmedim. Biri, ellerindeki, hayvan kuyruğu**

[119] Hediyyetü'l-Alaiye, s.295
[120] Muvatta', Hadis No:6

gibi kırbaçlarla insanlara vuran topluluk; diğeri de giyindikleri halde çıplak olan, Allah'ın itaatından çıkmış ve başkalarına da kötü fiillerini öğreten, başları deve hörgücü gibi olan kadınlardır… Onlar cennete girmezler ve cennetin kokusunu, o koku şu kadar mesafeden duyulabildiği halde, alamazlar." hadis-i şerifleriyle bu hakikati ifade eder.[121]

İnsanlar hem sûret hem de sîret yönünden sevdikleri kimselere benzemeye çalışırlar. Peygamberimize ittiba', ona sûreten ve sireten benzemekle kemal bulur. Bir taraftan onu sevdiğimizi söyleyip, diğer taraftan ehl-i küfrün ve fasıkların giydikleri kıyafetlere özenip onları tercih etmek kişiyi iman dairesinden çıkmaya sebep olacak, benzeme bataklığına düşürebilir.

Hoca ve talebenin âdabı anlatılırken hoca ve talebenin bir de evinde dikkat etmesi gereken şu mühim hususa dikkat çekilir:

قَدْ تَقَدَّمَ أَنَّهُمَا قُدْوَةٌ لِلْمُقْتَدِي ، فَإِذَا فَعَلَتْ زَوْجَةُ أَحَدِهِمَا شَيْئًا نُسِبَ ذَلِكَ لِلشَّرْعِ ، وَصَارَ حُجَّةً فِي الدِّينِ غَالِبًا

"Hoca ve talebe (ehl-i ilim olmaları münasebetiyle) mukteda bihtir. Bunların zevcesi (ev halkından biri) bir şey yaptığı zaman o şey, şer'a nisbet olunur. (Demek ki dinimizde bu caizmiş, bu işi o yaptığına göre bu yapılabilirmiş de biz bilmiyor muşuz, denilir) Ve umumiyetle bu artık onlar için, dinde bir huccet (o işe heveslenenler için bir fetva) olur."[122]

Bunun için özellikle ehl-i ilim olanlar, gerek kendileri, gerekse ev halkıyla her hususta olduğu gibi kılık-kıyafet hususunda da numune-i imtisal olmalı, ifrat ve tefritten uzak, mütedil bir tarz üzere bulunmalıdır.

[121] Sahih-i Müslim, Hadis No: 3971
[122] Medhal, c.2, s.228

2- Mahrem (muharremât)

Mahrem, lügatte: Allah-ü Teâlâ'nın haram kıldığı şeydir.[123] Şer-i Şerifte ise: Akrabalıktan dolayı **nikâhı haram olan** kimsedir, diye tarif edilmiştir. Mukabili "gayri mahrem - nâ mahrem"dir.[124]

Muharremât; evlenilmesi haram olan kadınlardır. Ebediyyen haram olanlar ve muvakkaten (geçici) haram olanlar diye iki kısımdır. Ebediyyen haram olanlar üç kısımda mütalaa edilir:

Nesep sebebi ile haram olanlar: Analar, kızlar, kız kardeşler, halalar, teyzeler, birader kızları ve hemşîre (kız kardeş) kızlarıdır. Analar tâbirine nineler de dâhildir. Kızlar tâbirinde –ne kadar aşağı inerse insin- kendi kızları ve kız torunları dâhildir.

Ahzâb Sûresi'nin 50. Âyet-i kerimesinde amca, hala, teyze ve dayıkızlarının (mahrem değil) nikahları helâl olduğu beyan buyrulmuştur.

Sıhriyet (evlilik sebebi) ile haram olanlar: Bunlar dört sınıftır.

- **Kayınvalideler:** İster zifafta bulunulsun, ister bulunulmasın kızlarının nikâhlanması ile haramlık başlar.
- **Üvey anneler:** Gerek zifaf olsun, gerekse olmasın baba ve dedelerin hanımları haramdır.
- **Üvey kızlar:** Kadının önceki kocasından olan kızları veya torunları haramdır. Fakat bu meselede haramlığın meydana gelmesi için kocanın hanımı ile zifafı veya ona şehvetle dokunmuş olması şarttır. Şayet nikâhtan sonra bunlardan biri olmadan hanım ölür veya ayrılırlarsa bu takdirde üvey kızları nikâhlamak haram olmaz. Halvet-i sahiha (kilitli bir yerde yalnız, baş başa kalmak) olsa da haram olmaz.
- **Gelinler:** Bir kimsenin oğulları veya torunlarının hanımlarıyla evlenmesi haramdır. (Bunlar ister zifafa girmiş olsun, ister girmesin).

Zina, hürmet-i müsaharayı icab ettirir. Bir kimse zina ettiği kadının anası ve kızları ile evlenemez.

Radâ' yani emzirme ile olan haramlık: Emme ve emzirmeden meydana gelen haramlık, aynen neseb (soy) sebebiyle olan haramlık gibidir. Yani; Emen kişiye; sütanne, sütnine, süt kız kardeşler, süt halalar,

[123] Mu'cem-i Lugat-ı Fukaha, c.1, s.411
[124] Hukuku İslamiyye ve Istılahât-ı Fıkhiyye Kamusu, c.2, s.8

süt teyzeler ve süt kardeşlerin çocukları –ne kadar aşağı inseler de- haram olurlar.[125]

İşte bu izah edilen kısımlar bir erkeğin mahremleridir, bunların dışındakiler ise namahremi yani onun için yabancıdır.

A- Mahremiyyete riayet

Müslüman için yaşadığı ev, başkalarının serbestçe muttali olmaması gereken "mahrem" bir mahaldir. Bu sebeple İslâm'da eve "harem" denmiş ve başkalarının evine (mahremiyet bölgesine) izinsiz girmek yasaklanmıştır.

Bir defasında Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz'e Ensar'dan bir kadın gelir ve şöyle sorar: **"Ey Allah'ın Rasulü, ben evde bazen öyle bir durumda oluyorum ki ne babamın, ne çocuğumun, ne de bir kimsenin beni o halde görmesini istemiyorum. Ben bu durumda iken babam geliyor yanıma giriyor, ailemden bir erkek geliyor, yanıma giriyor. Ne yapayım?"** Bu hadise üzerine Nur Suresi'nin 27 ve 28. ayet-i kerimeleri nazil olur:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَاْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلٰى اَهْلِهَا ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ۞ فَاِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا اَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتّٰى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَاِنْ قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ اَزْكٰى لَكُمْ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

"Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere sahiplerine istiynas edip (geldiğinizi fark ettirip) ve selâm vermeden girmeyiniz, bu sizin için hayırlıdır, umulur ki düşünüp anlarsınız."

"Orada kimse bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Eğer size, "Geri dönün!" denilirse, hemen dönün. Çünkü bu, sizin için daha temiz bir davranıştır. Allah, yaptığınızı bilir"

[125] Nikah Risalesi, s.29-31

Ebu Eyyub (r.a.)'den rivayet edildiği üzere Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Ayet-i Kerime'de geçen istiynas'ı şöyle izah etmiştir: **"İstiynas öksürerek tekbir ve tesbih ile ev halkını haberdar etmektir…"**[126]

Yine Nur Suresi'nin 58. ayet-i kerimesinde, aynı ev içinde yaşayanların dahi birbirlerinin mahremiyetine riayet etmeleri emredilmekte; hizmetçilerin ve çocukların, belli vakitlerde ebeveynin odasına girerken izin istemeleri gerektiği ifade buyrulmaktadır. Şöyle ki:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لِيَسْتَاْذِنْكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلٰوةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلٰوةِ الْعِشَاءِ ثَلٰثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلٰى بَعْضٍ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

"Ey iman edenler! Ellerinizin altında bulunan (köle ve cariyeleriniz) ve içinizden henüz erginlik çağına girmemiş olanlar, sabah namazından önce, öğleyin soyunduğunuz vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza gireceklerinde) sizden üç defa izin istesinler. Bunlar mahrem halde bulunabileceğiniz üç vakittir. Bu vakitlerin dışında ne sizin için, ne de onlar için bir mahzur yoktur. (Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz.) İşte Allah, âyetlerini size böyle açıklar. Allah her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." buyurmuştur.

27. ve 28. ayet-i kerimelerde zikredilen kendini fark ettirme ve selam verme emri hür ve büluğ çağına erenler hakkında idi. Buradaki izin isteme emri ise el altındaki köle ve cariyelerle, henüz büluğa ermemiş hür çocuklar hakkındadır. Aynı zamanda bu ayet-i Kerime'de, ev halkı tarafından örtünmenin ihlal edilebileceği muayyen vakitlerde onlara bu izin isteme edebinin öğretilmesi de emredilmiştir.[127]

İslam dini, şahitlik etmek gibi zaruri hallerin zuhurunda, erkek ve kadınların mahremiyet ölçülerine riayet ederek, zaruret miktarınca

[126] Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili
[127] Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili

ihtilatlarına şer'an ruhsat vermiştir. Her ne kadar ev işleri hanımın vazifeleri cümlesinden ise de beyinin hal-i vakti müsâid olmadığı durumlarda mürüvveten veya ihtiyaca mebni, hanım, mahremleriyle beraber harici iş ve hizmetlere iştirak edebilir. Fitne ve fesattan emniyet halinde, hanımların beylerine ve mahremlerine, bağ-bahçe işlerinde yardımcı olması bu kabildendir.[128]

Kadın evli ise kocasının, bekâr ise babasının izni ile ve kendi isteği ile, erkeklerle karışık olmamak şartı ile, çalışabilir. Kendisi istemez ise, kocası veya babası bir işyerinde çalışmaya zorlayamaz. Çünkü kadının nafakası zengin bile olsa kocası üzerinedir.[129] Baba evinde ise, fakir ise nafakası babasına, babasının gücü yetmiyorsa diğer asabesine (yakın akrabalarına) borçtur.[130] Eğer kendisi çalışmak ister de kocası veya babası izin vermezse yine çalışamaz.[131]

"Na-mahremle ihtilât etmemek şartıyla, kadınların kendilerine mahsûs olan mahallerde kendileri gibi kadınlardan veyâ mahremleri bulunan erkeklerden veyâ şehvetten kesilmiş ihtiyâr kimselerden ilim, sanat öğrenmelerinde ve kendilerine mahsûs olan i'mâlâthânelerde sanat icra etmelerinde dinî bir yasak yoktur."[132]

Zarureten erkekler ile ihtilat durumunda riayet edilmesi gereken mahremiyet ölçülerini Mevlamız Ahzab Suresinin 32. Ayet-i kerimesinde şöyle ifade buyurmuştur:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَاَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ اِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ
فَيَطْمَعَ الَّذِى فِى قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا

"Ey peygamberin hanımları! Siz kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz.
Eğer takva ile korunacaksanız, konuşurken kırıtmayın da kalbinde bir hastalık bulunan kimse tamaha düşmesin. Güzel ve dosdoğru söz söyleyin."

Bu Ayet-i Kerime'nin izahını yaparken İsmail Hakkı Bursevi Hz. :

[128] İskilipli Atıf Efendi, Tesettür Risalesi
[129] Bedayi, c.4, s.373
[130] Bedayi, c.4, s.35
[131] Bedayi, c.2, s.331
[132] İskilipli Atıf Efendi, Tesettür Risalesi

“Kadınların yabancı erkekler ile muhatap olduklarında (karşı tarafın) kötü arzusunu kesmek için sözlerini sert olarak ifade etmeleri istenmiştir. Bir kimse her hangi bir kapıya gelse ve evin erkeği de evde değilse o evdeki hanımın o kimseye yumuşak sözler söylemesi, sözlerini rıfk ile ifade etmesi caiz değildir. Zira bu durum şehveti heyecanlandırdığı gibi, karşı tarafın bir takım kötü arzularına sebep olur. Nitekim ayeti celile de (kalbinde günah arzusu, muhabbeti olanlar tama’ etmesinler) buyruldu. Devamında da (Güzel ve dosdoğru söz söyleyin.) töhmetten ve karşı tarafın kötü arzusunu tahrik etmekten uzak olarak sert ve ciddiyetle konuşun.”[133] buyurmaktadır.

Kadınların örtünüp belli nizam içinde yaşamaları bir esaret değildir. Açılıp saçılmalarının ve aklına gelen herşeyi yapabilmelerinin de hürriyet olduğu zannedilmemelidir. Tesettür ve mahremiyete riayet, sebeb-i şeref olup, sahibine şahsiyet ve iffet kazandırır. Bir takım rezaletlere mani olur.

Def-i mefâsid celb-i menâfi’den evladır. Dinimizde faide ve menfaatten önce zarar ve mazarrat hesabı yapılır. İşin mazarratı, faidesinden fazlaysa mazarratın def’i cihetine gidilir.

Bu kabilden olmak üzere Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyururlar:

لاَ يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلاَّ وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ وَلاَ تُسَافِرِ الْمَرْأَةُ إِلاَّ مَعَ ذِى مَحْرَمٍ ». فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ امْرَأَتِى خَرَجَتْ حَاجَّةً وَإِنِّى اكْتُتِبْتُ فِى غَزْوَةِ كَذَا وَكَذَا. قَالَ « انْطَلِقْ فَحُجَّ مَعَ امْرَأَتِكَ

“**Sakın bir erkek yanında mahremi olmadıkça yabancı bir kadınla beraber kalmasın ve sakın bir kadın da yanında mahremi olmadıkça sefere çıkmasın.”** Bunun üzerine bir adam “ Ya Rasülellah benim hanımım hacca gidiyor, ben de falan harbe yazıldım” deyince Peygamberimiz (s.a.v.), hanımın yalnız seyahatinde ortaya çıkabilecek mazarratları göz önünde bulundurarak adama “**İsmini sildir ve hemen hanımınla beraber hacca git”**[134] buyurmuşlardır.

Büyüklerimize: “**Efendim, iki aile taksi ile falan yere bir seyahat etmek istiyoruz, bir emriniz olur mu**?” diye sorulunca, şöyle cevap

[133] Ruhu’l-Beyan Tefsiri, c.7, s.169
[134] Sahih-i Müslim, Hadis No:3336

vermişler: **“Evet var, sen şoförsün, senin hanımın arkadaşının arkasına otursun; arkadaşının hanımı da senin arka tarafına otursun. Birbirinizle konuşurken gözünüz arka tarafa kayarsa herkes kendi hanımını görmüş olur.”** İşte bu, mahremiyet ve şer-i şerife riayet hususunda büyüklerimizin ne kadar hassas olduklarını gösteren ibretli bir misaldir.

Dinimiz, mazarrat ve mefsedeti izale etmek için, hem maddi hem de manevi vasıtaları nazar-ı dikkate almış ve ikisinin kâmilen yerine getirilmesiyle maksadın temin edilebileceğini ortaya koymuştur.

Bir taraftan fıtrat-ı beşeriyyede yerleşmiş olan şehevanî kuvvetlerin her insan tarafından dizginlenemeyeceğini göz önünde bulundurarak tesettür ve mahremiyet ölçülerini vaz etmiş, diğer taraftan da içlerinde Allah korkusunun yerleşmesi, İslâmî ahlak ve terbiyeye sahip olabilmeleri için talim terbiye (eğitim-öğretim) metodundan vaz geçmemiştir.

İşleri sadece kalplerdeki Allah korkusuna havale etmemiş, riayet edilmesi için vazettiği kaideleri de insanlar içinde en zayıf ahlaka sahip olana göre vaz etmiştir. Zira bizi en iyi bilen Rabbimiz’dir.

HATMİ HÂCEGÂN

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِى خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı zikrederler. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. "Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru" derler. [135]

[135]Ali-İmran suresi 191. Ayet-i kerime

Muhterem Kardeşlerimiz;

Daha önceki sohbetlerimizde yolumuzun temel esaslarından olan, Râbıta-i Şerife ve Zikri Kâlbî mevzularını işlemiştik. Bu hafta da yolumuzun en kuvvetli rukünlarından olan mânevi hayatımızda ve terakkimizde çok büyük ehemmiyeti hâiz bulunan Hatmi Hâcegân dan bahsetmek istiyoruz.

Mâlum, Mânevi terakkimizde asıl olan dört büyük rûkun dört büyük ibâdet vardır. Bunlar

1- Sohbet,
2- Râbıta-i Şerife,
3- Zikri Kâlbi,
4- Hatm-i Hâcegân

Hatmi Hâcegân da diğer rükunlar gibi kitap ve sünnetle sabit bir ibâdettir.

Hatmi Hâcegânı Hz. Üstâzımızın notlarını esas olarak îzâh etmek istiyoruz:

“Hatmi Hâcegân: Târikat-i Aliyye-i Nakşibendiyenin büyük rükûnlarından olup, Cenâb-ı Hakkın emriyle Hızır (a.s) tarafından yolumuzun ser halkalarından (kutbul aktâbı) Hace Abdulhâlik Gûcdüvâni (k.s) Hz. ne tâlim buyrulmuş ve o zat tarafından tesis edilip ortaya konmuş yüce bir rükundur. Bu Tarikatı Celilede Hâce Abdülhâlik Hz. nin zaman-ı saâdetlerinden itibaren bu rüknü kutsî icra edilegelmiştir. Ve ona tevessül ve temessük, (ona bağlanıp sarılmak) Allah'a vâsıl olmanın en mühim sebeplerinden sayılmıştır.

Hatmi Hâcegân: Aslen ve fer’an (Yâni esas unsurları ve teferruâtı itibariyle) kitap ve sünnet den iktibas edilmiş, alınmıştır. Zîra ihtivâ ettiği şeyler (Yâni hatimde okunanlar)Allah-ü Telâlaya istiğfar ve niyazdan, hamd ve senâdan, Rasûlullah Efendimize sâlat ve selamdan, Kuran-ı Azîmüşşânı okumaktan ibârettir, ve bunları yerine getirip ifâ etmek ise mükellef olan her mümine Allah ve Rasülünün emridir.

Bu haysiyetle Hatmi Hâcegân bid’at ve sonradan uydurulan şeylerden, âri (arınmış) kitap ve sünnetin hükümlerinden başka bir şey

olmayan ve bu yolun en faziletli rükunlarındandır.” [136]

Bu bakımdan böylesine mühim bir ibadeti mühimsemek, üzerinde ciddiyetle durmak, en güzel şekilde edâ etmek, bu yolun yolcuları için zarurîdir.

Hatmi Hacagânın mahiyeti,şartları ve dikkat edilmesi gereken hususları iyi anlamalı ve güzel bir şekilde tatbîke çalışmalıyız. Binâenaleyh burada sizlere Hz.Üstazımızın (k.s.) Hatmi Hacagânın âdâbı ile alakalı mübarek beyanlarını aktarıp, anlayabildiğimiz ölçüde îzâha gayret edeceğiz.

Hatimde Bulunmanın Âdabı;

1 - “Meclis-i sohbete tahâreti kâmile ile, mümkün olursa gusül abdesti ile gelmek.”

Yâni hatme gelirken, ruhâniyeti ve kardeşlerimizi rahatsız etmemek için mümkün mertebe temiz elbise ile gelmeli, hatta ayağımızdaki çorabımızdan başımızdaki takkemize kadar itina göstermeliyiz. Çalıştığımız iş elbiseleri ile meselâ; ter, sigara ve istenmeyen şekilde kokan elbiselerle gelmemek, o günler de soğan, sarımsak yememek münasip olur. Nitekim Rasûlullah Efendimiz soğan, sarımsak yiyenlerin cemâate katılmalarını men etmiştir. Bu arada parfüm ve benzeri şeylerin başkalarını rahatsız ettiğini de unutmamalı.

2 -“Sohbetin evvelinden âhirine kadar, huzur ve vukûfu kalbiyye ye riayet eylemek.”

Yâni hatmin başından sonuna kadar, kendimizi Hz. Üstazımızın huzuru mânevîsinde kabul ederek rabıta halinde okumalı. Kalıbımız hatim halkasında, dilimiz zikirle meşgulken kalbimiz dışarıda olmamalı, Râbıta hâlini devam ettirmeliyiz. Nitekim Muhterem Ağabeyimiz, Hatmin başında Râbıta-ı şerife yapıldıktan sonra , tekrar sonunda Râbıta yapılmasına ihtiyaç görmemiş **“**Hatim zâten baştan sona Râbıta ile olur**”** buyurmuşlardır. Ama yine de arzu edilirse Râbıtayı ilk başta tutturamayanlar için sonunda da yapılmasına müsâade buyurmuşlardır.

[136]Mektuplar Risalesi

3 - "Hatmi Hâceganın Emr-i Azîm olduğuna ve en mühim vesâili vusulden bulunduğuna îtikat etmek"

Yâni mânevi terakkimiz de en mühim vâsıtalar dan biri ve de büyük bir ibâdet olduğuna tam inanmak ve hatmi hafife almamak. Bir hocamızın dediği gibi "Şayet bu hatimlerin tam kıymetini bilseydik, kilometrelerce öteden hatta tâ Amerika'dan bile gelirdik; bu hususta her türlü masrafı göze alırdık."

Mânevi eksiklerimizi telâfide hatimlerin önemi çok büyüktür. Günlük vazifemizdeki eksiklerimiz, hatim halkalarında telâfi olunur. Günlük vazifemizde kendi hâlimiz, liyâkatımız karşılığında feyz alırız. Ancak hatimde lâyık olmasak bile inen umumi tecelliyat hepimize gelir. Cemâatle namaz misali kuvvetli zayıf herkes istifâde eder.

Onun için namazda cemâate gelmemeyi meşru kılan sebepler zuhur etmedikçe cemaat terk edilmediği gibi; hatimlere iştirak de terk edilmemelidir.

(Cemâatle namaza gelmemeyi meşru kılan sebepler; şiddetli yağmur ve soğuk; şiddetle rüzgar, malına canına ve ırzına zarar gelme korkusu; ağır bir hastalığa tutulmak veya hasta başında beklemek gibi dinimizin kabul ettiği mazeretlerden biri bulunmadıkça cemaâtla namaz kılmayı ihmal asla caiz değildir.)

Bu itibarla zamanlı zamansız meşguliyetlerin, ters zamanda gelen misâfirlerin bizleri hatimlerden ibâdet ve hizmetlerimizden alıkoymaması için Cenâb-ı Hakka bolca dua ve ilticâ etmeliyiz. Ayrıca evimize misafir kabul etmek için hatim günlerine randevu vermemeliyiz.

4 - "Ervah-ı Tâyyibe-i Silsile-i Sâdâtın huzur ve alâka-i Ruhânileri şeref lâhık olacağına îtikat etmek."

Hatimlere Silsile'i Sâdâtımızın , Pirânımızın, Rûhâniyetlerinin teşrif edeceği müjdelenmiştir. Eğer şartlarına riâyet edersek hatimlerde yalnız olmadığımıza Hızır (a.s) dahil, Piranımızın, Ruhâniyetinin teşrif edeceğine inanmalıyız. İşin hakikati böyledir. Şâyet bizler göremiyorsak da zaman zaman bazı kardeşlerimizin hatim esnasında Efendimiz (s.a.v)'i H.z Üztazımız'ı, Hızır (a.s)'ı gördükleri vakidir.

Emetli Hacı Süleyman Ekmekçi Amcamız (Hacı Dedemiz); yeni vazife alan bir kardeşimizi akşam namazından sonra hatme çağırır, O da ben nâfile ibâdetle meşgul olacağım diyerek gelmez.

O gece rüyâsında, bir hatim halkası görür, Hacı Dedemiz ve Hazretimiz oturmaktadır ve onun yanında bir kişilik boş yer vardır. Oda Hazretimizi görünce oturmak ister; fakat ona, "Sen buraya oturamazsın, birazdan Rasulullah (s.a.v) Efendimiz teşrif edecek, bu bir kişilik yer ona ayrıldı." deyip halkaya almazlar. Çok üzgün bir şekilde uyanır ve hatasını anlar.

5 - "Hatmi Hâcagân meclisinde kendi ayıp ve kusurunu düşünerek varlığını ve benliğini yok edip, hatimde hazır bulunan din kardeşlerinin iyiliklerini ve faziletlerini kabul etmek."

Bu mevzuda Şâh-ı Nâkşibend (k.s.) Hz.'leri şöyle buyurmuştur. **"**Kardeşinin noksanını araştırıp keşfetmek şeytandandır ve o hale kendisi düşer. Onun için dâima eksiği ve kusuru kendinde görmeli, faziletleri kardeşlerine havale etmelidir.**"** Cenâb-ı Hakkın rızasına muvâfık olan da budur.

Beşer olmamız hasebiyle hepimizin hatası vardır. Ama biz hatimlere hatalarımızın örtülmesi, günahlarımızın afv edilmesi, Mevla'yı zikir ve ona dua etmek için toplanıyoruz.

Orada kimin daha üstün olduğunu ancak Allah(C.C) bilir. Kula yakışan ise acziyettir. Bu sebepten o halkaya oturanların en âcizi, en günahkârı kendimizi bilmeliyiz. Diğer kardeşlerimizin ise bizden çok üstün olduğunu düşünmeliyiz. Cenâb-ı Hakkın övgüyle bahsettiği, hakîki müslümanların bir vasfı da **"Mü'minlere karşı acziyyet içinde"** olmaktır. Ayrıca aynı hatim halkasında, dargın ve birbirine kırgın kişilerin bulunması, son derece ayıp olup, hatimdeki tecelliyâta da mânidir.

Hz. Üstazımız (k.s.) bu mevzuyu şöyle devam ettirmektedir.

6 - "Hatmi-i Hâcegân'ın maddi, mânevi hususiyeti ve menfâati çok, feyzi ve nuru bol. Bereketleri avam ve havasın tamamına şâmil ve o kadar geniş olduğuna îtikat etmek."

Hatmi Hacagânın okunması sadece okuyanlara değil, onların bütün geçmişlerine olduğu gibi, o beldede yaşayanlar için de bir rahmet

vesilesidir. Hatmin tecelliyâtından farkında olmasalar bile o beldede bulunan diğer insanlar da istifade ederler. Hatim okunan yere rahmet ve bereket iner. Osmanlı ecdâdımız, fethedecekleri küffar beldelerine evvelâ dervişleri gönderirlerdi. O dervişler gittikleri yerlerde hem yaşayışları ile İslâmı anlatıyorlardı, hem de orada ibadet zikir ve hatimler yaparak fethin mânevi kısmını tamamlıyorlardı. Böylece zâhirî fetih de kolaylaşıyordu. Küffar beldelerine âdetâ koloniler kuran bu dervişlere tarihçiler **"kolonizetör Türk dervişleri"** adını vermişlerdir.

Hz. Üstazımız ; 1940 lı yılların sonlarında, merhum Emetli Hacı dedemize haber gönderir. **"** Hatim halkalarını çok sıkı yapın ; öyleki aradan rüzgâr bile geçmesin. Ayrıca Türkiye haritasını da halkanın ortasında tasavvur edin; yani halka Türkiye'nin tamamını kuşatmış olsun**"** Hatimler bir müddet bu şekilde yapılır. Daha sonra Hz.Üstazımız Hacı dede ye tekrar haber gönderir: **"**Hatimleri eskisi gibi yapabilirsiniz. Rusya'nın Türkiye üzerinde birtakım hesapları vardı. 2. Dünya savaşından sonra Doğu Avrupa'yı istilâ edince gözünü Türkiye ye dikmişti. Karşısında râkip te yoktu. Ama hatimlerle duâlarla onlar nereden girmek istedi ise pîran önünü gerdi, o kapıyı kapattı. Ve muvaffak olamadı.**"** buyurmuştur. Büyüklerin mânevi himayesine ve hatimlerin bereketine ne güzel bir örnek.

7 - "Bilhassa Hatm-i Hâcegân halkasında Allah'ın yasaklarından kaçıp emirlerine sarılmak hususundaki noksanlık ve muhalefetini (Allah'a karşı gelişlerini), geçmişteki ve şimdiki hatalarını tefekkür ederek, bu mühim işteki şiddetli zâfiyetini ve acziyetini düşünerek,her halimizi gören,bilen ilmi her şeyi kuşatan Mevlâ-i Müteâl-a karşı korku ve haşyet hâli içinde olmak."

Beşinci maddede kendisini hatim halkasında oturan din kardeşlerinin en âcizi olarak görmek gerektiği anlatılmıştı. Burada ise evvelâ her hâlini bilen Cenâb-ı Hakka karşı hata ve noksanlarımızı düşünüp ona karşı mahcûbiyet ve acziyet halinde olmamızın lüzûmu hatırlatılmaktadır. Bizler âciz günahkar, muhtaç kullarız, ama Cenâb-ı Hakkın kapısından başka da gidecek kapımız yok. İşte hatim halkalarında olanca aczimize günâhımıza rağmen Rabbimize duâ ve niyazla yönelmeye çalışıyoruz.

8 – "Hatim halkasında hazır olmaları ve ruhâni alâkaları şüphesiz olan Ervah-ı Tâyyibe-i Silsile-i Saadâta karşı büyük bir mahcubiyet hissetmek."

Yâni Cenâb-ı Hakkın huzurunda elimizden tutup bizlere şefeat edecek olan pîranımız ve Hz. Üstazımızın da himmetine muhtacız. Hatim halkalarında bu mübarek zâtların rûhaniyetleri mutlaka hazır bulunmaktadır. Onların yanında da, onlara iyi evlat olamamanın, mânevi vazifelerimizi tam yapamamanın mahcûbiyetini taşımalıyız. Ama yine de eksiğimizle noksanımızla, kusurumuzla,zaafımızla bizleri Cenâb-ı Hakka ulaştıracak başka mercî olmadığı için onların âlâka ve himmetlerine,elimizden tutmalarına muhtacız. Cenâb-ı Hakk onların himmet ve âlâkalarını üzerimizden eksik etmesin. Amîn

9 - " Bu hale rağmen Cenâb-ı Erhamürrâhimi'nin avf, kerem ve inâyet nazarı ile, hidayet ve rahmete mazhar olan Büyüklerin ruhlarınında, şefkat, himmet ve terbiye nazarları ile nazar ettiklerine yakînen inanmak, muhafazası mutlaka îcab eden asıl ve zarûri edeplerdendir.

Bu hâlimize rağmen şuna inanmalıyız ki, Merhametlilerin en merhametlisi olan Rabimizin kerem ve inâyet nazarı ile nazar etmekte, onun Hidayet ve Rahmetine mazhar olan pîranımız , Hz. Üstazımız da bizleri şefkat ve himmetleri ile terbiye etmekte, noksanlarımızı telâfî etmektedirler. Buna yakînen inanmamız lazımdır.

İşte bu anlatılan hususların muhafaza edilmesi , hatme iştirak edenlerde mutlaka bulunması îcâp eden esas ve zarurî edeplerdendir.[137]

Muhterem kardeşlerimiz!

Hz. Üstazımızın (k.s.) buyurduğuna göre ;

"Bu yolu bulan kişilerin geçmiş ecdadında Allah dostu, duâsı makbul biri olup kendi neslinden gelecek yakını için dua etmiştir ki öylelikle bu yolu bulabilmiştir.**"**

Bunun sebebi hikmetine gelince; nasıl ki Hz. Peygamberimizden evvelki Peygamberlerin Ümmet-i Muhammed'in Manevi derece ve üstünlüklerine

137 Mektuplar Sh. 104

gıpta ederek Hızır (a.s) İlyas (a.s) ve İsa (a.s) gibi Ümmeti Muhammet olabilmeyi arzu etmişlerdir.

Aynı şekilde Efendimiz (S.A.V) den sonra Âhir zamanda **Mehdiyi Âli Resul** olarak gelecek son sâhibi zamana evlat olmayı bütün Allah dostları iştiyakla arzu etmişler ve yaşadıkları devirde onu aramışlardır.

Onun asrına yetişemeyeceklerini anladıkları zaman şöyle dua etmişlerdir. "Yâ Rabbi ben o zâta yetişemedim. Ama benim neslimden, gelecek olan evladımdan, iyâlimden olanlara nasip et de, bende o şerefle şerefleneyim, ondan istifâde edeyim." demişlerdir.

İşte o duâ eden zâtın neslinden gelen kardeşimiz hatme iştirak ettiği zaman hatimdeki tecelliyât ve sevaplardan ona dağlar gibi büyük hediyeler gider. Kardeşimizde ecdadına vefa borcunu ödemiş olur. Aksi halde hatme katılmadığında ihmal ettiğinde ise o zatın ruhâniyetini gücendirmiş olur.

Muhterem Kardeşlerimiz !

Yolumuzun temel esaslarından olan bu çok önemli mevzû'u bir haftalık sohbet proğramına sığdırmak zor olacağı için bu mevzû'u burada keserek gelecek hafta kaldığımız yerden devam etmek istiyoruz İnşâallah.

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ اِلَّا اَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَاِسْرَافَنَا فِى اَمْرِنَا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Onların sözleri başka bir şey değildi, sadece şunu demişlerdi: Ey Rabbimiz bizim günahlarımızı ve işlerimizdeki aşırılıklarımızı taşkınlıklarımızı mağfirete eyle ve (senin yolunda cihatta) ayaklarımızı sabit kıl (kaydırma) ve kafir kavimlere karşı bize yardım et! [138]

Muhterem kardeşlerimiz!

Geçen sohbette Hatmi Hacegân'ın âdâbı hakkında bazı mühim mevzuları izaha çalışmıştık. Bu hafta da hatimlerin ehemmiyeti, büyüklüğü ve bize kazandırdığı hasletlerden bahsetmek istiyoruz.

[138] Al-i İmran Suresi, 146

Allah'a vâsıl olma yollarının en mühimlerinden olan Hatmi Hacegân; hâsıl olan tecelliyâtının büyüklüğü bir yana onu okumak için bir araya gelmek bile Cenab-ı Hakkın rahmet ve mağfiretini celbetmeye yetmektedir. Ebud-Derda Hz. lerinin rivayet ettiği bir Hadisi Şerifte Efendimiz (s.a.v) : "Kıyamet günü Cenâb-ı Hakk minberler üzerinde yüzleri nurlu cemeatler gönderecek, insanlar onlara imrenecek. Onlar ne Peygamber ne şehittirler." dedi. Bir Arabi sordu: onları bize tarif et Ya Rasûlallah Efendimiz (s.a.v) : "Onlar muhtelif kabile ve beldelere mensup oldukları halde birbirlerini seven ve Allah'ı zikretmek için bir araya gelip Allah'ı zikredenlerdir." Buyurdu.

Burada Hz. Üstazımızın şu müjdesi de akla gelmektedir: "Evlatlarım ! Sizler ne büyük mükâfata nâil olacaksınız bir bilseniz. Yarın mahşer yerinde bizler geçerken mahşer halkı gıpta ile Rasulullah (s.a.v)'a soracak:"Ya Rasûlallah bunlar Peygamberler mi? Cevap:

-Hayır

-Veliler mi?

-Hayır

-Şehitler mi?

-Hayır

-Peki öyle ise kim bunlar

-bunlar âhir zamanda sönmek üzere olan dini celili islamı ihya eden mücahitlerdir."[139]

Efendimiz diğer bir Hadisi Şeriflerinde ise ;

" Hiçbir cemâat yoktur ki Allah'ı zikir etmek için otursun da onları Melâike-i Kirâm kuşatmasın, Rahmeti ilâhî onların etrafını çevirmiş olmasın, onların üzerine Rahmet-i ilâhî yağmış olmasın ve Rabbimiz onları indi mânevisinde bulunan mukarrabîn meleklerine yâd etmiş olmasın.**"** buyurarak Hatimlere işaret etmişlerdir.[140]

İşte hatimler böyle muazzam tecelliyâtın, büyük zuhurâtın vuku bulduğu meclislerdir. Cenab-ı Hakkın cennet ve cemaline talip ve müştâk olanlar için hangi meşguliyet bundan daha mühim olabilir. Bilakis onlardan daha çok istifadenin yolunu araştırmalıdır.

---

139 Ziya Sunguroğlu

140 Mektubat-ı şerif -1001 Hadis-i şerif

Nitekim Efendimiz (s.a.v) ;

“Cennet bahçelerine uğradığınız zaman oralardan istifade ediniz.” buyurdular. Eshâb-ı Kirâm “Cennet bahçeleri nerelerdir?” diye sordular. Efendimiz “Mescitler, zikir halkaları ve ilim meclisleridir.” buyurdu.[141]

Hal böyle olunca bu mânevi ziyafetten mahrum kalmanın ne kadar çok büyük bir kayıp olduğu aşikardır. Ancak yine de insanoğlu bu büyük müjdelere rağmen bazen gaflet edebiliyor. Dünyalığa gösterdiği ihtimamı mânevi kazanç hususunda gösteremeyebiliyor. Bu da nefsin ve şeytanın tesirindendir.

Efendimiz (s.a.v) in irtihâlini takip eden günlerde Ebu Hüreyre Hz. Mescidi Nebevi’den evine gitmekte iken yolda boş oturup dedikodu yapan insanlar görür onlara: “Siz burada niçin boş oturup duruyorsunuz, gidin mescidi Nebevi’de Rasulullah (s.a.v) in mîrası taksim ediliyor” der. Mîras sözünü duyan bu kişiler, dünyalık hırsı ile mescidi Nebeviye gelirler. Bakarlar ki orada ilim mütâlaa ediliyor, dini sohbet yapılıyor. Geri dönüp Ebu Hüreyre (r.a)’a sitem ederler “Hani mescidi Nebevide Rasulüllah’ın (s.a.v) mîrası taksim ediliyordu, biz gittik orada sadece Ayetlerle Hadislerle insanlara vaaz ediliyor, ilim mütalaa ediliyor.” derler. Bunun üzerine Ebe Hüreyre (r.a)

“Siz bilmiyor musunuz Peygamberler mîras olarak mal bırakmazlar. Efendimiz (s.a.v) Kur’an-ı Kerimi ve Sünnetlerini mîras olarak bırakmıştır.” der. Bu cevap karşısında çok büyük mahcubiyete uğrayan o kişiler hatalarını anlayıp tövbe ve istiğfar ederler.

İşte hatimler, hatim meclisleri bizlere kendi başımıza elde etmemiz mümkün olmayan büyük manevi kazançları sağlamaktadır. Zira Allah’ın rahmeti cemaat üzerinedir. Efendimiz (s.a.v) de kıymetini bilmemiz ve daha çok istifade etmemiz için bu meclisleri cennet bahçelerine benzetmektedir. Hatta bu istifade kendimiz için değil bütün geçmişlerimiz içinde geçerlidir. Eğer şu kabirlerde yatan ecdadımız bir dile gelseler de hatimlerden neler kazandıklarını söyleyebilselerdi. O

[141] Râmuz-el Ehadis

zaman hatimleri kaçırdığımızda onlara ne büyük eza verdiğimizi kendimizin de ne büyük kayba uğradığımızı anlardık.

Hatmi Hâcegan, İsa (a.s) ve ümmetine Allah tarafından bir mucize olarak inen ve Kuran-ı Kerimde ki Mâide Suresine adını veren sofraya benzetilmektedir. (Mâide sofra demektir.) Kur'an-ı Kerimde anlatıldığı üzere ümmeti, İsa (a.s) dan Allah'a dua etmesini Cenab-ı Hakkın kalplerini iyice mutmain kılmak için mucize olarak gökten bir sofra indirmesini istediler.

Ayeti Kerimede ifâde edildiği üzere :

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَا اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا وَاٰيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

Meryem oğlu İsa (a.s.)şöyle dedi: "Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofra indir ki,hem bizim için,hem de geçmiş ve geleceklerimiz için bayram ve senden bir Âyet (mucize) olsun. Bizi rızıklandır; zaten sen, rızık verenlerin en hayırlısısın."

Allah-ü Teala da şöyle buyurdu: Ben onu size şüphesiz indireceğim; ama bundan sonra içinizden kim inkâr ederse, kâinatta hiç bir kimseye etmediğim azabı ona edeceğim! [142]

Bu Âyeti Kerimede geçmişine ve geleceğine bayram olsun diye İsa (A.S) tarafından istenen ve Allah'u Teâla'nın onlara inzâl buyurduğu Mâide (sofra) ile mânevi bir ziyafet, mânevi bir sofra olan Hatimlere işaret vardır.

Hatmi Hâcegân "Cenâb-ı Hakkın emriyle Hızır (A.S) tarafından bu yolun büyüklerinden Abdulhâlik-ı Gucduvâni (K.S.) Hz'lerine öğretilmiş (Yâni Allah tarafından indirilmiş) mânevi bir sofradır. Öyle bir sofra ki ortasında bin İhlas'ı Şerif, kenarlarında yedişer Fatiha

[142] Mâide Suresi Âyet 114

(Kâdiri Hatminde 11 er Fatiha) ve onu çevreleyen 100 er salavatı şerife ve istiğfarla bezenmiş muazzam manevi bir sofra. Bu sofradan kendimiz, bütün Müslümanlar, geçmişlerimiz hatta beldemizde bulunan bütün canlılar doyasıya istifade etmektedir. Ancak nimet ne kadar büyük olursa terki halinde hesabı da o kadar çetin olur.

ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ

Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette ve elbette hesaba çekileceksiniz.[143]

Yine Maide ile alakalı Ayeti Kerimede de Cenab-ı Hakk istenilen sofrayı mucize olarak indireceğini, ama bundan sonra kim inkar eder küfre dalarsa kainatta hiç kimseye etmediği azabı ona yapacağını beyan etmiştir ki tehdidi ilâhinin şiddeti karşısında dehşete kapılmamak mümkün değildir .

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.)'de bir Hadis-i Şeriflerinde şöyle buyurmaktadır.

"Kim ki kendini ; Allah'a götürecek bir yol bulur, o yolda yürür ve daha sonra dönecek olursa Allah'ü Teâla Hz.leri ona öyle bir azabla azab eder ki; Alemlerden hiçbirini o azabla azab etmez."

Görülüyor ki Hatm-i Hâcegân bizlere çok istifadeli bir ibadet olmakla beraber eğer ihmal edecek ve Allah muhafaza buyursun bırakacak ve bu yoldan uzaklaşacak olursak tehdîd-i ilahi çok açık ve nettir.

Hatm-İ Hâcegânın Neticesi;

Hatmi Hacegan, yani İhlas'ı Şerif hatimleri sebep oldukları büyük rahmet mağfiret ve tecelliyat ile: hem kendimiz ile alakalı hem de hizmetlerimiz, müşkülatlarımız ile alakalı büyük tesire sahiptir.

Hz. Üstazımız "Hatmi Hacegân da hiç ret yoktur." Buyurmaktadır.

Hatim de okunan 1000 İhlas'ı Şerif, 333 Kuran-ı Kerim hatmine denktir.

(İhlas'ı Şerifi bir defa okumanın Kur'an-ı Kerimin üçte birini okumaya tekâbül ettiğini geçmiş sohbetlerde Hadisi Şeriflerle izah

[143] Tekâsür Suresi Ayet 8

etmiştik.) Hatimlere iştirak eden herkese bu 333 hatim sevabı noksansız olarak verilmektedir.

Hz. Enes'ten rivayet edilen bir Hadis'i Şerifte **"**Kim 1000 ihlas'ı Şerif okursa nefsini Cenâb-ı Hakk tan satın almış olur.**"** buyrulmaktadır.

Hatm-i Hâcegân'ın okunduğu yere (Pîrânımız'ın tertibi üzere âdâbına riâyetle okunduğu zaman) 700 bin rûhâni teşrif ederler.

İmam-ı Rabbani Hz.leri **"**Bu toplantılara alâka duymak lazımdır. alâkasızlık istifadeye mânidir .**"** buyuruyor.

Hatmi Hâcegân okumak selamete sebep, her mihnete devâdır. Hatimler ve diğer erkan, İhlasla yapıldıkça bu yolda Sâliklere zarar gelmez.

Muhterem Ağabeyimiz bir gün ziyarethanede bazı kardeşlerimiz ile Hatmi Hâcegân okumuşlar, çok feyizli ve bereketli olmuş. Şöyle buyurmuşlar.

"Eğer bunun gibi üç yerde hatim yapılsa küfür yok olur." Demek ki ne kadar dikkat ve gayret edersek tesiri de o kadar büyük olacaktır.

Ancak mükemmel olmasa bile eksiğimizle noksanımızla bu ruknü âzamı (hatimleri) eda etmeliyiz hiçbir mazeret Hatimleri bıraktırmamalıdır. Bununla alakalı tarihten birkaç misal vermek istiyoruz.

Tarihte Kafkas kartalı olarak ün yapmış olan Şeyh Şâmil Hz.leri de Nakşibendî yolunun Hâlidiye koluna mensup kısmi tasarruf sahibi bir zat idi. Ruslara karşı 19. Asrın ilk yarısında çok başarılı savaşlar yaptıktan sonra teslim olmak mecburiyetinde kaldı. Rusya da esir iken Türkiye'de bulunan Nakşibendi Şeyhlerinden Şeyh Ziyâuddin Gümüşhânevi Hz.leri ne yazdığı bir mektupta **"**Ruslarla harp ederken öyle bunaldık ki hatimleri bırakmak zorunda kaldık**"** der. Oda verdiği cevapta

"Ahh Şâmil Efendi keşke ne yapıp etseydiniz de Hatmi Hâcegânı bırakmasaydınız. Hatimlere devam etmiş olsaydınız Ruslar sizi asla mağlup edemezlerdi.**"** Buyurmuştur.

Yine Osmanlı Tarihine damgasını vurmuş çok kırıtik dönemlerde vatanın bir karış toprağını zâyi etmeden koca devleti yıllarca idâre etmiş olan Ulu Hâkan Abdulhamit Han Hz. leri de yolumuza mensup olup Şeyh Selâhattin İbni Mevlana Sirâcüddin Hz. ne bağlı idi (yani Hz. Üstazımızın manevi kardeşi idi) Ve kendisisi de çok büyük bir veli idi. Saltanatı müddetince uzun zaman kendi başına Hatmi Enbiya'ya devam ettiği bilinmektedir. Bir noktada saltanatı boyunca muvaffak olmasının sırrı devam ettiği Hatimlere dayanmaktadır.

O halde bu büyük nimetten mahrum kalan kişi hata ve kusuru kendinde aramalı, tevbe ve istiğfar etmelidir.

Muhterem Ağabeyimizin ;

" Hatimlere gelmeyeni çağırmayınız"buyurması manidardır.

Hz. Üstazımız, Hatmi Hâcegânın insan üzerindeki tesirinin şöyle ifade buyurmaktadır.

"Hatmi Hâcegânın neticesi, insanda hasıl ettiği fayda, Seyrü sülüke mâni olan, insanın tabiatında bulunan katılık ve ğılzatın izâlesi , (Yâni insanın terakkisine mâni olan hallerin giderilmesi) Nefsin zikir, ibâdet ve ubuduyyeti Mevlâ ile mutmâin olması, Cenâb-ı Hakkın fazlı keremi Silsile-i Sâdâtımızın yardım ve imdâdı ile fenâfillah ve bakâbillah devleti ile tahakkukun husûle gelmesidir."

"Fenâ ve bakâ meydana gelmeden bir ferdin kurtulması, ilim, irfan, iman ve ve islam-i hakiki ile tahakkuk etmesine imkan yoktur.**"**[144]

Merhum Ali AKILLIBAŞ Amcamızı çoğumuz tanırız veya duyarız. Hz. Üstazımız, hapishanede iken ona her gün dellal çeşmesinden su getiren daha pek çok hizmetleri olan bir amcamızdır. Muhterem Ağabeyimiz Bir ara Kütahya'ya teşrif ettikleri zaman onun hakkında şöyle buyurur.

"Yıllardır tanırım sadıktır samimidir, sağlamdır. Merkezimize ve hizmetlerimize karşı en küçük zikzak çizmedi, ama nedense bir türlü istenilen şekilde terakki edememişti. Fakat bu sefer öyle inkişaf etmiş, öyle bir hâle gelmiş ki bakmaya kıyamadım, gözlerimden kıskandım. Allah nazardan saklasın. Acaba ne amel işledi de böyle inkişaf etti?**"**

[144] Mektuplar Sh. 164-165

Bu amelin ne olduğunu bilemiyoruz, ama şu hadise bize ip ucu vermektedir. Yaşlılıktan, hastalıktan dolayı zaman zaman hatimlere gelmekte zorlandığı için kendisine ;

"Efendim siz Hz. Üstazımız (K.S.) ile birlikte çok bulunmuş ondan himmet almış, onunla çok hatıraları bulunan bir amcamız olarak hatim halkalarına iştirak eden kardeşlerimize bu hatıraları anlatıverirsiniz. Sizi evinizden arabayla aldıralım.**"** dendiğinde, AKILLIBAŞ amcamız şöyle cevap verir. **"** Hoca efendi. Benim gözlerim iyi görmüyor, kendim rahatsızım onun için şu sıralar hatimlere bazen gelemiyorum. Bu hususta kimseye de yük olmak istemiyorum. Ama Bin İhlas-ı şerif değil mi? Biz onu hacı teyzenle beraber okuyuveriyoruz**."** Bu cevabı alan Hocamız **"** Allah bilir amma ondaki bu büyük inkişafın sebebi bu olabilir.**"** demişti.

İşte Hz. Üstazımızın müjdelediği inkişafa çok güzel bir misal.

Kıymetli Kardeşlerimiz!

Hatmi Şeriflerin bereketi ile alakalı o kadar çok müjdeler var ki burada hepsini zikretmek mümkün değil, ancak, Ebu Hüreyre (r.a.) Hz. lerinin rivayet ettiği şu Hadis-i Şerifi burada zikretmek çok yerinde olacaktır.

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ : إِنَّ لِلّٰهِ مَلائِكَةً يَطُوفُونَ فِى الطُّرُقِ يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ. فَإِذَا وَجَدُوا قَوْماً يَذْكُرُونَ اللّٰهَ تَعَالَى تَنَادَوْا: هَلُمُّوا إِلَى حَاجَتِكُمْ فَيَحُفُّونَهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا فَيَسْأَلُهُمْ رَبُّهُمْ، وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ: مَا يَقُولُ عِبَادِى؟ فَيَقُولُونَ: يُسَبِّحُونَكَ، وَيُكَبِّرُونَكَ، وَيَحْمَدُونَكَ، وَيُمَجِّدُونَكَ. قَالَ فَيَقُولُ: هَلْ رَأَوْنِى؟ فَيَقُولُونَ: . فَيَقُولُ: كَيْفَ لَوْ رَأَوْنِى؟ فَيَقُولُونَ: لَوْ رَأَوْكَ كَانُوا أَشَدَّ لَكَ عِبَادَةً وَأَشَدَّ لَكَ تَمْجِيداً وَأَكْثَرَ لَكَ تَسْبِيحاً. قَالَ فَيَقُولُ: فَمَا يَسْأَلُونَ؟

فَيَقُولُونَ: يَسْأَلُونَكَ الْجَنَّةَ. فَيَقُولُ: هَلْ رَأَوْهَا؟ فَيَقُولُونَ: يَارَبِّ. فَيَقُولُ: كَيْفَ لَوْ رَأَوْهَا؟ فَيَقُولُونَ: لَوْ رَأَوْهَا كَانُوا أَشَدَّ عَلَيْهَا حِرْصاً وَأَشَدَّ لَهَا طَلَباً وَأَعْظَمَ فِيهَا رَغْبَةً. قَالَ: فَمِمَّ يَتَعَوَّذُونَ؟ فَيَقُولُونَ: يَتَعَوَّذُونَ مِنَ النَّارِ. فَيَقُولُ: هَلْ رَأَوْهَا؟ فَيَقُولُونَ: َ يَا رَبِّ. فَيَقُولُ: كَيْفَ لَوْ رَأَوْهَا؟ فَيَقُولُونَ: لَوْ رَأَوْهَا كَانُوا أَشَدَّ مِنْهَا فِرَاراً وَأَشَدَّ لَهَا مَخَافَةً. قَالَ فَيَقُولُ: أُشْهِدُكُمْ أَنِّى قَدْ غَفَرْتُ لَهُمْ. قَالَ: فَيَقُولُ مَلَكٌ مِنْهُمْ فِيهِمْ فَنٌّ عَبْدٌ خَطَّاءٌ لَيْسَ مِنْهُمْ إِنَّمَا مَرَّ لِحَاجَةٍ فَجَلَسَ، فَيَقُولُ: وَلَهُ قَدْ غَفَرْتُ، هُمُ الْقَوْمُ َ يَشْقَى بِهِمْ جَلِيسُهُمْ . أخرجه الشيخان والترمذي

(1941)- Hz. Ebû Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Allah'ın, yollarda dolaşıp zikredenleri araştıran melekleri vardır. Allahu Teâlâ'yı zikreden bir cemaate rastlarlarsa, birbirlerini "Aradığınıza gelin!" diye çağırırlar. (Hepsi gelip) onları kanatlarıyla kuşatarak dünya semasına kadar arayı doldururlar. Allah, -onları en iyi bilen olduğu halde- meleklere sorar:

"Kullarım ne diyorlar?"

"Seni tesbih ediyorlar, sana tekbir okuyorlar, sana tahmid okuyorlar. Sana ta'zim (temcîd) ediyorlar" derler. Rabb Teâlâ sormaya devam eder:

"Onlar beni gördüler mi?"

"Hayır!" derler.

"Ya görselerdi ne yaparlardı?"

"Eğer seni görselerdi ibâdette çok daha ileri giderler; çok daha fazla ta'zim, çok daha fazla tesbihde bulunurlardı" derler. Allah tekrar sorar:

"Onlar ne istiyorlar?"

"Senden, derler, cennet istiyorlar."

"Cenneti gördüler mi?" der.

"Hayır ey Rabbimiz!" derler.

"Ya görselerdi ne yaparlardı?" der.

"Eğer görselerdi, derler, cennet için daha çok hırs gösterirler, onu daha ısrarla isterler, ona daha çok rağbet gösterirlerdi." Allah Teâla sormaya devam eder:

"Neden istiâze ediyorlar?"

"Cehennemden istiâze ediyorlar" derler.

"Onu gördüler mi?" der.

"Hayır Rabbimiz, görmediler!" derler.

"Ya görselerdi ne yaparlardı?" der.

"Eğer cehennemi görselerdi ondan daha şiddetli kaçarlar, daha şiddetli korkarlardı" derler. Bunun üzerini Rabb Teâla şunu söyler:

"Sizi şâhid kılıyorum, onları affettim!"

Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) sözüne devamla şunu anlattı: "Onlardan bir melek der ki: "Bunların arasında falanca günahkâr kul dahi var. Bu onlardan değil. O başka bir maksadla uğramıştı, oturuverdi." Allah Teâla: "Onu da affettim, onlar öyle bir cemaat ki onlarla oturanlar da onlar sayesinde bedbaht olmazlar" buyurur."[145]

Açıklama:

İbnu Hacer, ulemânın hadisten çıkardığı bazı inceliklere dikkat çeker:

[145] Buhârî, Daavât 66, Müslim, Zikr 25, (2689); Tirmizî, Daavât 140, (3595)

* Hadis-i şerif, Allah'ın zikredildiği meclislerin, buralarda Allah'ı c.c zikredenlerin ve bu maksadla bir araya gelmenin faziletini beyan etmektedir.

Ayrıca, bunlara karışan kimseler, aslında zikir için gelmemiş olsalar bile aynen öbürleri gibi, Cenâb-ı Hakk'ın lutfedeceği her çeşit ikramdan istifâde edeceği, hisse sahibi olacağı da anlaşılmaktadır.

* Hadis-i şerif, meleklerin insanları ne kadar sevip, onlara ne kadar yakından ilgi ve îtina gösterdiklerini de ifâde etmektedir.

* Hadis-i şerifte, suâl sâhibi, sorulandan daha iyi bilse bile, sorulanın kadrini yüceltmek, makamının şerefini îlan etmek, yakın ilgisini göstermek gibi sebeplere binâen, bazan soru sorduğunu görmekteyiz. Bâzı âlimler derler ki: "Cenâb-ı Hakk'ın melâikeye ehl-i zikirden bu suali, Kur'an'da geçen şu âyete işârette bulunmaktadır: "(Melekler) "Biz seni hamdinle tesbih ve seni takdis edip dururken orada (yeryüzünde) bozgunculuk edecek, kanlar dökecek kimse mi yaratacaksın?" demişlerdi" (Bakara 30). Sanki meleklere şöyle denmektedir: Onlara şehvetler, şeytanların vesveseleri musallat edilmiş olmasına rağmen, onlardan hasıl olan şu tesbîhat şu takdîsâta bakın! Onlar nasıl buna giriştiler tesbîh ve takdîste sizlere benzeyiverdiler?"

* Bâzı âlimler derler ki: "Bu hadis-i şeriften şu netice çıkmaktadır: İnsanoğlundan hâsıl olan zikir, meleklerden hâsıl olan zikirden daha üstün ve daha şereflidir. Zîra, insanların zikri, pek çok meşguliyetlere ve ibâdetten uzaklaştırıcı pek çok engellerin varlığına rağmen hâsıl olmakta ve gayb âleminde ortaya çıkmakta, takdir görmektedir. Melekler için bunların hiçbiri mevzubahis değildir."

* Hadis-i şerif, zındıklar tarafından: "Allah yeryüzünde iken görülebilir" diye iddia edilen sözü de tekzib etmektedir. Nitekin bir Müslim hadisi de:

وَاعْلَمُوا اَنَّكُمْ لَمْ تَرَوْا رَبَّكُمْ حَتّى تَمُوتُوا "Biliniz ki, ölünceye kadar Rabbinizi göremezsiniz" der.

* Hadis kesinlikle bilinen meselelerde bile, onu te'kid ve şânını yüceltmek için yemin etmenin câiz olduğunu gösterir.

* Cennetin şâmil olduğu güzellikler, cehennemin şâmil olduğu çirkinlikler, tavsiflerin ötesinde kalmaktadır. Cenneti kazandıracak sebeplerden biri de onu Allah'tan taleb ve rağbette mübâlağaya yer vermektir

İşte bu Hadis-i Şeriflerde ifâde edilen meclisler ve halkalar hatim meclis

leri ve halkalarıdır. Pek azını burada zikredebildiğimiz bunca müjdeden sonra kardeşlerimizin hatimlere daha sıkı sarılmalı ve eften püften bahanelerle hatimden kalmamalıdır.

Kardeşlerimiz, hatme katılan kişiler az olursa aşkını şevkini kırmadan azlığı bahane etmeden aynı şekilde hatime dikkatle devam etmelidir. Hatta o gün meşru bir sebepten dolayı hatime gidemediyse kendi kendine evinde 1000 İhlas tan ibâret olan hatmi Hâcegân-ı okuyabilir ve bu mânevi ziyafetten kendisini mahrum etmemiş olur.

Mevzumuzu Efendimizin (s.a.v.) şu Hadis-i Şerifi ile bitirelim.

“ Bir cemâat Allah’ı zikir için oturup zikirden kalktıkları zaman onlara “Allah’ın mağfiretine kavuşmuş olarak ve günahlarınız sevaba çevrilmiş olarak kalkınız” denilir.**”**[146]

[146] Feyz-ül kadir Sh 429)

BERÂAT KANDİLİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

حم * وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ * اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ اِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ * فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍ * اَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا اِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ

(Hâmim) (Helâl ile Haram ve sâir hükümleri) açıkça bildiren (bu) kitaba yemin olsun ki, Hakikat, biz o (Kitabı) Mübârek bir gecede indirdik. Gerçek biz o Kur'ân-ı Kerimle (kâfirlerin uğrayacakları azâbı) haber vericileriz. (O gece öyle bir gecedir ki)her hikmetli iş nezdimizden sâdır olan bir emirle, o gecede ayrılır.[147]

Muhterem Kardeşlerimiz !

"Ayet-i kerime'deki mübarek bir gece ifadesinden maksat Berâet Gecesi'dir" demişlerdir. Cenâb-ı Hakkın kullarına maddi ikrâmları olduğu gibi mânevi ihsânları da vardır. Bu ikrâm ve ihsâna eren kimseler, büyük bir mazhariyet ve Tecelliyâta nâil olurlar. Cenâb-ı hakkın ikrâm ve ihsânları içerisinde berâat kandilinin mühim bir yeri vardır. Rivayet olunduğu üzere kıblenin Mescid-i Aksâ'dan, Kâbe-i Muazzama istikametine çevrilmesi hicretin ikinci yılında ve Berâet Gecesi'nde vuku' bulmuştur. Yine zemzem suyunun bu gecede bariz bir şekilde çoğalması da adet-i ilahiye'dendir.

Berâat kandili nedir?: kur'ân-ı kerîm'in levh-i mahfuzdan semâ-i dünyâya indirildiği , insanların bir senelik hayat ve rızıklarının gözden geçirildiği, Müslümanların af ve lütuflara nâil olduğu gecedir.

"**Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik**" hitab-ı izzetine nail olan Peygamber Efendimiz (s.a.v.) nasıl ki Hatemü'l-Enbiya

[147] Sûre-i Duhân Ayetler 1,2,3,4,5

(Peygamberlerin sonuncusu) ise, tüm insanlara ve cinlere bir hidayet rehberi olarak gönderilen Kur'an-ı Kerim de semavi kitapların sonuncusudur. Kur'an-ı Kerim'in gönderilişinin iki safhası vardır. Birinci safhaya inzal, ikinci
safhaya tenzil denilmektedir.

İnzal: bir defada ve topluca vuku' bulmuştur.

Tenzil ise: yirmi üç senede ve tedricî olarak meydana gelmiştir.

İşte birinci safha olan inzal safhası Şa'ban-ı Şerifin 15. Gecesinde cereyan etmiştir. Kur'an-ı Azimü'ş-Şân bu gece Levh-i Mahfuz'dan sema-i dünyaya toplu olarak indirilmiştir. Bu gecenin ismi Berâet Gecesi'dir. Berâet kelimesi "iki şey arasında alaka olmaması; kişinin bir mes'ûliyetten kurtulması" gibi manaları ifade eder. Şaban-ı Şerif'in 15. gecesinde Allah-ü Tealâ'nın affı ve mağfireti ile Müslümanlar günah mes'ûliyetinden kurtulduğu için bu geceye Berâet Gecesi denmiştir

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ اَحْيَ اللَّيَالِيَ الْخَمْسَ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ لَيْلَةُ التَّرْوِيَةِ وَلَيْلَةُ عَرَفَةَ وَلَيْلَةُ النَّحْرِ وَلَيْلَةُ الْفِطْرِ وَلَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ

Sevgili peygamberimiz (S.A.V), bir Hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır:

"Kim şu beş geceyi ihyâ ederse cennet o kimseye vacip olur. Bunlar,

- ✓ Terviye gecesi, (Zilhiccenin 8. Gecesi Kurbân Arefesinden bir önceki gece)
- ✓ Arefe gecesi, (Zilhiccenin 9. Gecesi),
- ✓ Kurban bayramı gecesi,
- ✓ Ramazan bayramı gecesi,
- ✓ Şâ'banın 15.gecesi yani Berâat gecesi dir. (Ruhul Beyan C. 8 Sh. 403)

Başka bir rivâyete şöyle buyurulmaktadır.

“Kim şu beş geceyi ihyâ ederse kalplerin öldüğü gün onun kalbi ölmez. Bunlar Cuma, Berâat, Kadir, Arefe ve iki Bayram geceleridir.”

Bu gecenin fazileti ve ihtivâ ettiği büyüklükten bazı hususları ve hasletleri burada kısaca arz etmeye çalışalım.

Berâat kelimesi: borçtan, isnât edilen suçtan kurtulmak mânalarına gelir. Ayrıca bir kimseye verilen madalya veya nişan veya herhangi bir imtiyâz verildiğini bildiren belge, resmi senet mânalarına gelmektedir.

Bu mübârek gecenin dört ismi vardır.

1- Leyle-i mübâreke : Âyeti kerimede de “Mübârek bir gece” diye vasf olunan bu gecenin, hayır ve bereketi (kendisini ihyâ edenler için) çok fazladır. Çünkü Kadir gecesinde olduğu gibi Cenab-ı Hakkın cemâlinin berekât ve füyüzâtı arştan, yeryüzüne kadar bütün zerrelere kadar ulaşır.

2- Leyle-i Rahmet *:* Cenâb-ı Hakkın rahmeti bu gece coşup taştığı için bu isim verildi.

3- Leyle-i Berâat *:* Bu gece müminlere cehennemden kurtulup cennetlik olma berâatı (vesikası) verilir: Öyle ki bazı büyüklere dünya gözü ile gösterilmiştir.

Nitekim Emevi Halifesi ***Ömer İbn-i Abdulaziz*** bir berâat kandilinde huşu içinde ibâdetlerini bitirip iltica ederken bir an başını yukarı kaldırdığında ucu semâya kadar ulaşan, yeşil renkli nurdan bir şerit üzerinde şöyle yazdığını gördü.

هٰذِهِ بَرَائَةٌ مِنَ النَّارِ مِنَ الْمَلِكِ الْعَزِيزِ لِعَبْدِهِ عُمَرِ ابْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ

“**Şu Melik-i Aziz olan Allah tarafından kulu Ömer İbni Abdulaziz’e (verilmiş) cehennemden kurutuluş berâatıdır.**[148]

Bu berâatın, bu geceyi lâyıkıyla ihyâ eden her mümine verileceği müjdelenmiştir. (Nitekim geçen senelerde bazı kardeşlerimiz, bu geceyi ihyâ ederken şahit oldukları büyük zuhuratlardan bahsetmişlerdir.

[148] Ruhul Beyan C. 8 Sh. 403

Mesela; Bir kardeşimiz bu geceye ait 100 Rek'at namazı ve dualarını huşu içinde tamamlayıp istirahata çekildiğinde rüyasında Hz.Üstazımızla müşerref olur. Hz.Üstazımız kendisine "Buyur bu senin berâatındır."diyerek beyaz bir defter verir.(İsimleri mahfuzdur.) Bunlar görülenler ve anlatılanlar, görülmeyen ve anlatılmayan neler vardır.)

4-Leyle-i Sakk: "Sak" senet demektir. İnsanlara cehennemden kurtulacaklarına dair senet verileceğinden bu isimle de anılmaktadır.

Bu Gecenin Hususiyetleri

Âyet-i kerimede işaret edildiği üzere bu gecede büyük hasletler, güzellikler vardır. Bu faziletlere sebeb olan en mühim âmil ise, Yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerimin Levh-i mahfuzdan Dünya semâsına indirilmesidir. Kur'ân-ı Kerim Levhi-i mahfuzdan indirilmiş; Kadir gecesinde ise Efendimiz (S.A.V.)e inzâl olmaya başlanmıştır. O bakımdan Kadir gecesi ile bu gece arasında mühim bir münasebet vardır. Bu gecenin diğer hasletlerini maddeler halinde kısaca arz etmeye çalışalım.

Bu Gecede Beş Haslet Vardır.

1-Her Emrin Bu Gece Ayrılması:

فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍ " *O gecede bütün hikmetli işler tefrik olunur, ayrılır.*"

Hikmetli her iş bu gece ayrılarak vazife sahiplerine tevzi olunur. Levh-i mahfuzda ki ilâhi takdirler arasında o sene içinde cereyan edecek hâdise ve şuunâtın nüshalar halinde yazılmasına bu gecede başlanır ve kadir gecesinde tamamlanır.

- ✓ Erzakla ilgili nüsha, (kime ne kadar, ne şekilde rızık verileceği) Mikâil (a.s)'a;
- ✓ Harp , zelzele ve diğer felaketlerle ilgili nüsha Cebrâil (a.s)'a;
- ✓ Kulların amel ve ibâdetleri ile ilgili nüsha, dünya semâsında vazifeli yüksek rütbeli İsmâil isminde bir meleğe ;

✓ Öleceklerin listesi ise Azrâil (a.s)'a verilir.

Hatta öyle ki; bir kişi çarşıyı pazarda gezer, alış veriş yapar geleceğe ait hesaplar yapar; evini ve çoluk çocuğunun istikbalini düşünür, ona göre planlar hazırlar da, bilmez ki belki de onun ismi o sene öleceklerin defterine yazılmıştır.

2-Bu Gecede Yapılan İbadetin Fazileti:

Bu gece yapılacak ibadetler hakkında Efendimiz (S.A.V) şöyle buyuruyorlar:

مَنْ صَلَّى فِى هٰذِهِ اللَّيْلَةِ مِأَةَ رَكْعَةٍ اَرْسَلَ اللّٰهُ تَعَالَى اِلَيْهِ مِأَةَ مَلَكٍ ثَلَاثُونَ يُبَشِّرُنَهُ بِالْجَنَّةِ ثَلَاثُونَ يُؤْمِنُونَهُ مِنْ عَذَابِ النَّارِ ثَلَاثُونَ يَدْفَعُونَهُ عَنْهُ آفَاتِ الدُّنْيَا وَعَشَرَةٌ يَدْفَعُونَ عَنْهُ مَكَايِدَ الشَّيْطَانِ

"Kim bu gecede (100) rek'at namaz kılarsa Cenâbı Hakk ona (100) melek gönderir. (30) tanesi o kişiyi cennetle müjdelerler, (30) tanesi ona cehennem azâbından teminât verir, (30) tanesi ise o kişiden dünya afâtını (belâ ve musibetler)def eder, (10)tanesi ise o şahıstan şeytanın hile ve tuzaklarını def ederler.[149]

Tâbiinin büyüklerinden Hasan-ı Basri Hz.leri:

رُوِىَ عَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِىِّ اَنَّهُ قَالَ حَدَّثَنِى ثَلَاثُونَ مِنْ اَصْحَابِ النَّبِىِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَنَّ مَنْ صَلّٰى هٰذِهِ الصَّلَاةَ فِى هٰذِهِ اللَّيْلَةِ نَظَرَ اللّٰهُ اِلَيْهِ سَبْعِينَ نَظَرَةً وَقَضَى اللّٰهُ لَهُ لِكُلِّ نَظَرَةٍ سَبْعِينَ حَاجَةً اَدْنَاهَا الْمَغْفِرَةُ

"Bana Rasûlullah efendimizin Eshâbından otuz kişi şu Hadisi şerifi haber verdiler." "Kim bu gecede şu namazı kılacak olursa Cenâbı Hakk ona (70) defa Rahmetiyle nazar eder, her nazarı ilahisinde o

[149] Ruhul Beyan C 8. Sh. 403

kulunun 70 ihtiyacını giderir. Ki, bunun en küçüğü , Allah'ın onu mağfiret buyurmasıdır."[150]

وَرَوَى مُجَاهِدٌ عَنْ عَلِيّ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهُ عَلَيْهِ السَلَامُ : يَا عَلِيُّ مَنْ صَلَّى مِأَةَ رَكْعَةٍ فِى لَيْلَةِ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَقَرَأَ فِى كُلِّ رَكْعَةٍ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ مَرَّةً وَقُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ عَشْرَ مَرَّاتٍ قَالَ عَلَيْهِ السَلَامُ يَا عَلِيُّ مَامِنْ عَبْدٍ يُصَلِّى هٰذِهِ الصَّلَاةَ اِلَّا قَضَى اللّٰهُ لَهُ كُلَّ حَاجَةٍ طَلَبَهَا تِلْكَ اللَّيْلَةَ وَيَبْعَثُ اللّٰهُ سَبْعِينَ اَلْفِ مَلَكٍ يَكْتُبُونَ لَهُ الْحَسَنَاتِ وَيَمْحُونَ عَنْهُ السَّيِّئَاتِ وَيَرْفَعُونَ لَهُ الدَّرَجَاتِ اِلَى رَأْسِ السَّنَةِ وَيَبْعَثُ اللّٰهُ فِى جَنَّاتِ عَدْنٍ سَبْعِينَ اَلْفِ مَلَكٍ وَسَبْعَمِأَةِ اَلْفٍ يَبْنُونَ لَهُ الْمَدَائِنَ وَالْقُصُورَ وَيَغْرِسُونَ لَهُ مِنَ الْاَشْجَارِ مَالَاعَيْنٌ رَأَتْ وَلَا اُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَاخَطَرَ عَلَى قَلْبِ الْمَخْلُوقِينَ وَاِنْ مَاتَ مِنْ لَيْلَتِهِ قَبْلَ اَنْ يَحُولَ الْحَوْلُ مَاتَ شَهِيدًا وَيُعْطِيهِ اللّٰهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِنْ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ فِى لَيْلَتِهِ تِلْكَ سَبْعِينَ حَوْرَاءَ

Salâtı hayır denen bu namazı Rasulullah Efendimiz (S.A.V.) Hz. Ali (K.V.) ye şöyle tarif buyurmuşlardır. " Ya Ali ! Bir kimse Şâ'banı şerifin 15. Gecesi (100) rek'at namaz kılarsa, her rek'atın da Fatiha-ı şerif den sonra İhlas suresini (10) defa okur, Ya Ali ! Kim bu namazı bu şekilde kılarsa Cenâb-ı Allah bu gecede istediği bütün ihtiyaçlarını verir ve ona (70) bin melek gönderir. O melekler onun için gelecek seneye kadar günâhlarını silerler, sevaplarını yazarlar ve de onun derecelerini yükseltirler. O sene içerisinde ölecek olursa

[150]Ruhul Beyan C.8 Sh.403 - İhyâ

şehit olarak gider. Ayrıca Cenâbı Hakk onun için Adn cennetlerine (770) bin melek vazifelendirir. Gözlerin görmediği, kulakların işitmediği hiçbir kimsenin hatır ve hayâlinden geçirmediği güzellikte şehirler, saraylar,bağlar, bahçeler inşâ ederler. Eğer osene içinde ölürse şihit olarak ölür. Allahü Teala ihlası şerifin her harfi adedince 70 huri verir. (Ruhul Beyan C.8 Sh.403[151])

3-Bu Gece Mü'minlere Allah'ın Rahmeti Çok Olur:

Efendimiz (s.a.v) Buyuruyorlar ki :

"Cenâbı Hakk Şâ'ban-ı şerifin 15. Gecesi Rahmetini dünya semâsına indirir. Güneşin batmasından doğmasına kadar devam eder.[152]

Rasulullah Efendimiz (s.a.v.) diğer bir Hadisi şeriflerinde buyuruyorlar ki :

"Bu gece rahmet kapıları, akşam güneşin batmasından sabaha kadar ümmetim üzerine açılır. Muhakkak Cenâbı Hakk bu gece Beni Kelb kabilesinin koyunlarının tüyleri adedince kullarını cehennemden azd eder."[153]

Bu hususta pek çok Hadis-i şerifler olmakla beraber şu Hadisi şerifi burada almakta fayda mülâhaza etmekteyiz.

"Şâbanın 15. Gecesi olduğu vakit, gecesinde ibâdet için kalkınız. Gündüzünde oruç tutunuz.

Zirâ Allah-u Teâlâ güneşin batışı ile beraber (dünya semâsına) Rahmetiyle tecelli eder de, şöyle buyurur.

" BİR MAĞFİRET DİLEYEN YOK MU ONU BAĞIŞLAYAYIM! BİR RIZIK İSTEYEN YOK MU? (İSTESİN DE VEREYİM!) Bu dâvet, tan yeri ağarıncaya kadar devam eder."

4-Mağfiretin Husulu :

Efendimiz (s.a.v) buyuruyorlar ki "Muhakkak Cenâbı hak, bu gecede bütün müslümanları mağfiret eder. Ancak, kâhinler (gelecekten

[151] Ruhul Beyan C.8 Sh.403 - İhyâ
[152] Ruhul Beyan C.8 Sh 304
[153] Mev'ize-i Hasene Sh. 975

haber veren) sihirbazlar, müslümanlara kin ve buğuz eden, bid'at ehli kimseler, ısrarla şarap içmeye devam edenler,anne ve babasına eziyet edenler, zinaya devam edenler müstesna ,bunlar bu büyük rahmet ve mağfiretten istifade edemezler."

5-Şefeatin Tamanının Verilmesi :

Bu gece Peygamber Efendimiz (S.A.V) e şefeat selâhiyetinin tamamı verildi. Şöyle ki: efendimiz (A.S) Şâ'ban ayının 13. Gecesi ümmetine şefeat edebilmek için Allah a niyazda bulundu. Kendisine, ümmetinin üçte birine şefeat etme selahiyeti verildi. Ümmetine son derece düşkün bulunan Rasülullah (S.A.V) daha fazla kişiye şefeat edebilme arzusuyla yanıp tutuşmaktaydı. 14. Geceyi de ibadet ve iltica ile geçirdi, kendisine ümmetinin 3 te ikisinin şefeatı verildi, Efendimiz bununla da yetinmedi 15. Geceyi de ibadet ve iltica ile geçirdi. Bunun üzerine ümmetinin tamamına şefeat izni verildi.

Yine bu gecede:
Zemzem Suyu Ziyadeleşir:

Bu gecenin bereketiyle zemzem suyu ziyadeleşir. Bunun gibi hakikat ehlinin letâifinde feyzi ilâhinin ziyâdeleşmesine de işaret vardır. Onun için, kalben uyanık olmak lazımdır.

Kıblenin Değişmesi:

Hicretin 2. Yılı Rasulu Ekrem (s.a.v) Şâ'banı şerifin 15. Günü Beni Seleme kabilesine varmıştı. Onların mescidinde öğle namazının farzını kıldırırken kıblenin değiştirilmesi ile ilgili şu Âyet-i kerime geldi.

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

"Yüzünü göğe doğru çevirip (vahiy beklediğini) görüyoruz. Şimdi seni her hâlükârda razı olacağın bir kıbleye döndürüyoruz.

(Namazda) Yüzünü artık mescidi Harâm tarafına (Kâbeye doğru) çevir.....”[154]

Peygamber Efendimiz namazda bu emri alınca derhal **“Kâbeye”** döndü, cemâatta ona uyarak kıbleye yöneldiler.

(Bu hâdise bir fıkhi meseleye kaynak teşkil etmektedir. Herhangi bir kimse kıble yerine yanlış bir yöne dönse namaz kılarken kıbleyi bilen birisi tarafından kendisine doğrusu söylense, namazını bozmadan yönünü düzeltir ve namazına devam eder.)

Bu Gecenin İhyası:

Faziletine sınır olmayan bu gecenin ihyâsına önceden hazırlanmalı, Efendimiz (s.a.v) e uyarak 13.ve14. gece ve günlerinden başlanmalıdır. Aynı zamanda “Eyyâmı biyz” olduğu için Şâ’banın 13,14,15.(Pazar,Pazartesi ve Salı) günleri mutlaka oruçlu olunmalıdır. Bu şekilde hem Şâ’banı şerifin ortasından üç günü yani “Eyyâ-ı Biyz”ı oruçlu geçirmenin faziletine nâil oluruz. Hemde Berâat Kandilini oruçla karşılamış ve daha mühimi Kandilin gündüzünde de oruç tutmuş oluruz.

13 ve 14. Gecelerden itibaren Tesbih namazı, Teheccüt namazı gibi namazları kılarak bu geceye hazırlanmakta büyük faydalar vardır. Bu geceye girmeden önce Şahsi işlerimizi ibâdete mâni olmayacak şekilde ayarlamalıyız. Bu geceye dinç bir şekilde girerek kendimizi sadece ibadete vermeliyiz. Bilhassa tarif edilen (100) rekatlı namazı kılmaya çalışmalıyız. (100) e tamamlayamasak bile (2) rekattan başlayarak kılabildiğimiz kadarına gayret etmeliyiz. Her rekatta (100) ihlas-ı şerif okumak suretiyle 10 rekat da kılınabilir. (İhlasların arasında Besmele okunmaz.)

Namazdan sonra; (Allah-u Teâlânın **“Hu”**ismi şerifinin ebcet hesabına göre adedi olan) 11 şey,(Rasülullah Efendimizin ismi olan **“Tâha”** nın ebcet hesabıyla adedi olan) 14 kere okunur.

1-İstiğfarı şerif :14 kere

2- Salavatı şerife : 14 kere

3- Fatıha i şerife (Besmele ile):14 kere

4- Ayetül kürsi (Besmele ile): 14 kere

5- Tevbe suresinin son iki ayeti olan **“Legad câ eküm”** (Besmele ile):14 kere

[154]Bakara suresi 144. Ayet-i kerime

6- 14 kere **“ Yâsin, Yâsin...”** dedikten sonra bir Yâsini şerif (Yâsini şerifte 7 zahiri, 7 batını, “mübin vardır” , böylece o da 14 olur.

7- İhlas-ı şerif (Besmele ile): 14 kere

8- Felak suresi (Besmele ile):14 kere

9- Nas suresi (Besmele ile): 14 kere

10- “ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلاَ اِلهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَ اللّٰهُ اَكْبَرُ وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ” :14 kere

11- Salavatı şerife (Salâtı Münciye okumak efdaldir.) :14 kere okunur. Bundan sonra dua edilir. (Dua ve ibadetler. Fazilet Neşriyat)

Bu gece dua ve ilticaya ağırlık vermeli; kendimize aile fertlerimize çoluk çocuğumuza bütün müslüman kardeşlerimize dua etmeliyiz. Hususiyle hizmetlerimizin selâmeti için dua etmeyi unutmamalıyız.

Mevzumuzu bir Hadisi şerif meali ile bitirmek istiyoruz.

“Berâat gecesini ganimet ve fırsat biliniz. Çünkü belli bir gecedir. Şâ’banın 15. Gecesidir. Kadir gecesi çok büyük ise de hangi gece olduğu belli değildir. Bu gece çok ibadet yapınız. Yoksa kıyamet günü pişman olursunuz.”

اَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَاَعُوذُ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَاَعُوذُ بِكَ مِنْكَ

Manası: *Ya Rabbi ! Gadabından Rızana, Cezandan Afvına, Senden Sana Sığınırım*

(Bu duayı Efendimiz (S.A.V) berâat gecesinde secdede ilticâ halinde çokça okumuştur.)

KADİR GECESİ VE FEZÂİLİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةِ الْقَدْرِ

وَمَا اَدْرٰيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ اَلْفِ شَهْرٍ

تَنَزَّلُ الْمَلٰئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ اَمْرٍ

سَلَامٌ هِىَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلعم مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَلَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

Canabı hak feyyazı mutlak ve rabbul felag hazretleri emini vahyi ilahi sefiri celili sübhani cibrili emin namusu ekber vasıtası ile serveri enbiya peygamberimiz sallellahu aleyhi ve selleme inzal ve ikram buyurduğu kuranı keriminde ve ba hususus okuduğum sürei kadir'de şöyle buyuruyor….

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın ismiyle.
1- Biz o (Kur'ân)nu Kadir gecesinde indirdik.
2- Kadir gecesinin ne olduğunu sen nereden bileceksin?
3- Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır.
4- Melekler ve Ruh (Cebrail veya Ruh adındaki melek) o gece Rablerinin izniyle, her iş için inerler.
5- O gece, tanyeri ağarıncaya kadar süren bir selâmettir.

Bu mübarek süre sırf kadir gecesinden bahs etmektedir. Rabbimiz kuranımızın 114 süresinden 97. Süreyi kadir gecesini anlatan bir süre olarak inzal buyurmuştur.

Bu Mübarek Sürenin İniş Sebepleri

1-Efendimiz ümmetinin ömrünün çok kısa olup, geçmiş ümmetlerin ömürlerinin uzun olup 200-300-500-950 çok ibadet edip çok sevap kazandıklarını düşündü. Kendi ümmetinin de keşke ömürleri uzun olup çokça ibadet edip çok ecir alsalardı diye düşünüp duygulandığı bir anda Cenabı Hak cibrili eminini hemen gönderip 'Katiyyen üzülmesin ben ona ve onun ümmetine öyle bir gece ihsan ediyorumki bin aydan hayrlı. Bu geceyi Rasülüllahın bu üzüntüsünü gidermek için ihsan etti. 83 sene 4 aylık ibadet sevabı ki bu askarisidir. Geçmiş ümmetlerden bu sevaba ulaşması için 83 sene gece gündüz ibadet etmesi lazımdır.

2-Efendimiz Eshabına beni israil'den 400 sene ibadet eden birinden bahs ediyor. birde kendi ümmetinden 40 yıl ibadet eden birinden bahs ediyor. Bunların ahirette karşılaştırılacağından bahs ediyor. 40 yıl ibadet edenin 400 yıllık ibadet edenden sevabının dahafazla olacağından bas etmiş. 400 yıl ibadet eden 'Ya Rabbi be 400 yıl ibadet ettim bu ise 40 yıl ibadet etti, beni geçti bu nasıl oluyor?' diyecek Mevlamız 'Ey kulum sen 400 yıl ibadet ettin amma عقوبة معجلة korkusu ile ibadet ettin. Yani geçmiş ümmetlerde Peygambere itaat edilmedimi Hz. Allah anında helak ediyordu. Azapları acele geliyordu. Fakat bu ümmetten عقوبة معجلة Peygamberimiz hürmetine kaldırılmış. Görüyorsunuz kuranı inkar ediyorlar, ne azgınlıklar ne taşkınlıklar yapıyorla, dine kitaba sövüyor amma Allahımız onlara azabı acele etmiyor. Binaen aleyh 40 yıl ibadet eden bu kulum hiçbir azap korkusu olmamasına rağmen ibadet etmiş. Sen ise hemen bir azap gelebilir korkusu ile ibadet ettin. Bundan onun ibadeti daha faziletli buyurmuşlardır.

3- Yine Fahri Kainatımız hüzünlenmiş, cibrili emin hemen zuhur edip , Ya Rasülellah nedir bu halin? Nedir nu hüznün? Buyuyrmuş , Efendimiz düşündümde ben hayatta olduğum müddetçe sen Rabbimin selamını bana getiriyorsun .diyorsunki

إِنَّ اللّٰهَ يَقْرَئُكَ السَّلَامُ Allah muhakkak sana selam gönderdi diyorsun iyi ama ben ölünce bu selamlar kesilecekmi? Ümmetime bu selam gelmeyecekmi? Üzüntüsü içindeyim der. Cibrili emin ayrılır bir müddet sonra Kadir süresini getirip okumaya başlar.

1-Biz o (Kur'ân)nu Kadir gecesinde indirdik.

2- Kadir gecesinin ne olduğunu sen nereden bileceksin?

3- Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır.

4- Melekler ve Ruh (Cebrail veya Ruh adındaki melek) o gece Rablerinin izniyle, her iş için inerler.

5- O gece, tanyeri ağarıncaya kadar süren bir selâmettir . سلام o gece selamettir,fecir doğanakadar esenliktir. Fecre kadar selamı ilahi vardır.

Ya Muhammed sen üzülme ! sen bu alemden ebedi aleme intikal ettikden sonra da kıyamet sabahına kadar selamım devam edecek , senin ümmetine selamım devam edecek. Sana inanan, bana inanan لا اله الا الله محمد رسول الله tevhidi iler nurlanan , o kadir gecesinin kadru kıymetini bilenleri meleklerim selamlamak üzere gelecek. Yine cibrili emin senin ümmetini selamlamak üzere gelecek. hiç mahzun olma ,hiç mükedder olma ! teminatını vermek üzere Hz. Allah bu süreyi inzal buyuruyor.

4- Yine fahri kainatımız bir sohbetinde beni israilden 4 kişnin 1000 ay yani 83 yıl Allah yolunda savaş etmişler. Ayrıca oruç tutmuşlar. Ve eshabı hayretler içinde kalıyorlar. Rabbimiz bu süreyi inzal edince peygamberimiz; Ey eshabım hayret ettiniz değilmi? Ancak Rabbimiz size bir gece nasip ettiki onu ihya 1000 geceden daha hayırlıdır' buyurdular.

Efendiler ! peygamberimiz leyle-i miraçda arşı gezergen kendine cennette gösterildi. Cenneti seyir ederken cennetteki ümmetinin yerlerini gösteriyordu mevlamız. Ancak Rasülüllahın dikkatini çekmişti. Cennetin duvarlarını süsleyen bir ibare gördü.(nasılki camilerimizin duvarlarını süsleyen, kabenin örtüsünü süsleyen ayetler gibi).

اَلتَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْاٰمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللّٰهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

Bu ayetler ile (Tevbe 112) cennetin duvarlarını süslediğini müşahede ediyor. nedir manası?

اَلتَّائِبُونَ Tevbe edenler, tam dönenler, cehennemden cennete dönenler. zulmetten nura dönenler. Şeytanı bırakıp, nefsini terk edip

mevlasına dönenler, وَاَنِيبُوا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَاْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ (Ve Rabbinize dönün ve O'na teslim olun, size azap gelmeden evvel. Sonra yardım olunmazsınız.») sırrına mazhar olanlar,

الْعَابِدُونَ Allaha hiç fasılasız ibadet edenler, ibadete devam edenler. Ramazan ayındada ramazan ayının dışındada , kadir gecesindede kadir gecesinin dışındada ibadet etmeye devam edenler.

الْحَامِدُونَ Allaha verdiği nimetlerine hamd edenler, beşvakit namazlarında, her rekatte اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ diyenler

السَّائِحُونَ Allah yolunda seyahate çıkanlar, dini için ,dini öğrenmek yola çıkanlar, Allah yolunda hizmet için yola çıkanlar. Veya ramazan orucu tutanlar. Oruç seyahati yapanlar. Oruçta bir manevi seyahattir. Her gün tutulan oruç ile mümin manevi seyahat yapıyor.

Efendimiz bu yazıları görünce ; Allahım cennetini süslediğin bu mübarek ayetin benim ümmetim olsun isterdim buyurdu. Cenabı Hak ona vahiy ederki; Evet habibim bunlar senin ümmetinin vasıflarıdır' buyurdular.

Bu mübarek geceyi yüce kılan kuranı kerimin nüzulüdür. إقرأ ile hıra dağında başlayan ve 23 yıl devam eden,114 süre ve 6666 ayet ile tamamlanmış, geçmişten haber vermiş, gelecekten haber vermiş,ve kıyamete kadar hiçbir kelimesine zeval gelmeyecek kuranın inişidir bu geceyi yüce kılan.

Bu gece olan şeyler

1- Hazreti kuran bu gecede iniyor
2- Hz kuran 1000 aydan hayırlı olduğu haber veriliyor.
3- Bu gece melekler ordusu iniyor yer yüzüne
4- Bu gece ruh iniyor yer yüzüne
5- Bu gece mahza selamet ve güven gecesi.

Bu gece meleklerin iniş sebepleri;

1-Cenabı Hakkın selamını ümmeti Muhammed'e tebliğ içindir. Melekler herkesin yanına selamı tebliğ için o gece üç defa gelirler. Birincide uyur bulurlarsa dönerler. ikincide keza. Üçüncüde uyur bulurlarsa mahzun olarak döner giderler. o gece uyur bulunanlar rahmeti ilahiden mahrum kalırlar.

2-Semada göremedikleri şeyi görmek için ki zenginlerin fakirleri nasıl doyurduklarını görmek için gelirler.

3-Enîni müznîbini işitmek için inerler. Zira hadisi kudside 'enini müznibinin sedası' nın müsebbihinin sedasından mevla'ya daha sevgili olduğu beyan buyrulmuştur.

4-Cenabı hak meleklere hitaben 'Yer yüzünde bir halife, Adem oğlu yaratacağım' buyurduğu zaman ,melekler evvelki kavimlerin hallerini bildikleri için! 'Yarab yeryüzünü ifsad edeci, kan dökücü mi halk edeceksin?' buyurmuştu. Cenabı hakda 'Benim bildiğimi siz bilmezsiniz' ' buyurmuştu. İşte ozaman vaki olan bu hakikati meleklere bildirmek için Cenabı Hak kadir gecesi meleklere izin veriyor.'Gidin bakalım kullarım ifsad üzeremi? Yoksa bana kullu vazifesi ilemi meşguller?'

Melekler gelip görürler ki kimi kıyamda ,kimi ruku,kimi sucüd, teşbih, tekbirimde, kimi kuranı kerim okuyor, kimi evradu ezkar okumakta kimide mevlanın nuruna rabt olmuş kendinden geçmiş vaziyette görünce hayran olup vaktiyle ' اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ ' demiş olmalarından mahcup olurlar. Isyan ve tuğyan içinde olupta insanlıkdan çıkanları insan surertinde olmayıp tebeddül etmiş olduğu halde layık olduğu hayvan suretinde gösterir. Eğer bunları insan suretinde görselerdi 'Bunlarda müfsid var ya rabbi' derlerdi. Hatta bir yatakta iki çiftten biri iman ve taat sahibi,diğeri küfür ve ısyan sahibi olsa, birini insan diğerini tebeddül ettiği surette , yani köpek, yılan….. hayvanat olarak görürler. Bunu gören melek hayret ve dehşet içinde kalarak diğer meleklere هلموا هلموا إعجبوا geliniz , geliniz burada çok acaip şey var. bir yatakta insanla hayvan yatıyor. bu ne acaip şeydir diye birbirlerine teaccup ve hüzünlerini izhar ederler.

5-Meleklerden hiç biri alemi ervahdan ileriyi ,alemi emri seyir edemezler. Ancak bu gece kalplerinde fuyuzati ilahi olan müminlerin kalbinden alemi emri seyir etmek üzere inerler. maneviyat ile alakası

olan her mü'minin kalbinden alemi emre yol vardır ki o yoldan maneviyatlı kimselerin kalbine nuru ilahi gelir. Bazı teşbihlerin imamelerine takılmış nesneden mekkei mükerreme seyir edildiği gibi o gece de nüzul eden melekler alemi emri maneviyatlı kimselerin kalbinden seyir ederler.

Kadir gecesi hangi gece?

Not: لَيْلَةُ الْقَدْر lafzı celali 9 harf olup sürede 3 kere tekrar etmişdir. 3x9 =27 ettiği için ekseri ulema 27. Gecedir demişlerdir. Ve 27.gece kadir gecesi olduğu hakkında hadisi şerifte vardır.

Yine kadir süresi 5 ayet 30 kelime olup 27. kelimesi هِيَ dir. Bu zamir ise kadir gecesine racidir. Bu sebepten kadir gecesinin 27.gece olduğu söylenmiştir.

Abdul vehhab şarani Hazretleri 33 sene kadir gecesi ile müşerref olmuş eğer Ramazanı şerif Salı günü girerse kadir gecesi 27. Gecedir demiştir. Pazar günü girerse, 28'i 29'a bağlayan gece, Pazartesi günü girerse, 20'yi 21'e bağlayan gece, Salı günü girerse, 26'yı 27'ye bağlayan gece, Çarşamba günü girerse,18'i 19'a bağlayan gece Perşembe günü girerse, 24'ü 25'e bağlayan gece Cuma günü girerse, 16'yı 17'ye bağlayan gece, Cumartesi günü girerse, 22'yi 23'e bağlayan gece)

Efendi Hazretleri buyurmuşlardır ki; '27. Geceyi kul ihya etse kadir gecesi olmasada canabı hak lütfi keremi ile aynı sevabı bahşeder' buyurmuşlardır.

الْقَدْر beş harftir

1- الْقَدْر deki elif; Ülfete delalet ediyor,
2- الْقَدْر deki lam; Letafete delalet ediyor,
3- الْقَدْر deki gaf; kadrü kıymete ve canabı hakka Kurbete
4- الْقَدْر deki dal; Devlete,manevi devlete,bu geceye hürmet edenlerin manevi devlet ve dereceye ulaşacağına delat ediyor.
5- الْقَدْر deki rı; Rahmeti ilahiyeye delalet ediyor.

تَنَزَّلُ الْمَلٰئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا

1-Ruh isminde muazzam bir melek
2-Cebrail a.s.نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ (Onu Ruhu'l-Emin (Cebrail) indirdi.) buyrulmuştur.
3-Bütün peygamberlerin ervahı,
4-Ervahı evliya ,
5-Ervahı mü'minin ve ervahı ibad iner bu gece.

Şem'ûne'l-gâzi aleyhisselâm ve kadir gecesi;

Rum beldelerinden bir beldede ismine Şem'ûn bin Mesih denilen bir zat vardı. Bu zat, İncil ehlindendi. Annesi onu Allahyolunda hizmet etmesi için nezretmişti. Kavmi putlara tapıyordu. Şem'ûn'un evi şehrinden uzak bir yerdeydi.

Şem'ûn, Allah Teala'yı inkâr eden, putlara tapan sapık kavmi ile cihad edip onları Allah'a imana çağırıyordu… Tek başına yaptığı mücadelelerde-savaşlarda çok ganimet elde ediyordu… Savaşırken susadığı zaman Allah onun için bir taştan gayet leziz bir su akıtırdı. Bu su, o içip kanasıya kadar akardı… Kendisine büyük bir güç ve kuvvet verilmişti.

Ana hatlarıyla vasıflarından/özelliklerinden söz ettiğimiz bu mübarek zatın Erciyes'in batısında bulunan ve bugün adı "Evliya Dağı" diye anılan bir dağda yaşadığı rivayeti yaygındı… Çevre halkının arasındaki adı, "Şem'ûn el-Gâzi"dir. Hatta XII. AsırdaAnadolu'ya gelen Selçuklular onun mezarının üzerine güzel bir türbe yaptırmışlardır.

Çevreden derlenen hayat hikâyesindeki benzerlik, peygamberler tarihinde zikredilenlerle aynıdır.

Hikâye şöyledir:

Şem'ûn el-Gâzi, benzeri görülmemiş bir kahraman-yiğit olup kendisini hangi bağ ile bağlasalar o bağı kırıp kurtulurdu.

İman etmeyenlere karşı Allah yolunda cihad ederdi. İnanmayanlar onun karşısında aciz ve çaresiz kalmışlardı. Bu halden kurtulmak için bir hile ile çare arıyorlardı…

Yaşadıkları beldenin hâkimi, Şem'ûn'un hanımına haber gönderip,– "Eğer kocanı öldürmede bize yardımcı olursan, seni kendime alıp istediğin her şeye kavuşturururum." dedi. Kadın buna aldandı ve, – "Size nasıl yardımcı olurum?" diye sordu. O da, – "Gece uyurken onu iple iyice bağla ve bize haber ver" dedi.

Kadın bu teklifi kabul etti. Bir gece Şem'ûn uyurken onu sağlam bir iple sıkıca bağladı. Şem'ûn sabahleyin uyanıp kendisinin bağlandığını görünce, hanıma bunu niye yaptığını sordu. O da,

– "Senin çok kuvvetli olduğunu, seni bağlayan her ipi koparacağını söylerdin… Kuvvetini denemek için yaptım bunu" dedi.

Şem'ûn ses çıkarmadı… Gerildi ve bütün ipleri kırdı.Kadın yaptığı işte başarısız kaldığını şehrin hâkimine bildirdi.Onlar bu defa zincir gönderdiler. Onunla bağlamasını tembihlediler…Kadın Şem'ûn'u bu defa zincirle bağladı… Şem'ûn uyanınca bu defa zincirleri bir hamlede dağıttı.Karısına bunu niçin yaptığını sorunca,"Şem'ûn neyle bağlanırsa bağlansın hepsini kırar diye duymuştum. Onun için denedim"dedi.

Şem'ûn, – "Doğrudur" diye cevap verdi ve ilave etti: "Ben ancak kendi saçımın teliyle bağlanırsam onu kıramam" dedi.Kadın bunu öğrenince, bir gece de onun ellerini ve ayaklarını saçından aldığı kıllarla bağladı.Sabahleyin uyanınca, Şem'ûn bunları kıramadı…Kadın durumu şehrin hâkimine bildirdi… Askerleri gelip onu şehrin hâkiminin huzuruna götürdüler…Şehrin Kralı, dört sütun üzerine inşa edilmiş bir köşkte oturuyordu.Halkı sarayının önüne topladı…

Şem'ûn aleyhisselâmın asılması için darağacı kurdurdu… Orada asılmasını emretti.Askerler onu, elleri kendi saçının kıllarıyla bağlı olarak darağacının önüne getirdiler…Büyük bir kalabalık taş kesilmiş bu ezeli düşmanlarının asılacağını sabırsızlıkla bekliyorlardı…Şem'ûn aleyhisselâm, yağlı ip boğazına geçirilmeden, darağacına baktı ve hafif tebessüm ederek, gözlerini yumup, sessiz bir şekilde Allah Telala'ya şu duada bulundu:

"Ya Rabbi! Dünyada yaşamayı, senin yolunda kâfirler ile cihad etmek için isterim. Eğer bu isteğim kalpten ve samimi ise, duamı kabul buyur ve beni kurtar. Senin yolunda cengime-cihadıma devam edeyim. Değilse

zaten sana geliyorum bundan sürûr ve mutluluk duyarım."

Şem'ûn aleyhisselâmın bu duasından sonra bir melek geldi,ellerini ve ayaklarını çözdü…Bunun üzerine Şem'ûn aleyhisselâm şehrin hâkiminin sarayını avuçladığı gibi kendisinin asılmasını seyre gelen halkın üzerine savurdu… Böylece hem azılı düşmanı Kral hem de halkı ortadan kaldırdı…Evine dönünce de kendisine ihanet eden kadını cezalandırdı…Bundan sonra da yine gazalarına devam etti…Vadesi gelince de her fani gibi vefat etti.

Ona inananlar bu defa, onu götürüp Erciyes'in zirvesine yakın bir yerde toprağa verdiler. Bu küçük tepede kendisinin zaten kuyusu vardı. Bugün halk tarafından, "Evliya Dağı" diye adlandırılan bu yerde, pâk ecdadımız Selçukluların, kabri üzerine yaptırdığı güzel bir türbenin altında yatmaktadır. Kabrinin boyu 4 metredir…

HAZRETİ ÜSTÂZIMIZIN KADİR GECESİ VAAZI

إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَآ أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِن كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ هِىَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

Malumunuz ki Kur'ân-ı Kerîm Ramazan-ı Şerîfte nazil oldu. Fakat gece mi gündüz mü? Mübârek bir gecede. Acaba hangi gecede? İşte o Leyle-i Mübârekede.

إِنَّا أَنزَلْنَاهُ meal gayr sığası olması, zatımla, ef'alimle, sıfatımla, bütün kudret ve azametimle o azim olan Kur'ânı indirdim. Zamir ile gösterilecek

tek şey Kur'ândır. Nerede فِى لَيْلَةِ الْقَدْر leyle-i Kadirde.

Ey aziziler Hazreti Allah'ımız şerefli olan bir Kur'ânı, şerefli olan bir melekle, şerefli olan bir ayda, şerefli olan bir gecede, şerefli olan bir Peygambere inzâl ediyor. Şerefi hudutsuz olan bu geceye kirli paslı girmiş isek bizim insanlıkla ne alakamız var?

Evvela burada bir iki cümle konuşalım da mevzûumuza devam ederiz. Biz iki kuvvetin tesiri altındayız.

Biri ruhtur ki, cemali ilahiye ye götürür.

İkinci kuvvet nefistir ki, insanları ebedi saadetten mahrûm eder. Allahü Zü'l Celâl Hazretlerinin bizim iki kaşımız arasında halk eylemiş olduğu bu nefiste üç kuvvet vardır, üç kuvvete mâliktir. Ez cümle:

1- Nefiste insanlara şehvet kuvvetini vermiştir ki, şehvetine esir olduğun zaman, senin hayvanlar ile bir farkın yoktur. Zira şehvete esir olunca akıl çıkar. Senden akıl çıkınca akılsızlar içine girersin ki, hayvanlarda akıl yoktur.

2- Bu nefse gazap kuvveti vermiş. Gazap bir zulümdür ki, insan gazaba mahkûm oldu mu hem nefsine, hem evladına, milletine, hem devlete, hem vatanına, hem dinine, hem Peygamberine zalimdir, haindir.

3- Nefse heva kuvvetini koymuş. Hevasına tabi olan hem Allah'ını, hem kitabını, hem Peygamberini, hem dinini inkâr eder. Artık mukaddesat canavarıdır o. Böyle değil mi? Bunu görmüyor musun yahu? Nefislerin gıdasını vermek için hopluyorlar, zıplıyorlar sabaha kadar şarkıları, türküleri dinliyorlar da, ruhlarının gıdasını neden vermiyorlar? Neden bu şerefli olan Kur'ânı, şerefli olan melekle, şerefli olan bir ayda, şerefli olan bir gecede, şerefli olan bir Peygambere nazil olan bu Kur'ânı, o şerefli Peygambere ümmet olanlar niye bunu okumazlar?

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا اُولٰئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ اُولٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

Andolsun ki, cinden ve insten çoklarını cehennem için yarattık, onların kalbleri vardır ki, onlar ile anlayamazlar ve onların gözleri vardır ki, onlar ile göremezler ve onların kulakları vardır ki, onlar ile işitemezler. Onlar hayvanlar gibidirler, belki onlar daha sapıktırlar. İşte gâfil olanlar onlardır.[155] dinlemezler.

Doğru konuştum şimdi. Hulasa nefsin hâkimi olduğu bir kimse, hayvanlar ne yaparsa onu yapar, münkirler ne yaparsa onu yapar, casuslar ne yaparsa onu yapar. İşte nefis şu üç kuvvete sahiptir. Bu üç kuvvet nefsin içerisindedir.

Nefiste ceset ile yoğrulmuş, daima cesette mevcuttur. Ya rab! Sana gözyaşlarımızla yalvarır, nefislerine mahkûm olan insanların, bu ümmeti merhûmenin evlatlarını halas eyle ya rab.

Ya rab! Dini celil ile hidayeti onlara mazhar eyle. Ya rab! Bu kadar şerefli olan bir Peygamberin ümmetini devri fetretin uykusundan uyandır, zulmetten tenvir eyle ya rab.

Ey azizler! 24 saat zarfında imandan bahsedilmezse o eve lanet yağar. İşte bundan halas.

Birinci nur namazdır. Birinci salah namazdır. İşte bu namaz bütün fenalıklardan koruyacak olan şey. Seni hayvanlar sınıfından, yırtıcı hayvanlar, parçalayıcı hayvanlardan ayırır. Huzûru ilahiye ye getirir. Melaike sıfatına sokar seni.

İkinci nur: Orucu Ramazan. Bakınız abdest almayanı çeker getirir buraya. Çünkü 11 ayda açmadığı rahmet kapılarını açmış miftahsız duruyor. Sende, bende, bilende, bilmeyende girebilecek.

[155] Araf suresi 179. Ayet-i kerime

Üçüncü nur, Zekât. Zekâtta dört haslet vardır.

1- Kalbi temizler.

2- Cenâb-ı Hakk sadaka tabir ediyor ki, sadıklar zümresine yazar.

3- Malını temizler.

4- Malını ziyadeleştirir. İşine gelmediği için öyle şey mi olur diyeceksin. Allah'ımız rıza-i ilahi yolunda verilen paranın, malın hakkını bire on olarak halk eder.

Bakın ben size zenginlik sırrını söyleyeyim Efendi. Zenginliğin İsm-i A'zamı şudur: ***Ya Rab kudreti mutlakanla, hazine-i ilahinden bana biraz mal mülk verip zekât vermek şerefiyle müşerref eyle Ya Rabbi. Özünle, sözünle böyle olup ve böyle isteyecek. Birinci ilacı budur. İkinci, 40 gün doğru söyleyip, doğrudan ayrılma. Bak tecrübe et.***

Dördüncü nur, Hac. İman tazeleniyor. Ahit tazeleniyor, yepyeni anadan doğmuş oluyorsun.

Biraz daha konuşalım. Şehvetine tabi olan, nefsine esir, tama ve hırsa köledir. Hevaya tabi olan mukaddesata düşmandır. Bu fenalıkların başı hasettir, bir de vesvesedir. Öyle yanlış din aleyhinde mukaddesat casusluğu yapar. Necip ve has milleti, nezih bir milleti, aşılayacak vesvese ile aşılayacak vesvese ile nesli çığırda çıkarır. Olur, olmaz vesveseler aman Ya Rabbi. Bir ayağının üstünde bin iftira. Bu mürtecidir, bu irticai telkin ediyor. Bunlar komünisttir. Yok, Efendim böyledir milleti galeyana getirir. İşte şu iki şeyden kötü bir şey yoktur. Onun için bütün ahkâmını söylüyor. Kitabının son ayetini haset ve vesvese ile bağlıyor. Mevlâ kitabını bu iki şeyle mühürlüyor. Allah Ümmet-i Muhammedi bunlardan halas eylesin. Âmin.

Efendiler! "Bu insanların yaptığı kepazeliğe, azgınlığa karşı bu kadar rezalete rağmen, Mevlâ'nın bu dünyayı batırması lâzımdır." Vakıa Kavm-i Nuh, Kavm-i Lût vs. birçok kavimlerin yaptıklarından dolayı Mevlâ umumunu helak ettiğini kitabında beyan ediyor. Ama bu millete umumi afet yoktur. Mevlâ bu Ümmet-i Muhammedi beladan muhafaza

buyuruyor.

Beş şey hürmetine, bizde beş şefi vardır.

1- Zatı İlahinin, Ef'ali İlahinin, Sıfatı İlahinin nurlar camiği olan Kur'ânı Mübin.

2- Keza Ramazan-ı Şerîf.

3- Habibi Kerim (s.a.v.)

4- Leyle-i Kadir.

5- İsm-i A'zam hürmetine bu millet umumi afetten mahfûz oluyor.

Gelelim mevzûumuza, إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةِ الْقَدْرِ Zatımla, sıfatımla, ef'alimle, kudretimle, azametimle o Kur'ânı ben indirdim.

Mevlâ şu kadar azametiyle O Kur'ânı ferman buyurduktan sonra Muhammet uydurdu mu denilir? Utanmıyorlar mı? Dini vaz eden odur. Bu dinin vazıı, bu kitabın vazıı Hazreti Allah'tır. Ne melaike, ne Peygamber, ne veli hiçbirisinin uydurması değildir. Bu bizzat Allah'ın anayasasıdır. "Muhammet (a.s.) uydurdu diyenlere Cenâb-ı Hakk sormayacak mı acaba?" Bu kepazeliği yapanlardan bizzat Hazreti Kur'ân, Peygamber bu müfteriden davacıdır. Hâkim Hazreti Allah'tır. Bizim hâkimler böyle şeylere kulak asmazlar. Haydi, bakalım böyle bir tereddüt vaki olduysa.

وَمَآ أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ Ey Habibim, Leyle-i Kadri ve ondaki fezaili ben bildirmesem kim bildirebilir? Elbette kimse bildiremez ondaki fâzıleti ondaki inayeti, ondaki azameti beyan edemez. Öyle ise ben bildireyim sana Leyle-i Kadri. Leyle-i Kadir denilen bu gece لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ bin aydan daha hayırlıdır. 83 sene 4 aydan, bu gece içerisinde Allah-ü Zü'l Celâl Hazretlerine yapılacak ibadet, edilecek niyaz daha hayırlıdır. Binaen aleyh bu geceyi ihyâ edenler 83 sene 4 ay Cenâb-ı Hakk'a ibadet etmiş olur.

Niçin bu gece bin aydan daha hayırlıdır? Resûlüllah Efendimiz geçmiş ümmetlerin yani İsrail oğullarının ibadetlerinden bahsetmişti. Bir ay ibadet yapıp mücadele, mücâhede yaptıklarını beyan buyurmuş, haber vermişti.

Eshâb-ı Kirâm "Ya Rasulallah bizden evvelkiler, bu kadar mücâhede yapmışlar bizim yaşımız, ömrümüz onların ibadetlerine yetişmeye kâfi değildir. Zira biz en fazla 60, 90 yaşını ikmal ederiz. Biz bu şereften mahrûmuz, ömrümüz buna müsâit değildir. Diye üzüntüler içerisinde, Huzûru Resulde ağlaştıkları vakitte Mevlâ-i Zü'l Celâl Hazretleri hemen Cebrail (a.s.)'i gönderip "Ey Habibim ümmetine söyle müteselli olsunlar. Zira ben sana ve senin ümmetine 83 sene 4 ay ibadetten ihyâsı daha çok, daha üstün olan bir gece verdim"

İşte sevgili Habibini teselli için bizzat Hazreti Allah c.c. Leyle-i Kadri verdi. İşte bu gecedeki ibadetin 83 sene 4 aya ikmalim ve daha hayırlım olduğunu kudret ve azametiyle haber verip, işte o geceyi yalnız biz Ümmet-i Muhammet'e bahşettiğim, lütfettiğim beyan buyurarak ümmetlerinin üzüntülerini izâle etmektedir.

Yani, kederli olan Habibini teselli ediyor. Ya Rabbi çok seneler Leyle-i Kadirle müşerref eylediğin kullarının zümresine ilhâk eyle. Şu kadar muazzam, azim olan Mevlâ-i Zü'l Celâlın manevi ticaretler içine kattığı, bütün rahmetini, bütün bereketini döktüğü şu gecede dua etmezsen, bütün şükürlerin aksamını camiğ olan namaz ve şükür namazı ile Mevlâ'ya yalvarmazsan acaba senin insanlıkta hakkın var mı yahu?

Ramazan-ı Şerîfte iki yaşından sonra bütün ziruh cümlesi fâzıletin Ümmet-i Muhammet'e ayrılması için yas tutarlar. Aziz cemaatimiz, fırsat elinizde iken, elinizde bir sermaye olduğu halde, bu sermayeyi boşa harcamayınız, vaktinizi zayi etmeyiniz. Çünkü telafisi kabil değildir.

Kabilinden bazı muhterem Hocalarımız ve vâizlerimiz, Efendim kaza namazı var iken nafile namaz kılınmaz münakaşası eksik değildir. Fakat bu ukala bir sözdür. Müsâade ederseniz arz edelim. Efendim kaza namazı var iken hacet namazı kılınmaz! Efendi senin borcun varken

akşam çoluk çocuğa niçin ekmek getiriyorsun niçin kasaptan et alıyorsun, niçin ondan bundan sebze vesaire getiriyorsun? Efendim o zaruri. Mevlâ'nın rahmetine boyun eğmekle değilsin. Şu kadar ikramı, ihsânı, iltifatını ne ile karşılayacaksın? Yerlerden göklerden büyük Leyle-i Kadirdeki hacet namazı hakkında ve kaza var iken, bu olmaz diyenleri ıskat. Bu namaz farzlar ilave değil, vaciplere ilave değil, sünnetlere ilave değil. Bu hacet namazı yalvarmadır. İki rekât hacet namazı kıl, maneviyatta en gafilin, en fakirin yaptığını yap.

Zira sen kendini küçük bir cürüm mü zannediyorsun. Allah bizde öyle bir sıfat yapmış ki, bütün Envârı ilahisini, esrârı ilahisini senin vücuduna rabıt eylemiş. Bu vücudu sana yapmış. Kendisine 366 defa nazar ediyor. Hazreti Allah'tan sen hala gafil gafil utanmıyorsun yahu. Kendi şerefini bilmiyorsun. Cenâb-ı Hakk yeminle haber veriyor ki, seni bütün suretlerden güzel bir surette, her şeyden şerefli, mükemmel halk eylemiş, hesabı tadada sığmayan esrâra bağlamış seni. Efalinin nuru var sende. Sıfatının nuru var sende. Sırrı ehadiyyetin nuru var sende, mabudiyet nuru. Ahd-i İlahisinin nuru mevcut. İşte senin göğüs tahtanda bu kandiller yanıyor. Sen nasıl olurda bu şerefe teşekkür etmeye boyun eğmezsin. Sen nasıl bu aynayı kirletir, bu kandilleri kıracak acaba sen.

Binaenaleyh Resûlüllah Efendimiz kendinden evvel geçen o kavimlerin ibadetlerinden haber verdi. "Habibim sen onlara söyle, içerisinde yapılan ibadetlerin 1000 aydan daha hayırlı bu geceyi verdim" o halde sen nasıl olurda bu gece Cenâb-ı Hakk'a yalvarmazsın.

Efendiler! Haylazların yaptıkları ile bu ibadet olmaz. Teravih namazını kılıp, sabah namazına da gelen bu geceyi ihyâ etmiş olur. Mevzû hadisler konulmuş. Nasıl olurda bu 83 sene 4 ay ibadetten daha üstün, daha çok, daha ziyade olan bu kutsi fâzıleti eski mutat olan vazifelerinle yapmış olursun, ikmal etmiş olursun. Bu nispetle patates, domates satıcıya benzer. Köşe başındaki bakkal ile sepette domates satan adamın ticareti bir midir? Acaba unutmayacaklar mı, unutmaz mısınız yahu?

Nasıl olurda 83 sene 4 aydan daha hayırlı olan bir gecede uzatır ayaklarını yatarsın. Hâlbuki sen ahirette gecede olduğu gibi gündüzün de

bir şerefi var. Bin ay yaşayacaksın ki. Nasıl Allah-ü Zü'l Celâl Hazretlerinin sıfatı daimi ise efali de cennette, cehennemde daimdir.

"Bu ibadetten mahrûm etmek için dünyanın dört kucağında kıranı, kıyâmeti koparıyorlar Kadir namazı olur muymuş diye. Hâlbuki Leyle-i Kadir namazı değil senin kılacağın hacet namazı. Bu kadar rahmeti ilahisini bahşetmiş olan Mevlâ'yı Zü'l Celâla bütün şükürlerin aksamını camiğ olan iki rekât teşekkür namazı kılmazsan acaba senin bu gece ile münasebetin nedir yahu, gücüme gidiyor. Bu geceyi saklamış ki her gece aynı mükâfatı vermek için İsm-i A'zam da keza.

Bu kadar hayırdan Ümmet-i Muhammedi men etmekle hatalıkla, haylazlıkla sevk edenler, yahu yapmıyorsan onlara mani olma. Cenâb-ı Hakk bize hudutsuz olan ikramlarını bahş eylemiş. Biz nasıl teşekkür etmeyiz. Bu ece binler kere binleri şekavet defterinden silip, saadet defterine geçiriyor. Ramazan-ı Şerîfin her saatinde 600 000 kişi azat oluyor. Kadir gecesinde de bu geceye kadar azat ettiği kadar bu gecede de azat eder.

Ya Rabbi, sen bunun tadada sığmayan hudutsuz büyüklüğünü beyan etsen, biraz daha söyle. Ya Rabbi gafletten uyanmadık, solkanlar gibi duruyoruz.

تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ Bütün melaike ve ruh. Bunu benim dâhil anlatmaya kudretim yetmez ki. Bütün melekler hatta vahyi ilahiyi getiren melaike yani Cebrail (a.s.) dahi yeryüzüne niçin inerler acaba. Meleklerin bu gecede yeryüzüne inmesinin birçok sebebi vardır.

Birisi: Mevlâ'yı Zü'l Celâl müminlerin kalplerini, ruhlarını öyle güzel vaziyette halk etmiştir ki, kendi Envârını o kalbe rabıt etmiştir. Bunun kökü de âlemi emirde. Âlemi emre ise ne veli ne Mürsel hiçbir şey nüfuz edemez. Melaikeler orayı görmeye âşıktırlar. Bu cihetle ki senin kalbinden orayı seyretmek için koşuyorlar.

İkinci sebep: "Ben yeryüzüne bir halife halk edeceğim, Âdem'i halk

edeceğim” buyurduğu zaman “Ya Rabbi altı kavim halk eyledin, hepsi sana isyan ettiler. Biz sana tesbih, takdis ettiğimiz halde hikmetin nedir” diye “Ya Rabbi bundan evvelkileri gördük, hepsi sana asi oldular” ama itiraz değil, ricadan ibret. Şimdi onlara emir veriyor. Haydi, yeryüzüne inin, bakın bakalım, benim çamurdan halk eylediğim şey ne mucize bana asi midir, yoksa nasıl tesbih, takdis ediyor. İşte haydi yeryüzüne inin de hikmeti görün.

Ama bir de o zat-ı ilahiye de Mir’âtlık yapan aynayı kirlendirmiş, paslandırmış, kırmış, parçalamış ise, bu kadar kandili kırmış ise, onları nasıl görecek? Onları insan suretinde göremez. Bunları melaikeler görüp de yanlış yapmışsın demez mi?

Hangi hayvana layıksa o surette görür. Domuza layık ise domuz, köpeğe layık ise köpek bi’l hâssa aslını neslini inkâr eden maymuncular. Bu tebdil at hep oluyordu. Resûlüllah’ın şerefine kaldırıldı. Hatta apartmanların üst katında hayvanlar, yırtıcı mahlûklar, maymunlar aşağıda bodrumda. Ahırda kendileri namazlarını kılan, oruçlarını tutan fakirler bodrum katta.

Bazı evler namaz kılıp oruç tutan babalarının aksine yapanları hayvanlarla beraber orada yatırıyor. Melaikeler hayret edecek. Allah Allah bunlar ne büyük adam!

Altından, gümüşten karyolaların, halıların, kuş tüyü döşeklerin içerisindeki yırtıcı hayvan, Bunlar ne tevazulu insanlardır, hayvanları üst kata çıkarmışlar, kendileri ahırda. Allah’ım bilmeyen babaları, Allah’ı bilen evlatları ile beraber. Bu ne büyüklük, bu ne şeref hayvanla beraber yatıyor hayretlerim ibraz edecekler. Eski zamanda hamamda olmayan, çıplak kadınları insan göremezler. Mevlâ’ya söyledikleri, ricadan tövbe edecekler.

Bir sebebi de bizim günahlarımızın affı için Cenâb-ı Hakk’ın rahmeti ile beraber inecekler. Kadir; takdir manasınadır ki, bu gece gelecek bu geceye kadar olan bütün umuru insaniye takdir ediliyor. Bütün rızıklar, berekatlar açılıyor.

Gelecek bu geceye kadar hal-ü harekât bu gecede takdir ediliyor, sular, nebatlar ilah. Hepsi bu gecede taksim olup ayrılır. Bu gece nedir? Bu gecede olan selâmet ne harekât-ı arz olur, ne afat olur. Hatta denizdeki su bile tatlı olur. Bak dene, akşamdan su alıp saklayın için ne tuzu var ne acısı.

Hiçbir ev yoktur ki melaikeler gelip selâm vermesinler. Ancak muherremat ile dinden imandan konuşulmayan eve gelmezler. Onlara selâm yok. Ne zamana kadar? هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ sabah olana kadar

Kadir gecesi;

Kadir gecesinin, Ramazân-ı şerîfin 20'sinden sonraki tek gecelerinde aranmasına dâir müteaddit hadîs-i şerîfler vârid olmuştur. Birinden itibaren aranmasını tavsiye eden büyüklerimiz de vardır.

İmâm-ı Şârânî Hazretleri, Kadir gecesinin kaçıncı gece olduğunu, Ramazân-ı şerîfin giriş günlerine göre şöyle tesbit etmiştir:

- Ramazân-ı şerîf **pazar** günü girerse Kadir gecesi **29'uncu gece**dir.
- Ramazân-ı şerîf **pazartesi** günü girerse Kadir gecesi **21'inci gece**dir.
- Ramazân-ı şerîf **salı** günü girerse Kadir gecesi **27'inci gece**dir.
- Ramazân-ı şerîf **çarşamba** günü girerse Kadir gecesi **19'uncu gece**dir.
- Ramazân-ı şerîf **perşembe** günü girerse Kadir gecesi **25'inci gece**dir.
- Ramazân-ı şerîf **cuma** günü girerse Kadir gecesi **17'inci gece**dir.
- Ramazân-ı şerîf **cumartesi** günü girerse Kadir gecesi **23'üncü gece**dir.

İmâm-ı Şârânî Hazretleri 30 sene, Kadir gecesiyle bu tarife göre müşerref olmuşlardır.

Birçok ehlullah da bu usulle Kadir gecesini bulmuşlardır.

Kadir gecesinin bu ay içinde hangi gece olduğunun gizlenmesi, mü'minlerin her geceyi Kadir gecesi bilip, her gecede ibadeti çok etmeleri içindir.

Kadir gecesinde hava berrak ve güzel olur. O gece herşey Allâh'a secde eder. Denizlerin suyu bir an için tatlılaşır. Mü'minler afv-ı ilâhî ve mağfiret-i sübhânîye mazhar olurlar.

Kadir gecesinde ne yapılır?

Bu gece 4 rek'at Kadir gecesi namazı kılınır:

1'inci rekatte: 1 Fâtiha-i şerîfe, 3 „İnnâ enzelnâhü fî leyletil-kadr...“

2'nci rek'atte: 1 Fâtiha-i şerîfe, 3 İhlâs-ı şerîf,

3'üncü rekatte: 1 Fâtiha-i şerîfe, 3 „İnnâ enzelnâhü fî leyletil-kadr...“

4'üncü rek'atte: 1 Fâtiha-i şerîfe, 3 İhlâs-ı şerîf, okunur.

Namazdan sonra:

1 defa:

اَللهُ اَكْبَرُ اَللهُ اَكْبَرُ لاَ اِلهَ اِلاَّ اللهُ واللهُ اَكْبَرُ اَللهُ اَكْبَرُ وَللهِ الْحَمْدُ

„Allâhü ekber. Allâhü ekber. Lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber. Allâhü ekber. Ve lillâhil-hamd“

100 „Elem neşrah leke sadrak...“

100 „İnnâ enzelnâhü fî leyletil-kadr...“

100 defa da Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz'in Hazret-i Âişe (r.a.) Vâlidemiz'e öğrettiği şu duâ okunup, sonra duâ yapılır:

اَللَّهُمَّ اِنَّكَ عَفُوٌّ كَرِيمٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّى

„Allâhümme inneke afüvvün kerîmün tühibbül-afve fa'fü annî“

Mümkünse kandil gecesi olması hasebiyle bir de tesbih namazı kılmalıdır.

MEVLİD KANDİLİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ * فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

Kasem olsun, size kendi cinsinizden bir peygamber geldi ki, sizin sıkıntıya uğramanız O'nun üzerine pek güç gelir, üzerinize çok düşkündür. Mü'minler hakkında pek şefkatli ve pek merhametlidir. Eğer yüz çevirirlerse artık de ki: «Allah Teâlâ bana kâfidir. O'ndan başka mâbûd yoktur. Ben ancak O'na tevekkül ettim ve O, pek büyük olan Arş'ın sahibidir.»[156]

Pek aziz ve muhterem mü'minler bu muhteşem gecemizi sıhhat ve afiyetle ihsan eden , ikram eden nasip eden Rabbimize sonsuz hamd ve senalar olsun. İdrak eylediğimiz gecenin , veladetü-n Nebinin alemi islama bütün insanlığa vesile-i necat ve vesile-i gufran olmasını niyaz ederiz. Senemizin 1436. Hicri yılımızın ilk kandilini ihya ve tesbih edeceğiz. Daha önümüzde dört kandilimiz bulunmaktadır. Senenin ilk mübarek gecesi velâdet kandilidir. Bu sohbetimizde bu mübarek gece vesilesiyle namaz vaktine kadar okuduğum âyâtı ızâmın tefsir ve izahını yapmaya çalışacağım. Allahu zülcelal velkemal Hazretleri şu kısa sohbetimizde biz aciz kuluna kolaylıkla anlatmak, soğuğa rağmen sıfırın altında , soğuğun şu derecesine rağmen uzaktan yakından buraya kadar zahmeti ihtiyar ederek , bu gecenin feyzinden istifade etmek ziyafeti kur'aniyyeden müstefid olmak için ve ihlasla dinleyen dinleyecek olan siz kardeşlerimede kolaylıkla anlamayı öğrendiklerimizden dinlediklerimizden anladıklarımızdan hakkı ile istifade etmeyi

156 Tevbe suresi 128-129. Ayet-i kerime

muktezasıyla amel etmeyi rabbim cümlemize nasip ve müyesser buyursun

İdrak eylediğimiz gecenin ulviyyet ve kudsiyetini islam ve şerefini ifadeden aciz olduğumuz hepimizce malumdur. Bu gecenin nurundan feyzinden müstefin olmak için konuşacağız. Kalplerimizin nurlanması için anlatacağız. Öyle gecelerki bu geceler sukütlerimiz bile ibadet şuanda gönlünüz kalbiniz kalbi muhammediyyeye bağlanmış , onun yoluna bağlanmış , onun sevgililerine bağlanmış kalplerle gönüllerle letaif ile konuşmadan oturarak dinleyişlerimiz bile ibadet mü'minler. Bu gece alemlerin kainâtın eşyanın aslı zübdesi nuru Hazreti Muhammed (s.a.v)'imizin kainatı şereflendirdiği, tenvir buyurduğu bir gecedir. Allah'ü zülcelal velkemal Hazretleri habibi ile eşyayı süslemiş onunla güzelleştirmiş herşeyi nerede güzellik varsa onda habibinin güzelliği bulunmaktadır. Allhü zülcelal emsalsiz olarak onu yaratmış. Sevgili peygamberimiz öyle buyurmuşlar;

اَوَّلُ مَا خَلَقَ اللهُ نُورِی اَوْرُوحِی Allahlımın ilk halk buyurduğu benim nurumdur. Diğer bir rivayette de benim ruhumdur. Buyurmuşlardır. Ba'dehü onun nurunu ruhunu rabbimiz halk buyurduktan sonra arşı azamı rabbimiz halk eylemiş sonra kürsü alemini halk buyurmuş daha sonra levhü kalemini halk eylemiş Hazreti Allah. Kalemi halk buyurduğunda Cenab-ı Hak heybetiyle ona nazar buyurur. Ve levhü kalemine emrederek yaz ya kalem ya levh yaz buyurur Hazreti Allah. Levhü kalem Rabbimizin bu emrine ya Rab ne yapayım hak teala vetekaddes hazretleri :

قَالَ تَعَالَی: اُکْتُبْ قَوْلِی لَا اِلَهَ اِلَّا اَنا وَحْدِی لَا شَرِیكَ لِی فِی مُلْكِی وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدِی وَرَسُولِی

Bunu yaz ya kalem. Yani ey levhü kalemim benden başka ilah yoktur. Muhammed benim kulum ve Resulümdür. Bunu yaz kalem levhü kalem alemi bu hitap ile şereflendikten sonra senden başka ilah olmadığını anladım Allahlım senden başka ilah yoktur. Bunu biliyorum fakat abdin ve Resulün olan Muhammed kimdir onu anlayamadım. İsminle ismini beraber kıldığın ve kendi isminden sonra hemen ismini

zikrettiğin ve şerefinden risaletinden bahseddiğin o zatı öğrenmek isterim yarab! Cenabı kibriya ya kalem :

بِعِزَّتِی وَجَلَالِی لَولَا مُحَمَّدٌ لَمَا خَلَقْتُ الْعَرْشَ وَالسَّمَاءَ وَالْاَرْضَ وَالْجَنَّةَ وَالنَّارَ وَاللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَمَا خَلَقْتُ الْخَلْقَ اِلَّا بِكَرَامَةِ مُحَمَّدٍ

Rabbimiz cevap veriyor levhü kaleme öğrenmek mi istiyorsun benim Muhammedimi benim Habibimi o ismi baki kim olduğunu evet ya Rab izzetim ve celalim hakkı için Muhammed olmasaydı arşı semaları arzı cenneti cehennemi geceleri ve gündüzleri halk etmeyecektim ya kalem. Ben bütün malukatı eşyayı onun kerametine halk eyledim. Buyurunca;

فَدَهَشَ الْقَلَمُ فِی خَلَاوَةِ ذِكْرِمَنَافِعِ مُحَمَّدٍ زَمَانًا طَوِيلًا ثُمَّ اُلْهِمَ بِاَنْ يَقُولَ

Esselâmü aleyk ya Muhammed ve bu hitab ile bu bigi ile şereflenen levhü kalem sevgili peygamberimizin mübarek isminin onun menagıbinin lezzetinden tadından uzun bir müddet kendini o cazibeden kurtaramamıştı. Uzun bir müddet Allah Resulünün isminin zevkine dalmış gitmişti ey müminler ey insanlar ey beşeriyet bütün kainatın esrarının yazılı bulunduğu levhu kalem onun isminin adına isminin zikrediliş lezzetine asırlarca tadına doyamıyor. Ve onun sohbeti mübarekelerine onun teveccuhatı alilerine mazhar ve nail olan mahlukun nail olacağı lezzet ve tatları tasavvur edebilirmisiniz. Levhü kalem bir müddet sonra ilham olundu kendisine tarafı ilahiden ey levhü kalemim habibime kainatın yaratılmasına sebeb olan sevgilime selam ver. Levhü kalem

اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدْ Allahımızın ilhamıyla selam üzerine olsun ya Muhammed buyurdular ve ilk selam sevgili peygamberimize levhü kalem tarafından veriliyordu. وَعَلَيْكَ السَّلَامُ seninde üzerine olsun selam sana ya kalem rahmetim berakatım senin üzerine olsun buyuruyordu işte selam bu sebeble sünnet kılınmıştı. İlk selam böyle başlamıştı. Selam vermek müminlere müslümanlara sünnet verilen selamı almak ise

farzdır. Ey ihvanüddin ey müminler Allah'ın Resulü böyle bir peygamberdi.

***Vahdaki*;** Cenabı Hak Hazreti Ademi halk buyurdu onun sulbüne nuru muhammediyyeyi koydu melaike-i kiramın secdesi görünüşte Hazreti Ademe hakikatte nuru Muhammediyyeye oluyordu efendiler. Melaike-i kiram Hazreti Adem'de muazzam bir hal görüyorlardı Allahımız onu kendilerine itham etmişti hakikatte secde yani hürmet ve tazim secdesi nuru Muhammede oluyordu. Hazreti Ademin şahsında babamızın şahsında ahirzaman nebisine yapılıyordu bu tazim işin sırrı buydu müminler Hazreti Ademe Cenabı Hak bu sırrı bildirdi ya adem kuranda öyle Ademe secde edeceksiniz ama niçin Hazreti Ademde bir sır vadıda onun için onda esrar vardır. Onda hikmet var dı onda ibretler vardı onun vücüdu mubarekelerinde kainatın efendisinin nuru bulunuyordu nuru Muhammediyye şemsi Muhammediyye parlıyordu ve Allahımız bu sırrı kendisine bildirdi işte senin üstünlüğün senin şerefin ve bütün kainatın şerefi o şerefden geliyordu Hz Adem iltica etti bu nuru görmek istiyorum ya Rab benim vudumun zahiri bir kısmına intikalini istirham ediyorum ya Rab diyince melekler karşısında olması için iki melaikeyi ikramı karşısında göre bilmek için Cenabı Hak nuru Muhammediyyeyi babamız Hz Ademin mübarek alnına nakil etti. Nuru Muhammediyye şemsi Muhammediyye Hz Ademin alnında güneş gibi parlamaya başladı bütün melaikeyi ikram ziyaret ediyor. seyrediyor müşahede ediyorlardı .fakat Hz Adem kendisi göremiyordu ve yine Hz Adem ya Rab o nura , o nura bakmak isterim Allahım onu görmek isterim ya Rab bundan öncede bu defa melekler karşısında o nura müteveccihen tağzim etmeye başlamışlardı Hz Adem iltica ederek o nuru müşahede edebilmem için onu görebileceğim bir uzvuma intikal ile yalvarmaya başladı. Cenabı Hak kabul buyurdu nuru Muhammediyyeyi Hz Ademin baş parmağına nakletdi. Allah Resulünün nuru mübarek parmağında parlamaya başlayınca Hz Ademin parmağı sübhanallah sübhanallah sübhanallah diye tesbihe başladı. Evet müminler bu sebeble bu mübarek parmağı müsebbihat tesbih edici parmak ismi veriliyor. Allahı zülcelali tesbih ediyordu. hz Adem safiyüllah efendimiz doya doya seyrediyordu ve bu bütün hadiseler bu acayibat ve garaibat cenneti alaada ceyran ediyordu.

Hz Adem cenneti alada kaldığı müddetçe o nur pazrmağında devam ediyordu ve devamlı yüzüne ğözüne sürüyordu. Onunla tenebbüh ediyordu nihayet emri ilahi gelmiş bir sebebden ötürü yer yüzüne huruç etmişlerdi evet onda da hikmet vardı tekrar cennetin lezzetini alabilmeleri ve beşeriyyet ve insanlık Adem oğlu o cennetin niğmetlerine aşık olmaları için ve takrar kaybetdikleri niğmete nail ve mazhar olabilmeleri için gayet gatret sarf etmeleri için allahımız babmızı yeryüzüne indiriyordu. Tekrar cennete almak üzere tekrar cennete ve cemali ilahiyye kavuşmak üzere ama bu inişinde sebebi olsa gerekdi sebebsiz olmuyordu işte o sebebde hepinizce maglum Hz Ademin ufacık bir hatasıdan meşrep ediyordu.

Ve nihayet yeryüzüne indiriliyordu Allahu zülcelal Hazretleri yeryüzüne iner inmez yine o nuru Muhammediyyeyi Hz Adem'in sulbüne nakletdi. Hazreti havva bu nur nedir diye sual edince Hazreti Adem onu izah ediyordu cennetdede evlatlarından zuhur edecek ahırzaman Resulü azamının nurudur buyuruyordu.

Bu hatırlarında kalmış gibi Hazreti Adem baş parmağı nuru muhammediyye ile parlamaya başladığını görünce diğer dört parmağınında nurlanmasını istedi. Hazreti Allahtan ya Rab onlarıda tenvir eyle. Bunun üzerine Allahü Teala o Rasülü Azamın irtihalinden sonra kendisinden sonra otuz yıl hilafeti devam ettirecek dört halifenin mübarek nurlarını dört parmağına aksediyordu.

Hz. Allah (c.c) Hz. Ebubekrinsıddık Hz. Ömer Hz. Osman ve Hz. Ali (k.v) Efendimiz hazeratının envarı tecelli ediyordu. Diğer parmaklarında evet müminler cibrili emin vahtaki Rasülü ekrem efendimize nurunun Hz. Ademin parmağına intikalini haber verince sevgili Peygamberimiz bu esrarı öğrenince şöyle buyurdular

مَنْ سَمِعَ اِسْمِی فِی الْاَذَانِ فَقَبَّلَ ضَوَّیْ اِبهَامَیْهِ وَمَسَحَ عَلَیْهِ لَمْ یَعُمَّ اَبَدَا

Kimki ezanı muhammedide benim ismimi duysa buyurdu peygamber efendimiz benim ismim duyulurken ezanı muhammedide şu baş parmağını tırnağını öperek gözlerine sürseler ebediyyen kör olmazlar. buyurdu peygamber efendimiz evet müminler işte ezanı muhammedi okunurken kametde değil yalnız dikkat ediniz. Ezan

okunurken غَرَّتْ عَيْنَایَ بِكَ يَارَسُولَ اللهِ diyerek parmağınızı öpünüz ve gözlerinize sürünüz aziz ihvan غَرَّتْ عَيْنَایَ بِكَ يَارَسُولَ الله ne demek ey Allahın eşsiz Nebisi senin nurunla benim gözlerim aydınlandı Allahım gözümü kör etme yarabbi gözlerimin nurunu daim eyle ya Rab manasına gelen bu cümleyi söyleyiniz غَرَّتْ عَيْنَایَ بِكَ يَارَسُولَ الله Ezanı muhammedide evet müminler onun nuruyla nurlanan gözler ebediyen kör olmaz. İsterse kafa gözü kör olsun Allah Rasülünün nuruyla parlayan gönül gözleri açık olsun isteyimiz ricamız temenimiz niyazımız bu zaten müminler Cenabı Hak Hz Ademi dünyaya malum zellden ötürü çıkardı yüz yıl göz yaşı döktükten sonra arşı muzzamaya müteveccihen niyaza başlar bakar ki orda لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ bu mübarek yazıyı hürmetine وَتَقَبَّلْ تَوْبَتِی يَارَبِّ ey benim Allahım Muhammedin hakkına yerleri gökleri hürmetine yaratdığın habibin hürmetine günahımı af eyle ya Rab! hatamı bağışla ya Rab! yüz yıldan beri göz yaşı döküyorum. Yalvaruyorum sana ya rab işte kim bilir Allahımızdan telaggi ettiği kelimatta bunlar olsa gererk وَتَلَقَّى آدَمُ Allahın habibi resulü o kadar kıymetli ki Hz Adem Rabbi talasından bir takım kelımaat telaggi ediyor . Ve o kelimat ile yalvarıyor fesadı aali allahı zülcelalde bunla bunu nasip ediyor tevbesini kabul ediyor işte o cümlede Allahım Muhamedin hürmetine benim hatlarımı affet et tevbemi kabul et ya Rab bizde böyle yalvaralım azizler büyüklerimizi vesile edelim Allahımız öyle buyuruyor işte bizim cennete gitmemize bizim günahlarımızın affına başta Rasülü ekrem efendimiz saniyen Enbiya mürselin salisen Mürşidi izam evliyayı ikram şühedayı ikram hazaratın hep bizim vasilelerimiz bunlar bu vesilelerle yalvarmalı Hz. Allah'a bu mübarek gecede iltica edelim dünyanın manzarasını görüyorsunuz müminler 1400 yıl bize neler getirdi görüyorsunuz dünyanın her yeri barut fıçısı gibi kaynıyor şu nice لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ diyenler şahadet şerbetini içiyor Allah için yalvarıyor çarpışıyor vatanı milleti mükaddesatı için Allahü zülcelal makamlarını âli etsin Cenabı Hak şehidi şühedamızı rahmet buyursun onlara nusret muzafferiyetler ihsan buyursun.

Şu kıymetli an şu muteşem geceler hürmetine Rabbimiz yalvaralım habibi hürmetine insanlığın sadeti için hususiyle evladı iyalimizin ahir zamanın fitnesinden fesadından mesihiddecalin şerrinden iltica edelim evlerimizde avdetimizde tesbih namazı kılalım yalvarlım Allaha azizler bizim başka silahımız yok onların atomları olabilir onların daha modem silahları olabilir . Ama hakiki müminlerin dualarını red etmiyecegi kullalarının öyle atomları vardır ki yerleri gökleri yıkmaya yeterlidir. işte o sevğililerini vesile kılarak yalvaralım iltica ededelim aziz ihvanı mümin Allahın Rasülü Hz Adem peyğamberimizi vesile ederek yalvarıyor Allahü zülcelalde Hz. Adem böyle peygamberimizin ismini zikrederek bizi affet diye yalvarınca Allahımızda tevbesini kabul edince kendisine vahy ediyor. Hz Ademe vahy ediyor Cenabı Hak sen tevbenin kabulünde benim habibimi Muhammed Mustafayı tevessul ettin onu vesile ittiha ettin izzetim ve celalim hakkı için eğer sen hata eden bütün kullarımın müminlerden hata edenlerden tamamını affını habibim hürmetin habimin yüzü suyu hürmetine isteseydin onlarıda affedecektim buyuruyor Hz Allah ama iş işten gecdi sen sadece kendi affını istedin işte Allah Rasülün bizim kendimize mensub olmaklığımıza şeref duyduğıumuz meccanen bizi kendisine ümmet olarak kılan Hz Allaha hamdolsun biz bunun ümmeti olmuşuz müminler bundan daha büyük şeref bundan daha büyük saltanat bundan daha büyük makam ve mevki ne olabilir dünyanın hükümdarlığını verseler sana bunun yanında dünyadan daha büyük kocaman bir sıfır yapar. sen böyle bir şerefe böyle bir saadete nail olmuşsun kıymetini bil evladı iyaline öğret. Allah Resulünü anlat dilin döne bildiği kadar sevdir onu sevdire bildiğin kadar cennetin anahtarı o kainatın sırrı o her şey onunla çözülür her şey onunla hal olur onu bulamayanlar hiç bir seyi bulamazlar onun tanıyamaynalar hiç bir seyi öğrenemezler.

Kainatın sırrı dır o kainatın şereflisi Allahı zülcelalin serefleri bütün izzetleri kendinde topladığı zat o zatdır. Ona ümmet olmak ey müminler işte Allah Rasülu ahir zaman nebisi böyle şereflerle bir gecede cihanı şereflendiriyordu ilk bahar evet müminler mevsimden ilk bahar mayıs ayı mayıs ayının 21 günü kamari aylardan rebiyyül evvel ayının 12 ikinci gecesi pazarı pazartesine bağlayan şafak atar ken mekkeki mükerremede bir güneş doğuyordu.

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

Diyerek rabbimizin hiçbir peygambere nasip etmediği vasıflarla tevşih buyurduğu habibi edibi Rasulu emini geliyordu müminler Allahlımız hamdolsun size muazzam bir Rasul geldi bu bi kendi nefsinizden bütün izzetler ve şerefler kendinde toplanan aziz bir peygamber geldi size vaki sıkıntılar aleyhine olan size olan sıkıntılara dayanmayan basınıza bir bela geldiğiğ zaman medinede münevverede sizden daha fazla üzülen ve sizin bütün dertlerinizle dertlenen en küçük hallerinizle hallenen her an sizi takip eden bütün hallerinizi kontorol eden üzerinize sizi ve bizi gören ve gözeten bir Resulu- azam geldi size ve size annenizden babanızdan ve herşeyinizden daha düşkün bir peygamber geldi size evet hususiyle inanları çok rauf çok rahim ve çok esir geyici bir preygamber geldi böyle bir peygamberden yüz çevirernlere yazıklar olsun böyle bir peygamberi bulamayanlardan daha cahil daha betbah daha aşağı kim olabilir. Ta yaratıklar içerisinde ne mutlu o resulü âzamı bulanlara işte böyle bir Resulü azamın geliş gecesini acizane fakir hane ihya etmeye çalışacağız ve ona yaklaşmaya gayret edelim.

Onun sünneti seniyyelerine zahiran ve batına ittiba edelim ve ömrümüz boyunca son nefese kadar onun getirdiği hak ve hakikati yaymaya örenmye ve öğretmeye çalışalım. ona dost olmaya çalışalım. ona kalben ve ruhen yaklaşmaya çalışalım. Allahlımız şefaatlerine mahzar buyursun. cennet ve cemaliyle cümlemizi cümlemizi ikram eylesin Allahlı zülcelal ve zül kemal hazretleri . Bu gecenin şefaatine ve sergililerinin şefaatine cümlemizi nail ve mahzar buyursun gecenizi mübarek kılsın Allahlı zülcelal ve kemal hazretleri ömrünüzü bereketsin her türlü belalardan afetlerden sıkıntılardan dinimizi millet ve vatanımızı ülkemizi rabbim muhazfaza buyursun dahili ve harici düşmanlardan emin eylesin şehidi şühedamıza garibi gurabamıza garibi rahmet etsin ve şu anda düşmanları ile çarpışan din kardeşlerimize muzafferiyetler ihsan eylesin hazreti allah bi hakkı ismikel azimil ağzam bi hürmeti seyyidil müreslin vel hürmeti esararı sırrı sürratil fatiha ….

Veladeti Nebi;

لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ اَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِى ضَلَالٍ مُبِينٍ

Andolsun ki, Allah Teâlâ mü'minleri minnettar buyurdu. Çünkü içlerinde kendilerinden bir peygamber gönderdi ki onlara Hak Teâlâ'nın âyetlerini okuyor ve onları tezkiye ediyor ve onlara kitap ve hikmet talim buyuruyor. Halbuki bundan evvel apaçık bir dalâlet içinde bulunmuş idiler.[157]

Senenin ilk kandili Veladet kandilidir. İdrak ettiğimiz gecenin şan ve şerefini ifadeden aciz olduğumuz hepinizce malumdur. Bu gecenin nurundan istifade için konuşacağız. İmamı rabbani hazretleri de 44.mektubunda

وأَجْعَلُ هذا المكتوبَ وَسيلةً لِنَجاةٍ أُخْرَوِيَّةٍ لا اَنِّي اَمْدَحُ به النَّبِيَّ عليه الصلاةُ و السلامُ بَلْ اَمْدَحُ به مَقالي شعر ما اِنْ مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بمَقالتي * لَكِنْ مَدَحْتُ مقالتي بمحمَّدٍ

Bu mektûbumu, âhıretde azâblardan kurtulmak için vesîle yapacağım. Aleyhissalâtü vettehıyye efendimizi medh etmeğe kalkışmıyorum. Yazılarımı, Onun ile kıymetlendiriyorum. Arabî beyt : Muhammed aleyhisselâmı medh edemiyorum, Onunla, yazılarımı kıymetlendiriyorum.

Bu gece alemlerin, kainatın, eşyanın aslı, zübdesi,nuru Hz Muhammed Mustafa'nın kainatı tenvir ettiği, şereflendirdiği bir gecedir. Pelgamber efendimiz buyuruyorki;

[157] Ali İmran.164

اوَّلُ ما خلق اللهُ نورى اوْ روحى و كنتُ نبياًّ و آدمُ بين الماء والطين

‘Allahu zül celalin ilk halk ettiği benim nurumdur. (diğer bir rivayette) ruhumdur’ buyurmuşlardır.

Bu hadisi şerife göre Cenabı hak ilk olarak rasulünün **Nurunu, veya Ruhunu** yaratmıştır.

Sonra **Arşı Azamı** ki mahlûkatın en büyüğüdür. Tevbe süresi 129. ayette وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ‘’O(allah), yüce Arş'ın sahibidir." Buyurmaktadır. Mü’minun suresi 23. ayette قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ - De ki: "Yedi göğün Rabbi ve büyük Arş'ın Rabbi kimdir?" Buyurmaktadır.

Sonra **Kürsi’yi** yarattı.Âli imran 225. ayette . وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır.

Daha sonra **Levhu Kalemi** halk etti. Buruc süresi 21 ve22. ayette بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ فِى لَوْحٍ مَحْفُوظٍ Hayır, hayır! Kur'ân onların iddia ettikleri gibi beşer sözü değildir. O, Levh-i Mahfuzda olan pek şerefli bir Kur'ân'dır" Buyurmaktadır.

Kalemi halk ettiğinde Canabı hak heybeti ile ona nazar buyurur. Ve levhu kalemine emir ederek **‘yaz ya kalem, ya levh’** der. Levhu Kalem rabbimizin bu emrine ‘Ya Rabbi ne yazayım? Der. Daha yeni yaratılmış, hiçbir şey yazmamış.

Hak teala ve tegaddes hazretleri; قال تعالى

اُكْتُبْ قولى لا إله إلاَّ أنا وَحْدى لا شريكَ لى فى مُلْكى و أنَّ محمداً عبدى و رسولى

Bunu yaz ya Kalem der.yani ‘benden başka ilah yok, yalnız ben varım,mülkümde ortağım yok.muhakkak muhammed benim kulum ve rasulumdür’.

Süleyman Çelebi Mevlidi şerifinde; **Zatıma mir'at edindim zatını Bile yazdım adın ile adımı** bunu ifade etmektedir.
Levhu Kalem bu hitab ile şereflenince ;

-Ya Rabbi; senden başka ilah olmadığını anladım, fakat abdim ve rasülüm dediğin Muhammed kimdir? Onu anlayamadım. İsmin ile ismini beraber kıldığın, kendi isminden sonra ismini zikrettiğin o zatı öğrenmek isterim ya rab!

Canabı hak; يا قلمُ

بِعِزَّتی و جلا لی لولا محمدٌ لَما خلقتُ العرشَ والسماءَ والأرضَ والجنةَ و النَّارَ والليلَ و النهارَ و ما خلقْتُ الخلقَ إلا لِكَرامةِ محمدٍ

'İzzetim ve celalim hakkı için! Şayet muhammed olmasa idi ,arşı,semayı,arzı ,cenneti,cehennemi,geceyi ve gündüzü yaratmazdım. Mahlukatı ancak muhammedin kerametinden için yarattım' diye levhu kaleme cevap veriyor'

Bu bilgi ile şereflenen levhu kalem, sevgili peygamberimizin ismini, onun menakıbinin lezzetinin hazzından uzun müddet kendini alamamıştı, uzun müddet o zevke dalıp gitmişti.

Bundan arş ve kürs peygamberimize aşık oldular, onu görmek istediler.cenabı hakka yalvardılar. Canabı hakta onların duasını kabul buyurarak Miraç gecesi peygamberimizi arşa, kursiye seyr etti.

Bir müddet sonra kendine ilham olundu. **'ey levhu kalem habibime hemen selam ver!** Levhu kalem السلام عليك يا محمدُ dedi.

böylece ilk selam onun tarafından veriliyordu. Cenabı hak habibi tarafından ,onun adına selamı aldı ve dediki !

و عليك السلامُ ايها القلمُ ورحمتی و برکتی Ey kalem rabbinin selamı ,rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Bu yüzden selam sünnet kılındı. Selam vermek sünnet ,almak farzdır. Alırkende daha güzeli ile almak icap eder.

İşte allah rasulü böyle bir peygamberdir.Vahdaki Hz.Allah ilk olarak rasulünün nurunu yaratmıştı. Bu nuru Muhammediyeyi dünya âlemine çıkartmayı murad etti de peygamberimizin nurundan Hz. Âdem'i yarattı. (bakara 30)

وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰئِكَةِ اِنّى جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنّى اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

Hz. Âdem'in Acbuz-zenb'ine yani kuyruk sokumuna hazreti Muhammedin nurunu koydu. Melaik-i Kiram Hz. Âdem'de muazzam bir hal görüyordu. Hz.Allah Adem'e bu sırrı bildirdi. Senin şanın ve şerefin o nurdan geliyor. Melaike-i Kiram Adem (a.s.)'ın arkasına geçip o nuru seyir ediyorlardı. Hz Adem iltica etti. Nuru muhammedinin vücudunun ön kısmına intikal etmesini arzu etti. Hz.Allah en şerefli uzuv olan alnına koydu. Nuru muhammed âdem'in anlında güneş gibi parlamaya başladı. Bütün melekler Hz. Adem'in önüne geçip bu nuru seyir ediyorlardı. (Melaike-i Kiramın secdesi zahirde Hz.Adem'e idi, ancak hakikatte Nuru Muhammedî'ye idi.)

Ancak Hz. Âdem bu muazzam nuru seyir edemiyordu..Mevlaya tekrar iltica etti. 'Yâ rab o nuru bende görmek istiyorum, görebileceğim bir uzvuma intikalettir' diye. Cenabı Hak duasını kabul buyurarak nuru muhammedi Hz. Âdem'in başparmağına koydu.

Nuru muhammed Âdem'in parmağında parlamaya başlayınca baş parmağın yanındaki işaret parmağı سبحان الله سبحان الله diye teşbihe başladı. İşte bundan bu parmağa ' Müsebbihe' tesbih edici parmak diye isim verildi.

-Ey insan böyle bir parmak ile nasıl kötülük yapabiliriz. Kötü bir iş yapıldığında falanı işaret edilirken 'Bu işte onun parmağı var' denir. Nasıl olurda allahı teşbih eden, peygamberimizin ve müstesna halifelerinin nuru ile tenvir edlen parmaklar ile nasıl günah işlersin?

Hz. Âdem doya doya seyir ediyordu. İşte bu hadiseler Cenneti Ala'da cereyan ediyordu. Hz. Âdem cennette olduğu müddet o nur parmağında parlıyor ve devamlı yüzüne gözüne sürüyordu.

Havva anamız bu nur nedir? Ya Âdem dediğinde Hz. Âdem 'evlatlarımdan zahir olacak ahir zaman peygamberinin nurudur' diye izah ediyordu. Hz Adem cennette baş parmağının nurlandığını görünce diğer dört parmağınında nurlanmasını arzu ediyordu. Bunun üzerine Hz Allah o dört parmağa peygamberimizin dört sadık arkadaşı, ondan sonra 30

sene ona vekalet edecek Ebu Bekir,Ömer,Osman ve Ali (radıyellahu anhüm) efendilerimizin nurları ile tenvir buyurdu.Peygamberimiz;

مَنْ سَمِعَ إِسمى فى الأذانِ وقَبَّل ظفرىْ إِبْهامىْهِ و مسح عليه لم يعُمَ أبداً

Kim ezanda benim ismimi duyarda baş parmağının tırnaklarını öpüp gözlerine sürerse ebedi kör olmaz.(قَرَّتْ عيناىَ بك يا رسول الله ‘senin ile benim iki gözüm nurlandı’ diyerek göze sürülür)

Ve nihayet bir sebepten, bir zelleden ötürü Hz. Âdem ve Havva anamız cennetten çıkarılmış yeryüzüne inmişti. Bunda da birçok hikmeti ilahi vardır.

وَقُلْنَا يَا اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ

Bakara-35 - Ve Biz demiştik ki: «Ey Âdem! Sen ve refîkan şu cennette oturun. Dilediğiniz yerlerde onun yemişlerinden bol bol yiyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın, yoksa ikiniz de zâlimlerden olursunuz.»

فَاَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَاَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِى الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلٰى حِينٍ

bakara-36 - Bunun üzerine Şeytan onları oradan kaydırdı, ikisini de bulundukları naz-ü naimden çıkardı, biz de haydi dedik bâzınız bâzınıza düşman olarak inin ve size yerde bir zamana kadar bir karar ve bir nasip alma var.

Yer yüzüne inince Hz Allah o nuru Hz.Ademi’in sülbüne intikal ettirdi. Yeryüzüne inen Hz.Adem 100 yıl Arşı muazzama ya müteveccihen niyaza başlar. Bakar ki orada

لا اله الا الله محمد رسول الله

Ey Allah’ım Muhammed hakkı için beni affet der. Hz. Adem peygamberimizi vesile kılarak yalvarmaya başlayınca Hz. Allah ‘ya

Adem! Sen tevbenin kabülünde benim habibimi tevessül ettin. Onu vesile ittihaz ettin. İzzetim ve celalim hakkı için eğer sen hata eden bütün kullarımın affını istese idin onlarıda af ederdim' buyurdu.

فَتَلَقَّى اٰدَمُ مِنْ رَبِّهٖ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ اِنَّهٗ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

Bakara-37 - Âdem, Rabb-i Azîm'i tarafından bir kısım kelimeler telakkî etti. Onun üzerine tevbe eyledi. Tevbeleri ziyâdesiyle kabul eden, pek ziyâde merhamet sahibi olan ise ancak o Rabb-i Kerîm'dir.

Bu kelimelerden biri yukarıda izah ettiğimiz peygamberimizin ismini vesile kılarak dua etmesi bir diğeride araf süresi 23. Ayette mevlamızın bildirdiği duadır.

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

Araf-23 - Dediler ki: «Ey Rabbimiz! Biz kendi nefislerimize zulmettik, ve eğer bizi yarlığamaz isen ve merhamet buyurmaz isen elbette biz hüsrâna uğmışlardan oluruz.» İşte bu nuru Muhammed nihayet Abdulmuttalibe kadar intikal etmişti. Ondan o nur Abdullah'a intikal etmişti.

Abdullah Mekke delikanlıları içerisine misilsiz idi. Konuşması ile, endamı ile Mekke kızları ona aşıktı. O evlenme arzusunda olduğunu babasına ve annesine bildirmişti.

Arandı, tarandı nihayet Mekke-i Mükrime'de köklü bir aile bulundu. Kureyş kabilesinin Zühreoğulları kolundan Vehb bin Abdi Menaf'ın kızı Amine uygun bulundu, istendi, kabul görülüp düğün merasimi yapıldı.

Düğününde 100 deve 100 koyun kesildi. Nihat Abdullah ile âmine evlenmişti. Evlenişleri Recebi şerifin ilk Cuma gecesine raslıyordu.

İlk Cuma gecesi Hazreti Abdullah'ın anlında parlayan nur Amıne'ye intikal ediyordu. Bir rivayte göre bu evlilikten sonra 100'e yakın kız Mekke'de intihar ediyordu. Abdullah ile evlenmek istemişler buna muvaffak olamayınca intihar etmişlerdi.

Nihayet 9 ay geçtikden sonra rebül evvel ayının 12. Gecesi sabaha yakın, henüz güneş doğmamıştı. Abdulmuttalip yakınları ile Beytullahı ziyarete çıkmıştı. Buytullah'a yaklaşınca acayip haller görmüştü. Beytülmal bir tarafa meyil etmiş, ondan acip sesler çıkıyordu. Bu sesleri duyan Abdumutalip heyecana kapılmıştı. Evet taşlar Peygamberimizin doğduğunu haber veriyordu. Evimin tarafına döndüğümde evin üzerinde

sayısız kuşlar görüyordum. Oraya doğru yöneldim, gittim kapıyı çaldım, kapıyı gelinim Âmine açmıştı, üzerinde hiç doğum yapma alamet yoktu. Amma içerisi nurla dolu idi. Ya Âmine ne oluyor bana haber verirmisin dedim. Hz Amine ‘ey büyüğümüz oğlumuz dünyaya geldi diyordu. Ya amine torunumu görebilirmiyim dedim. Tam odanın kapısına geldim ki kapıda bir melek zuhur etti . dediki

-ey abdulmuttalip şuan semadan melekler gelip ziyaret ediyor biraz bekleyeceksin! Bekledim bir müddet sonra içeri girince kundakta nur gibi bir çocuk gördüm, zikir ediyoe ‘ümmeti,ümmetim’ diyordu . ve kulağıma hatıfdan bir ses geliyordu

-ismini Muhammed koyacaksın diye.

İşte bu gece böyle bir gece , bu sabh böyle bir sabah… ey ihvanı din bize böyle bir gecede böyle bir Peygamber geldi…

Fil yılı ve peygamberimizin doğumu;

Ebrehenin fillerle kabeye saldırması;

Yemen, Arabistan yarımadasının en uç noktasında bir toprak parçası. Habeşistan Krallığına bağlı bir valilik. Buranın valisi Ebrehe isminde biri. Koyu bir Hristiyan. Kısa boylu, şekilsiz, hilekar ve ihtiraslı bir adam.

Ülkesinde yaşayan Araplar her sene akın akın Kabe'yi ziyarete gidiyor. O ise buna son derece kızıyor. Öfkeleniyor; âdeta kuduruyordu.

San'a şehrinde süslü gösterişli büyük bir kilise yaptırdı. İsmini de **"Kuleys"** koydu. Ve Yemenlilerin Kâbeyi ziyarete gitmelerini de yasakladı. Bunun için Habeş kiralından da gerekli izni aldı. Ebrehe'nin bu kararı, Yemen'li arapları çok kızdırdı. Nukayl isminde bir yerli, Kuleys kilisesine gitti. Kilisede ibadet ediyormuş gibi üç gün-üç gece kaldı. Sonra da kimsenin olmadığı bir zamanda içeriyi tahrip etti. Bir de içine pisleyip çıktı gitti ve kayıplara karıştı. Bu, Ebrehe için ağır bir hakaretti. İntikam almaya yemin etti. Kabe'yi yıkıp yerle bir edecek, taşlarını Yemen'e taşıyacaktı. 300 bin asker ve 4 bin fille yola çıktı. Mekkeliler bu haberle sarsıldılar. Mukaddes Kabe'yi yıkmak üzere koskoca bir ordu geliyordu. **Mekke Emiri Abdülmuttalib**, kısa bir konuşma yaptı:

-Ey Kureyş kabilesi; Ey Mekkeliler korkmayın, huzurunuzu bozmayın!... Yemen ordusu gelip Kâbe'yi yıkamaz; Kâbe'nin bir sahibi vardır. Onu o korur. Ama ferman-ı ilahi böyle ise kim mani olabilir? Abdülmuttalib: Peygamberimizin büyükbabası yani dedesi...O günlerde gördüğü rüyalar sebebiyle rahattı fazla endişesi yoktu.

Ordu Mekkeye yaklaşmıştı. Öncü kuvvetler Mekkelilerin koyun ve develerini alıp götürdüler. Götürülenler arasında Abdülmuttalib'in yüz seçme devesi de bulunuyordu. Abdülmuttalib, Mekkeli yiğitlerle silahlanıp, Sebir dağına çıktı. Niyeti ise yapabildiği kadar düşmana karşı koymaktı. O, dağda düşmanı gözetliyordu. Bu arada çok ilginç bir hadise oldu. Dağda, gece karanlığında, bir ışık peyda oldu. Bu ışık **Abdülmuttalibin alnında parlıyordu**. Ayın ondördü gibi idi. Etrafı gündüz gibi ısıtıyordu. Yanındaki silah arkadaşları hayretler içinde kaldılar. Bu ışık da ne idi. **Nasıl olur da bir insanın alnı lamba gibi yanardı.** Olacak şey değildi. Onların bilemedikleri bu ışık bir nurdu. **Muhammed nuru, Peygamber efendimizin nuru idi.** Bunu farkeden Abdülmuttalib, silah arkadaşlarına şöyle dedi:

-Dönün! Mekkeye gidiyoruz. Zafer bizimdir! Bu nur ne zaman alnımda belirmişse o zaman düşmana hep galip gelmişizdir.Ve hep beraber Mekkeye geldiler. Ebrehe Mekkeye bir elçi gönderdi. Elçi Mekke reisi Abdülmuttalibin huzuruna çıktı. Abdülmuttalib elçiye öyle heybetli göründü ki Elçinin aklı başından gitti, yere düştü. Danalar gibi böğürüyordu. Biraz sonra rahatladı. Kendini toparlayınca yeri öptü ve Abdülmuttalibe:

-Kureyş'in en üstünü olduğun besbelli. Buna bütün kalbimle inanıyor ve şahid oluyorum, dedi. Ve çıkıp gitti.Bu sefer Abdülmuttalib kalktı, Ebrehe'nin yanı gitti. Ebreheden develerini isteyecekti. Ebrehe, Abdümuttalib'i görünce elinde olmayarak ayağa kalktı. Onu baş köşeye oturttu. Ne istediğini sordu. Abdülmuttalib şöyle konuştu:

-Adamların develerimi götürmüş; emir ver de develerimi versinler!..dedi. Ebrehe şaştı hayret etti ve şöyle dedi:

-Ben buraya Kabe'yi yıkmak için geldim!!! Bunun üzerinde hiç durmuyorsun. Ve develerini istiyorsun! Hayret! Abdülmuttalib ona şu cevabı verdi:

-Ben develerin sahibiyim. Onları istiyorum. Kabenin sahibi ise "Allah'tır. Orası Allah'ın evidir. Düşmanın şerrinden onu, o korur, dedi.

Bu arada Ebrehe'nin **"Mahmude"** ismindeki ak renkli, fili oraya getirilmişti. **Ak fil, Abdülmuttabib'i görünce deve gibi çöküp sevgi gösterisi yapmaya başladı. Görenler şaşıp kaldı.** Ebrehe, develeri sahihlerine geri verdirdi. Abdülmuttalib Ereheye kabeye dokunmaması için ricada bulundu. Fakat kibirli Ebrehe kabul etmedi. Abdülmuttalib Mekkeye dönerek, Kabe'ye geldi. Kapısının kulpundan tuttu ve ağlayarak Allah'a yalvardı. Son duasını yaptı. Ebrehe'de filleri ve orudusuyle Mekke'ye hareket etti. Şehirde rahatsızlık son noktadaydı.

Tam bu sırada hiç beklenmedik bir şey oldu. Meşhur Ak fil "Mahmude" Mekke'ye doğru yürümüyordu. Bütün zorlamalara rağmen adım attıramadılar. Gitmiyordu Mahmude Adım atmıyordu. Sağa gidiyordu, sola gidiyordu, geri gidiyordu fakat Kâbe tarafına dönünce adım atmıyordu. Tam bu anda gökyüzü bir anda karardı. Askerler yukarı bakınca **sürü sürü kuşları** gördüler. Onlar gölge yapmışlardı. Bir bulut gibi... Bunlar **"Ebabil"** kuşları idi. Bu bölgede daha önce pek görülmemişti. **Siyah renkli, yeşil boyunlu, ufak gagalı, uzun ayaklı dağ kırlangıçları**. Kuşların gagaları ile ayaklarında nohuttan küçük mercimekten büyük taşlar vardı .Her taşta da bir isim yazıyordu. Ebrehenin ordusunda hangi askerin kafasına düşecekse onun ismi. Kuşlar önce Kabe tarafına doğru yöneldiler. Kafileler halinde gelerek, Kabenin etrafında uçup tavaf yaptılar. Sonra düşmanı taş yağmuruna tutmaya başladılar**. Kuşlar, taşı yukarıdan bırakıyor, askerin tepesinden girip ayağından çıkıyordu. Ve tabi asker hemen ölüyordu. Hatta atları da ölüyordu.** Orduda müthiş bir bozgun .... Perişan bir vaziyette Yemen'e doğru kaçmaya başladılar. Kuşlar da kaçanları takip ediyorlardı. Bir kısmı yollarda öldü. Çok azı Kibirli Ebrehe ile birlikte Yemene varabildi Fakat Ebrehe cüzzam hastalığına yakalanmıştı. Parmak uçlarından kan ve irin akıyordu. Parmakları çürüyüp düştü ve bir müddet sonra kalbi çatlayarak feci şekilde öldü. Ebrehe'nin yardımcısı ise kaça kaça Habeşistan'a geldi. Olanları bir bir krala anlattı. Kral:

-Bunlar ne biçim kuşlarmış ki hep seçme askerleri öldürmüş? Derken, bir kuş da Eberehe'nin yardımcısının başı üstünde dönmeye başladı.

-İşte, dedi adam, bu kuşlardan, bu kuşlardan!.. Cümleyi yeni bitirmişti ki, o da o kuşun attığı taşla oracıkta öldü...Mekke etrafı asker ve fillerin ölüleri ile dolmuştu. Binlerce leş. Mekke pis kokudan durulmaz vaziyette idi.

Abdülmuttalib, Kabe'ye vardı ve Cenab-ı Hakka bu kokudan kurtulmak için dua etti. Müthiş bir yağmur yağdı. Irmaklar gibi kabaran seller, ceset ve leşleri alıp götürdü. **Peygamberimizin doğmuna da sadece iki ay vardı.** Bu seneye "Fil Yılı" ismini verdiler.

Peygamberimizin Dedesi, Annesi ve Babası;

Mekkenin reisi Abdülmuttalib kimdi?...Abdülmuttalib BÜYÜKBABA. Yani Peygamberimizin dedesi. Onu biz "Abdülmuttalib" diye biliriz. Esas adı **Şeybe...** Doğduğu zaman **saçı bembeyazdı**. Bu sebeple **"ak saçlı"** manasına Babası Hâşim ona **"Şeybe"** diye isim vermişti.

Abdülmuttalip gençliğinde bir rüya görüyor. Rüya ona çok tesir ediyor. Ve hemen meşhur bir rüya tabircisine gidiyor ve rüyasını anlatıyor:

-Belimden bir beyaz zincir çıktı. Bir ucu en doğuya bir ucu en batıya, bir ucu gökyüzüne, bir ucu yerin dibine uzanıyordu. Şaşkın bir halde zincire bakıyordum ki bu kere de yeşil bir ağaç oldu. Zincir ağaç haline gelmişti. Dünyada kaç türlü meyve varsa hepsi bu ağacın dallarından sarkıyordu. Ağaç aynı zamanda nur fışkıran bir ışık seli gibi idi. Işığı, güneşi bile bastırıyordu. Araplar ve arap olmayanlar bu ağaca secde ediyordu. Giderek ağacın parlaklığı daha da çoğaldı. Kureyş kabilesinden bir cemaat ağacın dallarından tutundular. Bazı Kureyşliler ise ağcı kesmek için bir araya geldiler.

Birden ortaya çok güzel yüzlü bir insan çıktı. Bu kadar güzel şimali birini hiç görmemiştim. Bu güzel insan, ağacı kesmek isteyenlerin gözlerini çıkardı. Ağacın nurundan almak için elimi uzatırken güzel adama da:

-"Bu ağacın nuru kime kısmet olur?" diye sordum. -"Kim bu ağacın dallarına yapışırsa ona!" dedi. -"Siz kimsiniz" dedim. Biri: -"Benim ismim Nuh**'dur" dedi. Öbürü: -"Benim ismim de** Halil İbrahim**'dir" dedi. Sonra da?**

-"Ey Abdülmuttalib, bu ağaç o kadar mübarek, o kadar şereflidir ki, kandan kana geçerek baba ve dedelerinden sana kavuştu haberin olsun..." dediler.

Abdülmuttalip, rüyasını anlatıp bitirdiğinde rüya tabircisinin benzi sarardı, Yüzünün hatları değişti. Bir müddet sustu... Sonra zor işitilir bir sesle rüyayı yorumlamaya başladı:

-Neslinden bir büyük insan gelecek. Bir düzen kuracak. O'nun kurduğu nizam ve düzen sonsuza kadar yaşayacak... Nuh Peygamberin görünmesi şuna işaret ediyor: O zata karşı gelenler Nuh ümmetinin asileri gibi, cezalanacaklar. İbrahim Peygamber ise bir müjdeye işarettir. O'na tabi olanlar, Allah'ın "dostum" dediği İbrahim Peygamber'in sevdiklerinden olurlar. Rüya tabircisi bunları anlatınca Abdülmuttalib daha da çok hayret etti. Evine döndü ve olanları hanımı Fatıma'ya anlattı. Fatıma Hanım yani Peygamberimizin babaannesi. Rüya onu da çok düşündürdü. Çok geçmeden Fatıma hanım hamile kaldı. **En küçük oğlu Abdullah'ı dünyaya getirdi.** Abdullahın alnında ay gibi bir nur parlıyordu. **Bu nur önceleri kocası Abdülmuttalib'te idi. Kolayca fark edilirdi. Daha sonra kendisinde gözükmeye başlamıştı. Şimdi de yeni doğan oğlu Abdullah'ta gözüküyordu..**

Peygamberimizin babasının kurban edilmesi!...

Günlerden bir gün Abdülmuttalib ilginç bir rüya daha gördü. Bu defa da rüyasında ona şöyle deniyordu:

-Ey Abdülmuttalip, kalk ve zemzem kuyusunun üzerindeki taş toprak ne varsa kaldır!..Bu rüyayı üç defa gördü.Ve oğullarıyla birlikte zemzem kuyusunu kazmaya başladı.Kuyunun üzerindeki taş ve toprak ne varsa hepsini attılar ve kuyuyu meydana çıkardılar. Abdülmuttalib Kuyunun meydana çıkarılması esnasında iyice yorulmuştu. Bir ara ellerini açıp yüce Allah'a şöyle yalvarmıştı:

-Ya Rabbi! Bana on erkek çocuğu daha verir de onlarla birlikte kuyuyu kazabilirsem oğlumun birini sana kurban edeceğim...demişti.

Abdülmuttalib'in duası kabul olmuştu. İşte şimdi tam 10 evladı vardı. Lakin aradan geçen uzun seneler sebebiyle sözünü unutmuştu. Fakat!...Allah, kulunun vaadini unutmamıştı. Abdülmuttalib, bir gece rüyasında bir adam gördü. Adam, emreden bir eda ile:

-Ey Abdülmuttalib, kurban sözünü yerine getir! Dedi. Abdülmuttalib uyanınca hemen bir **koç** kurban etti; sonra yattı. Yine rüyada yine bir takım insanlar, emri tekrar ediyorlardı: -Koç'tan daha büyük kurban kesmelisin! Hemen kalkıp bir **sığır** kesti. Sonra uyudu. Yine rüyasında: -Daha büyük bir şey kurban et deniyordu! Bu sefer bir **deve** kurban etti. Yine yattı. Rüyada bir nida: -Ey Abdülmuttalib, daha büyük kurban kesmelisin! Abdülmuttalib, hala sözünü hatırlayamamış, "büyük kurban"dan neyin murat edildiğini bir türlü anlayamamıştı. Sordu: - Daha büyük olan ne ola ki? -On oğlun oldu. Zemzem kuyusunu buldun. Şimdi **oğullarından birini kurban et**. Böyle söz vermiştin; vaadini yerine getir!...

Abdülmuttalib, yataktan fırlarcasına kalktı. Evet; vaadini hatırlamıştı... Şimdi başı iki elinin arasında düşünüyordu. Söz... Allah'a söz vermişti; Yüce Allah, O'na evlatlar ihsan etmişti. Tıpkı İbrahim Peygamber gibi O'nun da nezrine uyması isteniyor, rüyada sürekli olarak ikaz ediliyordu.

Meseleyi çocuklarına açtı. Onlar hepsi de emrine teslim olacağını söylediler. Kimin kurban edileceği meselesine geldi. Kura atalım, çekiliş yapalım dediler. **Kura attılar kura en küçük oğlu Abdullah'a düştü.**

Abdullah!... Abdullah! Yani, Abdülmuttalibin en çok sevdiği, Alnında ahir zaman Peygamberine ait nurun Ülker yıldızı gibi parladığı oğul! Allah, öyle takdir etmiş; kur'a bu yüksek yaradılışlı evlada isabet etmişti. Girilen yoldan dönüş olamazdı; Abdullah kurban edilecekti!...

Abdülmuttalib, bir elinde parıl parıl parlayan keskin bir bıçak, bir elinde oğlunun bileği, iki yanda Abdullah'ın anne ve kardeşleri kurban kesme yerine gidiyorlardı.

Kureyş kabilesi "Abdullah'ı babası kurban ediyor" haberi ile çalkalandı. Herkes şaşkın.... Kurban yerine ilk yetişen Abdullah'ın

annesinin akrabaları olan Beni Mahzum oğulları oldu. Ve sonra Kureyş'in büyükleri Abdülmuttalib'e itiraz ettiler:

Eğer böyle bir kurban kesilirse, çok kötü bir geleneğe yol açılır. Herkes olur olmaz yere çocuğunun boğazına bıçağı dayar. İffeti ve güzelliğinden başka konuşması bile kardeş ve akranlarından daha üstün olan bu çocuğa yazık olur, dediler....

Uzun tartışmalar oldu. Sonunda meseleyi Hicaz'da oturan meşhur **Alim Şüca'ya** götürmeye ve O'nun diyeceğine uymaya karar verdiler. Hicaz'a giderek tanınmış Şuca'ı buldular. Suca:

-Sizde bir insanın değeri kaç devedir? diye sordu. -On devedir, dediler. -Öyleyse Abdullah'ın bedeli olarak deve kurban edeceksiniz... Bunun için de Abdullah'ı bir tarafa, on deveyi bir tarafa koyarak kur'a çekin. Kur'a develere çıkarsa bunları hemen kesersiniz. Abdullah'a çıkarsa, develere on tane daha ilave ederek kur'a çekmeyi yenileyin. Yine Abdullah'a çıkarsa bir on deve daha ilave edin. Böylece kur'a develere isabet edene kadar onlu ilaveler yaparsınız, dedi ve gelenleri memleketlerine geri yolladı.

Kur'a çekilmeye başlandı. Ne var ki, her defasında kur'a Abdullah'ı gösteriyor ve on deve ilavesi ile çekim tekrarlanıyordu. Ancak onuncu çekilişte kur'a, develere isabet etti... Herkes sevindi, Abdülmuttalip kur'ayı bir kere daha yeniledi; evet bunda da kur'a develere çıktı. Gönlü rahatladı, sırtından koca dağlar kalktı Rabbine şükretti. Hemen oracıkta **yüz deve bir biri ardısıra kurban edildi.** İnsanlar, hayvanlar, kuşlar günlerce bu etlerle geçindiler.

Bundan sonra Abdullah **"kurbanlık"** ismi ile çağrıldı. Dedesi İsmail'e de o isim verilmişti. Çünkü o da böyle bir olay yaşamıştı. Peygamberimize de **"İbnü'z-Zebihayn"** yani "iki kurbanlığın oğlu" denilmiştir.

Abdullah... Peygamberimizin babasının adı. Kurbanlık Abdullah...Büyüdü ve o da her kes gibi evlendi. Büyük baba Abdülmuttalib'teki nur büyük anne Fatıma'ya O'ndan da Abdullah'a geçti. Abdullah doğduğunda artık nur Onun alnında parlamaya başlamıştı...

Peygamberimizin babası ve annesi;

İncil'e tabi olanlar, yani hıristiyanlar hemen birbirlerine koşuştular.

-Son Peygamberin babası dünyaya geldi!... diye bağırıştılar. Yahya (a.s)'ı, Yahudiler şehit etmişlerdi. Üzerinde bir cübbe vardı. Bu cübbe kanlanmıştı. Cüppe kanlı olarak elden ele o zamana kadar gelmişti. Son peygamberin babası dünyaya gelince cübbedeki kanlar tazelenecek akacaktı. Bunu bütün hıristiyanlar biliyor ve bekliyordu. Ve Kâinatın efendisinin babası Abdullah doğdu. Yahya aleyhisselamın cübbesindeki kanlar da akmaya başladı.

Abdullah kendisinde beliren bu nur ile büyüdü büyüdü. Büyürken de anlayamadığı garip hallerle karşılaştı. Babası Abdülmüttalibe durumunu şöyle açıkladı:

-Bir yere gittiğimde belimden bir nur çıkıyor ve başımın üstünde bulut haline geliyor. -Ne zaman, nereye otursam, toprak bana selam veriyor: **"Ey Abdullah, haberin var mı, Muhammedin emanetini taşıyorsun!"** diyor. -Kurumuş, bir ağacın altında dinlenecek olsam o kupkuru ağaç az sonra yemyeşil oluyor. Abdülmuttalib oğlunu teselli ediyor: -**Ey oğlum, sana müjdeler olsun!..Kainatın efendisi son peygamber senin canından, senin kanından dünyaya gelecek. Ben de bunların çoğunu yaşadım Hayırlı olsun!**

Ve Abdullah, yirmi yaşına girdi. Alnındaki nur sanki bir güneş olmuştu. Evet tam yirmi yaşındaydı o... Yüzlerce evlenme teklifi gelmişti. Hiçbirine nasip olmadı. Kaderinde olan ise Vehb'in kızı Amine idi. Babası ona Vehb'in kızını Amineyi münasip gördü. Ve Onunla evlendiler. **Nikah, Ebu Talib'in evinde** yapıldı; Düğünleri yapıldı. Gökte melekler yerde insanlar düğün yaptılar. Kâinatın Efendisi geliyor diye melekler birbirlerini müjdelediler. Eefendilerin efendisi geliyor dediler. Son peygamber dünyayı şereflendirecek diye haykırdılar. **Abdullah evlendi. Alnındaki nur birden koyboluverdi. Şimdi nur, Amine hatundaydı**.

Peygamberimizin doğumu;

Sene 571... Arabistan yarımadasında müthiş bir kıtlık vardı. Her taraf kıtlıktan kavruluyordu. İşte; tam o sırada bir mucize oldu; bir bolluk, bir zenginlik... Kumlardan sanki nimet fışkırıyor, bolluk akıyordu. Kainatın Efendisinin nuru artık doğmak üzere idi. Bu bolluk onun mucizesi idi. Ticaret canlı, piyasa hareketli idi.

Efendimizin babası Abdullah da bir Kureyş kervanı ile Mekke dışına alış verişe gitti. Ama Abdullah için bu son yolculuktu. O güzelim delikanlı bunun son yolculuğu olduğunu bilmiyordu. Geri dönerek hanımı ile doğacak çocuğunu göremeyeceğini nereden bilebilirdi. Alınan alındı, satılan satıldı ve kervan dönüşe geçti. Kervan Medine'ye gelmişti ki, **Abdullah, birdenbire hastalandı**... Ve dayılarının evinde hayata gözlerini yumdu. Acı haber Mekke'ye tez ulaştı. Âmine ile Abdülmuttalib ve kardeşleri derin üzüntüye boğuldular. Kederli Amine, hamileliğinin altıncı ayında bir rüya görüyor. Bir adam, ona şöyle diyor:

-"Ya Amine! Kesin olarak inan ki sen insanların en hayırlısına hamilesin. Doğduğunda ismini Ahmed veya Muhammed koy!"

Nihayet vakit tamam...Ayı ve günü ile eksiksiz ve kusursuz an... Hicretten 53 sene evvel, fil vak'asından 2 ay sonra Rabiulevvel ayının onikisinde,Ve 571 tarihinin yirmi nisanında...Sabaha karşı.Güneş, henüz doğmamış... tan yeri ahenkle ve ihtişamla ağarıyor...Günlerden Pazartesi. Ani bir ses yankılanması....Aminede bir korku..Beyaz bir kuş ortaya çıkıyor...Kanatları ile Hazret-i Amine'nin sırtını sıvazlıyor.Korku gidiyor, yerini kalb huzuru ve gönül rahatlığı alıyor.Bu defa anne çok susuyor. Dili damağına yapışıyor; uzaklardan beyaz bir kab ile süt gibi ak bir şerbet uzatılıyor. Baldan daha tatlı ve soğuk.Bir anda evin her tarafını bir nur kaplıyor.***Ve Allah'ın Sevgilisi Muhammed Mustafa doğuyor.*** Amine'de doğumdan dolayı ağrı da yok sızı da.. Güneş yüzlü huriler odayı doldurmuş. Genç anneye ve sultan bebeğe hizmet veriyorlar. **Mübarek Peygamber, doğar doğmaz secdeye kapanıyor:** Bebek, melekler tarafından sünnet edilmiş, göbeği kesilmiş. Amine'nin gözünden perde kaldırılmış. Bir uçtan bir uca kâinat nurla dolu... Ta Busra köşkleri görünüyor. Ve üç bayrak; Biri doğuda, biri batıda, biri Kâbe'nin üzerinde. Annelerin en azizi, görüyor bunları. Ve daha neler neler görüyor Amine....

Doğumda bulunan hanımlardan biri de, Peygamberimizin **halası Safiye** hatun. Sevgili yeğeninin doğmunu şöyle anlatıyor:. -O'nun doğumunda Amine'nin evinde idim. **Altı ayrı mucizeyi yaşadım**.

1-Doğar doğmaz başını yere koyup Rabbine secde etti. Lâ ilahe illallah inni Resülullah, dedi.

2 -Sacdede bir şey söylüyordu sanki. Yaklaşıp dinlediğimde "Ümmetim, ümmetim" dediğini işittim.

3-Orada öyle bir nur parladı ki her taraf ışık içinde kaldı.

4- Yavruyu yıkamak istediğimde; "ey Safiye zahmet etme; biz O'nu yıkanmış olarak gönderdik.!" şeklinde meçhul bir ses duydum.

5-Sünnet olmuş ve göbeği kesik idi.

6-Kundak yapacağım sırada sırtında bir mühür gördüm. Kürek kemiklerinin arasında ve iri bir ben büyüklüğünde olan bu mühürde tüylerle;"Lâ ilahe illallah Muhammedün Resulullah yazılıydı.

Bunlarıda **Fatıma Sekafi** Hanım anlatıyo. O da doğumda bulunanlardan biri…O gece ben de Amine'nin yanındaydım.Doğum sırasında bir an semaya baktım. Yıldızlar yeryüzüne el uzatıp toplanacak kadar yakındı. Doğum olunca dört yanımızdan öyle bir nur fışkırdı ki her şey kayboldu; bir nur denizinde gibi idik".

Şimdi de Efendimizin **ebesi Şifa Hatun** anlatıyor: Elime geldiğinde bir nur zuhur etti. Bu nur sebebi ile bir anda çatı ve duvarlar yok oldu. Dünyanın bir ucundan öbür ucuna her şey gözümüzün önünde idi. Korkup titremeye başladım Ötelerden sesler geliyordu: -Bu güzeller güzeli çocuğu nereye götürelim? -Bir tahtı revana bindirerek bir göz kırpacak zamanda bütün yerleri gezdirip getirelim.

Annesi **Ahmed**, dedesi de **Muhammed** ismini koydu. Abdülmuttalib, yedinci gün bütün Mekke halkına üç gün ziyafet verdi. Develer kestirdi. Yemeğe gelenler "Muhammed" ismini hiç duymadık dediler. Abdülmuttalib: **-Yerlerde ve göklerde övülsün istedim; onun için bu ismi koydum, dedi.**

Daha sonra torununu alarak Kabe-i şerife götürdü.ve birlikte tavaf ettiler.(abdulkadir Dedeoğlu-peygamberimizin hayatı)

İşte peygamberimiz, ona ümmet olmak en büyük seadet,en büyük şereftir. Canabı hak onu bize Tevbe süresi **128**ve**129** . Ayetlerinde şöyle anlatıyor.

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

Kasem olsun, size kendi cinsinizden bir peygamber geldi ki, sizin sıkıntıya uğramanız O'nun üzerine pek güç gelir, üzerinize çok düşkündür. Mü'minler hakkında pek şefkatli ve pek merhametlidir.

فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِیَ اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

Eğer yüz çevirirlerse artık de ki: «Allah Teâlâ bana kâfidir. O'ndan başka mâbûd yoktur. Ben ancak O'na tevekkül ettim ve O, pek büyük olan Arş'ın sahibidir.»

Mevlid Gecesi Ne yapılır?

Bu gecenin manevî zenginliğinden istifâde etmek için bir tesbih namazı kılmalı, bir de Hatm-i Enbiyâ yapmalıdır.

Tesbih namazına niyet:

„Yâ Rabbî, niyet eyledim rızâ-i şerîfin için tesbih namazına. Yâ Rabbî, bu gece teşrifleriyle âlemleri nûra garkettiğin sevgili habîbin, başımızın tâcı Resûl-i Zîşân Efendimiz'in hürmetine ve bu geceki esrârın hürmetine ben âciz kulunu da afv-ı ilâhîne, feyz-i ilâhîne mazhar eyle. Allâhü Ekber“

MİʼRAÇ KANDİLİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سُبْحَانَ الَّذِى اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذِى بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَا اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

Noksan sıfatlardan münezzeh, kemâl sıfatlarla muttasıf olan Zât-ı Ecelli A'lâ en has kulu olan Habîbini, gecenin küçük bir cüz'ünde Mescîd-i Haram'dan Mescîd-i Aksâ'ya götürdü. O Mescîd-i Aksâ'ki etrafını,mâddi ve mânevi müzeyyenât ile Habîbimize,mûcizelerimizden bazısını gösterelim diye süsledik.Şüphe yok ki, her şey'i hakkıyla gören ve işiten Allah'tır.[158]

وعن جابرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنه قال: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ: لَمَّا كَذَّبَتْنِى قُرَيْشٌ قُمْتُ فِي الْحِجْرِ فَجَلَّى اللّٰهُ لِى بَيْتَ الْمَقْدِسِ فَطَفِقْتُ أُخْبِرُهُمْ عَنْ آيَاتِهِ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ. (خرجه الشيخان والترمذي .)

Hz. Cabir (r.a) anlatıyor: "Resulullah (s.a.v) buyurdular ki:"Kureyş beni tekzib ettiği vakit, Hıcr'da doğruldum. Allah Teala hazretleri Beytu'l-Makdis'i bana tecelli ettirdi. Ben onlara onun alâmetlerini birer birer haber vermeye başladım. Ben Beytu'l-Makdis'e bakıyor hem de haber veriyordum."[159]

[158] Sure-i İsra Ayet 1
[159] Buharî, Tefsir, İsra 3; (V / 224) Müslim, İman 276, (I/156);

وَعَنْ أنسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْه قَالَ:]قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ: مَرَرْتُ لَيْلَةَ الْمِعْرَاجِ بِقَوْمٍ لَهُمْ أظْفَارٌ مِنْ نُحَاسٍ يَخْمِشُونَ بِهَا وُجُوهَهُمْ. فَقُلْتُ: مَنْ هٰؤُلَاءِ يَا جِبْرِيلُ؟ فَقَالَ: هٰؤُلَاءِ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ لُحُومَ النَّاسِ وَيَقَعُونَ فِى اَعْرَاضِهِمْ.

Hz. Enes (r.a) anlatıyor: "Resulullah (s.a.v) buyurdular ki:"Mîrac gecesinde, bakır tırnakları olan bir kavme uğradım. Bunlarla yüzlerini (ve göğüslerini) tırmalıyorlardı."Ey Cebrâil! Bunlar da kim?" diye sordum:"Bunlar, dedi, insanların etlerini yiyenler ve ırzlarını (şereflerini) payimal edenlerdir."[160]

Muhterem Kardeşlerimiz !

Önümüzdeki Cumayı Cumartesi ye bağlayan gece Mi'raç kandilini idrak edeceğimizden bu haftaki sohbetimizde Mi'raçla alakalı mevzulardan bahsetmek münasip olacaktır.

Cenâbı Hak insanlar arasından seçtiği Peygamberlerden bir kısmına ruhâni ve mânevi Mi'raçlar ihsan buyurmuştur. Hz. İbrahim'e göklerin melekûtünü göstermiş, Hz. Musaya Tur-i Sinâda tecelli etmiştir. Bunlar birer ruhâni mi'raçtır.

Enbiyanın serdarı Efendimiz s.a.v'e nasip olan isrâ ve mi'raç ise en kâmil şekilde ruhâni ve cismâni olarak vuku bulmuştur. Kısaca tarif etmek icap ederse ;

Mİ'RAÇ: Peygamber Efendimiz (s.a.v) in ilâhi saltanatı seyretmek üzere Allah'ın davetine icabetle eşsiz bir mûcize olarak göklere ve daha nice Âlemlere seyahat etmesidir.

Bu akıllara durgunluk veren büyük mûcizenin gerçekleşmesinin maddi ve mânevi bir çok sebepleri ve hikmetleri vardır. Bunlardan birisi Efendimiz (s.a.v)in o sene karşılaştığı üzücü hadiselerdir. Evvelâ zâhiri himâyecisi olan amcası Ebû Tâlibi, ondan kısa bir zaman sonra hayat arkadaşı en büyük destekçisi Annemiz Hz. Hatice'yi kaybetti. Bunu fırsat bilen müşrikler Ebû Tâlib'in sağlığında yapamadıkları zulmü ve işkenceleri yapmışlar, Allah Rasülünü göz açamaz hale getirmişlerdi.

[160] Ebû Dâvud, Edeb 40, (H.No:4878,).(V/194)

Efendimiz (s.a.v), tebliğ vazifesini ifâ etmek hem de yoğun baskılardan bir nebzecik olsun nefes alabilmek için Tâif'e gitti. Orada da çok şiddetli sıkıntılarla karşılaştı. Bu sene İslâm tarihinde hüzün senesi olarak ifade edilmektedir.

İşte Mi'raç mûcizesi; böylesi hüzünlü bir zamanda Cenâbı Hakkın Habibini teselli için ona yedi kat gökleri, arş, kürs, meleküt ve daha nice âlemleri gösterip ikrâmlarda bulunmasıdır.

Sebebine kısaca temâs ettikten sonra bu hâdisenin nasıl cereyan ettiğini hatırlamış olalım.

Birinci Safha:

Efendimiz (s.a.v) in Mescid-i Haramdan Mescid-i Aksâya kadar götürülmesidir ki yukarıdaki Âyeti kerimede bu anlatılmaktadır.

Bu yolculuk Burak üzerinde olmuştur. Mescid-i Aksâda bütün Peygamber ve Evliyânın ruhları Efendimizi istikbâl ettiler. Efendimiz onlara imamlık yaptı. Cebrâil (a.s) da müezzinlik yaptı.

İkinci Safha:

Mi'raç isimli mânevi bir asansörle **Birinci kat semâya** kadar çıkmasıdır. Efendimiz O nun hakkında, "Mi'raç gördüğüm şeylerin en güzelidir." Buyurmuştur. Bununla birinci kat semanın kapısına gelince Hz. Cebrail birinci kat semanın kapısını tıklattı. İçerden;

"Kimsin" denildi.

"Cebrâil'im"

"Yanındaki kimdir?"

"Muhammed (s.a.v) dir. "

"Ona gelsin diye bir haber gönderildi mi?"

"Evet" Bunun üzerine gök kapısı açıldı.

(Burada bir incelik ve âdap dersi vardır. Cebrâil (a.s) devamlı oradan geçtiği ve Meleklerin en büyüklerinden biri olduğu halde kapıyı tıklatıp müsâade istemiştir. Diğer bir husus ise; Efendimiz (s.a.v) kâinatın Efendisi ve Allah'ın hususi davetlisi olduğu halde kim olduğu ve izinli olup olmadığı sorulmaktadır.)

Bunun üzerine gök kapısı açıldı. Dünya Semâsının üstüne çıktılar.

Efendimiz şöyle naklediyor.

“Bir de baktım ki vazifeli melekle bir yerdeyim. Beraberimde yetmiş bin melek bulunmaktadır. Bunların her birinin emrinde yüz bin melek vardır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) in bu manzara karşısında

وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَ

“**Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilemez” mealindeki Âyeti kerimeyi okudu**.[161]

Birinci kat semâda Âdem (a.s) la karşılaşıp selâmlaştıktan sonra, kendisine;

Evvelâ müminlerin ve Allah yolunda cihât edenlerin büyük kazançları arz olundu Efendimiz (s.a.v.) buna çok sevindiler.

Daha sonra:

*yetim malı yiyenlerin,

*gammazlık yapanların,

*zina edenlerin,

*fâiz ve tefecilik yapanların,

*fuhuş ile iştigal edenlerin,

*zekâtını vermeyenlerin,

*söylediklerini yapmayan âlimlerin,

*mahrem yerlerini örtmeyen kadınların,

*söz verip sözünde durmayanların feci halleri temsilen gösterildi. Efendimiz (s.a.v.) bunlara da çok üzüldü.

Üçüncü Safha:

Oradan Melâike-i Kirâmın kanatları üzerinde ikrâm ve ihtiramla yedinci kat semâya kadar çıktı.

2. Kat semâda Hz. Yahya ve Hz. İsa .

3. Kat semâda Hz yusuf

4. Kat semâda Hz. İdris

5. Kat semada Hz. Harun

6. **Kat semada** Hz. Musa

[161] Sûre-i Müddessir Âyet 31

7. Kat semada ise Hz. İbrahim'i gördü ki **Beyti Mamur'un** kapısında bir kürsi üzerine oturmuştu. **Beyti Mamur'a** her gün 70 bin melek girer her girene de kıyamete kadar geri dönmek sırası gelmezdi.

Dördüncü Safha:

Hz. Cebrâil'in kanatları üzerine **7. Kat semadan Sidre-i Müntahâya** kadar olan safhadır. Efendimiz Buyuruyor ki "Sonra Cebrâil tarafından o kadar yükseltildim ki kazâ ve kaderi yazan kalemlerin gıcırtırtılarını işitmeye başladım. Bundan sonra karşıma **Sidre-i Müntehâ** sahâsı çıktı...."

Cebrâil (a.s) "İşte burası **Sidre-i Müntehâdır**. Benim seyahat sahâmın bittiği yerdir artık ben buradan öteye gidemem. Bir adım ileri geçecek olursam yanarım. Benim bünyem buradan öteye tahammül edemez" deyip orada kaldı.

Beşinci Safha:

Bundan sonra Efendimiz (s.a.v) Cebrâil (a.s) a "Peki ne olacak bundan öteye ben ne ile gideceğim ?" diyordu ki, ufkun açıldığını, önüne bir Refref (manevi bir asansör) konulup buyur edildiğini gördü.

Bundan öteye "**Gâbe gavseyn**" makamına yolculuk Refref adı verilen bu manevi câzibe ile olmuştur. Sure-i Necm de Mevlâmız.

فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰى فَاَوْحٰى اِلٰى عَبْدِهٖ مَا اَوْحٰى

O kadar yakınlıştı ki iki yay arası kadar; hatta daha da yakın oldu.
Bunun üzerine Allah, kuluna ne vahyetti ise etti.[162]

Efendimiz,(s.a.v.) Huzuru İlâhide **Tecelli-yi külîye** mazhar oldu. Cenâbı Hak ile akıllarımızla anlayıp anlatamayacağımız bir keyfiyetle konuşmuşlardır.

Efendimiz Allah'ın huzuruna ilk kabulünde

[162] Sûre-i Necm Âyet 9-10

اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَاصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ

Tahiyyât, Salavât ve Tayyibât Allah içindir. (*Mâlen, bedenen ve lisânen yapılan bütün ibadetler Allah'a mahsustur.*) Dedi.Cenâbı hak şöyle mukabelede bulundu.

اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ

Selâmet, Ebedi Saâdet, Rahmet ve berekât-ı ilahi senin üzerine olsun. Ey Nebiyi Zîşanım!

Efendimiz.(s.a.v.):

اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ

Yarabbi ! Selâmet ve rahmeti İlâhi (sadece benim değil) bizim ve Salih kullarının üzerine olsun. Buyurdu.

Bu dua Mevlâ'nın çok hoşuna gitti. Çünkü nefsini düşünmeyip Ümmetini de düşündü. Bunun üzerine Mevlâmız "Habibim benden ne istersen iste!" buyurdu. Rasulü Zîşan "Kulluğuna kabulumü isterim Yarabbi !" dedi. (Demek oluyor ki Allah'a kul olmak için yaratılan insanın ulaşabileceği en büyük makam "Kulluk" makamıdır.)

Rabbimiz de bunu kabul buyurdu. Bu manzaranın ulviyeti karşısında Cebrâil (a.s) ve bütün melekler Rabbimizin emriyle (bir anda düğmeye basmış gibi)

اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبدُهُ وَرَسُولُهُ

Şehâdet ederim ki, Allah tan başka hiçbir İlah yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki Muhammed (a.s) onun kulu ve Rasulüdür dediler.[163]

Hulâsâ; Mi'raçta Efendimiz (s.a.v.)e her an bir âlem gezdirilmiş, gösterilmiş , sevdirilmiş, çok memnun olup hayretler içinde kalarak nimetlerin ziyadeleşmesini istemiştir. Efendimizin (s.a.v.) in Mi'raçta ulaştığı en büyük nimet ise Cenabı Hakkı bizzat görmesidir ki, Âhirette de Mü'minlerin kavuşacağı en büyük nimet Cennette, Cemâli İlahi-yi görmek olacaktır. Merhum Süleyman Çelebinin dediği gibi :

[163] Ruhul Beyan C.5 Sh.121

“Aşikâre gördü Rabbül izzeti – Âhirette öyle görür ümmeti”

Mi’raç, insan aklının kavrayamayacağı lâhuti bir hadisesidir. Metafiziktir. Tek kelime ile bir **Mûcizedir.** İnsan akıl kantarı ile onu tartamaz. Ancak inanmak kâfidir. “Çünkü aklın da bir maverası vardır. O da îmandır.” **(Abimiz)**

Günümüzde gelişen Fen ve Teknoloji de mi’raç hadisesini anlamayı kolaylaştırmıştır.

Resûlullâh Efendimiz'in Mirac'da Münâcâtı

Resûlullâh Efendimiz (s.a.v.) miracından haber verip buyurdular ki: "Cenâb-ı Hakk'a niyâz eyledim ki:

Yâ Rabbi bu gece senden babam Abdullâh, annem Amine'yi istemiyorum, velâkin senden ümmetimin âsîlerinin tevbelerini kabûl etmeni ve onları azâbından emîn kılmanı istiyorum."

Allâhü Teâlâ buyurdu ki:

"Yâ Muhammed! Ruh bedende oldukça tevbe kapısı açıktır."

"Yâ Rabbi, onlar için daha fazlasını istiyorum."

"Saâdetle müjdelerim ki yâ Muhammed! Ümmetinin ihlâs ile kıldıkları teheccüdleri ve namazlarındaki rükû ve secdelerini onlara mirac kıldım."

"Yâ Rabbi, ümmetim için bundan ziyâdesini isterim."

"Saâdetle müjdelerim ki yâ Muhammed! Ümmetinden her kim oruca devam eder, fakirlere yedirir ve selâmı yayarsa, insanlar uykuda iken gece namaz kılarsa selâmetle cennetime girer."

"Yâ Rabbi, ümmetim için daha ziyâde lütuf ve ihsân isterim."

"Saâdetle müjdelerim ki yâ Muhammed! Kim Ramazan orucunu tutar ve Şevval ayından da altı gün oruç tutarsa bütün seneyi oruçla geçirmiş gibi olur." buyuruldu.

"Yâ Rabbi! Ümmetim için bundan ziyâdesini isterim."

"Saâdetle müjdelerim ki yâ Muhammed! Ümmetinden yatsı ve sabah namazlarını cemâatle kılan kimseyi sıddîklardan yazarım."

"Yâ Rabbi, bütün ümmetim için daha ziyâde ihsân isterim."

"Onların hepsini rahmetimden nasiplendiririm.

Ey himmeti yüce peygamber! Ümmetin hakkında merhametin ne çoktur. Öyle ise onlara ümîd verecek olan:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

"***De ki: Ey nefisleri aleyhine israf etmiş kullarım! Allâh'ın rahmetinden ümidi kesmeyin, çünkü Allâh bütün günahları mağrifet buyurur; bağışlar, şübhesiz ki o öyle Gafûr öyle Rahîm o.***"[164] emrimi duyur. Bundan başka kıyâmet gününde de şefâat senindir."[165]

Miraç Hediyeleri:

Nasıl ki insanlar bir seyâhatten hediyesiz dönmezlerse, Efendimiz (S.A.V.)de bu en büyük seyâhatten eli boş dönmemiş, Ümmeti için büyük hediyeler getirmiştir. Bunlar sırasıyla ;

1-Ümmetinden Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmayanların Cennete gireceği müjdesi

2-Bakara suresinin son iki ayeti (Emenerrasulü)

[164]Zümer Sûresi, âyet 53
[165] *Fazilet takvimi 23 mayıs 2014 cuma*

3-Beş vakit namaz.

*1-**Şirk**,* küfre en yakın günah hatta küfürdür. Şirkin çeşitleri o kadar çoktur ki, her çeşidinden gizlisinden ve aşikârından son derece sakınılmalı ve Mevlâya sığınmalıyız.

*2- **Bakara suresinin son iki ayeti.(Emenrrasulü),*** Cenâbı Hak tarafından Mi'raçta Cebrâil (A.S) vâsıta olmaksızın Efendimiz (S.A.V.) e ihsân olunmuştur. Ümmeti Muhammet için çok büyük bir hediyedir. Her zaman okuduğumuz ve dinlediğimiz bu âyetlerin mânâlarından tamâmen gâfil olmamak için burada meâlini kısaca arz etmek istiyoruz.

اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُونَ

Rasül (a.s) ve Mü'minler, Rabbinden kendisine ne inzal olundu ise, (vahy olundu ise) hepsine îman ettiler.

كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهٖ

Onlardan her biri Allah'a, Meleklerine,Kitaplarına, Peygamberlerine; hiç birini ayırmaksızın bütün Peygamberlere diye îman ettiler.(Aleyhimüsselâm)

وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ

"Ve Bu îman ile şöyle dediler: Dinledik ve itaat ettik; Haktan gelene kulak verdik. Anladık. Kerhen değil seve seve tuttuk.. Gufranını(mağfiretini) niyaz ederiz. Rabbimiz. Varılacak mercî de ancak sensin. Senden geldiğimiz gibi ancak sana döneceğiz." (Böyle söyleyen Mü'minler Cenâbı Hak'tan şöyle bir iltifata nâil olurlar.)

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا

Allah hiçbir kimseye güç ve takâtının üstünde yük yüklemez hatta takâtını zorlamaz.

لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ

Herkesin istediği yaptığı iyilik kendi lehinedir. Yaptığı kötülük de kendi aleyhinedir.

(O halde ümidinizi kesmeyiniz ve şöyle dua ediniz.)

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا

Ya Rabbi ! Eğer unutursak veya hatâ edersek bizi muâhaza etme!(cezalandırma)

رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا

Yarabbi ! Bizden önceki ümmetlere yüklettiğin gibi ağır yük bizlere yükleme!

(Yahûdi ve Hıristiyanlar,diğer geçmiş ümmetler ağır mükellefiyetler ve imtihanlara tabi tutulmuşlardır. ***Meselâ:*** günde elli vakit namaz farzdı ve mutlakâ mescitte kılınması icab etmekte idi. Malın dörtte biri zekat olarak verilmekte idi. Pek çok hususta idam cezası verilir, bir isyan üzere cezası hemen tatbik edilirdi. Daha dünyada iken isyanlarının günahlarının karşılığı olarak suretleri Hınzır ve Maymuna çevrilen ümmetler oldu. Bize verilen nice ruhsatlar ve kolaylıklar onlara verilmemişti. Abdest alırken mestler üzerine mesih ve su bulunamadığı zaman Teyemmüm yapamazlardı. Buna müsaade yoktu. Seferde Oruç mecburiyeti vardı. Elbiselerinin necis olan yerleri yıkamakla temizlenmez, orayı kesmeleri icap ederdi.) Efendimiz (s.a.v.) hürmetine bu zorluklar Ümmeti Muhammet den kaldırılmıştır.[166]

رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ

[166]Elmalı C.2 sh.1002

Yarabbi ! bize güç yetiremeyeceğimiz şeyleri yükleme!

وَاعْفُ عَنَّا

Bizi affet günahlarımızı ört.

وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا

Bizi mağfiret et günahlardan tamamen temizle ve Rahmetinle bize ihsanda bulun günahlarımızı sevaba tebdil ediver.

اَنْتَ مَوْلٰينَا

Sen bizim Mevlâmız, sahibimiz, melikimiz ve velimizsin.

فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

Öyleyse kâfirler gürûhuna karşı maddeten ve mânen bize yardım et! Bizleri muzaffer kıl Ya Rabbi.![167]

Efendimiz (s.a.v.) her biri dua olan bu âyetlerle dua ettiği zaman Taraf-ı İlâhiden “Peki yaptım”buyurulduğu Müslim ve Tirmizide rivayet edilmiştir.

Kütüb-i Sittede İbn-i Mesut (r.a.) tan rivâyet edilen bir Hadis-i şerifte, buyurulmuştur ki; “Her kim geceleyin Sûre-i Bakaradan son iki âyeti (yani Emenerrasulü yü) okursa. Onun (her şeyine) kâfidir.”

Hz. Ebu Zer (r.a) in rivâyet ettiği diğer bir Hadis-i şerifte “Allah-ü Teâla Sure-i Bakara’yı öyle iki ayetle sona erdirdi ki, (Emenerrasulü kasdediliyor) bunları bana Arşu Âlâ-nın altındaki bir hazineden verdi. Bunları öğreniniz; hanımlarınıza, çocuklarınıza iyice öğretiniz; çünkü bu âyetler hem Kur’andır. Hem salattır, hem duadır.” buyrulmuştur. Hz. Ömer (r.a.) ve Hz. Ali (k.v.)Efendilerimizde “Akıllı insan mutlaka her gece **Emenrrasulü** yü okumadan uyumaz. Çünkü böyle bir nimetten mahrum kalmak akıl kârı değildir. Buyurmuşlardır.[168]

[167] Elmalı cilt 2 sayfa 1002
[168] Elmalı Cilt 5 Sh. 1008

Hz. Üstazımız da “yatsıdan sonra veya yatmadan önce **Emenerrasulü** yü okumak gafillerin Tehecüt namazı yerine geçer.”Buyurmuşlardır.[169]

Bu Âyetler dua olduğu için sonunda “Âmin” demek icap eder. Ebu Meysere (r.a)dan rivâyet edildiğine göre “Cibrâil (a.s.) Rasulullah (s.a.v.) e (Emenerrasulunün) sonunda “Âmin” demeyi telkin etti.[170]

Hazreti Üstazımız (k.s.)“Rabbena lâ tüâhizna’ dan itibaren her duanın sonunda içinden, sessizce “Âmin” derdi.[171]

3- Namaz: Mi’racın üçüncü ve en önemli hediyesi ise namazdır. Önce elli rekat olarak verildiği halde Musa (a.s) ın ikâzı, Efendimiz (s.a.v.)in mürâcâtı neticesinde beş vakte indirilmiş, ancak elli vaktin sevâbı bu beş vakitte verilmiştir. Nitekim rasulüllah efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

قَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ : فَرَضَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ خَمْسِينَ صَلَاةً فَسَأَلَ رَبَّهُ فَجَعَلَهَا خَمْسَ صَلَوَاتٍ

Allâhü Teâlâ (Mi’râc gecesinde) Peygamberine (s.a.v.) elli vakit namaz farz kıldı. Peygamberimiz (s.a.v.) Rabbinden hafifletilmesini istedi. Allâhü Teâlâ da namazı beş vakit olarak farz kıldı.”[172]

Namaz içinde hertürlü ibâdet şekli toplanmıştır. Tesbih,Tehlil, Tekbir, Hamd, Senâ,Tehıyyât, Rukü, Secde, Ka’de, Kıyam bunlardan bazılarıdır. Meleklerin ayrı ayrı yaptığı bu ibâdetlerin tamamı namazda dürülmüş ve Ümmeti Muhammede mi’raç hediyesi olarak verilmiştir.

Namaz, insanı nefsâni heveslerden uzaklaştırdığı, lâhuti (sır âlemi) âlemlere yükselttiği, ve Huzuru İlahiyye durup Allah’a arz-ı ubudiyyet olduğu için Mi’raç sırrına erme vesilesidir.

Tam bir huzuru kalp ile tekbir alan kişi âdetâ dünyadan sıyrılmış olur. Kıyam, rukü ve secdeleri de huzuru kalp ile eda eder. En sonunda

[169] Hasan ARIKAN abiden
[170] Elmalı C.5 Sh. 1008
[171] Hasan ARIKAN’dan
[172] Hadîs-i Şerîf, Müsned-i Ahmed

tahiyyâtta Efendimiz (s.a.v.)in Cenâbı Hak ile buluşmasını hatırlar. Bilhâssa:

اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ

derken Efendimiz (s.a.v.) e selâm verdiğini düşünür.(Bu hâl namazın kabulüne sebeptir. Ve 7 bin perde kalkar.)

Ve bu huşû içinde namazını tamamlarsa bundan nasibi elbette çok büyük olacaktır. Bu şekilde kılınan bir namaz mânevi bir ikram ve ziyafettir. “Mü’minin Mi’racıdır.” Bu Mi’raç Ruhi bir yükseliştir. Namazda Mi’raç sırrına tam ermek ise ancak **“Hakikatı Salât”** mertebesine erenlerin nasibidir. Bu (Tasavvufta en yüksek makamlardandır.) Diğer müminler de, kıldığı namazdaki dikkati, kalb-i huzur ve huşu-u nisbetinde bundan nasiptar olurlar.

Muhterem Ağabeyimiz “Namaz Rûhun mi’racıdır, rabıta-i şerife ise kalbin mi’racıdır.” Buyurmaktadır. Rabıta-ı şerifede de,Kalp Üstazlar vasıtasıyla Âlemi Emirdeki aslıyla irtibat kurmak suretiyle feyiz almaya başlar. Buda onun mi’racıdır ki ancak bunun neticesinde, İsm-i Zat-ı zikretmeye layık olur. Şu hadis-i şerifide zikredip dersimi toplamak istiyorum:

اِنَّ بَيْنَ يَدَيِ الْخَلْقِ خَمْسَ عَقَبَاتٍ لَا يَقْطَعُهَا كُلُّ ضَامِرٍ ومَهْزُولٍ فَقَالَ اَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

اُولَاهَا: اَلمَوْتُ وَغُصَّتُهُ

وَثَانِيَتُهَا: اَلْقَبْرُ وَوَحْشَتُهُ وَضَيِّقُهُ

وَثَالِثَتُهَا: سُؤَالُ مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ وَهَيْبَتُهُمَا

وَرَابِعَتُهَا: اَلْمِيزَانُ وَخِفَّتُهُ

وَخَامِسَتُهَا : اَلصِّرَاطُ وَدِقَّتُهُ

فَلَمَّا سَمِعَ اَبُو بَكْرٍ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ هَذِهِ الْمَقَالَةَ بَكَى بَكَاءً كَثِيرًا حَتَّى بَكَتِ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْمَلَائِكَةُ كُلُّهَا فَنَزَلَ جِبْرِيلُ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ قُلْ لِاَبِى بَكْرٍ حَتَّى لَا يَبْكِىَ اَمَا سَمِعَ مِنَ الْعَرَبِ كُلُّ دَرْدٍ لَهُ دَوَاءٌ اِلَّا الْمَوْتُ ثُمَّ قَالَ

مَنْ صَلَّى صَلَاةَ الَفَجْرِ هَانَ عَلَيْهِ الْمَوْتُ وَغُصَّتُهُ

وَمَنْ صَلَّى صَلَاةَ الْعِشَاءِ هَانَ عَلَيْهِ الصِّرَاطُ وَدِقَّتُهُ

وَمَنْ صَلَّى صَلَاةَ الظُّهْرِ هَانَ عَلَيْهِ الْقَبْرُ وَضَيِّقُهُ

وَمَنْ صَلَّى صَلَاةَ الْعَصْرِ هَانَ عَلَيْهِ سُؤَالُ مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ وَهَيْبَتُهُمَا

وَمَنْ صَلَّى صَلَاةَ الْمَغْرِبِ هَانَ عَلَيْهِ الْمِيزَانُ وَخِفّتُهُ

Bu Gecenin İhyâsı :

Büyük mânevi tecellilerin vukû bulduğu Ümmeti Muhammede büyük hediyelerin verildiği, yüklerinin hafifletildiği böyle bir geceyi elbette gafletle geçiremeyiz.

İnsanlar nice mühim hadiselerin sene-i devriyelerini kutladıkları gibi, Allah Rasulünün (S.A.V.) bu Bayramı da her sene mânevi merasimlerle ruhâniler ve melekler tarafından yeniden ihyâ edilmekte, Cenabı Hakkın rahmeti, mağfireti coşup taşmaktadır.

Bu gece Cenabı Hakka bol ibâdet ve ilticada bulunmalı, en büyük istiğfar olan Tesbih namazını ihmal etmemeli, gündüzünde de mutlaka

oruçlu olunmalı. Çünkü kandil gecelerinin feyz ve bereketi gündüzünde de devam eder.

Receb-i şerîfin 27'nci gecesi „Mi'rac gecesi“dir. Yatsı namazından sonra 12 rek'at „Hacet namazı“ kılınır. Beher rek'atte Fâtiha-i şerîfeden sonra 10 İhlâs-ı şerîf okunur.
Namaza niyet: „Yâ Rabbî, rızâ-i şerîfin için niyet eyledim namaza. Bu gece yedi kat gökleri ve bütün esrârını göstererek muhabbetin ile müşerref kıldığın sevgili habîbin Resûl-i Zîşan Efendimiz hürmetine ben âciz kulunu afv-ı ilâhîne, feyz-i ilâhîne ve rızâ-i ilâhîne mazhar eyle, Allâhü Ekber.“

Namazdan sonra:

4 Fâtiha-i şerîfe,
100 defa:

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلاَ اِلهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَ اللّٰهُ اَكْبَرُ وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ ب بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

„Sübhânallâhi vel-hamdü lillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil-aliyyil-azıym“
100 İstiğfâr-ı şerîf,
100 Salevât- şerîfe

okunup duâ yapılır.

Bu namazda, İhlâs-ı şerîfeler 100'er adet okunursa veya bu namaz 100 rek'at olarak kılınırsa; bunu yerine getiren mü'min huzûr-i ilâhîye namaz borçlusu olarak çıkmaz.

Mi'rac gecesinden sonraki gün, mutlaka oruçlu olmalıdır. O gün öğle ile ikindi arasında 4 rek'at namaz kılınır. Her rek'atte Fâtiha-i şerîfeden sonra

5 Âyetü'l-Kürsî,
5 „Kul yâ eyyühel-kâfirûn...“,

5 İhlâs-ı şerîf,
5 „Kul eûzu birabbil-felak...“,
5 „Kul eûzu birabbin-nâs...“

okunur.

(Ayrıca o kişiye bin yıllık ibadet sevabı verileceği, yirmi yıllık günahı afv olacağı, yaptığı hayır duasının kabul olacağı müjdelenmiştir) [173]

Ertesi gün öğle ile ikindi arasında dört rekatlık (Teşekkür) namazı kılınır. Her rekatta Fâtihadan sonra 5 Âyetel kürsi, 5 Kulyâ eyyühel kâfirun, 5 İhlâs-ı şerif, 5 Felak,5 Nas sureleri okunur. Sonra dua yapılır.

Ayrıca bu gece eğer kılınmadıysa son on gece ye ait 10 rekatlık namazda kılınabilir.

REGÂİB KANDİLİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللّٰهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِى كِتَابِ اللّٰهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ مِنْهَا اَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ اَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

Doğrusu, ayların sayısı Allah yanında on iki aydır, Gökleri, Yeri halkettiği günkü Allah yazısında; bunlardan dördü haram olanlardır, bu işte en pâydâr, en doğru dindir, onun için bunlar hakkında nefislerinize zulmetmeyin de müşrikler size kâffeten harbettikleri gibi siz de onlara

[173] Tefcirüt-tesnim Sh.201

kâffeten harbedin ve bilin ki Allah korunanlarla beraberdir [174]

Aziz Mü’minler !

Üçaylar diye ifade edilen Recep, Şaban ve Ramazan ayları, samimi kulların af ve mağfiretle ödüllendirilecekleri mühim zamanlardır, özellikle Recep ve Şaban ayları, onbir ayın sultanı olarak bilinen Ramazan ayına hazırlık dönemidir. Ramazan ayı ise; fazilet ayıdır, içinde Kadir Gecesi bulunan Kur'an ayıdır. Hayır ayıdır. Yoksullara yardım ayıdır. Oruç ayıdır. Günahlardan silkinme ayıdır. Allah'a kul olma zevkini tatma ve her türlü olumsuzluklardan arınma ayıdır.

Aziz Mü'minler**!**

Üçayların birincisi Recep ayıdır. Bu ayın ilk Cuma gecesine Regaib adı verilmiştir, Yani hazreti Âmine’nin yüce Peygamberimize hamile olduğunu anladığı gecedir. Regaib gecesi, bağışlanmanın çok yapıldığı, sevap ve mükafatın bol bol verildiği gece demektir. Feyizli ve bereketli gece demektir.

Efendimizin gelişi, mahlukata müjdelenmesi;

"Hazreti Allah, âlemi Mustafa'sı ile nurlandırmayı ve şirk ve fücuru habib-i müctebası ile uzaklaştırmayı murad etti" sözünün manası nedir?

Kerûbiyyün melekleri (Azrail, Cebrail, Mikâil, îsrafil) nin reisi olan Cibril-i Emin hamele-i Arş ve Sidre'nin yanında, Cennet ve Semavatta yüksek sesle nida etti:

-"Ey hamele-i Arş, ey Sidre ehli, ey Cennet ve semâ ehli! Şüphesiz Hazreti Allah, beldelerin ziyası, nebilerin hâtemi, Ahmed, Muhammed, Tâhâ ve Yasin isimleri ile müsemmâ, beşîr (müjdeleyici), nezir (korkutucu), emin olan zatı yaratmakla vadini yerine getirdi. O, Allah'ın izni ile şimdi ruhlar âleminden şahıslar fezasına geldi. O inci, saadet ve felah ile Vehb kızı Âmine'nin sadefine bırakıldı."

Melekler bu müjdeyi duyunca Allah'a hamd-ü sena ettiler. Bu hadiseyi bazısı bazısına müjdeledi, sevinç ve sürür izhar ettiler. Sonra nur perdeleri kaldırıldı. Cenabı Hak habibinin gelmesi şerefine Melaike-i

174 Tevbe suresi 36. Ayet-i kerime

kirama tecelli etti. Melekler, arzuların en yücesi olan "Zülcelâl'in tecellisi" ile müşerref olunca ve Melik-i Müteâl'in habibinin müjdesini alınca Rabbimiz Teâlâ Cebrail Aleyhisselâm'a şöyle emretti:

-"Ey kürabiyyun'un (dört büyük melek) reisi ve ey Melek-ül Emin! Yüz bin melek ile beraber yeryüzüne in, mahlukatın efendisinin gelişini müjdelemek üzere onları kara ve denizlerin her köşesine teslim et."

Bunun üzerine Cebrail Aleyhisselâm memur meleklerle birlikte yeryüzüne indi ve Nebi'yi Emin Aleyhisselâm'ın gelişini mahlukâta müjdeledi. O yüce peygamberin sıfat cevherini ve hususiyet incilerini neşrettiler. Onlardan bu müjdeyi kabul edecekler Hazreti Allah'ın ilmindedir ki, onları kabul ve saadet ehlinden kılmış, hayır ve ikrama nail olmakla tahsis etmiştir.

Allah'ım! Yüce zatın ve büyük hakkın yüzü suyu hürmetine bizi, zatını ve muhterem nebi'yi sevenlerden eyle. Onu kabul meziyeti ve vâsıl olmayı tahsil edenlerden kıl. Amin... (Vesilet-ûl Uzmâ)[175]

Hazreti amine hamilelik dönemini anlatıyor;

Hazreti Âmine binti Vehb'den rivayet edildi:

Habibim Muhammed'e (Aleyhisselâm) Receb ayında hamile oldum. Yine o ay içinde bir gece uykuda iken odama güzel yüzlü, misk kokulu ve nurlu bir zat girdi:

-"Merhaba Ey Muhammed!" dedi.

-"Sen kimsin?" dedim.

-"İnsanlığın babası Adem" dedi.

-"Niçin odama girdin?" dedim. Buyurdu ki:

-"Ey Âmine! Müjdeler olsun sana, insanlığın en hayırlısına hamilesin."

Hamileliğinin ikinci ayında odama mübarek bir zat girdi:

-"Esselamü aleyke Ya Rasülallah!" dedi.

-"Sen kimsin?" dedim.

-"Ben Şit'im" dedi ve o da beni müjdeledi.

[175] **Tefcir't-tesnim fi kalbi selim s:858**

Hamileliğimin üçüncü ayında yine odama bir şahıs girdi.

-"Sen kimsin?" diye sordum.
-"İdris'im" dedi. O da habib-i reis ile beni müjdeledi.

Dördüncü ayda öncekiler gibi büyük bir zat geldi.

Ona da kim olduğunu sordum. Hazreti Nuh olduğunu söyledi. Nusret ve fütuhat ile beni müjdeledi.

Beşinci ayda önceki üslup üzere bir zat geldi.

-" Kimsiniz?" diye sordum.
-"Hûd'um" dedi ve beni yevmi meşhûd (kıyamet günü)nün şefaatçisi ile müjdeledi.

Altıncı ayda önceki tarzda şanı büyük olan bir zat geldi.

-" Kimsiniz?" diye sordum.
-"Halil İbrahim'im" dedi. O da bana yüce peygamberin gelişini müjdeledi.

Yedinci ayda

İsmail-i Zebih,

Sekizinci ayda

Musa Kelîmullah ve

Dokuzuncu ayda

Meryem oğlu İsa (Aleyhisselâm) geldiler. Hepsi de muhterem Rasül'ün gelişini müjdelediler.(Vesilet-ül Uzmâ)[176]

Hayattakilerin ölülere hediyesi istiğfardır. Rasûlullâh Efendimiz (s.a.v):

"Muhakkak Allâhü Teâlâ yeryüzündekilerin duâlarından dağlar gibi sevaplar ihsan eder. Muhakkak hayattakilerin ölülere hediyesi onlar için istiğfar etmeleridir." buyurdular. (Beyhakî, Şu-abü'l-imân)

Hazret-i İbn-i Abbâs (r.anhümâ) buyurdu:

[176] **Tefcir't-tesnim fi kalbi selim s:859**

Vefat etmiş olan mü'minlerin ruhları Bayram günü, Âşûre günü, Receb ayının ilk Cuma günü (Regâib kandili gündüzü) ve şa'bân ayının on beşinci (Berat) gecesinde ve Cuma gecelerinde kabirlerinden çıkıp evlerinin kapılarında durur ve: ey hânem halkı! Bu gece velev bir lokma olsun sadaka verin , bizlere merhamet etmiş olunuz. Biz şimdi sadaka ve Fâtiha'nıza muhtacız." derler.

Eğer hâne halkı sadaka vermez ve Fatiha okumazlarsa mahzun olarak dönerler.[177]

Bu Gece ne yapılmalıdır?

Receb-i şerîfin ilk Cuma gecesi „Regâib gecesi"dir. Bu gece, oruçlu olarak karşılanmalıdır.

Regâib gecesi, akşamla yatsı arasında 12 rek'at „Hacet namazı" kılınır. 2 rek'atte bir selâm verilerek kılınan bu namazda, Fâtiha-i şerîfeden sonra her rek'atte 3 „İnnâ enzelnâhü...", 12 İhlâs-ı şerîf okunur.

Namazdan sonra 7 Salât-ı Ümmiye okunup secdeye varılır.

Salât-ı Ümmiye:

اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ

„Allâhümme salli alâ seyyidinâ Muhammedinin-nebiyyil-ümmiyyi ve alâ âlihî ve sahbihî ve sellim"

Secdede 70 defa:

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

„Sübbûhun kuddûsün rabbünâ ve rabbül-melâiketi ver-rûh" okunur.

Secdeden kalkıp 1 defa:

[177] H.Ş Beyhakî, Şu-abü'l-imân

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ اِنَّكَ اَنْتَ اْلاَعَزُّ اْلاَكْرَمُ

„Rabbiğfir verham ve tecâvez ammâ ta'lem. İnneke entel-eazzül-ekrem“ okunur.

Tekrar secdeye varılıp yine 70 defa:

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلاَئِكَةِ وَالرُّوحِ

„Sübbûhun kuddûsün rabbünâ ve rabbül-melâiketi ver-rûh“ okunur.

Secdeden kalkıp duâ yapılır.

Duâda Hz. Allâh'a şu şekilde de ilticâ etmelidir:

اَللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا رَجَبَ وَشَعْبَانَ وَبَلِّغْنَا رَمَضَانَ

„Allâhümme bârik lenâ recebe ve şa'bân. Ve bellığnâ ramazân“

Regâib gecesinden sonraki gündüzde (yani Cuma günü) öğle ile ikindi arasında, 2 rek'atte bir selâm verilerek 4 rek'at teşekkür namazı kılınır. Her rek'atte 1 Fâtiha-i şerîfe, 7 Âyetü'l Kürsî, 5 İhlâs-ı şerîf, 5 „Kul eûzu birabbil-felak...“, 5 „Kul eûzu birabbin-nâs...“ okunur. Namazdan sonra 25 defa:

لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ الْكَبِيرِ الْمُتَعَالِ

„Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil-aliyyil-azîmil-kebîril-müteâl“

25 defa:

اَسْتَغْفِرُ اللهَ الْعَظِيمَ وَاَتُوبُ اِلَيْكَ

„Estagfirullâhe'l-aziym. Ve etûbü ileyk“ denilip duâ yapilir.

KABİR ZİYARETİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْهٰيكُمُ التَّكَاثُرُ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ

"Oyaladı o çokluk kuruntusu sizleri. Ta ziyaret edişinize kadar kabirleri."[178]

Elmalılı Merhum bu Ayet-i Celile'nin tefsirinde şöyle buyuruyorlar:

"Tekasür, kesret (çokluk) davasıyla gurur ve iftihar sizleri öyle oyaladı, Allah'a taat ve gazabından korunmak için yapılacak kârlı işlerinizden öyle alıkoydu ki; dirileri bitirdiniz de hatta kabirdeki ölüleri saymaya, onlarla iftihar etmeğe kadar gittiniz. Hâlbuki kabirleri ziyaret edenlerin çoklukla mağrurlanması, ölülerle öğünüp sevinmesi değil, onlardan ibret alarak gafletten uyanması ve o kızgın ateşten kurtulmak için mizanda ağır basacak salih amellere çalışmaları iktiza ederdi.

Ayet-i Kerime, kabir ziyaretini mutlak olarak zemmetmiş değil, tekâsür (çokluk) ve tefahür (övünme) suretiyle ziyaretleri zem etmiş, diğer yönlerini mefhum-i gaye ile meskût bırakmış, onun da Ahireti hatırlatmak için olanlarını hadisi şerifler meşru kılmıştır.[179]

Peygamber Efendimiz (s.a.v), cahiliye dönemine ait bir takım batıl inanç ve adetlerin tamamen ortadan kalkması için önceleri kabir ziyaretini yasaklamıştı. Fakat zamanla tevhit inancı gönüllere yerleşip endişe edilen sakıncalar ortadan kalkınca müslümanların kabirlerini ziyaret edip ölüler için dua ve istiğfarda bulunmalarına izin vermiş ve bunu teşvik etmiştir.

Bu hususla alâkalı olarak şöyle buyurmuşlardır:

قَدْ كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَقَدْ أُذِنَ لِمُحَمَّدٍ فِى زِيَارَةِ قَبْرِ أُمِّهِ فَزُورُوهَا فَإِنَّهَا تُذَكِّرُ الْآخِرَةَ

[178] Tekasür:1-2
[179] Elmalılı Hak dini Kur'an Dili Eser Neşriyat C.9 S.6044

"Sizi kabirleri ziyaret etmekten menetmiştim. Annesinin kabrini ziyaret etmek hususunda Muhammed (s.a.v)'e izin verildi. Siz de kabirleri ziyaret ediniz. Çünkü kabirleri ziyaret Ahireti hatırlatır".[180]

Efendimiz (s.a.v) başka bir Hadisi Şeriflerinde de şöyle buyuruyorlar:

زُرِ الْقُبُورَ تَذْكُرْ بِهَا الآخِرَةَ ، وَاغْسِلِ الْمَوْتَى فَإِنَّ مُعَالَجَةَ جَسَدٍ خَاوٍ مَوْعِظَةٌ بَلِيغَةٌ ، وَصَلِّ عَلَى الْجَنَائِزِ لَعَلَّ ذَلِكَ يُحْزِنُكَ فَإِنَّ الْحَزِينَ فِى ظِلِّ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Kabirleri ziyaret et ki Ahireti hatırlayasın. Ölüleri yıka! Zira ruhtan boş olan bir cesedi yıkamak beliğ bir mev'ızadır. Cenazeler üzerine namaz kıl! Umulur ki bu namaz kılışın seni mahzun etmiş olsun. Muhakkak ki üzülen kıyamet gününde Allahü Teâla'nın muhafazasındadır ."[181]

Peygamber Efendimiz (s.a.v) zaman zaman Bakî Kabristanlığı ve Uhud şehitlerini ziyaret ederlerdi.

Aişe (r.anha)'den rivayet olunur:

عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - كُلَّمَا كَانَ لَيْلَتُهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَخْرُجُ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ إِلَى الْبَقِيعِ، فَيَقُولُ: « السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، وَأَتَاكُمْ مَا تُوعَدُونَ غَدًا، مُؤَجَّلُونَ، وَإِنَّا، إِنْ شَاءَ اللَّهُ ، بِكُمْ لَاحِقُونَ، اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِأَهْلِ بَقِيعِ الْغَرْقَدِ »

Rasülüllah (s.a.v), (Veda Haccı'ndan sonra irtihaline kadar[182]) Aişe (r.a)'ın sırası olan her gecenin sonunda, Bakî' Kabristanlığına

---

[180] Cami-u Tirmizi Kabir Ziyareti Hakkında Ruhsat S.188 No:1054

[181] El-müstedrak Dar-ül Kütüb-ül İlmiyye- Beyrut 2009 C.1 S.533 Kitab-ül Cenaiz

[182] Mir'atü'l-Mefâtih Şerh-u Miş'katü'l-Mesâbih c.5 s.516 أي في آخر عمره بعد حجة الوداع، قاله السندي

çıkar ve şöyle buyururdu: "Ey Müminler kavminin evi, sizler üzerine selam olsun. Yarın kendisiyle va'd olunduğunuz (mükâfat ve mücazattan olan bazı) şeyler size geldi. Sizler (asıl mükâfatlarınıza daha sonra kavuşacağınız için) tehir olunmuş kimselersiniz. Bizler de hiç şüphesiz, Allah dilerse, size kavuşacağız. Ya Rabbi! Bakî Gargad ehline mağfiret et.[183]

İbn-i Ömer (ra)'den ise şöyle rivayet olunmuştur:

مَرَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى مُصْعَبِ بْنِ عُمَيْرٍ، حِينَ رَجَعَ مِنْ أُحُدٍ، فَوَقَفَ عَلَيْهِ، وَعَلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ: «أَشْهَدُ أَنَّكُمْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ اللّٰهِ ، فَزُورُوهُمْ، وَسَلِّمُوا عَلَيْهِمْ، فَوَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يُسَلِّمُ عَلَيْهِمْ أَحَدٌ إِلَّا رَدُّوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

"Rasülüllah (s.a.v), **Mus'ab bin Umeyr (r.a)'ın** kabrine uğradı. Onun ve arkadaşlarının (Uhud şehitlerinin) yanında bekledi ve şöyle buyurdu:

"**Ben şahidlik ediyorum ki, sizler Allah katında dirilersiniz".** Ashabına hitaben de: Onları ziyaret ediniz ve kendilerine selam veriniz. Canım, kudretinde olan (Allah)'a andolsun ki, bir kimse onlara selam vermeye dursun, onun selamına mukabele ederler. Ta kıyamete kadar bu böyle devam eder."[184]

Meraku'l- Felah isimli eserde:

(نُدِبَ زِيَارَتُهَا) مِنْ غَيْرِ أَنْ يَطَأُ الْقُبُورَ (لِلرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ عَلَى الْأَصَحِّ)

"Kabirleri ziyaret esah kavilde, üzerlerine basmaksızın erkek ve kadınlar için mendub kılınmıştır.", diye buyrulur.

Bedaiu-s Sanai' isimli eserde ise;

[183] Sahih-i Müslim, Kabre girerken söylenilen şey babı c.5 s.669
[184] Mu'cemü'l-Evsat c.4 s.97

ولابَأْسَ بِزِيَارَةِ الْقُبُورِ وَالدُّعَاءِ لِلْأَمْوَاتِ إنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ مِنْ غَيْرِ وَطْءِ الْقُبُورِ لِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إنِّى كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ أَلَا فَزُورُوهَا فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمْ الْآخِرَةَ ، وَلِعَمَلِ الْأُمَّةِ مِنْ لَدُنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إلَى يَوْمِنَا هَذَا

Kabirlere basmadan, mü'min olan ölülerin kabirlerini ziyaret ve onlara dua etmekte bir beis yoktur. Çünkü Peygamber Efendimiz (s.a.v) **"Sizi kabirleri ziyaretten menetmiştim. Kabirleri ziyaret ediniz. Zira size Ahireti hatırlatır."** buyurmuşlar ve ümmet, Rasülüllah (s.a.v) zamanından günümüze kadar böyle amel edegelmişlerdir."[185], diye buyrulur.

Fahreddin Râzî Hz. el-Metâlibü'l-Âliye isimli eserinde, kabir ziyaretinin meşru kılınma sebeplerinden bahseder ve şöyle buyurur:

"Ziyaretçinin ruhu ile o meyyitin ruhu arasında, o türbede toplanmaları sebebiyle, bir buluşma hasıl olur. Bu iki ruh, karşı karşıya konulmuş iki aynaya aksetmiş, birbirine benzeyen görüntü misali, birinden diğerine yansıma olur. Hayattaki o ziyaretçinin ruhunda hasıl olan her türlü marifet, hüccet, kesbi ilimler ve faziletli huylar, Allah-ü Teala için olan huşudan ve kazasına rızadan ne varsa kendisinden o meyyitin ruhuna yansımış olur. Ölmüş bulunan o kimsede hasıl olan her türlü aydınlatıcı ilim, kuvvetli ve kamil eserler, onun nurundan hayatta olan ziyaretçiye akseder. İşte bu usulde yapılacak ziyaret, bu büyük faydanın ve güzelliğin ziyaretçinin ruhunda doğmasına sebep olur. Bu fayda, ziyaretin meşru olması için bir asıl ve sebep olmaktadır. Bizim dile getirdiğimizden daha ince ve gizli başkaca sırları, bu ziyaretten tahsil etmek akıldan uzak değildir. Hakikatin tamamı ise, ancak Allahü Teala'nın katındadır."[186]

Kabir ziyaretinin hikmetleri ile alakalı İmam-ı Gazali Hazretleri ise İhya-i Ulum'id-Din isimli eserinde şöyle buyurmuşlardır:

[185] Bedaiu-s Sanai' Dar-ül Hadis El-kahire 2005 C.2 S.364 Kitab-üs Salat
[186] El-Metâlibü'l-Âliye 162-163

زِيَارَةُ الْقُبُورِ مُسْتَحَبَّةٌ عَلَى الْجُمْلَةِ لِلتَّذَكُّرِ وَالْاِعْتِبَارِ وَزِيَارَةُ قُبُورِ الصَّالِحِينَ لِأَجْلِ التَّبَرُّكِ مَعَ الْاِعْتِبَارِ

Umumi olarak kabirlerin ziyareti, ölümü hatırlamak ve ibret almak için müstehabtır. Salihlerin kabirlerini ziyaret etmek ise ibret almak ile beraber teberrük için müstehabtır.[187]

Peygamberler ve Salihlerin kabirlerini ziyaret ederek Hz Allah'a dua ederken onları vesile kılmanın meşru olduğuna Ayet-i Celile ve Hadisi Şerifler şahittir.

Cenab-ı Hakk, Nisa suresi 64. Ayet-i Kerimesinde şöyle buyuruyor:

وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا لِيُطَاعَ بِاِذْنِ اللّٰهِ وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَلَمُوا اَنْفُسَهُمْ جَاؤُكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَحِيمًا

"Biz herhangi bir Peygamberi gönderdikse mahza Allah'ın izni ile itaat edilmek için gönderdik, eğer onlar nefislerine zulmettikleri zaman sana gelseler de günahlarına mağfiret dileseler, Peygamber de kendileri için istiğfar ediverse idi elbette Allah'ı tevvab (tevbeleri kabul eden) ve rahîm bulacaklardı."

Bu Ayet-i Kerimenin izahında Ahmet Bin Zeyni Dahlan, Ed-Dürer-üs-Seniyye Fi'r-Reddi Ale'l-Vehhâbiyye isimli eserinde şöyle buyuruyorlar:

دَلَّتِ الْآيَةُ عَلَى حَثِّ الْاُمَّةِ عَلَى الْمَجِيءِ اِلَيْهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ و الِاسْتِغْفَارِ عِنْدَهُ وَاسْتِغْفَارِهِ لَهُمْ وَهَذَا لا يَنْقَطِعُ بِمَوْتِهِ وَدَلَّتْ اَيْضًا عَلَى

[187] İmam-ı Gazâlî, İhya-u Ulumi'd-Din, Mektebe-i Mısır 1997 C.4 S.577,Ölüm ve Sonrası, Kabir Ziyareti

تَعْلِيقِ وِجْدَانِهِمُ اللّٰهَ تَوَّابًا رَحِيمًا بِمَجِيئِهِمْ وَاسْتِغْفَارِهِمْ وَاسْتِغْفَارِ الرَّسُولِ لَهُمْ

"Ayet-i Celile, ümmetin Peygamber Efendimiz (s.a.v)'e gelmesine, O'nun yanında istiğfar etmesine ve Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in de onlar için istiğfar etmesine teşvik üzere delalet eder. Bu ise Sevgili Peygamberimizin irtihali ile sona ermiş değildir. Yine bu Ayet-i Kerime, Allahü Teâlâ'nın tevvab (tevbeleri kabul eden) ve rahim olmaklığını; onların Peygamber Efendimiz (s.a.v)'e gelmelerine, istiğfar etmelerine ve Peygamber Efendimizin de onlar için istiğfar etmesine bağlamıştır."[188]

Hayatında iken bereket umulan bir şahsın, ölümünden sonra kabrini ziyaretle de bereket umulur.

Şeyh Remli demiştir ki:

Vefatlarından sonra Enbiya-ı Mürselin ve Evliyaullahın imdada erişmek tasarrufu vardır. Zira peygamberlerin mucizesi ve velilerin kerametleri vefatlarından sonra kesilmez.[189]

Allah-ü Teala'nın mümtaz kıldığı kimselerin hayatta, berzah aleminde ve vefatlarından sonra Allah katında bir farkı yoktur. Cenab-ı Hakk'ın hayatlarında ve ölümlerinde ve kıyamet gününde onlardan hoşnutluğu müsavidir.[190]

Vefat etmiş iken onlara hürmet hayatta iken gösterilen saygı gibidir.[191]

Teberrük ve tazim kastı ile yapılan ziyaret, **rububiyet derecesine varmaz. Bu, ashabın** Peygamber Efendimize hayatında ve vefatından sonra yaptıkları tazimden farklı bir şey değildir.

Hürmet edilmesi emredilen şeylerden bazıları, mesela Kabe-i Muazzama, Haceri Esved, Makamı İbrahim'dir. Bunlar taş oldukları halde, Allahü Teala Ka'beyi, tavaf etmekle; Rükn-ü Yemâni'ye dokunmak

[188] Ed-Dürer-üs-seniyye firredd-i alel-vehhâbiyye İhlas Vakfı 2002 S.3
[189] Yusuf Nebhânî, Vehhabilere Cevaplar s.143
[190] Yusuf Nebhânî, Vehhabilere Cevaplar s.147
[191] Yusuf Nebhânî, Vehhabilere Cevaplar s.149

suretiyle; Hacer-i Esvedi öpmekle; Makam-ı İbrahim arkasında namaz kılmakla ve Mültezem'de dua etmekle onlara tazimi bize emretmiş bulunmaktadır. **Biz, buraların hiç birinde Allahü Teala'dan başkasına ibadet etmiyoruz.** [192]

Şirke sürükleyen şey, tereddütsüz haramdır. Bazen şirke götürüp bazen götürmeyen işlere gelince; sadece dinin haram kıldığı şey haram olup, haram kılmadığı şeyler ise mahzuru gerektiren bir cihet bulunmadığı için mubahtır. Bizim izahına çalıştığımız şeyler de bu kabildendir. 86

Müslümanların inancı şöyledir:

Fayda ve zararı ulaştıran Halık, tek olan Allah'dır. Allah'dan başka ibadete hak sahibi olan yoktur. Yaratan yalnız O'dur.

Her günahkar, Allah'a kendisinden daha yakın kimseyi vesile kılabilir. Buna şefaat, tevessül, istigâse adı vermekte bir fark yoktur. Bu tevessül müşriklerin başkasına ibadet ederek Allah'a yaklaşmayı dilemesi kabilinde bir hareket değildir. Müslümanlar Rasulüllah (s.a.v), diğer Enbiya-ı Mürselin ve Salihler ile tevessülde bulundukları zaman onlara ibadet etmiş olmadıkları için tevhitten harice çıkmış değildirler. Zira fayda vermekte ve zarara uğratmakta Allah'ü Teala tektir ve ortaktan münezzehdir. [193]

Küfre götürecek hareket, kabirleri **secdegâh edinmek, onların üzerinde ibadet etmek, oraları mescit edinmek ve bir takım suretler tasvir (edip oralara dikmek)tir.**[194]

[192] Yusuf Nebhânî, Vehhabilere Cevaplar s.177
[193] Yusuf Nebhânî, Vehhabilere Cevaplar s.17
[194] Yusuf Nebhânî, Vehhabilere Cevaplar s.72

RAMAZAN-I ŞERİFİN FAZİLETİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِى أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ

Ramazan *ayı (öyle bir ay) dır ki, Kur'ân onda (bulunan Kadir gecesinde Levh-i Mahfûzdan dünya semâsına) indirilmiştir.(o Kur'ân) insanlara (sebebi) hidâyettir, doğru yolu ve hak ile batılı ayırt eden hükümlerin nice açık delilidir.*[195]

Muhterem kardeşlerimiz!

Maddi ve Mânevi hayatımızın yeniden düzenlenmesinde büyük vesile teşkil eden Ramazan-ı Şerif ayı hayatımızın önemli safhalarını oluşturmaktadır. Receb-i Şerif, Şaban-ı Şerif, Mi'raç kandili ve Beraât kandili ile adım adım Ramazan-ı Şerif ayına yaklaştık. Sanki bu geçen ve her biri diğerinden önemli gün ve geceler, kendilerinden sonra gelecek Ramazan-ı Şerif ve Kadir gecesinin birer müjdecileri gibiydiler. Bizleri evvelinde rahmet, ortasında mâğfiret ve sonunda cehennemden âzâd olan Ramazan-ı Şerife hazırladılar. Bu mübarek ğufran ayını gafletle geçirmememiz için bizi ikâz ettiler, uyardılar.

Nitekim Muhterem Ağâbeyimiz "Üç aylarda afv-ı ilahi, mağfiret-i ilahi, Regâib kandili ile başlıyor, Beraât, Ramazan-ı Şerifin ilk gecesi, Leyle-i Kadir,Arefe ve Bayram geceleri ile Mevlâmız afv dâiresini giderek genişletiyor" Bu afvdan istifade için Ramazan-ı Şerifte fırsat buldukça gece gündüz tesbih namazı ile iltica edilmesini ve bu aya eriştiğimiz için ilk gecesi akşam ile yatsı arasında iki rek'at teşekkür namazı kılınmasını tavsiye ediyorlar.

Efendimiz (s.a.v) Ramazan-ı Şerif hakkında şöyle buyuruyor.

[195] Sure-i Bakara Âyet.185

لَوْ عَلِمَ أُمَّتِى مَافِى رَمَضَانَ لَتَمَنَّوْا اَنْ تكُونَ السَّنَةُ كُلُّهَا رَمَضَانَ لِاَنَّ الْحَسَنَاتِ فِيهِ مُجْتَمَعَةٌ وَالطَّاعَاتِ مَقْبُولَةٌ وَالدَّعَوَاتِ مُسْتَجَابَةٌ الذُّنُوبَ مَغْفُورٌ وَالْجَنَّةَ مُشْتَاقَّةٌ لَهُمْ

"*Ümmetim Ramazan-ı Şerifteki esrârı ilâhi ve fazileti bilmiş olsalardı senenin tamamının Ramazan-ı Şerif olmasını arzu ederlerdi. Çünkü o mübârek ayda bütün hasenât toplanmış, itâat ve ibadetler makbul, duâlar müstecâb (reddedilmez), günahlar ise afv edilmiştir. Ve cennet bu ayı ihyâ ederek ibâdet eden mü'minlere âşıktır.*"[196]

Bunu te'yit ve izah eder mâhiyette:

وَعَنْ سَلْمَانَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ : خَطَبَنَا رَسُولُ اَللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى اَخِرِ يَوْمٍ مِنْ شَعْبَانَ قَالَ:يَا أَيُّهَا النّاسُ قَدْ اَظَلَّكُمْ شَهْرٌ عَضِيمٌ مُبَارَكٌ ،شَهْرٌ فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ شَهْرٌ جَعَلَ اللهُ صِيَامَهُ فَرِيضَةً ،وَقِيَامَ لَيْلِهِ تَطَوُّعًا،مَنْ تَقَرَّبَ فِيهِ بِخَصْلَةٍ مِنَ الْخَيْرِ كَانَ كَمَنْ اَدّٰى فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ ،وَمَنْ اَدّٰى فَرِيضَةً فِيهِ كَانَ كَمَنْ اَدّٰى سَبْعِينَ فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ ،وَهُوَ شَهْرُ الصَّبْرِ ،وَالصَّبْرُ ثوَابُهُ الْجَنَّةُ، وَشَهْرُ الْمُوَاسَاةِ، وَشَهْرٌ يُزَادُ فِى رِزْقِ المُؤْمِنِ فِيهِ،مَنْ فَطَّرَ فِيهِ صَائماً كَانَ مَغْفِرَةً لِذُنُو بِهِ وَعِتْقَ رَقَبَتِهِ مِنَ النَّارِ،وَكَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئٌ.قَالُوا يَارَسُولَ اَللّٰهِ :لَيْسَ كُلَّنَا يَجِدُ مَايُفَطِّرُ الصَائِمَ ،فَقَالَ رَسُولُ اَللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُعْطِى اللّٰهُ هَذَا الثَّوَابَ مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا عَلَى تَمْرَةٍ ،أَوْعَلَى

[196] Zübdetül Vâizin Sh. 31

شَرْبَةِ مَاءٍ، أَوْمَذْقَةِ لَبَنٍ وَهُوَ شَهْرٌ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ ، وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ ، وَآخِرُهُ عِتْقٌ مِنَ النَّارِ، مَنْ خَفَّفَ عَنَ مَمْلُوكِهِ فِيهِ غَفَرَ اَللّٰهُ لَهُ ،وَأَعْتَقَهُ مِنَ النَّارِ ،وَسْتَكْثِرُوا فِيهِ مِنْ اَرْبَعِ خِصَالٍ خَصْلَتَيْنِ تُرْضُونَ بِهِمَا رَبَّكُمْ وَخصْلَتَيْنِ لَاغِنَاءَ بِكُمْ عَنْهُمَا :فَأَمَّا الْخَصْلَتَانِ الَّتَانِ تُرضُونَ بِهِمَا رَبَّكُمْ ؛ فَشَهَادَةُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ، وَتَسْتَغْفِرُونَهُ ؛ وأَمَّا الْخَصْلَتَانِ الَّتَانِ لَاغِنَاءَ بِكُمْ عَنْهُمَا ، فَتَسْأَلُونَ اَللّٰهَ الْجَنَّةَ ، وَتَعُوذُونَ بِهِ مِنَ النَّارِ ، وَمَنْ سَقَى صَائِماً سَقَاهُ اَللّٰهُ مِنْ حَوْضِى شَرْبَةً لَايَظْمَأُ حَتَّى يَدْخُلَ الْجَنَّةَ

Efendimiz (s.a.v) Selmân-ı Pak (r.a) tarafından rivâyet edilen bir Hadis-i Şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır.

Rasülullah (s.a.v), Şâban ayının son günü bize bir hitâbede bulunarak şöyle buyurdu: “ Ey insanlar! Büyük ve mübârek bir ay sizi gölgelemiş bulunuyor. Öyle (feyizli) bir ay ki, içinde bin aydan daha hayırlı gece bulunmaktadır.

Öyle bir ay ki, Allah onun orucunu farz; gecesinin (terâvihini) kılmayı da sünnet saydı. Kim hayırdan bir haslet ile (rızâ-i ilâhiye) yaklaşacak olursa, diğer aylar da bir farzı edâ etmiş gibi olur. Kim o (ay) da bir farz edâ ederse diğer başka ay da 70 farîza edâ etmiş gibi olur. O (ibâdette) sabır(ve sebat gösterme) ayıdır. Sabrın sevâbı ise cennettir. O, ihsan ayıdır. O, öyle bir aydır ki , içinde müminin rızkı artırılır. Kim o ayda bir oruçluya iftar ettirirse, günahları için mâğfiret ve ateşten kurtulması (nın vesilesi) olur. O (ziyâfet verdiği) kişinin ecrinden hiçbir şey noksanlaşmaksızın sevâbının bir mislide kendisine (verilmiş) olur.”

Eshâb-ı Kirâm (Aleyhimürrıdvân Zevil ihtirâm) “Ey Allah’ın Rasülü hepimiz iftar(ziyâfet verecek) şeyi bulamıyoruz” dediler.

Rasülü Ekrem ve Nebiyyi Muhterem (S.A.V) Efendimiz

“Allah, bu sevâbı bir tek hurma, bir yudum süt veya bir yudum su ile iftar ettirene de ihsan eder. Bu ayın evveli rahmet, ortası mâğfiret, sonu cehennem ateşinden kurtulmadır. Kim bu ay da hizmetçisinden (işi) hafifletecek olursa Allah onu afv ederek ateşten âzâd eder.

O (ay) da dört hasleti çoğaltınız: iki haslet ile Rabbinizi hoşnut edersiniz.

Bunlar;

1-Allah'tan başka hiçbir ilâh bulunmadığına şâhitlik etmeniz (yani Kelime-i şehâdet okumak)

2- Allah'tan mâğfiret dilemenizdir.(Yani Estağfirullah yada Allahümme ya vâsiel mağfiratiğfirli okumak)

Diğer iki haslete gelince, ondan hiç biriniz müstâğni kalamazsınız.

Bunlar:

1-Allah'tan cennet istemeniz

2-Ateşten ona sığınmanızdır.(Rabbenâ âtina duâsı okumak gibi)

Kim bir oruçluya su içirirse, Allah'ta ona benim havuzumdan (kana kana) içirecektir. Artık o, cennete giresiye kadar asla susamayacaktır."[197]

İmam-ı Rabbani Müceddidi Elfisâni Ahmed-el Faruk-i Serhendi (k.s) Hazretleri Mektubât-ı şerifinde mübârek Ramazan-ı Şerifle âlâkalı olarak bu ayda bulunan füyuzât ve esrarı ilâhiden gâfil olunmamasına dikkat çekerek şöyle buyurmuşlardır

"Sene içinde herhangi bir kimseye ne cihetten olursa olsun ulaşan hayır ve berekât'ın tamamı, Ramazan-ı Şerifin sonsuz hadsiz ve hudutsuz olan rahmet denizinden bir damladır. Binâenaleyh bu mübârek ayı maddi ve mânevi bakımdan derli toplu olarak geçirmek, senenin tamamında derli toplu olmaya vesiledir. Dağınık ve mânevi yönden gaflet içinde geçirmek ise, senenin tamamında dağınıklığa sebeptir.

وَالْجَمْعِيَّةُ فِى هٰذَا الشَّهْرِ سَبَبٌ لِلْجَمْعِيَّةِ فِى جَمِيعِ السَّنَةِ ،
وَالتَّفْرِقَةُ فِيهِ سَبَبٌ لِلتَّفْرِقَةِ فِى كُلِّ السَّنَةِ فَطُوبٰى لِمَنْ مَضَى عَلَيْهِ هٰذَا الشَّهْرُ الْمُبَارَكُ وَهُوَ رَاضٍ عَنْهُ وَوَيْلٌ لِمَنْ هُوَ سَاخِطٌ عَلَيْهِ فَمُنِعَ مِنَ الْبَرَكَاتِ وَحَرُمَ الْمُبَرَّاتِ وَالْخَيْرَاتِ

[197] Terğib C. 2 Sh.429

Bu ayda sağlanan cemiyet **(**masivadan yüz çevirme ve dikkati yüce Allah'a yönelme noktasında toplama**)** sene boyunca elde edilecek olan cemiyetin sebebidir. Bu ayda tefrikaya (dikkati dağıtma, insanın kendisini masivaya bırakıp kalp huzurunu bozması) kapılmak sene boyunca tefrikaya yol açmaktadır. (Ramazan-ı Şerifte mânen dağınık olan kişilerin sene içinde toparlanması çok zordur.) Bu mübârek ayı kendisinden râzı olarak geçiren kimseye müjdeler olsun. Bu ay kendisine gadap edip hayır ve berekâtından mahrum olan kimseye ise yazıklar olsun"[198]

Muhterem kardeşlerimiz!

Sene içinde kendini bir türlü mânevi yönden derleyip toparlayamayan ve bu halini beğenmeyip kendinden şikâyet edercesine "Ah ne olur bende mânen derli toplu olabilsem. Olmak istiyorum ama bunu bir türlü elde edemiyorum." diye hayıflanan müslüman kardeşlerimiz için Ramazan-ı Şerif büyük bir fırsattır.

Eğer Ramazan-ı Şerifteki af ve mağfiret, izzet ve ikram feyiz ve bereketten istifâde ederse, o sene içinde mânen derli toplu olup arzu ettiği tecelliyât ve mânevi güzellikleri sene içinde elde eder. Aksine, bu mübârek ayı değerlendiremez ve halinden pişmanlık da duymazsa, gelecek sene Ramazan-ı Şerife kadar sıkıntılar, üzüntüler ve dağınıklık içinde seneyi geçirmek zorunda kalır. Toparlanması için yeni bir Ramazan-ı Şerifin gelmesini beklemeğe mecbur olur. Zîra deryadan istifade edemeyen bir damladan nasıl istifade edebilir. Cenâb-ı Hakk bu duruma düşmekten cümle kardeşlerimizi muhafaza buyurup Ramazan-ı Şerifin berekâtından âzâmi istifâde etmeyi nasip eylesin.

وَرُوِىَ عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ أَيْضًا رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ نَظَرَ اللّٰهُ إِلَى خَلْقِهِ وَإِذَا نَظَرَ اللهُ إِلَى عَبْدٍ لَمْ يُعَذِّبْهُ أَبَدًا، وَلِلّٰهِ فِى كُلِّ يَوْمٍ أَلْفُ أَلْفِ عَتِيقٍ مِنَ النَّارِ، فَإِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ تِسْعٍ وَعِشْرِينَ أَعْتَقَ اللّٰهُ فِيهَا مِثْلَ جَمِيعِ مَاأَعْتَقَ فِى الشَّهْرِ كُلِّهِ فَإِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ الْفِطْرِ اِرْتَجَّتِ الْمَلَائِكَةُ، وَتَجَلَّى

[198] Mektubatı Şerif C.1 Sh.13

اَلْجَبَّارُ تَعَالَى بِنُورِهِ مَعَ أَنَّهُ لَا يَصِفُهُ الْوَاصِفُونَ ،فَيَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ وَهُمْ فِى عِيدِهِمْ مِنَ الْغَدِ: يَا مَعْشَرَ الْمَلَائِكَةِ يُوحَى إِلَيْهِمْ مَاجَزَاءَ اْلاَجِيرِ إِذَا وَفَّى عَمَلَهُ؟ تَقُولُ الْمَلَائِكَةُ : يُوَفَّى أَجْرَهُ ، فَيَقُولُ اللّٰهُ تَعَالَ أُشْهِدُكُمْ أَنِّى قَدْعَفَرْتُ لَهُمْ

Ebu Hüreyre (r.a.)'den Resulullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu rivayet edildi:
— «Ramazan ayının ilk gecesi olunca Allah c.c yarattıklarına rahmet nazariyle bakar. Hangi kula Allah rahmet nazariyle bakarsa, ona ebedî olarak azap etmez. Ramazanın her gününde cehenneme gitmeyi hak eden bir milyon kişiyi Allah cehennemden kurtarır. Ramazanın yirmiyedinci gecesi olunca bir ayda cehennemden kurtardığı kadarını daha kurtarır. Bayram gecesi olunca melekler dalgalanır ve Cebbar olan Allah Taâlâ hiçbir kimsenin vasfedemeyeceği şekilde nuru ile tecelli eder ve ertesi gün bayram yapacak olan meleklere» şöyle seslenir:
— «Ey Melekler topluluğu! İşini tam yapan işçinin ücreti nedir?»
Melekler:
— «Ücreti tam verilir» derler. Bunun üzerine Allah Taâlâ: sizi şahit tutuyorum ki, onların hepsini bağışladım buyurur.[199]

Efendimiz (s.a.v) den yapılan müjdeler bu kadarla kalmamaktadır. Bir başka Hadis-i Şerifte şöyle buyurmaktadırlar.

“Sizden biriniz Ramazan-ı Şerifte geceleyin sâhur yemeğini hazırlamak veya teheccüt için uyanıp yatağında bir tarafından diğer tarafına hareket etse, Allah ona bir melek gönderir ve melek “Allah’ın rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun ey Allah’ın kulu kalk” der.

Namaz kılmak niyetiyle kalktığı zaman yatağı onun için, dua ederek “Allahım bu müslümana yüksek ve güzel cennet yataklarından ver” der.

Elbisesini giydiği zaman elbisesi ona; “Yâ Rabbi bu kulunu cennet elbiselerinden giyindir” diyerek dua eder.

Nâlinlerini giydiği zaman nâlinleri onun için; “Yâ Rabbi! sırat üzerinde bu kulunun ayaklarını sabit kılıp kaydırma” diye,

[199] Tergib cilt 2 Sh.434

ve ibriğine yöneldiği zaman ibrik ona; “Yâ Rabbi! bu kuluna cennet ibriklerinden ve kâselerinden ikram et” diye,

abdest aldığı zaman abdestde kullandığı su; “Yâ Rabbi onu hata ve günahlardan temizle” diye,

namaza durduğunda içinde bulunduğu ev; “Yâ Rabbi bu kulunun kabrini geniş ve nurlu kıl ve rahmetini ziyade et” diye dua ederler.

Cenâb-ı Hakk o kuluna rahmeti ile nazar eder. Namazını bitirip duâ etmeye başladığı zaman Cenâb-ı Hakk “Ey kulum duâ etmek senden icâbet ise benden, istemek senden vermek ise benden, istiğfar senden ğufran ise bendendir” diye mukâbele eder.”[200]

Ramazan-ı Şerif ayı kendisine hürmet eden, ibâdet ve itâatla meşgul olarak kendisini ihyâ eden kişiler için şefâatçi olacaktır. Haberde buyuruldu ki :

“Kıyamet günü, Ramazan-ı Şerif en güzel surette gelip, Allah’ın huzurunda secdeye kapanır. Bu esnâda Allah-u Teâlâ Ramazan-ı Şerife şöyle buyurur:

-Ey Ramazan ! Başını kaldır ve söyle ne istiyorsun?

-Ya Rabbi benim hakkımı gözeten ve bana hürmet edenleri istiyorum.

- Peki git senin hakkını veren kimseleri bulup getir.

Bunun üzerine Ramazan-ı Şerif ayı, onun hakkını verenleri alarak getirir ve Allah’ın huzurunda dururlar. Bu sefer Allah’u Teâlâ şöyle buyurur.

-Ey Ramazan! Ne istiyorsun söyle bakalım!

Bunun üzerine Ramazan-ı Şerif şöyle der:

-İkrâmını istiyorum Yâ Rabbi.

Bunun üzerine Allah-u Teâlâ onlara ikrâmlarda bulunur. Sonra Allah’ın izniyle onların her biri günahkârlardan 70 bin kişiye şefâat ederler.

Sonra yine Allah’u Teâlâ:

-Ey Ramazan ne istiyorsun ?

Ramazan-ı Şerif der ki :

-Ya Rabbi! Bunların her birine binlerce hûri vermeni, her bir hûrinin yanında binlerce hizmetçi bulunmasını istiyorum.

Bunun üzerine Allah-u Teâlâ :

[200] Zübdetül Vaizin Sh.30

-Kabul ettim, der.

Allah-u Teâlâ yine şöyle buyurur:

-Ey Ramazan ne istiyorsun?

Ramazan-ı Şerif şöyle der:

-Allahım! Bunları Peygamberlerine komşu yapıver.

Allah-u Teâlâ da:

-Kabul ettim, buyurur.

Yine Allah'u Teâlâ şöyle buyurur:

-Ey Ramazan ayı daha ne istiyorsun?

Ramazan-ı Şerif der ki:

-Ya Rabbi! Sen benim ihtiyaçlarımı giderdin. Fakat onların, Ramazan-ı Şerif ayında tuttukları oruçların ve kıldıkları namazların sevapları nerede?

Bunun üzerine Allah-u Teâlâ, onların her birine, cennette kırmızı yâkuttan ve yeşil zümrütten yüz bin tâne şehir armağan eder, her şehirde bin kere bin yani (milyon) köşk vardır."

Bu Hadis-i Şerifte verilen haberler şu Ayeti kerime ile teyit edilmektedir.

اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

Hiç şüphesiz, sabredenlere ecirleri hesapsız olarak verilecektir.[201]

Yâni Rabbinin tââtına sabredenlere mükâfatları hesapsız olarak verilecektir. Onların sevaplarının haddi hesabı yoktur, sayısı belli değildir, ardı arkası kesilmez.[202]

Muhterem kardeşlerimiz!

Ramazan-ı Şerif hakkında bildirilen o kadar çok Hadis-i Şerif ve müjdeler var ki burada bunlardan bazılarını zikredebildik. Hatta bu haberler arasında seçim yapmakta zorlandık. Faziletini dillerle ifâde etmek mümkün olmayan, sevâbı ve mükâfâtı hesapsız olan bu mübârek ay, bütün hayırları içinde topladığından, Kur'ân-ı Kerim de her şeyi içinde ihtiva ettiğinden, aynı zamanda bu mübarek ayda inzal buyurulduğundan Kur'ân-ı Kerim ile bu mübârek ay arasında İmam-ı Rabbâni Hazretlerinin ifâdesiyle tam bir münâsebet vardır. Binâenaleyh

[201] Zümer Suresi Ayet 10

[202] Hayat-ül-Kulub-Mev'ıza-i Hasene Sh. 269

bu mübârek ayda bol bol Hatm-i Kur'ân okumak ve mukâbele etmek sünneti müekkededir.

Ramazan-ı Şerifin ilk günü akşam ile yatsı arasında"Ya Rabbi! Ramazan-ı Şerif ile müşerref kıldığın için teşekküren" diye niyet edip iki rekat sevinç namazı kılınır.

Birinci rekatta: Bir Fatiha, bir innâ Â'tayna.....
İkinci rekatta : Bir Fatiha, bir İhlâsı şerif okunur.
Namazdan sonra:
70 Salavâtı şerife :
70 istiğfâr okunur ve bu ayda nice hayırlara muvaffak olabilmek için duâ edilir.[203]

Ramazan-ı Şerif ayında yatsı namazından sonra kılınan terâvih namazı erkek ve kadınlar için sünneti müekkededir. Cemâatla kılınması ise sünneti kifâyedir. Vitir namazını terâvih namazından önce veya sonra kılmak sahihtir, ancak sonraya bırakmak müstehabdır.

"Teravih" kelimesi "Terviha"nın cemisi olup aslında bu, oturuşun ismidir. Bu namaza terâvih denilmesinin sebebi insanların bu namazı kılarlarken her dört rekattan sonra salavatlar okunurken istirahat etmeleridir.

Ehli sünnete göre bu namaz Efendimizin sünnetidir. Çünkü Efendimiz (s.a.v) bir Hadisi Şerifinde şöyle buyurmuştur.
"Şüphesiz Allah size,(Ramazan ayının gündüzlerinde) oruç tutmayı farz, gecelerini de namaz kılmakla (geçirmeyi) sünnet kılmıştır." [204]

[203] Ali Erol Ramazan-ı Şerif ve Oruç risalesi Sh. 4
[204] Terğib C. 2 Sh.94-95

MÜRŞİD-İ KÂMİL VE VASIFLARI

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَابْتَغُوا اِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِى سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının, O'na yaklaşmaya vesile arayın ve O'nun yolunda cihad edin ki kurtuluşa eresiniz.[205]

Muhterem kardeşlerimiz,

Bu haftaki sohbetimizde mümini Allah'a ulaştıracak vasıta, yani bir Mürşid-i Kâmil'e bağlanmanın lüzumundan ve bu hususta dikkat edilmesi gereken bazı mühim noktalardan bahsetmeye çalışacağız. Cenâb-ı Hak, okumuş olduğumuz ayeti kerimede mealen şöyle buyurmaktadır:

"Ey îman edenler, Allah'tan korkun ve ona (yaklaşıp vasıl olmak için) vesîle arayın ve onun yolunda mücahede edin ki felâha eresiniz."[206]

Bu âyet-i kerimede Rabbimiz bizlere kurtuluş için dört şey emretmiştir.

1- Îman etmek,
2- İttikâ; yâni Allah'tan korkmak ve bunun îcabı olarak haramlardan sakınıp farzları îfa etmek,
3- Allah'a yaklaşmak için bir vesîle, vâsıta bulmak ve ona sarılmak,
4- Ve (bunlarla beraber) kendi yolunda mücâhede etmek.

Âyet-i kerîmede geçen **"vesîle"** kelimesi birçok müfessir tarafından; mü'mini Allah'a ulaştıran vâsıta yani **"Mürşid-i Kâmil"** olarak îzah edilmektedir.[207]

---

[205] **Maide suresi 35. Ayet-i kerime**
[206] **Mâide süresi 35**
[207] **Fahrettin-i Razi Tefsir-i Kebir c.11 s.173, Ruhul Beyan vd**

Buna işâret eden başka âyet-i kerîmeler de mevcuttur. Bu âyet-i kerîmeden Allah'a yaklaşmaya **"vesîle"** olan Mürşid-i kâmil ve mükemmili bulmak ve ona bağlanmak bir emir olunca bu zâtın tarif ettiği şekilde evradı ezkarı yerine getirmek de bil iktiza emredilmiş olması lazımdır. Ve zâten âyet-i kerîmenin devamında da Allah yolunda cihat emredilmiştir. En büyük cihadın ise nefs ile yapılan cihad olduğunu bizzat Peygamberimiz (s.a.v.) bizlere haber vermiştir.

Cenâb-ı Hak yarattığı kullarını başı boş bırakmamış onların hidâyet ve irşâdı için insanlar arasından seçtiği bazı kullarını yüceltmiş ve Peygamber olarak vazifelendirmiştir. Her devirde her kavme Peygamber gelmiştir. Peygamberlik silsilesinin sonu, Hatemü'l-enbiya efendimiz (s.a.v.)'dir. Ondan sonra Peygamber gelmeyecek, O'nun dîni ve şeriatı kıyâmete kadar devam edecektir. Bu bakımdan O Resûl aleyhisselamın dinini her devirde ihyâ edip yenilemek, insanların irşâd ve hidâyetine hizmet etmek için bizzat Cenâb-ı Hak tarafından zaman zaman bazı büyük zâtlar alim ve veli kullar Peygambere vâris kılınarak vazifelendirilmiş ve bu vazife günümüze kadar ifâ edilegelmiştir.

Efendimiz (s.a.v.) Hadis-i şeriflerinde:

اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْاَنْبِيَاءِ Alimler peygamberlerin varisleridir.

عُلَمَاءُ اُمَّتِى كَاَنْبِيَاءِ بَنِى اِسْرَائِيلَ Ümmetimin alimleri israiloğullarının peygamberleri gibidir.

وَالْعَالِمُ فِى قَوْمِهِ كَالنَّبِىّ فِى اُمَّتِهِ Kavminin içinde alim, ümmetinin içinde peygamber gibidir.[208]

Bu Hadis-i şeriflerle de âlimlerin Peygamber vârisi olduğu iyice te'yit edilmektedir. Hiç şüphesiz Peygamber (s.a.v.) 'in vârisi olan âlim, onun getirdiği dîni ilimlere her yönüyle sahip olan alimdir. Bu liyâkat hangi mertebede ise verâset de o derecededir. Unutmamak gerekir ki bu ilim sadece din ilminin zâhirî kısmı değildir. Zîra efendimiz (s.a.v.) hem zâhirî hem de bâtını ilimlere sahiptir. Zahirî din ilimlerinden birazcık öğrendiği halde bâtını ilimlerden nasipleneyemeyenlerin mânâ âlemine

[208] **Mekasıdu't-Talibin s.141. ve diğer kitaplar**

âit meseleleri anlayabilmeleri pek mümkün değildir. Zâhiri din ilimlerinin yanında feyiz ve marifet yoluyla kalbe, letâife gelen batını ilimlere de sahip bulunan, ehlullah olan âlimler ancak Efendimizin hakîki vârisleridir. Efendimiz (s.a.v.) bu ilimlerle alâkalı şöyle buyurmaktadır:

وَسَئَلَنِی رَبِّی فَلَمْ اَسْتَطِعْ اَنْ اُجِیبَهُ فَوَضَعَ یَدَهُ بیْنَ کَتِفَیَّ بِلَا تَکْیِیفٍ وَلَا تَحْدِیدٍ فَوَجَدْتُ بَرْدَهَا فَاَوْرَثَنِی عِلْمَ الْاَوَّلِینَ وَالْآخِرِینَ وَعلَّمَنِی عُلُوماً شَتَّی فَعِلْمٌ اَخَذَ عَلَی کِتْمَانِهِ اِذْعَلِمَ اَنَّهُ لَا یَقْدِرُ عَلَی حَمْلِهِ اَحَدٌ غَیْرِی وَعِلْمٌ خَیَّرَنِی فِیهِ وَعَلَّمَنِی الْقُرْآنَ فَکَانَ جِبْرِیلُ یُذَکِّرُنِی بِهِ وَعِلْمٌ اَمَرَنِی بِتَبْلِیغِهِ اِلَی الْخَاصِّ وَالْعَامِّ

“ Rabbim bana suâl etti. Cevap vermeye gücüm yetmedi. Rabbim kudretini iki omuzum arasına koydu ve beni evvelînin ve âhirinin ilmine vâris kıldı ve bana birçok ilimler öğretti. ***Birisi*** kimseye söylememek üzere verilen ilim ve benden başkasının tahammül etmesine imkan olmayan ilimidir. ***Birisi*** de gizlenmesi ve söylenmesi hususunda Rabbimin beni muhayyer kıldığı ilimdir. Ve bana kur’an-ı öğretti. Cebrail a.s’da onu bana devamlı hatırlatıyordu. ***Birisi*** de havâs ve avâmdan herkese tebliğ etmekle memur olduğum ilimdir.” [209]

İmâmı-ı Rabbânî Hazretleri bu Hadîs-i şerîfi naklettikten sonra buyuruyor ki: “Peygamberimizin gizlemekle memur olduğu ilim, ilmi nübüvvettir. Yani Peygamberlikle alâkalı ilim zîra o kendisine mahsustur. Havâs ve avâmdan herkese tebliği ile memur edildiği ilim ise şeriat ilmi ve onun hükümleridir. Efendimiz (s.a.v.) ‘in öğretmekte muhayyer bırakıldığı ilim ise velâyet (evliyalık) ilmidir. Bu ilim şeriatın bâtını kısmının ilmi, esrarının ilmidir. Peygaberimiz (a.s.) bu ilmi Sahâbe-i Kirâmdan bazılarına öğretmiştir.

Bu sebepledir ki (Eshaptan) Ebu Hureyre Hazretleri Sahîh-i Buharî ’de zikredilen bir Hadis-i şerifte:

[209] **Mektubat-ı Şerif C.1 Sh.3**

حَفِظْتُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وِعَائَيْنِ اَمَّا اَحَدُهُمَا فَبَثَثْتُهُ وَاَمَّا الْآخَرُ فَلَوْبَثَثْتُهُ قُطِعَ هَذَا الْبُلْعُومُ يَعْنِى لَقَتَلُونِى لِحُكْمِهِمْ

" Peygamberimizden muhafaza edilmesi icap eden iki şey hıfzettim, öğrendim. Birisi size anlattıklarımdır, diğerine gelince onu anlatmış olsaydım beni küfürle itham eder ve öldürürlerdi." buyurmaktadır.[210]

Demek ki herşey aslında Kur'an-ı Kerimde mevcut olmakla beraber Kur'an âyetlerindeki bazı hakîkatları, bâtınî mânaları ancak Allah dostu olan alimler (onlar da mertebelerine göre) anlayabilmişlerdir.

Tasavvufî hayat ve bunlarla ilgili (Rabıta, zikir vb.) birçok husus, bizzat Cenâb-ı Hak tarafından bizlere emredilmiş, Efendimiz (s.a.v.) 'de Hz. Ebu Bekir (r.a.) Efendimiz başta olmak üzere bir çok Sahâbiye bunları tâlim etmiştir. Bu emânetler irşad vazifesini birbirine devreden Mürşid-i kâmiller vâsıtasıyla, birçok kollar halinde günümüze kadar gelmiştir. Bu sebeple bunlara ***silsile-i saadât*** seyyitler zinciri denmektedir.

Tasavvufta iki silsile mevcuttur.

Biri gizli zikir silsilesi diğeri ***açık zikir*** silsilesi. Gizli zikir silsilesi Hz.Ebu Bekir (r.a.) Efendimize dayanır. Açık zikir yapan silsile de Hz.Ali (k.v.) Efendimize dayanır. Tasavvuf erbâbı her fert mutlaka bu iki silsileden birine dayanır. Bütün tarikatlar bu iki ana koldan gelmiştir. Daha sonraları bu iki kol Nakşî silsilesi ve Kâdirî silsilesi diye anılmıştır.[211]

Bunların yanında zamanla insanları irşâd etmiş sonra da değişik sebeplerle mânevi irtibatları ve feyizleri kesilmiş pek çok silsileler vardır. Bunlar selâhiyetleri olmadığı halde babadan oğula geçen bir saltanat gibi bu işi devam ettirmeye ve bundan nemâlanmaya çalışmaktadırlar. Şairin dediği gibi

"Pınarlar kuru, testiler kırık suya giderler

[210] **Mektûbat c-C.1 Sh.3**
[211] **Altun silsile Sh.15**

O gafiller ki haydan gelmiş hûya giderler"

Bu îzahtan sonra Mürşid-i kâmil, kutup vb. hususlarla alâkalı bazı mâlumatlar vermek faydalı olacaktır. Bunlar kimlerdir, âlametleri nedir ?

Mürşid: İrşâd edici, doğru yola sevk edici kişidir. Mürşid-i kâmil, tam ve tekmil mânada irşâda ehil, bu işle vazifeli zâttır. Bunlara **"kutup"** da denir. Bu zâtlar velîliğin (ermişliğin) en yüksek makamlarına çıktıktan sonra Allah-ı Zülcelâl tarafından insanları irşâd için husûsen vazifelendirilmişlerdir. Yani her velî (büyük veli bile olsa) Mürşid-i kâmil veya kutup olamaz, hususi vazifelendirilmek lazımdır. Kutuplar her devirde mutlaka bulunur. Bir veya iki en fazla üç kişi olabilir. Kutbu'l-aktab, Gavsu'l-â'zam, Kutbu'l-ûla diye isimlendirilirler. Bunlara üçler denir. Üçlerin en büyüğü Kutbu'l-aktab 'dır. Kutbu'l-aktab, kutupların kutbu demektir. Bu zat peygamber efendimizin tam varisidir.[212]

Bazen diğer makâmların da hepsi Kutbu'l-aktâb 'ta toplanır. Üçlerden başka yediler ve kırklar vardır. Bunlara mensup kutuplar da Kutbu'l-aktâb'ın emrindedir. Onun verdiği vazifeleri îfâya memurdurlar. Kutbu'l-aktab'ın iki cihanda tasarruf edemeyeceği hiçbir şey yoktur. Bütün eşyayı ve bütün ehlullahı nefsinde toplamıştır.[213]

Kutupların mânevi meclisine **"Dîvan-ı Sâlihin"**; bu veliler topluluğuna da **"Ricalullah"** veya **"Ricalul Ğayb"** denir. Her hafta tensîb edilen bir gecede Dîvân-ı Sâlihîn kurulur, Resûlullah (s.a.v.) teşrîf ederse **"Reîs"** odur, teşrif etmezlerse **"Vâris-i Resûl"** olan zât başkanlık eder. Ve âlemin ahvâline âit kararlar alınır, hükümler verilir. Meydana gelen hadiselerin ekserisi bu hükümlere bağlıdır. Buna bir misal vermek istiyorum.

Dünyayı siz mi idare ettiğinizi zannediyorsunuz?

Biz buraya bugün ziyarete geldik. Hazreti Üstazımız öyle buyururmuş: "evlatlarım birbirlerinizi ziyaret ediniz. Eğer ziyaret imkânına sahip değilseniz, mektupla muhabere ediniz" buyururmuş. Demek

[212] Altun Silsile, s.14
[213] Mehmet Nuri, Miftah-ul-Kulub s.48

buradan yarın hizmet mahalline gideceksiniz. Birbirinizi de ziyaret edeceksiniz. Ziyaret imkânınız yoksa mektup yazacaksınız. Onu da yapma imkânınız yoksa zaman zaman telefonlarla irtibat ederek, hal ve hatır sormak, Hazreti Üstazımızın evlatlarından istedikleridir. Biz de buraya bunun için gelmiştik.

Sizlerin çok çalışmanız, gayret göstermeniz lazım. Buralarda döktüğünüz terlerin mükâfatlarını gittiğiniz yerlerde alacaksınız. Askerde bir tabir vardır. “Eğitimde ter dökmeyen savaşta kan döker”. Sizlerde bir senedir ilim öğrenerek ter döküyorsunuz. Artık hizmet mahallinde, cephede hizmet ederken, talebelere öncülük ederken onları kazaya uğratmadan, hizmetleri aksatmadan burada aldıklarınızı, orada onlara vereceksiniz.

Hazreti Allah bir ayeti kerimede şöyle buyuruyor:
Benim yeryüzünde öyle kullarım var ki. Benim zatımdan onlara bir takım güzellikler geçti. İşte geçen bu güzelliklerin her birerini bu müesseselerde öğrendik.

Hazreti Üstazımız ne buyurmuşlar “evlatlarım sizler dünyanın en bahtiyar insanlarısınız. Çünkü bahçe-i muhammedinin gülfidanlarısınız” buyurmuşlar.

Bu yolda hizmet himmetle, manevi tasarrufla yürür. Bazıları değişik düşünebilir. Bazıları şöyle diyebilir. Biz olmazsak bu hizmetler yürümez diyenler çıkabilir.

Hazreti Üstazımız öyle buyurmuş: “bazı ahmaklar vardır ki, sivrisinek misalidir. Sivrisinek çınar ağacının yaprağına konar da dermiş ki; ben olmazsam bu çınar ağacı yıkılır. Çınar ağacını ben tutuyorum dermiş”. Hizmetlerde bizlere ölçü olacak söz. Ben olmazsam yıkılır, ben olmazsam yürümez, ben yapmazsam devam etmez diyenlere Hazreti Üstazımız ne güzel ifade buyurmuşlar. Öyleyse sen çalışmazsan, yürümezsen, terlemezsen bu dava kalacak mı zannedersin. Hayır, bu dava devam eder.

Ben sizlere tasarrufla alakalı Hazretimizden bir hatıra nakledeyim. Hazreti Üstazımızı takibine birini vazifelendirmişler. Bir subay takip ediyor Hazreti Üstazımızı. Her konuşmasını zapt ediyor. Subay bir gün “gideyim erken Süleyman Efendi Hazretlerini dinleyeyim, konuşmalarını güzel not alayım” demiş. Gelmiş camiye Hazreti Üstazımız vaaz ediyor. Eyvah yine geç kaldım demiş. Biraz sonra sohbet bitmiş. Nama kılınmış. Hazreti Üstazımız camiden çıkıyor. Subay arkasından devam ediyor.

Hazretimiz Edirnekapı Şehitliğine geliyor. Subay arkasından geliyor. Subay öyle bir manzara ile karşılaşıyor ki, muazzam bir meclis. Dünyada o mecliste bulunan insanlar gibi insanlar görmemiş. Ama birini takiple vazifeli. Onu takip edecek. Öyleyse aldığı emrini yerine getirecek. O mecliste konuşmalar devam ediyor, kararlar alınıyor. Divanı Salihiyn toplanmış. Bir ara Hazretimiz celallenerek "Hitlere hadlerini bildirmenin, dur demenin zamanı geldi" buyurmuş. Oradan ayrılmışlar. Şehitlikten dışarı çıkınca bakıyor, subay arkasından geliyor. "Subayım! Subayım, raporlarını güzel tut. Dünyayı siz mi idare ettiğinizi zannediyorsunuz? Dünyayı kimlerin idare ettiğini öğrendin mi?" diyor. Subay titremeye başlıyor. "Aman efendim, bugüne kadar sizinle alakalı en küçük aleyhinizde rapor tutmadım. Hakkınızdaki bütün raporlarım müspettir" der. Bu subay albaylık devresinde yayınlanan bir gazetede Hazreti Üstazımızın ismini vermeden bütün gördüklerini orada yazarak başlığına da "Dünyayı biz idare ediyoruz zannederdik" yazmış.

Hazreti Üstazımızın evlatlarının gayreti, bizim çalışmalarımız nispetinde tasarrufunu kullanır. Biz de huzur içinde hizmet ederiz.

Merhum Lütfi Davran abi öyle derdi: "Çocuklar eğer biz, biz olabilsek göreceksiniz Hazreti Üstazımızın tasarrufu neticesinde daha neler olacak" derdi. Bu anlattıklarımı anlattıktan sonra böyle buyurdu. Demek ki bu tasarrufun devamı bizlerin gayretlerine bağlıdır.

Ağabeyimiz öyle buyururlar "bu yolda yorulmadan, terlemeden, üzülmeden himmet alırım diyen bol bol hava alır" diyorlar. Demek ki bu yolda yorulacağız, terleyeceğiz, üzüleceğiz. Bütün bu gayretler neticesinde de himmet alacağız. Himmet bizimle olacak.

Bizim sahibimiz sağlamdır. Hiçbir zaman endişe etmeyin. Hazreti Üstazımız sıkıntı çeken, üzülen, haksızlığa maruz kalan evlatlarının elinden tutar.

Hasan Arıkan abimizin babası Mustafa Arıkan Denizlili asker arkadaşlarını Hazretimize getirmiş. Hazreti Üstazımız "filanı tanır mısın" buyurmuş. Tanırım efendim o benim üstazımdır der. "Öyleyse döndüğün zaman ona selam söyle, filan tren istasyonunda biz ona rabıta-i şerife tarif ettik. Ama o onu iki üç gün yaptıktan sonra bıraktı. O onu bıraksa da biz onu katarımıza kattık. O, bizim katarımızda devam etmeye mecburdur. İşte Hazreti Üstazımız evlatlarını katarına katmış. O katardan ayırmaz. Biz bırakmak istesek bile o bırakmaz.

Çatalca'nın Aydınlar köyü var. Efendi oğlu Ahmet diye orada bir zat varmış. O zat Çatalca'da Efendi Hazretlerine intisap etmiş.

Çatalca'da müezzinlik yapmış Muhittin amca var. O anlatmıştı. "Ahmet Efendi, gidelim Hazreti Üstazı ziyaret edelim" demiş. "Gidemeyeceğim Muhittin Efendi. Hazreti Üstaza selam söyle" demiş. Muhittin amca gelir. Hazreti Üstazımız sorar. "Muhittin evladım, Efendi oğlu Ahmet ne yapıyor" efendim davet ettik gelemeyeceğini söyledi, mazeret beyan etti. "Evladım ona selam söyle, o 30 sene bizimle irtibat kurmasa da, biz onu bırakmayız evladım. Bırakmayacağımızı ona söyle" buyurmuş.[214]

Mürşid-i Kâmil'in vasıfları: Mürşid-i kâmil'lerin Peygamber vârisi olarak Allah tarafından seçilip vazifelendirildiğini arz etmiştik. Efendimiz (s.a.v.) 'in irtihâlinin hemen akabinde Peygamberlikten maddî menfaât uman bazı serserilerin yalancı Peygamber olarak zuhûr ettiklerini ve bunların feci âkibetlerini İslâm tarihleri ibretle kaydetmektedir. Tıpkı bunun gibi insanlar arasında şan, şöhret vb. nefsânî arzularını tatmin için vazifeli olmadığı halde kendisini Mürşid-i kâmil gibi takdîm edip hem İslâma hem insanlara zarar veren kişiler tarih boyunca ve günümüzde eksik olmamıştır. Hatta birçok müslüman tasavvufu ve İslâmı yanlış anlamalarının sebebi bu sahtekarlardır. İslam tarihi boyunca hakîkî âlimler bunlarla mücadele vermişler bu hususlarda ciltlerce kitap yazılmıştır. Abdulkerim Kuşeyrî'nin **"Risale"** si, İmâm-ı Gazâlî Hazretlerinin **"El-münkîz min'ed-dalâl"** , İmam-ı Rabbani Hazretlerinin **"Mektubat'ı** insanlara hakîkî tasavvufu anlatmaya çalışan mühim eserlerdendir.

Yine **"Miftah-ul-Kulub"** yazarı Mehmet Nûri Şemsettin El-Nakşibendî, kitabın yazılış sebebini kısaca şöyle anlatır: "1259 Yılı Rebiûssânî ayında hücremizde müteveccih iken Efendimiz (s.a.v.) zuhûr ederek bu âciz kölelerini taltîf ile **"Evladım Nûri vakitler bir acâip oldu, âşık ve sâdık ve hakîkatı arayan ümmetim kolaylıkla yollarını bulsunlar istiyorum. Çünkü birçok kimseler kendileri evliyâullahdan olmadığı halde evliyâlık taslayıp ehlullah kisvesine bürünüyor, şeriatıma da itibar etmeyip, geçmiş evliyanın hallerini kendi hal ve tecellileriymiş gibi göstererek halkı aldatıyorlar, şeriatımı ihmâl**

[214] **Behlül Karar Hoca Efendi (İstanbul–1994)**

ediyorlar, ümmetimin hakîkî tarikatlara yan bakmasına ve yolarını şaşırmalarına sebep oluyorlar. Onlara şerîat, tarîkat, hakîkat, marifet ve vuslatın ne olduğunu anlatan bir risale hazırla" buyurdu. Bende emre uyarak bu eseri kaleme aldım." buyurmaktadır.[215]

Bu zat hakîki mürşid-i kâmilin vasıflarını anlatırken sahtelerinin de bazı özelliklerinden bahsetmektedir. Sahte mürşid en başta şerîatın (dinin) hükümlerine ve sünneti Resûlullah'a tam uymaz. Her devirde en açık görülen misallerinden biri kadın-erkek münâsebetlerindedir. Kadınlarla başbaşa bulunur, onlara elini öptürür. Kendisine tabi olanlar görünüşte çoğalıyor gibi gözükür, fakat hakîkatte çoğalmaz. ***Sahte mürşidin toplantılarında rüyaya çok geniş yer verilir.*** Âyet ve Hadislere hakîkî din âlimlerinin verdiği manaların dışında yanlış manalar verilir. Sünnetler yanlış yorumlanır. Dinin yayılması, yaşanması ve ihyâsı için değil, kendi tarîkatının yayılması için çalışır. İnsanları hidayete erdirmeye çalışmaktan ziyade istikameti düzgün insanlarla uğraşır onlarla meşgul olur. Mekruhlara ehemmiyet vermez. Nafileleri herkesin gözü önünde yapar. Zamanlı zamansız, yerli yersiz insanların gözü önünde ağlarlar. Halbuki tasavvuf insanların gözü önünde ağlamayı kesin olarak yasaklamıştır.[216]

Bu kişilerin en büyük yardımcıları şeytandır. Şeytan insanların rüyasına girerek bu kişilere mürid toplar. Sık sık şeyh kılığına girip rüyada bunların müridleriyle meşgul olur. Şeytanın yardımıyla keramate benzer haller (istidrac) görülmeye başlar.

Hatta şeytan-ı aleyhilla'ne kendisini rüyada Peygamberimiz olarak tanıtıp iyice kandırır. (***Şeytan Efendimizin suretine asla giremez ancak başka bir surette kendisini Peygamber olarak takdim edebilir. Hatta Allah'ı bile taklit etmeye kalkar***)

Nitekim büyük velî Abdulkâdir Geylanî Hazretleri yeni intisab ettiği yıllarda bir nehir kenarında ibadet ederken gökten bir nidâ gelir "***Ey Abdulkadir hazır ol, sana tecellî edeceğim***". Bu sesten sonra etraftaki taşlar ve ağaçlar secdeye kapanır. Abdulkâdir Geylani Hazretleri ilim sahibidir; "***Cenab-ı Hak' kın nidası bir yönden gelmez, O mekândan***

[215] Miftah-ul-Kulub, Sh.3
[216] Miftah-ul-Kulub Sh.4, Altun Silsile Sh.16

münezzehtir, bu olsa olsa şeytandır" diye düşünür ve ibadete devam eder. Daha sonra yine yukarıdan "***Ey Abdulkadir ben senin yüce olan Rabbinim***" diye nida gelir. Yine etraftakiler secde eder. O yine iltifat etmez. Bunun üzerine gökten siyah bir şey parça halinde yanına düşüverir. Meğer o nida eden şeytanı lâinmiş. Etraftaki taş ve ağaç gibi görünen şeyler de onun avaneleriymiş. O şekle girmişler. Hepsi birden dağılıverirler. Şeytan-ı lâin de Abdulkâdir Geylanî Hazretlerine dönerek, "***Yürü var git, ilminin bereketleriyle şerrimden kurtuldun***" diyerek firar eder.[217]

Hz.Üstazımızın (k.s.) niçin ısrarla ilim üzerinde durduğunu, hiç olmazsa her müslümanın ilmihalini bilmesi için ısrar ettiğini, hazırladığı Elif cüzünde bile Allah'ın sıfatı zâtıye ve sıfat-ı subûtiyesinden bahsedişinin hikmetini burada daha iyi anlamaktayız. Ayrıca şeriatsız ve ilimsiz tasavvufun şeytanın nasıl maskarası olduğunu bu hadise açıkça ortaya koymaktadır. Bu bakımdan dinimizi öğrenmeyi ihmal etmemek, bize talim edilen vazifelere dikkat etmek ve şeytan ve avanelerinin şerrinden Allah'a sığınmaktan başka çıkar yol yoktur.

Evet, hal böyle olunca hakîkî Mürşid-i kâmilin vasıfları iyi bilinmelidir. Eserlerde Mürşid-i kâmilin pek çok sıfatı anlatılır. Ancak bazılarını iyi bilmek lazımdır. Mürşid-i kâmil husûsi yetiştirilmiş zatlardır, şekli şemâli, her hali ve yaşayışı ile Resûlullah (s.a.v.) 'e benzerler, ahlakları tam tamına Kur'an'a uygundur, sünnet-i Resûlullah'tan karınca başı kadar ayrılmazlar, çalışma ve irşâd şekilleri Peygamber Efendimiz (s.a.v.) 'in sünneti üzeredir: Kur'an-ı Kerîm'i ve Kur'an ilimlerini talim, dini öğretmek ve fertleri irşâd etmekle meşgul olurlar. Bu zatlar İslâmiyetin yok olduğunun zannedildiği bir yerde ve zamanda aynen Resûlullaha gelen şekliyle İslmiyeti **"Biiznillâh"** yeniden diriltirler. Kendilerine bağlananları şer'i şerife tam sarılmakla emrederler. Huzûru mâneviyelerinde her türlü dünyevi tasa, dert unutulur ve nuru ilâhînin tecellisiyle kalbi tasfiye ve nefsi tezkiye ederek müridlerini Cenâb-ı Hak'ka iyi bir kul, Efendimiz (s.a.v.) 'e iyi bir ümmet kılmaya çalışırlar.

Hz. Üstazımızın (k.s.) ifâdesiyle : " *Ağaç nasıl ki gövdesinden değil de meyvesinden iyi anlaşılırsa Mürşid-i kâmil olan kişilerde gösterişli dış hallerinden değil meyve ve mensuplarından yani yetiştirdikleri kimselerin*

[217] Altun Silsile Sh.17

güzel hallerinden anlaşılır. Ve bu suretle kendilerine tâbi olmak mânevi feyzinden her hususta istifâde etmek câiz ve sahih olur. Şöhreti arşa çıksa bile, hakîki mürşidin misali, meyvesidir".[218]

(Hz.Üstazın bağlıları arasında geçinip de ona evlat olmak şöyle dursun şeriatın zâhiri hükümlerine bile tam riayet etmeyenler bu bahsin elbette dışındadır.)

Vâris-i Resûl olan zatların hizmetleri nasıl olur: Bu verâsetine sahip olduğu Resûl (a.s.)'ın hallerinden ve hizmetlerinden anlaşılır. Rabbimiz âyet-i kerimelerinde şöyle buyurmaktadır:

هُوَ الَّذِى بَعَثَ فِى الْاُمِّيّٖنَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهٖ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِى ضَلَالٍ مُبِينٍ (٢) وَاٰخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٣) ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (٤)

O Allah ki ümmîler içinde kendilerinden bir Resûl gönderdi. O Resûl onların üzerine Allah'ın âyetlerini okuyor, onları tezkiye ediyor (kalplerini , ruhlarını mânevi kir ve pisliklerden arındırıyor ve parlatıyor) ve onlara kitabı ve hikmeti öğretiyor. Halbuki bundan evvel açık bir dalalet içindeydiler. Ve (O Resûl) onlardan olmayıp henüz onları görmeyen başkalarına da (öğretiyor) O Allah Aziz ve Hakimdir. İşte bu Alah'ın fazlıdır, dilediğine verir.[219]

Bu âyet-i kerimede Resûl aleyhisselamın bazı vasıfları, Allah'ın bir fazlı olarak insanlara yaptığı hizmetleri anlatılmıştır. Bunlar

1- Allah'ın âyetlerini okumak (Hz.Üstazımız'da vaazlarında halka Allah'ın kelâmını anlatmakla beraber talebe olanlarada evvelâ Elif cüzü ile Kur'an-ı Kerimi öğreterek hizmete başlardı),

2- Onları tezkiye edip kalplerini kötülüklerden arındırmak (Kendisinden feyiz alan evlatlarına bu tezkiyeyi en güzel şekilde temin etmiştir),

[218] Altun Silsile. Sh.23)
[219] Cuma Suresi, 2-3-4 Elmalı c.7 s.4953

3- Onlara kitap ve hikmeti yani Kur'an-ı Kerim, Hadis-i şerifler ve bunlardan meydana gelen dînî ilimleri ve hikmetli şeyleri öğretmek (Hz.Üstazımızın hizmetleri bu sıralamaya bile ne kadar mutâbıktır)

Âyeti kerîmenin devamında Efendimiz (s.a.v.) 'in bu hizmetleri henüz orada bulunmayan yani kıyamete kadar gelecek diğer ümmetlerine de vereceği beyan buyurulmuştur. İşte bu da kendisine tam vâris olan zatlar kanalıyla olmaktadır. İşin böyle olması yine âyet-i kerimede beyan edildiği üzere Allah'ın mahza bir fazlı ve keremidir. Azıcık bir iz'ânı olanlar için şu âyet-i kerîme çok şeyler anlatmaktadır. Eğer anlayamıyorsak bilen ve anlayanlara kulak vermemiz icap eder.

Hatta öyle ki Mürşid-i kâmiller de derece derecedir. Bunların içerisinden Kutbu İrşad olan zatlar asırlarda bir defa gelmektedir. İmamı Rabbani(K.S.) Hazretleri bu hususta şöyle buyurmaktadır: "... Dikkat edilmeli ehemmiyetle üzerinde durulmalıdır. Her türlü ferdi kemâlâtı toplayan yani ilim, amel, ihlas, marifet, hakîkat ve güzel ahlak gibi ferdî bütün kemâlâta sahip olan Kutbu İrşâd'ın vücudu pek muhteremdir. Kutbu İrşâd çok az bulunur. Asırlardan çok uzun zaman sonra böyle bir cevher dünyaya gelir. Kararmış olan âlem onun gelmesiyle aydınlanır. Onun irşâdının ve hidayetinin nurlaru bütün dünyaya yayılır.

Yer küresinin ortasından ta arşa kadar herkese rüşt, hidayet, îman ve marifet onun yoluyla gelir. Herkes ondan feyiz alır. Arada O olmadan kimse bu nîmete kavuşamaz. Onun hidayetinin nurları bir okyanus gibi tüm dünyayı sarmıştır. O derya sanki buz tutmuştur hiç dalgalanmaz (yani şöhretten uzak olup herkes onu tanıyamaz). O büyük zatı tanıyan ve seven bir kimse onu düşünürse yahut O kimi sever ve onun yükselmesini isterse o kimsenin kalbinde sanki bir pencere açılır. Bu yoldan sevgisi ve ihlasına göre O deryadan kalbi feyiz alır. Bir kimse Allah'ü Teâlâ'yı zikreder ve bu zatı hiç düşünmez ve tanımazsa bile yine ondan feyiz alır. Ama kim onu inkar eder veya eziyet ederse rüşd ve hidayetin hakikatından mahrum kalır. ...Bu kutba ihlasla muhabbet edenler zikir ve benzeri vazifelerle meşgul olmasalar bile sadece bu samimi muhabbetleri vasıtasıyla onlara rüşd ve hidâyet nuru ulaşır.[220]

İmâm-ı Rabbâni Hazretlerinin mektuplarından da anlaşıldığı üzere; zamanın Kutbu'l-aktabı ve asırlarda bir gelen Kutbu'l-irşad

[220] Metubat-ı Şerif C.1 Sh.260

Hz.Üstazımızdır. O, bunu başka mektuplarında da keşfettiğini söylemiştir. Yine sekiz asır önce yaşamış büyük âlim Sadrettîn-i Konevî Hazretleri, yazdığı vasiyetnamesinde âhir zamanda gelecek olan son Vâris-i Resûl'un vasıflarından bahsederek onun Mehdi-yi Âli Resûl olduğunu ve her türlü kemâlâtı üzerinde topladığını ifade ederek "Eğer ona ulaşan bir kişi bu eseri okursa selam ve bağlılıklarımı o zata arz etsin. Hikmet ve marifet olarak onun verdiklerinin tamamını alsın gerisine itibar etmesin " buyurmuştur. (Bu vasiyetname el yazması tek nüsha halinde Konya Yusuf Ağa kütüphanesinde bulunmaktadır)

Hz.Üstazımız'da bu mevzuda şöyle buyurmaktadır: **"***Enbiya silsilesi olduğu gibi evliya silsilesi de vardır. Enbiyanın hâtemi (sonu) Hz. Fahri Alem (s.a.v.) olduğu gibi evliya silsilesinin sonu da onun vârisidir.***"**[221]

"*Vârisi Muhammedî ve sahibi zamanın sonuncusu Sâdât-ı Kiram'dan olup bu devlet Türkiye'ye ihsan olunmuştur. İmâm-ı Rabbâni (k.s.) Hindistan'da, Hz.Şah-ı Nakşibend ve Selahattin İbn-i Mevlana Sirac'üddin (k.s.) Buhâra'da, son sahibi zaman ise Türkiye'de zuhur etmiştir. Cümlesi saadattan olup bu tarîk-i âlinin yüceliğine şahadet eder. Irk ve milliyet gözetmeden Hindistan, Pakistan ve Buhara'dan Emanet-i Kübra (büyük emanet) ilahi irade icabı Türkiye'ye intikal etmiştir***."**[222]

*Cihanın nuru, merkez-i tecellî-i zat olan vâris-i Muhammedînin kalbi şerifinden dağıldığından bütün tarikatlar feyz almak için O'na muhtaç ve irtibat kurmaya mecburdurlar.***"** [223]

"...*Bu civara uğrayan Aktâb-ı Kiram uhdelerindeki emanetleri bu merkeze bırakmadan gitmediler. Çünkü hepsi de geleceği biliyorlardı***."**[224]

Günümüzde diğer bütün tarikatların ve onlara ait kolların manevi muslukları kesilmiş bütün tassarruf Hz.Üstazımızda toplanmıştır. Bu hakikata rağmen piyasada tarikat olarak geçinenlerin durumu nedir? Bunları birkaç grupta mütalaa edebiliriz.

1- Bunların çoğu yukarıda da temas edildiği gibi nefsin ve şeytanın maskarası

[221] Hatıratım.Sh 50
[222] Hatıratım Sh. 32
[223] Hatıratım, s.32-33
[224] Z. Sunguroğlu, s.129

olan sahtekarlardır. İnsanları oyalayıp kendi nefislerini tatmin etmektedirler. Yine bunlardan bir kısmı selâhiyet verilmediği halde nuru kesilmiş bazı tarikat kollarını devam ettirmeye çalışanlardır.

2- Hz.Üstazımızın zuhurundan evvel yetişmiş bazı veliler de vardır.Bunlardaki

selahiyet Hz.Üstazımıza devredilmiştir. Ancak O, dilediği bazılarına büyük küçük izinler verebilir. Bunlar ancak ehline malumdur. Bunları araştırmak bizim haddimize değildir.Ancak büyüklerimizden duyduğumuz kadarını bilebiliriz. Mesela; civarımızda **"***Şeyh***"** lik yapmakta olan birisinin haddi tecavüz ettiği Hz.Üstazımıza arz edilince Hz.Üstazımız onun hakkında **"***Ona mahalle bekçiliği kadar bir müsaade vermiştik ama bu hal üzerine o da alınıverdi***"** buyurduğunu; bunun akabinde de o zat, kensine müracaat edenlere artık ihtiyarladığını bahane ederek bu işlere bakamayacağını beyan etdiğini **(Hacı Süleyman Ekmekçi dedemizden)** duyanlarımız vardır.

Yine günümüzde şöhreti çok olan bir zattan Hz.Üstazımıza bahsedilince Hz.Üstaz, bahseden kişiye şöyle buyurmuştur: **"***O kişiyi tanırız, evliyadandır ama irşâda ehil değildir, selahiyeti yoktur. Dîvanı salihîn toplantılarında söz sahibi değildir. Ancak perdenin gerisinden görüşülenleri dinlemeye izin verilmiştir. O toplantılarda kimler söz sahibidir Efebdimiz (s.a.v.) teşrîf buyurmayınca toplantıya kim başkanlık eder git ona sor, sana söylesin***"**

3-Bunların yanında şöhreti olmasa da insanlar tanımasa bile bizzat Hz. Üstazımızın haber verip tanıttığı bazı veliler de vardır. Mesela Konya-Lâdik'teki Ahmed Ağa'nın kırklardan olduğunu haber vermiş ve "*Yolunuz düşerse ziyaret edersiniz*" buyurmuştur. Kendisini ziyaret eden kardeşlerimize de Ahmed Ağa bazı hususları izah etmiştir. **"***Keşke kırklardan bir velî olacağıma Süleyman Efendi hazretlerinin bir evladı olsaydım***"** buyurduğunu bir çok hocamız nakleder.

Yine "Süleyman Efendi hazretlerinin ruhaniyeti vefatından sonra "alâim-i sema" (gökkuşağı) gibi bütün cihanı kapladı. Tasarrufu ve hizmeti her tarafa yetişiyor. **"***Aman ha çocuklar hizmetleri kendinizden bilmeyin yoksa sıkıntıya sebep olursunuz***"** buyurduğunu ve bütün tasarrufun Hz.Üstazımızda toplandığını her vesile ile dile getirdiğini bir çok büyük hocamız tevatür halinde duymuştur.

Yine Hz.Üstazımızın devrinde Emetli Halil Amca'lar hasta kardeşleri Ömer Amca için Hz.Üstazımıza müracaat ettiklerinde Hz.Üstaz onları Bergama'nın Mahmudiye köyünde ki bir zata göndermiş ve

hakkında o evliyadandır. Arş-ı Â'lâ da ismi Mahmut diye yazılıdır. (Gerçek ismi başkadır) **"***Mahmud Efendiye gidin selamımı söyleyin hastaya okusun. O rûhî hastalıklara okumaya izinlidir***"** buyurmuştur.

Görülüyor ki hakîkî evliyayı insanlar bilmese de bizzat Hz.Üstazımız tanıtmıştır. Yine buradan anlaşılıyor ki bütün veliler O'na bağlı ve O'nun verdiği vazifeyle memurdur. Nitekim Hz.Üstazımız **"***Arz'da ve semâ'da hiçbir velî yoktur ki sadrı bizim sadrımıza bağlı olmasın***"** buyurmuştur.

Bu öyle bir tasarruf ki geçmiş zamanda yaşayan evliya bile onun tasarrufuna muhtaçtır. Bu mevzuda yaşanmış pek çok misalller vardır. Birkaç tanesini arz etmek istiyoruz:

Hz.Üstazımız Kütahyalı Kâmil Temizerler amcamızı (Kâmil Evliya'yı) Mersin'e vazifeli olarak hizmetler için gönderir. Giderken şöyle buyurur: **"***Oraya vardığında Tarsus'ta Ashâb-ı Kehf 'i ziyaret et. Onlara selamımı söyle sana hizmetlerde yardım etsinler***"**. Kamil Evliya Mersin'e gidince bir fırsatını bulup Ashâb-ı Kehf'i ziyarete gider. Yanındakilere bir müddet için çıkmalarını rica eder. Onlar çıkınca rabıtaya başlar. Ve hemen o mübarek zatlar Kamil Evliyanın yanında zuhur ediverirler. Kamil Evliya onlara Hazretin selamını söyler. Onlar **"***Ve aleyküm selam, Efendi hazreterinin bir emri mi var?***"** derler. O'da "Evet. Hizmetlerde yardım etmenizi istiyor" deyince **"***Hayhay, tâbî. Biz zaten onun yardımcılarıyız***"** derler.

Yine 1980 ihtilalini takip eden yıllarda pek çok derneğimiz kapanmıştı. Ağrı'nın Patnos ilçesindeki kurusumuzun derneği de bunlardan biriydi. Yardımlar toplanamıyor, borçlar ödenemiyor, kursu yürütmek zorlaşıyordu. Burada vazifeli Ali Hoca'mız o günlerde bir seyahat dönüşü Tatvan-Siirt arasında bulunan; Eshâb-ı kiramdan sonra en büyük zat olan Veysel Karani (Üveys-El-Karni) hazretlerinin türbesini ziyaret eder. Orada türbenin imarı için verilen paraları görünce hislenir. **"***Mübarek zat paralar içinde yatıyorsun, biz hizmet için neler çekiyoruz***"** diye sitem eder, ziyaretini tamamlayıp yola devam eder.

Evine vardığı günün gecesi yatarken tam seher vaktinde birden kapı açılır. Hocamız dehşetle uyanır. İçeriye boylu poslu elinde asasıyla Veysel Karanî hazretleri teşrif etmiştir. Hocamız da yatağından kalkar, hatasını anlamıştır. Veysel Karani hazretleri şöyle buyurur:

"*Evladım, sen bizi öyle rahat yatıyor mu zannediyorsun, biz de bu hizmetler için koşturuyoruz. Şu kadar borcun var, yarın Patnos'ta filanca zattan şu kadarını, falancadan şu kadarını al ve borcunu kapat***"** diyerek bazı isim ve adresler verir. Daha sonra diz çöküp ellerini birleştirerek dua yapar **"Sen de amin de"** buyurur. Arapça uzun bir dua yapar, sonunda Türkçe olarak üç defa

"*Ya Rabbi, bu duamı zamanın tasarruf sahibi, mânâ sultanı, Resûlullah'ın gerçek vârisi Süleyman Hilmi Tunahan Efendi hazretlerinin yüzü suyu hürmetine kabul buyur***"** diyerek duayı tamamlar. Peşinden de hocamıza dönerek

"*Sen Efendi hazretlerinin evladı olduğun için değil, biz bütün dualarımızın sonunu böyle bağlarız***"** buyurur ve oradan ayrılır.

Hocaefendi ertesi gün Veysel Karanî hazretlerinin verdiği isim ve adreslere gider. Kimden ne kadar almasını söyledi ise gittiği kişi o miktar yardım yapar ve borçlarını kapatır.

Muhterem Ağabeyimizin yıllar önce bir yazara vermiş olduğu bu hususla alakalı malumat bu mevzuya son noktayı koymaktadır:

"Süleyman Efendinin bâtın ilmine yani tasavvuftaki mânevi cephesine gelince; şüphesiz bu husus, ehline malumdur. Zâhiri akıl ve zeka ile idraki mümkün olamaz. Öyle ki bir insan müslüman olabilir, tahsilli ve akıllı olabilir hatta iç hayatı (yani tasavvufu) münkir olmaz da yine tasavvuf ve irşada ehil bir zat ile karşılaştığı halde o zat, ilâhi iradeyle kensini ona bildirmemişse dünyalar bir araya gelse onun feyizlerinden haberdar olamaz.

Bizim ise kendisinin manevi cephesi üzerinde zerrece tereddütümüz yokur. Biz bu noktayı "ilmelyakîn" değil "hakkalyakîn" bil fiil yaşamış olarak biliyoruz. Kendisinin tasarrufunu ve insan letâifi üzerindeki tesirini öz ruhumuzda ve vücudumuzda hissetmiş, enfüsi (iç) ve kevni(dış oluşlara bağlı) kerâmetlerinin üstünde irşad hârikalarını fiil halinde ve hakkı ile müşahede etmiş bulunuyoruz.

Allah'ın bu hususstaki inâyet ve lütfuna mazhar olduğumuza, kendilerinin Kâmil ve mükemmil mürşid olduğunu;

a) (Silsile-i Saadât; seyyitler zinciri) kolunun 32. ferdi Selahuddin İbn-i Mevlana Siracüddin'in cismanı nisbet, İmam-ı Rabbani hazretlerinin de ruhani nisbetle varisleri bulunduğuna imanımız tamdır.

b) Kendisinin bu cephesinin anlayamayanların anlatmakta acz gösterenlerin hiç olmazsa aksini iddiâ etmemelerini ve kendisinde bir

mürşid hali görmediklerini söylemekten çekinmelerini, dünya ve ahiret yıkımına uğramamaları bakımından tavsiye ederiz.”

MÜRŞİD-İ KAMİLE BAĞLILIK (RÂBITA-I ŞERİFE)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ

Allah (c.c.) Semavat ve arzın nurudur.[225]

Muhterem kardeşlerimiz ;

Geçen haftaki sohbetimizde insanı Allah’a ulaştıran bir vâsıta olan Mürşid-i Kâmil’den, onun vasıflarından bahsetmiştik. Bu hafta da aynı mevzunun devamı mahiyetinde, manevi hayatımızın itici gücü, enerjisi mesafesinde olan Rabıta-i Şerife ’den bahsetmek istiyoruz. Avam için bu hususu anlatmak ayrı bir mevzu teşkil eder. Ancak bilhassa inanan kardeşlerimiz için bunun mâna ve ehemmiyeti bambaşkadır. Aslında mahiyeti ve çerçevesi çok geniş olan bu mevzuyu özet olarak anlatmakta zorlanabiliriz. Ancak ehemmiyeti çok büyük olduğundan bu hususu ele aldık.

Çünkü; muhterem Ağabeyimiz şöyle buyurmuştur: **“** *Rabıta-i şerife, asrımızın en büyük mûcizesidir, yaratılışımızın yegâne gayesidir.***”** Hal böyle olunca rabıta-i şerifeyi iyi anlamak, kavramak ve muvaffak olmak mecburiyetindeyiz. Rabıta-i şerifeye geçmeden önce insanın yapısı hakkında kısa bir malumat vermek istiyoruz:

İnsanın iki cephesi vardır.

1-Maddi vücut,

2-Manevi vücut.

Maddi vücut herkes tarafından bilinen ve görünen vücuttur. Mânevi vücut ise gözle görülmez. Kur’an-ı Kerim’de ve Hadis-i şeriflerde isimleri geçen kalp, ruh, akıl, nefs gibi unsurlar bu vücudun âzâlarıdır.

[225] Nur süresi No: 35

Mesela; Kur'an-ı Kerim'in
191 yerinde manevi kalpten,
49 yerinde nurdan,
59 yerinde akıldan,
9 yerinde de ruhtan bahsediliyor. Hayvanlarda ise mânevi vücut yoktur.

Maddi vücudun yaşaması için yemeye, içmeye ve teneffüs etmeye ihtiyaç vardır. Bunun gibi mânevi vücûdunda gıdaya ihtiyacı vardır. Onun gıdası da îman, îmanın icap ettirdiği sâlih ameller ile evrâd-ı ezkârın neticesi hasıl olan Feyz-i Muhammedî ve Nur-u İlahi'dir. Bu gıdayı alamayan mânevi vücut ölür.

Kur'an-ı Kerim'de:

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا اُولٰئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ اُولٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

"Onların kalpleri vardır, anlamazlar. Gözleri vardır, görmezler. Kulakları vardır, işitmezler. Dikkat edin onlar hayvanlar gibidirler. Hatta dalâlet hususunda hayvanlardan daha aşağıdırlar. Onlar gafillerin ta kendi
leridir. "[226] ayeti kerimesi bu insanları tarif eder.

Çünkü bu insanlarda mânevi vücut öldüğü için, hayvanlar gibi sadece maddi vücutları kalmıştır. Daha aşağıda olmaları ise, hayvanlarda bu meziyetler ve mükellefiyetler zaten yoktur. Bunlar ise var olanı öldürdüler.

İnsanın mânevi vücudunda da iki zıt varlık vardır. Bunlardan birisi ruh, diğeri de nefstir.

Bu iki zıt varlık insana hakim olabilmekte mücadele ederler. Vücut ülkesinde her ikisi de idareyi ele alıp sultan olmak isterler. İnsanın vücudu bu iki varlığın savaş ve mücadele alanıdır. Nefsin gıdası günahlar, haramlar yardımcısı da şeytan ve avaneleridir.

Kur'an-ı Kerim'de nefs iki manada kullanılmıştır. Birisi kişi, zat manasınadır. Diğeri de insanın içinden gelen her türlü kötü düşünce fiil

[226] Araf Süresi 179. Ayeti-i kerime

ve ahlaksızlığın sebebi ve kaynağı olan nefstir. Nitekim bu nefs ile alakalı Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِى اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ اِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّى اِنَّ رَبِّى غَفُورٌ رَحِيمٌ

“ Hiç şüphesiz nefs (insana) mübalağa ile kötülüğü emreder”[227]

قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا * وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا

“ Muhakkak nefsini tezkiye eden (temizleyen) kurtuldu, tezkiye etmeyenler de perişan oldu.”[228]

“ *Nefsine düşmanlık et, çünkü o benimle düşmanlığa kalkıştı*”[229]

Efendimiz (s.a.v.) de: “ *İnsanın en büyük düşmanı iki kaşı arasındaki nefsidir.*” buyurmuş ayrıca “ *Allahım nefsime takvayı ver, onu tezkiye buyur. Sen en güzel temizleyicisin. Sen onun hem velisi hem de mevlasısın”, “Allahım, beni göz açıp yumuncaya kadar hatta daha da az bir zaman için de olsa nefsimin eline bırakma* “ diye dualarda bulunmuştur.

İmam- Rabbani hazretleri (k.s.)

“ *Nefs bütün kötülüklerin menbağı (ana kaynağı)dır.***”**

buyurmuşlardır.

Muhterem Ağabeyimiz de:

“ *Her işin bir ustası vardır. Günah işletmenin ustası da nefsdir.***”**

buyurmuşlardır. Bunlardan anlaşıldığı üzere başta imanımız olmak üzere ibadetlerimiz ve manevi hayatımızın en büyük düşmanı olan nefs-i emmare ile mücadele edip ondan korunmadıkça mümin için kurtuluş yoktur.

---

[227] **Yusuf Süresi 52. Ayeti-i kerime**
[228] **Şems Süresi 9-10**
[229] **H. Kudsi**

Hz.Üstazımız Kasımpaşa Câmii Kebir ‘deki bir sohbetinde nefsi emmârenin kötülüklerinden bahsedince onu dinlemekte olan ve henüz genç bir delikanlı olan muhterem Ağabeyimiz va’zın tesiriyle kendi içinden **“** *Tamam. Buradan gidince ilk işim nefsi emmâre ile mücadele etmek olacaktır.***”** diye düşünür, karar verir. Tam bu esnada Hz.Üstazımız vaaz kürsüsünden,

“ *Nefs ile mücadele öyle tek başına olmaz, bir mürşid-i kâmilin manevi terbiyesi ile olur.***”** deyip parmağı ile Ağabeyimizi işaret ederek **“** *Öyle değil mi efendi evladım***”** buyurmuşlardır.

İmam-ı Rabbani Hazretlerinin (k.s.) buyurduğu gibi **“** *Bütün Peygamberler sonra da Peygamberlerin hakîkî vârisleri olan mürşid-i kâmiller hep insandaki bu kötü varlığın (yani nefsin) temizlenip ruhun galip gelmesi, netice itibariyle de “îmanın kemâl derecesine, ibadetlerin ihlasla yapılıp ihsan derecesine çıkması için çalışırlar.***”**

Nitekim Hz.Üstazımız: **“** *Evlatlarım, insanın içindeki kötülüğü çıkarıp atması farz-ı ayn’dır. Fakat bu, ne zikirle ne de ibadetle olur. O ancak rabıta ile meydana gelen bir eserdir.***”** buyurdu.[230]

Nitekim Kur’an-ı Kerim’de geçmiş ümmetlerde de rabıta-i şerif olduğunu Rabbimiz bize haber vermektedir. Mesela; devrin küfrüne yalnızca mücadele etmek durumunda olan Eshab-ı Kehf’in korkularının zâil olup îman ve hidayetlerinin güçlenmesi için Rabbimiz onların kalplerine Rabıta-i Şerif ihsan ettiğini bildirmektedir.

اِنَّهُمْ فِتْيَةٌ اٰمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ۞ وَرَبَطْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَنْ نَدْعُوَا مِنْ دُونِهٖ اِلٰهًا لَقَدْ قُلْنَا اِذًا شَطَطًا

” Onlar birtakım yiğit delikanlılardır. Rablerine îman ettiler. Bizde onların hidayetlerini ziyadeleştirdik ve kalplerine rabıta verdik. O vakit (rabıtadan aldıkları güç ve metanetle) “ Rabbimiz bütün semavât ve arzın rabbidir” diyerek boyun eğmediler.”[231]

---

[230] ***Z. Sunguroğlu, s.44***

[231] *Kehf Süresi 13-14*

Yine Hz.Musa (a.s.) ‘ın annesi yeni doğan erkek çocukların öldürüldüğü Firavun’un zulmünden ve katlinden oğlunu kurtarmak için üç ay saklayıp emzirir. Sonra da onu muhafaza edemeyecek bir hale gelince Cenâb-ı Hakk’ın ilhamı ile bir sandığın içine koyup Allah’a emanet ederek Nil nehrine bırakır. Daha sonra annelik gayretiyle merak ve endişeden gözü gönlü hiçbir şeyi görmez hiçbir şeyi düşünemez hale gelir. Az daha bu telaşla haber alacağım diye yaptığını sezdirecek Musa’nın durumunu açılayıverecekti. Ancak Allh-ü Teala kalbine bir rabıta, feyizden bir nasip vererek onu teskin etti. Rabbimiz şöyle buyuruyor:

وَاَصْبَحَ فُؤَادُ اُمِّ مُوسٰى فَارِغًا اِنْ كَادَتْ لَتُبْدِى بِهٖ لَوْلَا اَنْ رَبَطْنَا عَلٰى قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

“ *Musa'nın annesi ise, yüreği boşluk içinde sabahladı. Eğer onun kalbine rabıta ihsan edip (onu teskin etmeseydik) az daha durumu açıklayıverecekti*”[232]

Bir mîsal de Süleyman (a.s.)‘dan nakledelim: Süleyman (a.s.)’a Cenâb-ı Hakk çok büyük saltanat ve mülk ihsan etti. Öyle ki Rabbimizin beyanına göre ordularını havadan rüzgar vasıtasıyla nakledebiliyor, gündüz bir aylık gece de bir aylık yol gidebiliyordu. İşte böyle bir gündüz seyahatinde ordusu ile semadan giderken bir çiftçi dayı bu manzaraya imrenerek kendi kendine, “ *Ya al-i Davud, Cenab-ı Hakk’ın verdiği saltanatla böyle gidersin*” diye mırıldandı. Bunun üzerine Süleyman (a.s) radarları vasıtasıyla bu sözü duydu.

Ve hemen ordusuyla beraber çiftçi dayının yanına indi. Onunla biraz sohbet edip birazcık yürüdükten sonra **“** *sen biraz önce bir şeyler söylüyordun. Söyle bakalım***”** dedi. Çiftçi dayı mahcup olarak, **“** *Birşey Demedim***”** dedi. Süleyman (A.S.) ise söylemesi için ısrar edince, **“** *İşte duymuş olduğun gibi böyle böyle söyledim.***”** Dedi. Bunun üzerine Süleyman (a.s.):

“*Sen bu saltanâtı gözünde çok mu büyüttün? İster misin sana öyle bir şey tarif edeyim, eğer onu yapabilecek olursan Cenâb-ı Hakk sana kıyamet gününde benim bu saltanâtımın en az on mislini ihsan etsin***”**

232

dedi. Çiftçi, **“** *Tabi isterim***”** der ve Süleyman (a.s.) ona Rabıta-i şerifeyi tarif eder.

Muhterem kardeşlerimiz!

Yukarıdaki âyet-i kerîmelerden ve kıssalardan anlaşıldığı üzere insanların kalbine Allah'ın nurunun ihsan edilmesi, Allah'ın nuruna bağlanmakla râbıta-i şerife; nefsi tezkiye ve kalbi tasfiye ederek imanımızı kemâle erdirmekte, amellerimizin salih olabilmesi için ihlas nîmetini temin etmektedir. İmam-ı Rabbâni Hazretlerininde buyurduğu gibi; **“** *îman eden bir kişi evvela dîninin hükümlerini öğrenmeli, sonra bununla amel etmelidir. Ancak bunun yanında amellerin makbul olması kalpte ihlasın bulunmasıyla mümkündür. İhlasın temini ise rabıta-i şerife ile mümkün olur.*[233]

Peygamberân-ı izâm, müsâit olanlara rabıta-i şerifeyi tarif etmişlerdir. Efendimiz (s.a.v.)'de Eshâb-ı kirâmdan evvela Hz.Ebu Bekir efendimize, hicret esnasında, Sevr mağarasında saklanırlarken tarif etmişti. Öyle ki müşriklerin Efendimizin canına kastettikleri ve buna zahiren çok yaklaştıkları bir anda Sıddık-ı Ekber hazretleri Efendimiz (s.a.v.)'e zarar gelmesinden endişe ederek hüzünlenmiş ve Efendimiz de böyle çok kritik bir anda O'na rabıta-i şerifeyi ve zikr-i kalbîyi tarif etmişti.

Nur-u İlahi'nin kalbine olanca tatlılığıyla gelmesi ve peşinen kalple Allah ismini zikretmesi, O 'ndaki hüznü izale ediverdi ve bir daha ebediyyen hüzün görmedi.

(Hz.Üstazımız: **“** *Sıddık-ı Ekber'in varisi olan bizler de bu sırra sahip bulunmaktayız.***”** buyurmaktadır.[234]

Kur'an-ı Kerim'de Tevbe suresinin 40. âyetinde bu hâdiseden bahsedilmektedir. İşte kıyâmete kadar en karanlık devirlerde bile saffetinden parlaklığından zerre kaybetmeyecek olan zikr-i hafi yolu böylece başlamış oldu.

Efendimiz (s.a.v.) "*Cenâb-ı Hakk benim sadrıma ne döktü ise ben de aynen Ebu Bekrin sadrına döktüm*" buyurdu.

Efendimiz (s.a.v.) hicretten sonra da diğer Eshâbın ekserisine rabıta-i şerifi tarif buyurmuşlardır. (Biat-ı Rıdvan'da) Ancak kendisinin

[233] **Mektubat c.1, m.36**
[234] **Z. Sunguroğlu Sh.24**

maddi ve manevi halefi olan Hz.Ebu Bekir Efendimizden itibaren rabıta ve zikri kalbi yolu başlamıştır.

Bu yola **“** *Nübüvvet yolu***”** da denir. Esası muhabbete dayanır. İlk devirde Sıddîk-ı Ekber'in adına izafeten **“***Sıddîkıye***”** diye anılan bu yol Eba Yezid Tayfur El- Bestâmî Hazretlerinden sonra **“***Tayfûriye***”** diye anılmış, Muhammed Bahâuddin Şâhı Nakşibend Hazretlerinden itibaren (ki bunun zamanında bu yol zirveye ulaştığı için) **“***Nakşi***”** veya **“***Nakşibendi***”** yolu denmiş. İmam-ı Rabbani Müceddidi Elf-i Sani Ahmed-i Faruk-i Es-Serhendi hazretlerinden itibaren ona izafeten **“***Müceddidiye kolu***”** diye anılmıştır.

Bu büyük silsile çok yüksek bir mânevi cereyan ile Hz.Üstazımıza kadar gelmiştir. Efendimizden Hz.Ali (k.v.) kanalıyla gelen cehri zikir yolu (ki buna **“***velayet yolu***”** da denir) Abdulkâdir Geylanî Hazretleri zamanında zirveye çıktığı için **“***Kâdirî Yolu***”** diye anılmış ve asrımıza kadar bir çok dallara ayrılarak insanları irşâd etmişlerdir. Efendimizden neş'et eden bu iki ana kol asırlarca birbirinden ayrı kollar halinde insanları irşad etmişken, Hz.Üstazımızda yeniden birleşmiştir.

Hz.Üstazımız (k.s.)hepsinin tasarrufuna sahiptir. Nitekim **“***Kâdiri hatmi***”** ni, Abdulkâdir Geylânî Hazretlerinin **“***Evrâd-ı fethiyye***”**sini evlatlarına okuttuğu halde esas yol olarak **“***Nakşî yolu***”** nu benimsemiş ve bu yola ait usulleri, rabıta ve zikri kalbiyi evlatlarına tarif buyurmuştur. Çünkü bundaki terakki çok daha fazladır.

Bu tarihi malumattan da anlaşıldığı üzere talipler ancak vazifeli ve selahiyetli mürşid-i kâmiller vasıtasıyla Allah'ın nuruna bağlanmışlardır. Çünkü o yüksek cereyana direk bağlanmaya bizlerin manevi ampulleri mesabesinde olan letâiflerimiz dayanamaz.

Ama mürşid-i kâmiller vâsıtasıyla rabıta ile bütün silsile-i saadâtın ruhlarına oradan Efendimizin mukaddes ruhlarına ve oradan da Cenab-ı Hakk'a râcîdir ve orada son bulur.

Çünkü nur-u ilahînin ilk tecelligâhı Efendimiz (s.a.v) in ruhaniyetidir. Ondan üstazların kalbine oradan da müridin kalbine ulaşır. Hz.Üstazımızın buyurduğu gibi, **“***Meyvayı ağacın dalından veren Mevla, feyzi de sevdiği kullarının kalbinden vermektedir. Âdeti İlâhî böyledir.***”** Niçin böyledir demeye haddimiz yoktur. Hak yolunun yolcuları hep bu şekilde yâni mürşidi kâmillerin terbiyesi ile yüksek makamlara çıkmışlardır.

Devrinin en büyük âlimlerinden olan İmam-ı Gazâlî Hazretleri ilimdeki zirveden sonra tasavvuf erbabını tanıyınca kendini beğenmemiş ve oraya intisap etmiştir. El-Munkız Min'ed-Dalal isimli eserinde bunu anlatmaktadır.

Yine mezhep imamımız İmam-ı Â'zam Hazretleri çok büyük ilim ve takva sahibi olduğu halde başından geçen bir hadise neticesi aczini ve noksanlığı anlayarak silsile-i saadatımızın 4. Halkası Cafer-i Sadık (k.s.) Hazretlerine intisab eder. Ondan sonra seyri sülükünü tamamlayıp velâyetin yüce mertebelerine ulaşır. İki sene sonra irtihal eder. Vefatına yakın ise

" *Mâneviyata intisap edip mürşid-i kâmile bağlı olarak geçirdiğim şu iki sene olmasaydı Nûman helak olmuştu***"** buyurmuştu.

Hz.Üstazımız **"***Mâneviyatı inkar edenlere bunu hatırlatmalı***"** buyurur. Yine büyük âlim ve velî Seyyid Şerif Cürcâni Hazretleri de **"** *Hâce Alâüddin Attâr'ın (k.s.) hizmetine yüz sürmeyince Allah-u Teala'yı bilemedim***."** buyurmuştur.
İmam-ı Rabbani hazretleri şeyhülislam Herevi'den şöyle nakleder:[235]

" *Allah'ım evliyânı öyle bir şekilde kıldın ki, onları bilen seni buldu; seni bulamayan onları bilemedi",*

*" Onların nazarları devâdır, kelamları şifâ, sohbetleri kalbe cilâdır. Onlarla beraber oturanlar şâki olmaz onlarla ünsiyet kuranlar mahrum olmazlar. Onlar Hadis-i şerifte de buyrulduğu gibi görüldüğü zaman Allah'ı'hatırlatan kimselerdir.***"**[236]

Hz.Üstazımızın (k.s.) mübarek sözleriyle mevzumuzu bitirmek istiyoruz:
"... *Cenâb-ı Hakk'ın lütfu ile bizim silsilemize irtibat kurmaya (rabıtaya) nâil olan bir fert Cenâb-ı Hakk'a ve Resûlune husûsi ve sağlam bir bağla bağlanmış olur.*

Bu öyle bir nimettir ki zamanımızda bir fert demir pabuç giyse ömrü Nuh yaşayarak yeryüzünü dolaşsa Mevlâ muvaffak kılmadıkça böyle bir saadetle şereflenemez.

[235] (Nefahat'ul-Üns)
[236] Mektubat c.2 s.140

Böyle bir silsileye tam bağlanabilen bir kimse herhalde saâdet ehlinden sayılır (yani hakiki hidayet ve cennet ehlidir) onun hakkında Allah'ın fazlıyla şekâ (yani küfür) tasavvur olunamaz."[237]

MİSVAKIN ÂDABI BEYAN

Misvak tutunmak, islâm âdabının en şereflilerindendir. Hadis-i-şerifte :

اَلسِّوَاكُ نِصْفُ الْاِيمَانِ وَالْوُضُوءُ نِصْفُ الْاِيمَانِ

Misvak tutunmak, îmânın yarısı, abdest almak da îmânın yarısıdır, buyurulmuştur. Bir diğer hadis-i-şerifte de :

لَوْلَا اَنْ اَشُقَّ عَلَى اُمَّتِى لَاَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ عِنْدَكُلِّ وُضُوءٍ

Ümmetime meşakkatli görmeye idim, her abdestte misvak ile emrederdim, buyurulmaktadır.
Misvak ile ilgili diğer hadis-i-şerifler de şunlardır :

اَلسِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ مُجَلَّاةٌ لِلْبَصَرِ

Misvak ağzı temizler, Allahı razı kılar ve gözleri cilâlandırır.

اَلسِّوَاكُ يَزِيدُ الرَّجُلَ فَصَاحَةً

Misvak tutunmak, insanın lisanında fesahat ve belâgati ziyade kılar.

اَلسِّوَاكُ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ اِلَّا السَّامُ وَالسَّامُ الْمَوْتُ

[237] Mektuplar ve bazı mesaili mühimme Sh.12

Misvak tutunmak, ölümden başka her derde şifadır.

رَكْعَتَانِ بِسِوَاكٍ خَيْرٌ مِنْ سَبْعِينَ رَكعَةً بِغَيرِ سِوَاكٍ

Misvak kullanılarak kılman iki rekât namaz, misvaksız kılman yetmiş rekât namazdan hayırlıdır, buyurulmuştur ki, misvak tutunmakta yetmiş hassa zikrolunmuştur. Bu risalede, ancak bazıları ile iktifa olundu.

Bu cümleden olarak, misvak kullanmanın iyman ile gitmeğe sebeb olduğu, dişleri temizlediği ve diş etlerini kuvvetlendirdiği, ağız kokusunu giderdiği, balgamı söktürdüğü, basur, diş ve göz ağrılarını dindirdiği gibi, bazı faydaları sayılabilir.

Misvakın en makbulü, acılığı fazla olanıdır. Misvakın boyu bir karış ve kalınlığı serçe parmağı kalınlığında olmalıdır.

Misvakı kullanırken; serçe parmağını alt ucuna ve baş parmağı da üst tarafına koymalı, diğer parmakları ortada bulundurmalı ve misvakı bütün parmaklarla tutmaktan kaçınmalıdır. Böyle olursa, basur illetine sebep olur demişlerdir.

Misvakı kullandıktan sonra baş aşağı aşmalıdır. Çünki, nemli ve rutubetli kalırsa, dişlere zarar vereceği söylenmektedir.

Misvak kullanırken, dişlere sürülmesi sayısı tek olmalıdır. Netekim, hadis-i-şerifte :

اِسْتَاكُوا وَتَنَظَّفُوا وَاَوْتِرُوا فَاِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ وِتْرٌ يُحِبُّ الْوِتْرَ

Misvak kullanınız. Temizleniniz ve tek ediniz. Zira, Cenabı Hak tektir ve teke muhabbet ederler, buyurulmuştur.

Abdest alırken, namaza başlamadan, uykuya yatarken ve uykudan kalktığında misvak kullanmak müstehaptır. Kadınların misvakı, sakız çiğnemektir.

Sivak'ın fazileti hakkında vârid olan sahih Hadîsler ve İmamların bu hususstaki görüş farkları;

îlim adamları SÎVAK hakkında birtakım farklı görüşler meydana

koymuşlardır. Bazısına göre sivak, dinî sünnetlerden biridir. Bazısına göre ise, namaz ve orucun sünnetlerindendir. Dinî sünnetlerdendir diyenlerin görüşü daha kuvvetlidir. Nitekim bunun böyle olduğu İmam Ebû Hanîfe'den (r.a.) rivayet edilmiştir. Ayrıca buna delâlet eden bir nice hadîsler de vardır. Bunlardan bir kısmını naklediyoruz : «Dört husus var ki peygamberlerin sünnetlerindendir: Sünnet olmak, sivak kullanmak, güzel koku sürünmek ve evlenmek.» «On husus doğuştan insana lüzumludur..» bu hadîsi rivayet eden Hazret-i Âişe (r. Anhâ) bu on şey arasında sivak'ı da zikretti.
«Temizlik dörttür: Bıyıkları (ağız içine girmiyecek) şekilde kesmek, koltuk altlarını traş etmek, tırnakları kesmek, sivak kullanmak.» Buhârî'nin kendi tarihinde Muğayre el-Asbahî'den (r.a.) yapmış olduğu rivayette, Hz. Muğayre diyor ki: Öncü ya da keşif kolu arasında bulunuyordum, Resûlüllah (s.a.v.) Efendimiz bize sivak takdîm ederek buyurdu ki: Bununla dişlerinizi temizleyin! «Ne güzeldir zeytin ağacından olan sivak! Çünkü o mübarek bir ağaçtır; ağzın kokusunu güzelleştirir, kötü kokuyu giderir. O hem benim, hem de benden önceki peygamberlerin silkidir.» «Sizden biriniz gece kalktığında sivak kullansın. Çünkü gece kalkıp namaz kılmak istediğinde bir melek ona gelip ağzını onun ağzına dayar, onun ağzından ne çıkarsa mutlaka meleğin ağzına girer.» Evzaî (r.a.) diyor ki: Sivak, abdestin yarısıdır. Onun en çok arzulandığı zaman namaza kalkılmak istenildiğindedir. Abdeste kalkılırken de durum yine böyledir. Kur'ân okurken, uykudan kalkarken de sivake ihtiyaç vardır Muhit sahibi ve başka ilim adamları, sivakin vaktinin, abdest alınacak vakit olduğunu söylemişlerdir. Çünkü Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre: Sivak dinin sünneti olarak belirlenmiştir. Bu bakımdan sivak kullanmak için her vakit ona uygun ve eşittir. Kifâyetü'l-Müntehî'de, abdestten önce sivak yapılması belirtilmiştir, imam Şafiî'ye göre, namaza kalkındığında, abdest alındığında ve ağız tadının değiştiği hallerde sivak kullanmak sünnettir.

Buhârî'nin Ebû Hüreyre'den (r.a.) yaptığı rivayette, Resûlüllah (s.a.v.) Efendimiz buyurdular ki: «Ümmetime zorluk ve sıkıntı getirmemiş olsaydı, sivak ile emrederdim.» Diğer bir rivayette: Her namaz için sivak ile emrederdim., buyurulmuştur. Nesâî'nin yapmış olduğu rivayette ise, «Her abdest alınırken sivak ile emrederdim..» buyurulmuştur. Aynı rivayeti el-Hâkim ve îbni Huzeyme de yapmışlardır. Ebû Huzeyfe'nin (R.A.) anlattığına göre; Resûlüllah (S.A.V.) Efendimiz gece ibâdete

kalkınca ağzını iyice yıkardı. Kuşeyrî'nin Ebû Derdâ (R.A.) Hazretleri'ne isnad ederek naklettiği hadîste ise şöyle buyuruluyor : «Sivak'a gerekli olun! Çünkü sivak'ta yirmi dört haslet vardır; bu hasletlerin en üstünü Allah'ı hoşnud etmek ve namazın faziletini yetmiş kat artırmaktır.»

Diğer bir hadîste şöyle buyuruluyor :

«Sivak ile kılınan namaz, sivaksiz kılınan namazdan yetmiş kat üstündür.»

îmam Nesâî, sivakin oruçluya zeval vaktinden sonra müstehab olduğuna şu hadîsin umum ifâde eden manasıyla istidlal etmiştir: «Ümmetime zahmet, sıkıntı olmamış olsaydı, her namaz için sivak ile emrederdim.» Her namazdan maksad, farz, vâcib ve nafile olan bütün namazlardır. Aynî'de de aynı hususa yer verilmiştir. Hidâye sahibi diyor ki: Sivak müstehabdır. Şeyh Kemalüddîn bin Hümam sivakin müstehab olduğuna, sünnet olmadığına, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in buna abdestte devam ettiğine dair bir hadîsin vârid olmadığını delîl getirmiştir. Buhârî'de bunu talikan zikretmiş ve sivakin abdest alırken müstehab olduğu görüşünü daha hak bulduğunu söylemiştir. Diyebilirim ki: Sivakin vücûbuna mani', meşakkattir. O kaide bu husus onun sünnet olduğuna bir işaret sayılır.

Nitekim Hazret-i Âişe Validemiz (R. Anhâ) diyor ki: Biz Resûlüllah (s.a.v.) Efendimiz'in sivakini, abdestini, temizliğini sayar dururduk. Allah dilediğini ona gönderir, o da sivak kullanır, afcdest alırdı. Sonra namaz kılardı. Bu da belirtilen hususların Besûlüllah'ın âdetlerinden olduğunu gösterir. Ancak denilebilirki: Bu O'nun uykudan uyandığındaki âdetidir, her abdest aldığındaki âdeti değildir. Bütün bu görüşlerle beraber konuyu işleyenler bunu âdâbdan saymışlardır ki bunda tesamüh vardır. Meğer ki bu âdâbdan müstehabbı içine alan bir mâna fasdedilmiş olsun. Nitekim Şerh-i Kebîr'de de bu husus böyle belirtilmiştir. Hanefî imamlarına göre zevalden sonra oruçluya sivak mekruhtur. Ama daha sahih olan tesbîte göre îmâm-ı A'zam yanında mekruh olmadığıdır. îmam Mâlik'e göre de böyledir. Nitekim Şir'a adlı kitapta da bu husus belirtilmiştir. îmam Ahmed ye Taberânî'nin naklettiklerine göre, üç şey Peygamber (sav.) Efendimiz'e vâcib iken O'nun ümmetine tetavvu' olmuştur:

Vitir namazı, sabahın iki rek'at sünneti ve iki rek'at kuşluk namazı. Ayrıca Resûlüllah'a has olan hususlardan biri gece namazı, diğeri sivak idi. Gece namazı hakkında Kur'ân-ı Kerim'de buyuruluyor ki: «Ey Muhammed Geceleyin uyanıp, yanlız sana mahsus olarak fazladan

namaz kıl. Belki de Rabbin seni övülecek bir makama yükseltir.»

Şöyle ki bu namaz ya farz namazlar üzerine bir fazlalık, 7« da vâcib olarak bir fazilettir.. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e… Sivake gelince: Âlimler, bunun için Ebû Davud'un Abdul- lah bin Ebî Hanzele'den rivayet ettiği şu hadîsle istidlal etmişlerdir: «Resûlüllah (s.a.v.) Efendimiz her namaz için —abdestli bulunsun bulunmasın— bir abdest almayı emretti. Bu külfetli olunca, her namaz için sivak kullanmayı emretti..» Sivakin Peygamber Efendimiz'e vâcib olmadığını iddia edenler ise îbni Mâce'nin Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayet ettiği şu hadîsle istidlal etmişlerdir: «Cebrail (a.s.) ne kadar bana geldiyse mutlaka sivak ile tavsiyede bulundu. O kadar ki hem bana, hem de ümmetime farz kılınmasından endişe ettim..»

Ahmed bin Hanbel'in Vasile bin Aska'dan (r.a.) yapmış olduğu rivayete göre, Resûlüllah (s.a.v.) Efendimiz buyurdular ki:

«Sivak ile emrolundum. O kadar ki üzerime farz kılınacağından endişe ettim!.»

Bu hadîsin isnadı hasendir. Aynı husus Mevâhib-i Ledün-niyye'de de nakledilmiştir.[238]

MÜMİN OLAN KİMSELERDEN HACET İSTEMENİN ÂDABINI BEYAN

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Mü'min olan kimse; Cenabı-Hakka sığınmalı, her işini Allah'a bırakmalı ve insanların ellerinde bulunan dünya malına tamah etmekten el çekerek, gözü tok bulunmalıdır. Böyle hareket eden kimseleri, bu yüksek ahlâklarından dolayı Cenabı-Hak aziz eder ve bütün mahlûkatı kendisine muhtaç kılar.

İnsanların ellerinde bulunan şeylere tamah etmek ve insanlara yüz suyu dökmek, büyük bir fitne ve belâ olup, kızıl ölümden de şiddetlidir. Kendisini iffetli tutan kimseyi, Cenabı-Hak iffetlendirir. Halka karşı gözü ve gönlü tok olanı, Allah zengin eder.

Hadis-i-şerifte :

[238] **Sırlar Hazinesi S:148**

مَنِ اسْتَعَفَّ اَعَفَّهُ اللّٰهُ وَمَنِ اسْتَغْنَى اَغْنَاهُ اللّٰهُ

Afif (*haram ve çirkin şeylerden kaçınmak*) olan kimseyi, Allah iffetlendirir(*dünyevi şehvetlerden , isteklerden beri kılar*). Gözü tok olanı Allah zenginleştirir**,** buyurulmuştur.

Kıyamet gününde, bazı kimseler kabirlerden kalkarlar, kuşlar gibi uçarlar ve cennette nimetlere ererler. Melekler onlara sorarlar :

— Siz hesap, kitap ve mizan gördünüz mü?

— Bunlardan hiç birisini görmedik, derler. Melekler tekrar sorarlar :

— Siz kimlersiniz? Dünyada ameliniz ne idi?

— Biz, Muhammed aleyhisselâmın ümmetindeniz. Dünyada, gizli yerlerde günah işlemekten sakınır, Allah'tan haya ederdik. Cenabı-Hakkın verdiği rızka kanaat eder, insanlara yüz suyu dökmez (*onurunu sarsacak kadar çok yalvarmak*), onlardan hiç bir şey istemezdik, diye cevap verirler.

Bir diğer hadis-i-şerifte :

مَنْ يَتَكَفَّلُ اَنْ لَا يَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا اَتَكَفَّلُ لَهُ بِالْجَنَّةِ

Bir kimse, insanlardan bir şey istememek için nefsine kefil olursa, Ben de o kimseye cennet için kefil olurum,buyurulmuştur.

Sevbân radıyallahu anh hazretleri, nefsine kefil olup bir kimseden bir şey istememeğe o kadar gayret ederdi ki, hayvanına binmiş giderken, elinden kamçısı düşse, iner kendisi alır, gelip geçenlerden dahi istemezdi.

Fakat, ihtiyaç fazla olur ve daha fazla gözü tok ve utangaç kalmak mümkün olmazsa; bir kimseye hacetini arzetmek gerekir ki; bunda da âdâb olan şudur :

Önce, abdest alıp iki rekât namaz kılmalı ve hacetini Cenabı-Hakka arzetmelidir. Hacet istemekte, perşembe gününü ganimet bilmelidir. Daha sonra Âl-i-İmran sûresinin sonundaki :

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

Ey iyman edenler! Sabredin ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin. Sınır boylarında cenge hazır olun. Allahu teâlâ'dan korkunuz ki, felah bulaşınız.*Âl-i-İmran sûresi: 200*
âyeti celilesiyle,
Âyet-el-kürsi,

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اَلْحَیُّ الْقَیُّومُ لَا تَاْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِی السَّمٰوَاتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِی یَشْفَعُ عِنْدَهُ اِلَّا بِاِذْنِهِ یَعْلَمُ مَا بَیْنَ اَیْدِیهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا یُحِیطُونَ بِشَیْءٍ مِنْ عِلْمِهِ اِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِیُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَلَا یَؤُدُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِیُّ الْعَظِیمُ

Allah Teâlâ ki, O'ndan başka bir mabut yoktur. Hayy-ü Kayyûm olan O'dur. O'nu ne uyuklama ne de uyku tutmaz. Göklerde ne varsa yerde ne varsa, hep O'nundur. O'nun izni olmaksızın O'nun yanında şefaat edecek olan kimdir? O, mahlukatının geçmişleri ve gelecekleri ne varsa hepsini bilir. Ve O'nun mahlukatı, O'nun dilediğinden başka O'nun malumatından bir şeyi ihata edemezler. O'nun kürsüsü göklerden ve yerden daha geniştir. Göklerin ve yerin hıfzı O'na ağır gelmez. Ve en yüce ve en ulu olan da ancak O'dur.[239]

İnna Enzelnahü,

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِی لَیْلَةِ الْقَدْرِ ۞ وَمَا اَدْرٰیكَ مَا لَیْلَةُ الْقَدْرِ ۞ لَیْلَةُ الْقَدْرِ خَیْرٌ مِنْ اَلْفِ شَهْرٍ ۞ تَنَزَّلُ الْمَلٰئِكَةُ وَالرُّوحُ فِیهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ اَمْرٍ ۞ سَلَامٌ هِیَ حَتّٰی مَطْلَعِ الْفَجْرِ

[239] Bakara suresi 255. ayet

ve Fatiha-i-şerife:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ * مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ * اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ * اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ * صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ *

Hamd , Âlemlerin Rabbi , Rahmân , Rahîm , hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) mâliki Allah'a mahsustur. (Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil.
okumalı

Salâvat-ı-şerife:

اَللهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تُنْجِينَا بِهَا مِنْ جَمِيعِ الْاَهْوَالِ وَالْآفَاتِ وَتَقْضِى لَنَا بِهَا جَمِيعَ الْحَاجَاتِ وَتُطَهِّرُنَا بِهَا مِنْ جَمِيعِ السَّيِّـئَاتِ وَتَرْفَعُنَا بِهَا عِنْدَكَ اَعْلَى الدَّرَجَاتِ وَتُبَلِّغُنَا بِهَا اَقْصَى الْغَايَاتِ مِنْ جَمِيعِ الْخَيْرَاتِ فِى الْحَيَوةِ وَبَعْدَ الْمَمَاتِ اِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Allah'ım, Efendimiz Muhammed'e ve ehl-i beytine bizi bütün korku ve âfetlerden kurtaracağın, bütün ihtiyaçlarımızı göndereceğin, bütün günahlarımızdan temizleyeceğin, nezdindeki derecelerin en yücesine yükselteceğin, hayatta ve ölümden sonra bütün hayırların nihayetine ulaştıracağın şekilde rahmet eyle. Muhakkak sen her şeye kadirsin.

getirmeli ve insanlar arasında, . soyu sopu temiz, Allah'tan korkan takvâ sahibi bir kimseye giderek halini arzetmelidir. Netekim, hadi"s-i-şerifte :

اُطْلُبُوا الْحَوَايِجَ اِلَى ذَوِى الرَّحْمَةِ مِنْ اُمَّتِى تَرْزُقُوا وَ تَنْجَحُوا فَاِنَّ اللّٰهَ يَقُولُ رَحْمَتِى فِى ذَوِى الرَّحْمَةِ مِنْ عِبَادِى وَلَا تَطْلُبُوا الْحَوَايِجَ عِنْدَ الْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ فَلَا تَرْزُقُوا وَلَا تَنْجَحُوا فَاِنَّ اللّٰهَ اِنَّ سَخَطِى فِيهِمْ

Hacetinizi, ümmetimden merhametli kimselerden isteyiniz ki, maksudunuza nail ve merzuk olursunuz. Zira, Cenabı-Hak : (Benim rahmetim, kullarımdan merhametli olanlaradır) buyurmuştur. İhtiyacınızı, kalpleri kara olan kimselerden istemeyin... Maksadınıza nail ve merzuk olamazsınız. Zira, Cenabı-Hak : (Benim gazabım, onların üzerindedir), buyurmuştur, denilmektedir.

Eğer, böyle soyu sopu belli, zühd ve tekva sahibi kimse yoksa, insanlar arasında mürüvvetleriyle tanınmış olanlardan, o da yoksa yüzlerinde nûr eseri bulunan, halka yardım etmek isteyen, edemediği zamanlarda üzülen kimselere hacetini arzetmelidir.

Hacet istenen kimsenin yüzüne karşı, onu methetmemeli ve hele dalkavukluk ve yaltaklıktan kaçınmalıdır. Eğer, haceti görülüyorsa, Cenabı-Hakka hamd etmeli ve o şahsa da dua eylemelidir. Eğer, işi görülmezse o kimseyi suçlamamalıdır.

Bir kimsenin gayet zor bir işi olsa veya borçlansa, bin kerre :

لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

Allah’ü teâlaya isyandan dönmek ve Allah’ü teâlaya itâat üzere bulunmak ancak; Allah’ü teâla’nın inâyeti, hidayeti ve tevfîgi iledir.
dese, Cenabı-Hak, o kimsenin bütün güçlüklerini kolaylığa çevirir.

Netekim:

اِنَّ مَنْ عَسَرَ عَلَيهِ اَمْرٌ وحَمَلَ دَيْنًا فَقَالَ اَلْفَ مَرَّةٍ لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ سَهَّلَ اللّٰهُ عَلَيهِ ذَلِكَ

Hadis-i-şerifte de böyle buyurulmaktadır.[240]

HURMA HAKKINDA MALUMAT

Hadisi Şerifte, Peygamber Efendimiz (s.a.v) , Adem Aleyhisselam yaratıldığı zaman çamurunun artan kısmından «Hurma» nın yaratıldığını beyanla, ona saygı ve sevgiye işaret ederek; onun ademoğlunun ammetesi (halası) olduğunu haber veriyor.

Oruç tutanların, mümkün olduğu taktirde iftarlarının hurma ile açmalarını zira hurmada bereket olduğunu beyan ediyor. Hatta karnı tok olduğundan sahur yemeği yemek istemeyenlerin sahurun feyiz ve bereketine nâiliyyet için mutlaka kalkıp hiç değilse bir hurma yemelerini buyuruyor.

Cennet gençlerinin Efendilerinden olan hazreti Hasan Radıyallahü Anh doğduğu zaman Peygamber Efendimiz sallallahü aleyhi ve Sellem onun damağına yumuşak hurma sürmüştü.

Esma Binti Ebu Bekir derki; "Ben, gebelik müddetimi doldurup Mekke'den muhacir olarak çıkıp Medine'de Küba'ya indim Abdullah orada dünyaya geldi. Onu getirip, Rasulüllah'ın kucağına koydum. Pasûlüllah bir hurma istedi. Onu çiğneyip çocuğun ağzına verdi. oğlumun midesine ilk giren şifalı şey, Rasûlullah'ın bu çiğnemi oldu. Rasûlüllah, çiğnediği hurmayı çocuğun damağına sürdükten sonra O'na bereket duası da yaptı. Abdullah, Medine'de muhacir Müslüman aileleri içinde ilk doğan çocuktu."

[240] *Mecmâ'û Âdâb s:171 — Mefâtih-ül-Cinân*

Yahudiler hicret eden müslümânlara sihir yaptık artık onların dünyaya çocukları gelmeyecek diye propaganda yapmışlardı. ve bu müslümanlarırn moralini çok bozmuştu. Abdullah'ın doğmasıyla onların sihirlerinin tutmadığı, tutmayacağı ortaya çıktı. Bu doğumdan sonra müslümanlar sevinip bayram ettiler.

Eserde varid olduğuna göre üzerinde hurma çekirdeği bulunan kimseye cin musallat olamaz.

Eshab-ı Kiram'dan Abdullah îbni ömer (r.a) der ki: Rasûlüllah (s.a.v) "Ağaçlardan bir ağaç varki yaprağı dökülmez, o ağaç mü'min ve müslumanın misâli, benzeridir. Nedir o? Söyleyiniz bana." diye sordu. Oradakiler, kırlarda ki ağaçları birer birer saymaya başladılar. Bunun, hurma ağacı olduğu hatrıma geldiyse de oradakilerin en küçüğü olduğum için sustum. Söylemeye utandım.

"Ya Rasûlüllah! Sen bize söyle, nedir bu ağaç?" dediler
Rasûlüllah (s.a.v) de;
"0, hurma ağacıdır." buyurdu.

1957 senelerinde, "Dinde Reform" isimli bir mecmua ıkaran Osman Nuri Çerman adında emekli bir öğretmen, mecmüâsında;

"İrticai bir meyve olan hurma ağacının Türkiyeden kökeni kazınmalı " diyordu.

Avrupalı, gayrimüslimlerin bile süs nebatı diyerek çok sevdikleri, memleketlerinin gayri müsait iklimine rağmen saksılara koyup evlerinde, dairelerinde,iş yerlerinde bulundurdukları cennet meyvesini istemeyen o, içi bozuklara rağmen biz bahçelerimize dikelim.

istifade etme yollarının araştırılması gibi konularla ilgili faaliyetler yapılır.

Hurma ağaca, çok nazlı bir ağaçtır. Bakımı da öyle kolay bir şey değildir. Çok ihtimam ister aynı zi ruhlar gibi hassastır, duygusaldır. Bir çocuk bakımı gibi dikkat etmek gerekir. Aşağıda bu konuya değineceğiz.

Hurma ağacının ismi Arapça'da **"nahle"** dir.(Hı harfi ile)

Allâme Nimetullah Cezâiri Envârun Nu'mâniye adlı kitabında bunu zikreder.

Allah'ü Teâlâ Meleklere Hazreti Âdem'i yaratacağı zaman Hazreti Âdem'in toprağını bir eleğe koymalarını emretti. Koydular ve elediler. Saf ve ince olanından Hazreti Âdem yaratıldı. Elekte geriye kalan kısımdan da hurma yaratıldı.

Hurma ve insan arasındaki benzerlik;

Hurma ile insanoğlu arasındaki ilginç benzerlikler Altınburç Yayınevi'nin çıkarttığı "Çölden Gelen Şifa, Hurma" adlı kıtapta tarihinden sağlığa faydalarına, islam dinindeki rolünden botanik özelliklerine dek hurma ağacıyla ilgili oldukça ilginç bilgiler alıyor.

Bu bilgiler içerisinde en dikkat çekenlerinden biri hurma ağacı ile insan arasındaki benzerlikler:

İşte Mehmet Altan imzalı kitaptan insan ile hurma arasındaki benzerlikler ve hurmanın faydaları;

Hurma ağacı ile insan arasında sıkı bir benzerlik bağı vardır Zaten onlar aynı çamurdan yaratılmıştır. Dolayısıyla benzerlik veya akrabalık Adem Aleyhisselam daha çamurken başlamıştı. Bu benzerlikleri şöyle sıralayabiliriz.

-İnsan da hurma da dik ve geniş bir gövdeye sahiptirler.
-İkisinde de erkeklik ve dişilik vardır.
-İkisi de ancak döllenme ile çoğalır ve meyve verir.
-Erkeklik poleni kokusuyla insanın meni kokusu aynıdır.
-İkisinin de kafaları kesildiğinde ölürler.
-İkisinin de' kalbi kuvvetli bir darbeye maruz kalırsa ölürler.
-İnsanın cismindeki kıllar ve saçlar gibi hurma ağacında da lif vardır.
-İnsanın şiddetle suya ihtiyacı olduğu gibi onunda çok bol suya ihtiyacı vardır.

-Ömrü ortalama insan ömrü kadardır.
-Yavrulaması insanın ortalama yavru adedine denktir.
-Gençlik ve ihtiyarlık yaşları da insanın yaşlarına benzer.

SÜNNET-İ SENİYYEYE TAM MÜTÂBEAT

Dînî ve dünyevî saadetlerin başı ve aslı , peygamber efendimiz (s.a.v)'in sünnet-i seniyyelerine tabi olmaktır. Dînî ve dünyevî bütün huzursuzlukların , fesatların aslı da rasûlullah'ın sünnetine muhâlif olarak hareket etmektir. Yolumuz *ehl-i sünnet ve'l-cemaat* yoludur.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaatin şiârı yani özelliği : sünnetle sabit olan şeylere sımsıkı sarılmak , onunla amel etmek , insanları ona davet etmek, ehl-i bid'atin kelâmına kulak vermeyip onlara meyl etmemektir.

Peki sünnet nedir?

Sünnet; rasûl-i ekrem (s.a.v)'in bizzat işlediği , yapmaya teşvikte bulunduğu veya ashabdan birini işlerken görüp men etmediği amellerdir.

- *Silsile-i sâdât'ımızın* 15. Muhammed bahâüddin nakşibend (k.s.) Buyuruyor ki: bu yol hüvesi hüvesine Rasûlullah (s.a.v)'in ve Ashâb-ı kiramın yoludur.

Cenâb-ı zülcelâl velkemâl Hazretleri al-i imran suresinin 31. Ayeti kerimesinde:

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

De ki : eğer allah'ı seviyorsanız bana tabi olun, uyun ki , allah da sizi sevsin ve günah-larınızı bağışlasın.

Yine cenâb-ı hak ahzab suresinin 21. Ayeti kerimesinde:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ

Allah'ın rasûlünde sizin için , allah'ı ve ahret gününü ümit edenler için güzel bir örnek vardır.

Yine cenâb-ı hak nisa suresinin 80. Ayeti kerimesinde:

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ

Rasûle itaat eden allah'a itaat etmiş olur.

Rasûlullah (s.a.v) efendimiz buyuruyorki:

فَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْئٍ فَاجْتَنِبُوهُ ، وَإِذَا اَمَرْتُكُمْ بِاَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ

Size bir şeyi yasaklarsam ondan kaçının. Emrettiğimi de gücünüz yettiği ölçüde yapın.

Yine rasûlullah (s.a.v) efendimiz:

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رضى الله عنه اَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و سلم قَالَ: كُلُّ اُمَّتِى يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ أَبَى قِيلَ : وَمَنْ يَأْبَى يَا رَسُولَاللهِ ؟ قَالَ: مَنْ اَطَاعَنِى دَخَلَ الْجَنَّةَ ، وَمَنْ عَصَانِى فَقَدْ أَبَى رواه البخارى

Ebu hureyre (r.a)'dan rivayet edildiğine göre rasûlullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur: **kaçınanlar dışında ümmetimin tamamı cennete girer**. Ya rasullah kim kaçınırki? Denildi. **Bana itaat eden cennete girer , bana asi olanda kaçınmış demektir**. Buyurdu.
Yine rasûlullah (s.a.v) efendimiz:

لَا يُؤْمِنُ اَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هَوَاهُ تَبْعاً لِمَا جِئْتُ بِهِ

Sizden her hangi biriniz , hevâ ve istekleri , getirdiğim şeye yani islam dinine kitap ve sünnete tabi olmadıkça hakiki manada iman etmiş olmaz.

Yine rasûlullah (s.a.v) efendimiz:

مَنْ ضَيَّعَ سُنَّتِى حَرُمَتْ عَلَيهِ شَفَاعَتِى

Her kim sünnetimi ona ittiba' etmemekle zâyi' ederse o kimse üzerine şefaatim haram olur.

Yine rasûlullah (s.a.v) efendimiz buyuruyorki:
herkes sevdiği ile beraber olacaktır. Peki bu sevgi nasıl olur? Kişi seviyorum demekle sevmiş olurmu? Bunu yine rasûlullah (s.a.v) efendimiz izâh buyuruyor.

مَنْ اَحْيَى سُنَّتِى فَقَدْ اَحْيَانِى ، وَمَنْ اَحْيَانِى فَقَدْ اَحَبَّنِى ، وَمَنْ اَحَبَّنِى كَانَ مَعِى فِى الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Her kim ittiba' etmekte sünnetimi ihya ederse , beni ihya etmiş olur. Beni ihya eden kimse , muhakkak beni sevendir. Beni sevende kıyamet gününde cennette benimle olacaktır.
Şu halde: hastalıkta ve sağlıkta , korkuda ve emniyette , vatanında veya seferde kısacası hiçbir halde rasûlullah (s.a.v) efendimiz'e uymayı terk etmeye cevâz yoktur.
Yine rasûlullah (s.a.v) efendimiz buyuruyorki:

مَنْ حَفِظَ سُنَّتِى اَكْرَمَهُ اللهُ تَعَالَى بِاَرْبَعِ خِصَالٍ

١ـ اَلْمَحَبَّةُ فِى قُلُوبِ الْبَرَدَةِ

٢ـ وَالْهَيْبَةُ فِى قُلُوبِ الْفَجَرَةِ

٣- وَالسَّعَةُ فِى الرِّزْقِ

٤- وَالثِّقَةُ فِى الدِّينِ

Her kim , benim sünnetimi muhafa ederse , allah (c.c) ona dört haslet ile ikramda bulunur.
1-sâlihler , âbidler ve velilerin gönlünde o kimseye karşı sevgi;
2-fâcirlerin kalbinde heybet;
3-rızıkta genişlik ve bereket;
4-dinde kendisine güven ve itimad.[241]

- Bir şahıs vefatından sonra *cüneyd-i bağdadi* hz'ni rüyasında görür ona halinden sorar. Cüneyd-i bağdadi hz'leri cevap olarak:

طَاحَتِ الْعِبَارَاتُ وَفَنِيَتِ الْإِشَارَاتُ وَمَا نَفَعَنَا اِلَّا رُكَيْعَاتٌ رَكَعْنَاهَا فِى جَوْفِ اللَّيْلِ

İbareler ve işaretler yok oldu. Bize gecenin ortasında kıldığımız birkaç rekât namazdan başka hiçbir şey menfaat vermedi.

İmam-ı rabbanî (k.s) hz. Bu ibareyi naklettikten sonra şu nasihatte bulunur:

Öyle ise peygamber efendimiz (s.a.v) ve onun hulefa-i râşidinine (Hz . Ebu Bekir, Hz . Ömer, Hz . Osman, Hz . Ali) mütabaata sımsıkı sarılınız. Söz, amel ve itikat olarak onun şeriatına muhalefet etmekten sakınınız. Çünkü birincisi (şeriata mütabaat) berekettir. İkincisi (şeraite muhalefet) uğursuzluk ve bereketsizliktir.
Yine imam-ı rabbanî (k.s) hz. Şöyle buyurdu:

"kişinin fazileti. Peygamber efendimiz'in (s.a.v.) sünnetine tabi olmaya, meziyet ise onun (s.a.v.) şerîatıyla amel etmeye bağlıdır. Peygamber efendimiz'in (s.a.v.) sünnetine uyarak gün ortasında uyumak

[241] Ruhul beyan tefsiri

(kaylule yapmak) onun sünnetine uymaksızın binlerce geceyi ihya etmekten daha faziletlidir. Yine ramazan bayramı gününde -dinin emrettiği gibi- oruç tutmayıp dine uygun olmayacak şekilde ebediyen oruç tutmaktan daha faziletlidir. Allâhü teâlâ'nın emrine uyarak bir habbeyi infak etmek, nefsin arzusuna uyarak altından bir dağı infak etmekten daha faziletlidir." [242]
Hadis-i şerif'te şöyle buyrulmuştur:

عَلَيكُمْ زَمَانٌ لَا يَكُونُ فِيهِ شَيْئٌ أَعَزَّ مِنْ ثَلَاثٍ دِرْهَمٌ حَلَالٌ اَوْ اَخٌ يُسْتَأْنَسُ بِهِ اَوْ سُنَّةٌ يُعْمَلُ بِهَا

Sizin üzerinize öyle bir zaman gelecekki o günde şu üç şeyden daha kıymetli hiçbir şey olmayacak bunlar:

- **Helal para**
- **Kendisiyle ünsiyet kurulabilen kardeş**
- **Kendiyle amel olunan sünnet.**[243]

Nüzhet'ül-kulûb isimli kitapta anlatılır;

Harun er-reşîd'in oğlu me'mûn bir gün vezirine şöyle der: «halk arasına karış ve onlardan işittiklerinden acâip şeyleri konuştuklarını bana ulaştır.» vezir gider, yolda yaşlı bir kadına tesadüf eder. Kadın: «**şu anda arzu ettiğiniz şeye kavuştunuz**» der. Vezir kadının bu sözüne hayret eder. Oradan gider; eli ayağı ve gözü olmayan bir adama gelir. Adam: bu kadın benimle alay etti der. Vezir, döner o kadına gelir ve haber verir. Kadın şöyle der: «**melik onun azasına değil lisanına veyanındaki acaip şeylere muhtacdır.** » vezir, azası olmayan o adamın yanına gelir.haydi der ve onu devesinin üstüne koyup halife me'mun'un huzuruna getirir.
Adam: **ey melik, istediğini sor**, **der.**
Halife: «**ey ihtiyar! Doğuştanmı böylesin, yoksa sana bir bela mı isabet etti?**» der.

[242] c:1-m:114
[243] teberâni

Adam anlatır: «ya emirelmü'minin! Vaktiyle ben insanların durumu en iyi olanı ve en zengini idim. Bir gemim vardı. Bir gün yüz kadar müslüman ile beraber denizde iken, büyük bir fırtına ya yakalandık. Gemi karaya çarptı, parçalandı. Bütün insanlar boğuldu. Ben bir tahtanın üzerinde kaldım. Dalgalar bana sağdan ve soldan çarpmaktaydı. Nihayet, karşıma bir dağ çıktı. O dağda da bir oyuk bulunuyordu. Su beni o oyuğa götürdü. Allah'ın dilediği bir müddet orada karanlıkta kaldım. Sonra karaya çıktım. Çıktığım kara (arz), bizim arzdan hayırlı bir sarı arzdı .orada allah'a tevhid ve tesbihde bulunup iki rekat namaz kıldım. Önüme baktığımda kendimin bir sarayda olduğunu gördüm. O tarafa yöneldim. Sarayın önünde içinde berrak su bulunan bir havuz **vardı. Havuzun üstünde de direğe asılı bir insan bulunuyordu. Direk de yanmaktaydı.**
Asılan şahıs ise **«rahman ve rahim olan allah hakkı için bana su verin»** diye bağırıyordu.
Bunun üzerine ben korktum ve merhamet duyup asılan adama: **«al şu sudan iç, dedim.»** arkasından bir ses **«ey allah'ın kulu allah'ın düşmanına su içirmek mi istiyorsun?»** dedi. Korktum ve ona su içirmekten vaz geçtim. Sarayın içine girdim, baktım, orada bir çukur, içinde birtakım kimseler ateşte yanıyorlar ve **rahman ve rahim olan allah'ın adıyla bizi buradan çıkarın,** diye bağırıyorlardı.
İstedim ki, onları çıkarayım, yine önceki gibi bir ses duydum ve çıktım. Bu sefer asılı adama su vermek istedim. Bu arada şöyle denildi: **«seni nehyettik, uyanmadın. Bundan sonra azalarını gidermekle cezalandırdık. O anda düştüm bir müddet baygın kaldım. Sonra ya cehennemde daimi kalacaksın, ya da yarım azalarınla yaşayacaksın ikisinden birini seç denildi. Ben de'âzalanmla kalacağımı, ebedî ateşte yanmak istemediğimi söyledim. Sonra sordum. Şu cezalı ve yananlar kimler idi?»**

Denildi ki: **«*o ve yananlar resûlüllah'ın sünnetini terk edenlerle onun emirlerini ve nehiylerini hafife alanlardır. Bunlar bu hal üzere iken öldüler ve kıyamete kadar böyle azap olunacaktır*.** [244]

İmam-ı azam hazretlerinin (r.h) sünnete bağlılığı;

[244] **Nüzhet'ül-kulûb**

İmam-ı azam ebu hanife (r.h) medine-i münevvere de iken ebü cafer muhammet bâkır (k.s) (**ebû cafer muhammed bâkır (r.h.)Kimdir ?**
Ebû cafer muhammed bâkır (r.h.) İmam câfer-i sâdık hazretlerinin babasıdır.
Hazreti hüseyin efendimizin torunu. İmam zeynelabidin hazretlerinin oğludur.
Tâbiiyndendir. Büyük islam alimi ve çok büyük kerametlerin sahibi büyük bir velidir.
676‘ da medine-i münevvere’de doğdu. 731 ‘de yine medine-i münevvere’de vefat etti**.)**
onu karşıladı. Ebu hanifeye "siz kıyas yaparak ceddim muhammet mustafa (s.a.v)'in dinini ve hadislerini değiştiriyormuşsunuz." dedi.ebu hanife (r.h) "böyle yapmaktan allah'a sığınırım." dedi ve "sen layık olduğun yere otur.bende layık olduğum yere oturayım dedi.çünkü benim size ashab-ı kiramın; ceddiniz muhammet mustafa (s.a.v)’e gösterdiği hürmet gibi hürmetim vardır." dedi.ebu cafer oturdu. Ebu hanifede diz çöküp önüne oturdu.’’ebu cafere size birkaç sual soracağım’’, bana cevap verirmisiniz dedi ve birinci olarak şunu sordu:
1-erkek mi daha zayıftır kadın mı?
Ebu cafer: tabi ki kadın dedi.peki mirasta erkeğin hissesi kaçtır kadının hissesi kaçtır? Diye sual etti.
Ebu câfer: erkeğin iki kadının bir hissesi var dedi.
Bunun üzerine ebu hanife bu; ceddin muhammet mustafa (s.a.v)'in kavlidir.şayet ben ceddinizin dinini değiştirmiş olsa idim erkeğe bir kadına iki hisse verirdim.çünkü kadın daha zayıftır.
İkinci olarak:
2-namaz mı daha faziletli oruç mu? Diye sual etti.
Ebu câfer: namaz daha faziletlidir dedi.
Ebu hanife bu; ceddinizin kavlidir. Eğer ben ceddinizin dinini değiştirseydim. Kıyasa göre kadının hayızdan sonra orucu değilde namazını kaza etmesini emir ederdim dedi.
Üçüncü olarak:
3-idrar mı daha necis yoksa menî mi? Diye sordu.
Ebu câfer: idrar diye cevap verdi.
Bunun üzerine ebu hanife şayet ben ceddinizin dînini değiştirmiş olsaydım kıyas ile idrardan sonra gusül edilmesini, menîden sonra

abdest alınmasını emir ederdim. Çünkü idrar meniden daha necistir. Ben kıyas ile ceddinizin dinini değiştirmekten allah'a sığınırım. Dedi.
Dördüncü olarak:
4-mesihde mestlerin altı mı mesih edilir yoksa üstümü? Diye sordu.
Ebu câfer: üstüne mesih yapılır dedi.
imam-ı azam hazretleri eğer kıyas ile amel etseydim mestlerin altı kirlendiği için üste değil alta mesih ile emir ederdim dedi. Ebû câfer kalkıp ona iltifat etti. Kucakladı ve anlından öptü.

Sünnete mütâbeat kişinin maddi ve manevi yönünü kuvvetlendirir. Zekasını kuvvetlendirir.

Hikâye:

Zamanın padişahı vezirini imtihan için:
- kabın kötüsüne; çorbanın kötüsünü koy, adamın kötüsüyle bana gönder. Der.
Vezir eski bakır kaba tarhana çorbası koyup, bir çobanla göndermek ister. Çoban sebebini sorar. Vezir, padişah'ın emrini anlatır. Çoban:
- " bu yanlış! Kabların iyisi (eski de olsa) bakır kabdır; 100 sene dayanır. Kabın kötüsü topraktan yapılan çömlektir... Tarhana, çorbaların en âlâsıdır, hiç bıkılmaz. Çorbanın kötüsü undan yapılandır, hemen bıkılır", der. Vezir bakarki çok doğru söylüyor . Peki nasıl yapalım diye çobana sorar. Çoban derki : yine adamın kötüsü ben olayım ama siz un çorbası yaptırıp çömleğe koyun ben götüreyim der. Padişahın huzuruna gelir. Padişah çobanın elindekine bakar. Çobana bakar. Ve derki: bu bizim vezirin işi olamaz o bunları düşünemez bu işte bir iş var der. Çobana sorar çobanda bunları vezire kendinin söylediğini anlatır padişah çok memnun olur ve çobana derki: seni vezir yaotım kendime deyince çoban: efendim beni kendinize direk vezir yaparsanız halk arasında fitne çıkar. Ortalık karışır der. Padişah bakarki çok doğru peki nasıl yapalım der. Çobanda: efendim beni orduya alın yavaş yavaş rutbemi yükseltin sonra vezir yaparsınız. Der. Padişah hem memnun hemde şaşkındır. Çobana sorar sen bunları nasıl düşüne biliyorsu? Sen nasıl yaşıyor ne amel işliyorsun? Der. Çobanda : efendim malumunuzdurki ben çobanım seher vakti kalkar teheccüt namazı kılar. Sonra işim icabı ayakta olur sabah namazını kılar işime devam ederim der. İşte sünneti seniyeye mütâbeat.

Tarihte gazneli mahmut vardır.gazneli devletinin hükümdarı: (gazneli devleti , 961 - 1187 yılları arasında maveraünnehir, hindistan'ın kuzeyi ve horasan'da hükümsüren,türk-islam devletidir) bu gazneli mahmud'un muhammed isminde bir kölesi var. Birgün kölesine ey ayazın oğlu şu işi yaparmısın der. Kölesi o işi yapar ama kendi kendine acaba bir kusurum mu oldu! Der ve babasına durumu anlatır. Ve derki babacığım efendime sorarmısın bir kusurum mu oldu acaba der. Babası sultana: bizim mahduma ismiyle çağırmamışta babasının ismiyle çağırmışsınız acaba bir kusurumu oldu diye sorar. Gazneli mahmut hz.leride hayır senin oğlunun kusuru olmadı senin oğlun peygamberimiz (s.a.v)'in ismini taşıyor. O anda benim abdestim yoktu efendimizin ismini abdestsiz olarak zikretmekten haya ettim onun için ayazın oğlu diye hitap ettim buyuruyor.

Gazneli mahmut deyince;

Peygamber efendimiz s.a.v vefat ettiği zaman münafıklar diyorlarki : biz ona sağlığında zarar veremedik şimdi onun cesedini parça parça edelim diyorlar. İki yahudi münafık gündüzleri mescide gelip geceleri pilan yapmaya başlıyor. Ravzayı mutahhraya yakın bir yerde bir teyze var ona diyorlarki biz sonradan müslüman olduk. Rasulüllahı tanıyamadık ona konşu olmak istiyoruz. Bize evini kiralarmısın sana çok para veririz. Diyorlar teyzede medinenin kenarında evim var alın sizin olsun parada istemiyorum der. Onların pilanı: tünel kazıp resulüllahın cesedini parçalamak. Bunlar gündüzleri mescitte geceleride tünel kazıyorlar. Hatta hiç kimse şüpelenmesin diye: toprakları ceplerine dolduruyorlar. Böyle günlerce aylarca devam ediyorlar o zamanlarda gazneli devletinin hükümdarı gazneli mahmut rüyasında rasulüllah s.a.v görüyor rasülüllah efendimiz s.a.v *ya mahmut kurtar beni* buyuruyor. Gazneli mahmut hemen kalkıp; bütün vezirlerini ve alimleri topluyor. Rüyayı tabir ettiriyor. Ama alimler diyorki Rasulüllah s.a.v in bir ihtiyacı olsa allah c.c onu giderir diyorlar hiçbir neticeye varamıyorlar. İkinci gün yine aynı rüyayı görür. Rasülüllah s.a.v *ya mahmut kurtar beni* gazneli mahmut yine alimleri toplar ama yine bir netice yok. Üçüncü gün yine aynı rüyayı görür rasulüllah s.a.v boynunu bükmüş *ya mahmut beni kurtarmayacak mısın?* Der. Gazneli mahmut tekrar alimleri toplar.

Çaresiz ağlamaya başlar. Ey hocalar..! Yokmu benim derdime çare bulacak der. Ve buraya gelmeyen varmı? Der onlarda medinenin aşağı tarafında bir felçli zat var o, gelemedi derler. Hemen gazneli mahmut kendi atını gönderir. O zatı getirtir. O zat ta boynunu büker rasulüllah s.a.v ile irtibata geçer. Hazreti üstazımız: hatime oturunca “destur ya rasülallah,destur ya allah c.c” buyururmuş. Ve rasulüllah efendimiz o iki münafığın pilanlarını ve eşkalini o zata verir. Onlarda akşamı bekleyip o iki münafığı yakalayıp idam ederler. Bakarlarki: resulüllah s.a.v ‘e ulaşmaya kağıt kalınlığı kadar yer kalmış. Ve allah rasulü s.a.v elini uzatır onlarda öper. Gazneli mahmut ravza-i mutahharanın etrafına horosan döktürür kafirler bir daha zarar vermesinler diye.

- Sohbetimizin başında bu yol Rasulullah’ın ve ashabın yolu demiştik bununla alaklı yaşanmış bir hadiseyi aktarmak istiyorum.

Yolumuz, kurslarımız sahipsiz değildir.kurslarımızı sahabe-i kiram bekler. Nöbet tutar.

17 ağustos 1999 daki depremden sonra çorumda olan bir hadise: birinci ağızdan dinledim çorum dodurga ilçesinde m….h… ismindeki hocamız bu hadiseyi yaşamış. Anlatıyor : o zaman iki senelik hocaydım bekar hoca olarak yalnız ben vardım talebede izindeydi. Bir akşam dışarıdan arkadaşlarda geldi geç saatlere kadar sohbet ettik tabi ki deprem sonrası olduğu için depremden konuştuk bayağı bi ileri geri konuştuk gölcükte yıkılan kursumuz hakkında işte şöyle olsaydı şöyle olurdu fan demek ki baya ileri gitmişiz ki. Arkadaşlar gitti ben yalnızım kursta başka hiç kimse yok lambaları söndürdüm. Yeni yatmıştım bir baston sesi duydum. Merdivenden geliyordu. Tak tak tak ses iyice yaklaştı. Birden benim yattığım odanın kapısı açıldı. İçeri uzun boylu beyaz elbiseli ve beyaz sakallı bir zat girdi ve pencerenin önüne kadar yürürüyüp bana döndü öyle korktum ki…! Anlatamam bana dediki :” Ağzına sahip ol öyle ileri geri konuşma sen buraları sahipsiz mi zanettin bu akşam burada biz nöbetçiyiz”dedi ben çok korkmuştum ama siz kimsiniz diye sorabildim oda “ben sahabe-i kiramdan abdurrahman bin avf’ım” dedi (bu zat aşara-i mübeşşeredendir) aynı şekilde bastonu yere tak tak tak vurarak çıktı gitti. Biraz sonra kendime geldim. Kursun bütün lambalarını yaktım amma hiç kimseye raslayamadım.

KUR'ÂN-I KERİM'E TA'ZİM, HÜRMET VE ABDESTSİZ DOKUNULAMAYACAĞI

Vakı'a Suresi'nin 77. ila 81. Ayet-i Kerimeleri'nde Rabbimiz (c.c.) Kur'an-ı Kerim'in şeref ve yüceliğini, ona gösterilmesi gereken tazim ve hürmeti şöyle beyan buyurur:

اِنَّهُ لَقُرْاٰنٌ كَرِيمٌ - فِى كِتَابٍ مَكْنُونٍ - لَا يَمَسُّهُ اِلَّا الْمُطَهَّرُونَ - تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ - اَفَبِهٰذَا الْحَدِيثِ اَنْتُمْ مُدْهِنُونَ

"O hakikaten bir Kur'ân-ı Kerim'dir. Öyle bir kitapta ki mahfuz tutulur. Ona tertemiz olanlardan başkası el süremez. O, Âlemlerin Rabb'inden indirilmedir. Şimdi, bu kelama siz yağ mı süreceksiniz. (Hürmetsizlik edip inkâr veya taharetsizlikle onu kirletmeye mi kalkışacaksınız)[245]"

"Ona tertemiz olanlardan başkası el süremez." Ayeti kerimesinde Kurtubi ve İbni Kesir tefsirlerinde geçtiği üzere "o tertemiz olanların" iki manada isti'mal edildiği görülmektedir. Şöyle ki;

«Ona ancak mutahhar olanlar dokunur» ayetiyle melekler kastedilmektedir. Yani tabiatın bulanıklığından, nefsi payların kirlerinden nezih olan ve tertemiz bulunan melekler ona dokunabilirler. Bu cümle kitabın sıfatıdır. Ve Kitap'tan maksat da Levh'il-Mahfuz'dur. Levh'ü-Mahfuz'a ancak melekler dokunabilirler. O zaman taharet de manevi taharet demek olur. Ona dokunulmaması onun lazımından kinayedir. Yani ona meleklerden başka kimse muttali olamaz veya içindeki hükümlere muttali olamaz.

Veya bu, Kur'an'ın diğer bir sıfatıdır. O zaman temiz olanlardan maksat, **küçük ve büyük hadesten yani abdestsizlikten mutahhar olanlardır, temizlenenlerdir**. Böylece taharet, şer'i mânâya hamledilmiş olur. O zaman ayetin mânâsı «Ancak Kur'an'a taharet üzerinde bulunan insanların dokunması uygundur» şeklindedir.

[245] Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili

Bazı ulema: «Kitap'tan maksat bizim elimizdeki kitaptır» demişlerdir ve en açık görüş de budur.

İmam Malik ve başka muhaddisler Rasûlullah (s.a.v)'ın Amr bin Hazm'a yazmış olduğu ve îmam Malik tarafından aktarılan mektupta;

أَنْ لاَ يَمَسَّ الْقُرَآنَ إِلاَّ طَاهِرٌ

«Kur'an'ı ancak temiz olan kişi elleyebilir» cümlesi yer almaktadır.

İbn Ömer (r.a):

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَمَسُّ الْقُرْآنَ إِلَّا وَأَنْتَ طَاهِرٌ

«Allah Rasûlü bana Kur'an'ı ancak temiz olduğun zaman elle dedi» diyor.

Hz. Ömer (r.a) müslüman olacağı zamanda kız kardeşinin evine girdi; «O sahifeyi bana ver» dedi. O da: «O sahifeye ancak temiz olanlar dokunabilirler» dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a) kalktı, yıkandı. Müslüman oldu. Ancak ondan sonra elini sahifeye dokundurabildi.

Hz. Katade ve müfessirlerden bazıları «Kur'an'ı ancak hadeslerden ve necasetlerden temiz olanlar elleyebilir» demişlerdir. Hz. Kelbi «Şirkten temiz olanlar elleyebilir» demiştir. Hz. Rebi İbn Enes «Günahlardan ve hatalardan temiz olanlar elleyebilir» der.[246]

Ayetteki sîga, hasr üzere gelmiş ve Kur'an'a dokunma sadece temizlikle sınırlandırılmıştır. Bu mevzuda "mutahharun = temizlenmiş" olmayanlar için ise mani bulunmaktadır. Ayette geçen "mutahharun" kelimesinden murad, **bütün necaset ve hadeslerden temiz olan âdemoğludur.** Ayetin lafzı haber olarak gelmiş olsa bile bu ayet nehiy içeren bir haber lafzıdır.[247]

Mevzumuzla alakalı diğer hadis-i şerifler;

[246] Tefsir-i Kurtubi sure-i vakıa 79. Ayetin tefsiri
[247] Tefsir-i İbni Kesir sure-i vakıa 79. Ayetin tefsiri

عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ لَمَّا بَعَثَنِى رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -إِلَى الْيَمَنِ قَالَ لَا تَمَسُّ الْقُرْآنَ إِلَّا وَأَنْتَ طَاهِرٌ

Hakim b. Hizam'dan rivayet edildiğine göre o şöyle söylemiştir. "Resûlullah (s.a.v) beni Yemen'e gönderdi ve bana şöyle buyurdu: "Tâhir/temiz olmadığın müddetçe Kur'an'a dokunma".[248]

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ ، قَالَ :وَفَدْنَا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسلَّمَ فَوَجَدُونِى أَفْضَلَهُمْ أَخْذًا لِلْقُرْآنِ ، وَقَدْ فَضَلْتُهُمْ بِسُورَةِ الْبَقَرَةِ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :قَدْ أَمَّرْتُكَ عَلَى أَصْحَابِكَ وَأَنْتَ أَصْغَرُهُمْ ، وَلَا تَمَسُّ الْقُرْآنَ إِلَّا وَأَنْتَ طَاهِرٌ.

Osman b. Ebi'l-Âs (r.a.) şöyle demiştir: Kavmim beni Peygamberimiz'e (s.a.v) gönderdi. Beni, aralarında Kur'an'ı en iyi bilen kimse olduğumdan dolayı aralarında en faziletli olarak gördüler. Bu faziletim Bakara suresinden ileri geliyordu. Peygamberimiz'in (s.a.v) yanına girdiğimde bana; "Seni küçük olduğun halde kavmine emir tayin ediyorum. Kur'an'a tâhir olmadığın müddetçe dokunma" buyurdular.[249]

İcmâdan deliller;

Sahabe-i Güzîn Efendilerimiz arasında abdestsizlik/hades halinde olan kimsenin mushafa dokunamayacağı ile ilgili icmâ hâsıl olmuştur. Bu hususta sahabelerin fakihleri önde gelmektedir ve onlara muhalefet eden de görülmemiştir.[250] Bu icmâ, sukûtî bir icmâ kabul edilmiştir.

Buna Hazreti Ömer (r.a.)'in müslüman oluşu delil olarak gösterilebilir. Nitekim Hz. Ömer (r.a.), müslüman olmadan önce kız kardeşine okudukları Kur'an'ı vermelerini istediğinde kardeşi ona "sen necissin, ona ancak temiz olanlar dokunabilir, gusül al veya abdest

248 Hâkim, Müstedrek, 3 485; Dârekutnî, Sünen, 1/122; Beyhakî, Sünenü'l-kübra, 1/87
249 Mecmeu'z-Zevâid, 1/277
250 Nevevî, Mecmû, 2/80

al” mukabelesinde bulunmuş, bunun üzerine Hz. Ömer(r.a.) abdest almış ve Tahâ sûre-i celîlesini okumuştur.[251]

Yine Alkame(r.a.)’den rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: “Biz bir seferde Selmân-ı Fârisî (ra) ile beraberdik. O hacetini giderdikten sonra biz kendisine “Abdest al zira biz sana Kur’an ayetlerinden soracağız” dedik. O da “bana istediğinizi sorun, çünkü ben ona dokunmayacağım” mukabelesinde bulunmuştur. İmam Beyhakî(rh), yukarıdaki rivayetleri zikrettikten sonra bu eserlerin Sahabe-i Kirâm’ın söz konusu ayeti, abdestsiz olarak Kur’an’a dokunulamayacağı şeklinde tevil ettikleri yorumunda bulunmaktadır.[252]

Abdestsiz olarak kur’an-ı kerim’e dokunulabilir diyenler ve delilleri;

1- Peygamber Efendimiz sallallahu aleyhi vesellem, Dihyetu’l-Kelbî(r.a.)’yi Rum Melîki Hirakl’e gönderdiğinde Hirakl’i İslam’a davet ettiği mektubunda şu ayeti kerime bulunmaktaydı: “De ki: “Ey Ehl-i kitap! Bizimle sizin aramızda birleşeceğimiz, müşterek ve âdil şu sözde karar kılalım: “Allah’tan başkasına ibadet etmeyelim. O’na hiçbir şeyi şerik koşmayalım, kimimiz kimimizi Allah’tan başka rab edinmesin.”Eğer bu daveti reddederlerse: “Bizim, Allah’ın emirlerine itaat eden müminler olduğumuza şahid olun!” deyin.”[253]

İbn-i Hazm, “Peygamberimiz (sallallahu aleyhi vesellem) bu mektubu Hıristiyanlar’a göndermiştir ve Peygamberimiz (sallallahu aleyhi vesellem), elbette bu mektuba onların dokunacağını biliyordu”[254] ki bu da kâfirin Kur’an’a –bir ayet bile olsa- dokunmasının caiz olduğunu gösterir. Bu olay bize müslümanın Kur’an’a dokunmasının hayli hayli caiz olduğuna işaret eder, demektedir.[255]

2- Kur’an’a abdestsiz olarak dokunma, Kur’an ve sünnetle sabit olmadığı için hüküm berâet-i asliye üzeredir. Bu da Kur’an’a abdestsiz dokunmanın mübahlığını gerektirir.[256]

3- Abdestsiz olan kimseye Kur’an okumak caiz olduğuna göre dokunmak evleviyetle caiz olur.[257]

251 Dârekutnî, Sünen, 1/123
252 Ma’rifetu’s-sünen ve’l-âsâr, 1/185
253 Al-i İmran sûresi, 3/64
254 Muhallâ, 1/83
255 Mecmû, 1/79
256 İzharu’l-hakku’l-mübin, s. 3
257 Bidayetü’l-müctehid, 1/30

4- Kur'an'ı bir çanta gibi bir şeyin içerisinde abdestsiz olarak taşımak abdestsiz olan kimseye haram olmadığına göre kıyas yoluyla ona dokunmak da haram değildir.[258]

5- Küçük çocuklar abdestsiz oldukları halde Kur'an'ı abdestsiz olarak taşırlar ve buna hiçbir zaman kimse itiraz etmemiştir. Bu husus da Kur'an'a abdestsiz olarak dokunmanın mübah olduğuna bir delildir.[259]

Kur'an'ı Kerim'e abdestsiz olarak dokunulabileceği görüşünü benimseyenler, Kur'an'da geçen ayetin insanlarla ilgili değil Melâike-i Kirâmla ilgili olduğunu söylemişlerdir. Aynı şekilde cumhurun delil getirdiği hadis-i şeriflerin de kendisiyle delil getirilemeyecek şekilde zayıf olduğunu belirtmişlerdir. Aynı şekilde cumhurun bu konuda icma olduğu şeklindeki görüşlerinin de kabul edilemeyeceğini Tabiîn ve sonrakilerden buna muhalefet edenlerin bulunduğunu ifade etmişlerdir.[260]

Cumhur-i ulemânın kur'an'a abdestsiz olarak dokunmanın caiz olduğunu söyleyenlerin delillerine cevapları;

İlk olarak Efendimiz'in (sallallahu aleyhi vesellem) gönderdiği mektupta bulunan bir ayet, Mushaf olarak isimlendirilemez. Dolayısıyla bu olay, dokunmanın caiz olduğuna delil olarak getirilemez. Bu rivayette bir ayetin tebliğ niyetiyle zikredilmesi vardır ki bu durum bir hususiliği ifade eder.[261]

Nitekim İbn-i Hacer (rh), Kur'an'ın daha şümullü olduğunu ve bu durumun fıkıh veya tefsir kitaplarında bulunan ayetlere benzediğini söyler. Ayrıca İbn-i Hacer (rh), İmam Ahmed (rh) ve Şafiî) (rh)'lerin tebliğ niyetiyle ayet yazılabileceği görüşünde olduklarını ancak bu hususstaki cevazın bir iki ayetle kayıtlı olduğunu ifade ederler, demektedir.[262]

Âlimlerimizin çoğunluğu, Kitap ve sünnetten delil olmadığı yönündeki görüşe katılmaz ve daha önce zikredilen ayet ve hadislerin buna açıkça delalet ettiğini belirtirler. Bu yönüyle bu hususta berâet-i asliye üzere mübahlığa hükmedilemeyeceğini ifade ederler.

258 Mecmû, 1/79
259 Mecmû, 1/79
260 Muhallâ, 1/81-83
261 Şerhu'l-Kebir, 1/95
262 Fethu'l-Bârî, 1/408

Üçüncü delilleri olan abdestsizlik halinde Kur'an okumak caiz olduğuna göre dokunmak da caiz olur şeklindeki yorumlarını ise şu şekilde reddetmektedirler: Bir kimsenin Kur'an okuyabilmesi için abdestli olması gerektiğini söylemek onun için zorluk olur ve ihtiyaçtan dolayı dokunmadan Kur'an okuması caiz olur. Zira zorluk kolaylığı netice vereceğinden bu hükme varılır.

Dördüncü delilleri olan "Kur'an'ın çantada taşınabildiğine göre kıyas yoluyla ona dokunmak da caiz olur" maddesiyle alakalı olarak çoğunluk âlimlerimiz, buradaki kıyasın, kabul edilemeyecek geçersiz bir kıyas olduğunu söylemektedirler.

Beşinci delilde çocukların Kur'an levhalarını taşımasının caiz olmasını, onların dinin mükellefiyetleriyle sorumlu olmamalarıyla açıklamışlardır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de Hadis-i Şerifleriyle, Kur'an-ı Kerim'e karşı ünsiyet ve alakayı tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştur:

اَلاَ اَيُّهَا النَّاسُ فَاِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ يُوشِكُ اَنْ يَأْتِىَ رَسُولُ رَبِّى فَاُجِيبَ وَاَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ اَوَّلُهُماَ كِتَابُ اللّٰهِ فِيهِ الْهُدَى وَالنُّورُ فَخُذُوا بِكِتَابِ اللّٰهِ وَاسْتَمْسِكُوا بِهِ (فَحَثَّ عَلَى كِتَابِ اللّٰهِ وَرَغَّبَ فِيهِ) ثُمَّ قَالَ وَاَهْلُ بَيْتِى اُذَكِّرُكُمُ اللّٰهَ فِى اَهْلِ بَيْتِى

"Ey insanlar! Ben de bir insanım. Yakında Rabbimin resulü (ölüm meleği) bana da gelecek ve ben onun dâvetine icabet edeceğim. Size iki önemli şey bırakıyorum. Biri, insanı doğruya götüren bir rehber ve nur olan Allah'ın Kitâbı Kur'an'dır. Ona yapışın ve sımsıkı sarılın!"

Peygamberimiz Aleyhisselâm Kur'an'a sarılma ve ona bağlanma konusunda tavsiyelerde bulundu. Sonra sözüne şöyle devam etti:

“Size bir de Ehl-i beyt’imi bırakıyorum. Allah’dan korkun da Ehl-i beyt’ime saygılı davranın!” [263] (Son cümleyi üç defa tekrar etmişlerdir.)

Kuran-ı Kerim’e tazim; Her şeyden evvel onun, Cebrail (a.s.) vasıtasıyla Peygamberimiz (s.a.v.)’e gönderilmiş bir Kelam-ı İlahi olduğuna inanmaktır. Cihan bir araya gelse en küçük suresinin benzerinin ortaya koyulamayacağını, hem lafzının hem de manasının mucize olduğunu tasdik etmektir.

Nazmını okumaya, manasını anlamaya çalışmak, anlamadığı cihetlerde kendi aklıyla hareket etmeyip manasını Allah-ü Teâlâ’ya havale etmek, haber verdiği tarihi vakıa’ları ibretle düşünmek, kıssalarından hisse almak, hükümlerini baş tacı yapıp tatbik etmeye çalışmak, okurken veya dinlerken son derece edep ve terbiyeli bulunmaktır.[264]

Rabbimizin mukaddes kitabından hakkıyla istifade edebilmek, zat-ı ulûhiyetine sığınmakla ondan gelecek yardıma bağlıdır. Bunun için Kur’an-ı Kerim tilavetine Euzü-Besmele ile başlanılır.[265]

Mushaf-ı Şerif ele alınıp okunacağı zaman kişinin abdestli bulunması gerekir. Abdestsiz olan kimse mushaf-ı şerifi kılıfsız olarak eline alamaz. Ayet-i Kerime ile sabit olduğu üzere onu ancak temiz olan eller tutabilir. [266]

“Kur’an-ı Kerim okunacağı zaman şu hususlara dikkat etmek adaptandır: Misvak kullanmak, güzel elbise giymek, saçları taramak ve güzel koku sürünmek, abdestli veya teyemmümlü olarak kıbleye yönelmek, yastık ve sair şeylere yaslanmamak, sırtını dayamamak, bir edep ve sükûnet hali ile başı eğik vaziyette, ya ayakta veya otururak okumak. Otururken bağdaş kurmadan, mütevazi bir halde ve sanki hocasının huzurundaymış gibi oturmak…”[267]

Kur’ân-ı Kerim belden aşağı tutulmamalı, üzerine başka kitap ve eşya konulmamalıdır. Cildi, kapağı, sayfaları sağlam ve temiz tutulmalı, içine yazı yazılmamalıdır. Kur’ân-ı Kerim’in açıkta bulunduğu odada yatılmamalı, Kur’ân-ı Kerim’e karşı ayak

---

[263] Sahih-i Müslim, Hadis No: 6378
[264] Ahmet Hamdi Akseki, İslam Dini, s.229
[265] Feteva-i Hindiyye, c.5, s.480 - Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.495
[266] El-muğni c.1 s. 142, el-mecmu’ c.2 s.196, bedaius sanayi c.1 s.33, neylül evtar c.s.205, nasbu’r raye c.1 s.196
[6] Seyyid Alizade, şerh-u şirati’l-islam s.59

uzatılmamalıdır. Kütüphanenin en yüksek rafına konulmalı, yapraklarına-kabına son derece itina gösterilmelidir.

Kur'an-ı Azim, temiz yerlerde, avret mahalleri örtülü ve Kur'ân-ı Kerim'i dinleyecek vaziyette bulunan kimselerin yanlarında açıkça okunabilir. Habis olan yerlerde, avret mahalleri açık veya başka bir işle meşgul olan kimselerin yanlarında cehren okunması mekruh olur.[268]

Hattat olan zat, yazacağı bir mushaf-ı şerif evrakını yüksekçe tutup pek ince olmayan bir kalemle ve pâk bir mürekkep ile beyaz kâğıt üzerine yazmalı, satırlarını seyrekçe bırakmalıdır. Mushaf nüshalarını pek küçük kıt'ada ince kalemler ile yazmak tenzihen mekruhtur. Bu mübarek nüshaların altın ile veya gümüş ile tezyin edilmesi, tazim için olduğundan caiz görülmüştür.[269]

Mushaf-ı Şerif'in, Hacer-i Esved'in, Kâbe-i Muazzama eşiğinin, hürmeten öpülmesi caizdir. Buna diyanet öpmesi denir. Nitekim mübarek bir zatın elini öpmeye de tahiyye öpmesi denilir.[270]

Mushaf-ı Şerif, sair dini kitaplar ve üzerinde Ayet-i Kerime yazılı bir kâğıt ile bir zaruret olmadıkça helâya girilmesi hürmete münafidir. Bunları helaya girmeden evvel çıkarmalı, pak bir yere bırakmalıdır.[271] Kur'an-ı Kerim harfleri yazılmış olan kalemin tozları ve silgi parçacıkları dahi ta'zim ve hürmete halel gelmeyecek tarzda değerlendirilmelidir.[272]

Kur'an-ı Kerim'i veya herhangi bir dinî kitabı temiz olmayan yerlere atmak; Kur'ân-ı Kerim Ayetlerini, sihir-büyü gibi maksatlarla temiz olmayan şeyler ile yazmak; Kur'an-ı Azim'e, dine, imana, peygambere, bir sünnet-i nebeviyyeye, bir Hadis-i Şerif'e, bir İslam mabedine kötü söz söylemek, sövmek, ihanette bulunmak veya bunlardan birini hafife almak, alay konusu yapmak küfrü gerektirir. Derhal tevbekar olup imanı ve nikahı tazelemek icap eder.[273]

Cünüp kimsenin Kur'an-ı Kerim kasdı ile -isterse bir Ayet-i Kerime'den az olsun- onu okuması haramdır. Eğer sena ve dua kasdı ile okursa veya öğretmek için kelime kelime okursa -en sahih kavle göre- helal olur. Hayızlı ve nifaslı kadının hükmü de bu şekildedir. Cünüp kimsenin veya hayızlı muallimenin Kur'an-ı Kerim'i kelime kelime

[268] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.496
[269] Feteva-i Hindiyye, c.5, s.490; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.496
[270] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.496
[271] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.496
[272] İbn-i Abidin, c.1, s.355
[273] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.497

öğretmesi helal olur. Kelime kelime öğretmekten maksat iki kelimenin arasını kesmek, kesik kesik okumaktır.[274]

Cünüp olan kişiye Kur'an-ı Kerim okumak (bir ayet bile olsa) haram olduğu gibi kılıfsız mushafı tutmak, namaz kılmak, Kabe'i Muazzama'yı tavaf etmek ve mescide girmek de haram kılınmıştır.[275]

Abdestsiz olan kişiye ise üç şey haramdır ki; bunlar da namaz kılmak, tavaf yapmak ve kılıfsız olarak mushafı tutmaktır.[276] Cünüp veya abdestsiz olan kişinin mushafı ve Kur'an ayetlerinden birinin üzerinde yazılı bulunduğu şeyi tutması da haramdır.[277] Tefsir kitapları bu hükümlerde Kur'ân-ı Kerim gibidir.[278] Abdestsiz, cünüp, hayızlı ve nifaslı kimselerin Kur'ân-ı Kerim'in yazı bulunmayan beyaz kenarlarına dahi dokunmaları caiz olmaz.[279] Cünüp olan kimse, yazdığı sayfa elinde olmasa, yazarken elini koymasa ve yazdığı bir Ayet-i Kerime'den eksik dahi olsa yine de Kur'an-ı Kerim'i yazamaz.[280]

Abdesti olmasa bile küçük çocuklara öğrenmeleri için Kur'an-ı Kerim'i vermekte beis yoktur.[281]

Allah Teâla'nın ve Rasulü'nün (s.a.v.) emrine imtisal ederek Kur'an-ı Kerim'e hürmet edip onu baş tacı yapanlar, dünya ve ahiret saltanatına nail olurlar. Bunun en güzel misali, Osmanlı Devleti'nin kurucusu mübarek ceddimiz Osman Gazi'ye nasip olan saltanattır.

Eskiyen ve kullanılmayacak durumda olan Kur'ân-ı Kerim ve diğer şer'i kitaplar:

Bir Mushaf eskir, yırtılır, okunmaz hale gelir ve artık hürmetsizlikten korkulur ise yakılarak değil de temiz bir beze sarılıp üzerine necaset atılmayacak ve basılmayacak bir yere müslüman defnedilir gibi defnedilir. Hemen çukur açıp üzerine toprak atılması münasip değildir. Defnedildiği yere toprak atmadan lahd yapıp üzerinin bir şey ile kapatılması gerekir. Bu Kur'ân-ı Kerim'e ihanet değil bir ikramdır. Eskiyip okunmaz hale gelen Kur'an-ı Kerimlere yapılacak en güzel muamele budur.[282]

---

[274] Dürer, c.1, s.20; İbn-i Abidin, Cilt 1, s.343
[275] Nuru'l-İzah, s.41
[276] Nuru'l-İzah, s.41; Nimet-i İslam, 97
[277] Dürer, c.1, s.20; Nimet-i İslam, 97
[278] İbn-i Abidin, c.1, s.352; Nimet-i İslam, 98
[279] Dürer, c.1, s.16; Nimet-i İslam, 98
[280] Dürer, c.1, s.20 (Haşiye)
[281] Dürer, c.1, s.21
[282] İbn-i Abidin, c.1, s.354; Feteva-i Hindiyye, Cilt 5, s.490 – Ö. N. Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.497

Sair şer'i kitaplara gelince bunlardan Allah-ü Teâlâ'nın, Melaike-i Kiramın ve Peygamberan-ı İzamın isimleri silinerek kalan yerleri yakılır. Onları oldukları gibi akarsuya atmakta bir beis olmadığı gibi gömmekte de beis yoktur, hatta gömmek daha güzel olanıdır.[283]

Allah-ü Teâlâ'nın, Melaike-i Kiram'ın ve Peygamberan-ı İzamın isimleri yazılı olan kâğıt parçalarına bir şey sarmak; dine ve ilme karşı hıyanet olduğundan caiz değildir.[284]

TAKKE TAKMAK

Namazda başı örtmek kadınlara farz, erkeklere sünnettir. Namazda erkekler için sünnet olan başta sarık kullanmak ve cübbe giymektir. Resûlullah Aleyhissalâtü Vesselâmın ve Ashab-ı Kirâm'ın (radiyallahü anhüm) namazı sarıkla kıldıklarına dâir rivâyetler çoktur. Ayrıca Hazret-i Cebrail Aleyhisselâm'ın her defasında sarıklı olarak indiği ve muhtelif zamanlarda İlâhî inayet ve yardım için gelen meleklerin de sarıklı olarak gözüktükleri bilinmektedir.[285]

Sarık olmadığında, amellerin niyetlere göre olduğu esasıyla, başı örten bir araç olarak takke de sünnet niyetiyle kullanılabilir.

والذي جاء في القرآن: (يَا بَنِى آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ) (لأعراف: 31). فأمر الله تعالى بأخذ الزِّينة عند الصَّلاة، وأقلُّ ما يمكن لباس يُواري السَّوأة، وما زاد على ذلك فهو فَضْل، والسُّنة بيَّنت ذلك على سبيل التفصيل، وإذا كان الإنسان يستحي أن يقابل مَلِكاً من الملوك بثياب لا تستر، أو نصف بدنه ظاهر، فكيف لا يستحي أن يقفَ بين يدي مَلِكَ الملوك بثياب غير مطلوب منه أن يلبسها؟! ولهذا قال عبد الله بن عمر لمولاه نافع وقد رآه يصلِّي حاسرَ الرَّأس: «غَطِّ

[283] İbn-i Abidin, c.1, s.354; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.497
[284] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.497
[285] Süyûtî, Hâvi, 1/110

رأسك، هل تخرج إلى النَّاس وأنت حاسر الرَّأس؟ قال: لا. قال: فاللَّهُ أحقُّ أن تتجمَّلَ له» وهذا صحيح لمن عادتهم أنهم لا يحسرون عن رؤوسهم، ولا يمكن أن يخرج حاسر الرَّأس أمام النَّاس. (الشرح الممتع على زاد المستقنع, باب شروط الصلاة ص,149, 150)

Kur'an-ı Kerim' de şöyle geldi: (Ey adem oğulları! Her mescitte zinetlerinizi alınız.) Cenab-ı Hak namaz esnasında zînet takmayı emretti. Bunda mümkün olanın en azı, avreti örten elbisedir. Bunun üzerine zaid olan fazilettir. Sünneti seniyye bu fazileti tafsilatıyla beyan etti. İnsan, avreti örtmeyen veya ancak bedenin yarısını örtebilen bir elbise ile bir Melik'in huzuruna çıkmaya haya edince, Hz. Allah'ın giyilmesini talep etmediği bir elbise ile, Hz. Allah'ın huzurunda durmaya nasıl haya etmesin. Bundan dolayı Abdullah ibni Ömer(r.a.) kölesi Nafi(rh.)'yi başı açık namaz kılarken görünce '' Başını ört, İnsanların karşısına başın açık mı çıkıyorsun'' dedi. O da ''Hayır '' dedi. Abdullah ibni Ömer hazretleri de '' C.Hak kendisi için zinetlenmeye daha layıktır '' dedi.

وقد سبق في أثر ابن عمر أنه قال لمولاه نافع: «أتخرجُ إلى النَّاس حاسرَ الرَّأس؟ قال: لا، قال: فالله أحقُّ أن يُستحى منه»

وهو يدلُّ على أن الأفضل ستر الرأس، ولكن إذا طبَّقنا هذه المسألة على قوله تعالى:)يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ)(لأعراف: من الآية31) تبيَّن لنا أن ستر الرأس أفضل في قوم يُعْتبر ستر الرأس عندهم من أخذ الزِّينة، أما إذا كُنَّا في قوم لا يُعتبر ذلك من أخذ الزينة، فإنَّا لا نقول: إنَّ ستره أفضل، ولا إنَّ كشفه أفضل، وقد ثبت عن النبيِّ عليه الصَّلاة والسَّلام: «أنه كان يُصلِّي في العِمامة» والعِمَامة ساترة للرَّأس.

(الشرح الممتع على زاد المستقنع, باب شروط الصلاة ص,166)

Geride geçti ki; Abdullah ibni Ömer (r.a.) kölesi Nafi (rh) 'yi başı açık namaz kılarken görünce '' Başını ört, İnsanların karşısına başın açık mı çıkıyorsun'' dedi. O da ''Hayır '' dedi. Abdullah ibni Ömer hazretleri de '' C.Hak kendisinden haya etmeye daha layıktır '' dedi. Bu hadise namazda başı örtmenin efdal olduğuna delalet eder. Ancak biz bu meseleyi şu ayete tatbik ettiğimiz zaman, Başı örtmenin efdal olması, baş örtmeyi zinet olarak itibar eden kavme göredir. Ancak, zinet olarak itibar etmeyenler hakkında ise, biz başı açmak veya örtmek evladır diyemeyiz. Halbuki Rasulullah(sav) Efendimiz'in sarık ile namaz kıldığı sabit olmuştur. Sarık da başı örten şeydir.

الحديث: أَنَّ رُكَانَةَ صَارَعَ النَّبِىَّ -صلى الله عليه وسلم- فَصَرَعَهُ النَّبِىُّ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ رُكَانَةُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَقُولُ « إِنَّ فَرْقَ مَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمُشْرِكِينَ الْعَمَائِمُ عَلَى الْقَلاَنِسِ »

(سنن الترمذى , سنن أبي داود)

Rukâne (r.anh) Peygamber (s.a.v.) ile görüşmüştür. Rukâne(r.anh) şöyle buyurdu: "Rasulullah (s.a.v.)'in "Şüphesiz bizimle müşrikler arasındaki fark, takkeler üzerindeki sarıklardı", buyurduğunu işittim."

(وَ) تَرْكُ (الطَّيْلَسَانِ) بِفَتْحِ اللَّامِ وَاحِدُ الطَّيَالِسَةِ وَالْهَاءُ فِي الْجَمْعِ لِلْعُجْمَةِ ؛ لِأَنَّهُ فَارِسِيٌّ مُعَرَّبٌ كَمَا نُقِلَ عَنْ الصِّحَاحِ ، وَهُوَ رِدَاءٌ يُوضَعُ عَلَى الرَّأْسِ وَيُرْسَلُ مِنْ الْأَطْرَافِ ، كَذَا قِيلَ وَقِيلَ يُجْعَلُ عَلَى الْعِمَامَةِ وَالْمُسْتَحَبُّ إرْسَالُ ذَنَبِ الْعِمَامَةِ إلَى وَسَطِ الظَّهْرِ ، وَقِيلَ إلَى مَوْضِعِ الْجُلُوسِ وَقِيلَ مِقْدَارُ شِبْرٍ وَلَا بَأْسَ بِلُبْسِ الْقَلَانِسِ وَقَدْ صَحَّ أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَلْبَسُهَا, نُقِلَ عَنْ الْبَزَّازِيَّةِ (بريقة محمدية فى شرح طريقة محمدية)

Taylasanı terk etmek. Bu, tayalise kelimesinin müfredidir. Te ise ucme içindir. Çünkü farisî olup sonra arabî olmuştur. **TAYLASAN**: Başa

konulup etraftan sarkıtılan ridadır. Bir görüşe göre de sarık üzerine konulur. Müstehap olan sarığın ucunu sırtın ortasına, bir görüşe göre kalçalara kadar, bir görüşe göre de bir karış miktarı sarkıtmaktır. TAKKE takmakta ise hiçbir beis yoktur. Rasülullah (s.a.v.) Efendimizin de sarık taktığı sahihtir,doğrudur.

قَالَ الْإِمَامُ الْمُحَقِّقُ فِي الْهَدْيِ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُ الْعِمَامَةَ فَوْقَ الْقَلَنْسُوَةِ ، وَيَلْبَسُ الْقَلَنْسُوَةَ بِغَيْرِ عِمَامَةٍ ، وَيَلْبَسُ الْعِمَامَةَ بِغَيْرِ قَلَنْسُوَةٍ ، وَكَانَ إذَا اعْتَمَّ أَرْخَى طَرَفَ عِمَامَتِهِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ كَمَا فِي حَدِيثِ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ .

وَفِي حَدِيثِ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { دَخَلَ مَكَّةَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ }(غذا الألباب فى شرح منظومة الآداب)

İmam-ı Muhakkık Hedy isimli kitabında şöyle dedi: “Rasülullah (s.a.v.) Efendimiz, bazen takkenin üzerine sarık sarardı, bazen sarıksız takke giyerdi, bazen de takkesiz sarık sarardı. Sarık sardığı zaman sarığın ucunu iki omzunun arasından sarkıtırdı. Nitekim Amr bin Hureys’in rivayet ettiği hadisi şerifte olduğu gibi. Hz. Cabir(ra) da şöyle rivayet etmiştir; ‘’Rasülullah (s.a.v.) Mekke’ye girdiği zaman başında siyah sarık vardı.’’

41140 لا تَزالُ أمتي على الفِطْرة ما لبِسوا العَمائِمَ على القَلانسِ (الديلمي - عن ركاته). (كنز العمال ج,15 /ص,133 بيروت, ميلادى 2004)

“Benim ümmetim, takke üzerine sarık taktıkları müddetçe fıtratları üzere daim olurlar.”

كشف الرّأس في الصّلاة»

3 - لا خلاف بين الفقهاء في استحباب ستر الرّأس في الصّلاة للرّجل ، بعمامةٍ ، وما في معناها ، لأنّه صلى الله عليه وسلم كان كذلك يصلّي. (الموسوعة الفقهية) (المكتبة الشاملة ج,22 /ص,5)

Namazda başın açık olmasının hükmü : Namazda, sarık ve benzerleri(takke gibi) ile başı örtmenin müstehap olduğu hakkında fukaha arasında hiçbir ihtilaf yoktur. Çünkü Rasulullah (sav) Efendimiz böyle namaz kılardı.

(وَحَاسِرَ الرَّأْسِ) أَيْ كَاشِفًا إيَّاهُ وَهَذَا إذَا كَانَ لِلتَّكَاسُلِ وَقِلَّةِ رِعَايَتِهَا لَا الْإِهَانَةِ بِهَا لِأَنَّهَا كُفْرٌ (لَا تَذَلُّلًا) أَيْ لَا يُكْرَهُ إذَا كَانَ لِلتَّذَلُّلِ . (مجمع الانهر ج,1 /ص,103) من مكروهات الصلاة

Başı açık namaz kılmak (namazın mekruhlarındandır). Mekruh olması -namaza ihanet için değil de- tembellik ve riayet etmemekten dolayıdır. Eğer ihanet için olursa bu küfürdür. Tezellül için takke takmamak mekruh değildir.

(وَصَلَاتُهُ حَاسِرًا) أَيْ كَاشِفًا (رَأْسَهُ لِلتَّكَاسُلِ) وَلَا بَأْسَ بِهِ لِلتَّذَلُّلِ ، وَأَمَّا لِلْإِهَانَةِ بِهَا فَكُفْرٌ وَلَوْ سَقَطَتْ قَلَنْسُوَتُهُ فَإِعَادَتُهَا أَفْضَلُ إلَّا إذَا احْتَاجَتْ لِتَكْوِيرٍ أَوْ عَمَلٍ كَثِيرٍ (در المختار, ج,2 /ص,408 فى مكروهات الصلاة, بيروت- لبنان)

Tembellikten dolayı başı açık namaz kılması (namazın mekruhlarındandır). Tezellül için olursa beis yoktur. Ancak ihanet için olursa küfürdür. Namazda iken takkesi düşse, onu namazda başına koyması efdaldir. Ancak sarmaya ve ameli kesire muhtaç olursa, başı açık kılması efdaldir.

*(قَوْلُهُ وَلَا بَأْسَ بِهِ لِلتَّذَلُّلِ) قَالَ فِي شَرْحِ الْمُنْيَةِ : فِيهِ إشَارَةٌ إلَى أَنَّ الْأَوْلَى أَنْ لَا يَفْعَلَهُ وَأَنْ يَتَذَلَّلَ وَيَخْشَعَ بِقَلْبِهِ فَإِنَّهُمَا مِنْ أَفْعَالِ الْقَلْبِ .

(حاشية در المختار ج,2/ ص, 408 , بيروت- لبنان)

‘’Tezellül için takke giymemekte beis yoktur.’’ Bu mevzu ile alakalı olarak Münye şerhinde şöyle denilmiştir. ‘’Burada şuna işaret vardır ; Evla olan takkeyi terk etmemesi ve kalbiyle huşu ve tezellül etmesidir. Çünkü huşu ve tezellül kalbin fiillerindendir.”

سَقَطَتْ قَلَنْسُوَتُهُ أَوْ عِمَامَتُهُ فِي الصَّلَاةِ فَرَفْعُ الْقَلَنْسُوَةِ بِيَدٍ وَاحِدَةٍ أَفْضَلُ مِنْ الصَّلَاةِ بِكَشْفِ الرَّأْسِ . وَأَمَّا الْعِمَامَةُ فَإِنْ أَمْكَنَهُ رَفْعُهَا وَوَضْعُهَا عَلَى الرَّأْسِ بِيَدٍ وَاحِدَةٍ مَعْقُودَةٍ كَمَا كَانَتْ فَسَتْرُ الرَّأْسِ أَوْلَى ، وَإِنْ انْحَلَّتْ وَاحْتَاجَ إلَى تَكْوِيرِهَا فَالصَّلَاةُ بِكَشْفِ الرَّأْسِ أَوْلَى مِنْ عَقْدِهَا وَقَطْعِ الصَّلَاةِ ، كَذَا فِي التَّتَارْخَانِيَّة ، (درر الحكام ج,1/ ص,111)

Musallînin namazda başından takke ve sarığı düşse, bir eliyle takkesini kaldırıp giymesi namazı baş açık kılmasından efdaldir. Fakat sarık, sarıldığı gibi düğümlü olduğu halde olup, yalnız bir eliyle kaldırıp giyilmesi mümkün ise, başını örtmesi evlâdır. Eğer sarığın bağı çözülüp sarmaya muhtâc olursa, namazı başı açık kılması sarığı bağlamasından ve namazı kesmesinden evlâdır. Tatarhâniyye'de böyle zikredilmiştir.

Nimeti İslam (Namazın mekruhları) s:295

57- Tezellül ve tadarru kasdiyle değil de, tekasülen (67), başı açık olarak namaz kılmak. (On beşinci mekruhun hamişine bak.)

Başından kalansüvesi düşen kimseye, efdâl olan onu başına almaktır. Meğer ki, tekvire (dolamaya) ve amel-i kesire muhtaç ola.

(67) Yahut sıcaktan veya başını tahfif için. Tekâsülen olmayıp, istihfafen olursa, —neuzü billâhi teâlâ— küfür olur.

15.maddenin hamişi: Bunda, iş'ar vardır ki, saçları irsal etmekle beraber, örmekte bir mâni yoktur. Mezkûr kerahet dahi, onu namazdan

önce yayıp, namaza o halde durmaktadır. Onu gerek amden namaz için yapmış olsun, gerek olmasın. Amma eğer, onu namaz içinde yaparsa, —bil-icmâ— çok amelle olmakla, namaz fâsid olur. Aleyhis-selâm efendimiz hazretleri, bir kimseyi saçları makus (örülü) olarak namaz kılar görüp “Bırak saçlarını” buyurmuş oldukları gibi, “ben namazda saç çözmemek ve elbise soymamakla emr olundum”, dahi buyurmuşlardır. Erkeğe saç salıvermenin ve başı açık namaz kılmanın cevazına —bil-işare— delâlet etmekte olan bu gibi mesail, ashaptan Berâ bin Malik radiyellâhü teâlâ anhu hazretleri hakkındaki medihai seniyeye nazarandır. Bizce, baş açık namaz kılmak mekrûhtur.(s,287)

HULASA;

Namazda tenbellikten ve gevşeklikten dolayı başı açık bulundurmak mekruhtur. Tembellikten maksad, baş örtmeyi bir ağırlık saymaktır. Gevşeklikten maksad da, namazda baş örtmeyi önemsememektir. Halbuki bu bir sünnettir. Böyle olmayıp da özürden dolayı olursa, başın açık bulunmasında bir kerahet yoktur. Sadece sıcaktan veya hafiflemekten dolayı başı açık bırakmak ise, mekruh görülmüştür, bu bir özür sayılmaz.

Bir de namazda tevazu ve huşu maksadı ile başı açık bırakmakta bir kerahet yoktur, denilmiştir. Bununla beraber deniliyor ki, tevazu ve huşu bir kalb işidir. O halde kalb ile tevazu ve huşuda bulunup başı örtmek daha iyidir. Yine denebilir ki, tevazu ve huşu maksadı ile başı açık bırakmak, kalbdeki tevazu ve teslimiyetin bir dış görüntüsüdür. Bunun için iyidir. Şu kadar var ki, namaza başlarken sadece tevazu ve huşu maksadı ile başları açık bırakacak kimseler pek az bulunur.

Şunu da ilâve edelim ki, biz namazlarımızı Peygamber (s.a.v.) Efendimizin kıldığı gibi kılmakla emrolunmuşuz. Çünkü bir hadîs-i şerîfte Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Beni namaz kılarken nasıl görüyorsanız siz de öyle namaz kılın." Peygamber (s.a.v.) Efendimiz ise, namazlarını mübarek başları örtülü olarak kılmışlardır. Bu bir âdet işi değildir. Doğrusu namazda peygamberimiz’in(s.a.v.) uyguladığı sünnet işine uymak ve başkalarına benzemekten sakınmak meselesidir.

İhramda başların açık bulundurulması başka bir hikmete bağlıdır. O, mahşer hayatının bir örneğidir. Namaz buna kıyas edilmez. İbadetlerde kıyas geçerli olmaz. Artık gerçek bir özür bulunmadıkça, başı

güzel bir şekilde, secdeye engel olmayan bir giysi ile örtmenin daha faziletli olduğu kesindir. Öyle ki, secde esnasında baştan düşen bir giysiyi (tek el ile) başa yerleştirmek faziletli görülmüştür. Fakat iki elle (çok hareket ile) yapılmaz.

Bu konuda kerahet ve fazilet erkeklere göredir. Kadınlara göre ise, başlarının namazda örtülü olması her halde şarttır. Başlarının açık bulunması, namazlarını bozar. Bu konu, din kitaplarımızın bir çoğunda, özellikle "Bahr-i Raik" ile "Reddü'l-Muhtar" adlı eserlerde ayrıntılı olarak yazılmıştır. (Büyük İslam İlmihali, s,231. Ö.N.BİLMEN, Namazların Mekruhları 47. madde)

MÜZİK, ŞARKI VE ÇALGININ DİNİ HÜKÜMLERİ ŞARKI VE ÇALGININ HARAM OLDUĞUNUN DELİLLERİ

Kuran-ı kerim'den deliller;

1- Lokman Süresi, 6. Ayet-i Kerime:

"وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ"

Bayağı insanlardan kimi de vardır ki, Allah yolundan bilgisizce sapıtmak ve onu eğlence yerine tutmak için laf eğlencesi satın alır, işte bunlara aşağılayıcı bir azap vardır.

Bu ayet-i kerimenin sebebi nüzulünde deniliyor ki: Nadr İbni Haris; ticaretle Faris'e gidiyor, Acemlerin hikâyelerini, efsane kitaplarını getiriyor ve bunları Kureyş'e okuyarak «Muhammed size Ad ve Semûd hikâyeleri söylüyor, gelin ben size Rüstem'in, İsfendiyar'ın Kisralar'ın hikâyelerini anlatayım» diyor ve bu suretle birçoklarının Kur'an dinlemesine mani' oluyordu. Bundan başka güzel bir hânende (şarkıcı) cariye almış, birinin

Müslüman olacağını işittiği zaman onu alıp cariyesine: “Haydi buna yedir içir, söyleyiver” der, bu suretle eğlendirip «gördün ya bu, Muhammedin çağırdığından, namazdan, oruçtan, onun önünde çarpışmaktan daha iyi değil mi?» dermiş.

Hasan-ı Basrî hazretleri,

أُنْزِلَتْ هذه الآية: {وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ} فِي الْغِنَاءِ وَالْمَزَامِيرِ.[286]

"Bu ayet, şarkı ve çalgılar hakkında nazil olmuştur”, diye buyurur. Ayet-i Kerimede, meali “laf eğlencesi” şeklinde verilen “**lehve’l-hadis**” nazmı için, İbn-i Abbas (r.a):

هُوَ الْغِنَاءُ وَالِاسْتِمَاعُ لَهُ

“Bu, şarkı-türkü ve onları dinlemektir.”[287], diye buyurmuştur.

İbni Mesud (r.a)’a da bu ayet-i kerime kendilerine sorulduğunda:

الْغِنَاءُ وَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، يُرَدِّدُهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ

“Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin olsun ki bu ("lehvel hadis") şarkıdır.”, demiş ve bunu üç kere tekrar etmiştir. [288]

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ الْغِنَاءُ، وَكَذَلِكَ قَالَ عِكْرِمَةُ وَمَيْمُونُ بْنُ مِهْرَانَ وَمَكْحُولٌ[289]

İbn-i Ömer, Ikrime, Meymun bin Mihran, Mekhul (r.anhüm) gibi daha birçok zattan aynı hüküm işitilmiştir.

Mücahid (r.h) ise:

" اللَّهْوُ: الطَّبْلُ." [290]

---

[286] تفسير ابن كثير 6-332، دار طيبة 1999

[287] (تفسير الطبري 18-536، مؤسسة الرسالة الطبعة : الأولى ، 2000)

[288] تفسير القرطبي) 14 /52

[289] تفسير القرطبي) 14 /52(

[290] (تفسير الطبري 18-538، مؤسسة الرسالة الطبعة : الأولى ، 2000)

"Lehv, davuldur, (çalgı aletleridir).", şeklinde tefsir etmiştir.

Zikri geçen ayet-i kerime bu tefsirler üzere değerlendirildiğinde şarkı-türkünün, çalgı ve çalgı aletlerini dinlemenin nehyedilmiş olduğu ortaya çıkar.

Hakim En'Neysâbûrî Müstedrek isimli eserinde derki:

...انَّ تَفْسِيرَ الصَّحَابِيِّ الَّذِي شَهِدَ الْوَحْيَ وَالتَّنْزِيلَ عِنْدَ الشَّيْخَيْنِ حَدِيثٌ مُسْنَدٌ[291]

"Vahye ve tenzile şahid olmuş sahabenin tefsiri, Şeyhayn indinde müsned hadistir." Şu halde bu tefsirleri göz ardı etmek mümkün değildir.

Şafiî Ulemasından el-Vâhîdî der ki:

وَهَذِهِ الْآيَةُ عَلَى هَذَا التَّفْسِيرِ تَدُلُّ عَلَى تَحْرِيمِ الْغِنَاءِ[292]

"Bu ayet, bu tefsir ile şarkının haram kılındığına delalet eder."

وَذَكَرَ شَيْخُ الْإِسْلَامِ أَنَّ كُلَّ ذَلِكَ (اي إنْ تَغَنَّى لِيَسْتَفِيدَ نَظْمَ الْقَوَافِي وَيَصِيرَ فَصِيحَ اللِّسَانِ و إنْ تَغَنَّى وَحْدَهُ لِنَفْسِهِ لِدَفْعِ الْوَحْشَةِ) مَكْرُوهٌ عِنْدَ عُلَمَائِنَا .وَاحْتَجَّ بِقَوْلِهِ تَعَالَى - { وَمِنْ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ } - الْآيَةَ جَاءَ فِي التَّفْسِيرِ : أَنَّ الْمُرَادَ الْغِنَاءُ[293]

Bizim Ulemamızdan Şeyhu'l-İslam Aliyyü'l-Pezdevî hz. de bu ayeti kerimenin tefsiriyle istidlal ederek, şarkının, "nazımdaki kafiyeleri öğrenip de fasih lisan sahibi olmak", "kendisinden vahşeti gidermek için kendi kendine söylemek" gibi niyyetler ile tahakkukunu dahi mekruh görmüştür.

---

[291] المستدرك 2-258، جامع السنة 1427

[292] غذاء الألباب في شرح منظومة الآداب) 1 /168(

[293] رد المحتار) 26 /330

2. **İsra Suresi, 64. Ayet-i Kerime**

وقال تعالى: "وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِي الأَمْوَالِ وَالأَوْلادِ وَعِدْهُمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلاَّ غُرُورًا"

Hem onlardan gücün yettiğini sesinle oynat, süvarilerin ve piyadelerinle üzerlerine bas gürültüyü ve mallarına evlatlarına ortak ol ve onlarla va'dler yap, fakat Şeytan onlara bir aldanıştan başka ne va'd eder?

Celaleyn tesirinde "وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ" nazm-ı celili

"وَاسْتَفْزِزْ" اسْتَخِفَّ "بِصَوْتِك" بِدُعَائِك بِالْغِنَاءِ وَالْمَزَامِير وَكُلّ دَاعٍ إِلَى الْمَعْصِيَة [294]

"Şarkı, çalgılar ve her türlü masiyete davet edici şeylerin ile insanları haktan ayırarak şaşırt.", diye tefsir olunmuştur.

Tefsir-i Kurtubî'de bu ayet-i kerime için:

فِي الْآيَةِ مَا يَدُلُّ عَلَى تَحْرِيمِ الْمَزَامِيرِ وَالْغِنَاءِ وَاللَّهْوِ، لِقَوْلِهِ:" وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ" عَلَى قَوْلِ مُجَاهِدٍ [295]

"Bu ayet-i kerimede, Mücahid (r.h)'in kavli üzere, çalgı, şarkı ve eğlencenin haram olduğuna delil vardır.", diye buyrulduktan sonra:

وَمَا كَانَ مِنْ صَوْتِ الشَّيْطَانِ أَوْ فِعْلِهِ وَمَا يتحسنه فَوَاجِبٌ التَّنَزُّهِ عَنْهُ. [296]

"Şeytanın sesi, işi ve güzel gördüğü her şeyden uzak durmak vaciptir.", tembihatı zikredilir.

---

[294] تفسير الجلالين 5-102، دار الكتب العليمة 2006

[295] تفسير القرطبي) 10 /290(

[296] تفسير القرطبي) 10 /290(

Hadis-i şeriflerden deliller;

1. **Sahih-i Buharî'de geçen Ebu Âmir el-Eş'arî (r.a)'den rivayet olunan hadis-i şerif.**

لَيَكُونَنَّ مِنْ أُمَّتِي أَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّونَ الْحِرَ وَالْحَرِيرَ وَالْخَمْرَ وَالْمَعَازِفَ...[297]

"Ümmetimden, ferci (zinayı), ipeği, şarabı, ***çalgıyı*** helal addeder nice kavimler elbette olacak…"

انَّ الْمَلَاهِيَ كُلَّهَا حَرَامٌ حَتَّى التَّغَنِّي بِضَرْبِ الْقَصَبِ قَالَ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - «لَيَكُونَنَّ مِنْ أُمَّتِي أَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّونَ الْحِرَ وَالْحَرِيرَ وَالْخَمْرَ وَالْمَعَازِفَ[298]

Ulemamız hadis-i şerifle istidlal ederek şu hükmü vermişlerdir: "Çalgı aletlerinin tamamı haramdır. Hatta kamış-çubuk gibi bir şeyle vurarak hasıl olan müzik olsa da."

2. **Sünen-i Ebu Dâvud'ta zikredilen Nâfi' (r.a)'ın rivayeti.**

سَمِعَ ابْنُ عُمَرَ مِزْمَارًا قَالَ فَوَضَعَ إِصْبَعَيْهِ عَلَى أُذُنَيْهِ وَنَأَى عَنِ الطَّرِيقِ وَقَالَ لِي يَا نَافِعُ هَلْ تَسْمَعُ شَيْئًا قَالَ فَقُلْتُ لَا قَالَ فَرَفَعَ إِصْبَعَيْهِ مِنْ أُذُنَيْهِ وَقَالَ كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهم عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعَ مِثْلَ هَذَا فَصَنَعَ مِثْلَ هَذَا [299]

İbni Ömer (r.a) çalgı sesi işitti. Kulaklarını kapatıp yoldan uzaklaştı. Bana dedi ki "Ey Nâfi'! Bir şey duyuyor musun?" Hayır, dedim. Ellerini kulaklarından çekip buyurdu ki "Biz Rasulüllah (s.a.v) ile beraber iken şarkı sesi duyunca aynı bu şekilde yapmıştı."

---

[297] بخاري بدء الوحي 7-138، دار الشعب 1997

[298] البحر الرائق شرح كنز الدقائق ومنحة الخالق وتكملة الطوري) 8 /214

[299] أبو داود كتاب الأدب 4-434، دار الكتاب العربي

Bu hadis-i şerifin benzeri, fıkıh kitaplarımızda ifade ettiği hükümler ile beraber şöyle zikredilmiştir:

فَالْوَاجِبُ كُلُّ الْوَاجِبِ أَنْ يَجْتَنِبَ كَيْ لَا يَسْمَعَ لِمَا رُوِيَ { أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَدْخَلَ أُصْبُعَهُ فِي أُذُنِهِ عِنْدَ سَمَاعِهِ }[300]

Şu hadis-i şeriften dolayı, tam anlamıyla vacip olan, bu sesleri işitmemek için böyle yerlerden kaçınmaktır: “Rasülüllah (s.a.v) çalgı sesini işittiğinde kulağını parmağı ile tıkamıştır.”

فَإِنْ سَمِعَهُ بَغْتَةً يَكُونُ مَعْذُورًا، وَيَجِبُ أَنْ يَجْتَهِدَ أَنْ لَا يَسْمَعَهُ لِمَا رُوِيَ: «أَنَّهُ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - أَدْخَلَ أُصْبُعَيْهِ فِي أُذُنَيْهِ لِئَلَّا يَسْمَعَ صَوْتَ الشَّبَابَةِ» [301]

Eğer bu sesleri ansızın duyarsa mazur sayılır ve şu hadis-i şerif sebebiyle duymamak için çalışması vacip olur: “Peygamber Efendimiz (s.a.v) şebâbe (klarnet misali kamıştan yapılan üflemeli bir çalgı aleti) sesini işitmemek için iki parmağı ile kulaklarını tıkadı.”

Ulemanın sözlerinden deliller;

وَقَدْ كَتَبَ الإِمَامُ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ رضي الله عنه لِمُؤَدِّبِ وَلَدِهِ : لِيَكُنْ أَوَّلُ مَا يَعْتَقِدُونَ مِنْ أَدَبِك بُغْضَ الْمَلاهِي الَّتِي بَدْوُهَا مِنْ الشَّيْطَانِ وَعَاقِبَتُهَا سَخَطُ الرَّحْمَنِ فَإِنَّهُ بَلَغَنِي عَنْ الثِّقَاتِ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ أَنَّ صَوْتَ

[300] رد المحتار) 26 /326

[301] الاختيار لتعليل المختار) 4 /165

الْمَعَازِفِ وَاسْتِمَاعَ الأَغَانِي وَاللَّهَجَ بِهَا يُنْبِتُ النِّفَاقَ فِي الْقَلْبِ كَمَا يَنْبُتُ الْعُشْبُ عَلَى الْمَاءِ[302]

Ömer bin Abdülaziz (r.h) çocuğunun mürebbisine şunları yazmıştır: Çocukların senin terbiyenden öğreneceklerinin ilki, müziğe-çalgıya bu'z etmek olsun ki onun başlangıcı şeytandandır, akıbeti ise Allah'ın gazabıdır. Dikkat et, ilmine itimat olunan ulemadan bana ulaşan şudur: "Çalgı aletlerinin sesi, şarkı dinlemek, ona düşkün olmak sulu yerde otun yeşermesi gibi kalpte nifakı yeşertir."

قال الإمام أبو العباس القرطبي: الغناء ممنوع بالكتاب والسنة وقال أيضا: "أما المزامير والأوتار والكوبة (الطبل) فلا يختلف في تحريم استماعها ولم أسمع عن أحد ممن يعتبر قوله من السلف وأئمة الخلف من يبيح ذلك، وكيف لا يحرم وهو شعار أهل الخمور والفسوق ومهيج الشهوات والفساد والمجون وما كان كذلك لم يشك في تحريمه ولا تفسيق فاعله وتأثيمه[303]

İmam Ebu Abbas el-Kurtubî buyurdu ki: Şarkı, kitap ve sünnet ile yasaklanmıştır. ***Mizmar*** (üflemeli çalgılar) ***evtar*** (telli çalgılar) ve ***kûbe*** (davul gibi kendisine vurularak ses çıkaran çalgılar) bunları dinlemenin haram olduğunda ihtilaf yoktur. ***Ben Halef ve Selefin alimlerinden sözüne itibar edilen hiç bir alimin buna mubah dediğini duymadım.*** Nasıl haram olmasın ki! Bunlar şarap ehlinin, fasıkların şiarıdır. Şehevî arzuları, fesadı, arsızlığı azdırıcıdır. Böyle olan şeye haram hükmünün verilmesinde, bunları işleyenlerin ise fasıklık ile damgalanıp günahkâr olduğunun söylenmesinde şüphe yoktur.

---

[302] غذاء الألباب شرح منظومة الآداب) 1 /119(

[303] النور الكاشف في بيان حكم الغناء والمعازف (ص: 19)

قال القاسم بن محمد رحمه الله: الغناء باطل، والباطل في النار[304]

Kasım b. Muhammed (r.h) ise: "Şarkı batıldır, batıl ise cehennemdedir", diye buyurmuştur.

قال الحسن البصري رحمه الله: إن كان في الوليمة لهو - أى غناء ولعب -، فلا دعوة لهم[305]

Hasan-i Basri (r.h) da şöyle buyurur: "Eğer velime de (düğünde) şarkı ve oyun var ise bu davet(e icabet) yoktur."

İmamı Azam hazretlerinin şöyle söylediği rivayet olunur:

الغناء من أكبر الذنوب التي يجب تركها فوراً[306]

"Şarkı, en büyük günahlardandır ki terki gecikmeden vacip olur."

وَقَالَ أَبُو يُوسُفَ: فِي دَارٍ يُسْمَعُ مِنْهَا صَوْتُ الْمَزَامِيرِ وَالْمَعَازِفِ أَدْخُلُ عَلَيْهِمْ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ لِأَنَّ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ فَرْضٌ، وَلَوْ لَمْ يَجُزِ الدُّخُولُ بِغَيْرِ إِذَنٍ لَامْتَنَعَ النَّاسُ مِنْ إِقَامَةِ هَذَا الْفَرْضِ[307].

İmam Ebu Yusuf hazretleri şöyle dedi: "Bir evin içinden çalgı-müzik sesi duyulduğu vakit oraya izin almadan girerim. Çünkü münkerden nehiy farzdır. Eğer izinsiz girmek caiz olmasa idi bu farzı yerine getirmekten insanlar hiç şüphesiz geri dururlar idi."

Şarkı söyleyen ve bunu sanatı yapan, bununla meşhur olan kadın ve erkek hakkında İmam-ı Şafii hz. buyurur ki:

---

[304] النور الكاشف في بيان حكم الغناء والمعازف (ص: 17)

[305] النور الكاشف في بيان حكم الغناء والمعازف (ص: 17)

[306] النور الكاشف في بيان حكم الغناء والمعازف (ص: 13

[307] الاختيار لتعليل المختار) 4 /166

لاَ تَجُوزُ شَهَادَةُ وَاحِدٍ مِنْهُمَا وَذَلِكَ أَنَّهُ من اللَّهْوِ الْمَكْرُوهِ الذي يُشْبِهُ الْبَاطِلَ وَأَنَّ من صَنَعَ هذا كان مَنْسُوبًا إلَى السَّفَهِ وَسُقَاطَة الْمُرُوءَةِ[308]

"Bunların şahitlikleri kabul olunmaz. Çünkü bu yaptıkları batıla benzeyen çirkin eğlencelerdendir. Bu işi işleyen sefihliğe nispet olunur ve mürüvveti düşer.

İmam Şafii'den şöyle söylediği tevatür olmuştur:

" خرجتُ من بغداد وخلَّفتُ بها شيئاً أحدثه الزنادقة، يُسمّونه التغبير، يصدّون الناسَ به عن القرآن."

والتغبيرُ ذكرٌ أحدثه هؤلاء بنوعٍ من التغنّي بالشعر مع ضربِ قضيبٍ على جلدٍ أو نحوِ ذلك[309]

Bağdat'tan çıktığımda geride (onların yapageldiği) bir şeyi bıraktım ki onu zındıklar çıkarmışlar. Kendisine "teğbîr" ismini verirler. Onunla insanları Kur'an-ı Kerimden men ederler.

Teğbîr: Şiirli teganni ile ihdas olunmuş bir zikir ki bir çeşit çubuk ile deri vb. şeylerden yapılmış bir nevi davul üzere vurmak suretiyle yapılır.

وَقَدْ سُئِلَ مَالِكٌ - رَحِمَهُ اللَّهُ - عَمَّا رَخَّصَ فِيهِ أَهْلُ الْمَدِينَةِ مِنْ الْغِنَاءِ فَقَالَ: إنَّمَا يَفْعَلُهُ عِنْدَنَا الْفُسَّاقُ، وَنَهَى عَنْ الْغِنَاءِ، وَاسْتِمَاعِهِ،[310]

İmamı Malik hazretlerine Ehl-i Medine'nin kendisi hakkında ruhsat verdikleri şarkıdan sorulunca: "Bize göre bunu sadece fasıklar yapar", buyurdu ve şarkıdan ve şarkıyı dinlemekten nehyetti.

---

[308] الأم . للشافعي) 6 /209(

[309] فقه الأدعية والأذكار) 2 /213(

[310] المدخل لابن الحاج) 3 /100(

وقال: "إذا اشترى جارية فوجدها مُغَنية كان له أن يردها بالعيب[311]".

İmam-ı Malik Hz: “Bir kimse cariye satın alsa da onu şarkı söylerken bulsa, müşteri için ayıbı sebebiyle o cariyeyi satıcıya geri vermek vardır”, diye buyurur.

Ahmed bin Hanbel Hazretlerinin oğlu Abdullah şöyle anlatır:

"سألت أبي عن الغناء؟ فقال: الغناء يثبت النفاق في القلب لايعجبني[312]

Babama şarkı meselesini sordum: “Şarkı, kalpteki nifakı yeşertir. Bana hiç hoş gelmez.”, buyurdu.

ثم ذكر قول مالك: إنما يفعله عندنا الفساق[313]".

Daha sonra babam, İmam-ı Malik hazretlerinin şu sözlerini hatırlatmıştır: “Bize göre onu fasıklar işler.”

Fıkıh kitaplarından deliller;

(وَاسْتِمَاعُ الْمَلَاهِي حَرَامٌ) كَالضَّرْبِ بِالْقَضِيبِ وَالدُّفِّ وَالْمِزْمَارِ وَغَيْرِ ذَلِكَ. قَالَ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ -: «اسْتِمَاعُ صَوْتِ الْمَلَاهِي مَعْصِيَةٌ وَالْجُلُوسُ عَلَيْهَا فِسْقٌ وَالتَّلَذُّذُ بِهَا مِنَ الْكُفْرِ» . الْحَدِيثُ خُرِّجَ مَخْرَجَ التَّشْدِيدِ وَتَغْلِيظِ الذَّنْبِ، [314]

---

[311] النور الكاشف في بيان حكم الغناء والمعازف (ص: 14)

[312] مسائل أحمد بن حنبل رواية ابنه عبد الله (ص: 316)

[313] النور الكاشف في بيان حكم الغناء والمعازف (ص: 16)

[314] الاختيار لتعليل المختار) 4 /165(

Çalgı aletlerini dinlemek haramdır. Mesela bateri gibi çubuklu çalgı aleti, def, zurna-flüt gibi üflemeli çalgı aleti ve bunun dışındakiler gibi. Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurdular: "Çalgı aletlerinin sesini dinlemek masiyet, orada oturmak fısk, onunla lezzet duymak küfürdür." Bu hadis-i şerif, "müzik dinlemekten şiddetle yasaklama" ve "günahının büyüklüğünü ifade etme" manasında olduğu ifade edilmiştir.

Hadis-i şerifteki **"*küfürdür*"** ifadesi,

" أَيْ بِالنِّعْمَةِ فَصَرْفُ الْجَوَارِحِ إِلَى غَيْرِ مَا خُلِقَ لِأَجْلِهِ كُفْرٌ بِالنِّعْمَةِ لَا شُكْرٌ[315]

"nimete nankörlük", manasınadır. Uzuvları yaratıldığı maksadın gayrısına sarf etmek, nimete şükür değil nankörlüktür.

(وَمَنْ يُغَنِّي لِلنَّاسِ) لِأَنَّهُ يَجْمَعُهُمْ عَلَى كَبِيرَةٍ هِدَايَةٌ وَغَيْرُهَا، وَكَلَامُ سَعْدِي أَفَنْدِي يُفِيدُ تَقْيِيدَهُ بِالْأُجْرَةِ فَتَأَمَّلْ. وَأَمَّا الْمُغَنِّي لِنَفْسِهِ لِدَفْعِ وَحْشَتِهِ فَلَا بَأْسَ بِهِ عِنْدَ الْعَامَّةِ عِنَايَةٌ، وَصَحَّحَهُ الْعَيْنِيُّ وَغَيْرُهُ. قَالَ: وَلَوْ فِيهِ وَعْظٌ وَحِكْمَةٌ فَجَائِزٌ اتِّفَاقًا وَمِنْهُمْ مَنْ أَجَازَهُ فِي الْعُرْسِ كَمَا جَازَ ضَرْبُ الدُّفِّ فِيهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ أَبَاحَهُ مُطْلَقًا، وَمِنْهُمْ مَنْ كَرِهَهُ مُطْلَقًا اهـ . وَفِي الْبَحْرِ: وَالْمُذْهَبُ حُرْمَتُهُ مُطْلَقًا فَانْقَطَعَ الِاخْتِلَافُ، بَلْ ظَاهِرُ الْهِدَايَةِ أَنَّهُ كَبِيرَةٌ وَلَوْ لِنَفْسِهِ وَأَقَرَّهُ الْمُصَنِّفُ. قَالَ: وَلَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ مَنْ يَسْمَعُ الْغِنَاءَ أَوْ يَجْلِسُ مَجْلِسَ الْغِنَاءِ[316]

İnsanlara şarkı söyleyen kimsenin şahitliği kabul olunmaz. Çünkü bu kimse, onları büyük günah üzere toplamıştır. Hidaye ve diğer kitaplarda böyle geçer. Sa'dî Efendinin kelamı ise ücretle başkaları için

[315] رد المحتار) 26 /326(

[316] الدر المختار وحاشية ابن عابدين (رد المحتار)) 5 /482(

şarkı söyleyenin adaletinin düşeceğini ifade eder. Ancak “vahşeti def için” kendisi için tegannide bulunanın yaptığında ekser ulema indinde beis yoktur. Aynî ve gayrısı bu hükmün sahih olduğunu ifade etti ve dedi ki: “Eğer tegannide va’z ve hikmet varsa ittifakan caizdir”. Ulemadan bu tür olan teganniye düğünde icazet veren vardır. Düğünlerde def çalmaya caiz dedikleri gibi. Bu tür olana mutlak olarak cevaz veren de vardır. Ancak mutlak olarak kerih gören de vardır. Bahir isimli eserde şöyle zikredilir: **Zahir-i mezhep, mutlak olarak haram oluşudur. Bununla ihtilaf sona ermiş olur. Hatta Hidaye’nin zahiri, bunun büyük günah olduğudur.** İsterse kendi için söylemiş olsun. **Musannıf bunu böylece ikrar etmiş ve şöyle söylemiştir: Şarkı dinleyen, şarkı meclisinde oturanın şahitliği kabul olunmaz.**

mektubatı şerifeden deliller;

وَاعْلَمْ أَنَّ الرَّقْصَ وَالسَّمَاعَ دَاخِلٌ فِي الْحَقِيقَةِ فِي اللَّهْوِ وَاللَّعِبِ وَقَوْلُهُ تَعَالَى (وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ) الْآيَةَ، نَازِلٌ فِي شَأْنِ الْمَنْعِ عَنِ الْغِنَاءِ كَمَا قَالَ مُجَاهِدٌ الَّذِي هُوَ تِلْمِيذُ ابْنِ عَبَّاسٍ وَمِنْ كِبَارِ التَّابِعِينَ أَنَّ الْمُرَادَ بِلَهْوِ الْحَدِيثِ الْغِنَاءُ فِي الْمَدَارِكِ لَهْوُ الْحَدِيثِ السَّمَرُ وَالْغِنَاءُ وَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَابْنُ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ يَحْلِفَانِ أَنَّهُ الْغِنَاءُ، وَقَالَ مُجَاهِدٌ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: وَالَّذِينَ لاَ يَشْهَدُونَ الزُّورَ أَيْ: لاَ يَحْضُرُونَ الْغِنَاءَ وَحُكِيَ عَنْ أَبِي نَصْرٍ الدَّبُوسِيّ عَنِ الْقَاضِي ظَهِيرِ الدِّينِ الْخَوَارْزِمِيّ: مَنْ سَمِعَ الْغِنَاءَ مِنَ الْمُغَنِّي وَغَيْرِهِ أَوْ يَرَي فِعْلاً مِنَ الْحَرَامِ فَيَحُسّنُ ذَلِكَ بِاعْتِقَادٍ أَوْ بِغَيْرِ اعْتِقَادٍ يَصِيرُ مُرْتَدًّا فِي الْحَالِ بِنَاءً عَلَى أَنَّهُ أَبْطَلَ حُكْمَ الشَّرِيعَةِ وَمَنْ أَبْطَلَ حُكْمَ الشَّرِيعَةِ فَلاَ يَكُونُ مُؤْمِنًا عِنْدَ كُلِّ مُجْتَهِدٍ وَلاَ يَقْبَلُ اللَّهُ طَاعَتَهُ وَأَحْبَطَ اللَّهُ كُلَّ حَسَنَاتِهِ أَعَاذَنَا اللَّهُ سُبْحَانَهُ مِنْ ذَلِكَ

وَالْآيَاتُ وَالْأَحَادِيثُ وَالرِّوَايَاتُ الْفِقْهِيَّةُ فِي حُرْمَةِ الْغِنَاءِ كَثِيرَةٌ جِدًّا عَلَى حَدٍّ يَتَعَذَّرُ إِحْصَاؤُهَا[317]

Sen bil ki raks ve sema' (coşkusundan hareket, dönmek), hakikatte lehv ve la'b (dinî-dünyevî hiç bir faidesi olmayan oyun-eğlence) içinde dahildir. Cenab-ı Hakk'ın "**İnsanlardan kimi de vardır ki, *laf eğlencesi* satın alır**.", ayet-i kerimesi, şarkıdan yasaklama hakkında nazil olmuştur. İbn-i Abbas (r.a)'ın talebesi, Tabiî'nin büyüklerinden Mücahid (r.h)'in buyurduğu gibi: "Bu âyet-i kerimede geçen (laf eğlencesi diye mealini verdiğimiz) "lehve'l-hadîs" nazmı celili ile murad şarkıdır." Medârik (Tefsir-i Nesefî) isimli eserde, ""lehve'l-hadîs" nazmı, (asılsız hikâyelerle yapılan) lakırdı ve şarkıdır." diye bir tefsir vardır. İbni Abbâs ve İbni Mes'ûd "radıyallahü anhüm", bu nazmın şarkı manasında olduğuna yemin ederler. Mücâhid (r.h), "Ve onlar ki zûra şâhid olmazlar"[318] ayet-i kerimesini "şarkı-müzik olan yerde hazır olmazlar" diye tefsir etmiştir. Ebû Nasr ed-Debûsî ve Kâdî Zahîru'd-dîn el-Harezmî'den şöyle rivayet olunmuştur: "Şarkıcı ve gayrısından müzik dinleyen veya haram olan bir işe muttali olan bir kimse, bu yapılanları, ***inanarak veya inanmayarak güzel görse*** (bu hükmü, onların gerçekten güzel olduğuna inanarak veya güzel olduğuna inanmadan sırf laf olsun diye vermiş olsa) dinin hükmünü iptal etmiş olmasına binaen filhal mürted olur." Dinin hükmünü iptal eden ise bütün müçtehitler indinde mümin olmaz. İbadetlerini Allah kabul etmez. Bütün iyiliklerini hiçe indiriverir. Böyle felâketten Allah Sübhanehü bizi muhafaza buyursun. Şarkının haram olduğuna dair ayetler, hadisler ve fıkhi rivayetler hakikaten çoktur. Öyle ki sayması müteazzirdir. (çok zordur.)

Şarkının bazı zararları;

Kur'an-ı Kerimden Alıkoyar

Şarkı-müzik, yukarıda zikri geçtiği üzere Kurân-ı Kerimi okuyup-dinlemekten, onda düşünüp tefekkür etmekten alıkoyar.

Hayâyı Azaltır, Şehveti Arttırır

[317] المكتوبات الرباني 1-266
[318] فرقان 72

Yezid b. Velid buyurur ki:

يا بني أمية إياكم والغناء فإنه ينقص الحياء، ويزيد في الشهوة، ويهدم المروءة[319]

Ey Ümeyye Oğulları! Şarkıdan sakının. Çünkü o hayâyı azaltır, şehveti arttırır. Mürüvveti (kişiliği) yıkar.

Cennet Kurrâları'nı Dinleyemez

Ebu Musa'l-Eşârî (r.a), Peygamber Efendimiz (s.a.v)'den rivayet eder:

مَنِ اسْتَمَعَ إِلَى صَوْتِ غِنَاءٍ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ أَنْ يَسْمَعَ الرُّوحَانِيِّينَ). فَقِيلَ: وَمَنِ الرُّوحَانِيُّونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: (قُرَّاءُ أَهْلِ الْجَنَّةِ)

Şarkı dinleyen kimseye Rûhâniyyûn'u dinlemesine izin verilmez. Ya Rasulellah Rûhâniyyûn kimdir? Denilince, Peygamberimiz "Cennet ehlinin kurrâlarıdır.(Kur'an Okuyanlarıdır.) [320]

Kulaklarına Kurşun Dökülür

Enes bin Mâlik (r.a) rivayet eder: Rasülüllah (s.a.v) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

مَنْ جَلَسَ إِلَى قَيْنَةٍ يَسْمَعُ مِنْهَا صُبَّ فِي أُذُنِهِ الْآنُكُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Kendisinden şarkı dinlediği çengi cariyenin meclisinde oturan kimsenin, kıyamet gününde kulağına kurşun dökülür. [321]

Kalpte Nifakı Yeşertir.

الْغِنَاءُ يُنْبِتُ النِّفَاقَ فِي الْقَلْبِ[322]

---

[319] **الفقه علي المذاهب الأربعة 5-27**

Nevâdiru'l-Usul 2, 87 [320] **Kurtubi 14-53, 180,**
[321] **Kurtubi a.g 14-53**

[322] **أبو داود 4-434 دار الكتاب العربي**

Rasülüllah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: Şarkı-müzik kalpte nifakı yeşertir.

Musibete Sebep Olur

حديث عَنْ عَلِيّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهم عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا فَعَلَتْ أُمَّتِي خَمْسَ عَشْرَةَ خَصْلَةً حَلَّ بِهَا الْبَلَاءُ فَقِيلَ وَمَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِذَا كَانَ الْمَغْنَمُ دُوَلًا وَالْأَمَانَةُ مَغْنَمًا وَالزَّكَاةُ مَغْرَمًا وَأَطَاعَ الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ وَعَقَّ أُمَّهُ وَبَرَّ صَدِيقَهُ وَجَفَا أَبَاهُ وَارْتَفَعَتِ الْأَصْوَاتُ فِي الْمَسَاجِدِ وَكَانَ زَعِيمُ الْقَوْمِ أَرْذَلَهُمْ وَأُكْرِمَ الرَّجُلُ مَخَافَةَ شَرِّهِ وَشُرِبَتِ الْخُمُورُ وَلُبِسَ الْحَرِيرُ وَاتُّخِذَتِ الْقَيْنَاتُ وَالْمَعَازِفُ وَلَعَنَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَوَّلَهَا فَلْيَرْتَقِبُوا عِنْدَ ذَلِكَ رِيحًا حَمْرَاءَ أَوْ خَسْفًا وَمَسْخًا[323]

"Ümmetim on beş şeyi yapmaya başlayınca ona büyük belanın gelmesi vacib olur!" buyurmuşlardı. (Yanındakiler): "Ey Allah'ın Resulü! Bunlar nelerdir?" diye sordular. Aleyhissalâtu vesselâm saydı:

1. Ganimet (fakir fukaraya değil de sadece zengin ve mevki sahibi kimseler arasında) tedavül eden bir meta haline geldiği zaman
2. Emanet ganimet sayılıp, emanete riayet kalmadığı zaman,
3. Zekat vermeyi ceza telakki ettikleri zaman,
4. Erkekler hanımlarına itaat edip,
5. Annesine asi olduğu zaman,
6. Ahbabına karşı iyi olup,
7. Babasına cefa verdiği zaman,
8. Mescidlerde (Allah ve rasülünün istemediği) sesler yükseldiği zaman,
9. Kavme, onların en alçağı reis olduğu zaman,
10. Zararı dokunmasın diye bir kimseye hürmet edildiği zaman,
11. Her türlü içki içildiği zaman,
12. İpek (erkekler tarafından) giyildiği zaman,

323 ترمذي فتن 4-494، دار إحياء التراث

13. **Çengi olan (şarkı söyleyip oynayan) kadınlar yetiştirilip çoğaltıldığı zaman,**
14. **Her türlü çalgı aletleri imal edilip kullanıldığı zaman,**
15. Bu ümmetin sonradan gelen nesilleri, önceden gelip geçenlere hakaret ettiği zaman artık kızıl rüzgârı, yere batışı, suretlerin tebdilini bekleyin."

KUR'AN-I KERİM'İN HZ. PEYGAMBERİMİZ (s.a.v) ve SÜNNETİNE VERDİĞİ KIYMET

İslam dininin iki temel kaynağı vardır. Bunlar yüce kitabımız Kur'anı Kerim ve Peygamber Efendimizin söz, fiil ve takrirlerinden meydana gelen Sünnet-i Seniyye'dir. Bu iki temel kaynağın birlikteliği ve birbirinden ayrı değerlendirilemeyeceği hususunda Rasûlullah Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuşlardır.

"تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ، لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا: كِتَابَ اللهِ وَ سُنَّةَ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ."

"Size sıkı sarıldığınız sürece sapıtmayacağınız iki şey bıraktım: Allah'ın kitabı ve Rasûlünün sünneti." [324]

Ancak günümüzde[325] bir takım kimseler, "Kur'an bize yeter." diyerek Rasûlullah Efendimiz (s.a.v) 'in sünnetini devre dışı bırakmaya çalışmakta, onun dinde delil oluşu ve sıhhati hususunda şüphe uyandırmaya gayret etmekte, bir kısım insanlar da, bu gibi sözlerin etkisinde kalarak sünnete uymakta gevşeklik göstermekte ve herhangi bir mevzuda bir hadis-i şerif delil olarak zikredildiği zaman önemsememektedirler.

Sünneti devre dışı bırakan, ona karşı kayıtsız kalan, onu önemsemeyen bir takım kimselerin kendisinden sonra ortaya çıkacağını

[324] - El Muvattâ, İmam Mâlik bin Enes, Hadis No: 776

[325] - Aslında bu tür söylemler günümüzde ortaya çıkmış değildir. İlk devirlerden beri söylene gelmektedir. Ancak kitle iletişim ve haberleşme vasıtalarıyla bilginin çok hızlı yayıldığı ve insanlara ulaştığı günümüzde bu tür söylemlerin tehlikesine dikkat çekmek istedik.

Rasûlullah Efendimiz (s.a.v) bir mucize olarak biz ümmetine haber vermiş ve şöyle buyurmuşlardır.

"أَلاَ إِنِّى أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَ مِثْلَهُ مَعَهُ أَلاَ يُوشِكُ رَجُلٌ شَبْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْقُرْآنِ فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلاَلٍ فَأَحِلُّوهُ، وَ مَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ"...الحديث

"Dikkat edin! Muhakkak ki bana Kitab (Kur'an-ı Kerim) ile onun bir benzeri de verildi. Dikkat edin! Rahat koltuğuna kurulmuş, karnı tok saygısız bir adamın şöyle demesi yakındır: Size bu Kur'an yeter. Onda neyi helal bulursanız helal kabul ediniz, neyi de haram bulursanız haram kabul ediniz...**"**[326]

Halbuki, yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de Hz. Allah, Peygamber Efendimiz (s.a.v)'i ve onun sünnetini çok müstesna bir mevkide konumlandırmaktadır. Şimdi İslam dininin birinci kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'den hareketle Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in ve Sünnet-i Seniyyesinin / Hadis-i Şeriflerinin yerini ve kıymetini tesbit etmeye ve sünnetsiz islam anlayışının Kur'an Kerim ile bağdaşmadığını ortaya koymaya çalışalım.

1-Hz. Peygamber (S.A.V.)'e İman

Müslüman olmanın ilk şartı olan Kelime-i Şehadette Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in ismi Allahü Teala'nın ismiyle birlikte yer almıştır. Haliyle Hz. Peygambere iman müslümanlığın önde gelen şartlarındandır. Ayrıca ona inanmanın lüzumu hakkında Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayet-i kerime mevcuttur.

[326] - Sünen-i Ebî Dâvud, İmam Süleyman bin Eşas es Sicistânî, Hadis No: 4604

"قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّى رَسُولُ اللّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَ الأَرْضِ لآ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ يُحْيِى وَ يُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِيِّ الأُمِّيِّ الَّذِى يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَ كَلِمَاتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ"

"*De ki; ey insanlar! Haberiniz olsun ben size sizin hepinize Allah'ın Rasulüyüm. O Allah ki, bütün Semavat-ü Arzın mülkü Onun, Ondan başka ilâh yok, hem diriltir hem öldürür, onun için gelin iman edin Allah'a ve Rasulüne, Allah'a ve Allah'ın bütün kelimatına iman getiren o ümmî Peygambere, ve ittiba edin ona ki hidayete erebilesiniz.*" [327]

"فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ النُّورِ الَّذِى أَنْزَلْنَا وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ"

"*Onun için siz Allah'a, Rasulüne ve indirdiğimiz nura iman ediniz. Ve Allah her ne yaparsanız haberdardır.*"[328]

"وَ مَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا"

"Her kim Allah'a ve Rasulüne inanmazsa bilsin ki biz kafirler için bir çılgın ateş hazırlamışızdır." [329]

Bu ayetlerde Allah'a imandan hemen sonra Rasûlüne iman zikredilmiştir. Hiç şüphesiz Rasûle iman onun sadece bir peygamber olduğuna iman ile sınırlı değildir. Bu iman O'nun, Kur'an-ı Kerim'de zikri geçsin veya geçmesin Allah katından getirmiş olduğu bütün emirleri, nehiyleri, hükümleri kabul ve tasdiki de içine alır.

İmam-ı Şafiî Hz. (204/819) Rasûle iman ile alakalı olarak; "Allah Teala kendisine ve Rasûlüne imanı diğer bütün amellerin başlangıcı ve kamil imanın kaynağı yapmıştır. Bir kul Allah'a iman edip de Rasûlüne iman etmese imanı tamam ve sahih olmaz, hatta kabul görmez." demiştir.[330]

---

[327] - Sûre-i A'raf, Âyet 158
[328] - Sûre-i Teğâbûn, Âyet 8
[329] - Sûre-i Fetih, Âyet 13
[330] İmam Şafiî, Risale, 75

2-Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Üsve-i Hasene Olması

Kur'an-ı Kerim'de Rasûllah Efendimiz (s.a.v.) bizzat Hz. Allah tarafından ebedî saadete talib olanlar için her yönüyle örnek bir şahsiyet olarak takdim edilmiştir. Konu ile alakalı ayetlerde şu veya bu konuda diye bir kayıt konulmamış olması O'nun her hususta insanlar için örnek alınması gereken bir rehber olduğunu göstermektedir.

"لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا"

" Şanım hakkı için muhakkak ki size Resullulah'da pek güzel bir örnek vardır. Allah'a ve ahiret gününe ümit besler olup da Allah'ı çok zikreyleyen kimseler için." [331]

Bu ayet-i kerimede Müslümanların pratik olarak dini yaşayabilmek için bir örnek şahsiyete ihtiyaçlarının olduğundan bahsedilmektedir. Yine buradan bu numune şahsiyetin Peygamber efendimiz (s.a.v.) olduğu ve O olmadan dinin doğru bir şekilde yaşanamayacağı anlaşılmaktadır.

3-Hz. Peygamber'e Kur'an-ı Kerim Dışında da Vahiy Gelmesi

Rasûlullah Efendimiz (s.a.v) 'in sünnetine karşı lakayt değerlendirmelerde bulunan, onu umursamayan bir takım kişileri buna iten sebeplerden bir tanesi de sünneti ve hadisleri vahiy dışı olarak görmeleridir. Halbuki sünnetin bir kısmı vahiy mahsulü bir kısmı da vahyin kontrolü altındadır.

Vahiy, vahy-i zahir ve vahy-i batın olmak üzere iki kısımdır. Vahy-i zahir, Kur'an-ı Kerim, Hadis-i Kudsî, ve Hadis-i Şeriflerdir. Vahy-i batın ise Rasûlullah (s.a.v.)'ın içtihadlarıyla nail oldukları şeylerdir.[332]

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir mesele ile karşılaştığında öncelikle Allahü Teala'dan gelecek vahy-i zahiri beklerdi ki; bu Ayet-i Kerime, Hadis-i Kudsî veya Hadis-i Şerif şeklinde olabilirdi. Vahy-i zahir gelmeyecek olursa kendi içtihadı ile amel ederdi. Eğer içtihadında isabet

[331] - Sûre-i Ahzâb, Âyet 21
[332] Molla Hüsrev, Mirâtü'l usul fi şerh-i Mirkati'l vusul,s.385-386

edemezse hemen Cenab-ı Hak tarafından ikaz olunurdu.[333] Dolayısıyla Rasulullah'ın yapmış olduğu içtihadları (vahy-i batın) da bizzat Allahü Teala tarafından tasdik ediliyordu.

Sünnetin bir kısmının vahiy kaynaklı bir kısmının da vahyin kontrolünde olması dindeki kıymetini ortaya koymaktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'e baktığımız zaman vahyin sadece peygamberlere gönderilen ilahi kitaplarla sınırlı olmadığını, Peygamber Efendimiz **(s.a.v)** 'e Kur'an-ı Kerim'in dışında da vahiy verildiğini görmekteyiz.

"وَ لَوْلاَ فَضْلُ اللّهِ عَلَيْكَ وَ رَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ وَ مَا يُضِلُّونَ إِلاَّ أَنْفُسَهُمْ وَ مَا يَضُرُّونَكَ مِن شَيْءٍ وَ أَنْزَلَ اللّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ عَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَ كَانَ فَضْلُ اللّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا"

"Eğer Allah'ın sana lütuf ve merhameti olmasaydı, onlardan bir güruh seni sapıtmaya çalışırdı. Hâlbuki onlar, ancak kendi nefislerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah, sana Kitab (Kur'an)'ı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın sana olan lütfu büyüktür." [334]

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَ يُزَكِّيكُمْ وَ يُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ"

"Nitekim içinizden size bir peygamber gönderdik. O size âyetlerimizi okuyor, sizi tezkiye ediyor, size kitabı ve hikmeti öğretiyor. Size bilmediğiniz şeyleri öğretiyor."[335]

Bu ve benzeri ayet-i kerimelerde Kitab'a ilaveten Rasûlullah'a verildiği zikredilen "hikmet" alimlerce, "sünnet" olarak tefsir edilmiştir. Mesela, İmam-ı Şâfiî Hz. bu görüşünü şöyle dile getirir:

"*Allahü Teala (burada) önce Kitab'ı -ki ondan maksat Kur'an'dır- ardından da hikmeti zikretmiştir. Kur'an ilimleri sahasında ehliyetlerinden*

333 - Molla Hüsrev, a.g.e. s.388
334 - Sûre-i Nisâ, Âyet 113
335 - Sûre-i Bakara, Âyet 151

emin olduğum kişilerden işittim ki, buradaki hikmetten kasıt, Rasûlullah'ın sünnetidir. Çünkü önce Kur'an-ı Kerim zikredilmiş peşinden ayrı olarak hikmet eklenmiştir."[336]

İmam-ı Evzâî'de Hasan b. Atıyye'nin (r.a.) *"Cibril Kur'an-ı Kerim'i indirdiği gibi sünneti de peygambere getiriyordu."* dediğini nakleder.[337]

Bu meseleyi şu Ayet-i Kerime en güzel şekilde izah eder.

"وَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى"

"*O, hevâdan (arzularına göre) söylemiyor. O sade bir vahiydir ancak vahyolunur.*"[338]

"*O bir şair olmadığı gibi keyf ve arzusuna göre hüküm sürmek isteyen ehl-i hevâdan da değildir*."[339]

4-Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in Kur'an-ı Kerim'i Açıklama Görev ve Yetkisi

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) 'in en temel vazifesi ***tebliğ*** vazifesidir. Tebliğ O'nun Allahü Teala'dan aldığı vahyi insanlara eksiksiz olarak aktarmasıdır. İkinci önemli vazifesi de tebliğ ettiği şeyleri insanlara açıklamak yani *tebyin*dir. Hadis-i Şerifler de bu noktada önem arzetmektedir.

"بِالْبَيِّنَاتِ وَ الزُّبُرِ وَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ"

"Beyyinelerle ve kitaplarla sana da bu zikri indirdik ki kendilerine indirileni nâsa anlatasın ve gerek ki tefekkür ederler."[340]

---

[336] eş-Şâfiî, er-Risale, s.78
[337] - Dârimî, Sünen, I, 117
[338] - Sûre-i Necm, Âyet 3, 4
[339] - Hak Dini Kur'an Dili, Elmalılı Hamdi YAZIR, Sûre-i Necm, Âyet 3, Cild 7, Sahife 4571
[340] - Sûre-i Nahl, Âyet 44

Bu ayet-i kerimeden de anlıyoruz ki vahyin açıklanması Rasûlullah'ın arzusuna bırakılmamış, bu, vahiy ile O'na bir vazife olarak verilmiştir. Bu yüzden de O bir açıklama yaptığı zaman her hangi bir kimsenin açıklaması gibi düşünülemez. O'nun açıklaması bağlayıcıdır. Kabulü ve tatbiki gerekir.

Bu Ayet-i Kerime'de Allahü Teâla Hz. Peygamber'e Kur'an-ı Kerim'i açıklama görevini vererek, buna ihtiyaç duyulacak ayetlerin varlığına da zımnen işaret etmiş olmakta ve bu meselede önce O'na başvurmamızı öngörmektedir.[341]

"وَ مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلاَّ لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى اخْتَلَفُوا فِيهِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ"

"Sana bu kitabı indirmemiz de ancak şunun içindir ki onlara hakkında ihtilaf ettikleri şeyi beyan edesin ve iman edeceklere bir hidayet, bir rahmet olsun." [342]

Rasûlullah Efendimiz (s.a.v) yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'in ilk ve en yetkili açıklayıcısıdır. Dolayısıyla Rasûlullah (s.a.v) 'in sözlü açıklamalarına ve fiili uygulamalarına yani sünnete/hadise sımsıkı sarılmak biz müminlere düşen en önemli vazifelerdendir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in Kur'an-ı Kerim'i tebyini, mücmel ayetleri açıklamak, umûmîlik ifade eden ayetleri tahsis etmek, ayetlerdeki mutlak ifadeleri takyid etmek, ayetlerdeki hükümleri teyid etmek, Kur'an-ı Kerimde bulunmayan hükümler koymak ve neshe işaret etmek gibi şekillerde olmuştur.

5-Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in Verdiği Hükümlerin Kabülünün Gerekliliği;

Hz. Allah Peygamberimize ayetleri açıklama vazifesi verdiği gibi hüküm koyma yetkisi de vermiştir. Biz ümmete düşen ise, verilen hükmü gönül rahatlığı ile kabul edip onun gerektirdiği şekilde hareket etmektir.

---

[341] - Et-Taberi I, 74

[342] - Sûre-i Nahl, Âyet 64

"فَلاَ وَ رَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُوا فِى أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَ يُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا"

"Yok, yok Rabbine kasem ederim ki onlar aralarında çıkan çapraşık işlerde seni hakem yapıp sonra da verdiğin hükümden nefislerinde hiçbir darlık duymaksızın tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar." [343]

Bu Ayet-i Kerime'de Cenab-ı Hak insanların aralarındaki ihtilafları Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e götürmelerini, verilen hükümleri gönülden kabul edip onlara tam bir teslimiyet göstermelerini istemektedir. Tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olunamayacağını da açık bir şekilde belirtmektedir**.**

"وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَ مَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا"

"Bununla beraber gerek bir mümin için ve gerek bir mümine, Allah ve Rasulü bir işe hüküm verdiği zaman o işlerinden ihtiyar kendilerinin olmak olamaz ve her kim Allah ve Rasulüne asî olursa açık bir sapıklık etmiş olur."[344]

"إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ"

"*Aralarında hükmetmesi için Rasulü ile Allah'a davet olundukları zaman müminlerin sözü ancak "*سمعنا و اطعنا*" demeleridir. İşte bunlar felah bulacak olanlardır.*"[345]

Cenab-ı Hak, yukarıda verilen Ayet-i Kerime'lerde münakaşa edilen, ihtilafa düşülen bir meselenin Allahü Teâlâ'nın kitabı ve Rasûlünün sünnetine başvurularak halledilmesini emretmektedir. Yine

---

343 - Sûre-i Nisâ, Âyet 65
344 - Sûre-i Ahzâb, Âyet 36
345 - Sûre-i Nur, Âyet 51

onların vermiş oldukları hükümler hakkında tercih hakkının bulunmadığı, verilen hükümlere karşı gelinmesi halinde apaçık bir sapıklık içerisinde olunacağı, bunlara “işittik ve itaat ettik” diyenlerin ise kurtuluşa erecekleri ifade edilmektedir. Yani ebedî kurtuluşun reçetesi Kitap ve Sünnetin hükümlerine boyun eğmektir.

Rasûlullah Efendimiz (s.a.v) hüküm verirken bazen doğrudan bir ayete dayanmış, bazen Kur’an dışı bir vahye istinat etmiş, bazen de dini en iyi bilen kişi olarak kendi içtihadıyla hareket etmiştir. Ama her hal ü karda O’nun peygamberlik vazifesiyle yaptığı bütün tasarrufları ilahi kontrolden geçmiştir.

Rasûlullah Efendimiz (s.a.v) ’in Kur’an-ı Kerim’de olmayan hususlarda vermiş olduğu hükümlere misal olarak, beş vakit namazın vakti, rekâtları, nasıl kılınacağı, namazlarda Kabe-i Muazzama’dan önce Beyt-i Makdis’e yönelme, orucu bozan ve bozmayan şeyler, zekatın miktarı, hırsızın hangi miktarda hırsızlık yaparsa cezalandırılabileceği, hayızlı kadının namaz kılamaması, oruç tutamaması, ninenin mirası gibi konular sayılabilir.

Hz. Peygamber (s.a.v.)’e Kur’an-ı Kerim’de olmayan hususlarda hüküm verme görev ve yetkisi verildiği gibi, yine onda olmayan hususlarda helal ve haram kılma yetkisi de verilmiştir. Bu husus Ayet-i Kerimelerde şöyle ifade edilmektedir**.**

"اَلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الأُمِّيَّ الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَ الإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَآئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الأَغْلاَلَ الَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِى أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ"

“*Onlar ki yanlarında Tevrat ve İncil'de yazılı bulacakları o Rasule o, ümmi Peygambere ittiba ederler ve onlara maruf ile emreder ve onları münkerden nehyeyler ve temiz hoş şeyleri kendileri için halâl, murdar şeyleri üzerlerine haram kılar, sırtlarından ağır yüklerini ve üzerindeki*

bağları, zincirleri indirir, atar. O vakit ona iman eden, ona kuvvetle tazim eyleyen, ona yardımcı olan ve onun nübüvvetiyle beraber indirilen nuru takip eyleyen kimseler, işte murada eren müflihin onlar." [346]

"قَاتِلُوا الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَ لاَ بِالْيَوْمِ الآخِرِ وَ لاَ يُحَرّمُونَ مَا حَرَّمَ اللّهُ وَ رَسُولُهُ وَ لاَ يَدِينُونَ دِينَ الْحَقّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَ هُمْ صَاغِرُونَ"

"O kendilerine kitap verilenlerden oldukları halde ne Allah'a, ne ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Resulünün haram ettiğini haram tanımayan ve hak dinini din edinmeyen kimselere küçülmüş oldukları halde elden cizye verecekleri hale kadar harp edin."[347]

Cenab-ı Hak birinci ayette helal ve haram kılma işini doğrudan Rasûlullah'a isnad etmiş, ikinci ayette ise haram kılma işini kendisi ile birlikte Rasûlune de isnad etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de bulunmayıp bizzat Peygamber Efendimiz (s.a.v) tarafından haram kılınanlara misal olarak, bir kadının halası, teyzesi, kız kardeşinin kızı ve erkek kardeşinin kızı üzerine nikâhlanamayacağı,[348] erkeklere altın takmanın ve ipek giymenin haramlığı,[349] ehlî eşeklerin,[350] köpek dişli yırtıcı hayvanlarla yırtıcı kuşların etlerinin yenmesinin haramlığı[351] sayılabilir.

Bu konuyla alakalı bir hadis-i şerifte de şöyle buyurulmaktadır:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيّ حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ جَابِرٍ اللَّخْمِيّ عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم: "أَلاَ هَلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ

346 - Sûre-i A'raf, Âyet 157
347 Sûre-i Tevbe, Âyet 29
348 Buhari, Nikah, 27
349 Tirmizi, Libas, 1-2; İbn Mâce, Libas, 19
350 Buhârî, Zebaih, 28
351 Buhârî, Tıb, 57; Müslim, Sayd, 15

عَنِّى وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ فَيَقُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللَّهِ فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَلاَلاً اسْتَحْلَلْنَاهُ وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَّمْنَاهُ وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ".

Dikkat edin! Sizden biriniz koltuğuna kurulduğu halde benden bir hadis kendisine ulaşacak ta o kimse şöyle diyecek: "Bizimle sizin aranızda Allah'ın kitabı var. Bu kitapta neyi helal olarak bulursak onu helal sayar, haram olan hususları da haram kabul ederiz. Gerçekten Allah Rasülünün haram kıldığı bir şey de Allah'ın haram kıldığı gibidir. [352]

6-Peygamber Efendimize İtaat ve İttiba

Kur'an-ı Kerim'de Rasûlullah Efendimiz (s.a.v)'e itaat etmemiz emredilmiş ve Rasûle itaat pek çok yerde Allah'a itaatle birlikte zikredilmiştir. Böylece Rasûlullah'a itaatin Allahü Teala'ya itaat demek olduğu çokca vurgulanmıştır. Hiç şüphesiz, Rasûle itaat hayatında olduğu gibi, ölümünden sonra da farzdır. Bu da elbette onun sünnetine uyularak gerçekleştirilecektir.

"مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَ مَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا"

"Kim Resule itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Kim de yan bükerse (yüz çevirirse) üzerlerine seni gözcü de göndermedik."[353]

" ... وَ مَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ"

[352] **Tirmizi Kitabü'l-İlm Hadis No: 10**
[353] **- Sûre-i Nisâ, Âyet 80**

*"Peygamber size her ne emir verirse tutun. Nehy ettiğinden de sakının ve Allah'dan korkun. Çünkü Allah"*شديد العقاب *" (azabı şiddetli)dir."*[354]

Bir ayet-i kerimede de Allah sevgisinin peygambere ittibaya bağlanmış olması çok dikkat çekicidir.

"قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ * قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ"

"De ki, eğer siz Allah'ı seviyorsanız hemen bana uyun ki, Allah da sizleri sevsin ve suçlarınızı mağfiretle örtsün, Allah gafurdur, rahîmdır. De ki, Allaha ve Peygambere itaat edin; eğer aksine giderlerse, şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez."[355]

Allah Teala kendisini sevdiğini iddia edenlere, eğer bu sözlerinde samimi iseler, Rasûlullah'a uymalarını ve ona muhalefet etmemelerini emretmektedir. Peygambere uymak demek onun emrettiklerini yapmak, yasakladıklarından kaçmak ve her konuda onu örnek almak demektir.

Peygamber Efendimiz de kendi konumunu ve kendisine itaati bir hadis-i şeriflerinde şöyle temsil ederek anlatmaktadır:

7283 - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ بُرَيْدٍ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: " إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ، كَمَثَلِ رَجُلٍ أَتَى قَوْمًا فَقَالَ: يَا قَوْمِ، إِنِّي رَأَيْتُ الجَيْشَ بِعَيْنَيَّ، وَإِنِّي أَنَا النَّذِيرُ العُرْيَانُ، فَالنَّجَاءَ، فَأَطَاعَهُ طَائِفَةٌ مِنْ قَوْمِهِ، فَأَدْلَجُوا، فَانْطَلَقُوا عَلَى مَهَلِهِمْ فَنَجَوْا، وَكَذَّبَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ، فَأَصْبَحُوا

354 - Sûre-i Haşr, Âyet 7

355 - Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 31, 32

مَكَانَهُمْ، فَصَبَّحَهُمُ الجَيْشُ فَأَهْلَكَهُمْ وَاجْتَاحَهُمْ، فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ أَطَاعَنِي فَاتَّبَعَ مَا جِئْتُ بِهِ، وَمَثَلُ مَنْ عَصَانِي وَكَذَّبَ بِمَا جِئْتُ بِهِ مِنَ الحَقِّ "

"Benim ve Allah'ın benimle gönderdiği İslam'ın durumu bir topluluğa gelip şöyle diyen kişinin durumuna benzer:

- Ey *milletim, gerçekten ben, üzerinize gelmekte olan orduyu gözlerimle gördüm. Ben size bu tehlikeyi bildiren apaçık bir haberciyim. Binaenaleyh canınızı kurtarmaya bakın!*

Bu sözler üzerine ahalinin bir kısmı ona itaat etti ve akşamdan yola çıkarak tabi bir yürüyüşle bulundukları yeri terk edip gittiler, kurtuldular. Bir kısmı da onu yalanladı, yerlerinde kaldılar. Ordu sabaha karşı onlara baskın verdi ve hepsinin kökünü kazıdı. İşte bu hal, bana itaat, getirdiklerime ittiba edenler ile bana isyan ve Hak'tan getirdiklerimi yalanlayan kimselerin durumunun ta kendisidir.[356]

7-Peygamber Efendimiz (s.a.v)'e İsyan Etmenin Yasak olması

Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de Rasûlullah'a itaati emrettiği gibi ona yapılabilecek her türlü isyanı da yasaklamıştır.

"وَ مَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَ لَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ"

"Her kim de Allah'a ve Resulüne âsi olub hududunu aşarsa onu da bir ateşe sokar içinde ebedi kalmak üzere o, Hem ona tezlil edici bir azab var."[357]

"وَ مَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَ يَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَ نُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَ سَاءَتْ مَصِيرًا"

[356] Buhârî, i'tisam, 2
[357] - Sûre-i Nisâ, Âyet 14

“Her kim de kendisine hak tebeyyün ettikten sonra Peygambere muhâlefette bulunur ve mü’minler yolunun gayrısına giderse biz onu gittiğine yolda bırakırız ve kendisine Cehennemi boylatırız ki o ne fena gidiştir.”[358]

"ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا اللّهَ وَ رَسُولَهُ وَ مَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَإِنَّ اللّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ"

Böyle, çünkü onlar Allaha ve Resulüne karşı geldiler ve kim Allaha ve Resulüne karşı gelirse bilsin ki Allahın ıkabı şiddetlidir. [359]

Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’e itaati emreden ve ona karşı gelmeyi yasaklayan bu ayetler, ona itaatin isteğe bağlı değil zorunlu olduğunu kesin olarak ortaya koymaktadır.

8-Peygamber Efendimizin İnsanlara Doğru Yolu Göstermesi

Peygamber Efendimiz kendisine itaat eden ve kendisinin yolundan gidenleri doğru yola götürür. Onun kendisine tabi olanları daima iyiye ve en güzele götüren bir rehber olduğu bizzat Allahü Teala tarafından tesbit edilmiş ve garanti altına alınmıştır. Bu husus Yüce Allah tarafından pek çok ayette ifade edilmiştir.

"قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَ عَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَ إِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ"

“De ki: Allah'a itaat edin ve Rasüle itaat edin. Yine dinlemezseniz artık onun üzerindeki ancak ona yükletilen sizin üzerinize de size yükletilendir ve eğer ona itaat ederseniz hidayete erersiniz. Rasulün üzerindeki ise ancak açık bir tebliğdir.”[360]

---

358 - Sûre-i Nisâ, Âyet 115
359 - Sûre-i Enfâl, Âyet 13
360 - Sûre-i Nur, Âyet 54

"وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِى مَا الْكِتَابُ وَ لَا الْإِيمَانُ وَ لَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِى بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَ إِنَّكَ لَتَهْدِى إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِى لَهُ مَا فِى السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِى الْأَرْضِ أَلَآ إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ"

"Ve işte sana böyle emrimizden biz ruh vahyettirdik, sen kitap nedir? İman nedir? Bilmiyordun ve lakin biz onu bir nur kıldık ve emin ol sen her halde doğru bir yola çağırıyorsun. O Allah'ın yoluna ki göklerde ne var yerde ne varsa hep onundur, uyan! Bütün işler döner dolaşır Allah'a varır."[361]

"وَ إِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ"

"Doğrusu sen onları dosdoğru bir caddeye çağırıyorsun."[362]

Bu ayetlerden bizzat Hz. Allah'ın şahitliği ile anlaşılıyor ki, Hz. Peygamber bütün sözleri, fiilleri, takrirleriyle (hadis/sünnet) doğru yoldadır ve insanları doğru yola götürmektedir.

(Böyle bir şey mümkün olmamakla birlikte) Şayet Rasûlullah (s.a.v) kendisine uyanları doğru yoldan ayırmış veya Allahü Teâla adına bir söz veya hareket tarzı uydurmuş olsaydı elbette Cenab-ı Hak şu Ayet-i Kerimede işaret ettiği gibi buna en şiddetli bir şekilde müdahale ederdi.

"وَ لَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ * لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ * ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ * فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ"

"O, bize isnâden bazı laflar uydurmaya kalkışsaydı, Elbette biz onu ondan dolayı yeminiyle yakalar. Sonra da ondan vetinini (iliğini)keser atardık. O vakit sizden hiçbiriniz ona siper de olamazdınız."[363]

---

361 - Sûre-i Şûrâ, Âyet 52, 53

362 - Sûre-i Mü'minun, Âyet 73

363 - Sûre-i Hâkka, Âyet 44, 45, 46, 47

Netice olarak, “Kur’an bize yeter. Onda neyi bulursak alırız, onda bulamadığımızı almayız.” anlayışında olan, sünnete karşı lakayt değerlendirmelerde bulunan kimselere en güzel cevabı yüce kitabımız Kur’an-ı Kerim; üsve-i hasene olan Rasülüllaha imanın farz olduğunu, Ona itaat ve ittibanın gerekli olup muhalefetin yasaklandığını, vermiş olduğu hükümlere gönülden teslim olmanın imanın bir gereği olduğunu belirtmek suretiyle vermiştir.

SAHÂBE-İ KİRÂMA TABİ OLMANIN LÜZUM VE EHEMMİYETİ

Sahâbe kelimesi lügatte “bir kişiyle birlikte bulunmak, onunla dost ve arkadaş olmak” anlamındaki (صحبة) **sohbet** kökünden türeyen **sahâbe, “sâhib”in** çoğuludur. Sahabe ile birlikte **ashâb** da sıkça kullanılmaktadır. Bunun müfredi sahâbi’dir. Sahip ve ashâb kelimeleri lügat manaları ile Kur’an-ı Kerim’de birçok ayette geçmektedir. Sahâbi, sahâbe, ashâb kelimeleri islamiyetle birlikte Rasul-i Ekrem(s.a.v)’i görüp ona inanan kimseler için kullanılmaktadır.[364]

Sahâbe,” Peygamber Efendimiz(s.a.v)’i bir kere bile olsa iman gözüyle görüp, sohbetinde bulunan müslümanlar “ şeklinde tarif edilmiştir. Bu tarif, İbni Hacer El-Askalâni’ye ait olup Cumhur’un tamamı tarafından benimsenen bir tariftir.

Sahâbe-i Kiramın, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’e gösterdiği bağlılık ve teslimiyet, ona verdiği destek, hem hayatında hem vefatından sonra İslam’ın yayılması ve doğru anlaşılması için yaptığı olağanüstü çalışmalar sebebiyle dinde önemli bir yere sahiptir. Ashâb’ın İslam’ı yayma ve Rasulullah (s.a.v.)’ı koruma uğrunda yaptığı fedakârlıklar kendilerinden sonra gelen nesilleri imrendirecek ve hayrette bırakacak niteliktedir. İslamiyet onların bu davranışları sayesinde kök salıp yayılmış ve sonraki nesillere ulaşmıştır.[365]

[364] Dia- Sahabe–İstanbul, 2008 C:35 Sh,491.
[365] Dia- Sahabe–İstanbul, 2008 C:35 Sh,491.

﴿ وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾

"Öncekilerin birinci dereceyi kazanan, Muhacirler ve Ensâr ve iyilikle onların ardından gidenler var ya, işte Allah onlardan razı oldu. Onlarda Allah'dan razı oldular. Ve onlara altlarından nehirler akan cennetler hazırladı ki, içlerinde sonsuza denk ebedi kalacaklar. İşte büyük kurtuluş bu !"[366]

Ayet-i kerimeden de anlaşıldığı üzere ashap iki kısmıdır:

1. Muhâcir
2. Ensar

Muhâcir, mallarını, mülklerini bırakarak Allah rızası için Mekke-i Mükerreme'den Medine-i Münevvere'ye hicret eden Mekkeli Müslümanlardır.

Ensâr ise, Medine'nin yerlisi olan Müslümanlardır. Medine'ye hicret eden Müslüman kardeşlerine Allah rızası için bütün varlıkları ile yardımda bulunmuşlardır. Her iki zümre de Allah rızası için yaptıkları bu hareketlerinden dolayı çok büyük sevap ve derece kazanmışlardır.[367] Nitekim zikretmiş olduğumuz Tevbe suresinin 100. Ayet-i Kerimesi onlar hakkında nazil olmuştur. Cenab-ı Hakk'ın onlardan razı olduğu, onların da Cenab-ı Hak'tan razı olduğu bildirilmiştir.

Ashâb-ı Kiramın hepsi çok büyük dereceye sahiptirler. Çünkü onlar Peygamber Efendimiz (s.a.v)'i gözleriyle görmüş, en zor zamanlarda O'nun etrafında kenetlenip mallarıyla, canlarıyla iman ve İslam'ın yayılması için cihat etmişler, büyük gayretler göstermişlerdir. [368]

[366] Tevbe suresi, Ayet,100 (Elmalı.M.H.Yazır SEDA Yayınları)
[367] Muhtasar İlmihal, Fazilet Neşriyat, İstanbul 2014 syf:34
[368] Muhtasar İlmihal, Fazilet Neşriyat ,İstanbul 2014 syf:33

﴿ لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴾

"O mal, muhâcirler olan fakirlere de aittir ki, onlar kendi yurtlarından ve mallarından çıkarıldılar, Allah'tan bir fazl ve Rıdvan ararlar ve Allah'a ve Peygamber'ine hizmet ederler. İşte sadık olanlar onlardır."[369]

Bu ayeti kerimenin izahında Ömer Nasuhi Bilmen :

" O beş kısma ayırılacak olan mal (muhâcirler olan fakirlere aittir ki: onlar kendi yurtlarından ve mallarından çıkarıldılar,)Mekke'deki kâfirler o zatları öyle yurtlarından, servetlerinden ayırıp başka yerlere gitmekle mecbur kılmışlardır. O muhterem muhacirler (Allah'tan bir fazl) bir sevap, bir Nusret (ve bir Rıdvan ararlar) onların Gaye-i Âmalî, İslamiyet'e hizmettir, sevaba, Rıza-i İlahiye nailiyettir. (işte sâdıklar olanlar, onlardır.) Onların bütün ef'âl ve harekâtı, kendilerinin ne kadar sâdık, ne kadar güzel ahlâk ile muttasıf olduklarını göstermektedir.[370]

Böylece Sahâbe-i Kiram Peygamberimiz(s.a.v)'in en büyük teveccühünü kazanmışlardır. Hepsi de tepeden tırnağa âdeta nur haline gelmişlerdir. Ulvi dinimizin yayılmasında en büyük hizmeti onlar yapmışlardır. Bu devirde bir insan tek başına bütün dünyayı fethetse, dünya dolusu altın tasadduk etse, yine de Ashâb'ın en küçüğünün mertebesine erişmesi mümkün değildir.[371]

Hadis-i şerif:

وعن أبى سعيد رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلى اللهُ عليهِ و سلمَ: لاَ تَسُبُّوا أصْحَابِى؛ فَوَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَوْ أنْفَقَ اَحَدُكُمْ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَباً مَا بَلَغَ مُدَّ أحَدِهِمْ وَلاَ نَصِيفَهُ

"Hz. Ebu Said (r.a.) anlatıyor: "Resulullah (s.a.v.) buyurdular ki: "Ashabıma sebbetmeyin (dil uzatmayın). Nefsim elinde olan Zât-ı

[369] Haşr Süresi, Ayet: 8 Ömer Nasuhi Bilmen Kuran-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri C,8 syf:3672
[370] Ömer Nasuhi Bilmen Kuran-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri,C,8 syf:3674
[371] Muhtasar İlmihal, Fazilet Neşriyat ,İstanbul 2014 syf:33

Zülcelâl'e yemin olsun ki (sizden) biri, Uhud dağı kadar altın infak etse, onlardan birinin infak ettiği bir müdd'e[372] hatta yarım müdd'e [373]denk olmaz." [374] buyurmuştur.

Sahâbe ancak hayırla yâd edilir.

Hadis-i şerif:

و عن عبد الله بن مغفل قال رسول الله صَلى اللهُ عليهِ و سلمَ اَللهَ اَللهَ فِي اَصْحَابِي اَللهَ اَللهَ فِي اَصْحَابِي لاتَتَّخِذُوهُمْ غَرَضاً مِنْ بَعْدِي فَمَنْ اَحَبَّهُمْ فَبِحُبّي اَحَبَّهُمْ وَمَنْ اَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِي اَبْغَضَهُمْ وَمَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَي اللهَ وَمَنْ آذَي اللهَ فَيُوشِكُ اَنْ يَاْخُذَهُ "

Ashâbım hakkında Allah'tan korkun Allah'tan korkun, Ashâbım hakkında Allah'tan korkun Allah'tan korkun, onları benden sonra hedef almayın, kim onları severse bana olan muhabbeti sebebiyle sevmiştir, kim onlara buğz ederse bana olan buğzu sebebiyle buğz etmiştir, kim onlara eziyet verirse bana eziyet vermiş olur, kim bana eziyet verirse Allah'a eziyete yeltenmiş olur, kim Allah'a eziyete yeltenirse Allah'ın onu cezalandırması yakındır."[375] buyrulmuştur.

Bunların dışında Hz. Ebubekir, Hz.Ömer, Hz. Ali, Hz.Hasan, Hz.Hüseyin ve diğer büyük sahâbilerin hepsinin fazileti hakkında sahih hadisler bulunmaktadır. Aralarında yaşanan tartışma ve mücadelelerin haklı gerekçeleri ve meşruiyetini gösteren yorumları vardır. Sahabeye yöneltilen kötü söz eğer kat'i delillerle çatışırsa küfürdür. Hz. Aişe'ye (radıyallahü anhâ) zina iftirasında bulunmak bu kabildendir ve küfürdür. Değilse bidat ve fısktır. Sonuç olarak gerek selefi salihin müçtehitlerinden gerekse sonraki dönemlerde yaşayan salih âlimlerden Hz. Muaviye ve taraftarlarının lanet edilebileceğine dair

[372] Müdd, araplarda eski bir tartı birimi. Ağırlık değeri eskiden beri tartışma konusudur.Iraklılara göre bir müdd iki rıtıldır. Buna göre yaklaşık 815 grama tekabül etmektedir. Bkz: Mu'cemü Lü'gati'l Fukaha syf:387 Hadisi şerifte sahabenin ameli yanında sonrakilerin amellerinin ne kadar değersiz olduğuna işaret edilmektedir.
[373] Hadiste "velâ nasîfehû" ifadesi yer almaktadır. Nasîf, nısf kelimesi ile aynı manadadır. Buna göre hadiste bir müddün yarısı kastedilmiş olmalıdır. Ancak bir görüş olarak nasîf kelimesinin müdden daha küçük bir tartı birimi olduğu da söylenmiştir. Buna göre hadiste bu ifadeyle bir müdden daha az bir sadaka kastedilmiş olmalıdır. Bkz: Fethu'l-Bârî,c 7, s. 44.
[374] Süneni Ebu Davut, Fedailu's-Sahâbe Sh,508 Hadis No:4658
[375] Câm'ul Tirmizi Sh,597 Hadis NO,3862

kesinlikle bir nakil bulunmamaktadır. Çünkü onların hali en fazla hak imama karşı çıkmaktan ibarettir. Bu ise laneti mucip bir iş değildir.[376]

Zira sahabenin faziletini bildiren bir hayli sahih hadis vardır. Onlar hakkında ileri geri konuşmamak gerekir. Nitekim Rasulullah (s.a.v) Efendimiz onlarla ilgili olarak şöyle buyurmuştur.

وعن أبى موسى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قال:صَلَّيْنَا الْمَغْرِبَ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ ثُمَّ قُلْنَا: نَجْلِسُ حَتَّى نُصَلِّيَ الْعِشَاءَ. فَخَرَجَ عَلَيْنَا رَسُول اللّٰهِ . فقَالَ: مَا زِلْتُمْ هَهُنَا قُلْنَا: نَعَمْ. يَارَسُولَ اللّٰهِ قُلْنَا: نَجْلِسُ حَتَّى نُصَلِّيَ الْعِشَاءَ قَالَ: أَحْسَنْتُمْ. اَوْ اَصَبْتُمْ ثُمَّ رَفَعَ رَأسَهُ إلى السَّمَاءِ، وَكَانَ كَثِيراً مَا يَفْعَلُهُ فَقَالَ: النُّجُومُ أَمَنَةٌ لِلسَّمَاءِ. فإذَا ذَهَبَتْ النُّجُومُ أَتَى السَّمَاءَ مَا تُوعَدُ، وَأَنَا أَمَنَةٌ لاصْحَابِى. فإذَا ذَهَبْتُ أَتَى أَصْحَابِى مَا يُوعَدُونَ، وَأَصْحَابِى أَمَنَةٌ لامَّتِى فإذَا ذَهَبَ أَصْحَابِى أَتَى أُمَّتِى مَا يُوعَدونَ.

Ebu Musa (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.v) ile beraber akşam namazı kılmıştık. Sonra aramızda yatsı namazını kılıncaya kadar oturalım dedik. Bu arada Peygamber Efendimiz (s.a.v) çıka geldi, ve:" hala burada oturuyorsunuz." dedi. "evet ya Resulallah yatsıyı kılıncaya kadar oturalım diye düşündük. "Peygamber Efendimiz (s.a.v)" çok iyi, yahut isabet etmişsiniz". Buyurdular. Sonra başını semaya kaldırdı ki böyle yaptığı sık sık olurdu ve: "yıldızlar semanın teminatıdır. Bunlar yok olunca semanın başına gelenler gelir. Ben de Ashâbımın teminatıyım, ben gidince Ashâbımın başına gelenler gelir. Ashabım da ümmetimin teminatıdır, Ashâbım gidince de ümmetimin başına gelenler gelir." buyurdular.[377]

Hadisi şerifte "yıldızlar semanın teminatıdır" demekle, semadaki nizamı sağlayan unsurlardır demek istenilmiştir. Yıldızlar gitti mi yani yörüngesinden ayrılıp bilinmeyen istikamete yöneldi mi, kâinat düzeni

[376]Şerh-i Akaid ve Tercemeleri s.243
[377] Ettaç tercümesi,bekir sadak,c,3 sh,562-563, müslim h:6629, müsned-i Ahmet h:19584

bozulur, bu da dünyamızın sonu demektir ki, buna kıyamet adını veriyoruz.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) kendisi için “Ashâbın emniyetidir”, demektedir. Yani Peygamber Efendimiz (s.a.v) hayatta kaldığı müddetçe Ashâp arasına nifak giremez, ayrılıklara imkân yoktur. Cemiyet her türlü fesat ve fitne karşısında emniyet içerisinde bulunmaktadır.

Ashâb-ı Kiram’ın var olması da ümmet arasında emniyeti sağlar. Ashab-ı Kiram yaşadıkça, insanların hislerine uyarak dünya işlerinde biri diğeri ile yarış edecek kadar kendilerini nefs-ü hevalarına kaptırma imkânları azdır. Ashab-ı kiram bunu sağlamak bakımından bir emniyet unsuru vazifesini görürler. Hadisi şerifte bu suretle Peygamber Efendimiz (s.a.v) ‘in fazileti yanında Ashâb-ı Kiram’ın da fazilet ve değeri beyan edilmiştir.[378]

﴿ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴾

“*Muhammed (s.a.v) Allah’ın Peygamberidir. Onunla beraber bulunanlar, kâfirlere karşı pek şiddetlidirler, kendi aralarında ise pek merhametlidirler. Onları ruku ediciler, secde ediciler olarak görürsün. Allahü Teâlâ’dan Hidayet ve Rıdvan dilerler, yüzlerindeki nişaneleri secdelerinin eserindendir. Bu (na’t) onların Tevrat’taki vasıflarıdır ve onların İncil’deki meselleri (vasıfları) ise bir ekin gibidir ki, filizini çıkarmış sonra onu kuvvetlendirmiş, sonra da kalınlaşmış, sonra da sapları üzerine yükselmiş (istikamet almış) ekincilerin hoşlarına gidiyor. Onlar ile kâfirleri öfkelendirmek için Allah-ü Teala, onlardan iman edip*

[378] Ettaç tercümesi,bekir sadak,c,3 sh,562-563,

salih amellerde bulunmuşlar için bir mağfiret ve pek büyük bir mükafat va'd buyurmuştur."[379]

Gerek Ashab-ı Kiram'a karşı ve gerek terakkıyata nail olan sair ehli islama karşı kâfirler, hasette, adavette bulunurlar, onların haklarında gayrı laik lakırdılara cüret ederler, hakiki müminler ise gerek bütün Ashâb-ı Kiram hakkında ve gerek sair Ehli İslam zümreleri hakkında daima hürmet ve muhabbet beslerler, onların aralarında hasbel beşeriye bazı nahoş hadiseler vuk'u bulmuş olsa da onlar birer hata-i ictihadiden ibaret olunmuş olacağı cihetle yine hepsinin ulvi şanı mahfuzdur, hepsi de atıfet-i ilahiyyeye mazhar olacaktır. İşte Cenab-ı Hak da buyuruyor ki : (**Allah Teala onlardan)** O güzide zatlarda ibaret olarak (**iman edip salih amellerde bulunmuşlar için bir mağfiret ve pek büyük mükafat va'd buyurmuştur.)** Onların hepsi de bu va'd-i ilahiyeye nail olacaklardır, onlardan hasbel beşeriye bir kusur zuhur etmiş olsa da haklarında mağfiret-i ilahiyye tecelli edecektir, ve onlar, o güzel itikatlarında, amellerinden dolayı, bâ husus din-i islam'ın intişarına hizmet etmiş olmalarından dolayı âlem-i ahirette nice mükâfatlara kavuşacaklardır. Artık öyle mümtâz zâtlara karşı hangi hakiki bir Müslümandır ki, kalben büyük bir muhabbet, bir hürmet beslemez. Lehülhamd biz Müslümanlar, bütün Ashâb-ı Kiram hakkında, bütün mümin din kardeşlerimiz hakkında bir hürmet ve muhabbet besleriz.[380]

Peygamber Efendimiz (s.a.v), istisnasız Ashâbının hepsini yıldızlara teşbih ederek onların hayatlarının Resulullah (s.a.v)'a, Cenab-ı Hakk'a ve cennete açılan bir cadde olduğunu beyan etmiştir. Ashâb-ı Kiram bizlere ve kıyamete kadar gelecek olan bütün Müslümanlara en büyük örnek, en büyük numune olmuştur.

Ashâb-ı Kiram'ın hepsi istisnasız kıymetlidir. Onları istisnasız sevmekle mükellefiz. Aralarındaki işler zamanlarına ve kendilerine aittir. Uygulama ayrılıkları, içtihat farklılıklarından doğmaktadır. Onların içtihatta yanılmalarına bile sevap vardır. Rasulullah (s.a.v)'ın, bütün Ashâb'ını seyyanen (eşit olarak) severiz, sayarız, hiç ayrım yapmayız. Esasen her kıble ehlinin bu itikatta olması icap eder.

---

[379] Feth Süresi, Ayet: 29 Ömer Nasuhi Bilmen Kuran-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri C,7 syf:3438
[380] Feth Süresi, Ayet: 29 Ömer Nasuhi Bilmen Kuran-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri C,7 syf:3441

İslam'ı tebliğ için dünyanın her köşesine giden ve gittiği yerlerde birçoğu şehit olan bu mübarek insanlar, kıyamet gününde o bölgedeki bütün iman ehlinin başlarında onların imamı olarak Huzur-u Resulullah'a, Huzur-u İlahiyye'ye varacaktırlar.[381]

Zira bu hususta Peygamber Efendimiz:

وعن بُرَيْدَة رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قالَ:قالَ رَسُولُ اللّٰهِ مَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ لَهُمْ أَصْحَابِى يَمُوتُ بِأَرْضٍ إلاَّ بُعِثَ قَائِداً وَنُوراً يَوْمَ الْقِيَامَةِ. [382]

Ebu Bureyde radıyallahü anh'dan rivayet olundu;

Peygamber Efendimiz (s.a.v) " Ashâbımdan her kim herhangi bir memlekette vefat etmişse kıyamet gününde oradaki Müslümanların nuru, onların imamı olurlar.'' Buyurmuşlardır.

Melâike-i Kiram semanın, Ashâb-ı Kiram ise arzın muhafızlarıdır. Merhale merhale genişleyen İslam'ı, dünyanın şarkına, garbına, şimaline, cenûbuna hülâsa her köşesine onlar yaymışlar, akılları hayretlere düşüren fedakârlık örneklerini onlar vermişlerdir.

Dünyanın birçok yerinde Ashâb'dan birçok mübârek zât, İ'lâ-i Kelimetillah (kelime-i tevhidin nurunu yaymak) yolunda hizmet ederken teslim-i ruh etmiştir.

Onun içindir ki, Ashâb-ı Kiram'ın hepsi de fevkâlade hürmete lâyık olup Allah-ü Teâlâ (c.c) yanında yüksek dereceleri ihraz etmişlerdir. Bununla beraber efdâliyyet itibarıyla dereceleri farklıdır. Hz. Allah bu mübarek insanların kadrini hakkıyla bilmek, onlara seyyanen hürmet ve muhabbet nimetini idrak etmek saadetinden bizi mahrum etmesin.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in alamet-i farikalarından biri de Ashâb-ı Kiram'a hürmet ve ta'zimde bulunmak onlara sevgi ve minnet beslemektir. Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in arkadaşlığı ile kazandıkları mertebelere onlardan başkasının ulaşması mümkün değildir. Fark gözetmeksizin hepsini hayırla yâd etmek, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat mezhebinin şiarı; hilafı üzere hareket ise dalalettir.

[381] Muhtasar İslam Tarihi,Siyeri Nebi,Fazilet Neşriyat,Sh,294,295,296
[382] Sünen-i Tirmizi, Hadis No 3865

Bunun hilafındaki bir kanaat; bidattir, masiyettir. Ahmet bin Hanbel gibi büyük müçtehitlerden birçokları, Ashâb-ı Kirâm arasındaki hadiselerden bahsedilmek istenince;

﴿ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَ لَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَ لَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

"*İşte bunlar bir ümmetti. Geldi, geçti. Onlara kendi kazandıkları size de kendi kazandıklarınız vardır. Siz onların yaptıklarından sorumlu değilsiniz."*[383]

Ayet-i kerimesini okur, Sahâbe-i Kirâm hakkında hürmete münafi sözler söylenmesine meydan vermezlerdi. [384]

Bu gün Sahabe-i Kiram arasında geçmişte yaşanan bir takım hadiseleri hürmete münafi bir lisan ile bahis mevzu ederek milyonlarca Ehli İslam'ın kalbini rencide etmekten çekinilmelidir. Çünkü bir hadisi şerifte şöyle buyrulmuştur;

لاَ تَذْكُرُوا مَسَاوِىَ اَصْحَابِي فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ عَلَيْهِمْ وَاذْ كُرُوا مَحاَسِنَ اَصْحَابِي حَتَّى تآتَلِفَ قُلُوبُكُمْ عَلَيْهِمْ

"Ashâbımın hoş görülmeyen hallerini söylemeyiniz sonra onlara karşı kalpleriniz ihtilâfa düşer. Ashâbımın güzel hallerini yâd ediniz ta ki onlara karşı kalplerinizde bir itilâfa husule gelsin. İşte İslam terbiyesi, İslam menfaati bunu icap eder.[385]

İmam-ı Rabbani (k.s.) Hz. bu hususta ne derece titiz davranılması gerektiğini şöyle beyan buyurur:

فَاِنَّهُمْ عَلَيْهِمُ الرِّضْوَانُ كَانُوا يَجِدُونَ فِي اَوَّلِ صُحْبَةِ خَيْرِ الْبَشَرِ مَالاَ يُدْرَى اَنَّهُ يَتَيَسَّرُ لاَوْلِيَاءِ اْلاُمَّةِ سِوَاهُمْ فِي النِّهَايَةِ اَوَّ لاً وَلِهَذَا لَمْ يَصِلْ اُوَيْسُ الْقَرَنِيُّ الَّذِي هُوَ اَفْضَلُ التَّابِعِينَ اِلَى مَرْتَبَةِ وَحْشِيٍّ قَاتِلِ حَمْزَةَ

[383] Bakara suresi, Ayet,141
[384] Müslümanların Nezih İtikadları Ö.N. BİLMEN SH.290
[385] Müslümanların Nezih İtikadları Ö.N. BİLMEN SH.292, kenzul-ummal C,1 Sh,1181 H.No,32535,

رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لِنَيْلِهِ مَرَّةً وَاحِدَةً صُحْبَةَ خَيْرِ الْبَشَرِ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَ السَّلاَمُ فَإِنَّ فَضِيلَةَ الصُّحْبَةِ فَوْقَ جَمِيعِ الْفَضَائِلِ وَالْكَمَالاَتِ فَإِنَّ إِيمَانَهُمْ شُهُودِيٌّ وَلَمْ تَتَيَسَّرْ هَذِهِ الدَّوْلَةُ لِغَيْرِهِمْ أَصْلاً وَلِهَذَا كَانَ إِنْفَاقُ مُدٍّ شَعِيرٍ مِنْهُمْ أَفْضَلَ مِنْ إِنْفَاقِ جَبَلٍ ذَهَبَ مِنْ غَيْرِهِمْ وَجَمِيعُ ٱلاَصْحَابِ مُتَسَاوُونَ فِي هَذِهِ الْفَضِيلَةِ فَيَنْبَغِي تَعْظِيمُ جَمِيعِهِمْ وَذِكْرُ كُلِّهِمْ بِالْخَيْرِ فَإِنَّ الصَّحَابَةَ كُلَّهُمْ عُدُولٌ وَكُلَّهُمْ مُتَسَاوُونَ فِي قَبُولِ رِوَايَتِهِمْ وَتَبْلِيغِ ٱلاَحْكَامِ لاَ مَزِيَّةَ لِرِوَايَةِ أَحَدِهِمْ عَلَى رِوَايَةِ ٱلآخَرِ مِنْهُمْ وَهُمْ حَمَلَةُ الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَمِنْهُمْ جُمِعَتِ ٱلآيَاتُ الْمُتَفَرِّقَاتُ مِنْ هَذَا آيَتَانِ وَمِنْ هَذَا ثَلاَثُ آيَاتٍ وَأَزَيَدُ وَأَنْقَصُ اِعْتِمَاداً عَلَى عَدَالَتِهِمْ فَمَنْ جَرَحَ وَاحِداً مِنَ ٱلاَصْحَابِ فَذَلِكَ الْجَرْحُ رَاجِعٌ اِلَى الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ فَإِنَّهُ يُمْكِنُ أَنْ يَكُونَ حَامِلُ بَعْضِ ٱلآيَاتِ ذَلِكَ الْمَجْرُوحَ وَالْمَطْعُونَ فِيهِ

“Onlar, beşerin en hayırlısı Muhammed Mustafa (s.a.v.) ile ilk sohbetlerinde, nice kemalatı elde ederler ki bu kemalatın, ümmetin diğer velileri için en son mertebelerinde müyesser olup olmadığı meçhuldür. Bunun içindir ki, tâbînin en hayırlısı Üveys Karânî, Hz. Hamza (r.a.)’ı şehid eden Vahşi (r.a.)’ın mertebesine bile ulaşamamıştır. Çünkü Vahşi (r.a.), bir defa dahi olsa beşerin en hayırlısı Muhammed Mustafa (s.a.v.)’in sohbetine nail olmuştur. Peygamber’in sohbetinde bulunma fazileti, bütün faziletlerin ve kemâlâtın üstündedir. Çünkü onların imanı şühûdîdir. Bu büyük nimet başkalarına nasip olmamıştır. Bu nedenledir ki onların bir müd (ölçeğin dörtte biri) infakı, başkalarının dağ kadar altın infakından daha üstündür. Ashâb-ı Kiram’ın tamamı bu üstünlükte eşit olduğundan hepsine karşı saygı gösterilmesi, hepsinin hayırla yâd edilmesi gerekir. Zira Ashâb-ı Kiram’ın tamamı adil olup rivayetlerinin kabulü ve hükümlerin tebliği noktasında eşittirler. Birinin rivayetinin diğerinin rivayetine karşı bir üstünlüğü yoktur. Hepsi Kur’ân-ı Kerim’i bizlere taşıyıcıdırlar. Adaletlerine itimad olunarak Kur’ân-ı Kerim’in

müteferrik olan Ayet-i Kerimeleri onlardan alınıp toplanmıştır. Kiminden iki, kiminden üç; kiminden daha çok, kiminden daha az Ayet-i Kerime toplanmış ve Kur'ân-ı Kerim bir Mushaf haline getirilmiştir. Ashâb-ı Kiram'dan birini cerh (birine dil uzatmak, birini reddetmek) etmek Kur'ân-ı Kerim'e karşı bir hareket olur (Yani Ashâb'a dil uzatmak Kur'ân-ı Kerim'e ve dine dil uzatmaktır). Çünkü Kur'ân-ı Kerim'in bazı Ayet-i Kerimeleri bu cerh edilen sahâbiden gelmiş olabilir."[386]

فَيَنْبَغِي تَعْظِيمُ جَمِيعِ اَصْحَابِ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ وَاَنْ يَذْكُرَ جَمِيعَهُمْ بِخَيْرٍ وَاَنْ لاَ يُسِيئَ الظَّنَّ بِاَحَدٍ مِنْهُمْ وَاَنْ يَرَى مُنَازَعَتَهُمْ اَفْضَلَ مِنْ مُصَالَحَةِ غَيْرِهِمْ هَذَا هُوَ طَرِيقُ النَّجَاةِ وَالْفَلاَحِ فَاِنَّ حُبَّ الْاَصْحَابِ الْكِرَامِ بِوَاسِطَةِ حُبِّ النَّبِيّ وَبُغْضَهُمْ يَنْجَرُّ اِلَى بُغْضِهِ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ الصَّلاَةُ وَ السَّلاَمُ قَالَ وَاحِدٌ مِنَ الْكُبَرَاءِ مَا آمَنَ بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ مَنْ لَمْ يُوَقِّرْ اَصْحَابَهُ

وَالْمُحَارَبَاتُ وَالْمُنَازَعَاتُ الَّتِي وَقَعَتْ بَيْنَ الْاَصْحَابِ الْكِرَامِ عَلَيْهِمُ الرِّضْوَانُ مِثْلَ مُحَارَبَةِ الْجَمَلِ وَمُحَارَبَةِ الصِّفِّينِ يَنْبَغِي اَنْ يَحْمِلَهَا عَلَى مَحَامِلَ صَحِيحَةٍ حَسَنَةٍ وَاَنْ يُبْعِدَهُمْ عَنِ الْهَوَى وَالتَّعَصُّبِ فَاِنَّ نُفُوسَ هَؤُلاَءِ الْاَكَابِرِ كَانَتْ مُزَكَّاةً عَنِ الْهَوَى وَالْهَوَسِ وَمُطَهَّرَةً عَنِ الْحِقْدِ وَالْحِرْصِ فِي صُحْبَةِ خَيْرِ الْبَشَرِ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ الصَّلاَةُ وَ السَّلاَمُ فَاِنْ وَقَعَتْ عَنْهُمْ مُصَالَحَةٌ فَهِيَ لِاَجْلِ الْحَقِّ وَاِنْ ظَهَرَتْ مِنْهُمْ مُنَازَعَةٌ وَمُشَاجَرَةٌ فَهِيَ اَيْضًا لِلْحَقِّ سُبْحَانَهُ كُلٌّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ عَمِلُوا بِمُقْتَضَى اجْتِهَادِهِمْ وَدَفَعُوا الْمُخَالِفَ عَنْ اَنْفُسِهِمْ بِلاَ شَائِبَةِ هَوًى وَتَعَصُّبٍ فَكُلُّ مَنْ هُوَ

[386] İmam-ı Rabbânî, Mektubat, c.1, Mek.210

مُصِيبٌ فِي اجْتِهَادِهِ فَلَهُ دَرَجَتَانِ مِنَ الثَّوَابِ وَفِي قَوْلٍ عَشْرُ دَرَجَاتٍ وَمَنْ هُوَ مُخْطِئٌ فَلَهُ دَرَجَةٌ وَاحِدَةٌ مِنَ الثَّوَابِ فَالْمُخْطِئُ كَالْمُصِيبِ بَعِيدٌ عَنِ الْمَلاَمَةِ بَلْ يَتَوَقَّعُ لَهُ دَرَجَةٌ مِنْ دَرَجَاتِ الثَّوَابِ

"Sahabe-i Kiram'ın hepsine hürmet göstermeli ve kendilerini hayırla yâd etmeliyiz. Onlar hakkında asla su-i zanda bulunmamalı ve onların münazaalarının, başkalarının sulhundan daha hayırlı olduğuna inanmalıyız. İşte gerçek kurtuluş yolu budur. Zira Sahabe-i Kiram'a duyulan muhabbet Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e duyulan muhabbetten kaynaklanmaktadır. Bunun gibi onlara duyulan nefret de Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e duyulan nefretten kaynaklanmaktadır. Nitekim büyüklerden biri "Sahabe-i Kiram'a hürmet etmeyen kimse Peygamberimiz'e iman etmemiştir" der. Cemel ve Sıffîn vakası gibi Sahabe-i Kiram arasında cereyan eden bazı hadiseleri değerlendirirken hüsn-ü zan sahibi olmalı ve bu olayları iyi maksatlarla açıklamalıdır. Sahabe-i Kiram'ı nefsanî arzulardan ve kör taassuptan uzak görmelidir. Zira bu kimseler, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in sohbeti sayesinde nefsanî arzuların girdabından kurtulmuş, taassuptan arınmış şahsiyetlerdir. Onlar herhangi bir mevzuda sulh yaparlarsa bunu hak uğruna yaparlar. Eğer münazaa yaparlarsa bunu da hak uğruna yaparlar. Birbiriyle muharebe eden her iki sahabe grubu da kendi içtihadına uymuş ve muhaliflerine karşı cephe alırken heva ve taassubun etkisiyle hareket etmemişlerdir. İsabetli içtihatta bulunanları iki sevap (bir kavle göre on sevap) alırken, hata edenleri bir sevap almışlardır. Onların hata edenleri de isabet edenleri gibi kınanamazlar. Onların hata edenlerinin de mükâfat alacağını umarız."[387]

Hz. Üstazımız (k.s.), evlatlarına, sapık cereyanların Ashâb-ı Kiram hakkındaki hezeyanları karşısında Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in müdafii olma vazifesini vermiş ve şöyle buyurmuşlardır:

يَا مَعْشَرَ اْلإِسْلاَمِ هَلْ تَظُنُّونَ يُفْتَرَى وَ يُكْذَبُ عَلَى اَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ وَ نَحْنُ اَحْيَاءٌ

[387] İmam-ı Rabbânî, Mektubat, c.2, Mek.67

“Ey İslam Ma’şeri (Cemaati)! Biz hayatta olduğumuz müddetçe Rasülüllah (sav)’in Ashâbına iftira atılabileceğini ve yalan isnad edilebileceğini mi zannediyorsunuz? (Böyle bir zanna kapılmayınız) Çünkü biz (ehl-i sünnet cemaati) hayattayız.”, buyurmuşlardır.[388]

Ashâb-ı kiram hakkında tavrımız nasıl olmalı ?

“Sahâbe-i Rasulullah (s.a.v) 124 bin erkek, 100 bin kadın, ceman 224 bin dir.”[389] Bize, Ashâb-ı Kiramdan herhangi biri hakkında kötü konuşmak caiz değildir. Biz Ashâb-ı Kiram’ı sadece hayırla anarız onların aralarında geçen harpler hakkında dilimizi tutar ileri geri konuşmayız. Çünkü onlar müctehittir ve yaptıklarını içtihatlarına göre yapmışlardır. Müctehit ise yaptığında doğruyu bulursa iki sevap, hata ederse bir sevap kazanır. Ashâb-ı Kiramın her birine saygı göstermemiz ve hepsinin adeletli olduklarına inanmamız vaciptir.[390]

Onlara hürmet ve ta’zim nişanesi olarak isimleri zikredilen Ashâb-ı Güzin hakkında, Radiyallahu anhüm, denir. Zikredilen bir kişi ise, Radiyallahu anh; iki kişi olursa Radiyallahu anhüma, denilir.

TASAVVUF VE MANEVİYAT

Son zamanlarda bazı modernist ve müsteşrik zihniyetli kişiler genel itibarıyla İslam umdelerinden ikisine, sünnet ve tasavvuf kurumlarına itiraz etmektedirler. Mümin ve mutasavvıf kişilerin, Efendimizin (sav) her sözüne ve fiiline bihakkın iman etmeleri bir takım zümreleri rahatsız etmektedir. Bu sebeple İslam düşmanları, bu ahlaklı yaşayışın müsebbibi olan sünnet müessesini yıkmak istemektedirler. Sünnet müessesesini ayakta tutan ise -tarih bunun şahididir ki- tasavvuf müessesesidir. Sünneti yani İslam’ı yok etmenin en kolay ve kestirme yolu tasavvufu yıpratmaktır. Sırf İslam’ı öğrenip, kendilerince eksikliklerini bularak İslam’ı eleştirmek isteyen müsteşrikler ve onların Türkiye’deki temsilcisi olan bazı ilahiyatçılar (sayıları epey fazladır) hep bu yolu takip etmişler, tasavvuf hakkında insanları şüpheye düşürecek birtakım iddialar

[388] Silsile-i Sadatın 33.ve Son Halkası Risalesi,Sh,28
[389] Hatıratım Ali Erol İstanbul 2013 Sh 100
[390] El Hediyyetül Alaiyye Tercümesi Sh 920

atmışlardır. İşte elimizdeki bu çalışma kısmen de olsa bu iddialara reddiye vasfındadır.

1- Tasavvufun tarifi

Tasavvuf kelimesinin hangi kökten geldiği konusunda ihtilaf vardır. Kuşeyrî ve Hucviri gibi bâzı müellifler bu kelimenin Arapça herhangi bir kelimeden türemiş olmadığını, olsa olsa câmid bir lakap olabileceğini belirtmektedirler.

وليس يشهد لهذا الاسم من حيث العربية قياس ولا اشتقاق.

والأظهر فيه: أنه كاللقب

"Bu tasavvuf kelimesi için herhangi bir iştikak ve kaide yoktur. En zahir olan görüş bu isim, halleri ve yolları meşhur veliler topluluğuna verilen bir lakaptır"[391]

Sûfî ve tasavvuf kelimelerinin Arapça bir kökü bulunduğunu öne sürenler ise bir kelime üzerinde ittifak edemeyerek değişik görüşler öne sürmüşlerdir. Bunların en meşhuru yün manasına gelen **صوف** kökünden veya "suffe ashabı"'ndan türetilmiş olduğudur. Başka manalardan iştikak ettirildiğini söyleyenler de vardır. Bu iddialardan bazısı mümkün iken; tasavvufun Hint kıtasından veya yunanca "sofia" kelimesinden türediği gibi bazı iddialar vardır ki tamamen asılsız ve uydurmadır. Bu mesnetsiz iddialar, oryantalistler ve İslam âlemindeki onların her sözüne yutkunmadan ikan getiren kimseler tarafından ortaya atılmaktadır.

Tasavvuf, vicdânî ve zevkî olduğundan, yani manen yaşayıp tatmakla anlaşıldığından, lâyık olduğu şekilde yazılıp anlatılamaz. Tasavvufu anlatmakla, onu hâl olarak yaşamak arasındaki fark, balın tadını anlatmakla bizzat onu tatmak arasındaki fark gibidir.

Bununla beraber tasavvuf büyükleri bu ilmi, esasta aynı olmakla beraber, değişik şartlara ve durumlara göre farklı şekillerde tarif etmişlerdir.

Bunlardan bazıları şöyledir:

اِبْتِغَاءُ الْوَسِيلَةِ اِلَى مُنْتَهَى الْفَضِيلَةِ

[391] Kuşeyri, Risale-i Kuşeyriye, 1/126

“Faziletin son noktasına kadar vesileye yapışmaktır.”[392]

Üftade hazretleri tasavvufu şöyle tarif etmiştir.

اَلْاِجْتِنَابُ عَنْ كُلِّ مَا فِيهِ شَائِبَةُ الْحُرْمَةِ وَ صَوْنُ لِسَانِهِ عَنِ الْكَلاَمِ اللَّغْوِ

“Kendisinde haramlık şaibesi olan her şeyden kaçınmak ve dilini boş sözden muhafaza etmektir.[393]

اَلْكَوْنُ مَعَ اللهِ

“Allah-ü Teala ile beraber olmaktır.”[394]

اَلْإِعْرَاضُ مِنَ اْلِاعْتِرَاضِ وَ تَرْكُ اْلِاخْتِيَارِ

“İtirazdan yüz çevirmek” ve “Kendi iradesini terk etmektir”[395]

Ubeydullah Ahrar Hz.,

خُلاَصَةُ التَّصَوُّفِ تَحَمُّلُ اْلاَثْقَالِ مِنَ النَّاسِ وَ كَفُّ ثِقَلِهِ عَنْهُمْ

“Tasavvufun hulasası, insanların yüklerini yüklenip kendi ağırlığını insanlardan men etmektir”,[396] diye buyurur.

Tasavvufun 700 kişi tarafından tarif edildiği, bu tarifler içinde de en güzelinin Ebu Saîd Harraz Hz.’nin yaptığı şu tarif olduğu söylenir:

صَرْفُ الْوَقْتِ لِمَا هُوَ اَوْلَى بِه

“Evla olan şeylere vakti sarf etmektir.”[397]

Tasavvufa itiraz edenlerin bir kısmı da tasavvuf kelimesinden hareket etmektedirler. İddiaları şudur; tasavvuf kelimesinin sünnette ve Kur’an’da geçmemesidir. Dolayısıyla bu terim sonradan ortaya çıkmıştır ki, bu onun yani tasavvuf kurumunun bid’at ve hurafe olduğunun bir delilidir.

İşbu iddiaya cevap sadedinde Gazneliler’in en ihtişamlı zamanlarında yaşamış meşhur mutasavvıf Ali b. Osman Cüllabi Hucviri’nin Keşfu’l-Mahcub isimli eserinde şöyle cevap verilmiştir.

---

[392] Ebu Nuaym El-isfehani, Hilyetü’l-Evliya, c.1, s.58, dar’u-l kütübil ilmiye, 1988 beyrut
[393] İ.Hakkı Bursevî, Ruhu’l-Beyan, c.1, s.304 Dar’u-l Kütübi’-l İlmiyye 2003
[394] Reşahat Aynü’l-Hayat, s.140
[395] Seyyid Şerif Cürcânî, Tarîfât
[396] Reşahat Aynü’l-Hayat, s.192
[397] Reşahat Aynü’l-Hayat, s.196

“Eğer tasavvufu inkâr edenler sadece tasavvuf ve sufi kelimesinin Kuranda bulunmadığını söylüyorlarsa bunda garipsenecek bir şey yoktur, bu doğrudur. Fakat tasavvufun içerdiği manayı ve ahlakı inkâr ederlerse, o takdirde Hz. Peygamber’in getirdiği dinin tümünü ve onun bütün güzel ahlakını inkâr etmiş olurlar.[398]

Şu da bir hakikattir ki, bir şeyin isminin sonradan konulması o şeyin isim konulmadan önce olmadığı anlamına gelmez. Mesela dünyaya yeni gelmiş bir çocuğu düşünelim. Doğduktan bir hafta sonra ismi konuluyor. O çocuktan daha sonraki zamanlarda hep ismiyle bahsedilir. Hatta o çocuğun daha dünyaya gelmediği zamanlardaki halinden bile hep ismiyle bahsedilir. Mevzumuza dönecek olursak, “tasavvuf ismi Kur’an ve Sünnette geçmiyor, sonradan ihdas edilmiştir” diye tasavvuf ve maneviyatı inkâr etmek, ismi doğduktan bir hafta sonra konulan bir bebeğin isim konulmadan önceki varlık ve hayatını inkâr etmek gibi asılsız, mantıksız ve tutarsızdır. Nitekim bir takım ilimler vardır ki bunların isimleri sonradan konulmuştur. Ama isim konulmadan önce dahi vardır. Kelam ve felsefe gibi. Bu konuda tarih felsefesi âlimi İbn-i Haldun meşhur Mukaddime adlı eserinde şöyle demektedir.

هذا العلم من العلوم الشرعية الحادثة في الملة. وأصله أن طريقة هؤلاء القوم، لم تزل عند سلف الأمة وكبارها من الصحابة والتابعين، ومن بعدهم، طريقة الحق والهداية و أصلها العكوف على العبادة والانقطاع إلى الله تعالى، والإعراض عن زخرف الدنيا وزينتها، والزهد فيما يقبل عليه الجمهور من لذة ومال وجاه، والانفراد عن الخلق في الخلوة للعبادة، وكان ذلك عاماً في الصحابة والسلف

” Tasavvuf, İslam milletinde ortaya çıkmış şer’i ilimlerden biridir. Esası, Selef-i salihinin, Ashap ve Tabiin’in büyüklerinin ve onlardan sonra gelenlerin indinde zail olmayan (devam edegelen) hak ve hidayet yoludur. Temeli, ibadetle meşgul olmak ve kendini Allah’a vermek, dünya alayişlerinden ve süslerinden yüz çevirmek, herkesin dadandığı lezzet,

[398] Hucviri, Keşfu’l-Mahcup, 54 kahire, 1974

mal ve makamdan el etek çekmek, halktan ayrılarak ve halvete çekilerek ibadetlere dalmaktır. Bu hal, sahabe ve selefin tamamında vardı.” [399]

2- Tasavvufun dinimizdeki yeri ve nefis

İnsan günaha meyyal olarak yaratılmıştır. Zira insanın - merkezi iki kaşı ortasında olan - nefsi, ayet-i kerimede geçtiği gibi kötülüğü emredicidir. İnsanın ahlakını kâmil yapabilmesi için nefsini mağlup etmesi lazımdır. Tasavvuf, maneviyat, tarikatlar ve Evliyaullah'ın mücadelesi hep nefis, şeytan ve bunların hile ve desiselerinden kurtulmak ve insanları bundan kurtarmak olmuştur. Tasavvufun dinimiz ve hayatımızdaki yerini ve fonksiyonunu anlayabilmek için nefis üzerinde biraz durmamız gerekmektedir.

Hepimizin bir ruhani tarafı, bir de cismani tarafı vardır. Cismani tarafımızın yaratılması ve var olması, ruhani tarafımızdan sonra olup, ruhaniyet daha önce gelir.[400]

İnsanın batınında hâkim olmak isteyen iki zıt kutup vardır. Bunlardan biri Rûh, diğeri de Nefistir. Vücut ülkesinde her ikisi de sultan olup idareyi ele almak isterler. Nefsin gıdası günahlar, yardımcısı şeytandır. İnsanın içinden gelen her türlü kötü düşünce, fiil ve ahlaksızlığın sebebi nefistir.

Cenab-ı Hakk, Yusuf Süresi'nin 53. Ayet-i Celilesi'nde Yusuf (a.s.)'dan hikayeten:

وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلاَّ مَا رَحِمَ رَبِّيَ إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ

« Nefsimi temize de çıkarmıyorum, çünkü nefis olanca şiddetiyle kötülüğü emreder; meğer Rabbim rahmetiyle bağışlaya, çünkü Rabbim çok bağışlayan, çok merhamet edendir.».[401]

Büyüklerimiz, “Bu ayet-i kerimenin bi'l-ibare delaleti nefis denilen mahlûkun 'emmâre bi's-süü' olduğu; bi'l-işâre delaleti ise nefs diye bir mahlûkun mevcut olduğudur. Çünkü nefis diye bir şey olmasa onun sıfatlarından bahsedilemez. Nefis, mahiyeti itibarıyla emmare bi's-

[399] İbn-i Haldun , Mukaddime tercümesi c:2 s:669, Yeni Şafak kül. Arm. Ankara 2004
[400] Kibrit-i Ahmer Risalesi, s.45
[401] Yusuf 53

süü'dür, kötülüğü emredicidir. Hazret-i Allah ism-i fail sığasıyla "âmiretün" buyurmayıp mübalağa ism-i fail sığasıyla "emmâretün" buyurmuştur. Yani 'kötülüğü daima ve her an mübalağa ile emreden' demektir. Merkezi iki kaşın ortası olup, bütün vücudu tam manasıyla sarmış zulmâni bir mahlûktur. Gerek insanlardan gerek cinlerden hiçbir fert, Cenab-ı Hakk'ın celal sıfatının tecellisinden halkettiği bu mahlûktan müstesna değildir.", buyururlar.

Hz. Üstazımız (k.s.), nefsin kötülüğünü şöyle ifade ederler**:** "Rasülüllah Efendimiz; "Ya Rabbi, beni, göz açıp yumuncaya kadar dahi nefsimin eline bırakma." diye Cenab-ı Hakk'a iltica etmişlerdir. Bu dünyada nefisten daha zararlı ve ondan daha korkunç bir şey yoktur. Bir yerde Kur'an okunduğu veya zikir edildiği zaman şeytan oradan kaçar, sonra yine gelir. Lâkin nefis öyle değildir. O, böyle şeylerden hiç kaçmaz." [402]

Şeytan ve nefis hiç uyumayan iki düşmandırlar. İnsan için en büyük mücadele şeytan ve nefisle olan mücadeledir. Bu, son nefese kadar, kesintisiz devam eden büyük bir cihattır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Tebük Gazvesi'nden dönerken:

قَدمتمْ مِن الجهادِ الأصغرِ إلى الجهادِ الأكبرِ مجاهدةِ العبدِ هَواهُ

"Küçük cihattan, büyük cihada, kulun hevasıyla olan cihadına geldiniz"[403] buyurmuşlardır. Nice zorlukların yaşandığı, tarihte "Ceyşü'l-Usre" (Zorluk Ordusu) ismiyle maruf bu mücadelenin, bütün zorluk ve sıkıntılarına rağmen, nefisle olan mücadelenin yanında hafif ve küçük kaldığı ifade edilmiştir.

Hz. Üstazımız (k.s.),

عَادِ نَفْسَكَ فَإِنَّهَا انْتَصَبَتْ بِمُعَادَاتِى

"Nefsine adavet et. Çünkü o, benimle adavete nasb-ı nefis etmiştir" hadis-i kutsisini naklettikten sonra şöyle buyurmuşlardır:

"Nefsi başı-boş bırakmaya gelmez. Evvela kalbi, Hazret-i Mevla'ya, nefsi de kalbe bağlayıp, onu serbest bırakmamalıdır. Nasıl ki, bir tarlanın kenarından geçerken hayvanın yuları gevşek bırakılacak olur ise, o hayvan bir sağdan bir soldan olmak üzere başkasının ekinlerini koparır

[402] Ziya Sunguroğlu'nun Notları, s.143
[403] El-hindi, Kenz'ü-l Ummal, hadis no:11779

yerse, nefis de böyledir. O da bağsız ve rabıtasız bırakılırsa gördüğü menhiyata dalmak ister."[404]

İmam-ı Rabbanî (k.s.) Hz. de:

وَمَا لَمْ تَطْمَئِنَّ النَّفْسُ لاَ تُتَصَوَّرُ النَّجَاة

"Nefis mutmain olmadıkça kurtuluş tasavvur edilemez."[405], buyurarak bizi bekleyen mücadelenin ehemmiyetine işaret buyurur.

O halde yapılacak şey ona hâkim olmak, onu kıpırdatmamak, nefes aldırtmamaktır. Bu hususta Hz. Üstazımız (k.s.): **(Bunun için) İlk iş aynı zenb** (bizatihi günah) **ve cehl-ü hatîe** (cehalet ve hata) **olan nefsin ıslahıdır. Bu salâh ve zekâyı hâsıl eyledikten sonra her fiil ve amel kabule şayândır ve pâktır** (makbul ve temizdir.)"[406] buyurur.

İmam-ı Rabbani Hz. de:

وَلاَ تَصِلُ النَّفْسُ إِلىَ مَرْتَبَةِ ٱلاِطْمِئْنَانِ مَا لَمْ تُسَلَّطْ عَلَيْهَا سِيَاسَةُ الْقَلْبِ وَسِيَاسَةُ الْقَلْبِ إِنَّمَا تَتَيَسَّرُ إِذَا كَانَ الْقَلْبُ فَارِغًا مِنْ جَمِيعِ مَا هُوَ مِنْ قِبَلِ النَّفْسِ وَحَصَلَتْ لَهُ السَّلاَمَةُ مِنَ التَّعَلُّقِ بِمَا سِوَى الْحَقِّ

"Kalbin siyaseti, nefis üzerine hâkim olmadıkça nefis mutmainne mertebesine ulaşamaz. Kalbin siyaseti ise nefis tarafından olan şeylerin tamamından ayrıldığı ve masivâya alâkadan selâmet bulduğu (kurtulduğu) zaman müyesser olur"[407] buyurmuştur.

İlm-i Kelam'da beyan edildiği üzere, âmme-i beşer, âmme-i melâikeden daha faziletlidir. Bunun sebeplerinden birisi de, nefse rağmen kulluk vazifelerini yapabilmeleridir. Elbette kulluk vazifelerinin zorlanmadan yerine getirilebilmesi, nefsin terbiye ve tezkiye edilmesiyledir.

Din, Yüce Allah'ın kullarını terbiye etmesidir. Bu terbiye üç temel alanda gerçekleşmektedir. Birincisi itikat, ikincisi ibadet, üçüncüsü de ihlastır (ahlaktır). Din inanmakla başlar; ibadet ve taatle yaşanır. Edeb, güzel ahlak, ilahi muhabbet, tasfiye-i kalp, tezkiye-i nefis ile Allah'a

[404]Ziya Sunguroğlu'nun Notları, s.144
[405] İmam-ı Rabbânî, Mektûbât, c.1, Mek.161
[406] Mektuplar Risalesi, s.41
[407] İmam-ı Rabbânî, Mektûbât, c.1, Mek.161

dostluğun ve kamil mümin olmanın tadına varılır. Şu halde kâmil bir mümin olmak, dini kâmil olarak yaşamaya bağlıdır.

Dinimizin bu üç temel esasa dayandığını şu meşhur hadis-i şerif ortaya koymaktadır.

حَدَّثَنِي أَبِي (عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ) قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذَ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لاَ يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلاَ يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ فَاَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَخْبَرْنِي عَنِ الْإِسْلاَمِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ اَلْإِسْلاَمُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ وَتُقِيمَ الصَّلاَةَ وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلاً قَالَ صَدَقْتَ قَالَ فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ قَالَ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ وَمَلاَئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ قَالَ صَدَقْتَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ قَالَ أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ قَالَ مَا الْمَسْؤُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا قَالَ أَنْ تَلِدَ الْأَمَةُ رَبَّتَهَا وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رَعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ قَالَ ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِي يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ ؟ قُلْتُ اَللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ

"Abdullah b. Ömer'in, babası Hz. Ömer'den naklettiği bu hadis şöyledir:

"Bir gün Rasûlullah (s.a.s.)'in yanında bulunduğumuz sırada aniden yanımıza, elbisesi bembeyaz, saçı simsiyah bir zat çıkageldi. Üzerinde yolculuk eseri görülmüyor, bizden de kendisini kimse tanımıyordu. Doğru Peygamber (s.a.s.)'in yanına oturdu ve dizlerini onun dizlerine dayadı. Ellerini de uylukları üzerine koydu. "Ya Muhammed! Bana İslâm'ın ne olduğunu söyle" dedi.

Rasûlullah (s.a.s.): "İslâm; Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın Rasulü olduğuna şehadet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve gücün yeterse Beyt'i hac etmendir" buyurdu. O zat: "Doğru söyledin" dedi. Babam dedi ki: "Biz buna hayret ettik. Zira hem soruyor, hem de tasdik ediyordu."

"Bana imandan haber ver" dedi. Rasûlullah (s.a.s.): Âllah a, Allah'ın meleklerine kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe inanman, bir de kadere, hayrına şerrine inanmandır" buyurdu. O zât yine:

"Doğru söyledin" dedi. Bu sefer:

"Bana ihsandan haber ver" dedi. Rasûlullah (s.a.s.):

" Allah'a O'nu görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Çünkü her ne kadar sen onu görmüyorsan da, o seni muhakkak görür" buyurdu. O zat:

"Bana kıyametten haber ver" dedi. Rasûlullah (s.a.s.) "Bu meselede kendisine sorulan, sorandan daha çok bilgi sahibi değildir" buyurdular.

"O halde bana alâmetlerinden haber ver" dedi. Peygamber (s.a.s.):

"Câriyenin kendi sahibesini doğurması ve yalın ayak, çıplak, yoksul koyun çobanlarının bina yapmakta birbirleriyle yarış ettiklerini görmendir" buyurdu. Babam dedi ki:

Bundan sonra o zat gitti. Ben bir süre bekledim. Sonunda Allah Rasûlü bana: "Ya Ömer! O soru soran zatın kim olduğunu biliyor musun?"dedi. "Allah ve Resulü daha iyi bilir" dedim.

"O Cibrîl'di. Size dininizi öğretmeye gelmişti" buyurdular. [408]

Demek ki Cebrail (a.s), kendisi bir şey öğrenmeye değil, bu yolla insanlara dini öğretmeye gelmişti. Onu, Peygamber (s.a.v) Efendimiz'e Yüce Allah göndermiş, onunla dinin aslını bizlere öğretmiş, ayrıca Sahabe-i Kiram'a onu bu şeklide görme şerefini bahşetmiştir. Bu hadis-i

[408] Buhari iman 1, Müslim, iman 1

şerifte belirtildiği gibi, din üç temel üzerine bina edilmektedir. Bunlar: İman, ibadet, ihlas.

İman, inanç esaslarıdır. Bunu akide ve kelam alimleri inceler. **İbadetleri** fıkıh alimleri işler**. İhlas** ise, insanın iç terbiyesidir. Ahlak terbiyesi, ilim ve ahlak konusunda kâmil insanların rehberliğinde olur. İşte tasavvuf üç rükünden üçüncüsü olan ihlasın kendisiyle meydana geldiği hal ilmidir. Bu mevzuda İmam-ı Rabbani hazretleri mektubat-ı şerifesinde şöyle buyurmaktadır.

(اِعْلَمْ) : أَنَّ لِلشَّرِيعَةِ ثَلاَثَةَ أَجْزَاءٍ : اَلْعِلْمُ وَالْعَمَلُ وَالْإِخْلاَصُ . وَمَا لَمْ يَتَحَقَّقْ كُلٌّ مِنْ هَذِهِ الْأَجْزَاءِ الثَّلاَثَةِ لاَ تَتَحَقَّقُ الشَّرِيعَةُ ، وَمَتَى تَحَقَّقَتِ الشَّرِيعَةُ فَقَدْ تَحَقَّقَ رِضَا الْحَقِّ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى الَّذِى هُوَ فَوْقَ جَمِيعِ السَّعَادَاتِ الدُّنْيَوِيَّةِ وَالْأُخْرَوِيَّةِ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللهِ أَكْبَرُ ، فَكَانَتِ الشَّرِيعَةُ مُتَكَفِّلَةً بِجَمِيعِ السَّعَادَاتِ الدُّنْيَوِيَّةِ وَالْأُخْرَوِيَّةِ ، وَلَمْ يَبْقَ مَطْلَبٌ يَقَعُ فِيهِ الْاِحْتِيَاجُ إِلَى مَا وَرَاءِ الشَّرِيعَةِ . (وَالطَّرِيقَةُ) وَالْحَقِيقَةُ اللَّتَانِ امْتَازَتْ بِهِمَا الصُّوفِيَّةُ خَادِمَتَانِ لِلشَّرِيعَةِ فِى تَكْمِيلِ جُزْئِهَا الثَّالِثِ الَّذِى هُوَ الْإِخْلاَصُ فَالْمَقْصُودُ مِنْ تَحْصِيلِ كُلٍّ مِنْهُمَا تَكْمِيلُ الشَّرِيعَةِ لاَ أَمْرٌ آخَرُ وَرَاءَ الشَّرِيعَةِ

“Sen bil ki; din için üç cüz vardır. İlim, amel ve ihlâs. Bu üç cüzden her bireri tahakkuk etmedikçe şeri’at tahakkuk etmez. Şeri’at tahakkuk ettiği zaman, dünyevi ve uhrevi saadetlerin tamamının üstünde olan Allah-ü Tealâ’nın rızası tahakkuk eder…. Sôfiyyenin kendileriyle mümtaz olduğu tarikat ve hakikat, dinimizin üçüncü cüz’ü olan ihlâsı tekmilde şeri’atın hizmetçisidirler. Tarikat ve hakikatin her birerini elde etmekten maksat dinimizi tekmil etmektir de dinimizin ötesinde başka bir şey değildir.”[409]

[409] İmam-ı Rabbânî, Mektûbât, c.1, Mek.36

وَبِالْجُمْلَةِ إِنَّ الْعِلْمَ وَالْعَمَلَ مُسْتَفَادَانِ مِنَ الشَّرِيعَةِ ، وَتَحْصِيلَ الْإِخْلاَصِ الَّذِى هُوَ بِمَنْزِلَةِ الرُّوحِ لِلْعِلْمِ وَالْعَمَلِ مَرْبُوطٌ بِسُلُوكِ طَرِيقَةِ الصُّوفِيَّةِ . وَمَا لَمْ يَقْطَعِ السَّالِكُ مَسَافَةَ السَّيْرِ إِلَى اللهِ وَلَمْ يَتَحَقَّقْ لَهُ السَّيْرُ فِي اللهِ فَهُوَ بَعِيدٌ مِنْ حَقِيقَةِ الْإِخْلاَصِ

"*Hulâsa olarak ilim ve amel şeriatten elde edilmişlerdir. İlim ve amelin ruhu mesabesindeki ihlâsı elde etmek ise sofiye yoluna, tasavvufa girmeye bağlıdır. Salik, seyir ilallah mesafesini kat etmedikçe ve kendisi için seyir fillah tahakkuk etmedikçe, o, ihlâsın hakikatinden uzaktır."*[410]

Yeri gelmişken ifade etmek gerekir ki, Şeriat ile tarikat arasında tarih içerisinde bir takım ayrılıklar olmuştur. Bu tarihi bir hakikattir. Asılda bu iki ilim arasında asla bir zıtlık yoktur. İmam-ı rabbani hazretleri, tarikat ile şeriat arasını cem ettiği için ve bu iki ilim arasında asla bir fark olmadığını ifade ettiği ve ömrünü bu yola vakfettiği için kendisine "sıla" lakabı verilmiştir. Bu mevzuda şöyle buyurmaktadır.

وَالْبَاطِنُ مُتَمِّمٌ لِلظَّاهِرِ وَمُكَمِّلٌ لَهُ لاَ مُخَالَفَةَ بَيْنَهُمَا مِقْدَارَ شَعْرَةٍ . مَثَلاً عَدَمُ التَّكَلُّمِ بِالْكِذْبِ شَرِيعَةٌ وَنَفْىُ الْكِذْبِ عَنِ الْخَاطِرِ طَرِيقَةٌ وَحَقِيقَةٌ . فَإِنَّ ذَلِكَ النَّفْىَ لَوْ كَانَ بِالتَّعَمُّلِ وَالتَّكَلُّفِ فَطَرِيقَةٌ وَإِلاَّ فَحَقِيقَةٌ فَكَانَ الْبَاطِنُ الَّذِى هُوَ الطَّرِيقَةُ وَالْحَقِيقَةُ مُتَمِّمًا وَمُكَمِّلاً فِى الْحَقِيقَةِ لِلظَّاهِرِ الَّذِى هُوَ الشَّرِيعَةُ

"Batın, zahiri tamamlayıcı ve onu kemale erdiricidir. Aralarında kıl kadar fark yoktur. Mesela; yalan konuşmamak şeriattır. Hatırdan yalanı nefyetmek ise tarikat ve hakikattir. Yalanı hatırdan nefyetmek, zorlukla

[410] İmam-ı Rabbânî, Mektûbât, c.1, Mek.59

olursa, bu tarikattır. Kolaylıkla olursa hakikattir. Öyleyse tarikat ve hakikat demek olan batın, şeriat demek olan zahiri tamamlayıcıdır."[411]

İşte nefsin ve şeytanın tüm hile ve tuzaklarını bildirip, nefsin tezkiye ve terbiye edilmesi ile uğraşan ilmin adı TASAVVUF 'tur.

3- Tasavvufun gayesi

Tasavvufun maksadı, insanı ıslahtır. Bu da nefsin ıslahıyla ve kalbin kötülüklerden arındırılmasıyladır.

أَلاَ وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلاَ وَهِيَ الْقَلْبُ

"Muhakkak ki insan cesedinde bir et parçası vardır. O sağlam olduğu zaman cesedin tamamı sağlam olur. O fasit olduğu zaman cesedin tamamı fasit olur. Dikkat edin! Bu kalptir"[412] hadis-i şerifi bu hakikate delalet eder.

Yine, tasavvufun gayesi, nefsi terbiye edip, mutmainne makamına ulaşmak ve böylelikle iman-ı hakikiye kavuşmaktır.

İmam-ı Rabbanî (k.s.) Hz. şöyle buyurur:

(اِعْلَمْ) أَنَّ الْمَقْصُودَ مِنْ طَيّ مَنَازِلِ السُّلُوكِ حُصُولُ الْإِيمَانِ الْحَقِيقِيّ الَّذِى هُوَ مَرْبُوطٌ بِاطْمِئْنَانِ النَّفْسِ

"*Sen bil ki; seyri sülük menzilelerini katetmekten maksat, nefsin mutmain olmasına bağlı olan, iman-ı hakikiyi elde etmektir."*[413]

Hz. Üstazımız (k.s.), Tasavvuf'un gayesini şu dört maddede hulasa eder:

1- Tağyiru'l-Üslûb: Kötü hal ve hareketlerin değiştirilip, Allah'ın razı olacağı hale bürünmek.

2- Îkâzu'l-Uyûn: Gözleri gaflet uykusundan uyandırmak.

---

[411] **İmam-ı Rabbânî, Mektûbât, c.1, Mek.41**
[412] **Sahih-i Buhârî, Hadis No: 52**
[413] **İmam-ı Rabbânî, Mektûbât, c.1, Mek.161**

3- Tenşîtü'l-Kulûb: Kalpleri feyz-i ilahi ile neşelendirip, ibadat-ü taate karşı coşturmak.

4- Tenviru'l-Ervah: Nefisleri terbiye edip, ruhları nurlandırmak.[414]

3- Tasavvufun kısaca tarihi seyri

Tasavvuf, kalbi Allah ile tanıştırıp huzura kavuşturma yollarını öğreten ve bunu bizzat gerçekleştiren bir terbiye sistemidir. Tasavvuf, güzel ahlak mektebidir. Kalp temizliği ve güzel ahlak, dinin bâtınî fıkhıdır. Buna Kur'an'da takva denir. Takvaya ulaşmak için yapılan mücahedeye tezkiye denir. Tezkiye, kalbi inkâr, şirk, isyan ve gaflet kirlerinden temizlemek, ruhu arındırmak, nefsi çirkin huylarından kurtarıp güzel sıfatlarla bezemektir. Bütün bunlarla hedef, Yüce Allah'ın rızasına ve dostluğuna ulaşmaktır. Hedefi Allah rızası olan bir terbiyenin elbette bütün usul ve adabı da Allah rızasına uymalıdır.

Efendimiz (s.a.v), Ashab-ı Kiram'a (r.anhüm) dini, iman, ibadet ve ihsan taraflarıyla öğretmiş, göstermiş, yaşatmış ve öylece ahireti şereflendirmiştir.

Sahabe-i Kiram da (r.anhüm) kendilerinden sonra gelenlere dini, iman, ibadet ve ihsan boyutu ile bir bütün olarak aktarmıştır. Din, ilk iki nesilde bir bütün olarak ele alınıyor, zâhirî ve bâtınî yönü aynı hassasiyetle korunuyor ve yaşanmaya çalışılıyordu.

Allah-ü Teala, bütün insanları iman ile mükellef kılmış, "Ben insanları ve cinleri ancak bana ibadet etsinler için yarattım"[415] Ayet-i Kerime'siyle beyan buyurduğu üzere, kulluğu yaradılış gayesi olarak kılmıştır.

Kulluk vazifesini yerine getirirken, riayet edecekleri mükellefiyetleri vaz' etmiş, bu riayette kolaylığı temin için, takviye olacak yardımcı unsurları da ihsan buyurmuştur.

Hicri ikinci asırdan itibaren dinî hayatta bir zayıflama gözükmeye başlandı. Yeni fetihler ve İslam'a yeni girenlerle İslamiyet geniş alanlara yayıldı. Bu durum çeşitli sıkıntıları da yanında getirdi. Dine yeni girenlere,

[414] Ziya Sunguroğlu'nun Notları, s.65
[415] Zariyat 56

onu hakkıyla anlatmak ve yaşatmak için âlimler ve Salihler büyük çabalar harcadılar.

Akaid âlimleri, itikat konularına, fakihler ibadet konularına, muhaddisler hadisleri tespite, müfessirler Kur'an'ın tefsirine, sarf ve nahiv âlimleri Arapçaya yönelip İslam'ın temel ilimlerini ihya etmeye ve insanlara ulaştırmaya çalıştılar ve Allah'ın izniyle bunda muvaffak da oldular. Bu arada arif, salih, veli, sufi ismiyle anılan Allah dostları da dinin edep, ahlak, kalp temizliği ve ilahi aşk yönüne yöneldiler; himmet ve gayretlerini bu alanda sarf ettiler. Bu arada, insanların fıtratlarına uygun terbiye metotları, ıslah usulleri geliştirdiler. Bu işte, Kur'an ve sünnet esaslarına dayandılar. Sahabe-i Kiramın uygulamalarını ve onları takip eden Salihleri örnek aldılar. Dinin terbiyesini bizzat nefislerinde yaşayarak tattılar ve insanlara gösterdiler. İnsanların gönlüne hitap ettiler. Sohbet, muhabbet, vaaz, nasihat, tövbe, aşk, güzel ahlak, incelik, sadelik, cömertlik gibi güzelliklerle gönülleri fethettiler.
İşte bu maneviyat önderleri, hicri beşinci asırdan itibaren İslam âleminde görülen terbiye ocaklarını ve tasavvuf medreselerini kurdular. Bu terbiye ocakları dini ihya hizmetini yürütmüş ve hâlen yürütmektedir.

Zahirî ilimler nasıl konuşma, duyma ve yazı yoluyla bir nesilden diğerine aktarılıyorsa; hâl, maneviyat ve kalp ilmi denilen ihlas, feyiz, sevgi, ilahi aşk, gözyaşı, edep ve güzel ahlaklar da, kalpten kalbe, gönülden gönüle aktarılarak ve bizzat yaşanarak günümüze kadar getirilmiştir. Kıyamete kadar da böyle gidecektir. Çünkü Kur'an, sünnet ve dinimize ait ilimler ilahi koruma altındadır. Allah-u Teâla, rahmetiyle, her devirde bu dinin hem zahirî ilimlerini, hem de manevi ilimlerini öğrenecek, anlayacak ve başkalarına aktaracak kimseler yaratmıştır. Ve insanlara bu Salih kimselerle beraber olmayı "وَكونوُا معَ الصَّادِقين " fermanıyla Allah'ın seçkin kullarıyla zatî, zamânî ve mekânî beraberliği emretmiş, bu yolla elde edilecek feyz-i ilahi ile bir taraftan nefsin terbiyesi diğer taraftan da kulluğun gönülden seve seve yapılabilmesi imkânını ihsan buyurmuştur. Maneviyat ve ahlak ilmini kâmil mürşidler taşımakta ve nasibi olanlara ulaştırmaktadır. Bu ilim tamamen nasip işidir. Nitekim Hazret-i Üstazımız bu mevzuda şu veciz ifadeleri kullanmıştır: "Bu bir devlettir ki, fi zamanina bir ferd demir pabuç giyse de ömr-ü nuh yaşayarak ruy-i zemini dolaşsa Mevla tevfik vermedikçe böyle bir saadetle müşerref olamaz."[416]

[416] Mektuplar risalesi, 8

5- Tasavvufun esası mürşid'in terbiyesidir

Allah-ü Teâla'nın insanlara peygamber göndermesi büyük bir lütuf ve ihsandır.

لَقَدْ مَنَّ اللّهُ عَلَى الْمُؤمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلالٍ مُبِينٍ

"*Gerçekten Allah müminlere, kendi içlerinden bir peygamber göndermekle onlara bir lütufta bulundu. Zira peygamber Allahın ayetlerini okuyor, onları tezkiye ediyor ve onlara kitap ve hikmeti öğretiyor. Oysa bundan önce apaçık bir sapıklık içinde idiler.*"[417] Ayet-i Kerimesi'nde beyan buyrulduğu üzere bu lutf-u ilahi bir çok hikmete mebnidir.

Ana hatlarıyla bu hikmetler, "ehl-i iman ve taâtı cennet ve sevap ile müjdelemek; ehl-i küfür ve isyanı cehennem ve azap ile korkutmak; insanların ihtiyaç duyduğu dini ve dünyevi hususları beyan etmektir."[418]

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in tebliğ buyurduğu dinin, kıyamete kadar devam edeceği malumdur. Kendisinden sonra artık peygamber de gelmeyecektir.

İşte Cenab-ı Hakk, zikredilen hikmetleri içinde bulunduran lutuf ve ihsanını, kıyamete kadar gelecek ümmet-i Muhammed için, Mürşid-i Kamilleri vasıtasıyla devam ettirmektedir.

إِنَّ اللهَ تَعَالَى يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا

"Allah-ü Tealâ şu ümmet için, her yüz sene üzerine dinini tecdid edecek (yenileyecek) bir kimse gönderir."[419] hadis-i şerifleri bunun şahididir.

---

[417] Âl-i İmran 164
[418] Allame Taftâzânî, Şerh-i Akaid, 216, Mukayyed Baskı, Fazilet Neşriyat, tarihsiz
[419] Sünen-i Ebî Davud, Hadis No: 4291

İsmail Hakkı Bursevî Hz. **"Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."**[420] Mealindeki Ayet-i Kerimeyi izah ederken;

"Peygamberimiz hakkındaki bu gibi ilahî hitaplar, ilk nazarda Peygamberimize; işaret yoluyla da, kıyamete kadar onun meşrebi üzere olan varislerinin her birerlerinedir."[421], buyurarak bu hakikati ifade ederler.

İmam-ı Rabbani (k.s.) Hz. de bu hususta şöyle buyurur:

إِنَّ وُجُودَ أَهْلِ اللهِ فِى الْحَقِيقَةِ كَرَامَةٌ مِنَ الْكَرَامَاتِ وَدَعَوَتَهُمُ الْخَلْقَ إِلَى الْحَقِّ جَلَّ سُلْطَانُهُ رَحْمَةٌ مِنْ رَحْمَاتِ اللهِ تَعَالَى وَإِحْيَاؤَهُمُ الْقُلُوبَ الْمَيِّتَةَ آيَةٌ مِنَ الْآيَاتِ الْعُظْمَى وَهُمْ أَمَانُ أَهْلِ الْأَرْضِ وَغَنَائِمُ الْأَيَّامِ بِهِمْ يُمْطَرُونَ وَبِهِمْ يُرْزَقُونَ وَارِدٌ فِى شَأْنِهِمْ كَلاَمُهُمْ دَوَاءٌ وَنَظَرُهُمْ شِفَاءٌ هُمْ جُلَسَاءُ اللهِ وَهُمْ قَوْمٌ لاَ يَشْقَى جَلِيسُهُمْ وَلاَ يَخِيبُ أَنِيسُهُمْ

"*Hakikatte ehlullahın varlığı kerametlerden bir keramettir. Onların, halkı Hakk'a davetleri de Allahü Teâlâ'nın rahmetlerinden bir rahmettir. Ölü kalpleri diriltmeleri ise, büyük mucizelerden bir mucizedir. Onlar ehl-i arzın emanı, günlerin ganimeti ve bereketidir. "Yağmur onlar hürmetine yağar, rızıklar onlar hürmetine gelir" sözü onlar hakkında söylenmiştir. Onların sözleri deva, nazarları ise şifadır. Onlar cülesâullahtır. Onlarla beraber olan şaki olmaz. Onlarla ünsiyet kuran da mahrum olmaz.*"[422]

Âlem, sebepler âlemidir. Cenab-ı Hakk her şeyi bir vesile ile yaratmıştır. Meselâ çocuğun dünyaya gelmesinde anne ve babayı, bir ağacın güzel meyve vermesinde aşılı olmasını vesile kılmıştır.

Bunun gibi insanın kalbini, emraz-ı batıniyyeden temizleyip, ahlâk-ı Muhammedi ile süsleyecek, bir vesileye ihtiyaç vardır.

İsmail Hakkı Bursevî Hz.;

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

[420] Enbiya 107
[421] İ.Hakkı Bursevî, Ruh'u-l-Beyan, c.5, s.531, Dar'u-l Kütübil İlmiyye.2003
[422] İmam-ı Rabbânî, Mektûbât, c.2, Mek.92

"*Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve ona yaklaşmaya vesileler arayın. Onun yolunda cihat edin ki, kurtuluşa erebilesiniz."*[423] Ayet-i Kerimesi'nin tefsirinde şöyle buyurur: **"Muhakkak ayet-i kerime; Emir sığasıyla vesileye yapışmayı açıkça beyan etmiştir. Elbette bu vesileye yapışmak lazımdır. Çünkü Allah'a ulaşmak ancak vesile ile hâsıl olur. Bu vesile de hakiki âlimler ve tarikat meşâyihidir. Nefisle amel, nefsin varlığını ziyadeleştirir. Ancak Enbiya ve evliyanın delaletiyle ve mürşidin işaretine muvafık olarak yapılan amel, nefsi varlığından kurtarır, perdeyi kaldırır. Talibi, Allah-ü Tealâ'ya ulaştırır."**[424]

İmam-ı Gazali Hz. de:

"**Salik için, kötü ahlâkı çıkartıp, yerine güzel ahlâkı koymak suretiyle, terbiye ve irşat edici bir üstaz lâzımdır. Çünkü Hz. Allah kullarını yoluna irşat etmek için resul göndermiştir. Terbiyenin manası şöyle izah edilmiştir: "Mahsulü ikmal ve nebatı güzelleştirmek için yabancı bitkiler çıkartılıp, dikenlerin sökülmesidir". Rasûlullah (s.a.v) irtihal edince onun yerine halifeleri geçmiştir. Hatta o halifeler insanları Allahu Teâlâ'ya irşat etmişlerdir. Böyle olunca salik için kendisini Allaha irşat ve terbiye eden bir üstaz lâzımdır.**"[425], buyurmuştur.

Yine İsmail Hakkı Bursevî Hz.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

"Ey iman edenler! Allah tan korkun ve sâdıklarla beraber olun"[426]**,** Ayet-i Kerimesi'nde zikredilen "sadıklar" hakkında şöyle buyurur:

"O sadıklar vusul yoluna irşat edenlerdir. Böyle olunca salik, mürşitlerin sevdikleri cümlesinden ve kapılarının eşiğindeki hizmetçiler zümresinden olup; onların muhabbetleri, terbiyeleri ve velayetlerinin kuvveti ile seyir ilellah ve masivayı terk mertebelerine ulaşır."[427]

Allah-ü Teâla'nın, Ayet-i Kerime'de geçen "sadıklar ile beraber olun" emr-i ilahisi şöyle izah edilmiştir:

---

[423] Maide 35
[424] İ.Hakkı Bursevî, Ruhu'l-Beyan c.2, s.394 Dar'u-l Kütübil İlmiyye.2003
[425] er-Risaletü'l-Es'adiyye fi't-Tarikati'l-Aliyye, s.17
[426] Tevbe 119
[427] İ.Hakkı Bursevî, Ruhu'l-Beyan, c.3, s.554, Dar'u-l Kütübil İlmiyye.2003

“Bu, sadıklar ile sureten ve manen beraber olmaktır. Manevi beraberlik rabıtadır. Rabıta, müridin, fena fillah makamına ermiş, kâmil şeyhin ruhaniyetinden istimdat etmesinden ibarettir.”[428]

Bu hususla alakalı Hadimi Hz. “Şerhu’t-Tarika” isimli eserinde şöyle buyururlar:

“Dediler ki; Allah-ü Tealâ ile beraber ol. Eğer buna muktedir olamazsan, Allah ile beraber olanlarla beraber ol. Çünkü Hz. Allah onlarla beraber olmayı emretmiştir.”[429]

Hz. Üstazımız (k.s.) de;

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي

“Ey mutmeinne olan nefis. Dön rabbine! Sen O’ndan, O da senden razı olarak. Gir kullarımın içine. Gir cennetime.”[430] ayet-i kerimesi hakkında şöyle buyurur: **“**Yani benim zatıma mahsus fâzıl ve sevgili kullarımın içine girin, isyan içinde olanların değil. Bu takdirde cennetime dâhil olursunuz. Yani benim kâmil kullarımın kalbinden feyiz çekerek letâifinizi çalıştırın, cennetime girin. Ayet-i Celile’de “Abdi” buyursaydı yalnız Rasülüllah murad olunurdu. Halbu ki cemi’ sığası ile “İbâdi” buyrulduğundan, dehrin cemi zamanında mevcut bulunan zatıma mahsus halis kullarımın kalbine girip, feyiz alın ve cennetime dâhil olun, ferman-ı celilinde ehl-i rabıtaya, zatının cenneti ihsan buyrulacağı bildirilmiştir.”[431]

6- Veli, evliya meselesi

Selefilik, Vehhabilik gibi akımlar Allah-u Teala’nın dostunun olamayacağı, Allah’ın bütün müminlerin dostu olduğunu, bir kimsenin “Allah dostu, evliyaullah, veliyullah” gibi vasıflarla anılamayacağını iddia ederler. Şimdi biz onların bu iddialarının tutarsızlığını ispat edeceğiz.

Öncelikle şu hususun altını çizmek istiyoruz. Eğer iman edenler arasında inanç ve maneviyat bakımından fark bulunmayacak olsaydı

[428] Hüseyin ed-Devserî, er-Rahmetü’l-Hâbita fi Hakikati’r-Rabıta, c.1, s.183
[429] Hulâsatü’t-Tasavvuf, s.2
[430] Fecir 27-28-29-30
[431] Hatıratım, s.28

sahabenin hepsi Resulüllah'ın(s.a.v) huzurunda olduğu için eşit olurlardı. Ancak onlarda bile derece bakımından farklılıklar vardır. Bunun en açık misali Hazreti Ebubekir (r.a) hakkında varid olan hadis-i şeriftir. Peygamber Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuşlardır:

عَنْ هُزَيْلِ بْنِ شُرَحْبِيلَ قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: " لَوْ وُزِنَ إِيمَانُ أَبِي بَكْرٍ بِإِيمَانِ أَهْلِ الْأَرْضِ لَرَجَحَ بِهِمْ "

"Eğer, Ebu Bekr'in imanı, bütün halkın/insanların imanı ile muvazene edilse/karşılaştırılsa, Ebu Bekr'in imanı daha ağır gelecektir."[432]

Dolayısıyla insanların Allahu Teala'ya olan yakınlıkları arasında farklar vardır. İşte bu konudaki bazı delillerimiz…

Allah-u Teâla'nın kulları ile olan veliliği ikiye ayrılır. 1- Hususi velilik, 2- Umumi velilik

1- Umumi velilik

Bu dostluk bütün iman edenleri kapsamaktadır. Kur'an-ı Kerimde birçok ayeti kerimede bu dostluktan bahsedilmektedir. Onlardan bazıları şöyledir:

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا

"…Allah iman edenlerin dostudur…."[433]

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ

"Sizin dostunuz ancak Allah'tır, Resûlüdür ve Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılan, zekâtı veren müminlerdir."[434]

Bunlar ve benzeri ayetlerde müminlerin Allah-u Teala'nın dostu olduğu vurgulanır. Evet, bütün müminler Allah-u Teâlâ'nın

[432]Kenzu'l-Ummal (h. No: 35614), Şuabu'l-İman (h. No:35)
[433] Bakara 257
[434] Maide 55

dostudur ancak her müminin dostlukta derece ve sevgi seviyesi bir değildir.

2- Hususi dostluk

Mesela peygamberlerden Hazreti İbrahim Aleyhisselam, Halilullah makamına layık görülmüştür.

وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا

"… Allah İbrahim'i (Halil) dost edindi." (Nisa 125)

Halil kelimesi "veli" kelimesine nazaran daha büyük ve derin manalar içermektedir. İbrahim Aleyhissam'a has bir makamdır. Dolayısıyla Peygamberler arasında bile sevgi ve teslimiyet bakımından Allah-u Teâla'ya yakınlık farkı vardır.

Müminlerin farkına gelince mesela Enfal Suresindeki şu ayet bu konuda delildir:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

"Mü'minler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. Onun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler."(Enfal 2)

Ayet-i Kerimede Allah-u Teala'nın anıldığı zaman kalpleri ürperen, titreyen müminlerden bahsedilmektedir. Anlaşılacağı üzere bu herkeste bulunmayan bir makamdır.

Demek ki Allah-u Teâla'nın ayetleri veya adı anıldığı zaman kalpleri ürperen, titreyen, inanç kuvveti bakımından derecesi artan müminler vardır. Ve bu müminler derece olarak çok üstündürler… Buradan anlaşılıyor ki her mümin inanç kuvveti ve maneviyat bakımından eşit değildir.

Peki, müminler arasında Allahu Teala'ya yakınlık bakımından fark var mıdır?

Allah'ın hususi dostlarına delil teşkil eden başka bir ayet-i kerime şudur:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

"*Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve sadıklarla beraber olun."*[435]

Allah-u Teâla, iman eden kullarına "sadıklarla" beraber olmalarını emrediyor. Yani hepiniz sadıklarsınız demiyor, sadıklardan ayrılmayın buyuruyor. O halde her iman eden kişi sadıklardan değildir ve "sadık" olmak Allah-u Teala katında, Müslümanlara, kendisiyle beraber olunmasını emredeceği kadar önemli bir makamdır. Peki, Allah-u Teâla'nın onlarla beraber olmamızı istediği "sadıklar" kimlerdir?

Sadık: Dost, dost olan, tasdik edici, doğruyu söyleyen manalarına gelmekte olup Arapçada daha çok "dost" manasında kullanılmaktadır.

Sadık, Allah-u Teâla'nın emirlerine sarılmakta ve nehiylerinden kaçınmakta samimi, halis bir niyet taşımak ve dosdoğru olmak, Allah'a ve Resulüne kayıtsız, şartsız itaat etmek ile Allah'a ve Resulüne dost olan demektir.

Hz. Ebubekir'de (Radıyallahuanh) bu vasıfların fazlaca toplanması nedeniyle Peygamberimiz(s.a.v) tarafından "Sıddık" künyesi ile künyelenmiştir. Sıddık kelimesi de "sadık" kelimesinin ziyadesiyle ifade edilmiş halidir.

Demek ki "Sadık" makamına ulaşan insanlar, "Sıddık" olan Hz. Ebubekir'in makamından bir pay sahibidir. Ve bir bağlantı vardır. Bu bağlantı da imanın derecesinden kaynaklanmaktadır.

İşte bu kimseler Allah dostlarıdır. Allah-u Teâla'ya olan yakınlıkları sebebiyle "sadık" kimseler olarak nitelendirilmişlerdir.

وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا

"*Kim Allah'a ve Peygambere itaat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve salihlerle birliktedirler. Bunlar ne güzel arkadaştır."* [436]

[435] Tevbe 119
[436] Nisa 69

Yine görüldüğü üzere bu ayet-i kerimede “sıddıklar” Peygamberlerden sonra, “şehitlerden” önce zikredilmiştir.

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

“*Haberiniz olsun ki, muhakkak Allah Teâlâ'nın velîleri için bir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır. Onlar ki, imân etmişlerdir ve ittika eder olmuşlardır. Onlar için dünya hayatında da ve ahirette de (tam bir) müjde vardır. Allah Teâlâ'nın kelimeleri için değişmek yoktur. İşte en büyük necat budur.***”**[437]

Bu ayetlerin tefsirinde Elmalılı merhum şu ifadeleri kullanmıştır.

“(الا ان اولياء الله**)** İyi bil ki hakikaten evliyaullah, Allah velileri, Allah dostları **(**لا خوف عليهم ولا هم يحزنون**)** üzerlerine korku yoktur hem de onlar mahzun olmazlar. Allah korkusu her korkuyu silmiş olduğu için ilerisinde korku yok müjde var, ilerisi daha güzel olduğu için de geçmişe hüzün yok. Evliyaullah unvanı, Allaha dost olanlar, Allah için dost olanlar, Allah için icrayı velayet edenler manalarına gelebilir. Ve velayet, mahabbet, nusret, tenfiz-i emir mefhumlarını ifade eder. Bu unvana kimlerin müstahak oldukları hakkında müfessirlerin naklettikleri bazı rivayetler vardır. Senetleri Taberi’de mezkûr olduğu üzere Said ibni Cübeyr’den mervidir ki Resulullah’a (sav) evliyaullahdan sual edilmiş, şöyle buyurmuştur:

(هم الذين اذا رؤا ذكر الله) diğer bir rivayette: (يذكر الله لرؤيتهم) onlar öyle zevattır ki görüldükleri zaman Allah, zikr-ü yad olunur. Tabiri aharla sade görülüvermelerinden dolayı Allah hatırlanır: Semt ve heyetleri yani siyretleri ve halleri derhal Allah’ı ihtar eder. Bunların dünya malına kazanç yollarına sevgi ve düşkünlükleri yoktur. Ancak Allah için, Allah'da (hakkında) sevmek ile birbirlerine sevgi ve dostluk gösterirler. (حب فى الله)

[437] **Yunus 62,63,64**

ile birbirlerine mahabbet ve musafat (samimi dostluk) eden oldukları da mervidir.

Nitekim Ömer ibnil hattab radıyallahü anh'ten mervidir ki Resulullah sallâllahü aleyhi vesellem şöyle buyurmuştur: "Allahın kullarından bir takım insanlar vardır ki enbiya değil şüheda da değildirler amma yevm-i kıyamette Allah indindeki makamlarından dolayı onlara Enbiya ve Şüheda gıpta edecekler".

«Bunlar kimlerdir? Ve amelleri nedir? Bize haber ver ki bu suretle biz de onlara muhibb oluruz ya Resulallah» dediler, Resulullah(s.a.v): «bunlar bir kavmdir ki aralarında ne akrabalık, ne de teati edecekleri emval alakası olmaksızın Allah için birbirlerini severler. Fevallahi yüzleri bir nur ve kendileri nurdan bir minber üzerindedirler. Nas, korktuğu vakit bunlar korkmazlar, nas, mahzun oldukları zaman bunlar mahzun olmazlar» buyurdu ve bu âyeti okudu:**(**الا ان اولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون Yani evliyaullah **(**الذين امنوا و كانوا يتقون**)** onlar ki iman etmişlerdir ve ittika eder dururlar, tam bir iman ile evamir ve ahkam-ı ilahiyyeyi infaz ederler ve kendilerinden Allah'ın rızasına muhalif bir hal sadır olmamak için daima korunur, şüpheli şeylerden sakınır dururlar.

İşte evliyaullahın hadd-ı tammı budur. Cins-i karibi mümin, fasl-ı karibi en başta mehafetullah bulunan ittika hasletidir ki bunlar, onların Allah'a tevallalarıdır. (لهم البشرى فى الحيوة الدنيا وفى الاخرة) Dünya ve ahiret hayatlarında müjde onların, bu da onların hassalarıdır ki Allahın kendilerine tevella ve tekrimidir. İşte 'keramat-ı evliya haktır' meselesinin esası budur. Allah'tan başka veli tanımadıkları, Allahın rızasına muhalefetten korkup korundukları ve masivallahdan hiçbir haşyetleri olmadığı, Allah da kendilerine dost olduğu için artık onlara ne korku vardır ne de hüzün. Dünyada da mübeşşer ahirette de mübeşşerdirler. Ezcümle dünyada (ان الذين قالواربنا الله ثم استقاموا تتنزل عليهم الملئكة ان لا تخافوا ولا تحزنوا وابشروا بالجنة التى كنتم توعدون), Ahirette (سلام عليكم طبتم فادخلواها خالدين**)** tebşirlerine mazhardırlar.[438]

[438] Elmalılı c:4 s:2731,2732

Netice;

Adem (a.s.)'dan bu yana, hak üzere olan toplulukların karşısında, onlara dil uzatan ve düşmanlık eden güruhlar hep olmuştur ve kıyamete kadar da olmaya devam edecektir.

Hal böyle olunca günümüzde, "Allah ile kulu arasına hiç kimse giremez, Allah'ın nuruna, mürşid-i kâmil vasıtasıyla ulaşmak şirktir" gibi ithamlarla bilmeden, anlamadan konuşup, tasavvuf ve tarikat gerçeğini inkâr edenlere rastlamak mümkündür.

Biz namazda Ka'be-i Muazzama'ya yönelir, Ka'be'nin hakikatinden feyz almak için imama uyarız. Şimdi bu yönelmeden, Allah'tan başkasına ibadet ve itaat etmiş olmak lâzım gelmez. Görmez misin ki Melekler Âdem (a.s.)'a secde ile emr olundu. Hâlbuki ibadet maksadıyla Allah'tan başkasına secde etmek, bütün ümmetlerde haramdır, şirktir. Kaldı ki Hz. Allah, hiç kimseyi haram ile mükellef kılmaz. Lakin onların secdeleri ve ibadetleri Allah-ü Teâlâ içindir. Âdem (a.s.) ise sadece onların kıblesidir."[439]

Tasavvufu inkâr edenlerin bir kısmı tasavvufun hakikatini anlayamayanlar, bir kısmı hiç bilmeyenler, bir kısmı da anladıkları halde anlamak istemeyenlerdir. Hz. Üstazımız şöyle buyurmuştur: "İnsan bilmediğinin düşmanıdır. Nur-i İlahiden haberdar olmayan ve füyuzat-ı ilahiyenin tadını hiç tatmamış olan kimseler nura düşman olurlar."[440], buyurarak inkârın sebebinin bilmemek, anlayamamak olduğunu ifade etmiştir.

Yine Hz. Üstazımız (k.s.), İmam-ı Azam Ebu Hanife Hz.nin vefatı zamanında söylediği "Maneviyata intisap edip mürşid-i kâmile bağlı olarak geçirdiğim iki sene olmasaydı, şüphesiz Numan helâk olmuştu" sözünü naklettikten sonra, "Tasavvuf ve Maneviyatı inkâr edenlere bunu hatırlatmalı."[441] buyurarak, dinin sadece kendi bildiklerinden ibaret olduğunu zannedenlere, duymadıkları, bilmedikleri nice şeylerin olabileceği gerçeğini hatırlatmak gerektiğini ifade etmiştir.

Kişi inkâr ettiğinden mahrum olur. İnkârın bilerek veya bilmeyerek olması arasında çok fark yoktur. Bunun için inkâr etmeden önce anlamaya çalışmak tavsiye olunur. Bu hususta İmam-ı Gazali Hz. şöyle buyurur:

---

[439] Hulâsatü't-Tasavvuf, s.37
[440] Ziya Sunguroğlu'nun Notları, s.146
[441] Ziya Sunguroğlu'nun Notları, s.8

مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنَ ٱلْعِلْمِ (مِنْ عِلْمِ التَّصَوُّفِ وَٱلْعَمَلِ بِهِ) اَخَافُ مِنْ سُوءِ ٱلْخَاتِمَةِ. وَاَدْنَى النَّصِيبِ اَلتَّصْدِيقُ بِهِ وَتَسْلِيمُهُ.

"*İlm-i tasavvuftan nasibi olmayan kimsenin hatimesinin kötü olmasından korkarım. Bu nasibin en azı ilmi tasavvufu tasdik etmek ve ona teslim olmaktır.***"**[442]

Hâsılı tasavvuf ilmi her bir kimse için asla ihmal edilmemesi gereken bir müessesedir. İhmali birçok mahrumiyetlere sebep olur. Bu mevzuda şu cümleler çok manidardır:

Din'in temel hedefi olan "insan-ı kâmil"i inşa etmek için üç fıkıh vazgeçilmezdir: Fıkh-ı Ekber, Fıkh-ı Zâhir ve Fıkh-ı Batın. Bunlardan ilki Akaidi, ikincisi Fıkıh ilmini, üçüncüsü de Tasavvuf'u ifade eder ve kemalin, hiçbirinin ihmaline tahammülü yoktur.

Zedelenmiş, şu ya da bu şekilde kaymalara uğramış bir itikadî sistem, kişiyi, ucu küfre kadar çıkabilen "bid'at vadisi"ne sürükler. Fıkh-ı Zahir'in ihmali, amellerin ihlaline, dolayısıyla ucu yine küfre çıkabilen "fısk vadisi"ne sürükler. Fıkh-ı Batın'ın ihmali ise, sa'y-u gayretle geçirilmiş bir ömrün ardından, kişiyi, sonu hüsrana varabilecek "iflas vadisi "ne sürükler.

Bu "Üç Fıkıh" arasındaki dengenin muhafazası son derece önemli bir meseledir. Birbirlerini muhakkak surette etkiledikleri ve aralarında kopmaz bir ilişki bulunduğu için, dengenin bunlardan birisi aleyhine bozulması durumunda ortaya kaçınılmaz olarak aşırılıklar, arızalı duruşlar ve çarpık anlayışlar çıkar. Fıkh-ı Ekber'i zede aldığı için aşırılıklara kaymaktan kurtulamamanın örneğini Haricîler'de, Mücessime ve Müşebbihe'de görürüz. Fıkh-ı Zahir'i ihmal ettiği için yoldan sapanlara Batınîler örnek gösterilebilir. Fıkh-ı Bâtın'a gerekli önemi vermediği için bir başka sapıklığa kaymaktan kurtulamayanlara ise günümüzde Vehhabîlik ve "Selefîlik" örnek gösterilebilir.

[442] İmam-ı Rabbânî, Mektubat, c.1, s.411'in kenarında, ihya-ı ulumiddin c.1 farzı kifaye olan ilmi beyan kısmı

RABITA ŞİRK MİDİR?

Günümüzde birçok kimseler, tasavvufu, ahlakın güzelleştirilmesi manasıyla kabul etmekle beraber, ehl-i tasavvufun kastettiği, nefsi tezkiye etme (kötü huylardan temizleme) ve onu mutmainne makamına çıkarma manasında bir tasavvuf anlayışını inkâr etmektedirler.

Bir mürşid-i kâmile bağlanmanın ve onun tarafından telkin edilen usullerin tatbikinin, dinin asıllarına muhalif olduğunu söyleyip tasavvuf ehlinin asırlardır yapa geldikleri Rabıta'nın da şirk olduğunu ileri sürmektedirler.

Buna mukabil bir mürşid-i kâmil rehberliğinde nefisle mücadele yolunu seçen ehl-i tasavvuf ise tehzib-i ahlakın (ahlakı güzelleştirmenin), bir suret/zahir tarafı, bir de hakikat/batın tarafı olduğunu ifade ederek, nefis terbiyesi yapılmadan güzel ahlakın hakiki ve batıni manasıyla elde edilemeyeceğini[443] ifade ederler.

Acaba bu ihtilafın sebebi nedir? Nasıl oluyor da tasavvuf ehli zatların, son derece kuvvetli bir şekilde müdafaa ettiği bir hususu, diğer bazı insanlar tamamen inkâr edebiliyor?

Sufiyyenin, ayet-i kerime ve hadis-i şeriflerden anladıkları ve büyük bir hayranlık ile anlattıkları tasavvufi ve manevi manaları, diğer bazı kimseler nasıl olur da şiddetle reddedip bazı tarikat erkânının şirk olduğunu söyleyebiliyorlar?

İşte bu yazıda bu suallerin cevabı verilmeye çalışılacaktır. **Bu yazının gayesi rabıta'nın şirk olmadığının izahıdır.** Bu gaye aşağıdaki sıralama ile izah edilecektir:

A) Genel Manasıyla Ahlak İlmi'nin Dinimizdeki Yeri Ve Önemi

B) Tasavvuf İlimlerinin Mahiyeti

C) Rabıta'nın Tarifi Ve Tasavvuftaki Yeri

Şimdi sırasıyla bu başlıkları izah edelim. Ve minellahi't-tevfik.

A) genel manasıyla ahlak ilmi'nin dinimizdeki yeri ve önemi;

Hz. Ömer (r.a.)'ın rivayet ettiği ve hadis âlimlerimiz arasında "Cibril Hadisi" ismiyle meşhur olan Hadis-i Şerifte, ashab-ı kiram, Rasülüllah (s.a.v.) ile beraberken hiç tanımadıkları, simsiyah saçlı, bembeyaz

[443] İmam-ı Rabbânî (k.s.), Mektubat-ı Şerife, 52. Mektup, Fazilet Yayınevi

elbiseli bir zatın geldiği bildirilmektedir. O zatın, Rasülüllah (s.a.v.)'in yanına kadar ilerleyip oturarak dizlerini Rasülüllah (s.a.v.)'in dizlerine dayadığı ve kendi ellerini de dizleri üzerine koyarak Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e bazı sualler sorduğu beyan edilmektedir.

Gelen zat, sırasıyla "İslam nedir? İman nedir? İhsan nedir? Kıyamet ne zaman kopacaktır? Alametleri nelerdir?" şeklinde beş soru sormuş ve Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kıyametin ne zaman kopacağı sorusu hariç, hepsine cevaplar vermiştir. O zat ayrıldıktan sonra Peygamber Efendimiz (s.a.v) Hz. Ömer (r.a.)'a **"Ya Ömer o gelen Cibril idi. Size dininizi öğretmek için geldi"** buyurmuşlardır.[444]

Bu hadis-i şerifte ilk soruya Peygamber Efendimiz (s.a.v.)

الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا

"*İslam, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in (aleyhi's-selam) Allah'ın Resulü olduğuna şehadet etmen, namaz kılman, zekât vermen, oruç tutman ve yoluna gücün yetiyorsa Beyt-i Şerif'i haccetmendir"*, şeklinde cevap vermişlerdir.

Hadis-i Şerif'in bu kısmı ibadetlere ve İslam Dininin ameli kısmına delalet etmektedir.

"İman nedir?" sorusuna ise şöyle cevap vermişlerdir:

أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ

"İman Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe ve kadere; hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman etmendir." Bu cevap ise İslam Dininin itikat-inanç kısmını göstermektedir.

Üçüncü soru olan "İhsan nedir? Sorusu ise Peygamber Efendimiz (s.a.v.) tarafından

[444] Müslim, el-Camiu's-Sahih, Kitabü'l-İman,

أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ

"*İhsan, Allah (c.c.)'ya O'nu görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Her ne kadar sen O'nu görmesen de O seni görmektedir.",* şeklinde cevaplanmıştır.

Bir kişi ibadetlerini Allah'ı görüyormuş gibi yapabilme melekesini elde ettiğinde ibadetlerinde ihlası elde etmiş olur.

İhlas, her türlü ibadet ve sair fiillerinde Allah (c.c.)'ın rızasını gözetmektir ki bu hal güzel ahlakın en mühim unsurudur.

İşte Hadis-i Şerif'in bu kısmı da dinimizin Ahlak kısmına işaret etmektedir.

Bu Hadis-i Şerif'te Din-i İslam çok veciz bir şekilde anlatılmıştır.[445]

Şu halde İslam Dini; İman, Amel ve İhlas olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır.

Aşağıda geleceği üzere bu üç kısmı bazı âlimlerimiz İlim, Amel ve İhlas şeklinde beyan etmişlerdir.[446]

Daha geniş ifadeyle İslam Dini; İtikad, İbadet ve Ahlak şeklinde tasnif edilmiştir.[447]

İslam Dininde Ahlak İlmi çok mühim bir yere sahiptir.

"Ahlâk sözü, hulk kelimesinin çoğuludur. Hulk, insanın ruhundaki "huy" dediğimiz bir meleke, özel bir hal demektir. Böyle bir meleke, ya hayırlı bir semere verir veya hayırsız ve zararlı bir semere verir. Bu bakımdan ahlâk özellikleri güzel ve çirkin diye ikiye ayrılır. Şöyle ki: Güzel huylara ve bunların güzel meyve ve neticelerine: "Ahlâk-ı Hasene, Ahlâk-ı Hamide, Mehasin-i Ahlâk, Mekârim-i Ahlâk (Güzel Huylar)" adı verilir. Aksine çirkin huylara ve bunların meyvelerine de: "Ahlâk-ı Kabiha, Ahlâk-ı Zemîme, Rezail-i Ahlâk (Çirkin huylar)" denir.

İşte bütün bu huylardan ve neticelerinden bahseden ilme "Ahlâk İlmi" denilmektedir.

Aslında İslâm, bir ahlâk ve fazilet, bir hikmet dinidir.

Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

بُعِثْتُ لِأُتَمِّمَ مَكَارِمَ ٱلْأَخْلَاقِ

[445] Nevevi, el-Minhac Şerhu Sahihi Müslim, Kitabü'l-İman

[446] a.g.e.

[447] a.g.e.

"*Ben, ancak mekârim-i ahlâkı (ahlâkın iyi ve güzel olanlarını) tamamlamak için gönderildim***."**[448]

İslâm'da, insanların manevî kıymetleri, sahip oldukları ahlâka göredir. Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur:

اَحْسَنُكُمْ اِيمَانًا اَحْسَنُكُمْ خُلُقًا

"Sizin imanca en güzeliniz, ahlâkça en güzel olanınızdır."

Diğer bir hadis-i şerifte de:

اَحَبُّ عِبَادَ اللهِ اِلَى اللهِ اَحْسَنُهُمْ خُلُقًا

"*Allah Tealâ'ya, kullarının en sevgilisi, ahlâkça en güzel olanıdır.***",** diye buyrulur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle dua buyururdu:

اَللَّهُمَّ اِنِّى اَسْئَلُكَ الصِّحَّةَ وَالْعَافِيَةَ وَحُسْنَ الْخُلُقِ

"Allah'ım! Ben, senden sağlık, afiyet ve güzel ahlâk dilerim."[449]

İnsanların ahlâkı değişebilir. Çirkin huyları güzel huylara çevirmek işine "Tehzib-i Ahlâk" denir. Bu değiştirme her halde mümkündür. Mümkün olmasaydı, Peygamber efendimiz:

حَسِّنُوا اَخْلَاقَكُمْ

"Ahlâkınızı güzelleştirin."[450], diye emretmezdi.

Nefisleri ile mücadele eden çok kimselerin başarıya ulaşarak çok güzel huylar kazandıkları daima görülmektedir. Nefis terbiyesi (riyazet-alıştırma), hayvanlara, otlara, çiçeklere ve hatta taşlara tesir edip dururken, insanlara tesir etmez mi?

"Huy canın altındadır. Can çıkmadıkça huy çıkmaz," sözü, her yönü ile doğru değildir. Bazı huyları değiştirmek güçtür; fakat imkânsız değildir. Tedavi sayesinde bazı hastalıklar tesirsiz hale geldiği gibi, terbiye ve

[448] İmam Malik, el-Muvatta, el-Cami', ….
[449] Heysemi, Mecme'u-Zevaid, c.5,
[450] Aliyyü'l-Kari, Mirkatü'l-Mefatih Şerhu Mişkati'l-Mesabih, ….

mücahede sayesinde de bazı huylar, hiç olmazsa, tesirini gösteremez bir hale gelir, güzel huyların karşısında siner kalır."[451]

İmam-ı Rabbani (k.s.) Hz., Mektubat isimli kıymetli eserinde bu anlatılan hususları şu şekilde beyan etmiştir:

اعلم أن للشريعة ثلاثة أجزاء العلم والعمل والإخلاص . وما لم يتحقق كل من هذه الأجزاء الثلاثة لا تتحقق الشريعة ، ومتى تحققت الشريعة فقد تحقق رضا الحق سبحانه وتعالى الذى هو فوق جميع السعادات الدنيوية والأخروية

"Sen bil ki Şeriat (İslam Dini) için, üç cüz (kısım) vardır: İlim, Amel, İhlas. Bu üç kısım tahakkuk etmezse Şeriat'ın (İslam'ın) kemali tahakkuk etmez. Ne zamanki şeriat tahakkuk eder, o zaman bütün dünyevi uhrevi saadetlerin fevkinde olan Hakk'ın Rızası tahakkuk eder."[452]

İmam-ı Rabbanî (k.s.) Hz., mektubun devamında üç kısımdan müteşekkil olan İslam Dininin hükümlerinin, bütün dünyevi ve uhrevi saadetlere kefil olduğunu beyan edip İslam hükümlerinin haricinde ihtiyaç duyulan başka bir şey olmadığını ifade ettikten sonra şöyle buyurmuşlardır:

والطريقة والحقيقة اللتان امتازت بهما الصوفية خادمتان للشريعة فى تكميل جزئها الثالث الذى هو الإخلاص

"Sofiyye'nin (tasavvuf mensuplarının) kendileriyle mümtaz olduğu Tarikat ve Hakikat, dinimizin üçüncü kısmı olan ihlas kısmında dinimize yardımcıdırlar."[453]

İnsanın dünya ve ahiret saadetine erişebilmesi için gereken husus İslam Ahkâmına uymaktır.

İşte tasavvuf ve rabıtayı inkâr eden kimseler meselenin bu kısmını anlatıp şöyle diyorlar:

[451] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, ….
[452] Mektubat-ı rabbani
[453] Mektubat-ı rabbani

“Allah-ü Teâlâ, ilahi kitapları ve peygamberleri vasıtasıyla inanç, ibadet ve ahlak kaidelerini insanlara öğretmiştir. Bu kaidelere uyulduğu takdirde elde edilecek dünyevi ve uhrevi menfaatleri; uyulmadığı takdirde de duçar olunacak mazarratları beyan etmiştir. Ayrıca insanlara akıl nimetini bahşetmiş, irade-i cüz’iyye vermiş ve onu iyi ya da kötü yolun her ikisine de müsavi kudret ile donatmıştır. Şayet bir insan aklı ve iradesi ile iyi yolu tercih edip iman, amel ve ahlak kanunlarına uyarsa kurtuluşa erer. Bu sebeple beyan edilen bu kaidelerin haricinde tasavvuf ve rabıta gibi başka mükellefiyetler dinimizde yoktur.”

Bu görüşün karşısında ehl-i tasavvuf ise şu izahı yapmaktadır: “Tasavvuf (Tarikat), dinimizin üçüncü kısmı olan Ahlak/İhlas kısmının elde edilmesinde insana yardım eder. İman ve Amel olmadan İhlas (Ahlak) olmaz. Önce itikad ve amel sağlamca tahakkuk edecek sonra da Ahlak güzelleştirilecektir.

Ancak ahlakın güzelleştirilmesi demek sadece zahirde yani dış davranışlarda güzel ahlakı elde etmek değildir. Asıl güzel ahlak ve ihlas, batında yani manevi âlemde, içerde ahlakı güzelleştirmek ile olur.

Bunu şöyle anlatmak mümkündür. Çoğu insan başka insanlarla beraber iken yapmadığı çirkin ve günah fiilleri yalnızken yapar. İşte buna sebep olan şey, insanın içindeki nefis denilen güçtür.

İnsan, nefsi yenip her türlü çirkin fiillerden uzak durduğu, Allah’ın rızasına uymayan her halden nefret edip, dili ve azalarıyla tatbik sahasına koyduğu zaman hakiki manada ahlakı ve ihlası elde etmiş olur. Asıl iş; bu inanç, ibadet ve ahlakı hakiki manası ile elde edip nefsi mü’min yapmaktır.”

Ehl-i tasavvufun bu görüşlerinin hulasası sadedinde, Seyyid Şerif Cürcânî Hazretlerinin “Kitabü’t-Ta’rîfât” isimli meşhur eserinde kaydettiği, tasavvufun tarifi hakkındaki cümle şudur:

التصوف الوقوف مع الآداب الشرعية ظاهرًا، فيرى حكمها من الظاهر في الباطن، وباطنًا، فيرى حكمها من الباطن في الظاهر، فيحصل للمتأدب بالحكمين كمالٌ. التصوف مذهب كله جد. فلا يخلطونه بشيء من الهزل

“Tasavvuf; zahirde şeriatın/dinin adabına riayet edip zahirdeki hükmünü batında görmek; yine o adaba batında uyarak batındaki

hükmünü zahirde görmektir. Böylece tasavvuf ile nefis terbiyesi yapan kişi için, zahir ve batın hükümlerinde kemal derecesi elde edilmiş olur. Tasavvuf bir yoldur ki tamamı ciddiyettir. Tasavvufa asla gayr-i ciddilik karıştırmamışlardır."[454]

Kehf Suresinde zikredilen Musa (as) ve Hızır (as) kıssası, zahir-batın anlayışı ve ilm-i ledünnî meselesinin anlaşılmasında sofiyye tarafından zikredilen en mühim delillerden biridir.

"Bu kıssanın sebebi bir rivayette şöyle nakledilmiştir: Musâ (as) Rabbine sual edip 'Ya Rab! Kullarının sana en sevgilisi hangisidir?', demiş; buyurulmuş ki: 'beni zikreden ve unutmayan kulumdur.'

Yine Musa (as) 'Ya Rabbi en hâkim kulun hangisidir?', demiş, buyurulmuş ki: 'Hak ile hükmeden ve hevasına uymayan kulumdur.'

'En âlim kulun kimdir?', demiş, buyurulmuş ki: 'Belki bir kelimeye rast gelirim de o kelime bir hidayete delâlet eder veya beni bir felâketten kurtarır diye insanların ilmini tetebbu' ile kendi ilmine birleştiren kulumdur'

Bunun üzerine Musa (as) 'Ya Rabbi, kullarından benden daha âlimi varsa bana gösteriver', deyince 'Var, onu mecmeu'l-bahreyn'de (iki denizin birleştiği yerde), kayanın yanında, balığı kaybedeceğin yerde bulursun', şeklinde cevap verilmiştir."[455]

Bu kıssanın anlatıldığı ayetler içerisinde, 65. ayet-i kerimede ilm-i ledünni'ye işaret edilmiştir. Bu ayet-i kerimede geçen وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا **"Ve ona katımızdan bir ilim öğretmiştik."**, cümlesi şu şekilde tefsir edilmiştir:

"LEDÜNN, lisanımızda 'nezdimizden veya tarafımızdan' demek gibidir. … Fakat burada şayan-ı dikkattir ki وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا kaydıyla Hızır(as)'a öğretilmiş olan ilim, Musa(as)'nınkinden bambaşka bir ilim, yani ulum-u ledünniyye'den, hususi bir ilim olduğu anlatılmıştır ki ayetteki kıssalardan dolayı müfessirler, bunu 'ilmü'l-guyub (gayblerin ilmi) ve esrar-ı ulum-i hafiyye (gizli ilimlerin sırları) diye tefsir etmişlerdir.

Başka bir tabir ile demişlerdir ki: Musa(as)'nın ilmi marifet-i ahkâm (ahkâmı bilmek) ve zahir ile fetva vermek; Hızır(as)'ın ilmi ise, bevatını umura marifet (işlerin batınlarını/iç yüzlerini bilmek) idi. Bu suretle ilm-i ledünnî tabiri, bu ilm-i mahsusta hususi bir mana ile

[454] Seyyid Şerif Cürcanî, Kitabü't-Ta'rifât

[455] Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili

ıstılah olmuştur ki buna **ilm-i hakikat ve ilm-i bâtın dahi denilmiş** ve Sofiyye, bu kıssaya bir huccet olarak tutunmuştur. [456]

B) Tasavvuf ilminin dinimizdeki yeri

İmam-ı Kastalânî'nin "el-Mevahibü'l-Ledünniyye"[457] isimli eserinde zikredilen bir Hadis-i Şerif'te[458] şöyle buyuruluyor:

وسألنى ربى فلم أستطع أن أجيبه فوضع يده بين كتفى- بلا تكييف ولا تحديد- فوجدت بردها بين ثديى، فأورثنى علم الأولين والآخرين، وعلمنى علوما شتى، فعلم أخذ على كتمانه إذ علم أنه لا يقدر على حمله أحد غيرى، وعلم خيرنى فيه، وعلمنى القرآن فكان جبريل- عليه السّلام- يذكرنى به، وعلم أمرنى بتبليغه إلى العام والخاص من أمتى

"**Rabbim bana sordu da ben cevap vermeye muktedir olamadım. Bunun üzerine keyfiyetsiz ve tarif edilemeyecek şekilde, elini** (feyzini) **benim iki omzum arasına** (kalbime) **koydu. Öyle ki ben** (o feyzi ilâhî'nin) **soğukluğunu** (huzur ve sükûnetini) **hissettim.**[459] **Böylece beni öncekilerin ve sonrakilerin ilmine varis kıldı. Ve bana birçok ilimler öğretti. Bu ilimler içerisinde bazısı gizli kalması şartıyla alınmıştır. Çünkü anlaşıldı ki bu ilimleri taşımaya benden başkası tahammül edemez. Yine bazı ilimler var ki bu ilimlerde beni muhayyer bıraktı ve bana Kur'ân'ı öğretti. Cebrâil (a.s.) ise bana onu hatırlatıyor. Diğer bir ilim daha öğretti ki o ilimleri ümmetimden, avam ve havas herkese tebliğ etmemi emretti."**

Bu hadis-i şerifte Peygamber efendimiz (s.a.v.) kendisine üç ilim verildiğini beyan etmişlerdir:

---

[456] Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili

[457]

[458] Bu Hadis-i Şerif, aynı kaynağa atıf yapılarak, Mektubat-ı Şerife'nin 1. Cildinin mukaddimesinde de geçmektedir.

[459] Aliyyü'l-Kârî, Şerhü'ş-Şifâ'da, Hadis-i Şerif'te geçen (يَدَهُ - elini) kelimesini (feyzini) şeklinde; (بَيْنَ كَتِفَىَّ- iki omzum arasına) terkibini (kalbime) şeklinde; (بَرْدَهَا – soğukluğunu) kelimesini ise (huzur ve sükûnetini) şeklinde tevil etmiştir.

a) Gizli kalmak üzere verilen ilim,
b) Herkese tebliğ etmesi emredilen ilim,
c) Peygamber Efendimiz (sav)'in muhayyer bırakıldığı ilim.

Bu üçüncü kısımda zikredilen ilim, ilm-i velayet olup Peygamber Efendimizin(sav) kabiliyetlerine göre ümmetinden hususi kimselere öğrettiği dinimizin batını, hakikati ve esrarı ile alakalı ilimlerdir.[460]

D) Rabıta'nın tasavvuftaki yeri

Tasavvuf kitaplarımızda ve Ehl-i Tasavvuf'tan gelen şifâhî nakillerde, Rabıta-i Şerife ve Kalbî Zikr'in, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) tarafından Hz. Ebu Bekir (r.a.)'a hicret yolculuğu esnasında, mağarada, o hüzünlü ve zor anlarda öğretildiği bildirilmektedir.[461] Bu halin anlatıldığı Tevbe Suresi'nin 40. Ayet-i Kerimesinde şöyle buyruluyor:

إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Eğer siz O'na (Hz. Peygamber'e) yardım etmezseniz (biliyorsunuz ya) **Allah (c.c.) O'na yardım etti: O küfredenler O'nu çıkardıkları zaman, iki kişiden biri iken, onlar mağaradaydılar; o anda arkadaşına "Mahzun olma, çünkü Allah bizimle beraberdir" diyordu. Derken Allah ona (o arkadaşına), sekinetini indirdi. Görmediğiniz ordularla O'nu (Rasül-i Ekrem'i) te'yid buyurdu da öyle yaptı ki o küfredenlerin kelimesini en alçak etti. Allah'ın kelimesi ise en yüksektir. Öyle ya Allah Aziz Hakîm'dir."**

Bu Ayet-i Kerime, Hicret-i Nebevî esnasında cereyan eden bazı hadiseleri icmali olarak anlatmaktadır.

[460] İmam-ı Rabbanî hz. Mektubat c.1 mukaddime
[461] Mihtâhu's-Saade, s.10

“Rivayet olunduğu üzere müşrikler izleri takip ede ede gelmişler, mağaranın üstüne çıkmışlardı. Hz. Ebu Bekir (r.a.) mahzun olmuş ve “Ya Rasülallah, eğer ben öldürülürsem nihayet bir adamım. Fakat zat-ı âlinize bir şey olursa bu dinin hali nice olur?” diyerek üzüntüsünü beyan etmişti. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Hz. Ebu Bekir (r.a.)’a şöyle hitap etmişlerdi:

مَاظَنُّكَ يَا أَبَا بَكْرٍ بِاثْنَيْنِ اَللَّهُ ثَالِثُهُمَا

“Ya Ebâ Bekr, üçüncüleri Allah (c.c.) olan iki kişi hakkında ne dersin? (neden endişelenirsin.)”[462] “**Mahzun olma. Muhakkak ki, Allah bizimle beraberdir”** “Allah-ü Teâlâ’nın yardımı ve muhafazası, her halde ve daima beraberimizde ve yardımcımızdır...”[463]

Öyle hüzün dolu bir anda bile Peygamberinin hatırına hüznün zerresini kondurmadığı gibi, O’nun feyz-i sohbetiyle Hz. Ebu Bekr (r.a.)’ın hüznünü def edip, kalbine bitmez-tükenmez bir itm’inan-ı rahmet ve sekinet verdi.

Sekinet kelimesi Kur’ân-ı Azimü’ş-Şân’da, altı Ayet-i Kerime’de geçmekte olup beşi Ümmet-i Muhammed’e nazil olan sekinetten bahsetmektedir. Tevbe Suresi’nin 26 ve 40. Ayet-i Kerimeleri ile Fetih Suresi’nin 4, 18 ve 26. Ayet-i Kerimeleri.

“Sekinet, sükûn ve itmi’nan, sebat ve temkin manasında masdardır ki, nefisteki telaş ve heyecanın kesilmesiyle hâsıl olan ve kalp oturması, yürek ısınması, gönül rahatı diye tabir edilen, huzur ve sükûn haline veya onun menşe’ine dahi isim olur. Sekinenin indirilmesi, onun yaratılması ve icad edilmesidir.”[464]

Ayrıca Müfessirlerimiz sekineti; “Rahmet (İbn-i Abbas Hz.), İtmi’nan (Dahhak), Vakar (Katade)”[465], “Güven ve Sükûnet (Bilmen),” gibi manalarla da tefsir etmişlerdir.[466]

Rabıta-i Şerife’nin insanda sekinet; kalp ve iman kuvveti, amel ve hizmet arzusu, gayret-i diniyye, muhabbet, güzel ahlak gibi halleri meydana getirdiği, Kur’an-ı Azimü’ş-Şan’da ربط (r-b-t) fiilinin geçtiği Ayet-i

[462] Sahih-i Buhârî

[463] Elmalılı, Hak Dini Kur’an Dili

[464] Elmalılı, Hak Dini Kur’ân Dili, Fetih Suresi 4. Ayet-i Kerime’nin tefsiri

[465] Maverdî Tefsiri, el-Mektebetü’ş-Şamile

[466] Bazı Müfessirlerimiz, Tevbe Suresi’nin 40. Ayet-i Kerimesi’nde geçen, Sekinet’in Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’e nazil olduğunu; diğer bazıları da Hz.Ebu Bekir (r.a.)’a nazil olduğunu ifade etmişlerse de Fahreddin Razi Hz., Sekinet’in Hz. Ebu Bekir (r.a.)’a nazil olduğunu birkaç vecihle izah etmiştir.

Kerimelerden de anlaşılmaktadır. Tefsirlerimizde bu fiile **"takviye etmek, kalp kuvveti ve sağlamlığı, metanet, sabr"** gibi manalar verilmiştir ki bunlar, Mutasavvıfların Rabıtadan elde ettikleri neticelerdir.

ربط fiilinin geçtiği Ayet-i Kerimeler ve mealleri tertib sırasına göre şöyledir:

Enfal Suresi'nin 11. Ayet-i Kerimesi:

إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ أَمَنَةً مِنْهُ وَ يُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَ يُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَ لِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَ يُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ

"O vakit size, tarafından bir emniyet olmak üzere, bir uyku sardırıyordu. Ve üzerinize semadan bir su indiriyordu ki bununla sizi temizlesin, şeytanın vesvesesini sizden gidersin ve kalplerinize rabıta versin ve bununla ayaklarınızı sağlam durdursun."

وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ- **"Ve kalplerinize rabıta versin."** "Yani Allah'ın yardımının mukaddimesi olan lütfunu görerek **kalpleriniz kuvvet bulsun** da Allah'a **tevekkül ve itimadınız artsın**"[467]

Kehf Suresi'nin 13 ve 14. Ayet-i Kerimeleri:

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَ زِدْنَاهُمْ هُدًى وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا

"*Biz sana onların kıssalarını doğru olarak naklediyoruz: Hakikat bunlar, birkaç genç yiğit idiler; Rablerine iman ettiler. Biz de hidayetlerini artırdık." "Ve kalplerine rabıta verdik. O vakit kıyam ettiler ve dediler ki: 'Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbi'dir. Biz ihtimali yok, O'ndan başka bir ilaha ibadet etmeyiz. Doğrusu o zaman cidden saçma söylemiş oluruz."*

"Onlara sabır ilham ettik ve **kalplerini** iman nuru ile **takviye ettik**."[468]

[467] Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili

[468] Taberî Tefsiri, el-Mektebetü'ş-Şamile

"Onların **kalplerini** iman üzere **muhafaza ettik.**"[469]

"Kalplerine **rabıta verilmesi**, onların azimlerinin şiddetinden ve **sabırlarının kuvvetinden** ibarettir ki bunları Allah (c.c.) onlara vermiştir."[470]

Kasas Suresi'nin 10. Ayet-i Kerimesi:

وَ أَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَى فَارِغًا إِنْ كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا أَنْ رَبَطْنَا عَلَى قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

"Musa (a.s.)'ın anasının gönlü ise, bomboş sabahı etti. Eğer imanlılardan olsun diye kalbine rabıta vermese idik, az daha onu açıverecekti (açığa vuracaktı.)"[471]

"(Eğer inananlardan) Allah'ın va'dini tasdik edenlerden (olsun diye onun kalbini) **sabır ve sebat** ile (pekiştirmeseydik) onu bir **kalp sağlamlığına** kavuşturmasaydık (az kaldı onu açığa vuracaktı)"[472]

Âl-i İmran Süresi'nin 200. Ayet-i Kerimesi

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Ey iman edenler! Sabredin ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin ve cihad için hazır ve rabıtalı bulunun ve Allah'a korunun ki felah bulasınız."

Rabıta kitap, sünnet, icma' ve kıyas ile sabittir. Onu inkâr etmek mümkün değildir.

اِنَّ الرَّابِطَةَ عِبَارَةٌ عَنْ تَعَلُّقِ الْقَلْبِ بِشَيْءٍ لِشَيْءٍ عَلَي وَجْهِ الْمَحَبَّةِ

"Zira mutlak manada rabıta, sevgi yoluyla, kalbin, bir şey sebebiyle, bir şeye taalluku ve alakasından ibarettir."[473]

---

469 Semerkandî Tefsiri, el-Mektebetü'ş-Şamile

470 İbn-i Atıyye Tefsiri, el-Mektebetü'ş-Şamile

471 Kasas 10

472 Ö.Nasuhi Bilmen Tefsiri

473 er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 3. Bab

فَهَلْ وَرَدَ فِيمَنْ تَصَوَّرَ صُورَةَ مَحْبُوبِهِ وَتَخَيَّلَ اَنَّهُ يُقَبِّلُ يَدَهُ اَوْ رِجْلَهُ اَوْ يَضَعُهُ عَلَى رَأْسِهِ اَوْ جَبْهَتِهِ يَعْتَنِقُهُ اَوْ يُدْخِلُهُ فِى قَلْبِهِ نَهْىٌ مِنَ الْكِتَابِ اَوِ السُّنَّةِ اَوِ الْاِجْمَاعِ اَوِ الْقِيَاسِ

"Sevdiğinin cemalini düşünen; elini-ayağını öpüp başına ya da alnına koyduğunu tahayyül eden; ona sarılıp onu kalbine yerleştiren kimse için Kitap'tan, Sünnet'ten veya kıyastan bir nehiy acaba varid olmuş mudur?"[474]

فَلَوْ تَنَبَّهَ الْمُنْكِرُ لَعَلِمَ اَنَّ مَا يُنْكِرُهُ عَيْنُ مَا يَسْتَحْضِرُهُ .وَاَنَّ الَّذِي يَجْهَلُهُ هُوَ الَّذِي يَفْعَلُهُ مِنَ الرَّابِطَةِ الَّتِي يَنْفِي ثُبُوتَهَا مَعَ فِعْلِهِ اِيَّاهَا .... وَذَلِكَ اِذَا كَبَّرَ تَكْبِيرَةَ الْاِحْرَامِ سَرَحَ فِي اَوْدِيَةِ الْاَفْكَارِ وَالْاَوْهَامِ ، وَاَعْرَضَ عَنْ رَبِّهِ ، وَنَسِيَ نَفْسَهُ ...وَاشْتَغَلَ اِمَّا بِرَابِطَةِ وَقْفِهِ اَوْ مُلْكِهِ اَوْ حِرْفَتِهِ اَوْ زَوْجَتِهِ اِنْ كَانَتْ نَفْسُهُ مَفْتُونَةً بِهَا اَوْ وَلَدِهِ اَوْ تَقْرِيرِ مَسْئَلَةٍ يُلْقِيهَا اِبْلِيسُ اِلَيْهِ لِيُخْرِجَهُ مِنْ صَلاَتِهِ مُفَلَّسًا اَوْ مُخَاطَبَةِ مَنْ يَرْتَجِي مِنْهُ زَكَاةً اَوْ صَدَقَةً . فَيَقُولُ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَهُوَ مُقْبِلٌ عَلَي مَعْبُودِهِ الشُّهُودِيِّ . وَ رَابِطَتُهُ الَّتِي هِيَ نَصْبُ عَيْنِهِ . وَ يَسْتَمِرُّ عَلَي هَذِهِ الْحَالَةِ حَتَّي يُسَلِّمَ فَاِذَا سَلَّمَ التَّسْلِيمَةَ الْاُولَي شَرَعَ بِالْاِنْكَارِ عَلَي الرَّابِطَةِ الَّتِي يَفْعَلُهَا الْعُلَمَاءُالْعَارِفُونَ فِي وَقْتٍ مَخْصُوصٍ لِيَحْصُلَ بِوَاسِطَتِهَا انْتِفَاءُ الْغَفْلَةِ حَتَّي يُقْبِلُوا عَلَي رَبِّهِمْ فِي صَلاَتِهِمْ وَذِكْرِهِمْ بِقَلْبٍ حَاضِرٍ

"Rabıtayı inkâr eden kimse, şöyle bir uyansa inkâr ettiği şey aslında yaptığı; cahili olduğu şey gerçekte işlediğinin ta kendisidir. Bu da yapmakla beraber sübutunu inkâr ettiği rabıtadır… Zira bu kimse namaz

[474] er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 3. Bab

için iftitah tekbirini aldığı zaman efkâr ve evham vadilerine kendini bırakır. Rabbinden yüz çevirerek kendini kaybeder de vakfının, mülkünün, mesleğinin, meftun olduğu zevcesinin, evladının rabıtasıyla veya onu namazından müflis olarak çıkartmak için İblis'in kalbine attığı meselenin, kendisinden zekât-sadaka almayı ümit ettiği kimseyle yapacağı konuşmanın rabıtasıyla meşgul olur. Fatiha-i Şerife'de **"ancak sana ibadet ederim"** derken dahi şühûdî ma'buduna yönelir. Onun gönül bağı-rabıtası gözünü diktiği şeyedir. Bu hal üzerine selam verinceye kadar devam eder. Birinci selamı verir-vermez de başlar rabıtayı inkâr etmeye. Hâlbuki inkâr ettiği rabıta, gafleti gidermek; namazda, zikirde hazır bir kalp ile Allah-ü Teâlâ'ya yönelmek için hususi vakitlerde Ulemâ-i Ârifûn tarafından yapıla gelmiştir."[475]

وَالْعُلَمَاءُ الظَّاهِرُونَ وَ بَعْضُ الْمَشَائِخِ يَعْتَرِضُونَ وَ يَقُولُونَ أَنَّهَا حَرَامٌ بَلْ شِرْكٌ. وَهَذَا الْاِعْتِرَاضُ لِنُقْصَانِ التَّفْهِيمِ وَالتَّفَهُّمِ. وَلَوْ كَانَتِ الرَّابِطَةُ كَمَا يَفْهَمُونَ نَحْنُ مَعَهُمْ بِلاَ شَكٍّ وَ اعْتِرَاضٍ. وَ لَكِنَّ النِّزَاعَ لَفْظِيٌّ. وَ الْاِعْتِرَاضُ مِنْ سُوءِ التَّفَهُّمِ. وَ مَقْصُودُنَا جَمِيعًا اَلْعُبُودِيَّةُ لِلَّهِ تَعَالَى وَالسَّلاَمَةُ فِى الدَّارَيْنِ وَالْعِبَادَةُ صُورَةً وَ حَقِيقَةً وَ قَصْدًا مَخْصُوصٌ لِلَّهِ تَعَالَى قَطْعًا. وَلاَيَجُوزُ فِيهَا الْإِشْرَاكُ أَبَدًا. كَمَا قَالَ اللهُ تَعَالَى فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَ لَايُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا.

"Zahirî âlimler ve baz-ı meşayıh, rabıtaya itiraz edip haram, hatta şirk olduğunu söylerler. Bu itiraz, anlatma ve anlamadaki noksanlıktan dolayıdır. Eğer rabıta onların anladığı gibiyse şüphesiz biz de onlarla beraberiz. Fakat bu nizâ' lafzî bir nizâ'dır. İtiraz, yanlış anlayıştan dolayıdır. Bizim maksadımız tamamıyla Allah'a kulluk yapmak ve dünya-ahiret selametine ulaşmaktır. İbadet, hem suret hem hakikat hem de kast itibariyle kat'î olarak Allah-ü Teâlâ'ya mahsustur. Bu hususta Allah (c.c.)'ya başkasını ortak koşmak ebediyen câiz değildir.

[475] er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 3. Bab

فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَ لَايُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

"Her kim Rabbine ulaşmayı arzu ederse salih amel işlesin ve Rabbinin ibâdetine hiçbir kimseyi ortak etmesin"[476]buyrulduğu gibi."[477]

Maide Süresi'nin 35. Ayet-i Kerimesi'nde şöyle buyrulur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ ابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَ جَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Ey o bütün iman edenler! Allah'tan korkun ve ona yaklaşmaya vesile arayın ve onun yolunda mücâhede edin ki felâha erebilesiniz"[478]

Ayet-i Celile şöyle tefsir edilmiştir:

وَاعْلَمْ اَنَّ الْآيَةَ الْكَرِيمَةَ صَرَّحَتْ بِالْاَمْرِ بِابْتِغَاءِ الْوَسِيلَةِ وَلاَ بُدَّ مِنْهَا اَلْبَتَّةَ فَاِنَّ الْوُصُولَ اِلَى اللهِ تَعَالَى لاَ يَحْصُلُ اِلاَّ بِالْوَسِيلَةِ وَهِيَ عُلَمَاءُ الْحَقِيقَةِ وَمَشَايِخُ الطَّرِيقَةِوَالْعَمَلُ بِالنَّفْسِ يَزِيدُ فِى وُجُودِهَا وَاَمَّا الْعَمَلُ وَفْقَ اِشَارَةِ الْمُرْشِدِ وَدَلاَلَةِ الْاَنْبِيَاءِ وَالْاَوْلِيَاءِ فَيُخَلِّصُهَا مِنَ الْوُجُودِ وَ يَرْفَعُ الْحِجَابَ وَ يُوصِلُ الطَّالِبَ اِلَى رَبِّ الْاَرْبَابِ

"Ayet-i Kerimede vesile arama hususundaki emir açıktır. Vesile aramak elbette lazımdır. Çünkü Cenâb-ı Hakk'a ulaşmak ancak vesile ile mümkün olur. Bu vesile de hakikat âlimleri ve tarikat şeyhleridir. Tek başına amel vücûd (varlık, enâniyet)'i ziyadeleştirir. Mürşidin işaretiyle, enbiya ve evliyanın delaletiyle yapılan amel ise vücûd ve enaniyyetten kurtarır. Perdeleri kaldırır ve Rabbü'l-Âlemîn'e ulaştırır."[479],

[476] Kehf 110
[477] Muhammed Fevzi el-Bâtûmî, Hulâsatü't-Tasavvuf, s.37
[478] Maide 35
[479] İ.HakkıBursevî, Ruhu'l-Beyan, c.2, s.388

وَالْوَسِيلَةُ اَلْاَعْمَالُ الصَّالِحَةُ. وَ لاَتَكُونُ الْاَعْمَالُ صَالِحَةً اِلاَّ بِالْاِخْلاَصِ. وَ لاَيَكُونُ الْعَمَلُ خَالِصًا اِلاَّ اِذَا خَلاَ عَنِ الشَّوَائِبِ. وَقَدْ حَصَلَ لَنَا بِالتَّجْرِبَةِ: أَنَّا اِذَا اشْتَغَلْنَا بِالرَّابِطَةِ خَلَتْ اَعْمَالُنَا عَنْ شَوَائِبِ الْغَفْلَةِ. وَالْعَمَلُ فِي الْغَفْلَةِ غَيْرُ مُعْتَدٍّ بِهِ. لِاَنَّهُ يُكْتَبُ لِلْعَبْدِ مِنْ صَلاَتِهِ مَا عَقَلَ مِنْهَا. فَهِيَ مِنَ الْوَسَائِلِ الْمُوجِبَةِ لِزَوَالِ الْغَفْلَةِ. وَ زَوَالُ الْغَفْلَةِ مَقْصُودٌ. وَمَا اَوْصَلَ اِلَى الْمَقْصُودِ مَقْصُودٌ.

"Ayet-i Kerime'deki vesile (en umumî manasıyla) âmâl-i sâlihadır. Ameller ise ancak ihlâs ile salih olur. Amelin halis olması ancak gaflet şâibelerinden hâlî olmasıyladır. Bizim için tecrübeyle sabittir ki rabıta ile meşgul olduğumuz zaman amellerimiz gaflet şâibelerinden hâlî olur. Gafletle yapılan amel ise hatırı sayılır bir amel değildir. Zira namazından kul için ancak (huzurullahta olduğunu) idrak ederek kıldığı kısım yazılır. Böyle olunca rabıta gafletin zevâlini mucip vesâildendir. Gafletin zevali ise maksuttur. Maksuda ulaştıran şey de maksuttur."[480]

وَ مِنْ لَوَازِمِ زَوَالِ الْغَفْلَةِ اَلْحُضُورُ.

"Gafletin zevalinin levazımından biri huzurdur."[481]

İthâf-ı Sâil isimli kitabında Seyyid el-Habib Abdulluh Bâ'levî Hz. şöyle buyurur:

اَلْحُضُورُ مَعَ اللهِ رُوحُ الْعِبَادَةِ وَهُوَ الْمَقْصُودُ مِنْهَا {اَيِ الرَّابِطَةِ}

"Huzur ma'allah ibadetin ruhudur. İşte rabıtadan maksat da budur."[482]

فَالرَّابِطَةُ الْمُوجِبَةُ لِزَوَالِ الْغَفْلَةِ الْمُوجِبِ لِلْحُضُورِ مِنْ اَشْرَفِ الْوَسَائِلِ.

"Şu halde rabıta gafletin zevalini; gafletin zevali de huzuru mucip olmakla eşref-i vesâildendir."[483]

---

480 Er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 3. Bab
481 Er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 3. Bab
482 Er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 4. Bab
483 Er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 3. Bab

Nisa Süresi'nin 43. Ayet-i Kerimesi'nde Allah-ü Teâlâ şöyle emir buyurur:

...فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَ أَيْدِيكُمْ مِنْهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا

"... o zaman temiz bir toprağa teyemmüm edin. Niyetle elinize, yüzünüze mesh eyleyin. Muhakkak Allah afv ve mağfiret edicidir"[484]

Nahcivânî Hz. bu Ayet-i Kerimeyi şöyle tefsir ederler:

(فَتَيَمَّمُوا) اَىْ فَعَلَيْكُمْ أَنْ تَقْصِدُوا وَ تَتَوَجَّهُوا(صَعِيدًاطَيِّبًا) اَىْ مُرْشِدًا كَامِلاً وَ هَادِيًا مُكَمِّلاً طَاهِرًا عَنْ جَمِيعِ الرَّذَائِلِ وَالْآثَامِ الْعَائِقَةِ عَنِ الْوُصُولِ إِلَى جَنَّةِ الْوَحْدَةِ (فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ) اَىْ بِهُوِيَّاتِكُمُ الْبَاطِلَةُ (وَ أَيْدِيكُمْ) اَىْ أَوْصَافِكُم الذَّمِيمَةِ الْعَاطِلَةِ (مِنْهُ) اَىْ مِنْ تُرَابِ أَقْدَامِهِ وَ ثَرَى سُدَّتِهِ السَّنِيَّةِ وَ عَتَبَتِهِ الْعَلِيَّةِ لَعَلَّهُ بِيُمْنِ أَنْفَاسِهِ الْمُتَبَرِّكَةِ يُرْشِدُكُمْ إِلَى النَّجَاةِ عَنْ مَضِيقِ التَّعَيُّنَاتِ وَ يَهْدِيكُمْ نَحْوَ فَضَاءِ الذَّاتِ

"Vahdet cennetine ulaşmaya mani olan günah ve rezaletlerin tamamından sizi temizleyecek, kâmil, hadi, mükemmil bir mürşide yönelmeniz lazımdır. Batıl hüviyetlerinizi, âtıl olan kötü vasıflarınızı o mürşidin ayaklarının, onun yüce kapısı ve eşiğinin toprağına sürün. Umulur ki o, mübarek nefesleri hürmetine sizi ta'ayunât girdabından kurtuluşa irşad eder, zatının fezası tarafına sizi hidayet eder."[485]

Âl-i İmran Süresi'nin 200. Ayet-i Kerimesinde şöyle buyrulur:

يَاأَيهَا الَّذِينَ أَمَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

[484] Nisâ' 43

[485] Nahcuvânî, c.1, s.186

“Ey iman edenler! Sabredin ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin ve cihat için hazır ve rabıtalı bulunun ve Allah'a korunun ki felah bulasınız.”

Bu Ayet-i Celile şöyle tefsir edilmiştir: “Murabata ediniz, ribat yapınız, imamın arkasında cemaatle namazda olduğu gibi birbirinize bağlanıp vazifeye mukayyet olunuz. Ve alel’husus gazaya düşmanlarınızdan daha fazla hazırlıklı bulunarak atlarınızı bağlayıp sınırlarda karakol bekleyiniz. Ribat, Allah yolunda mülazemettir. Bu esasen “rabt-ı hayl” yani at bağlamaktan alınmıştır ki düşmana karşı atını bağlayıp tarassut ve intizar etmek demektir.”[486]

“Kur'an-ı Kerim’de geçen وَرَابِطُوا emri ile emrolunan "ribat" ve "murabeta" yalnızca maddi ve dış düşmana karşı değil, bizi, içimizden vuran ve emmare-i bissü' karakterini ifade eden nefis düşmanına karşı da vaziyet almayı, onun aldatıcı hilelerine karşı kalbi gözetlemeyi de ifade eder.”[487]

Büyüklerimiz Ayet-i Kerime’nin izahını şöyle yaparlardı:

“Zahirî rabıta, ehl-i imanın aralarındaki irtibatı, birliği, beraberliği muhafaza etmeleri, düşmanlarına son derece karşı koymalarıdır. Amma batınî rabıta ve hakiki rabıta nedir? Adüvv-ü batıniyy-i ekber’e karşı cihatta, harpte rabıta ki, ona karşı rabıta da, ancak ruh-u melekîye, merkez-i Muhammediye’den nur-u ilahîyi, nur-u Muhammedîyi cezb etmektir.”

Adüvv-ü zahir, (görülen düşman) ile olan cihad-ı esgarda (küçük cihatta) yapacağımız şeyi beyan için bize اِصْبِرُوا**“sabredin.”** Bak! Teker, teker, düşman karşısında sıkıntı gördüğünüzde hemen kaçmayın. Düşmandan kaçmak kolay, ama Allah’ın lanetine uğramak zordur. Ne yapın? اصْبِرُوا biraz dayanın, biraz değil tam dayanın. وَصَابِرُوا Ferden, ferden dayandığınız gibi topluca da dayanın. وَرَابِطُوا Aranızda rabıtayı muhafaza edin**.** وَاتَّقُواللهَّ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُون Allah’tan korkun, ümit edilir ki dünya ve ahirette felaha nail olursunuz.”

“En büyük düşman olan nefisle mücadele etmek için Ruh-u Melekîyi beslemek lazımdır. Ruh, nefse karşı ancak feyiz ile kuvvetli olur. Feyzin gelmesi de rabıta ile olur.”

---

[486] Elmalılı, Hak Dini Kur’ân Dili

[487] Rabıta ve Tevessül s.3

Ayet-i Kerimelerdeki zikri geçen rabıtanın, sahabe-i kiramdaki misali, Onların, Rasülullah (s.a.v.) Efendimiz'in mübarek cemaline bakmaları ve Onun huzurunda bulunmalarıdır. Hz. Ebu Bekir (r.a.);

يَارَسوُلَ اللهِ حُبِّبَ اِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمْ ثَلاَثٌ اَلنَّظَرُ اِلَيْكَ وَاِنْفَاقُ مَالِى عَلَيْكَ وَالْجُلوُسُ بَيْنَ يَدَيْكَ

"Ya Rasülallah! Sizin dünyanızdan üç şey bana sevdirildi; sizin cemalinize bakmak, malımı sizin yolunuzda infak etmek ve sizin önünüzde oturmak" buyurmuşlardır.

كَانَ رَجُلٌ عِنْدَ النَّبِيّ عَلَيْهِ السَّلاَمُ لاَ يَطْرِفُ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ مَابَالُكَ ؟ قَالَ بِأَبِى وَأُمِّى أَتَمَتَّعُ بِالنَّظَرِ إِلَيْكَ

"Rasülullah (s.a.v.)'in yanında bir kişi gözlerini kırpmadan Rasülullah'a bakıyordu. Rasülullah (s.a.v.) ona: **"Sana ne oluyor?"**, diyerek bunun sebebini sorunca, "Anam, babam sana feda olsun ya Rasülallah, mübarek cemalinize bakarak faydalanıyorum cevabını verdi."[488]

وَ هَلْ لِلصُّحْبَةِ مَعْنًى سِوَى انْطِبَاعِ صُورَةِ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ فِي مِرْآةِ الْقَلْبِ الَّذِي رَآهُ مُؤْمِنًا اَوِ انْطِبَاعِ صُورَةِ الشَّخْصِ الْمُؤْمِنِ فِي ذِهْنِ النَّبِيّ عَلَيْهِ السَّلاَمُ. ... وَهَلْ اَمْرٌ اَوْضَحُ مِنْ دُعَاءِ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ اِلَى مُبَايَعَتِهِ الْمُسْتَلْزِمَةِ لِلرُّؤْيَةِ الْمُسْتَلْزِمَةِ لِانْطِبَاعِ الصُّورَةِ؟ وَاِذَا انْطَبَعَتِ الصُّورَةُ فِي الذِّهْنِ ظَهَرَتْ لِرَائِيهَا فِي مُخَيِّلَتِهِ مَهْمَا تَذَكَّرَ الْمَرْئِيَّ شَاءَ اَوْ اَبَى وَلَوْ كَانَ عَدُوًّا. فَاسْتِحْضَارُ صُورَةِ النَّبِيّ صَلَّى

[488] Tuhfetü'l-Uşşâk 13

اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ وَ تَخَيُّلُهَا الَّذِي هُوَ الْمُرَادُ بِقَوْلِنَا تَصَوُّرُهَا مَحَبَّةً لَهُ وَاشْتِيَاقًا اِلَيْهِ.

"Sohbet kelimesinin (sahabî), Nebi (s.a.v.)'i mü'min olarak gören kimsenin kalp aynasında, O'nun suretinin tab' olunmasından veya Nebi (s.a.v.)'in zihninde o mü'min şahsın suretinin tab' olunmasından başka bir manası var mıdır? Onların rabıtalı olduğuna dair Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in kendisine biat etmeye davetinden daha açık bir delil olabilir mi? Zira mübaye'at onu görmeyi, görmek ise, zihinde süret-i Rasülüllah'ın tab olunmasını gerektirir. Zihinde suret yerleştikten sora, artık o kimse, gördüğünü ne zaman düşünse, istese de istemese de, velev ki düşmanı bile olsa, onun sureti gözünün önüne gelecektir.... İşte zikredilen şekilde Nebi (s.a.v.)'in suretinin tasavvur ve tahayyülü, bizim rabıta için "Üstazın suretini ona mahabbet ve iştiyak ile tasavvurdan ibarettir" kavlimizle kastettiğimizden başkası değildir."[489]

Onun cemaline nazar etmek ve onun önünde oturup latâifinden feyiz almak rabıtadır. Bu itibarla Ashab-ı Kiram'ın tamamı Rabıtalı idi. Bu hususta şöyle buyrulur:

إنَّ الرَّابِطَةَ تَحْصُلُ لِلصَّحَابَةِ رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ فِى شِدَّةِ مَحَبَّتِهِمْ وَكَمَالِ إِتِّبَاعِهِمْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ فَكُلُّهُمْ كَانُوا مُتَوَجِّهِينَ إِلَى الْحَضْرَةِ النُّبُوَّةِ وَعَاشِقِينَ لَهُ وَرَابِطِينَ بِهِ قُلُوبُهُمْ بِالْمَحَبَّةِ الْكَامِلَةِ وَمُسْتَمِدِّينَ وَمُسْتَفِيضِينَ مِنْ رُوحَانِيَّتِهِ الْعَلِيَّةِ بِمُطَالَعَةِ جَمَالِهِ وَشَمَائِلِهِ السَّنِيَّةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ غُدُوَّةً وَ عَشِيَّةً

"Şüphesiz Sahabe-i Kiram'daki rabıta, Rasülullah (s.a.v.) Efendimiz'e şiddetli muhabbetlerinden ve tam manası ile ittiba'larından meydana geliyordu. Onların tamamı Peygamberimiz (s.a.v.)'e teveccüh ediyor, ona âşık, kalpleri kâmil bir muhabbet ile ona rabıtalı, ondan istimdat ediyor, akşam-sabah onun mübarek cemalini ve şemâil-i şerifini mütalaa ederek onun yüce ruhaniyyetinden feyiz alıyorlar idi."[490]

---

[489] Er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 3. Bab

[490] Tuhfetü'l-Uşşâk s.13

وَهِيَ رُؤْيَةُ وَجْهِ الشَّيْخِ فَإِنَّهاَ تُثْمِرُ ماَ يُثْمِرُ الذِّكْرُ بَلْ هِيَ أَشَدُّ تَأْثِيراً مِنَ الذِّكْرِ لِمَنْ عَرَفَ شَرْطَهاَ وَآدَابَهاَ وَمِنْ ذَلِكَ كَانَ تَرْبِيَةَ النَّبِيّ (صلعم) لِلصَّحاَبَةِ (ر.ض) فَكَانُو يَسْتَغْنُونَ بِرُؤْيَةِ طَلْعَتِهِ السَّعِيدَةِ وَيَنْتَفِعوُنَ بِهاَ عَنْ كُلِّ رِياَضَةٍ وَمُجاَهَدَةٍ أَكْثَرَ مِمَّا يَنْتَفِعوُنَ بِالاَذْكاَرِ فِي مُدَّةٍ مَدِيدَةٍ وَلِهَذاَ كاَنَتْ دَرَجَةُ الصَّحاَبَةِ لاَتُضَاهَى وَ الْاِجْتِمَاعُ بِالْمَشَائِخِ مَرْتَبَةً بِهَا يُتَبَاهَى

"Rabıta, Üstaz'ın yüzünü görmektir. Bu rabıta, zikirden elde edilecek neticeyi elde ettirir. Belki de şartını ve adabını bilen kimse için rabıtanın faide ve semeresi daha fazladır. Bu sebeple rabıta, Rasülullah (s.a.v.)'in ashabını terbiye metodu olmuştur. Onlar Rasüllüllah (s.a.v.)'in mübarek cemalini görmeleri sebebiyle her türlü riyazât ve mücahededen müstağni idiler. Ve uzun müddet zikre devam ile elde edilecek menfaatten daha fazlasını, Rasülüllah (s.a.v.)'i görmekle elde etmişlerdi. Onun için Sahabe-i Kiram'ın dereceleri hiçbir şeye benzemeyen bir derece; Üstazlar ile velev ki bir an olsun beraberlik, kendisi ile övünülecek bir mertebe olmuştur."[491]

Sünnet'ten Delil:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى...

"Ameller ancak niyet iledir. Herkes için niyet ettiği şey vardır..."[492] Hadis-i Şerifi rabıtanın delilidir. Zira ameller bedenî ve kalbî olmak üzere ikiye ayrılır. Mubah olan hareket ve tasavvurlar ile insan tâate veya takvaya (korunmaya) niyet ettiği zaman onun için niyet ettiği şey vardır."[493]

"Yine Rasülullah (s.a.v.) Efendimiz, Sevr Mağarası'nda Hz. Ebu Bekir (r.a.)'a rabıtayı tarif ederek onun sadrına bütün maarifi akıtmış,

[491] er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 6. Bab
[492] Sahih-i Buhârî
[493] Mevlana Şeyh Muhammed Es'adSahib zade en-Nakşibendî, Nûru'l-Hidâyeti ve'l-Irfân,s.31

böylece sırr-ı veraset, sırr-ı hilafet Sıddık-ı Ekber, (radıyallahü an zatihilethar) Hz'ne intikal etmiştir."

İcma'dan Delil:

Ehl-i Tasavvuf, rabıta ameli üzerine icma edip, onu kabul etmişlerdir.

وَ اِجْمَاعُهُمْ عَلَى عَمَلٍ فِى مَذْهَبِهِمْ حُجَّةٌ يَجِبُ قَبُولُهَا عَلَى مَنْ تَمَذْهَبَ بِمَذْهَبِهِمْ.

"Onların yollarında bir husus üzerine icmaın vaki olması, o yola girenler için kabulü vacip olan bir huccettir."[494]

Bu husus üzere icmâ' edenler içerisinde mezhep imamlarımız ve zâhirî ilimlerde yüksek derecelere ulaşan âlimlerimiz de vardır. Bunlardan bazıları:

İmam-ı Âzam[495], İmam-ı Mâlik, İmam-ı Şafiî, İmam-ı Ahmedibn-i Hanbel, Seyyid Şerif Cürcânî, İmam-ı Hâdimî, İmam-ı Nevevî, İmam-ı Hamevî, İmam Tacü'd-din el-Hanefî, İmam Firuzâbâdî, Şeyh Necmü'd-din el-Kübrâ, Abdulganî en-Nablûsî, Allame ibn-i Âbidîn, İbrâhîm Hakkı Erzurûmî,[496] İmamı Birgivî,[497]İmam-ı Ğazâlî,[498]İbn-i Hacer el-Mekkî, Celâleddîn es-Suyûtî, İmâm-ı Şa'rânî, İmam Sühreverdî,[499].Cüneyd-i Bağdâdî, İmam-ı Düsûkî,[500]İmam Nahcüvânî,[501] Osmanlı Sultanları ve Zenbilli Ali Efendi, ibn-i Kemal, Ebûs-Suûd Efendi gibi Osmanlı Şeyhu'l-İslam'ları[502] ve daha birçok büyük zevattır.

İmam et-Tîbî (r.h.) buyurur ki:

"Bir âlimin bildiklerine kanaat etmesi uygun değildir. Velev ki ilimde tebahhur etmiş olsun, hatta asrının bir numaralı âlimi olsun. Bilakis ona lazım olan sırât-ı müstekîme ulaştırması için ehl-i tarîkla beraber olmasıdır. Bu sayede nefs-i emmârenin manevi kirlerinden ve

---

494 er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 3. Bab

495 Mektûbât-ı Muhammed Mâsûm (k.s.), c.2, s.42

496 eş-Şeyh Yusuf Efendi Şevkî et-Trabzônî el-Ôfî, Hediyyetü'z-Zâkirîn ve Huccetü's-Salikîn, s.13

497 Nablûsî, El-Hadikatü'n-NediyyeŞerhu't-Tarîkati'l-Muhammediyye, c.1, s.2 (mukaddime) "Abdullah el-Karamânî el-Bayrâmî'yeintisab etmiştir"

498 Şa'rânî, Letâifü'l-Minen ve'l-Ahlâk, c.1, s.25

499 eş-Şeyh Yusuf Efendi Şevkî et-Trabzônî el-Ôfî, Hediyyetü'z-Zâkirîn ve Huccetü's-Salikîn, s.13 (Seyyid Şerif Cürcânî'den buraya kadar olanlar)

500 er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 6. Bab (Cüneyd-i Bağdâdî ve İmam-ı Düsûkî)

501 Nahcüvânî, Mefatîhu'l-Ğayb, (Tefsir)

502 Reşat Öngören, Osmanlılarda Tasavvuf

küdûrâtından kurtulmuş olur. Nübüvvet nurundan almaya güç yetirir. Ancak bu, nefsin hastalıklarının ilacını bilen bir mürşid-i kâmil vasıtasıyla olur" buyurmuştur.[503]

Kıyas'tan Delil:

قَالَ الْفُقَهَاءُ يُسَنُّ لِلْمُصَلِّى اَنْ لاَ يُجَاوِزَ بَصَرُهُ اِشَارَتَهُ. وَ ذَلِكَ لِاَنَّهُ اَجْمَعُ لِلْهَمِّ وَ اَدْفَعُ لِلتَّفَرُّقِ. فَكَذَلِكَ الرَّابِطَةُ تُسْتَعْمَلُ لِدَفْعِ الْاَغْيَارِ وَ اسْتِجْلاَبِ الْحُضُورِ

"Fukahâmız buyururlar ki; "Namaz kılan kimse için, şehadet kelimesini okurken yaptığı parmak ile şehadette, gözlerini, parmağı ile yaptığı işaretten kaçırmaz. (Gözlerini, Allah'ın tevhidine işaret esnasında semaya vs. çevirmez. Belki işaretine tabi kılar. Çünkü bu ibadete muvafık bir edeptir.[504]) Böyle yapışı, maksat ve niyyetini derli-toplu hale getirici, bununla beraber, dağınıklığı def edicidir. İşte bunun gibi rabıta da ağyarı defi, huzuru temin için yapılır.[505]

وَ يُسَنُّ لِلْأَعْمَى وَ مَنْ هُوَ فِى ظُلْمَةٍ أَنْ تَكُونَ حَالَتُهُ كَحَالَةِ النَّظَرِ لِمَحَلِّ سُجُودِهِ. وَ الْمُرَادُ مِنْ ذَلِكَ جَمْعُ الْقَلْبِ وَالْحُضُورُ وَ عَدَمُ التَّفْرِقَةِ

"Hatta âmâ olan veya karanlıkta namaz kılan kimsenin namazdaki vaziyeti secde mahalline nazar ediyormuş gibi olması sünnettir. Bundan maksat, kalbin huzur ve cem'iyyetini temin etmek, gönül dağınıklığını defetmektir."[506]

أَفَلاَ نَجْعَلُ تَخَيُّلَ الرَّابِطَةِ خَارِجَ الصَّلاَةِ كَتَخَيُّلِ الْاَعْمَى النَّظَرَ إِلَى مَحَلِّ سُجُودِهِ لِحُصُولِ الْفَائِدَةِ؟ فَإِنَّ الْمَقْصُودَ وَاحِدٌ.

---

503 Tenvîru'l-Kulûb, s.44-45
504 Avnü'l-Ma'bud, Şerh-i Sünen-i Ebî Dâvud
505 er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 3. Bab
506 er-Rahmetü'l-Hêbita fi zikri İsmi'z-Zâtı ver-Râbıta, 4. Bab

“Biz namazın dışında rabıtayı, faide hâsıl olması için, âmâ olan kimsenin secde mahalline bakması mesabesinde niye kılmayalım ki? Zira maksat aynıdır.”[507]

Büyüklerimiz şöyle buyurmuşlar:

مَنْ لَمْ يَذُقْ واَهْ بيِلْمَزْ ياَزيِقْ “Tatmayan kimse, vah bilmez, yazık.” “Eski hocalar; ilim, hikmet sahibi hocalar, yarı Türkçe, yarı Arapça bazı zavallıların halini beyan için: مَنْ لَمْ يَذُقْkim ki tatmadı ise واَهْ بيِلْمَزْ ياَزيِقْ“vah bilmez, yazık”, bunu tatmamış, öğrenmemiş” derlermiş.

“Kitabullah ile sabit Rabıta-i Şerife, Rasülullah’ın kavli ve fi’li ile de sabittir. “Nerden bildin?”, dersen, bize hayyen an hayyin gelmiştir, ondan biliyoruz. Sen bilmedin diye biz de mi bilmeyeceğiz.”

“Rabıta-i Şerife Kitap’la sabit, Hadis’le sabittir. Fiilen Rasülullah Efendimiz’den bu yana –daha evvelkini saymıyorum. Hz. Âdem’den, bütün Enbiya-i Mürselin’den öyle geliyor, ama- Rasülullah Efendimiz’den bi’l-itibar zamanımıza gelinceye kadar fiilen de biliniyor, manen de biliniyor, maddeten de biliniyor, ilm-i zahir ile de, ilm-i batın ile de biliniyor. Hangisini istersen onunla sabittir rabıta.”

FARZ VE VACİP NAMAZLARIN HARİCİNDE KILINAN VE KILINMASI TAVSİYE EDİLEN NAFİLE NAMAZLAR

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا

Gecenin bir kısmında da sadece sana mahsus bir nafile olmak üzere uykudan kalk, Kur'ân ile teheccüd namazı kıl, Rabbinin seni bir makam-ı mahmuda (şefaat makamına) göndermesi kesindir.[508]

[507] Mevlana Şeyh Muhammed Es’adSahib zade en-Nakşibendî, Nûru’l-Hidâyetive’l-Irfân, s.64
[508] İsra Suresi a.79

Allah-ü Teâla'nın farz kıldığı ibadetler, kulluk vazifelerimizin başında gelir. Hiçbir ibadet, farzlardan üstün olamaz. Bunları eda etmekle Rabbimizin emrini yerine getirmiş oluruz. Farz ve vacib olmayan kulluk vazifelerine, **Nafile İbadetler** adı verilir. Bir mü'min nafile ibadetlere devam ederse hem Peygamber Efendimizin sünnetlerini yerine getirmiş hem de Allah-ü Teâlâ'nın rızasını kazanmış olur.

İnsanoğlu hayra, şerre, hidayete, dalalete, terakki ve tedenniye kabiliyette halk edilmiştir. Verilen bu kabiliyet ile yükselmeye de, esfel-i sâfilîne düşmeye de müsait bulunmaktadır. Bunun için farzlarla iktifa etmeyip mutlaka nafile ibadetlere ehemmiyet verilmelidir. Zira nafile ibadetleri yerine getirmekle terakki hâsıl olmaktadır.

Hadisi Kudsî:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ قَالَ مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا وَإِنْ سَأَلَنِي لَأُعْطِيَنَّهُ وَلَئِنْ اسْتَعَاذَنِي

"Kim benim veli kuluma düşmanlık ederse ben de ona harp ilan ederim**. Kulumu bana yaklaştıran şeyler arasında en çok hoşuma gideni, ona farz kıldığım (aynî veya kifaye) şeyleri eda etmesidir. Kulum bana nafile ibadetlerle yaklaşmaya devam eder, sonunda sevgime erer.** Onu bir sevdim mi artık ben onun işittiği kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli, yürüdüğü ayağı (aklettiği kalbi, konuştuğu dili) olurum. Benden bir şey isteyince onu veririm, benden sığınma talep etti mi onu himayeme alır, korurum..."[509]

Nafile; Lugatta: ziyadelik demektir. Şer'i Şerif de ise: Üzerimize farz kılınmayıp bizim için meşru' kılınan ziyadeliğe nafile denir[510].

[509] Sahih-i Buhari Kitab-ür Rikak, bab-ut Tevazu Hadis No:6502 Sahife:1247
[510] Bahri Raik Bab-ul Vitri ve-n Nevafil 4/189

Nafile ibadetler, mü'mini Cenab-ı Hakk'ın rızasına yaklaştırır. Bir mü'minin, Mevlasına ubudiyyet ve gurbiyyet kastıyla yaptığı nafile ibadetler, o kimseyi Allah (cc)'ın rızasına ulaştırır. Bu sebeple Peygamber Efendimiz nafile ibadetlere çok ehemmiyet vermişlerdi.

Hele gece ibadetlerine devam ederlerken bazen mübarek ayaklarının şiştiği olurdu. Rasülüllah Efendimiz (sav)'in bu durumunu gören Hz. Aişe validemiz: "**Ey Allah'ın Resülü, geçmişte ve gelecekte günah (**a giden yol**) zatınıza kapatılmış iken ne için böyle hareket ediyorsunuz?**" dediğinde, Rasül-ü Ekrem Efendimiz: يَا عَائِشَةُ أَفَلاَ أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا "**Ya Aişe, Allah (**cc**)'a çok şükredici bir kul olmayayım mı?**"[511] Buyurmuşlardır. Çalışmanın başında kaydedilen ayet-i kerime de: "**Gecenin bir kısmında da uyanıp, sırf sana mahsus fazladan bir ibadet olmak üzere, onunla (**yani Kur'an okuyarak**) gece namazı kıl**"[512] buyurmuştur. Mevlamız bu ayeti kerimeden evvel beş vakit namazı emredip, peşinden gece namazına teşvik eden beyanını getirmiştir.

Şürünbülâlî, Dürer hâşiyesinde şöyle kaydeder: "İmam Ebu Zeyd dedi ki: Nâfile ibâdet, farzlarda yapılan noksanlığı tamamlamak için meşru olmuştur. Zira kul, derecesi ne kadar yükselirse yükselsin, hata ve taksirden hali değildir.[513]"

Kıyamet gününde ameller tartılırken, yapılan farz ameller mizanı doldurmazsa, onlardan kalan açık, nafilelerle tamamlanır. Nitekim Hadis-i Şerifte:

عَنِ النَّبِىِّ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ « إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ النَّاسُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ أَعْمَالِهِمُ الصَّلاَةُ قَالَ يَقُولُ رَبُّنَا جَلَّ وَعَزَّ لِمَلاَئِكَتِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ انْظُرُوا فِى صَلاَةِ عَبْدِى أَتَمَّهَا أَمْ نَقَصَهَا فَإِنْ كَانَتْ تَامَّةً كُتِبَتْ لَهُ

وَالنَّفَلُ فِي اللُّغَةِ الزِّيَادَةُ وَفِي الشَّرِيعَةِ زِيَادَةُ عِبَادَةٍ شُرِعَتْ لَنَا لَا عَلَيْنَا وَوُجُوهُ اشْتِقَاقِهِ يَدُلُّ عَلَى الزِّيَادَةِ وَلِهَذَا يُسَمَّى وَلَدُ الْوَلَدِ نَافِلَةً لِأَنَّهُ زِيَادَةٌ عَلَى الْوَلَدِ الصُّلْبِيِّ وَتُسَمَّى الْغَنِيمَةُ نَفْلًا لِأَنَّهَا زِيَادَةٌ عَلَى أَصْلِ الْمَالِ

[511] Sahihi Müslim (Kıyamet, Cennet ve Cehennem kitabı, 18. Bab Hadis No:2820), Müsned-i Ahmed h.n:24888
[512] İsra suresi, 79
[513] Bülûğu'l-Meram tercemesi ve şerhi - Selamet yolları - c.2 s.5

تَامَّةً وَإِنْ كَانَ انْتَقَصَ مِنْهَا شَيْئًا قَالَ انْظُرُوا هَلْ لِعَبْدِى مِنْ تَطَوُّعٍ فَإِنْ كَانَ لَهُ تَطَوُّعٌ قَالَ أَتِمُّوا لِعَبْدِى فَرِيضَتَهُ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ تُؤْخَذُ الأَعْمَالُ عَلَى ذَاكُمْ

Rasülullah Efendimiz (s.a.v)'den mervidir ki; "Kıyamet günü, kulun ilk hesaba çekileceği şey, (farz) namazdır. Hz. Allah meleklere (her şeyi bildiği halde) **"kulumun namazlarına bakın, tamam mı, yoksa noksan mı?**" Diye sual eder. Eğer tamamsa tamam yazılır. (ve diğer suallere geçilir) Eğer farz namazları eksikse, meleklere "**Bakın onun nafile namazları var mı**" denilir. Eğer nafilesi varsa, **"farz namazları nafilelerinden ikmal edin"** buyurur. Sonra diğer (farz) ameller için de bunun gibi yapılır."[514]

Bu sebeple bütün farz ibadetlerin nafilesi vardır.

Bazı fıkıh kitaplarımızda Nafilelerin hikmet-i meşruiyeti beyan edilirken: "Şeytanın tamaını kesmek için meşru olmuştur" tabiri de kullanılmıştır. Çünkü Şeytan daha ziyade muti' kullara musallat olur ve onlara vesvese vererek farz ibadetleri yaptırmamaya çalışır. Bu çabalama karşısında farzdan önce ve sonra, farz olmayan ibadeti bile yapmak elbette onu gayzından çatlatır.[515]

Rebîa bin Ka'bil Eslemi Hazretleri anlatıyor:

حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى أَبُو صَالِحٍ حَدَّثَنَا هِقْلُ بْنُ زِيَادٍ قَالَ سَمِعْتُ الأَوْزَاعِىَّ قَالَ حَدَّثَنِى يَحْيَى بْنُ أَبِى كَثِيرٍ حَدَّثَنِى أَبُو سَلَمَةَ حَدَّثَنِى رَبِيعَةُ بْنُ كَعْبٍ الأَسْلَمِىُّ قَالَ كُنْتُ أَبِيتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فَأَتَيْتُهُ بِوَضُوئِهِ وَحَاجَتِهِ فَقَالَ لِى « سَلْ ». فَقُلْتُ أَسْأَلُكَ

[514] Sünen-i Ebu Davut Kitab-us Salat bab: 145 Hadis No: 864 Sahife: 113, Müsned-i Ahmed, Sünen-i Beyhaki
[515] Bülûğu'l-Meram tercemesi ve şerhi - Selamet yolları - c.2 s.5

مُرَافَقَتَكَ فِى الْجَنَّةِ. قَالَ « أَوَغَيْرَ ذَلِكَ ». قُلْتُ هُوَ ذَاكَ. قَالَ « فَأَعِنِّى عَلَى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ ».

"Bir gece Rasülullah (s.a.v) ile geceledim ve onun abdest ve diğer ihtiyaçları hususunda kendisine hizmet ettim. (Çok memnun kalmış ki) benden bir istekte bulun buyurdu. Ben de: **"Cennette sana arkadaş olmak isterim."** Dedim**. "başka isteğin yok mu"** dedi. Ben de**, "yok Ya Rasülellah!"** dedim. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) Efendimiz: **"sen de çok secde yaparak (çok nafile namaz kılarak) bu hususta bana yardımcı ol**." Buyurdular.[516]

Not: Burada sücut kelimesi nafile namaz demektir. Zira yalnız başına secde etmenin matlup bir şey olmamasıdır. Nitekim Rasülullah (s.a.v.) Efendimiz namazsız secde etmezdi. Sücûd kelimesi Farz namaz manasına gelebilirse de farz namazlar her Müslümanın borcu olduğundan burada nafile namaz manasına alınmalıdır. Çünkü Rasülullah (s.a.v.) Hz. Rebia'yı umduğuna nail kılacak hususi bir şeye irşat etmek istemişti.[517]

Fıkıh Âlimlerine göre Nafile namazlar üç kısımdır;

1. Sünneti Müekkede olan Nafileler,
2. Sünneti Gayrı Müekkede olan Nafileler,
3. Mendüb, Müstehab olan Nafileler.

Sünnet-i Müekkede olan Nafileler:

Peygamberimiz (s.a.v.)'in devamlı olarak yapıp, pek az terk ettiği sünnetlerdir[518]. Sabah namazından önce iki rek'at, öğleden önce dört, sonra iki rek'at, akşam namazından sonra iki rek'at ve yatsıdan sonra iki rek'attır. Bunların en kuvvetlisi sabah namazının sünnetidir[519].

[516] Sahih-i Müslim Kitab-üs Salat Bab-u Fazlıssücüt(43) Hadis No: 488 Sahife: 196
[517] Bülûğu'l-Meram tercemesi ve şerhi - Selamet yolları - c.2 s.6
[518] Muhtasar İlmihal Sahife: 52
[519] Bülûğu'l-Meram tercemesi ve şerhi - Selamet yolları - c.2 s.13

Sünnet-i Gayrı Müekkede olan Nafileler:

Peygamberimizin (s.a.v.) ara sıra yaptığı sünnetlerdir[520]. İkindiden evvel dört veya iki rek'at, Akşam namazından sonra altı rek'at, yatsıdan evvel dört veya iki rek'at ve yatsıdan sonra dört rek'attır.[521]

Hadis-i Şerifler:

عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ زَوْجِ النَّبِىِّ -صلى الله عليه وسلم- أَنَّهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَقُولُ « مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يُصَلِّى لِلَّهِ كُلَّ يَوْمٍ ثِنْتَىْ عَشْرَةَ رَكْعَةً تَطَوُّعًا غَيْرَ فَرِيضَةٍ إِلاَّ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِى الْجَنَّةِ

Ümmü'l-Mü'minin Ümmü Habîbe (r.anha) Peygamber (s.a.v.) Efendimizden şöyle rivayet etmiştir;

"Allah(c.c.) rızası için, Müslüman bir kul, her gün farzın dışında nafile olarak on iki rek'at namaz kılarsa, Hz. Allah (c.c.) onun için cennette bir ev bina eder.[522]"

Tirmizî'ninde, Ümmü Habibe (r.anha)'dan buna benzer bir rivayeti vardır, orada ise ilave olarak "Öğleden Evvel dört Rek'at, öğleden sonra iki rek'at, akşam namazından sonra iki rek'at, yatsıdan sonra iki rek'at, sabah namazından önce de iki rek'at" olarak hadisi şerifi nakletmiştir[523].

---

[520] Muhtasar İlmihal Sahife: 53

[521] Bülûğu'l-Meram tercemesi ve şerhi - Selamet yolları - c.2 s.13

[522] Sahih-i Müslim kitab-ü Salat-il Müsafirin Bab-u fazl-ıs Sünen-ir Ratibeti Hadis No: 768

[523] سنن الترمذى

414- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « مَنْ ثَابَرَ عَلَى ثِنْتَىْ عَشْرَةَ رَكْعَةً مِنَ السُّنَّةِ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِى الْجَنَّةِ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ.«

عَنْ عَائِشَةَ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، قَالَتْ لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم عَلَى شَيْءٍ مِنَ النَّوَافِلِ أَشَدَّ مِنْهُ تَعَاهُدًا عَلَى رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ.

Hz. Aişe (r.anha) rivayet etmiştir. “Nebi (s.a.v.) Nafilelerden hiçbirine sabah namazının iki rek’atına gösterdiği dikkat ve muhafazadan daha şiddetlisini göstermezdi.”[524]

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لاَ يَدَعُ أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الغَدَاةِ»

“Peygamber (s.a.v.) Efendimiz öğleden evvel dört, sabahtan önce de iki rek’at (nafile namazı) bırakmazdı.”[525]

Teravih Namazı:

أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم صَلَّى ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي الْمَسْجِدِ فَصَلَّى بِصَلاَتِهِ نَاسٌ ثُمَّ صَلَّى مِنَ الْقَابِلَةِ فَكَثُرَ النَّاسُ ثُمَّ اجْتَمَعُوا مِنَ اللَّيْلَةِ الثَّالِثَةِ ، أَوِ الرَّابِعَةِ فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ قَدْ رَأَيْتُ الَّذِي صَنَعْتُمْ وَلَمْ يَمْنَعْنِي مِنَ الْخُرُوجِ إِلَيْكُمْ إِلاَّ أَنِّي خَشِيتُ أَنْ تُفْرَضَ عَلَيْكُمْ ، وَذَلِكَ فِي رَمَضَانَ.

“Peygamber (s.a.v) Efendimiz (Ramazan-ı Şerifte)mescitte namaz kıldı, ona uyarak cemaat da kıldılar. Sonra ertesi gece yine kıldı. Derken insanlar çoğaldı. Sonra üçüncü veya dördüncü gece toplandılar. Rasülullah (s.a.v.) Efendimiz yanlarına çıkmayıverdi. Sabah olunca “yaptığınızı gördüm. Beni sizin yanınıza çıkmaktan ancak üzerinize farz

[524] Sahihi Buhari Ebvab-ı Teheccüt, Bab-ı Teahüdi Rekatey-il Fecri, Hadis No:1169 Sahife 230 (müttefekun aleyh)
[525] Sahihi Buhari Ebvab-ı Teheccüt, Bab-ur Rekateyni kab-lez Zuhri, Hadis No:1182 Sahife 231 (müttefekun aleyh)

olur diye korkmam men etti” buyurdular. Bu hadise Ramazan-ı Şerifte oldu.[526]

Teravihin yirmi rekat olarak cemaatle kılınması Hz. Ömer (r.a.) zamanında ve onun emriyle olmuştu.

وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرَغِّبُهُمْ فِي قِيَامِ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَأْمُرَهُمْ بِعَزِيمَةِ أَمْرٍ فِيهِ، فَيَقُولُ: «مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»

“Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Ashabı Kiramı Ramazan-ı şerif teravihine teşvik eder; azimetle emir etmez de, kim Ramazanda iman ve ihtisap için teravih kılarsa, geçmiş günahları bağışlanır[527].” Buyururdu.

Ebu Hureyre (r.a.) “Rasülullah (s.a.v.) Efendimiz dünyadan irtihal etti. Mesele bu minval üzere idi. Hz. Ebu Bekir (r.a.)’in hilafetinde ve Hz. Ömer (r.a.)’ın ilk zamanlarında hep böyle idi.”[528]

Hz. Ömer (r.a.) bir Ramazan-ı Şerif gecesi çıkmış ve mescidi dolaşmıştı. Mescittekiler darmadağınık idiler. Kimi yalnız başına kılıyor; kimi birkaç kişiye namaz kıldırıyordu. Hz. Ömer (r.a.) “**Vallahi bunları bir İmamın başına toplamayı düşünüyorum**” dedi ve Übeyy bin Ka’b (r.a.)’e Ramazanda cemaate namaz kıldırmasını emretti. Hz. Ömer (r.a.) mescitten çıkarken, cemaat, Übeyy bin Ka’b (r.a.)’e uymuşlardı. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.) “ne güzel bir bid’at bu!” dedi.[529]

Ehli Sünnet Ulemasına göre her bid’atın mutlaka dalalet olması icap etmez. Bid’atler, bid’atı hasene ve bid’atı seyyie olmak üzere umumi olarak iki kısımdır. Teravihin yirmi rek’at üzerinden cemaatle kılınması bid’at değildir. Çünkü bu namazın aslını Peygamber (s.a.v.) Efendimiz

[526] Sahihi Buhari Ebvab-ı Teheccüt, Bab-u Tahriz-in Nebi ala salat-il Leyli, Hadis No:1129 Sahife 223 Sahihi Müslim Hadis No: 761 Muvatta, Kitab-us Salat fi Ramazan Bab-ut Terğib fi-s Salat fi Ramazan Hadis No: 250, Sahife: 69

[527] Sünen-i Nesai Kitab-us Savm, Babu Sevabı men Kame Ramazane Hadis No: 2195, Muvatta, Kitab-us Salat fi Ramazan Bab-ut Terğib fi-s Salat fi Ramazan Hadis No: 251 Sahife: 69

[528] Muvatta, Kitab-us Salat fi Ramazan Bab-ut Terğib fi-s Salat fi Ramazan Hadis No: 251, Sahife: 69

[529] Muvatta, Kitab-us Salat fi Ramazan Bab-ut Terğib fi-s Salat fi Ramazan Hadis No: 252, Sahife: 69

cemaatle kıldırmıştır. Binaenaleyh teravihin aslı ve cemaatle kılınması Peygamber Efendimizin sünnetidir[530].

Teravihi yirmi rek'at olarak cemaatle iyi görenler Müslümanlardır. Binaenaleyh netice itibariyle bu şekilde ki teravih namazı –haşa- dalalet değil, mahzı saadet ve keramettir. Yalnız İmam-ı Malik'e göre kuvvetle mendub, diğerlerine göre erkek ve kadınlara sünnet-i müekkededir. Cemaatle kılmak da sünnettir. Ancak Hanefilere göre; Sünneti Kifaye, Malikilere göre Mendubtur.[531]

İmam-ı Azam hazretleri, Hz. Ömer (r.a.)'ın bu yaptığı nedir diye sorulmuş; cevaben:
"**Teravih sünneti müekkededir. Hz. Ömer (r.a.) bu işi kendinden ortaya çıkarmış değildir; bu bapta bid'atcı da değildir. Bunu ancak elinde kuvvetli bir asla, Rasülullah (s.a.v.) Efendimizden bellediği bir malumata binaen emretmiştir"** mukabelesinde bulunmuştur.[532]

Hz. Ali (r.a.) "**Ömer (r.a.) bizim mescitlerimizi nasıl nurlandırdı ise, Allah (c.c.) da, onun kabrini nurlandırsın**" demiştir.[533]

Peygamber Efendimiz (s.a.v) ümmetine Hulefâ-i Râşidîn'in sünnetine aynen kendi Sünnetine sarıldıkları gibi sarılmalarını tavsiye ve vasiyyet etmiştir. Nitekim hadis-i şerifte:

عَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ قَالَ وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَوْمًا بَعْدَ صَلاَةِ الْغَدَاةِ مَوْعِظَةً بَلِيغَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ فَقَالَ رَجُلٌ إِنَّ هَذِهِ مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ فَمَاذَا تَعْهَدُ إِلَيْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ « أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عَبْدٌ حَبَشِىٌّ فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ يَرَى اخْتِلاَفًا كَثِيرًا وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الأُمُورِ فَإِنَّهَا ضَلاَلَةٌ

[530] Bülûğu'l-Meram tercemesi ve şerhi - Selamet yolları - c.2 s.28
[531] Bülûğu'l-Meram tercemesi ve şerhi - Selamet yolları - c.2 s.29
[532] Bülûğu'l-Meram tercemesi ve şerhi - Selamet yolları - c.2 s.29
[533] Bülûğu'l-Meram tercemesi ve şerhi - Selamet yolları - c.2 s.29

فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَعَلَيْهِ بِسُنَّتِى وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ »

Ashâb'tan Irbâz b. Sâriye (r.a.) naklediyor: “Peygamber Efendimiz (s.a.v) bir gün bize namaz kıldırdı. Namazdan sonra bize dönüp gözlerin yaşardığı, kalblerin ürperdiği tesirli, belîğ bir konuşma yaptı. Konuşmadan sonra bir zât kalkıp: "Ey Allah'ın Rasûlü! Sanki bu, vedâ eden bir şahsın konuşması gibi! Bize neyi tavsiye ve vasiyyet edersiniz" dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurdu: "Size Allah'tan korkmayı (takvâyı) ve başınızdaki idareci Habeşli bir köle de olsa itaat etmenizi tavsiye ve vasiyyet ediyorum. Benden sonra hayatta kalanlarınız bir çok ihtilâflar görecek. Dinde aslı esası olmayan sonradan çıkma işlerden sakının! Bu şekilde sonradan ortaya atılan her şey bid'attır. Her bid'at ise sapıklıktır. O zaman benim Sünnetime ve hidâyet üzere olan Hulefâ-i Râşidîn'in Sünnetine sarılın. Aman ha bu esaslara sıkı sıkıya, iyice yapışın.”[534]

Teheccüt Namazı

Nafile ibadetlerin en değerlisi Teheccüt namazıdır.

Hz. Allah (c.c.) Ayeti Celile de:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ “Şüphesiz ki muttakiler Cennetlerde pınar başlarındadır” buyurduktan sonra, takva sahiplerinin sıfatlarını beyan ederken:

كَانُوا قَلِيلاً مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ **“Onlar geceden pek az uyuyorlardı”** buyurmaktadır.[535]

Hadis-i Şerifte Peygamber (s.a.v.) Efendimiz:

[534]Ebû Dâvûd, Sünnet, 6; Tirmizî, İlm 16; İbn Mâce, Mukaddime 6; Dârimî, Mukaddime 16; Ahmed b. Hanbel, IV 126, 127
[535] Zâriyât: 15–17

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ - رضى الله عنه - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَفْضَلُ الصَّلاَةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلاَةُ اللَّيْلِ ».

"Farzdan sonra en faziletli namaz, gece namazıdır"[536] buyurmuşlardır.

Teheccüt namazı için en faziletli vakit ise hadis-i Şerifte şöyle beyan buyurulur;

عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ السُّلَمِىِّ أَنَّهُ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَىُّ اللَّيْلِ أَسْمَعُ قَالَ « جَوْفُ اللَّيْلِ الآخِرُ فَصَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلاَةَ مَشْهُودَةٌ مَكْتُوبَةٌ »

Amr bin Abese (r.a.): "Ya Rasülullah (s.a.v.)! Gecenin hangi cüzü daha makbuldür?" Peygamber (s.a.v.) Efendimiz: **"Gecenin son yarısıdır. Artık (orada) dilediğin kadar namaz kıl. Çünkü o zaman kılınan namaz yazılır ve şahitlidir"** buyurdular[537]. Burada ki جَوْفُ اللَّيْلِ الآخِرُ tabirinden murat: gecenin son üçte biridir.[538]

Ebû Ümâme el Bahilî hazretlerinin rivayet ettiği bir Hadisi Şerifte:

عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ ، فَإِنَّهُ دَأْبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ ، وَقُرْبَةٌ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ ، وَمَكْفَرَةٌ لِلسَّيِّئَاتِ ، وَمَنْهَاةٌ عَنِ الإِثْمِ

"Sizin üzerinize gece kıyamını lüzumlu görüyorum, zira gece kıyamı sizden önceki Salihlerin âdeti, Rabbinize yaklaştırıcı, günahlarınıza keffaret ve günahlardan uzaklaştırıcıdır."

Diğer bir rivayette ise: وَمَطْرَدَةٌ لِلدَّاءِ عَنِ الْجَسَدِ **"cesetten dertleri atıcıdır"** buyrulmaktadır.[539]

---

[536] Sahih-i Müslim Kitab-us Sıyam, Babu Fazlı Savm-il Muharrem Hadis No:1163 Sahife: 459
[537] Sünen-i Ebi Davud Kitab-ut Tetavvu' Babu men ruhhisa fihima… Hadis No: 1277 Sahife:155, Mucem-ül Kebir, Sünen-i Kebir (Beyhaki)
[538] Bülûğu'l-Meram tercemesi ve şerhi - Selamet yolları - c.2 s.20
[539] Mu'cem el Kebir: bab-us Sin hadis No: 6154, Sünen-i Tirmizi Hadis No: 3549

Abdullah Bin Amir (r.a.) buyurdu ki:

إِنَّ رَسوُلَ اللهِ صلى الله عليه و سلم قاَلَ : إِنَّ فيِ الْجَنَّةِ غُرَفاً يُرَى ظاَهِرُهاَ مِنْ باَطِنِهاَ وَباَطِنُهاَ مِنْ ظاَهِرِهاَ قاَلَ أَبوُ ماَلِكِ ْالأَشْعَرِي : لِمَنْ هِيَ ياَ رَسوُلَ اللهِ ؟ قاَلَ : لِمَنْ أَطاَبَ الْكَلاَمَ وَ أَطْعَمَ الطَّعاَمَ وَباَتَ وَالنَّاسُ نِياَمٌ

Rasülullah Efendimiz (s.a.v)**: "Cennette, dışı içinden, içi dışından görülebilen bir köşk vardır."** Buyurunca, Ebû Malik el Eş'ari: **"O köşk kim içindir Ya Rasülellah!"** diye sordu. Rasülullah Efendimiz:**" Tatlı ve güzel konuşan, yemek ikramında bulunan ve insanlar uyurken Allah'a ihlâs ile ibadet edebilmek için geceleyin kalkanlar içindir."** buyurdu.[540]

Ayrıca gece namazı kılan kişilerin yüzleri nurlu ve parlak olur:

Nitekim Hadisi Şerifte: مَنْ كَثُرَتْ صَلاَتُهُ بِاللَّيْلِ ، حَسُنَ وَجْهُهُ بِالنَّهاَرِ. **"Gece namazı çok olanların, gündüzleri yüzleri çok güzel olur." buyrulmuştur. [541]**

İmamı Rabbanî hazretleri:

وَالنَّصيِحَةُ ْالأُخْرَى اَلَّتِى أَنْصَحُ بِهاَ اِلْتِزاَمُ صَلاَةِ التَّهَجُّدِ فَإِنَّهاَ مِنْ ضَرُورِياَّتِ الطَّرِيقِ

"Yapacağım diğer bir nasihat da, teheccüd namazına devam etmenizdir. Zira teheccüd namazı bu yolun zarûriyyatındandır " buyururlar.[542]

Bir talebesi, Hz. Üstazımız (k.s.)'a:

[540] Şuab el İman: 3 / 128, Mu'cem el KebirHadis No: 3389 Müstedrek h.n:270
[541] Sünen-ü İbni Mace Kitab-üs Salat Bab-u ma Cae fi kıyam-ıl Leyli, Hadis No: 1333 Sahife: 147, Şuabul İman: 3/129
[542] Mektubat-ı şerife: cilt, 2, mektup:69

“Bu yolda devam edebilmenin sırrı nedir?” diye sorunca, cevaben: “Geceleri gözyaşı dökmek ve ilticaya bağlıdır.” Buyurmuşlar. Seneler sonra bu sualini ve Hazreti Üstazımız (k.s.)’ın cevabını Kemal Bey ağabeyimize söyleyince: **“Hazreti Üstazımız (k.s.) söyledi ise elbette doğrudur”** diyerek, ben de bir şey ilave etmek isterim: **“Geceleri gözyaşı ve iltica ile beraber, bu yolda devam edebilmek (tekitle) rabıta, rabıta, rabıtaya bağlıdır”** buyurmuşlar.

Abdullah İbni Ömer (r.a.)'den rivayet ettiğine göre Resûlullah Efendimiz (s.a.v.):

« نِعْمَ الرَّجُلُ عَبْدُ اللَّهِ ، لَوْ كَانَ يُصَلِّى مِنَ اللَّيْلِ » . فَكَانَ بَعْدُ لاَ يَنَامُ مِنَ اللَّيْلِ إِلاَّ قَلِيلاً

"Abdullah ne iyi adam! Keşke bir de gece namazı kılsa!" buyurdu. O günden sonra Abdullah (r.a.) geceleri pek az uyudu.[543]

عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِىَّ -صلى الله عليه وسلم- يَقُولُ « إِنَّ فِى اللَّيْلِ لَسَاعَةً لاَ يُوَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ خَيْرًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ إِلاَّ أَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَذَلِكَ كُلَّ لَيْلَةٍ »

Hz. Cabir (r.a.)’dan rivayet olundu ki; Rasülüllah (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“**geceleyin öyle bir vakit vardır ki**, mümin bir kişi o vakti idrak eder de Hz. Allah’tan gerek dünya, gerekse ahireti için bir hayır istesin de Hz. Allah onu vermesin.(muhakkak verecektir) Bu vakit gecenin tamamıdır”. [544]

Evvabin Namazı:

اوّاب fa’al vezninde mübalağa ismi faildir. Günahları terk ve hayırlı işler yapmak suretiyle Allah (c.c.)’a dönen demektir. Evvabin namazı,

[543] Sahih-i Buhari Kitab-ı Teheccüt, Bab-u Fazlı Kıyam-ıl Leyli Hadis No: 1122 Sahife: 222
[544] Sahih-i Müslim Salat-ul Müsafirin, bab-u fi-l Leyli saatün Hadis No: 1806

Akşam namazının sünnetinden hemen sonra, iki rekâttan altı rekâta kadar kılınır.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى الله عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ : مَنْ صَلَّى بَعْدَ الْمَغْرِبِ سِتَّ رَكَعَاتٍ لَمْ يَتَكَلَّمْ بَيْنَهُنَّ بِسُوءٍ ، عُدِلْنَ لَهُ بِعِبَادَةِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً

Hz. Ebu Hureyre (r.a.) rivayet ediyor: Rasülullah (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuştur: **"Kim ki; akşam namazından sonra aralarında dünya kelamı konuşmadan altı rek'at nafile namaz kılarsa bu kıldığı namaz on iki senelik nafile ibadete muadildir (eşittir)**".[545]

Duha Namazı:

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « مَنْ حَافَظَ عَلَى شُفْعَةِ الضُّحَى غُفِرَ لَهُ ذُنُوبُهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ »

Hz. Ebu Hüreyre (radıyallahü anh)'dan rivayet olundu ki; Rasülüllah Efendimiz şöyle buyurmuşlardır: **"Kim ki duha vakti kıldığı iki rekat nafile ibadete ihtimam gösterirse, Hz. Allah onun günahlarını denizlerin köpüğü kadar çok olsa da mağfiret eder**". [546]

Tesbih namazı:

Tesbih namazı, tevbenin ve istiğfarın en büyüğü ve bütün vücutla yapılanıdır. Kılınması teşvik edilmiş bir namazdır. Bunu alışkanlık haline getirmek müstahaptır. Tembellik etmemek lazımdır.

Nitekim Rasülullah (s.a.v.) Efendimiz, amcaları Hz. Abbas'a (r.a.) hitaben şöyle buyurmuştur.

[545] Sünen-i ibni Mace, kitabü İkamet-is Salati Babu ma cae fi-s Sitti Rekeatin… Hadis No: 1167, Sahife 131, Süneni Tirmizi

[546] Sünen-i ibni Mace, kitabü İkamet-is Salati Babu ma cae fi Salat-id Duha Hadis No: 1382, Sahife 152, Sünen-i Tirmizi Hadis No: 476

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بِشْرِ بْنِ الْحَكَمِ النَّيْسَابُورِىُّ حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ أَبَانَ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ لِلْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ « يَا عَبَّاسُ يَا عَمَّاهُ أَلاَ أُعْطِيكَ أَلاَ أَمْنَحُكَ أَلاَ أَحْبُوكَ أَلاَ أَفْعَلُ بِكَ عَشْرَ خِصَالٍ إِذَا أَنْتَ فَعَلْتَ ذَلِكَ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ ذَنْبَكَ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ قَدِيمَهُ وَحَدِيثَهُ خَطَأَهُ وَعَمْدَهُ صَغِيرَهُ وَكَبِيرَهُ سِرَّهُ وَعَلاَنِيَتَهُ عَشْرَ خِصَالٍ أَنْ تُصَلِّىَ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ تَقْرَأُ فِى كُلِّ رَكْعَةٍ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ وَسُورَةً فَإِذَا فَرَغْتَ مِنَ الْقِرَاءَةِ فِى أَوَّلِ رَكْعَةٍ وَأَنْتَ قَائِمٌ قُلْتَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ خَمْسَ عَشْرَةَ مَرَّةً ثُمَّ تَرْكَعُ فَتَقُولُهَا وَأَنْتَ رَاكِعٌ عَشْرًا ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ مِنَ الرُّكُوعِ فَتَقُولُهَا عَشْرًا ثُمَّ تَهْوِى سَاجِدًا فَتَقُولُهَا وَأَنْتَ سَاجِدٌ عَشْرًا ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ مِنَ السُّجُودِ فَتَقُولُهَا عَشْرًا ثُمَّ تَسْجُدُ فَتَقُولُهَا عَشْرًا ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ فَتَقُولُهَا عَشْرًا فَذَلِكَ خَمْسٌ وَسَبْعُونَ فِى كُلِّ رَكْعَةٍ تَفْعَلُ ذَلِكَ فِى أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ إِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُصَلِّيَهَا فِى كُلِّ يَوْمٍ مَرَّةً فَافْعَلْ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَفِى كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّةً فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَفِى كُلِّ شَهْرٍ مَرَّةً فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَفِى كُلِّ سَنَةٍ مَرَّةً فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَفِى عُمُرِكَ مَرَّةً

“ Ey amca! Sana on şeyi haber vererek ikram etmiş olayım ki; onu yaptığın vakit Hz. Allah, günahlarından evveli ve ahiri, yenisi ve eskisi, hataen olanı ve kasten olanı, küçüğü ve büyüğü, gizlisi ve aşikare olanı on çeşit günahını mağfiret eder. Dört rek’at namaz kılarsın… Gücün yeterse bu namazı her gün kıl. Her gün kılamazsan haftada bir kere

Cuma günü kıl. Onu yapamazsan ayda bir kere kıl. Onu yapamazsan senede bir, onu da yapamazsan ömründe bir defa kıl. [547]

Yukarıda izah etmeye çalıştığımız hususlar müvacehesinde, şuurlu bir mü'mine düşen vazife, gücünün yettiği nisbette farz ve vaciblerle beraber nafile ibadetlerine de ehemmiyet vermek, bu yolla Mevlamızın rıza-i ilahisine, Rasülüllah Efendimizin Şefaat-i uzmasına nail olmaya gayret etmektir. Cenab-ı Hakk hadis-i kudsi de buyuruyor ki:

يقول الله: بِالفرائِضِ نَجَى مِنّى عبدِى و بِالنَوَافِلِ يَتَقَرّبُ اِلَىَّ .

"**Farzlarla kulum benim gadabımdan kurtulur. Nafilelerle bana (benim rızama) yaklaşır.**"[548]

KADER VE KAZA

Kaza ve kader meselesi ilmi kelam (itikâdi) meselelerin en önemli olanlarındandır.

Bu mesele eskiden beri hem Müslümanlar arasında ve hem de İslamiyet'ten önceki diğer ümmetler arasında birçok münakaşalara sebebiyet vermiştir. Bu meselenin künhü ve mahiyetinin tam anlamıyla anlaşılması beşerin idrakinden hariçtir.

İnsanoğlunun bunu tam manasıyla çözemeyişinin bir sebebi de zaman kavramıyla yoğrulmuş insan aklı ve beyninin, zamansızlığın söz konusu olduğu ilahi ilim, irade ve kudreti idrak edip, kavrayabilme güç ve kabiliyetinde olmamasıdır.[549]

Bu hikmete mebnidir ki Müslümanlar kaza ve kadere iman etmekle beraber bu meseleyi, uzun uzadıya, inceden inceye derinlemesine araştırmaktan ve kader sırrını keşfetmeye çalışmaktan memnu'durlar. Nitekim Ebu Hureyre (r.a.) tarikiyle gelen hadis-i şerifte bu husus şöyle beyan olunmuştur:

[547] Sünen-i Ebi Davud Hadis No: 1297
[548] Ruhul-Beyan Tefsiri Mesele-i Ankebut suresi ayet 45 tefsiri.
[549] Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam'a Giriş S:109

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- وَنَحْنُ نَتَنَازَعُ فِى الْقَدَرِ فَغَضِبَ حَتَّى احْمَرَّ وَجْهُهُ حَتَّى كَأَنَّمَا فُقِئَ فِى وَجْنَتَيْهِ الرُّمَّانُ فَقَالَ « أَبِهَذَا أُمِرْتُمْ أَمْ بِهَذَا أُرْسِلْتُ إِلَيْكُمْ إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حِينَ تَنَازَعُوا فِى هَذَا الأَمْرِ عَزَمْتُ عَلَيْكُمْ أَلاَّ تَتَنَازَعُوا فِيهِ [550] «

Ebu Hureyre (r.a.) buyuruyorlar ki; Rasülullah (s.a.v.) Efendimiz ansızın çıkageldi. Biz kader hakkında tartışıyorduk. Öfkelendi, yüzü kızardı. Öyle ki yanaklarına nar sıkılmış gibi oldu. "**Bununla mı emir olundunuz, yoksa ben size bununla mı gönderildim! Sizden öncekiler ancak bu iş üzerinde tartışınca helak oldular. O konuda tartışmamanızı kesinlikle emrediyorum**" buyurdu.

Ne yazık ki Müslümanlar Rasülullah (s.a.v.) Efendimizin bu hikmetli ikazına tam manasıyla imtisal edemediler. Bu meselenin iç yüzünü anlamaya çalışmaları sebebiyle birçok ihtilaflar meydana geldi. Ehl-i sünnete uymayan birçok fırkalar zuhur etti ve birçok kimseler bu nedenden dolayı dalalet vadisine düştü. Bununla beraber ehl-i sünnet ulemasının büyük gayretleri sayesinde bu mesele izah edilerek ehl-i İslam'ın büyük çoğunluğu bu hususta nezih, mutedil, ifrat ve tefritten uzak bir yol ortaya koymaya muvaffak oldular.

1-)lügat ve istilah manaları

Lügatte;

Kader: Ölçü, miktar, bir şeyi belirli bir ölçüye göre yapmak ve belirlemek manalarını ifade eder.

Kaza: Emir, hüküm, yaratmak, sonuçlandırmak, tamamlamak, yerine getirmek, uygulayarak yapmak manalarını ifade eder.

[550] Tirmizi, Kitab-ul Kader Babu ma Cae fi-l İmani bi-l Kaderi H.No:2133 Sahife 355. Taç tercümesi ve şerhi, cilt 1, Sayfa 193 Doç. Dr. A.Vahhab ÖZTÜRK

Istılahta;

Kader:

İlahî bir programdır ki ezelden ebede kadar hayır-şer meydana gelecek bütün hâdiseler hakkında Cenâb-ı Hakk'ın kendi ilmi icabı, bilip takdir buyurmasıdır.[551]

Olacak şeylerin zaman ve mekânını, vasıflarını ve özelliklerini ve diğer teferruatlarını Allahü Teâlâ'nın bilip, ezelde takdir ve tahdit etmesinden ibaret olduğundan kader, ilim ve irade sıfatlarına racidir.

Kaza:

Kazâ, Cenâb-ı Hakk'ın ezelde takdir buyurduğu hâdiselerin, zamanı gelince ilim ve irâdesine uygun olarak meydana gelmesidir. Meselâ; herhangi bir insanın falan günde dünyaya gelmesini Allâhü Teâlâ'nın ezelde dilemiş ve takdir etmiş olması bir kaderdir. O insanın takdir edilmiş günde yaratılması bir kazâdır.[552] Şu halde kaza; "tekvin" sıfat-ı celilesine racidir.

Cenab-ı Hak ayet-i kerimesinde:

إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ

"Haberiniz olsun ki biz her şeyi bir kaderle yaratmışızdır".[553]

Elmalılı tefsirinde bu ayeti kerime şöyle izah edilmiştir:

Her şeyin vukuundan evvel ezelde ilm-i İlahide mukadder olan bir kaderi, yani haysiyet-i ilmiyesi vardır ki kazasının cereyanı, fiilen yaradılışı o kadere göre vaki olur. Onu başkası istediği gibi icap ve tayin edemez. Onun için mücrim kendi keyf ve iradesine göre cürmün mahiyet ve mukadderatını değiştiremez. Kaderde akıbeti bedbahtlık, mesuliyet, mahkûmiyet ile cehenneme götürmek olan cürm-ü meâsi; sevab ve saadet vesilesi yapılamaz. Onun için mücrimler, mücrim oldukları haysiyetten dalâlet ve nîrân içindedirler. Kader, abdin iradei cüziyyesine

[551] Muhtasar İlmihal sahife:40
[552] Muhtasar İlmihal sahife:40
[553] Kamer Suresi/Ayet 49

münafi de değildir. Çünkü ihtiyarî fiillerin vukuu için irade-i cüziyye dahi kader cümlesindendir. [554]

وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا

Her şeyi yarattı, (yoktan vücuda getirdi.) Künhüne erilmez bir takdir ile her birine bir hadd-ü miktar tayin ederek hikmetine göre dilediği gibi hepsini bütün mukadderatıyla hazırladı.[555]

Kader ve Kazaya İman, Allah Teala'nın ilim, irade, kudret ve tekvin sıfatlarına iman etmek demektir. Bir diğer ifade ile bu sıfatlara iman eden kimse, kader ve kazaya da iman etmiş demektir. Bu durumda kaza ve kadere iman demek, hayır ve şer, iyi ve kötü, acı ve tatlı, canlı ve cansız her ne varsa onların hepsinin Allah'ın bilmesi, dilemesi, takdiri ve yaratması ile olduğuna, bunların alacakları şekil ve özellikler ne ise hepsini, Allah'ın bilip ve öylece yaratmış olduğuna, Allah'tan başka yaratıcı bulunmadığına inanmak demektir.[556]

Kader ve kazaya iman, her ne kadar iman esaslarını bildiren ayetlerde (Bakara Suresi, Ayet: 177, 285; Nisa Suresi Ayet:136) ayrıca zikredilmemişse de, Kur'an-ı Kerimde her şeyin Allah'ın takdirine yani kadere bağlı bulunduğu bildirilmiş ve Peygamber (s.a.v.) Efendimizin de bazı meşhur hadislerinde kaza ve kadere iman, bir iman esası olarak açıklanmıştır.[557]

Nitekim bu husus Cibril Hadisinde şöyle geçmektedir.

عن عمر ابن الخطاب قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعَرِ لاَ يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلاَ يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ -صلى الله عليه وسلم- فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ

554 Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hakk Dini Kur'an Dili, Cilt 7/Sayfa 4654
555 Furkan Suresi, Ayet 2
556 Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam'a Giriş S:107
557 Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam'a Giriş S:108

عَلَى فَخِذَيْهِ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِى عَنِ الإِسْلاَمِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « الإِسْلاَمُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَتُقِيمَ الصَّلاَةَ وَتُؤْتِىَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلاً. قَالَ صَدَقْتَ. قَالَ فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ فَأَخْبِرْنِى عَنِ الإِيمَانِ. قَالَ « أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلاَئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ ». قَالَ صَدَقْتَ. قَالَ فَأَخْبِرْنِى عَنِ الإِحْسَانِ. قَالَ « أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ ». قَالَ فَأَخْبِرْنِى عَنِ السَّاعَةِ. قَالَ « مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ ». قَالَ فَأَخْبِرْنِى عَنْ أَمَارَتِهَا. قَالَ « أَنْ تَلِدَ الأَمَةُ رَبَّتَهَا وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِى الْبُنْيَانِ ». قَالَ ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِى « يَا عُمَرُ أَتَدْرِى مَنِ السَّائِلُ ». قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ « فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ ».

Ömer Bin Hattab (r.a.) buyurmuşlardır ki: Biz Resulullah (s.a.v.)'in yanında otururken yanımıza elbisesi bembeyaz, saçı simsiyah bir adam çıkageldi. Üzerinde yolculuk izi görülmüyordu, içimizden kimse de onu tanımıyordu. Dizlerini O (s.a.v.)'nun dizlerine dayadı ve ellerini uyluklarının üzerine koydu ve: Ya Muhammed (s.a.v.), bana İslam'dan haber ver, dedi. Rasülullah (s.a.v.) da şöyle buyurdu: "İslam, Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed (s.a.v.)'in de Allah'ın resulü olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, ramazan orucunu tutmak, eğer gitmeye gücün yeterse Beytullah'ı haccetmektir." dedi. O da: Doğru söyledin, dedi. Ömer (r.a.) diyor ki: "Hem sorup hem de tasdik etmesine şaştık." Sonra: Bana imandan haber ver, dedi, O (s.a.v.) da şöyle dedi: "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, ahiret gününe hayır ve şerre ve kadere iman etmektir", buyurdu. O da: Doğru söyledin, dedi. Bana: İhsan'dan

haber ver, dedi. Resulullah Efendimiz (s.a.v): “Allah’ı görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Sen onu görmesen de O (c.c.) seni görür.” Bana kıyametten haber ver, dedi. Resulullah Efendimiz: “Sorulan, sorandan daha bilgili değildir,” dedi. Bana onun alametlerinden haber ver, dedi. Resulullah Efendimiz: “Cariyenin, efendisini doğurmasıdır,” buyurdu; “yalın ayakların, çıplakların ve koyun çobanlarının yüksek bina yarışına girmeleridir.” Hz. Ömer şöyle dedi: Sonra aradan epey uzun bir zaman geçti. Sonra Efendimiz bana: “Ya Ömer, soru soranın kim olduğunu biliyor musun,” dedi? Ben de: “Allah ve Resulü daha iyi bilir” dedim. Resulullah Efendimiz: “O Cebrail (a.s.) idi, size dininizi öğretmek için gelmişti,” diye buyurdular.[558]

Hz. Ali (r.a.)’dan şöyle rivayet olunmuştur:

عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُؤْمِنَ بِأَرْبَعٍ: يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ بَعَثَنِي بِالحَقِّ، وَيُؤْمِنُ بِالمَوْتِ، وَبِالبَعْثِ بَعْدَ المَوْتِ، وَيُؤْمِنُ بِالقَدَرِ »

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) buyurdular ki: Bir kul şu dört şeye iman edinceye kadar mümin değildir: Allah ’tan başka ilah olmadığına, benim de Allah’ın rasulü olduğuma ve beni hak ile gönderdiğine şehâdet etmektir. Ölüme, öldükten sonra yeniden dirilmeye ve kadere iman etmektir.[559]

2-) Ehl-i sünnet vel-cemaat’in kader ve kaza hakkındaki inancı;

Bütün mahlûkattan ve bilhassa insanlardan sudûr eden bütün fiiller, hareketler Cenabı Hakkın halk etmesi, yaratması ve takdiri ile meydana gelmektedir.

[558] Sahih-i Müslim Kitab-ül İman Hadis No: 1 sahife: 24 Taç Tercümesi Ve Şerhi, Doç. Dr. A.Vahhab Öztürk, Cilt1, Sayfa25

[559] Tirmizi, Kitab-ul Kader Babu ma Cae fi-l İmani bi-l Kaderi H.No:2145 Sahife 357. Taç tercümesi ve şerhi, cilt 1 sayfa 48

Nitekim Mevla'mız Kur'an-ı Mübin'de bu hususu şöyle beyan etmiştir:

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

"Hâlbuki ki sizi de, yaptıklarınızı da Allah yaratmıştır."[560]

هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ

"Allah'tan başka bir yaratıcı mı var?"[561]

Rasülullah (s.a.v.) Efendimiz de bu hakikati şöyle izah buyurmuşlardır:

إِنَّ اللَّهَ خَالِقُ كُلِّ صَانِعٍ وَصَنْعَتِهِ

"Allah'ü Teâla, her sanatkârın ve sanatının yaratıcısıdır."[562]

Dünyada meydana gelmiş ve gelecek olan her şey Allah'ın ilmi, irade, takdiri ve yaratması ile olur. Yani her şeyin bir kaderi vardır.

"Her şeyin bir kaderinin olmasının, her şeyin Allah'ın ilmiyle, iradesiyle ve yaratmasıyla olmasının" manası; İmam-ı Maturidi'ye göre şöyledir:

"İnsanların hür iradeleriyle seçecekleri şeyleri, nerede ve ne şekilde seçeceklerini Allah (c.c.)'ın bilmesi, bu bilgisine göre irade etmesi ve bu iradesine göre takdir buyurup, zamanı gelince, kulun seçimine göre yaratmasıdır." Bu durumda Allah (c.c.)'ın ilmi, kulun seçimine bağlı olup, Allah (c.c.)'ın ezelde bir şeyi bilmesinin, kulun iradesi ve tercihi üzerinde zorlayıcı bir etkisi yoktur (ilim maluma tabidir). Bir diğer ifadeyle biz, Allah'ü (c.c.) Teâlâ bildiği için belli işleri yapmıyoruz. Biz bu işleri yapacağımız için Allah (c.c.) ezelde biliyor. Buna bir misal vermek gerekirse; biz güneşin ve ayın tutulacağını çok önceden, bir takım astronomik ve meteorolojik gözlemlerle bilebiliriz.

[560] Saffat Suresi Ayet 96
[561] Sure-i Fâtır 3
[562] El-Müstedrek hadis No:85, Feyzül Kadir Cilt 2, 308, Şuab-ul İman H.no: 187 s.364, Müsned-ül Bezzar No:2837

Şimdi güneş ve ay biz bildiğimizi için mi tutuluyor? Yoksa onlar tutulacağı için mi biz biliyoruz?[563]

İnsanlar birtakım ihtiyari fiillere maliktirler. Bu kendi tercihleri ile yaptıkları fiillerine göre, sevaba veya azaba müstahak olurlar. Hak Teâlâ Hazretleri bu kendi tercih ve ihtiyarları ile olan fiilleri, insanların irade ve tercihlerine mutabık olarak irade ve icat buyurur. Âdeti ilahîye lihikmetin böyle cereyan eder. Binaenaleyh herkesin bu kısım fiillerinde kendi tercih ve iradesi asıl olduğundan bu konuda cebir (mecburiyet) ve ikrah (zorlama) mevcut değildir.

Cenabı Hakk ilmi ezeli-i sûbhanisi ile mahlûkatın amellerini, taat ve isyanlarını, rızık ve ecellerinin bütün hallerini bilir. İlk yaratılan kalem olup onun ile mahlûkatın amelleri levh-i mahfuza yazılmıştır. Levh-i mahfuz, Allahu Teâlâ'nın bir planı hükmündedir ki kati surette hatadan mahfuzdur.

Nitekim Ayeti Kerimede:

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

"Gaybın anahtarları onun yanındadır, onları ancak o bilir, hem kara ve denizde ne varsa bilir, bir yaprak düşmez ve Arzın zulümatı içine bir habbe (tane) de gitmez ki o bilmesin, ne bir yaş ne de bir kuru yoktur ki her hal bir kitabı mübînde olmasın" buyrulmuştur.

Bu ayet Elmalı tefsirinde şöyle izah edilmiştir:

Daha açılmamış, vücuda gelmemiş, bizim ilmimiz ulaşmamış o kadar gayb hazineleri vardır ki bütün bunların kapıları veya anahtarları ancak Allah'ın katında, Allah'ın elindedir. Onları, O'ndan başka kimse bilmez. O, bütün bu gaybları bildiği gibi, hâl-i hazırda ki bütün varlıkları da, bütün teferruat ve kısımlarına varıncaya kadar bilir. Mesela karada ve denizde ne varsa hepsini de bilir. Ve hiçbir yaprak düşmez ki herhalde

[563] Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam'a Giriş S:108

onu bilmesin ne yerin karanlıklarına düşer bir tane, ne yaş, ne de kuru hiçbir şey yoktur ki herhalde hepsi Allah'ın katında bir açık kitapta olmasın. Görünmeyen ve görünen, düşünülen ve hissedilen, bütünler ve kısımlar, büyük küçük, düşme ve karar bulma, hareket ve durgunluk, hayat ve ölüm, hâsılı olmuş olacak, gizli açık her şey bütün genişliği, bütün inceliğiyle gayet açık ve düzgün bir kitaptadır. Yani Allah'ın ilminde veya Levh-i mahfûzdadır.

Kur'an-ı Kerim'de ve Hadisi Şerifler' de bundan açıkça bahsedilmektedir:

Sure-i Hadid'de:

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

" Ne Arzda, ne de nefislerinizde bir musibet başa gelmez ki biz onu fiile çıkarmazdan evvel bir kitapta yazılmış olmasın, şüphesiz bu Allaha göre kolaydır."[564]

Elmalılı Merhum bu ayeti kerimenin tefsirini şöyle yapmıştır:

Musibet, hedefine isabet eden mermi gibi insana şiddetle dokunan hadise ve felakettir.

Arzda musibet; arzda herhangi bir zarar ve harabeye sebep olan afetler, ziyanlardır. Kuraklık, kıtlık, hâsılat veya hayvanata arız olan afetler, ev veya şehir yıkımı, arazi zayiatı, zelzele vesaire her türlü zararlara şamil olur. Nefislerdeki musibet de ölüm, hastalık, yara bere, kırık, habis, açlık, susuzluk, züğürtlük gibi canlara taalluk eden acılardır.

Tatlı muvaffakiyetler Allah'ın fazlı olduğu gibi bütün musibetler de Allah'ın ilm-i ezelisinde veya levh-i mahfuzda yazılmış bir takdiridir. Öyle ki o arzı veya o nefisleri veya o musibeti yaratmamızdan, vücuda getirmemizden evvel yazmışızdır. 'Nasıl mümkün olur?' denilmesin. Zira

[564] Hadid Suresi, Ayet 22

o, Allah'a göre kolaydır. Çünkü Allah'ü Teâlâ maddeden ve müddetten müstağnidir.

O halde mukadder olan musibetten ise kaçınmakla kurtulunmaz. O yazılmış ise yalnız müsabakaya girişenlere değil, kaçanlara veya oturup zevk ve rahatına bakanlara dahi gelir çatar. Bu hususta böyle itikat etmeli ve o yolda hareket eylemelidir. Mesaibe karşı böyle kadere itikadın, kalbe kuvvet ve metanet vermek, gerek acı ve gerek tatlı hadisat karşısında sarsılmamak faydası vardır.[565]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ كَتَبَ فِي كِتَابِهِ فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ إِنَّ رَحْمَتِي غَلَبَتْ غَضَبِي

Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayeten, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır: "**Aziz ve Celil olan Allah, mahlûkatı yaratmaya hükmettiği zaman bir kitapta yazdı; o da yanında, arşın üzerindeydi. Şüphesiz rahmetim gazabımı geçti.**"[566]

Takdir-i Bâri, ilm-i sûbhaniye'ye tabidir. İlm-i Bari de malumu Bariye tabidir. Cenabı Hak nasıl olacak ise öyle bilmiş, bildiği gibi de hükmetmiştir. İlm-i Bari müessir değildir. Takdir her mahlûk için husün (güzellik) ve kubuhten (çirkinlikten), zarar ve menfaatten neler meydana gelecek ise ve ne zaman hangi mekânda olacak ise sevap ve azap olarak o kişiye ne vaki olacaksa öylece tahdit (sınırlama) ve tayin (belirleme) etmektir.

Cenabı Hak mevcut olan ve mevcut olmayan her şeye kadirdir. Hiçbir hareket ve sükûn yoktur ki onda, hakkın meşiyyeti (dilemesi) olmasın. Kulların bütün fiilleri Allah'ü (c.c.) Teâlâ'nın yaratması, iradesi, hükmü, kaza ve takdiri iledir. Bari Teâlâ'nın irade ve kudreti her şeye şamildir. Ancak beşerin (insanların) kendi tercih ve ihtiyarları ortadan kaldırılmış değildir. Doğru yola da çirkin yola da insan kendi tercihiyle girer. "Her şey Allah'tandır." demek, kader, yaratma, halk etme takdir

[565] Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hakk Dini Kur'an Dili, Cilt 7/SAYFA 4754
[566] Sahih-i Buhari Kitab-u Bed-il Halkı Hadis No:3194. Ahmet Bin Hanbel, Müsnedü Ebi Hureyre H.No:8685 Sahife 614. Tac Tercümesi ve Şerhi, Doç. Dr. A.Vahhab Öztürk, Cilt 1, Sayfa 43

etme cihetiyle Allah'a aittir, demektir. "bizden'' demek de kesp (çalışma), kazanma ve tercih etme bizdendir, demektir.

لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ

"Herkesin kazandığı hayır kendisine, yaptığı kötülüğün zararı yine kendisinedir."[567]

Bu ve emsali ayeti kerimeler halk etmek, yoktan var etmek ile kesp etmenin arasındaki farkı açıkça göstermektedirler. Bir kimse şu işi yaptı denildiğinde "Kesp etti" manası kastedilir. Yoksa onu yarattı, halk etti, yoktan varlığa çıkardı manası asla murat edilmez.[568]

;Hayat sahiplerinden sudur eden fiiller

İhtiyari fiiller ve Izdırari veya tabii fiiller olmak üzere iki kısma ayrılır.

1. ***İhtiyari (tercihi) fiiller:*** Oturmak, kalkmak, yemek, içmek gibi tercih ve şuura bağlı fiillerdir.
2. ***Izdırari (tabii) fiiller:*** Kalbin atması, hazmetmek, büyümek gibi tercih ve şuura bağlı olmayan fiillerdir. Bu iki kısım fiillerin tamamı diğer varlıklar gibi mahlûkturlar ve Hakk Teâlâ'nın kaza ve kaderi ile irade ve tekvini ile vücut bulmaktadırlar. **Çünkü bir şeyi kudret ve ihtiyar ile yaratmak mutlaka o şeyin tafsilatını bütün incelikleri ile bilmeye bağlıdır**.

Bizim kendi hareketlerimizin tafsilatına ve bütün detaylarına dair bilgimiz yoktur. Ancak bizde hem kudret vardır hem de irade vardır. Öteden beri İslamiyet'ten önce de daha sonra Müslümanlar arasında da insanların ihtiyari fiillerinin Allah'ü (c.c) Teâlâ tarafından yaratılıp yaratılmaması hususunda ihtilaflar olmuştur. Bu meseleye Akaid (ilmi kelam) kitaplarında "Efâli ibad meselesi" ismi verilmiştir.

3-) Efal-i ibad hakkında ehl-i sünnetin itikadı;

Ehl-i sünnete göre; kulların gerek ızdırari fiillerini ve gerek ihtiyari fiillerini yaratan, halk eden ancak Hakk Teâlâ Hazretleridir. Bir müminin

[567] **Bakara Suresi, Ayet 286**
[568] **El Akide Ve İlmi Kelam, Muhammed Zahid El Kevseri, Sayfa 190**

imanı, ibadeti, irade-i ilahiyye ile meydana geldiği gibi kâfirin küfrü, isyanı da yine irade-i ilahiyye ile meydana gelir. Lakin bu suretle tecelli eden irade-i ilahiyye, mümin ve kâfir olanların kendi irade, ihtiyar ve tercihleri üzerine terettüp edip lazım geldiğinden cebir (mecburiyet) icap etmez.

İlk olarak, Hâlik ancak Allah'tır. İnsanlardaki kudretin yaratıcısı da odur. Bu kudretle kul bir takım fiillere kendisiyle muktedir olur.

İkinci olarak bizde irade de vardır. Kulların, kendi fiillerini işlemekten veya terk etmekten birini tercih etmelerine elverişli olan irade, irade-i külliyedir. Bu irade-i külliye de Mevla'yı Zülcelâl tarafından halk olunmuştur. İrade-i külliyenin belirli ve hususi bir tarafına (bir fiili yapmaya veya yapmamaya) sarf etmekten ibaret olan irade-i cüz'iyye, bize ait olan kısımdır. Kul bu irade-i cüz'iyye ile kâsip diye addolunur.

Kulun ihtiyarî fiillerinde, İrade-i ilahiyye, insanların irade-i cüziyyelerine tabidir. Diğer bir ifadeyle insanların iradesi, Cenabı Hakkın iradesine vesile ve sebeptir.

İnsan, irâdesini hayra sarf ederse Mevlâ hayrı, şerre sarf ederse şerri yaratır. Bu itibarla insan, cenneti de, cehennemi de bu irâde ile kazanır.

Allahü Teâlâ Hazretleri Hâlik-i kâinattır. Ezelî kudreti, her şeyi vasıtasız yaratmaya kâfidir. Ancak kullarını lihikmetin bir takım hükümler ve vazifeler ile mükellef tutmuş olduğundan ilahî adaleti icabı onlara irade ve kudret vermiştir. Her şahıs sahip olduğu bu irade ile mümkün olan fiillerden dilediğini tercih edebilir ve yine bu kudret ile tercih ettiği fiili icra edebilir. Bu hususta serbesttir, muhayyerdir. Haiz olduğu bu kudret ve iradesini dilerse hayra ve dilerse şerre sarf edebilir. Şu kadar ki bir kimse kendi iradesi ile bir fiili yapmayı tercih ettiği zaman, Cenab-ı Hak da kulun iradesine tabi olarak o fiili diler ve tekvin sıfatı ile yaratır. Kulun hadis olan "bil-fiil kudretinin", o şeyin yaratılmasında tesiri yoktur. Çünkü Hâlik-i Âlem Hazretleri, kendi sıfat-ı halikiyyesine başkalarının ortaklığını kabul etmez. Bu halde o fiil Allah'ın kudreti ile meydana gelmiş olur.

Kulda, böyle bir irâde-i cüz'iyye yani tercih hakkı olmasaydı, Cenâb-ı Hak kuluna imtihan fırsatı vermemiş, onu hayra veya şerre zorlamış olurdu. Hâlbuki Cenâb-ı Hak kuluna zorla bir günahı yaptırıp, sonra da cezâlandırmaktan münezzehtir.

Bazı kimseler, “Ezelde bazılarının rûhu secde etmiş, bazılarının etmemiş. Ezelde rûhu secde etmeyenler kâfir gider.” derler. Asla böyle bir şey yoktur. Bu iddiâ insanın îtikâdını kökünden sarsar. Ezel îtirâz yeri değildir. Orada isteyerek veya istemeyerek herkes secde etti. Cenâb-ı Hak bütün ruhlara “Elestü bi rabbiküm (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?)” diye sorduğunda bütün ruhlar istisnâsız olarak, “Belâ (Evet, Rabbimizsin)” diye ahid verdiler.

Bazı kimseler “Sen ne yaparsan yap, Allâh dilediğine hidâyeti, dilediğine dalâleti halkeder” diyorlar. Bu da asla doğru değildir. Bu hususta Âyet-i Kerîme’yi çokları yanlış tefsir ve izah ediyor. Süleyman Hilmi Tunahan Efendi Hazretleri bu hususta Âyet-i Kerîmeyi: “Allâh, hidâyeti isteyip, hidâyeti dileyenlere hidâyeti; dalâleti isteyip, dalâleti dileyenlere de dalâleti halkeder” diye tefsir ve îzâh etmişler ve şöyle buyurmuşlardır: “Ezelde Ahmed cennetlik, Mehmed cehennemlik diye zât ve şahıs üzerine bir hüküm yoktur. Ancak elbiseler biçilmiş; (İman, itaat, nur elbiseleri biçilmiş) bu elbiseleri giyenler cennetliktir, denilmiş. Ayrıca küfür, isyan, zulmet elbiseleri biçilmiş, bunları giyenler de cehennemliktir, denilmiştir. Kul, irâde-i cüz’iyyesiyle bu elbiseleri seçmekte tamamen serbest bırakılmıştır. Binaenaleyh, insan irâde-i cüz’iyyesi ile bunlardan hangisini seçer ve giyerse oraya gider.” [569] Artık hiç kimse kendi fiillerinden dolayı Cenab-ı Hakka özür beyan etme salahiyetine sahip olamaz.

İşte Cenabı Hakk, kullarının ihtiyari fiillerini daima onların tercih ve iradelerine muvafık yarattığı -mesela hayrı murat edenler hakkında hayrı, şerri tercih edenler hakkında şerri yarattığı- için bu fiiller kullara nispet olunur ve herkesin fiillerinde kendi iradesi asıl olmuş olur. Binaenaleyh küfür ve isyanı tercih ve ihtiyar edenler kendi irade ve kudretlerini (su-i istimal) kötüye kullanmış, tekvin sıfatının o şekilde taallukuna sebebiyet vermiş olacaklarından daha sonra maruz kalacakları zarar ve azaptan dolayı kadere bahane bulmaya hakları olamaz.

Kader böyle imiş, diyerek sebeplere tevessülü terk etmek ve sebepleri işlemeyi tevekküle mani kabul etmek caiz değildir. Zira Cenabı Hakk her şeyi birtakım sebeplere bağlamıştır.

[569] Muhtasar İlmihal sahife: 37-39

Mesela, yiyecek ve içecekleri hayatın devamına sebep olarak yaratmıştır. Evvela bu sebepleri, akabinde sebeplere bağlı olan şeyleri meydana getirmek Cenabı Hakk'ın devam ede gelen âdetidir.

Biz insanlar devamlı âdet-i ilahîyyenin cereyan ettiği hali dikkate alarak gerek maişetimizi gerek her türlü istikamette gelişmemizi temin için lazım gelen sebeplere tevessül ederiz; yoksa 'Kader ne ise öyle olur.' veya 'Ben Allah'a tevekkül ediyorum.' diye sebepleri yerine getirmeyi terk edemeyiz. Böyle bir hareket hikmet-i ilahîyyeye ve İslam'ın ruhuna ters düşer.

Cenabı Hakk'ın bütün fiilleri bir takım hikmet ve maslahatlara sahiptir. Mahlûkat-ı ilahiyye arasında abes olarak yaratılmış hiçbir şey mevcut değildir. Hayır ve şer suretinde tahakkuk eden her şey Hak'tandır. Tamamı Allah'ın kaderine tabi bir hikmet ve faydaya sahiptir.

Şu kadar var ki Cenabı-ı Hakkın yarattığı bazı şeylerdeki hikmetler ve maslahatlar bizim için tam olarak anlaşılamadığından biz bunları tam layıkıyla idrak edemeyiz.

Muntazamdır cümle efalin senin

Akıl ermez hikmetine kimsenin

4-Hayır ve şer hakkında

İnsanlık için halledilmesi müşkil şeylerden biri de hayır ve şer meseledir. Kâinatta hayır (iyilik) mevcut olduğu gibi şer (kötülük) de mevcuttur. Bütün bunların Hâliki, yegâne yaratıcısı Allahü Tealadır. Bazı kimseler ''Cenab-ı Hakk şerrin hâliki değildir." diye tenzihe çalışırken büyük hataya düşmüş olurlar.

Akl-ı selim sahibi olanlar hiç tereddütsüz bilirler ki hayır ve şer suretinde tecelli eden her şey Hakk Teâlâ'dandır. Her ikisini de yaratan Vahid ve Hakim (bir ve hikmet sahibi) Hazret-i Allah'tır. Eğer âlemde meydana gelen şerlerin musibetlerin hâliki, Allahü Teâlâ'dan başkası olsaydı, Cenab-ı Hakkın hâlikiyyeti mahdut ve bu fenalıklar Allah'ın iradesinin hilafına vuku bulacağından Mevlamızın acziyyet ile

vasıflanması icap ederdi. Hâlbuki Cenab-ı Hak bütün bu noksanlıklardan münezzehtir.

Bununla beraber şerrin Hak'tan olması, şerrin hak olmasını icap etmez. Cenab-ı Hakkın şerre rızası yoktur. Burada şu akla gelebilir: Allah'ın rızası olmayan bir şey, Allah Teala tarafından nasıl yaratılabilir? Bunun cevabında Ulemamız şöyle buyurur: Cenab-ı Hak kazasına razı, fakat her makzıye razı değildir. Rızasının olduğu makzî, sadece hasen olan fiillerdir. Kaza, tekvindir; makzî ise mekevvendir. Fâil, Cenab-ı Haktır; fiili, tekvin yani kazasıdır; mef'ulu (mesela kulun küfrü) ise mükevvendir (makzîdir.) Tekvin ile mükevven bir değildir. Birbirine karıştırılmamalıdır. Fiil, Cenab-ı Hakk'ın fiili olması bakımından çirkinlikle asla vasıflanmaz. Çirkin olan mef'uldür. O ise kula nisbetledir. Şu halde Cenab-ı Hak yaratmasına razı, fakat her yaratılmışa razi değildir.[570]

Şerri iktisab etmek meşru olamaz. Cenab-ı Hakk lihikmetin şerri yaratmıştır. Fakat bundan korunabilmek için insanlara bir kabiliyet-i fıtriyye (yaratılıştan gelen bir kabiliyet) ve ruhi bir takım özellikler ihsan buyurmuştur. İnsan sahip olduğu bu kuvvet ve kabiliyet sayesinde kendisini şerden korumaz ise elbette mesul olur. İçinde yaşadığımız bu âlem bir dar-ı imtihandır. İnsanlar burada kazanacağı kemalat, fazilet ve noksanlıklara göre ahiret âleminde ya ebedi saadete ulaşacak veya ebedi azaba giriftar (yakalanmış) olacaktır. Buna binaen bu imtihan âleminde şer namına hiçbir şey bulunmaması yaratılış gayesine uygun düşmez.

5-) Rızık meselesi hakkında

Rızık, Allâhü Teâlâ'nın, hayat sahiplerine gıdalanmaları için verdiği ve onların da yediği şeylerdir. Lâkin insan öz irâdesi ile rızkını helâl veya haram yollardan kendisi seçer ve Allâhü Teâlâ da o yoldan verir. İşte bunun için, rızkını helâlden talep etmeyip haram yiyenler irâde ve ihtiyarlarını kötüye kullandıklarından mes'uldürler. [571]

[570] Şerhu'l-Akâid s.138
[571] Muhtasar İlmihal sahife: 40

Her hayat sahibinin rızkını takdir edip veren Allah Azimüşşân Hazretleridir. Zira ondan başka Rezzak yoktur, nitekim Kur'an-ı Mübin'de

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ

"Şüphesiz ki rızık veren O, sağlam kuvvet sahibi olan Allah'tır." buyrulmuştur. [572]

Helal, rızık olduğu gibi haram da rızıktır; fakat Cenab-ı Hakkın harama rızası yoktur ve her ferdin rızkı ezelde takdir buyrulmuş olduğundan ziyade ve noksan kabul etmez ve bir kimse başkasının rızkını yiyemez.

Cenabı Hakkın bir kulunu haramdan rızıklandırması o kulun kendi tercihi ile sebepleri işlemiş olmasından kaynaklanır. Binaenaleyh haram rızkı yaratmış olmasından dolayı Allahü Teâlâ'nın fiillerinde hâşâ bir kabihlik çirkinlik asla tasavvur olunamaz. Bilakis kendi irade ve kudretini gayrı meşru bir surette kullandığından dolayı, haramdan rızıklanan kimse günah ve kabahatte bulunmuş olacağından mesul ve azaba müstahak olur. Bununla beraber yaşadığı müddetçe tamamen haram rızık ile hayatını sürdürmüş birçok kimse olabilir. Eğer haram rızık sayılmayacak olursa bu gibi kimselerin Allah tarafından hiç rızıklandırılmamış olması gerekir. Hâlbuki

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا

"Yeryüzünde rızkı Allah'a ait olmayan hiçbir canlı yoktur.' Ayeti celilesi buna uygun düşmemektedir. [573]

6-) Ecel hakkında

Ecel, insanın mukadder (Allâh (c.c) tarafından yazılıp kararlaşmış) olan ömrünün nihâyetine denir. Her hayat sahibinin hayat ve ölümü, "Hay ve Lâyemut" olan Allah Azimüşşân'ın halk ve takdiri iledir. Hiçbir fert takdir edilen vakitten evvel dünyaya gelemez ve yine hiçbir fert ecel

[572] Zariat Suresi, Ayet 58
[573] Hüd Suresi, Ayet 6

gelmedikçe hayat nimetinden mahrum olamaz. Eceli gelince de bir saniye bile olsun daha fazla yaşayamaz. Nitekim Kuran-ı Kerim'de

وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا

"Allah-ü Teala eceli geldiği zaman hiçbir canı ertelemez."[574]

Öldüren ve dirilten ancak Hâlik-ı Layezal Hazretleridir. Mahlûkatın bir kısmını imtihan için hayat sahibi olarak yaratmıştır. Nitekim Ayet-i Kerimede:

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلً

"O, hanginizin daha güzel amel yapacağınızı imtihan için ölümü ve hayatı yarattı."[575], diye buyrulmuştur.

Her bir ferdin hayatının zevali için belli bir vakit olduğu gibi tüm insanlığın hayatının nihayeti için de Allah katında malum bir zaman ve ecel vardır. Her ümmet, her cemaat ne kadar yaşarsa yaşasın (وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ) "Her ümmetin bir eceli vardır."[576], nazmı celilinin delaleti ile elbet bir gün zeval bulacaktır.

Sual: Bazı Taatların ömrü uzattığını ifade eden Hadisi Şeriflerden, ecelin tehir edeceği manası çıkar mı?

Cevap: Hayır. Ecel ne geri kalır, ne de ileri gider. Bu hadislerden muradın ne olduğunu bir misal ile şöyle anlayabiliriz; bir kul hiç sadaka vermediğinde ömrü kırk sene olacaksa, sadaka verdiğinde ise ömrü yetmiş seneye ulaşacaksa Hz. Allah (c.c.) bütün bunları ezelde bilir ve bu kulun ömrünü yetmiş sene olarak takdir eder. (Hz. Allah (c.c.)'ın bu sadakalar olmadığında ziyadeliğin de olmayacağını bilmesine binaen ziyadelik bu sadakalara nispet olunmuştur.)[577]

İmam-ı Rabbani (k.s.) hazretleri ise bu meseleyi şöyle izah eder:

[574] Münafigun Suresi, Ayet 11
[575] Mülk Suresi, Ayet 2
[576] Yunus Suresi, Ayet 49
[577] Şerh-ul Akaid (Allame-i Taftazani) sahife:152

أَنَّ الْقَضَاءَ عَلَى قِسْمَيْنِ قَضَاءٌ مُعَلَّقٌ وَقَضَاءٌ مُبْرَمٌ واحْتِمَالُ التَّبْدِيلِ وَالتَّغْيِيرِ إِنَّمَا هُوَ فِى الْقَضَاءِ الْمُعَلَّقِ وأَمَّا الْقَضَاءُ الْمُبْرَمُ فَلاَ مَجَالَ فِيهِ لِلتَّبْدِيلِ وَالتَّغْيِيرِ قَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ هَذَا فِي الْقَضَاءِ المُبْرَمِ وَقَالَ فِى الْقَضَاءِ الْمُعَلَّقِ يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ

Kaza, Muallak ve Mübrem olmak üzere iki kısımdır;

Kazay-ı Mullak: Tebdil, Tağyır (değişmeye) ihtimali olandır. Kazay-ı Mübrem ise kesinlikle tebdil, tağyire ihtimali olmayandır. Cenab-ı Hakkın مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ (Benim indimde söz değiştirilmez[578]) kavli, Kaza-i Mübrem hakkında, يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ (Allah (c.c) dilediğini siler, dilediğini olduğu gibi bırakır ve ümmülkitab onun nezdindedir.[579]) kavli de Kaza-i Muallak hakkındadır.[580]

Yukarıdaki misali birde şöyle izah edebiliriz, o şahsın ömrü kaza-i Muallakta kırk sene, Kaza-i Mübreminde ise ömrünün kırk sene olacağı, ancak vereceği sadaka sebebiyle ömrünün yetmiş seneye çıkarılacağının yazmasıdır.

Netice olarak; Ehl-i sünnetin kader ve kaza konusundaki itikadı diğer bütün meselelerde olduğu gibi kitap, sünnet, icma-i ümmet ve akli delillere mutabık, nezih, mutedil bir yol üzerindedir. Bu meseledeki ince çizgiyi kavrayamayanlar ifrat ve tefritten kurtulamayarak çok büyük itikadî yanlışlıklara düşmüşlerdir. Kader ve kaza meselesinde yanlışa düşenlerin başında Cebriyye ve Kaderiyye fırkaları gelmektedir:

Cebriyye Fırkası: Tamamen kader ve kazayı dikkate alarak mahza mecburiyete hükmetmişlerdir. Cenabı Hakkı acziyyetten tenzihe çalışırken farkında olmaksızın Allah'a bir nevi zulüm şaibesi isnat etmişlerdir. Bunlara göre kulların bütün fiillerinin Halikı Allah'ü Teâlâ'dır; kulların hiçbir fiilinde iradesi ve tercihi yoktur. Kulların hareketleri

[578] Kaf Suresi Ayet : 29
[579] Ra'd Suresi Ayet: 39
[580] Mektubat-ı Şerife cilt:1 Mektup: 217

cemadat (cansız varlıkların) hareketi mesabesindedir. Kullarda tercih ve irade bulunması onların mucit ve yaratıcı olmasını icap eder; hâlbuki yaratıcılık (hâlikıyyet) yalnız Allah'a mahsustur. İnsanlar yaptıkları bütün fiilleri mecburen yapmaktadırlar. [581]

Cebriyye'nin bu itikadının yanlışlığı gayet açık bir şekilde görülmektedir. İnsanların bir takım ihtiyari fiillere sahip oldukları nasıl inkâr olunabilir?

Hasan-ı Basri (r.h.), Emevi halifesi Abdulmelik b. Mervan, kader meselesi hakkında kendisinden izah isteyince (Emevilerin görüşlerine ters de olsa) Kader konusunda Ehl-i Sünnet'in görüşünü açıklamak için halifeye bir risale yazmıştır. İnsanlara her türlü zulmü yapıp ondan sonra "bu sizin Kaderinizdir" diyenlere karşı o, insanların yaptıkları eziyet ve zulümlerde Allah (c.c.)'ın bir mesuliyetinin olmadığını söylemiş, Allah Teala'nın kullarını bir işe zorlamadığını, sadece şu işi yapanlara, karşılığında şunu vereceğim diye haber verdiğini belirterek Cebriye'nin görüşlerini reddetmiştir.[582]

Kaderiyye Fırkası: Bunlar Cenab-ı Hakkı, masiyetleri, zararlı şeyleri halk etmekten tenzih için insanlara bir nevi hâlikıyyet sıfatı isnat etmişlerdir. Allahü Teâlâ'yı tenzihe çalışırken Mevla'ya şerik ittihaz edecek kadar dalalete düşmüşlerdir.

Mu'tezile mensuplarına, kader konusunu tartışıp onu inkâr ettikleri veya "kul kendi fiilinin halikıdır" diyerek "kulun yaratmaya kadir olduğunu" söyledikleri için "Kaderiyye" diye isim verilmiştir.

Allah Teâla'nın kötü ve çirkin işleri yaratmaktan, bunları tercih etmekten münezzeh olduğunu söyleyerek, kulların kötü fiillerinin Allah (c.c.) tarafından yaratılmadığını ifade etmişlerdir. Mu'tezile, Allah (c.c.)'ın güzel olan şeyleri yarattığını ve kulların maslahatına olan şeyleri yaratmanın Allah (c.c.) üzerine vacip olduğunu kabul etmişlerdir.

---

[581] Cebriyye'nin Cehmiye kolu: Amellerde cebir (zorlama) ve ıztırar (mecburiyet) olduğunu söylemişler ve istitâati (yapabilme gücü) bütünüyle inkâr etmişlerdir. Cennet ve cehennemin son bulacağını ve yok olacağını iddia etmişlerdir. Ayrıca İmanın yalnızca Allah (c.c.)'ı bilmek; küfrün de yalnızca O'nu bilmemek olduğunu ileri sürmüşlerdir Mezhepler Arasındaki Farklar (Ebu Mansur Abdulkaahir el- Bağdadi) sahife: 156

[582] İslam Mezhepleri Tarihi, Dr. Hasan GÜMÜŞOĞLU sahife:79

عَنِ ابْنِ عُمَرَ ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ : الْقَدَرِيَّةُ مَجُوسُ هَذِهِ الأُمَّةِ : إِنْ مَرِضُوا فَلاَ تَعُودُوهُمْ ، وَإِنْ مَاتُوا فَلاَ تَشْهَدُوهُمْ.

"İbn Ömer (ra)'dan rivayet olunmuştur ki: Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır: "**Bu ümmetin Mecusileri kaderi inkar edenlerdir, onlar hastalandıklarında ziyaret etmeyin, öldüklerinde (iyi bir Müslüman oldukları konusunda) şahitlikte bulunmayın**."[583]

Mecusiler; Hayrı Allah'a, Şerri de Şeytana nispet ederler ve birini Yezdan diğerini de Ahriman diye isimlendirirler.[584] Kaderiyenin Mecusilere teşbihi; kulların kötü fiillerinin Allah (c.c.) tarafından yaratılmadığını ifade etmelerinden dolayıdır.

İbn Abbas (r.a.)'dan rivayet olunmuştur ki Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم « صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِى لَيْسَ لَهُمَا فِى الإِسْلاَمِ نَصِيبٌ الْمُرْجِئَةُ وَالْقَدَرِيَّةُ »

"**Ümmetimden iki sınıf vardır ki onlar için İslam'dan nasip yoktur: Mürcie ile Kaderiyye.**"[585]

Maalesef günümüzde de bu fırkaların Ehl-i sünnet ve-l Cemaat inancına uymayan; kullara, hâlikıyyet isnadı veya kulları tamamen irade ve tercihten yoksun sayma gibi sapık ve bozuk inançlarını devam ettiren kimselerin olduğu müşahede edilmektedir. Cenabı Hakk'ın Müslümanları bu inançta olanların şerrinden muhafaza buyurması ve onlara da hidayet nasip etmesini niyaz ederiz.

583 Ebu Davut Kitab-us Sunne, Bab-u fi-l Kaderi Hadis No: 4691 Sahife 511. Taç Tercümesi Ve Şerhi, Doç. Dr. A.Vahhab Öztürk, Cilt 1, Sahife 49
584 Şerh-ul Mekasit Cilt:3 sahife 197
585 Tirmizi Kitab-ül Kader Bab-u Ma Cae Fi-l kader Hadis No:2149 Sahife:357

ŞEFAAT

Şefaat **lugaten;** aracılık, bir kimsenin suçunun günahının bağışlanması ve dileğinin yerine getirilmesi için o kimse ile bir başkası arasında hususiyle de Allah-ü Teâlâ ile kul arasında olan aracılıktır.[586] Diğer bir tarifte birinin naili af ve ihsan olması için diğeri nezdine iltimas yani tercih edilmesini istemektir. [587]

Istılahen ; "Kıyamet gününde Peygamberlerin ve kendilerine izin verilen salih kulların, müminlerin bağışlanması için Allah (c.c.) katında niyazda bulunması " manasına kullanılır.[588]

Kur'an-ı Kerim'de "ŞEF' **"شفع "** kavramı lügat anlamında kullanılan biri dışında (el-fecr89/3) otuz bir yerde geçmekte bunların on üçünde şefaat biçiminde yer almakta, diğer yerlerde fiil ve isim şekliyle tekrar edilmektedir.[589]

Hülasa (**Şefaat):** Âhiret günü bir kısım günahkâr müminlerin affedilmeleri itaatli müminlerin de daha yüksek makamlara ermeleri için Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ve bazı büyük zatların Allah (c.c.)ü Teâla'dan niyaz ve istirhamda, istekte bulunmalarıdır. Onlar Allah'(c.c.)ın izin vermesiyle şefaat ederler.[590]

Bütün Ehl-i sünnet âlimlerine göre; peygamberlerin, seçilmiş kimselerin ve Kur'an-ı Kerim, Oruç, Ka'be-i Muazzama gibi Şeair-i İslamın, büyük günah sahipleri için yapacakları şefaatleri haktır. [591]

Allah (c.c.)'ın lütuf ve keremiyle, ehl-i isyanın, şefaatsiz dahî mağfireti caiz olunca, şefaat sahibi bir zatın şefaatine nailiyyet halinde, Allah (c.c.)'ın rahmetine mazhar olunması evleviyyetle mümkündür. [592]

Bazı dalalet fırkaları şefaati inkâr etseler de, ehl-i sünnet indinde, - teferruat müstesna - şefaat hakkında ihtilaf olmayıp, şefaatin olacağına **icma'** gibi kuvvetli bir delil mevcuttur.

586 Lübab - sh :1468.
587 Kamusi türki s:781.
588 Dia- Şefaat –İstanbul, 2010 C:38 Sh,411.
589 Dia- Şefaat -İSTANBUL:2010 C:38 Sh,412.
590 El-hediyyetü'l-alâiyye tercümesi Sh,905
591 El-Müntekad s.135
592 Şerh-i Akaid ve Tercemeleri s.335

Şu dikkat edilmesi icap eden bir hususdur ki, bu nimete sahip olan kimseler, bu tasarruflarını çok dikkatli bir şekilde kullanırlar. Allah (c.c.)'ın izni olmadan hangi kimse şefaate cüret edebilir ki!

Cenab-ı Hak Kuran-ı Kerimde:

﴿ مَنْ ذاَ الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ اِلاَّ بِاِذْنِهِ ﴾ **" kimin haddine ki, O'nun izni olmaksızın huzurunda şefaat edecek?"**[593]

Ayet-i kerimesi buna delalet eder. Allah (c.c.) dilerse, şefaat kapısı açılır ve şefaate mezun olanlar, kendi dilediklerine değil, yine Allah (c.c.)'ın dilediklerine şefaat ederler.[594]

﴿ مَا مِنْ شَفِيعٍ اِلاَّ مِنْ بَعْدِ اِذْنِهِ ﴾ **"Onun izni olmadan hiçbir şefaatçi şefaat edemez"**[595]

﴿ لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا ﴾**"Rahmânın katında bir söz almış olan kimseden başkaları şefaate sahip olamayacaklar "**[596]

﴿وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾**" Huzurunda şefaat faide de vermez, ancak izin verdiği kimseninki müstesna,"**[597]

﴿ يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا ﴾**"O gün Rahmân'ın izin verdiği ve sözünden hoşlandığından başkasının şefaati fayda vermez"**[598] buyrulmaktadır.

Bu vasatta şu sual akla gelebilir: "**Mademki Allah (c.c.)'ın, affını dilediği kimse şefaat olunuyor, niçin Hz. Allah (c.c.), affetmeyi murad ettiği kimse için, bir şefaatçiyi vasıta kılıyor?**"

---

[593] **Bakara suresi, ayet 255.**
[594] **Hak Dini Kur'an Dili c.1 s.851**
[595] **Yunus suresi, ayet 3.**
[596] **Meryem suresi, ayet 87**
[597] **Sebe suresi, ayet 23**
[598] **Taha suresi, ayet 109**

Ehl-i Sünnetin görüşü, Cenab-ı Hakk'ın her işinde hikmetler vardır. Şefaatin bir hikmeti de: Şefaat edenlerin şanlarını yüceltmek ve onları mükerrem kılmaktır.[599]

İşte bu kabilden bir hadis-i şerifte şöyle beyan buyrulur:

Kıyamet günü, Cenab-ı Hak, emaneti olan Kur'an-ı Kerimden Levh-ı Mahfuza sorar. Levh-ı Mahfuz, emaneti İsrafil (a.s.)'a teslim ettiğini; İsrafil (a.s.) Mikail (a.s.)'a; Mikail (a.s.), Cebrail (a.s.)'a, Cebrail (a.s.)'da Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e teslim ettiğini söyler. Peygamber Efendimiz huzurullah'a davet edilir. Cenab-ı Hak habibine sorar: Ya Muhammed! Cebrail'in emaneti sana ulaştı mı? Peygamber Efendimiz: "Evet, Ya Rab! Onu ümmetime tebliğ ettim.", buyurur. Bunun üzerine Cenab-ı Hak: "Çağırın ümmet-i Muhammedi onlara emanetimden sual edeceğim.", buyurur. Peygamber Efendimiz: "Ya Rab! Ümmetim zayıf kimselerdir. Senin huzuruna çıkmaya güç yetiremezler. Cenab-ı Hak: "Ey habibim! Onları getirmen lazım.', buyurunca

Peygamber Efendimiz: "Bana izin ver Ya Rab! Adem (a.s.) gideyim.". İzin verilir ve Peygamber Efendimiz Adem (a.s.) yanına giderek şöyle buyurur: "Ya Adem! Sen beşerin babası, ben ise nebisiyim. Onlara bir sıkıntı isabet ederse, her ikimiz de üzülürüz. Sen ümmetimin günahlarının yarısını, ben de yarısını yükleneyim de, ümmetimin hepsi sualden kurtulsun." Adem (a.s.) şöyle buyurur: "Ya Muhammed! Ben kendi nefsim ile meşgulüm. Buna güç yetiremem." Peygamber Efendimiz bu cevabı alınca, üzgün bir şekilde Adem (a.s.)'ın yanından ayrılır ve Arş-ı a'lanın altına gelip, orada secdeye kapanarak, ağlamaya başlar.

Bu ağlama esnasında, Cenab-ı Hakka şöyle yalvarır: "Ya Rab! Ben, senden ne nefsimi, ne kızım Fatıma'yı, ne de torunlarım Hasan ve Hüseyini istiyorum. Senden ümmetimi istiyorum, Ya Rab! Onları bağışla." Bu iltica üzerine Cenab-ı Hak habibine seslenerek: "Kaldır başını Ey Habibim! Ümmetini affettim ve onları sana verdim.", buyururlar. İşte ***"Ve ileride Rabbın sana atâ edecek, öyle atâ edecek ki rızaya ereceksin."***[600] Ayet-i celilesi bunu müjdeler.[601]

Bu ayeti kerime ve hadisi şeriflerden açıkça anlaşıldığına göre şefaat ancak Allah (c.c.)ın şefaat etme yetkisi verdiği kimselere izin vermesinden ve kendisine şefaat edilecek olandan razı olmasından

[599] Nur'ul-İslam s.287
[600] Duha 5
[601] Hak Dini Kur'an Dili c.8 s.5894

sonra gerçekleşir. Yani şefaatçiler ancak Allah (c.c.)'ın razı olduğuna şefaat ederler.

Allah (c.c.) Teâlâ'nın, Resûlullah Efendimiz (s.a.v.)'e şefaat imkânı verdiği,

﴿ وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾

"Geceden de sana ait fazla bir namaz olarak uykudan kalk Kur'an la teheccüt namazı kıl yakındır ki rabbin seni makamı mahmuda (şefaat makamına) ulaştıra "[602] ayetinde beyan edilmiştir.

Makâm-ı Mahmud: Herkesin hamd ile yücelteceği muazzam makam demektir ki, hamdin gerçek anlamının dayanağı olan mutlak yakınlık makamı, yani hadislerde rivayet edildiği üzere Livaül'l-hamd altında şefaat-ı kübra makamıdır.[603]

Peygamberimizin ahiretteki bu şefaatine **(Şefaat-ı Uzmâ)** büyük şefaat denir.

Herkesten önce peygamberler, bütün peygamberlerden önce de Peygamberimiz (s.a.v) şefaat eder.[604]

Hadis-i şerif:

عَنْ أَنَسٍ ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ : كُلُّ نَبِيٍّ سَأَلَ سُؤْلاً ، أَوْ قَالَ لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ قَدْ دَعَا بِهَا فَاسْتُجِيبَ فَجَعَلْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Enes (r.a)'den Resulullah (s.a.v)'ın :" her peygamberin ümmetine yapacağı bir duaları vardır o duaları yaptılar ve icabet olundu. Ben de duamı ümmetime şefaat etmek için ahirete bıraktım" dediği rivayet olundu.[605]

---

602 İsra suresi, ayet 79
603 Elmalı tefsiri c.5 s.3194
604 El-hediyyetü'l-alâiyye-tercümesi sh:905
605 Sahih-i buhari, kitab-ı daavat-6305, (8/83), sahih-i müslim 1/130

Hadis-i şerif:

و عن ابي ذر رضى الله عنه قال رسول الله صلى الله عليه و سلم

أُعْطِيتُ خَمْساً لَمْ يُعْطَهُنَّ اَحَدٌ قَبْلِي جُعِلَتْ لِيَ الْاَرْضُ طَهُوراً وَمَسْجِداً وَاُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِنَبِيّ كَانَ قَبْلِى وَ نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ عَلَى عَدُوّى وَبُعِثْتُ اِلَى كُلِّ اَحْمَرَ وَ اَسْوَدَ وَ اُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ وَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْ اُمَّتِي مَنْ لاَيُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئاً

Ebu Zer (r.a.)'den rivayet olunan bir hadiste Resulullah(s.a.v) şöyle buyurdu ;

"Bana beş şey verildi ki, onlar benden önce hiçbir peygambere verilmedi :

1. **Yeryüzü bana (ve ümmetime) pak ve mescit kılındı.**
2. **Ganimetler bana helal kılındı. Benden önce hiçbir peygambere helal kılınmamıştı.**
3. **Bir aylık mesafedeki düşmanların kalbine korku vermekle yardım olundum.**
4. **Kızıl, siyah her cins insanlara peygamber olarak gönderildim.**
5. **Bana şefaat verildi. Şefaatim ümmetimden Allah (c.c.)'a şirk koşmayan herkese nasip olacaktır."[606]**

Hadis-i şerif:

و عن انس ضى الله عنه قال رسول الله صلى الله عليه و سلم :

شَفَاعَتِى لِأَهْلِ الْكَبَائِرِ مِنْ اُمَّتِى

Enes (r.a.)'den rivayet olunan bir hadiste Resulullah(s.a.v) şöyle buyurdu ;

"Şefaatim ümmetimden büyük günah işleyenler içindir."[607]

[606] Tergib ve Terhib ,C,7.SH:177, müsned-i bezzar h:4077
[607] Tergib ve Terhib ,C,7.SH:201, sünen-i tirmizi h:2435, müsnedi Ahmet h:13245, sünen-i ebi davud h:4741

Hadis-i şerif:

مَا اَنْزَلَ اللهُ عَلَيَّ آيَةً اَرْجَى مِنْ قَوْلِهِ "وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى" فَدَخَّرْتُهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“ Allah (c.c.)ü Teala bana (وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى) **“Gerçekten rabbin sana (şefaat makamını) verecek de sen hoşnut olacaksın” ayetinden daha ümit verici bir ayet indirmemiştir. Onu (şefaatimi) ümmetim için kıyamet gününe sakladım.”**[608]

Hadis-i şerif:

اِنِّى لَأَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَكْثَرَ مِمَّا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مِنْ حَجَرٍ وَمَدَرٍ وَ شَجَرٍ

“Gerçekten ben yeryüzündeki taş toprak ve ağaçtan fazla kimselere kıyamet gününde elbette şefaat edeceğim.”[609]

Hadis-i şerif:

يَدْخُلُ مِنْ اَهْلِ هَذِهِ الْقِبْلَةِ النَّارَ مَنْ لاَيُحْصَى عَدَدَهُمْ اِلَّااللهُ لِمَا عَصَوُا اللهَ وَاجْتَرَوْا عَلَى مَعْصِيَّتِهِ وَخَالَفُوا طَاعَتَهُ فَيُؤْذَنُ لِى فِى الشَّفَاعَةِ فَاَثْنَى عَلَى اللهِ سَاجِداً كَمَا اَثْنَى عَلَيْهِ قَائِماً فَيُقَالُ اِرْفَعْ رَأْسَكَ سَلْ تُعْطَهُ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ

“ Bu kıble ehlinden sayılarını Allah (c.c.)tan başkasının bilemediği kadar insan, Allah (c.c.)’a asi gelip yasaklarına cüret ettikleri ve emrine muhalif geldikleri için cehenneme gireceklerdir. Şefaat etmem için bana izin verilecektir. Ayakta sena ettiğim gibi Allah (c.c.)’ı secdede de sena edeceğim nihayet bana şöyle hitap edilecek

608 Ramuzu-l Ehadis, Hadis No,4597
609 Ramuzu-l Ehadis, Hadis No,1856

“kaldır başını iste sana istediğin verilecek, şefaat et şefaat yetkisi de sana verilecek.”[610]

Şefaat sadece bundan ibaret değildir. Peygamber Efendimiz’in daha başka şefaatleri de vardır. Resulullah Efendimizden (s.a.v) şefaatini istemek peygamberlerin ve selef-i salihinin sünnetidir. Resulullah Efendimizin (s.a.v) dünyayı şereflendirmesinden önce, dünyayı şereflendirmesinden sonra, berzah hayatında(ahirete irtihalinden kıyamete kadar) ve ahirette ondan şefaat talep edilmiştir, edilmektedir ve edilecektir.

Rasulullah Efendimizin (s.a.v) dünyayı şereflendirmesinden önce şefaati;

Hz. Adem aleyhisselam cennette yasaklanan şeyi unutarak yedikten sonra yeryüzüne indirilince;

“Ya rabbi senden Muhammed (s.a.v) hakkı için beni bağışlamanı istiyorum diye dua etti. Allah (c.c.)ü Teala :

“Ya Adem henüz yaratmadığım halde Muhammedi sen nasıl bildin buyurdu. Hz. Adem :

“Ya rabbi sen beni kudretinle yaratıp bana ruh verdiğinde başımı kaldırdım. Arş-ı âlânın ayaklarında “ La ilahe illallâh Muhammedün Resulullah “ yazıldığını gördüm. Bildim ki sen isminin yanına ancak mahlukatından sana en sevgili olanın ismini koyarsın Allah (c.c.)ü Teala buyurdu :

Doğru söyledin ya Âdem muhakkak o mahlûkatımdan; melekler insanlar ve cinlerden bana en sevimlisidir. Sen onun hakkı için benden bağışlanmanı istedin. Seni mağfiret eyledim. Eğer Muhammed olmasaydı seni yaratmazdım o senin zürriyetinden gelen peygamberlerin sonuncusudur.”[611]

Ayrıca Allah (c.c.) Teâlâ şefaat yetkisini diğer peygamberlere, meleklere, âlimlere, şehidlere, sâlih mü'minlere, Kuran’a, çocuklara ve cennet ehlinden uygun gördüğü bazı kimselere de verecek, onlar da yakınlarına şefaat edeceklerdir.

---

[610] Ramuzu-l Ehadis, Hadis No,6305, mucemül-kebir h:1401
[611] Ruhulbeyan tefsiri- bakara suresi /37

Hadis-i şerif:

يُقَالُ لِلرَّجُلِ قُمْ يَا فُلاَنُ فَاشْفَعْ فَيَقُومُ الرَّجُلُ فَيَشْفَعُ لِلْقَبِيلَةِ وَلِأَهْلِ ٱلْبَيْتِ وَلِلرَّجُلِ وَالرَّجُلَيْنِ عَلَى قَدْرِ عَمَلِهِ

"Kişiye denilir." Ey falan kalk ! şefaat et. Oda kalkıp bir kabile veya bir aile veya bir-iki kişi için ameli nispetinde şefaat eder.[612]

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى الله عَلَيْهِ وسَلَّمَ : يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلاَثَةٌ: الأَنْبِيَاءُ ، ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ، ثُمَّ الشُّهَدَاءُ.

Yine Resulullah (s.a.v) buyuruyor ki: "Kıyamet günü peygamberler, sonra âlimler ve sonra da şehitler şefaat edecekler." [613]

Kur'ân öğrenmek, öğrenen kişiyi şefaat etmeye ehil kılacak;

وروي عن علي بن أبى طالب رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم مَنْ قَرَأَ ٱلْقُرْآنَ فَاسْتَظْهَرَهُ فَأَحَلَّ حَلاَلَهُ وَحَرَّمَ حَرَامَهُ اَدْخَلَهُ اللهُ بِهِ ٱلْجَنَّةَ وَشَفَّعَهُ فِى عَشَرَةٍ مِنْ اَهْلِ بَيْتِهِ كُلُّهُمْ قَدْ وَجَبَتْ لَهُمُ النَّارَ

Hz. Ali bin Ebi Talib (r.a)'dan rivayet olundu. Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurdular:

"Kim Kur'ân'ı kerimi okur, onu izhar eder(güzel muhafaza eder ve hükümlerini tam kavrar), Kur'ân'ı kerimin helalini helal ve haramını haram kabul ederse, onun (Kur'ân'ı kerime karşı olan)bu ameli sebebiyle Allah'ü Teala onu cennete koyar ve onu ehli beytinden (aile efradından)kendilerine cehennem azabı vacip olan onlarca kişiye de şefaatçi kılar."[614]

---

612 Tirmizi ihya-u ulumu'd-din c.4 sh.944

613 Sünen-i İbn-i Mace, c.2, s.1443,4313

614 Et-Tergib ve Terhib tercümesi,hadis no :2212,tercüme:ömer faruk hilmi

Kıyamet gününde bazı kimseler için şefaat geçerli olmayacaktır;

﴿ يااَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴾

“Ey iman edenler, alış verişin, dostluğun ve şefaatin olmayacağı gün gelmeden önce, size verdiğimiz şeylerden infak edin. Kâfirler, zalimlerin ta kendileridir.”[615]

O gün herhalde gelecek, o kâfirler o zaman alışveriş ile fidye ve mübadele ile hiçbir iş göremeyecekler; ne dostları bulunacak, ne şefaat edenleri. Tapınıp sakladıkları ve Allah yolunda harcamadıkları altınlar, gümüşler ateşten damga olacak, alınlarını, böğürlerini dağlayacaktır. "O gün dostlar (bile) birbirlerine düşmandırlar; ancak takvâ sâhibleri müstesnâ!." (Zuhruf, 43/67) âyetinin delâletince o gün bütün dostlar birbirlerine düşman kesilecek, şefaat kapıları kapanacak, bu felâketlerden ancak iman edip görevini yapan ve önceden korunan müttakiler müstesna olacaklardır.

Demek ki yüce Allah'ın ululuğundan şefaat umulamaz değildir. Fakat şefaat da herkesten önce O'nun kendi elindedir ve O'nun izni ve emri ile gerçekleşebilir. O zaman şefaat kapısı açılır. Ve şefaat etmesine izin verilenler kendi dilediklerine değil, yine Allah'ın dilediklerine şefaat imkânını bulabilir. Bundan anlaşılır ki önce, hak tanımayan Allah düşmanlarının kendilerine şefaat etmesi umulan bir Allah dostu bulabilmelerine, bunun gibi müşriklerin putları gibi ilim şanından olmayanların şefaatçi olabilmelerine, asla ihtimal yoktur. Dolayısıyla bu ayette “**ne de bir şefaat bulunan bir gün**”den kasıt şefaatin olmadığı değil, kafirler için şefaat kapılarının kapalı olduğudur.[616]

فَكُبْكِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُنَ ﴿94﴾ ﴿وَ جُنُودُ اِبْلِيسَ اَجْمَعُونَ ﴿95﴾ قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ﴿96﴾ تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿97﴾ اِذْ

615 Bakara, 254
616 Elmalı tefsiri, bakara/254

نُسَوِّيكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿98﴾ وَمَآ اَضَلَّنَآ اِلَّا الْمُجْرِمُونَ ﴿99﴾ فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ ﴿100﴾ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ﴿101﴾

"Onlar ve azgınlar, tepe taklak oraya atılırlar. İblis'in bütün askerleri de. Onlar orada birbirleriyle çekişerek derler ki: Vallahi biz apaçık bir sapıklık içinde imişiz! Çünkü sizi âlemlerin Rabbine eşit tutuyorduk. Ve bizi hep o günah işleyenler şaşırtmıştı. Bak artık bizim ne şefaatçilerimiz var, ne de sıcak bir dostumuz." [617]

Yukarıda geçen bu ayetten, dini unutanlar, şeytana uyanlar ve azgınların şefaatten mahrum olacakları anlaşılmaktadır.

وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ﴿46 ﴾حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ ﴿47 ﴾فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿48 ﴾

"Ceza gününü yalanlardık. İşte böyle iken ölüm bize gelip çattı. Artık onlara şefaatçilerin şefaati fayda vermez." [618]

Yukarıda geçen bu Ayet-i celileden, kıyamet gününü yalanlayanların ve kafirlerin şefaatten mahrum olacakları anlaşılmaktadır.

وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْآزِفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ﴿ 18﴾

“Yaklaşmakta olan gün hususunda onları uyar! Çünkü o anda dehşet içinde yutkunurken, yürekleri ağızlarına gelmiştir. Zâlimlerin ne koruyucu dostu, ne de sözü dinlenir şefaatçisi vardır”[619]

Hz.Üstazımız (k.s) da;

Kıyamet gününde müminden kafire faide yoktur. Çünkü mahşerde faide şefaat ile olur. Hiç bir nefsi mümin, nefsi kâfire şefaat etmeye me’zun (izinli) değildir. Fakat müminden, mümini asiye şefaat vardır.

617 Şuarâ, 94-101
618 Müddesir, 46-48.
619 Mü'min, 18.

Lakin bu şefaat onu mutiler (itaatkarlar) mertebesine yükseltmez. Eğer böyle olsaydı âmil ile ğayri âmil rütbede (eşit seviyede) beraber olmak lazım gelir. Mahşerde şefaati kübra, Fahri Kâinat Efendimiz Hazretleri sayesinde tecelli eder.

Şefaatin mertebeleri yedidir.

1. Affı ilahi için
2. Nâri- cahım'den kurtulmak için
3. Nâri- cahım'de mertebe-i zîğ'da olanı kurtarmak için
4. Nâri- cahım'de azabı ağır olanın halini tahfif için
5. Nihayet tabaka-i ulyâ-yi nardan usât-ı ehl-i tevhidi çıkarmak için
6. Cennette terfi-ı derece için
7. Cennette cemali ilahiyyeye nail olmak için[620]
8.

Yine Hz.Üstazımız (k.s) şöyle buyurmuşlardır;

"Şefaat ikidir. Biri kendi amelinin iktizası, diğeri ise Resulumuzun zatına ait olan şefaattir. Bundan mahrum olmamak lazım. Şefaat, mahşerde, Arasatta, Sıratta, Cehennemden çıkıp Cennete girmeye, birde Cennette deracatın terfiine şefaat vardır."[621]

Peygamber Efendimiz (s.a.v) en büyük şefaatin sahibidir. İrşad ve Tasarruf sahibi olan varisleri de, bu şefaate veraseten sahip olup, milyarlarca ümmete şefaat edeceklerdir. Ayet-i Kerime, hadis-i şerif ve icma ile sabit olan şefaati inkar etmek, dünya ve ahiret husranını muciptir. Bahr-ı Râikte şöyle bir ibare mevcuttur: ***"Peygamber Efendimizin şefaatini, Kiramen Katibini ve ru'yetüllahı inkar edenin arkasında namaz kılınmaz. Çünkü o kimse kafirdir."***[622]

[620] Sunguroğlu Notları, İstanbul 2014, Sh,109.
[621] Hatıratım Ali Erol, İstanbul 2013, Sh, 80
[622] el-Mü'tekad s.135

MEKKE-İ MÜKERREME'NİN FETHİ

Muhterem Kardeşlerimiz! Cenabı Hak Müntehine suresi 1. Ayeti kerimesinde;

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّى وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَاِيَّاكُمْ اَنْ تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِى سَبِيلِى وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِى تُسِرُّونَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَاَنَا اَعْلَمُ بِمَا اَخْفَيْتُمْ وَمَا اَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

Ey o bütün iyman edenler! Düşmanımı ve düşmanınızı dostlar yerine tutmayın, siz onlara meveddet ilka ediyorsunuz, onlar ise haktan size gelene küfrettiler, rabbınız Allaha iyman ediyorsunuz diye sizi ve Peygamberi çıkarıyorlardı, eğer sizler benim yolumda ve rızam uğurunda cihad için çıktınızsa... Siz meveddetle onlara sir veriyorsunuz, halbuki ben sizin gizlediklerinizi de açıkladıklarınızı da hepsini bilirim ve içinizden her kim onu yaparsa artık düz yolun ortasında şaşırmış olur.

GİRİŞ: Yeni bir senenin başında olduğumuz için yılbaşı ile alakalı Müslümanların nasıl bir tutum içerisinde olacakları bellidir. Bu gece ve günler bizim için bir değer ifade etmez. Ama yılbaşında herkes eğleniyor, **acaba bu günlerde Müslümanlar için dikkati çeken, ibret alınacak bir hadise varımdır? Varsa o nedir acaba? Evet vardır.** Nedir o? **Mekke-i Mükerreme'nin fethidir**.(3 Ocak 630) Mekke-i Mükerreme bugünlerde fetih edilmiştir. O zaman ramazan-ı şerifin onu idi. Peygamberimiz Medine'den Mekke'yi fetih için çıkarken Ramazanı şerifin onu idi. Demek ki o zaman ramazanı şerif Ocak ayına denk gelmişti.

Mekke'nin fethi ile alakalı Cenabı Hak Hadid suresi 10. Ayeti kerimesinde;

وَمَا لَكُمْ اَلَّا تُنْفِقُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَلِلّٰهِ مِيرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَا يَسْتَوِى مِنْكُمْ مَنْ اَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ اُولٰئِكَ اَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ اَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

Hadid.10 - Neden siz Allah yolunda harcamayasınız ki? Göklerin ve yerin mirası zaten Allah'ındır. Elbette içinizden, fetihten önce harcayan ve savaşan bir olmaz. Onların derecesi, sonradan infak eden ve savaşanlardan daha büyüktür. Bununla beraber Allah hepsine de en güzel sonucu vaad etmiştir. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

SEBEBİ NÜZUL: Ayeti celilenin Ebû Bekr (ra)hakkında nazil olduğu rivayet edilmiştir. Fakat mevzuun iyi anlaşıla bilmesi için, Ebu Bekr Hazretlerinin imanı ve fedakârlığı hususunda bazı malumat vermeyi faydalı buluyoruz. Şöyle ki :

Ebu Bekr(r.a.), Mekke'nin en zenginlerinden ve en hatırı sayılan eşrafından biri idi.

Erkekler içinde Allah'ın Resulünden sonra, ilk iman eden o zât idi.

İman ettiği günden itibaren nefsini, servetini ve mâlını ALLAH yolunda sarf ve infak etmeye başladı ve hayatının sonuna kadar böyle devam etti.

İslamiyet'in ilk zamanlarında onun delaletiyle birçok kimseler iman ettiler.

Fakir müminlere malını bezlederek onlara infaklar yaptı.

Müşriklerin köleleri olan Müslümanları satın alıp azâd etti.

Öyle zaman oldu ki, bütün bir kervan yükü yiyeceği ALLAH rızası için fakirlere infak etmekten çekinmedi.

Malını fakirlere tesadduk ederek kendisinin fakir hale düştüğü zamanlar oldu.

Yine kazandı, yine ALLAH yolunda infaka devam etti.

Allah'ın Resulünden müşriklerin ezalarını meneden ilk zât ta o idi.

Bütün savaşlarda peygamberle beraber bulundu ve ondan hiç ayrılmadı.

Medine'ye hicret ederken Allah'ın emri ile peygambere yol arkadaşlığı yaptı.

Cennetle ilk müjdelenen o oldu.

Peygamberden sonra İslam âleminin en büyüğü o idi ve peygamberin vefatından sonra ilk Halife o oldu.

Kendisine tevdi' edilen halifelik vazifesini bihakkın ifâ ederek iki sene sonra vefat etti. ALLAH ondan raazî olsun!.

Medineye hicretten sonra, Ebû Bekr yine ALLAH yolunda infâka devam etti. Bir gün öyle çok infakta bulundu ki, üzerine giyecek bir el-bisesi dahi kalmadı. Sırtına eski bir aba giyerek Allah'ın Resulünün yanına geldi. İkisi beraber otururlarken Allah'ın emri ile Cibril geldi. Allah'ın Resulüne hitaben: «Ya Muhammed! Bana ne oluyor da Ebû Bekri eski bir aba giymiş, abanın yırtığından göğsü görünür.» görüyorum dedi. Bunun üzerine Allah'ın Resulü. «Yâ Cibril! Fetihten önce malının hepsini bana verdi ve kendisi fakir düştü de bu gördüğün hâle geldi.» cevabını verdi. Bunun üzerine Cibril: Yâ Muhammed! ALLAH azze ve celle hazretleri buyuruyorki: «Benden ona selâm söyle! ve ona deki! Şu Fakir hâlinde sen benden razımınsın yoksa gazaplımınsın?* dedi. Bunun üzerine Allah'ın Resulü Ebu Bekre hitaben : «Ey Ebu Bekr ! Cidden ALLAH sana selâm ediyor. Ve sana. «Sen şu fakir hâlinde benden razı mısın, yoksa gazaplımınsın?» diye soruyor, buyurdu. Bunun üzerine Ebu Bekr : «Ben mi Rabbime gazap edecaegim? Ben Rabbimden razıyım, ben Rabbımden razıyım.» diye ağlıya ağlıya sevinç göz yaşları döktü. Bunun üzerine bu âyeti ceiîle nazil oldu.(Bu hadisi, Sâ'lebenin isnadı ile imâm. Bagavi ibni ömerden rivâyet etmiştir.)

Diğer bir rivayette: Ebu Bekr ile Allah'ın Resulü (sav) otururlarken Cibril geldi. Ebu Bekir'de olduğu gibi; Cibril'in sırtında da eski bir aba vardı. Allah'ın Resulü Cibril'in bu haline taaccüp etti de **: «Ey Cibril! Bana ne oldu da seni bir yırtık aba giymiş görüyorum.»** buyurdu. Bunu üzerine Cibril : **«Sen ne diyorsun, yâ Muhammed! Ebu Bekrin ALLAH yolunda düştüğü şu fedakârlığa hürmeten Allah'ın emri ile**

Semadaki bütün melekler, bu gün Ebu Bekr gibi yırtık abalar giymişlerdir.» cevabını verdi.

Mekke-i Mükerreme'nin fethinde bize en büyük ibret olacak husus şudur. Mekke'nin fethi, peygamber efendimizin Medine'den kalkıp Mekke'yi küffarın elinden kurtarıp orayı diyarı İslam yapmasıdır. Müslümanların hâkimiyetini orada tesis etmesidir. O zaman insanın hatırına şöyle geliyordu. İslam gelince acaba ne olacak? Onlar yakar yıkar gibi bir düşünce vardı. Onun için bazılarında şöyle bir diyordu. Ben Müslümanım ama şeri şerife karşıyım. Peki, bu zamanda böyle diyen yok mu? Vardır. O zaman insanların şunu şöyle bilmesi lazımdır. Mekke-i mükerreme feth edildiğinde eğer peygamber müşrikleri kılıçtan geçirmiş, beldelerini yakıp yıkmışsa o zaman bu İslam'dan korkulur. Ama bu olmadı ise o zaman İslam'dan korkmaya lüzum yoktur. Keza İstanbul un fethide bu hususta çok mühimdir. Hz. Fatihin İstanbul'u fetih ettiğinde gayrı Müslimlere yaptığı muamele bellidir.

Bu hususu iyi anlamak için fahri kâinatımızın kısaca hayatına bakmak lazımdır.

Mekke, âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber Efendimiz (sav)'in dünyayı teşrif buyurdukları, çocukluk ve gençlik yıllarını geçirdiği şehir. Ve kendisi **Kureyş kabilesinden**, onlarında en şereflisi **Haşimi oğullarındandır**. Mekkeliler peygamberimizi çocukluğundan itibaren çok sevmişler. **Onun doğumu ile beraber Mekke'de bereket meydana gelmiş**. **Delikanlılık zamanında ona Muhammed-ül emin demişler. Daha peygamber olmadan evvel ka'beyi yeniden inşa ederken Hacarul esat taşını yerine koymakta kabileler ihtilafa düşünce onu hakem tayin edip onun hükmettiği şekilde taşı yere koymuşlar. Nübüvvet kitabının hem ön sözünün hem de son sözünün indirildiği, Hazreti Adem (Aleyhisselâm)dan itibaren tevhit inancının merkezi ve Müslümanların kıblesi olan Kâbe'nin de bulunduğu şehir.**

Ne zamanki 40 yaşına gelip peygamberlik verilince karşı koymalar başlıyor. Gün geçtikçe **inananlar arttıkça ona karşı gelenler**de artıyor. Nihayet öyle bir raddeye geliyor ki artık onun **mübarek vücuduna tahammül edemiyorlar.** Kâfirler bir araya gelip onun vücudunu kaldırmaktan başka çare olmadığına karar veriyorlar.

Nasıl kaldıralım diye istişare **ederken iblis Yemenli bir ihtiyar kılığında onlara fikir veriyor.** Nihayet peygamberimiz evlerinde bulunduğunda her kabileden gençler seçilip bu işi yapmak için görevlendiriliyor. Bu durum Cebrail a.s. tarafından peygamberimize bildiriliyor. **Artık Mekke'den hicret etme zamanının geldiği kendisine bildiriliyor**. **Peygamberlik verilmesinden 13 sene geçmiştir. 53 yaşına gelmiştir.** Ayrılma kolay olmamıştır. Çıkarken de şöyle diyordu;

وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ وَاَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِى مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا .

Ve şöyle de: «Rabbim, beni sıdk (ve selâmet) girdirilişi ile girdir. Sıdk (ve selâmet) çıkarışı ile çıkar ve tarafından bana hakkıyla yardım edici bir hüccet (-i kaahire ve kudret-i kâmile) ver»isra-80

Mekkeli müşriklerin bitmeyen eziyetleri sonucunda müminlerin dayanacak güçleri ve sabırları kalmayınca, Peygamber Efendimiz'in niyazıyla müminlere hicret, Mekke'yi terk etme izni verilmişti. Efendimiz (sav) Mekke'den çıkarılırken yaşlı gözlerle Mekke'ye dönmüş ve şöyle buyurmuştu: **"Ey şehir, senden çıkarılmasaydım vallahi seni terk etmezdim!"** Yolda pek çok öldürmek için çaba gösterseler de Allah onu muhafaza ediyor. (hz. Musa'yı Allah'ın muhafaza ettiği gibi).

İşte böyle bir durumda Medine'ye hicret etti. Ama Medine'nin havası Mekke'den çok ağır idi. **Peygamberimiz dua etti Medine'de yaşanır bir hale geldi.**

Hicret sonrası Mekkeliler yine boş durmadılar, Efendimiz (sav) ve Müslümanları yok etmek için uğraştılar. Fakat **Bedir**'de hezimete uğradılar(313 e 950), **Uhud**'da umduklarına eremediler(700 e 3000), Medine'ye kadar gelip **Hendek** bozgununu yaşadılar(3000 e 10 000) ve nihayetinde Hudeybiye antlaşması… **Elbette bu yaşananların her biri Mekke'nin fethine zemin hazırlayan olaylardı.** Ama sonuçları itibariyle diğerlerinden biraz daha önem ve farklılık arz eden Hudeybiye antlaşması olsa gerek. Zahiren bakıldığında Müslümanların aleyhinde gibi görünen birçok madde vardı bu anlaşmada. **Aslında Mekke'nin fethine açılan ve sonuçta İslâm'ın bütün iklimlere yayılmasına vesile olacak bir sözleşmeydi bu.**

Bir müddet sonra peygamberimiz umre yapmak üzere yola çıktı. Hicretin üzerinden **altı yıl geçmişti.** Müminler, Efendimiz'le birlikte umre yapmayı çok istiyorlardı. **Bunun üzerine Efendimiz (sav) Kâbe'yi ziyaret etmek isteyenlerin hazırlanmasını emretti.** Hazırlıkların tamamlanmasından sonra **bin beş yüz sahâbî** ile Mekke'ye doğru yola çıkıldı. Niyetlerinin barış olduğunu göstermek için yanlarına yolcu kılıcı denilen kılıçtan başka silah almamışlardı. Zülhuleyfe mevkiine geldiklerinde ihrama girdiler ve umre için niyet ettiler. **Mekkeli müşrikler Efendimiz (sav)in hareketini öğrenince toplanarak ne pahasına olursa olsun Mekke'ye girmesine izin vermemeyi kararlaştırdılar.** Efendimiz (sav) de kan dökülmesini istemediği için Mekkelilerin bu tavrına karşılık onların teklif ettiği bir anlaşma yapıldı. **Bu anlaşmanın maddeleri görünüşte Müslümanların aleyhine gibi isede hakikatte lehinedir.**

Bu antlaşmanın bazı maddeleri şöyleydi:

• Müslümanlar bu yıl Mekke'ye giremeyecekler ve Kâbe'yi ziyaret edemeyecekler, gelecek yıl bu ziyareti yapabilecekler. Ertesi yıl ancak üç gün Mekke'de kalabilecekler, bu süre zarfında hiçbir Mekkeli onlarla görüşmeyecek,

• Kureyş'ten birisi bu arada İslâm'ı kabul eder ve Müslümanlara sığınırsa, bu kişi Müslümanlar tarafından kabul edilmeyecek fakat Mekke'ye iltica eden hiçbir Müslüman iade edilmeyecek, (Mekke'den gelip Müslüman olanlara gidin Müslümanlığınızı başka yerde devam ettirin diyecektir. Buda İslam'ın yayılmasına vesiledir.)

•Fakat Müslümanlığı bırakıp Mekke'ye iltica eden hiçbir Müslüman iade edilmeyecek, Peygamberimiz tamam diyor. Mürtet olanı ne yapsın.

• Her iki taraf da diledikleri kabilelerle ittifak kurabilecek.

• Bu antlaşma on yıllık bir süre için geçerli olacak. Bu süre zarfında ne Kureyş Müslümanlara ne de Müslümanlar Kureyş'e saldıracak.

Peygamberimiz geri döndü. Hem sahabeler hem de Rasûlüllâh (S.A.S) **Kâbe'yi ziyaret edememin üzüntüsü içindeydi.** Ancak inen şu âyet-i kerîme ileride Mekke'nin fethedileceği müjdesini vermişti: إِنَّا

فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا **“Gerçekten Biz sana (Hudeybiye antlaşmasını yaptırarak, Mekke-i Mükereme’yi ele geçirmenle ilgili) pek açık tam bir fetihle büyük bir fetih nasip ettik!” (Fetih Sûresi:1)**

Maddelerden biri şu idi. Başka kabilelerden dileyenler Hz. Muhammedîn himayesine, dileyenlerde müşriklerin himayesine girebilirdi. Bu maddeye dayanarak **Huzai** diye bir kabile peygamberimizin himayesine girdi. Bunlar ile hep kavga halinde olan **Beni Bekir** kabileside müşriklerin himayesine girdi. **Fakat Beni Bekir kabilesi Mekke müşriklerinin yardımı ile Huzai kabilesine baskın yaptılar. 33 kadar kişiyi öldürdüler. Huzâa kabilesi baskına uğradıklarında namazdaydılar. Hunharca bir katliamla kimi secdede**, **kimi rükûda, kimi kıyamda iken şehid edildi.**

Bunun üzere Huza-i kabilesi resulüllaha gelip durumu anlattı. Peygamberimiz hiç endişe etmeyin **‘yağmurlar gibi haklarınızı müdafaa edeceğim’** buyurdu.

Peygamberimiz Mekkelilere haber gönderdi; buyurduki: **1-**Huzai kabilesine yapılan bu haksızlık telafi edilmelidir. Öldürülenlerin diyetleri verilmelidir**. 2-** Eğer bu yapılmıyorsa onlara bu haksızlığı yapan beni Bekir kabilesi himayeden çıkarılmalıdır. Himayeden çıkınca onlar neye uğrayacaklarını anlayacaklardır. **3-** Eğer bunalar yapılmazsa Hudeybiye musalahası geçersiz sayılacaktır.

Mekkeliler ozaman Hudeybiye musalahsını geçersiz sayıyoruz dediler. Peygamberimiz de tamam dedi. **Hatalarını anladılar ama geç kaldılar.** Ebu süfyanı yola çıkardılar. Aman git Muhammed ile anlaş, musalahyı devam ettirelim. Geldi eshabdan kimin yanına gitti ise kabul görmedi. Geri döndü.

Peygamberimiz; haydi herkes hazırlansın gelsin buyurdu. Medine’de **idari işler** için **Ebû Rühm’ü**,(Peygamberimizin Medine’yi teşrifinden sonra İslam dairesine giren Hz. Ebû Ruhm (r.a.), Ensar’ın ileri gelenlerindendir. Rıdvan Biatı’nda hazır bulunarak Peygamberimize bağlılık yemini eden ve bu vesileyle İlahî medhe mazhar olan bahtiyarlar arasında o da vardır. Gıfar kabilesine mensup olup, asıl ismi **“Külsüm**

bin Husayn"dır; fakat "Ebû Ruhm" lakabıyla meşhur olmuştur.) **imamet için Abdullah b. Ümmü Mektûm'**u vekil bırakan Hz. Peygamber, **ordusuyla 13 Ramazan 8 (4 Ocak 630)** tarihinde şehirden ayrıldı.

Mekke seferine karar veren Hz. Peygamber, kan dökmemek ve düşmanı hazırlıksız yakalamak için, gideceği yeri gizli tutarak hazırlıklara başladı; Müslüman kabilelere haber gönderip onların Medine'de toplanmalarını istedi. **Ordusunun gerçek gücünü saklamak amacıyla bazı kabilelerin yol boyunca orduya katılmasını emretti. Medine'den çıkış yasaklandı ve Medine-Mekke arasındaki önemli geçitlere nöbetçiler yerleştirilerek Mekke'ye gidişe izin verilmedi. Yapılan hazırlıkları Kureyşlilere bildirmek isteyen Hâtıb b. Ebû Beltea'nın gönderdiği haberci, bu durumdan vahiy yoluyla haberdar olan Resûlullah'ın görevlendirdiği sahabeler tarafından yakalandı.** Ayrıca Mekkelileri şaşırtmak için Mekke-Medine yolu üzerinde bulunan Batn-ı Idam'a Ebû Katâde el-Ensârî kumandasında bir keşif birliği gönderildi.

Mekke'ye yaklaşıldığında Cuhfe denilen yerde amcası Hazreti Abbas ile karşılaştı. Hazreti Abbas (R. A.) Müslüman olarak Medine'ye hicret ediyordu. Yanında ailesi de vardı. Efendimiz (S A S) onları görünce sevindi ve: **"Ben peygamberlerin sonuncusu olduğum gibi sen de muhacirlerin sonuncususun."** dedi. Hazreti Abbas (RA) ailesini Medine'ye göndererek kendisi Rasûlüllâh (s.a.v.)in ordusuna katıldı. **Dün terk ettiği Mekke'yi bugün fethetmek için yola koyulmuştu.**

Hazırlandılar. **10 000 üzerinde ordu var.** Büyük bir gizlilik ile Mekke'ye yaklaştı. 4 fersah kaldı, konakladılar. Peygamberimiz **'herkes bulduğu ile ateş yaksın'** buyurdu. Bu arada Ebu Süfyan yanına iki kişi almış ne oluyor diye bakınca her tarafın ateş olduğunu görünce **' bu nedir? Bu ne durumdur?'** diye şaşa kaldı. Bu arada Hz. Abbas Ebu Süfyanı sesinden tanıyıp elinden tuttu. Dedi ki! **şu ordu yeğenimin ordusudur dedi, buna karşı koyulmaz dedi.** Ebu Süfyan korktu. Dedi ki; Ey Abbas himayeciliğini göster. Beni muhafaza et dedi. Abbas efendimiz elinden tutup çadıra getirirken Hz. Ömer onu görüp kılıcını çekip **'ya rasülellah bunlar bizi Mekke den çıkardı müsaade ette kellesini vurayım'** diyordu. Ebu Süfyan şehadet getirip Müslüman oluyordu. Peygamberimiz, amcasına Ebu Süfyanı al esir et yarın bana

getir diyordu. Ertesi gün peygamberimiz amcasının tavsiyesine uyarak Ebu Süfyan'a; **'Mekke'ye gidin bende geliyorum. Kabe'ye girip çıkmayanlar, evine girip çıkmayanla, Ebu Süfyan'ın evine girip çıkmayanlar kurtulmuştur'** diyor. Böylece Mekke'ye giriyor. Ama daha önce Ebu Süfyan gitmiş Mekkelilere; Muhammed öyle bir ordu ile geliyor ki karşı koyamazsınız. Kurtulmak için ya Kâbe'ye Ya kendi evlerinize Ya da benim evime geleceksiniz, demişti.

Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) kendisine ilk vahiy indiği zaman Varaka b. Nevfel'le aralarında şöyle bir konuşma geçmişti: Varaka şöyle demişti:

– Senin bu gördüğün, Allah Tealâ'nın Hz. Musa'ya gönderdiği Namus-i Ekber'dir (Cebrail'dir); keşke senin, insanları İslâm'a davet ettiğin günlerde genç olaydım… Kavmin seni vatanından çıkaracakları zaman keşke hayatta olsam…

Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem):

– Onlar beni Mekke'den çıkaracaklar mı ki, diye sordu. O da:

– Evet! Zira senin gibi vahyi tebliğ etmiş bir kimse yoktur ki düşmanlığa uğramasın. Şayet senin davet günlerine yetişirsem sana son derecede yardım ederim, demişti.

İşte bu konuşmanın üzerinden **21**, hicretten de **sekiz sene** geçtikten sonra **Rasûlüllâh (sav) tekrar Mekke'ye dönüyordu.** Mekkeliler hiç beklemedikleri bir anda on bin kişilik sahabe ordusunu karşılarında görünce **akıl tutulması yaşamışlardı.** Neye uğradıklarını şaşırdılar. Hiçbir şey yapamadılar. Herkes şimdi ne olacağını bekliyordu.

Rasûlüllâh (sav) Mekke'ye girdiğinde, fethi kendisine nasip etmesinden ötürü minnet ve şükranını bildirircesine başını önüne eğiyordu. Muhacirler ve Ensar Rasûlüllâh (sav)in dört bir yanını sarmıştı. Mescid-i Haram'a girdi. Hacer-i Esved'e doğru yöneldi ve selamladı. Sonra Kâbe'yi tavaf etti. Kâbe'nin içinde ve etrafında **üç yüz altmış put** bulunuyordu. Elindeki yay ile bunlara bir bir dokunuyor ve şöyle diyordu: وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا **"Hak geldi, batıl yok olup gitti. Zaten batıl her zaman yok olmaya mahkûmdur.(İSRA-81)"**

Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) tavafını bitirip Kâbe'nin kapısına geldiğinde, **anahtar sorumlusu Osman b. Talha'yı** çağırtarak Kâbe'yi açtırdı, içeri girdi.(Kabenin anahtarını amcası Hz. Abbas ve damadı Hz. Ali istemesine rağmen henüz Müslüman olmayan Osman Bin Talha'ya verdi. Bu durumdan çok etkilenen Osman Bin Talha Müslüman oldu.) Önce orada bulunan putları bir kenara ittirdi. Ağaçtan yapılmış bir güvercin şeklindeki bir putu kendi elleriyle kırdı. Sonra duvarlarda melekler için çizilmiş bazı resimleri gördü. Yine duvarın bir yerinde Hz. İbrahim ile Hz. İsmail'in aleyhisselamın fal okları çekiyor halde yapılmış resimlerini gördü**. "Allah bunu yapanları kahretsin! Vallahi, o ikisi hiçbir zaman fal oku çekmemişlerdir!"** dedi. Ardından bütün bu resimleri sildirdi, Kâbe'yi putlardan da temizletti. Öğle namazı vakti olmuştu. Hz. Bilâl'e ezan okumasını emretti, ardından da öğle namazını kıldı.

Mekke'ye girildikten sonra yaşanan hadiselerden en önemlilerinden birisi de Rasûlüllâh Efendimiz (sav)in yüce ahlâkının sonucu kalpleri fethetmesi olayıdır.

Herkes Kâbe'nin avlusunda toplanmıştı ve Efendimiz (sav)in bundan sonra nasıl davranacağını merak ediyordu. Henüz İslâm'la müşerref olmamış binlerce Mekkeli müşrikin yanında Müslüman askerler de hazır bulunuyordu. O zamanki savaş hukukuna göre O, bütün Mekke halkının öldürülmesini emredebilir, bütün Mekkelilerin varlıklarına el koyup bunu Müslümanlar için ganimet malı sayabilir ve dağıtabilirdi. Efendimiz (sav) Kâbe'den çıktı ve insanlara şöyle bir konuşma yaptı:

"Ey Kureyş topluluğu! Muhakkak ki Allah, cahiliye gururunu, cahiliye atalarıyla övünüp büyüklenmeyi kaldırmıştır. Bütün insanlar Âdem'dendir, Adem de topraktan yaratılmıştır!

Sonra şu ayeti okudu:

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

"Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık. Birbirinizle tanışasınız diye sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en

üstün olanınız, en çok sakınanınızdır. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilir, her şeyden haberdardır.” (Hucurat, 13). Sonra şöyle buyurdu:

– Ey Kureyş topluluğu! Şimdi hakkınızda ne yapacağımı düşünüyorsunuz?

Kureyşliler hiç de hak etmedikleri bir merhameti isteyecek söz bulamayarak, utançtan başları öne düşmüş vaziyette şu cevabı verdiler:

– Sen soylu bir babanın oğlu, asil bir kimsesin. Senden hayır umarız.

Hz. Peygamber (sav) o zaman şöyle buyurdu:

– **Ben, size Hz. Yusuf'un kardeşlerine dediğini söyleyeceğim:**

قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

«Size, dedi, bugün hiç bir başa kakma ve ayıplama yok. Sizi Allah yarlığasın. O, esirgeyicilerden daha esirgeyicidir»(yusuf-92).

İşte bu genel aftan sonra kadın erkek herkes gelerek Rasûlüllâh (sav)'e biat ettiler. Böylece Mekke'nin fethi tam anlamıyla tamamlanmış oldu.

Rasûl-i Ekrem, Mekke'de kaldığı sürece **Hacûn'da kurulan çadırda ikamet etti.** (Cennetul Mualla tarafında) **Kendisine evinde kalması teklif edilince** Medine'ye hicretinden sonra, henüz Müslüman olmayan amcasının oğlu Akîl b. Ebû Tâlib'in evini satmış olduğuna işaret ederek **"Akîl bize ev mi bıraktı!"** şeklinde serzenişte bulundu ve şehrin fatihi olmasına rağmen evini geri almayı düşünmedi. Hz. Peygamber **"*Fetihten sonra hicret yoktur*"**[623] sözüyle Mekke'nin fethiyle birlikte Medine'ye hicretin sona erdiğini ve bir zorunluluk olmaktan çıktığını ifade etmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'in 110. suresi olan Nasr suresine adını veren **"nasr"** (yardım) kelimesinin **bütün Araplara üstün gelmeye,** aynı suredeki **"feth"** kelimesinin **Mekke'nin fethine** işaret ettiği kaydedilmektedir. Feth suresi de Hudeybiye antlaşmasına ve dolayısıyla Mekke fethine işaret etmektedir.

[623] **Tirmizî, "Siyer", 33**

اِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ Allah'ın nusreti ve fethi geldiği zaman. وَرَاَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِى دِينِ اللّٰهِ اَفْوَاجًا Ve Allah'ın dinine nâsın fevc fevc girer olduğunu göreceğin vakit. فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ اِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا Artık Rabbine hamdederek tesbihte bulun ve O'ndan mağfiret dile. Şüphe yok ki O, tevbeleri çok kabul edici olmuştur.

Fetihten sonra bir süre daha Mekke'de kalan Hz. Peygamber, **Attâb b. Esîd'i Mekke'ye vali tayin edip Muâz b. Cebel'i de yeni Müslüman olanlara Kur'ân'ı ve dinî esasları öğretmekle görevlendirdikten sonra Hevâzin kabilelerine karşı aşağıda bahsedilecek olan Huneyn Gazvesi'ni gerçekleştirdi.**

HELAL-HARAM VE ŞÜPHELİ ŞEYLERE DİKKAT

İnsan oğlu eşref-i mahlûk olarak yaratılmış, başıboş ve gayesiz bırakılmamıştır.

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًى

"**İnsan sanır mı ki başıboş bırakılacaktır?**"[624] ayet-i kerimesi bu hususun şahididir.

Dünya-ahiret saadeti için helaller, haramlar beyan edilmiş, haram kılınan her şeyin habîs ve murdar, helallerin ise aslında temiz ve kulların menfaatine olan şeyler olduğu peygamberler ve onlara gönderilen ilahi kitaplar vasıtasıyla bildirilmiştir. Bu husus Ayet-i Kerimelerde şöyle ifade buyrulur:

[624] Kıyamet 36

وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَآئِثَ

"…(o peygamber) temiz hoş şeyleri onlara helal, murdar şeyleri üzerlerine haram kılar…"[625]

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُواْ مِمَّا فِي الأَرْضِ حَلاَلاً طَيِّباً

"**Ey insanlar yeryüzündeki şeylerden helal tertemiz olanlarını yiyiniz"**[626]

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ

"**Sana soruyorlar kendileri için helal kılınan ne? De ki, sizin için bütün temiz nimetler helal kılınmıştır**."[627]

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِيَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالْطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ

"**De ki, Allah'ın kulları için ortaya çıkardığı ziyneti, temiz ve hoş yiyecekleri kim haram kılmış?**"[628]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تُحَرِّمُواْ طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللّهُ لَكُمْ

"Ey iman edenler Allahın size helal kıldığı nimetlerin temizlerini kendinize haram kılmayınız!"[629]

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyururlar: "Allah güzeldir. Ancak güzel şeyleri kabul eder. Allah peygamberlerine emrettiğini müminlere de emretti. Hak Teala şöyle buyurur: يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحاً إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ "Ey Rasüller! Helal ve temiz şeylerden yiyin ve güzel işler

625 A'raf 157
626 Bakara 168
627 Mâide 4
628 A'raf 32
629 Mâide 87

işleyin."[630] Yine: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ كُلُواْ مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ "Ey iman edenler, size kısmet ettiğimiz rızıkların en temiz olanlarından yiyin."[631] Bu ayetleri okuduktan sonra Efendimiz (s.a.v.), uzun yolculuğa çıkmış, dağınık, üstü başı perişan ve "Ya Rabbi Ya Rabbi" diye dua etmekte olan bir adamı zikrederek "Onun yediği haram, içtiği haram, giydiği haram ve haram ile beslenmiş. Böyle bir kimsenin duası nasıl kabul olunur."[632] buyurmuştur.

A- HARAMLARDAN SAKINMAK

İmandan sonra en büyük mükellefiyet, farzları eda etmek ve haramlardan sakınmaktır.

Vücudu hastalıklardan korumak, onu tekamül ettirmekten daha önce gelir. Temizlenmeden, süslenme; çamurlu ayakkabıyı boya sürerek kapatmak gibidir.

Salih amellerin neticesi, İtikadî lekelerden temizlenmek, sevapları yiyip bitiren haramlardan sakınmakla elde edilir.

Abdullah bin Ömer (r.anhüma.): "Namaz kılmaktan yay gibi, oruç tutmaktan çöp gibi kalsanız da, haram ve şüpheli şeylerden kaçınmazsanız, Allah o ibadetleri kabul etmez."[633] buyurmuşlardır.

Mecelle'nin mukaddimesinde "Derü'l-mefâsidi evlâ min celbi'l-menâfi'i' hükmü geçmektedir. Kötülükleri ve zararları def etmek, onlardan korunmak, menfaat celb etmekten, iyilik yapmaktan daha faziletlidir.

Bu hususta Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

مَنِ اشْتَرَى ثَوْبًا بِعَشْرَةِ دَرَاهِمَ فِى ثَمَنِهِ دِرْهَمٌ حَرَامٌ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ صَلَاتَهُ مَادَامَ عَلَيْهِ مِنْهُ شَىْءٌ

[630] Müminun 51
[631] Bakara 172
[632] İmam-ı Şa'rani, Levakıhu'l-Envar, s.114,
[633] İ.Hakkı Bursevî, Ruhu'l-Beyan Tefsiri

“Bir kimse on akçeye bir elbise alsa, o on akçenin bir tanesi haram olsa, o elbise o kişinin üstünde kaldığı müddetçe kıldığı namaz kabul olunmaz.”[634]

Diğer bir Hadis-i Şerif’te de: “Kişinin Allah için haramlardan sakınması, onun Allah yolunda cihat etmesinden daha hayırlıdır.” buyurulmuştur. Bu Hadis-i Şerif’i izah eden âlimler; “Allah yolunda cihat, farzdır. Ancak haramlardan sakınmak zordur ve nefisle olan cihattır. Nefisle olan cihat ise en büyük cihattır.” demişlerdir.

İmam-ı Rabban-i (k.s.) Hz. Mektubat-ı Şerife’de, “Kurtuluşun temeli iki cüz üzerinedir. Emirlere sarılmak ve nehîlerden kaçınmak. Bu iki cüzden daha mühim olanı da kendisinden verâ ve takva diye tabir olunan son cüzdür.[635], buyurduktan sonra haramlardan kaçınmanın önceliği ile alâkalı şöyle buyururlar:

وَٱلْاِجْتِنَابُ عَنِ الْمُحَرَّمَاتِ عَلَى قِسْمَيْنِ : قِسْمٌ يَتَعَلَّقُ بِحُقُوقِ اللهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالىَ ، وَقِسْمٌ يَتَعَلَّقُ بِحُقُوقِ الْعِبَادِ . وَرِعَايَةُ الْقِسْمِ الثَّانِي أَهَمُّ مِنْ رِعَايَةِ الْقِسْمِ ٱلْأَوَّلِ ، فَإِنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ غَنِيٌّ عَلَى ٱلْإِطْلاَقِ وَأَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ، وَالْعِبَادُ فُقَرَاءُ مُحْتاَجُونَ وَبُخَلاَءُ وَلِئَامٌ بِالذَّاتِ . قَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) " مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لأَخِيهِ مِنْ عِرْضِهِ أَوْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لاَ يَكُونَ دِينَارٌ وَلاَ دِرْهَمٌ وَإِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ " وَقَالَ أَيْضًا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) " أَتَدْرُونَ مَنِ الْمُفْلِسُ ؟ قَالُوا : اَلْمُفْلِسُ فِينَا مَنْ لاَ دِرْهَمَ لَهُ وَلاَ مَتَاعَ ! فَقَالَ : إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلاَةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ

[634] İmam-ı Gazali, Kimyay-ı Saadet c.1, s.517
[635] İmam-ı Rabânî, Mektubat, c.1, Mek.76

وَيَأْتِى قَدْ شَتَمَ هَذَا وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا وَسَفَكَ دَمَ هَذَا وَضَرَبَ هَذَا فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ " صَدَقَ رَسُولُ اللهِ

“Haramlardan kaçınmak iki kısımdır. 1- Allahü Tealanın hakları ile alakalı kısım 2- Kulların hakları ile alakalı kısım. İkinci kısma riayet birinci kısma riayetten daha mühimdir. Zira Cenab-ı Hak mutlak zengindir. Merhamet edenlerin en merhametlisidir. Kullar ise fakir, muhtaç ve cimridirler.

Rasülüllah (s.a.v.) Efendimiz “Her kimin üzerinde, kardeşine karşı nâmusundan veya başka şeyden dolayı bir haksızlık bulunursa, dînâr ve dirhemin olmadığı yere varmadan önce, bu günden helalleşsin. (Helalleşmeden giderse) Eğer bu kişi için sâlih amel varsa zulmettiği kadar o amelinden alınır. (Zulmettiği kimseye verilir) Eğer iyilikleri yoksa zulmettiği kişinin kötülüklerinden alınır ve zulmedene yüklenir.” buyurmuştur.

Yine, Rasülüllah Efendimiz (s.a.v.) bir gün meclisinde, Ashâbına şöyle sordu:

وَقَالَ أَيْضًا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) " أَتَدْرُونَ مَا الْمُفْلِسُ ؟ قَالُوا : اَلْمُفْلِسُ فِينَا مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهُ وَلَا مَتَاعَ ! فَقَالَ : إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِى مَنْ يَأْتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ وَيَأْتِى قَدْ شَتَمَ هَذَا وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا وَسَفَكَ دَمَ هَذَا وَضَرَبَ هَذَا فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِى النَّارِ

“Müflis kimdir, bilir misiniz?” Şöyle dediler: “Bizce müflis, parası ve metâı olmayandır.” Bunun üzerine Rasülüllah (s.a.v.) Efendimiz: “Ümmetimden müflis odur ki, kıyamet günü; namaz, oruç ve zekatla gelir. Halbuki falana sövmüş, falana iftira atmış, falancanın malını yemiş, falanın kanını akıtmış, falanı da dövmüştür. Bunun üzerine, kendisinin hasenâtından ona buna verilir. Üzerinde bulunan haklar bitmeden, kendi hasenâtı tükenirse, o zaman onların hatalarından alınır, kendisine yüklenir. Daha sonra, doğru cehenneme atılır.”[636] buyurmuştur

İbnü’l-Kümeyt nâmında bir zattan şöyle nakil olunmuştur: “Bir gece yatsı namazında, mescidimizin imamı Zilzâl Suresi’ni okumuştu. Namaz bitmiş, mescit boşalmıştı. Mescidin kandilini söndüreceğim sırada, İmam-ı Âzam Hazretlerinin tek başına bir köşede otururak, sadrının harâretiyle korku içinde teneffüs ettiğini ve okunan ayet-i kerimelerle alakalı gayet hüzünlü bir tefekküre daldığını gördüm. Huzurunu bozmamak için, zaten yağı bitmek üzere olan kandili kapatmadan mescitten dışarı çıktım. Sabah ezanını okumak üzere mescide doğru yaklaştığım sırada, baktım ki kandil hala yanıyor! Taaccüp ederek içeri girdim. İmam-ı Âzam hala oradaydı. Onun hürmetine Allah kandili söndürmemişti. Ayakta kıbleye karşı dönmüş, sakalını eliyle kavramış Hz. Allah’a;

يَا مَنْ يَجْزِي بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ خَيْرًا خَيْرًا

وَياَ مَنْ يَجْزِي بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ شَرًّا شَرًّا

اَجِرِ النُّعْمَانَ عَبْدَكَ مِنَ النَّارِ وَمَا يَقْرُبُ مِنْهَا

وَاَدْخِلْهُ فِي سَعَةِ رَحْمَتِكَ

“Ey kullarının zerre miktarı dahi olsa, hayır işlerini hayırla ve ey kullarının zerre miktarı dahi olsa, şer işlerini şer ile karşılıklarını veren Allahım! Numan kulunu cehennem azabından ve ona yaklaştıracak olan amellerden himaye eyle, rahmetinin genişliğine dahil eyle.’ diye yalvarıyordu. İleriye varınca beni gördü. ‘Kandili almak mı istersin?’ dedi. ‘Hayır efendim, sabah namazı için ezan okudum’ deyince ‘Öyle ise bu

[636] İmam-ı Rabânî, Mektubat, c.1, Mek.76

gördüğün ahvali gizle, kimseye söyleme' dedi ve yatsı abdesti ile, herkesle beraber sabah namazını kıldılar."[637]

B- HELAL TALEBİ

Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

طَلَبُ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ

"Helalı istemek ve aramak bütün müslümanlar üzerine farzdır"[638] buyurarak mükellefiyetimizi haber vermiş;

مَنْ اَكَلَ الْحَلَالَ اَرْبَعِينَ يَوْمًا نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ وَ اَجْرَى يَنَابِيعَ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ

"Bir kimse kırk gün helal yese Allahü Teâlâ onun gönlünü nurla doldurur ve onun gönlünden diline hikmet pınarlarını açar"[639] hadis-i şerifleriyle dünyadaki kazancımızın büyüklüğünü;

مَنْ سَعَى عَلَى عِيَالِهِ مِنْ حِلِّهِ فَهُوَ كَالْمُجَاهِدِ فِى سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا حَلَالًا فِى عَفَافٍ كَانَ فِى دَرَجَةِ الشُّهَدَاءِ

"Çoluk-çocuğunun geçimini helalinden bulmaya çalışan, Allah yolunda cihadda bulunan gibidir. Nâmus çerçevesinde helalinden dünyalığı talep eden şühedâ derecesindedir."[640] ifadeleriyle de ahirette ihsan edilecek makam ve derecelerin yüceliğini müjdelemiştir. Yine;

اَلْعِبَادَةُ عَشْرَةُ اَجْزَاءٍ تِسْعَةٌ مِنْهَا فِى طَلَبِ الْحَلَالِ

"İbadet on cüzdür. Bunun dokuzu, helal kazanç talebindedir."[641], buyurarak helal kazanç talebinin ibadetin aslı ve tohumu olduğunu;

---

[637] İ.Hakkı Manastırlı, Mevâhibü'r-Rahman fî Menâkıb-i İbî Hanîfeti'n-Numan
[638] İmam-ı Gazali, Kimyay-ı Saadet, c.1, s.516
[639] İmam-ı Gazali, Kimyay-ı Saadet, c.1, s.516
[640] İmam-ı Gazali, Kimyay-ı Saadet, c.1, s.518
[641] İmam-ı Gazali, Kimyay-ı Saadet, c.1, s.518

مَنْ اَمْسَى وَانِيًا مِنْ طَلَبِ الْحَلَالِ بَاتَ مَغْفُورًا لَهُ وَ اَصْبَحَ وَاللَّهُ عَنْهُ رَاضٍ

"Bir kimse helal kazanç temin etmekten yorulup akşam evine döndüğünde yatsa, Allahü Teâlâ'nın mağfiretine uğramış olarak yatar. Sabahleyin ise Allahü Teâlâ kendisinden razı olmuş olarak kalkar."[642], mübarek beyanlarıyla da helal kazanç için çekilen her türlü sıkıntının rıza-i İlahiyi celbeden birer af vesilesi olduğunu bildirmiştir.

C- YEME İÇMEDE HELAL VE HARAMA DİKKAT ETMEK

Müslümanların her hususta haram ve helale riâyet etmeleri icap ettiği gibi hususi ile yeme içmede haramlardan kaçınmaya itinâ göstermeleri elzemdir. Zira yenilen şeylerin ve alınan gıdaların, insanın maddi vücut yapısında ve teşekkülünde olduğu gibi, manevi terakkisinde de çok büyük te'siri vardır.

Onun için kişi önüne gelen ve eline geçen her şeyi değil, dinin müsaade ettiği şeyleri yiyip içmelidir. Çünkü yemek ve içmek, hayatın gayesi değil, gaye olan hakiki kulluğun vasıtasıdır. Haram gıda ile beslenen uzuvlar, bir fesat makinesi gibi şerre çalışırlar. Hatta bu durum kişinin sulbünden meydana gelecek olan çoluk çocuğuna dahi sirayet eder.

Helal ve temiz yiyen insanların âzâlarında hayırlar ve faziletler tezahür eder. Helal ve temiz yiyenin bünyesi sağlam, karakter ve seciyesi metin, kalbi huzurlu, ibâdeti güzel ve duâsı makbul olur.

Ashabın büyüklerinden Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.) Hazretleri Peygamberimiz (s.a.v)'e gelerek "Ya Rasülallah! Dua buyurunuz da ben duası makbul olanlardan olayım." dedi. Peygamberimiz (s.a.v.) de ona:"Ya Sa'd, helal ve güzel (olan, haramdan arınmış olanı) ye, duan kabul olur."[643] buyurdular.

[642] İmam-ı Gazali, Kimyay-ı Saadet, c.1, s.519
[643] İmam-ı Gazali, İhyâ-ü Ulumi'd-Din, c.2, s.114

Fudeyl (r.a.) “Karnına gireni bilmiş olan kişiyi Allahü Teâlâ’nın melekleri sıddıklar saffına yazar. Bunun için yediğin lokmayı bil” diye buyurmuştur.

İyilikler daima iyiliği, kötülükler de daima kötülüğü celbeder. Bütün günahlar kalbi karartır, katılaştırır ve ibadet yapma zevkine mani olur. Ancak buna en çok müessir olan haram lokmadır.

İbrahim Bin Ethem Hz. “Kemale erenler, ancak midelerine girenlere dikkat etmekle kemale ermişlerdir.” der. Abdullah Bin Abbas (r.anhüma) da “Midesinde haram lokma olan kimsenin ibadetlerini Allah kabul etmez” [644] buyurmuştur.

Her müslümanın hususiyle maneviyat erbâbının, gıdalarının helal ve temiz olmasına dikkat etmesi lazımdır. İslam büyükleri, çarşıda gelişi güzel yerlerden, ne olduğu bilinmeyen şüpheli şeylerden yeme ve içmenin ilim ve maneviyat ehli kimseler için büyük zararlara sebebiyet vereceğini haber vermişlerdir.

D- ŞÜPHELİ ŞEYLERDEN UZAK DURMAK

Haramlardan kaçınmak icap ettiği gibi şüpheli şeylerden dahi sakınmak gerekir ki buna vera’ denir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

إِنَّ الحَلاَلَ بَيِّنٌ ، وإِنَّ الحَرامَ بَيِّنٌ ، وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لاَ يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ ، فَمَنِ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ ، اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وعِرْضِهِ ، وَمَنْ وَقَعَ في الشُّبُهَاتِ ، وقَعَ فِي الحَرَامِ ، كالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ ، أَلاَ وإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى ، أَلاَ وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ...

“Helaller bellidir, haramlar bellidir. İkisinin arasında müştebihat (haram olup olmadığı belli olmayanlar) vardır. Bunları insanların çoğu bilmez. Kim şüpheli şeylerden kaçınırsa, ırzını ve dinini korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere dalarsa, harama düşmüş olur. Korunun (girilmesi yasak olan mahal) etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi, çok sürmez (oraya dalar) oradan (haramdan) da yer. Uyanık olunuz! Her

[644] İmam-ı Gazali, Kimyay-ı Saadet, c.1, s.521-522

hükümdarın bir korusu vardır. Gözünüzü açınız! Allah'ın yer yüzündeki korusu da haram kıldığı şeylerdir.…"[645] buyurarak şüpheli şeylerin harama açılan bir kapı olduğunu ifade etmiştir. "Kişi mahzurlu olan şeyden korkarak, mahzursuz olanı terk etmedikçe gerçek takvaya vasıl olamaz."[646], hadis-i şerifleriyle de mübahlarla fazla meşguliyetin harama davetçi olduğunu, buna dikkat etmedikçe hakiki takvaya ulaşılamayacağını haber vermiştir.

Bu hususta İmam-ı Rabbânî (k.s.) Hz. şöyle buyurur:

وَلَمَّا كَانَ ٱلِاجْتِنَابُ عَنْ فُضُولِ الْمُبَاحَاتِ بِالْكُلِّيَّةِ فِي جَمِيعِ الْأَوْقَاتِ خُصُوصًا فِي هَذَا الزَّمَانِ مُتَعَسِّرًا وَعَزِيزَ الْوُجُودِ ، لَزِمَ الْاِجْتِنَابُ عَنِ الْمُحَرَّمَاتِ وَتَضْيِيقُ دَائِرَةِ ارْتِكَابِ فُضُولِ الْمُبَاحَاتِ مَهْمَا أَمْكَنَ ، وَأَنْ يَكُونَ نَادِمًا عَلَى هَذَا الْاِرْتِكَابِ وَمُسْتَغْفِرًا مِنْهُ دَائِمًا ، وَأَنْ يَلْتَجِئَ وَيَتَضَرَّعَ إِلَى اللهِ تَعَالَى فِي جَمِيعِ الْأَوْقَاتِ مُعْتَقِدًا أَنَّ هَذَا ٱلِاِرْتِكَابَ لِفُضُولِ الْمُبَاحَاتِ فَتَحَ بَابَ الدُّخُولِ حَوَالِيَ الْمُحَرَّمَاتِ

"Bütün vakitlerde hususiyle şu vakitte mübahların fazlasından bil-külliye kaçınmak zor ve çok kıymetli olunca, haramlardan kaçınmak ve mübahları fazlaca irtikap dairesini mümkün olduğu kadar daraltmak lâzım geldi. Mübahların fazlasını işlemek üzerine pişman olmak ve devamlı istiğfar etmek ve mübahların fazlasını işlemenin haramlara giriş kapısını açacağına inanarak vakitlerin tamamında Allahü Teâla'ya yalvarmak ve ona sığınmak lazımdır."[647]

Hz. Üstazımız (k.s.): Maharimden ber vech-i kemal ictinap da fuzul-i mübâhâttan ictinaba ve zaruret miktarı ile iktifaya vabestedir. Zira mübâhâtın irtikâbında vâki' müsamaha umuru müştebihe'ye îsal eder. Müştebihât ise harama yakındır. Kemâl-i verâ' ve takvanın husulünde

[645] İmam-ı Nevevî, Riyazü'sSalihîn, s.420
[646] Mekasıdü't-Talibiyn, s.344
[647] İmam-ı Rabbânî, Mektubat, c.1, Mek. 76

mübâhâttan zaruret miktarı ile iktifa elbette lazımdır. O dahi kulluk vazifelerini eda niyeti ile meşruttur.

Fuzûl-i mübâhâttan bi'l-külliye ictinap her vakitte, ale'l-husus bu vakitte nâdiru'l-vuku' ve azizü'l-vucuddur."[648] Yani, "Haramlardan kâmil manada kaçınmak mubahların fazlalarından kaçınmaya ve zaruret miktarıyla iktifaya bağlıdır. Zira mübah olan şeylerde müsamahalı davranmak şüpheli şeylere götürür, şüpheli şeyler ise harama yakındır. Kamil manada verâ ve takvanın hâsıl olması için mubahlardan zaruret miktarıyla iktifa etmek lazımdır. Zaruret miktarıyla iktifa etmek de kulluk vazifelerini eda etmek niyetiyle şart kılınmıştır. (Yani kişi mubahların zaruret miktarından, kulluk vazifelerine güç ve kudret bulabilmesi niyetiyle istifade edebilir.)…", buyururlar.

Hz. Ebu Bekir (r.a.) bir gün kölesinin getirdiği sütten içmişti. Hemen kölesine, "Bunu nerden aldın?" diye sordu. Köle "Kehanette bulundum, karşılık olarak bunu aldım." dedi.

Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir (r.a.), içtiği sütü midesinden çıkarmaya çalıştı. Sonra: "Allahım! Midemde kalıp damarlarıma karışan kısmından sana sığınırım." dedi.[649]

İbn-i Mübarek (r.a.) şöyle buyurur: "Ben şüphe ettiğim bir akçeyi sahibine geri vermeyi on bin altını sadaka vermekten daha çok severim".

Bişr-i Hafi Hz.'nin kız kardeşi, Ahmet bin Hanbel Hz.'ne gelerek: "Ya İmam, ben çok defa dam üstünde iplik büküyorum, bazen de birileri ellerinde meşaleler olduğu halde oradan geçiyorlar ve elimde olmayarak o ışıktan istifade ediyorum, bu ipliğe haram karışıyor mu?" deyince, Ahmet bin Hanbel Hz. hıçkıra hıçkıra ağlar ve: "Şüphenin bu kadarcığı bile bulaşmış olan şey, Bişr-i Hafi'nin hanesine girmemeli" fetvasını verir.[650]

İbn-i Harun anlatıyor. "Bir gün İmam-ı Âzam Hz.'ni bir zâtın kapısının önünde, güneş isabet eden bir mahalde otururken gördüm. Selamdan sonra, niçin gölgede oturmadıklarını sordum. Cevabında 'Bu hâne sahibinden bir miktar alacağım var. Onun için duvarının gölgesinden menfaatlenmek istemiyorum. Çünkü bu, fazlalıktan bir

[648] Mektuplar Risalesi, s.183
[649] İmam-ı Gazali, İhyâ-ü Ulumi'd-Din, c.2, s.115
[650] Kuşeyri, er-Risaletü'l-Kuşeyriye

menfaat talebi kabilinden olup, verilen borcu fâize çevirebilir. Yanlış anlaşılmasın, ben herkes hakkında bu kadar ihtiyatlı hareket etmeyi vacip görmüyorum.

Fakat âlimlerin, halka tavsiye ettikleri güzel amelleri yapmakta daha ziyade itina göstermeleri ve daima azimetle amel etmeleri gerekir.' buyurdular."[651]

Hz. Ali (k.v.) buyururlar ki: "Helalden gelen malın hesabı, haramdan gelen malın azabı vardır"

ANA-BABA HAKLARI

Allah'ü Teala, kendisine ibadet ve ubudiyetten sonra, anne-babaya ihsanla muameleyi emretmiştir. Nisa Süresi'nin 36. Ayet-i Kerimesi'nde şöyle buyrulur:

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا

"Hem Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın babaya anaya ihsan edin…"

Yine Lokman Suresi'nin 14. Ayet-i Kerimesi'nde

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ

"Ve insana anne-babasını tavsiye ettik. Anası onu zaaf üstüne zaaf ile yüklenmişti. Onun sütten kesilmesi de iki sene içindedir. Bana şükret ve ana ile babana da. Dönüş de banadır, dedik", buyrulur.

Cenab-ı Hakk'ın kulu üzerindeki ilk nimeti onu yaratmak ve sonra da rızkıyla yaşatmaktır. Anne baba ise bu iki nimetin sebep ve vesilesi

[651] İ.Hakkı Manastırlı, Mevahibü'r-Rahman fî Menakıb-i Ebî Hanifeti'n-Numan

kılınmışlardır. Ayet-i Celile'de evladı karnında taşımak ile yaratılmasında, emzirme ile de yaşatılmasında annenin sebebiyeti zikredilse de bu manada baba daha öndedir. Zira baba evladını yıllarca sulbünde taşımış ve onun yetişmesi için çalışmıştır. Şu halde Allah (c.c.)'ya ibadetten sonra onlara hizmet emredilmiştir.[652]

Abdullah İbn-i Mes'ud (r.a.) Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e amellerin en faziletli olanlarından sorduğunda, Rasülüllah (s.a.v.) Efendimiz evvela "Vaktinde kılınan namazı", ikinci olarak da "ana-babaya iyilik etmeyi" zikretmiştir.[653]

Onlara yapılacak hizmet ve iyilikte ise anne daha önce gelir. el-Haris'il-Muhasebî bu hususta ulemanın icmaı olduğunu nakletse de ihtilaf edenler olmuştur.[654]

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِى قَالَ أُمُّكَ. قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أُمُّكَ. قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ ؟ قَالَ ثُمَّ أَبُوكَ.

"Rasülüllah (s.a.v)'e bir adam geldi ve "Ey Allah'ın Rasülü kendisine güzelce (iyilik ederek) dost olmama en layık insan kimdir", dedi. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) **"Annendir"** buyurdu. Adam "Sonra kim" dedi. **"Yine annendir", "**Sonra kim" **"Yine annendir"** buyurdu. Tekrar adam "Sonra kim" deyince, Rasül-i Ekrem (s.a.v.) **"Babandır"** cevabını verdi."[655]

Aynî merhum bu Hadis-i Şerif'in şerhinde, gözden kaçan bir hususu şöyle zikreder:

[652] Fahrettin Razi, Tefsir-i Kebir,
[653] Sahih-i Buharî, el-Mektebetü'ş-Şamile
[654] İmam-ı Nevevî, Şerhu'n-Nevevî ale'l-Müslim, el-Mektebetü'ş-Şamile
[655] Sahih-i Buhari, el-Mektebetü'ş-Şamile

وَفِيهِ دَلاَلَةٌ عَلَى أَنَّ مَحَبَّةَ الْأُمِّ وَالشَّفْقَةَ عَلَيْهَا يَنْبَغِي أَنْ تَكُونَ أَمْثَالَ مَحَبَّةِ الْأَبِ لِأَنَّهُ كَرَّرَهَا ثَلاَثًا وَذَكَرَ الْأَبَ فِي الرَّابِعَةِ فَقَطْ وَإِذَا تُؤُمِّلَ هَذَا الْمَعْنَى شَهِدَ لَهُ الْعِيَانُ

"Hadis-i Şerif'te şuna delalet vardır (murâd-ı Peygamberî şudur): Anneyi sevmek, ona olan şefkat, babaya olan sevginin birkaç misli olması gerekir. Zira Peygamberimiz anneye olacak iyiliği üç kere zikrettikten sonra dördüncüde yalnızca babayı zikretmiştir. Bu manada düşündüğün zaman ulaştığın bu neticeye müşaheden de şahit olacaktır."[656]

Peygamber Efendimiz (s.a.v), اَلْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ **"Cennet anaların ayakları altındadır."[657],** buyurarak annenin kıymetine;

رِضَى الرَّبِّ فِي رِضَى الْوَالِدِ وَسَخَطُ الرَّبِّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ \ لَا يَجْزِي وَلَدٌ وَالِدًا إِلَّا أَنْ يَجِدَهُ مَمْلُوكًا فَيَشْتَرِيَهُ فَيُعْتِقَهُ

"Rabb'in rızası babanın rızasında; Rabb'in gadabı, babanın gadabındadır."[658]

"Bir çocuk babasının hakkını, ancak onu köle olarak bulup sonra da satın alarak azad etmekle ödeyebilir."[659] Hadis-i Şerifleri ile de baba hakkının büyüklüğüne işaret buyurmuşlardır.

Hasan-ı Basri Hz. Ka'be-i Muazzama'yı tavaf ederken sırtında büyükçe sepet bulunduğu halde tavaf eden bir genç görmüştü.

Onu, "Ey genç sırtındaki küfeyi çıkar, Beyt-i Şerif'in hürmetini muhafaza et!" diyerek ikaz etmişti. O Genç, "Ey şeyh, onun içinde annem vardır. Ben onu yedi seferdir Şam'dan buraya omzumda getiriyorum.", diyerek

656 Aynî, Umdetü'l-Kârî Şerh-u Sahihi'l-Buharî, el-Mektebetü'ş-Şamile
657 Suyutî, Cami'u'l-Ehadis, el-Mektebetü'ş-Şamile
658 Sünen-i Tirmizî, el-Mektebetü'ş-Şamile
659 Sahih-i Müslim, el-Mektebetü'ş-Şamile

mazeretini beyan etmiş ve Hasan-ı Basrî Hz.'ne "Acaba bu yaptığımla onun hakkını ödemiş olur muyum?" diye sormuştu. Hasan-ı Basri Hz.,

"Sen bütün dünyayı, omzunda annen olduğu halde yetmiş defa dolaşsan yine de onun bir defa seni karnında taşıma hakkını ödeyemezsin.", diye cevap vermişti.[660]

İsra Suresi'nin 23 ve 24. Ayet-i Kerimeleri'nde şöyle buyrulur:

وَقَضَى رَبُّكَ أَلّا تَعبُدُوا إِلّا إِيّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحساناً إِمّا يَبلُغَنَّ عِندَكَ الكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَو كِلاهُمَا فَلاَ تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلاَ تَنهَرهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَولاً كَرِيماً وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُلِّ مِنَ الرَحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُماَ كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيراً

"Rabbın şunları kat'i ferman buyurdu. Ondan başkasına ibadet etmeyin. Ebeveyne güzellik edin. Ya birisi yahut ikisi de yanında ihtiyarlık haline gelirse sakın onlara üf deme ve onları azarlama. İkisine de ikramlı söz söyle. İkisine de merhametten döşenerek kanat indir. Ve de ki: Rabbim! İkisine de merhamet buyur. Beni küçükken terbiye ettikleri gibi."

"Ey Müslüman çocukları, Onların sayesinde dünyaya gelmiş, Cenab-ı Hakk'ı bilip tasdik etmiş ve bu sayede ebedi bir hayata, aday bulunmuşsunuzdur. Bunun bir şükrü olmak üzere onlara karşı, onlara hürmet ve sevgi gösteriniz. Bu hal İslam Ahlakı'nın icabıdır. Senin yanında onlardan birisi veya ikisi yaşlılık çağına gelirse kendilerine fazlaca hizmet ve riayet et.

Onlardan usanarak veya bazı hareketlerinden gücenerek sakın onlara öf bile deme. Hoş olmayan üzücü bir laf sarfetme, onlardan dolayı üzüntülü olduğunu gösterme ve onları men etme, onlara karşı yumuşakça muameleden ayrılma ve onlara güzelce hitapta bulun, onlar ile güzelce ve edeplice konuşmaya devam et. Yüzlerine hiddetle, nezakete aykırı bir şekilde bakıp durma."[661]

[660] Seyyid Ali Zade, Şeh-u Şir'at'i-l-İslam
[661] Ömer Nasuhi Bilmen Tefsiri

Ayet-i Kerime'de zikredilen "kanat indirme" tevazu' göstermekten kinayedir. İbn-i Abbas (r.a.) buyurur ki:

كُنْ مَعَ الْوَالِدَيْنِ كَالْعَبْدِ الْمُذْنِبِ الذَّلِيلِ الضَّعِيفِ لِلسَّيِّدِ الْفَظِّ الْغَلِيظِ اَىْ فِى التَوَاضُعِ وَالتَّمَلُّقِ

"Anne-baban ile beraberken, sert ve haşin olan efendisine karşı; zayıf, hakir ve kabahatli olan kölenin olduğu gibi ol. Onlara karşı tevazu'un böyle olsun"[662]

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

مَا مِنْ وَلَدٍ يَنْظُرُ اِلَى الْوَالِدِ وَاِلَى وَالِدَتِهِ نَظَرَ مَرْحَمَةٍ اِلاَّ كَانَ لَهُ بِهَاحَجَّةٌ وَعُمْرَةٌ قِيلَ وَاِنْ نَظَرَ فِى الْيَوْمِ اَلْفَ مَرَّةٍ قَالَ وَاِنْ نَظَرَ فِى الْيَوْمِ مِائَةَ اَلْفٍ

"**Ana-babasına rahmet nazarı ile bakan hiçbir kimse yoktur ki, ona bu sebeple kabul olunmuş bir hac ve umre sevabı verilmesin."** Denildi ki "Bir günde bin defa baksa da mı?" Peygamberimiz (s.a.v.)**: "Bir günde yüz bin defa baksa da"**[663]**,** buyurdular.

أَتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ، فَقَالَ إِنِّي أَشْتَهِي الْجِهَادَ وَلا أَقْدِرُ عَلَيْهِ ، قَالَ : هَلْ بَقِيَ مِنْ وَالِدَيْكَ أَحَدٌ ؟ قَالَ : أُمِّي ، قَالَ : فَأَبْلِ اللَّهَ فِي بِرِّهَا ، فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ فَأَنْتَ حَاجٌّ ، وَمُعْتَمِرٌ ، وَمُجَاهِدٌ ، فَإِذَا رَضِيَتْ عَنْكَ أُمُّكَ فَاتَّقِ اللَّهَ وَبِرَّهَا

"Bir adam Rasülüllah (s.a.v.) Efendimiz'e gelerek: "Ya Rasülallah cihada katılmayı çok istiyorum, fakat ona muktedir olamıyorum" demişti. Rasülüllah (s.a.v.) Efendimiz: **"Anne-babandan biri hayatta mı?"** buyurdu. Adam **"Annem hayatta"** dedi**.** Efendimiz: **"Annenin (hizmeti) hakkında Allah-ü Teala'ya özrünü arzet. Eğer bunu yaparsan hac yapan, umre yapan ve cihad eden hükmündesin. Annen senden razı**

662 İ.Hakkı Bursevî, Ruhu'l-Beyan Tefsiri
663 İ.Hakkı Bursevî, Ruhu'l-Beyan Tefsiri

olduğu zaman, artık Allah'dan kork ve onlara iyi davran."[664] buyurdular.

حُكِيَ اَنَّ رَجُلاً جَاءَ اِلَى ٱلاُسْتَاذِ اَبِى اِسْحَقَ فَقَالَ رَأَيْتُ الْبَارِحَةَ فِى الْمَنَامِ اَنَّ لِحْيَتَكَ مُرَصَّعَةٌ بِالْجَوَاهِرِ وَالْيَوَاقِيتِ فَقَالَ صَدَقْتَ فَاِنِّى الْبَارِحَةَ مَسَحْتُ لِحْيَتِى تَحْتَ قَدَمِ وَالِدَتِى قَبْلَ اَنْ نَمْتُ فَهَذَا مِنْ ذَاكَ

Hikaye olunduğu üzere bir adam Üstaz Ebu İshak (el-Îsfirâînî) Hz.'nin yanına gelmiş ve ona: "Dün gece seni rüyamda gördüm. Sakalın mücevher ve yakutlar ile yaldızlanmıştı.", diye rüyasından haber vermişti. Ebu İshak; "Doğru gördün. Çünkü ben dün gece yatmadan evvel annemin ayağının altına sakalımı sürmüştüm. Bu rüyan ondandır"[665], buyurmuştu.

"Anne babasının hizmetini bizzat kendi eliyle yapmaya gayret eder, onu kimseye havale etmez. Çünkü kişi için hocasına, ebeveynine, sultanına, müsafirine hizmet etmek utanılacak bir şey değildir."[666]

Rivayet olunduğu üzere Musa (a.s.) bir gün "Yâ Rabbî, benim cennetteki arkadaşım kimdir?" diye Cenâb-ı Hakk'a niyaz etti. "Cenab-ı Hak da filan yerde bir kasap vardır. Senin cennetteki arkadaşın odur.", buyurdu.

Musa (a.s.) târif edilen yere gitmiş, güneş batıncaya kadar orada beklemişti. Akşam olduğunda kasap çantasına koyduğu bir parça et ile evine doğru yola koyulduğunda, Musa (a.s.) gencin yanına gelip: "Misafir kabul eder misin?" diyerek onunla tanışmış, gencin kabulü üzerine de beraber eve doğru yola koyulmuşlardı.

Eve geldiklerinde genç, getirdiği etten güzel bir yemek pişirmiş, sonra evin tavanında asılı duran zembili indirip, içinde çok yaşlı, zayıf, güçsüz bir kadına, bu yemekten yedirmişti. Sonra onun elbisesini değiştirip tekrar zembile yerleştirmişti.

---

[664] Ebu'l-Ferec İbnu'l-Cevzi, Birru'l-Valideyn, el-Mektebetü'ş-Şamile
[665] İ.Hakkı Bursevî, Ruhu'l-Beyan Tefsiri, İsra Suresi, 24. Ayet-i Kerime
[666] İ.Hakkı Bursevî, Ruhu'l-Beyan Tefsiri, İsra Suresi, 24. Ayet-i Kerime

Bunu yaparken kadının dudaklarının kımıldadığını gören Musa (a.s.) kadının kim olduğunu sordu. Genç: “Bu benim annemdir. Çok yaşlandı, tâkâti kalmadı. Oturacak halde değil. Çarşıdan gelince onu doyurup altını değiştirmeden kendim bir şey yemem” dedi.

Musa (a.s.); “Bir ara annenin dudaklarının kımıldadığını gördüm. Bir şey mi söylüyordu?” diye sorunca o da şöyle cevap verdi: “Evet, her gün, ‘Ya Rabbi oğlumu cennette Musa (a.s.) ile beraber eyle diye dua eder’.

Bunun üzerine Musa (a.s.), “Gözün aydın ben Musa Peygamberim ve cennetteki arkadaşın da benim.”[667], diye genci müjdelemişti.

Zira anne babanın evlatlarına yaptıkları halisane dualar reddolunmaz. Hadis-i Şerif’te,

ثَلاَثُ دَعَوَاتٍ مُسْتَجَابَاتٌ لاَ شَكَّ فِيهِنَّ: دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ، وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ، وَدَعْوَةُ الْوَالِدَيْنِ عَلَى وَلَدِهِمَا

“**Üç dua hiç şüphesiz kabul olunur. Mazlumun duası, müsafirin duası, ve anne-babanın evladına duası**.”[668], buyrulur.

Hasan-ı Basri Hz.’ne “Babanın evladına duasının neticesi nedir?”, diye sorulduğunda “o kurtuluştur”, buyurmuşlardır.[669]

Anne-babanın evladı için yaptığı dua ganimet mesabesindedir.[670] Onların gönlünü razı edip, dualarını alma fırsatını kaybetmiş kişiler için Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyururlar:

رَغِمَ أَنْفُهُ. ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُهُ. ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُهُ قِيلَ: مَنْ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ مَنْ أَدْرَكَ وَالِدَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ، أَحَدَهُمَا أَوْ كِلَيْهِمَا، ثُمَّ لَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ".

“Burnu yerde sürünsün. Burnu yerde sürünsün. Burnu yerde sürünsün.” “Kimin Ya Rasülallah” denilince **“Ana babasından birinin**

667 Seyyid Ali Zade, Şerh-u Şir’ati’l-İslam
668 Sünen-i Tirmizi, el-Mektebetü’ş-Şamile
669 Ebu’l-Ferec İbnu’l-Cevzi, Birru’l-Valideyn, el-Mektebetü’ş-Şamile
670 Seyyid Ali Zade, Şerh-u Şir’ati’l-İslam, s.173

veya her ikisinin ihtiyarlığına yetişip de cennete giremeyen kimsenin.”[671], buyurdular.

Fakih Ebu Leys Hz.’ne “Anne ve baba evladından kızgın ve kırgın olarak vefat ederse, vefatından sonra memnun etmek mümkün olur mu?” diye sorulmuştu. O da “Üç şeyle mümkün olur. Bunlar:

1. Salih evlat olmak. 2. Onun yakınlarına ve dostlarına iyilik yapmak. 3. Onlar için sadaka verip dua ve istiğfarda bulunmak.”[672], diye cevap vermiştir.

جَاءَهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِي سَلَمَةَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ أَبَقِيَ مِنْ بِرِّ أَبَوَيَّ شَيْءٌ أَبَرُّهُمَا بِهِ بَعْدَ مَوْتِهِمَا

قَالَ نَعَمْ اَلصَّلاَةُ عَلَيْهِمَا، وَالْاِسْتِغْفَارُ لَهُمَا وَإِيفَاءٌ بِعُهُودِهِمَا مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِمَا وَإِكْرَامُ صَدِيقِهِمَا، وَصِلَةُ الرَّحِمِ الَّتِي لاَ تُوصَلُ إِلاَّ بِهِمَا

“Rasülüllah (s.a.v.) Efendimiz’e Benî Seleme’den bir zat geldi ve “Ey Allah’ın Rasülü! Anne ve babam vefat ettikten sonra onlara yapacağım bir iyilik kaldı mı?”, dedi. Peygamber Efendimiz (s.a.v.): **“Evet var. Onlara dua etmen, onlara istiğfar etmen, vefatlarından sonra onların sözlerini yerine getirmen, onların dostlarına ikramda bulunman ve kendilerine ancak anne ve babanla ulaşabildiğin akrabayı ziyaret etmendir.”[673],** buyurdular.

Anne ve babanın evlad üzerinde on hakkı vardır:

1.Eğer muhtaç ise yedirmek.

2.Muhtaç ise hizmet etmek.

3.Çağırınca icabet etmek.

4.Günah olmayan bir şeyi emredince itaat etmek.

671 Sahih-i Müslim, el-Mektebetü’ş-Şamile
672 Abdullatif, s.88
673 Sünen-i İbn-i Mace, el-Mektebetü’ş-Şamile

5.Anne ve babası ile konuşurken yumuşak konuşmak, kaba ve kırıcı konuşmamak.

6.Elbise ihtiyacı olursa giydirmek (gücü yettiği kadar).

7.Yürürken arkasında yürümek.

8.Kendisi için sevdiğini onlar için de sevmek.

9.Kendisi için kerih görüp istemediğini onlar için de kerih görmek.

10.Her ne zaman kendisi için dua ve istiğfar ederse onlar için de mağfiretle dua etmek.

Her ne kadar daha fakih olsa da namazda babasının önüne geçip ona imam olmaz. Yolda önünden yürümez. Ancak yoldan eza verecek olan şeyi gidermek maksadıyla yürüyebilir.[674] Sesini onlarının sesinden çok yükseltmez. Anne ve babası asi ve kafir dahi olsa onlara rahmet ve hidayet etmesi için Cenab-ı Hakk'a dua eder. Çünkü Cenab-ı Hakk'ın onları İslâm'a hidayet etmesi bir rahmettir. Bu hususta şöyle bir nakil vardır: "Kişi anne ve babasına duayı terk ettiği zaman dünyada rızkı kesilir"[675]

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyururlar:

مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُمِدَّ اللهُ فِي عُمْرِهِ، وَيَزِيدَ فِي رِزْقِهِ فَلْيَبَرَّ وَالِدَيْهِ وَلْيَصِلْ رَحِمَهُ

"Kim Allah Teala'nın ömrünü uzatmasını, rızkını artırmasını severse anne-babasına iyi davransın ve sıla-i rahim yapsın."[676]

İbrahim Suresi'nin 41. Ayet-i Kerimesi'nde de,

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

[674] İ.Hakkı Bursevî, Ruhu'l-Beyan, İsra Suresi, 24. Ayet-i Kerime
[675] İ.Hakkı Bursevî, Ruhu'l-Beyan, İsra Suresi, 24. Ayet-i Kerime
[676] Beyhakî, Şu'abü'l-İman , el-Mektebetü'ş-Şamile

“Ey Rabbimiz! (Amellerin) hesap olunacağı gün beni, ana-babamı ve bütün müminleri bağışla!”, buyrularak, anne ve babaya nasıl dua edileceği öğretilmektedir.

Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat akidesine göre hayatta olanların yaptığı dua ve hayr-u hasenatın, vefat edenlere büyük menfaati vardır. Cenaze namazı bu sebeple meşru kılınmıştır.[677]

Sa’d Bin Ubade (r.a.) Rasülüllah (s.a.v.) Efendimiz’e gelerek dedi ki: “Ya Rasülallah, Sa’d’ın annesi vefat etti. Acaba hangi sadaka ona daha faziletlidir.” Rasül-İ Ekrem (s.a.v.): “Su daha faziletlidir”, buyurunca Sa’d bin Ubade bir kuyu kazdı ve; “Bu kuyu Sa’d’ın annesi içindir. (Onun hayrınadır)” dedi.[678]

Hadis-i Şeriflerde şöyle buyrulur:

مَا عَلَى أَحَدِكُمْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَتَصَدَّقَ أَنْ يَجْعَلَهَا لِوَالِدَيْهِ إِنْ كَانَا مُسْلِمَيْنِ، فَيَكُونُ لِوَالِدَيْهِ أَجْرُهُمَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْءٌ

“Sizden biriniz, tasaddukta bulunmayı murad ettiği zaman, bunu Müslüman anne-babasının hayrına kılmasıyla, bir şey kaybetmiş olmaz. Zira kendi ecrinden hiçbir şey eksilmeden, anne-babası için de ecir vardır.”[679]

مَنْ حَجَّ عَنْ أَبَوَيْهِ، أَوْ قَضَى عَنْهُمَا مَغْرَماً، بُعِثَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْأَبْرَارِ

“Kim anne ve babasının niyyetine haccederse, veya onların borcunu öderse, kıyamet gününde ebrar (evliyaullah) ile beraber diriltilir.”[680]

Ancak anne-babaya itaat, onların emirleri dini emirlere muhalif olmadığı müddetçedir.

[677] Taftazani, Şerhu’l-Akaid, s.263
[678] Sünen-i Ebi Davud, el-Mektebetü’ş-Şamile
[679] Birr’u-l Valideyn El- Mektebetü’ş-Şamile
[680] Birr’u-l Valideyn El- Mektebetü’ş-Şamile

Sa'ad İbn-i Vakkas Hz. İslamiyet'i kabul edince, annesi Hemme bint-i Ebi Süfyan bunu işitmiş, "Ey Sa'd senin İslamiyet'i kabul ettiğini duydum, vallahi sen Muhammed (s.a.v.)'i inkar edinceye kadar, bundan sonra güneş altında duracağım ve hiçbir evin gölgesinde bulunmayacağım. Yemek içmek de bana haram olsun", demişti. Daha sonra da üç gün yemeden içmeden güneşin altında kalmıştı. Hz Sa'd (r.a.) ise ona itaat etmemiş, "Yüz canım olsa ve hepsi birer birer çıkacak olsa, ben yine Muhammed (s.a.v.)'i inkar etmem" diye cevap vermişti. Daha sonra Peygamber Efendimiz'in huzuruna gelerek annesinin o halinden şikayette bulunmuştu. Bunun üzerine Ankebut Suresi'nin 8. Ayet-i Kerimesi nazil olmuştu:[681]

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Biz, insana anne ve babasına iyilik yapmasını tavsiye ettik. Bununla beraber eğer bilmediğin bir şeyi bana ortak koşman için uğraşırlarsa o vakit onlara itaat etme. Dönüşünüz banadır. Ben de o vakit yaptıklarınızı haber vereceğim. (dedik)."

"Ey insan (**senin için hakkında hiçbir bilgi bulunmayan bir şeyi**) mabudluğu hakkında bir delil, bir bilgi bulunmayan herhangi bir mahluku bana ilahi zatım hakkında **(ortak koşasın diye uğraşırlarsa**) seni şirke düşürmek için çalışırlarsa (**o zaman onlara itaat etme!)** öyle küfür ve şirki gerektiren emirlerine tavsiyelerine iltifatta bulunma. Çünkü Hadis-i Şerif'te, "Halik'a isyan olacak hiçbir şeyde, mahluka itaat olunmaz" buyrulmuştur. Bir kere düşününüz ki (**dönüşünüz banadır.**) iman edenler de etmeyenler de ana-babanın emirlerine itaat edenler de etmeyenler de yarın Hak Teala'nın manevi huzuruna, yüce mahkemesine sevkedileceklerdir. **(Artık**) dünyada iken **(yapmış olduklarınızı**) o ahiret aleminde (**size haber vereceğim**.)[682]

[681] Ömer Nasuhi Bilmen Tefsiri
[682] Ömer Nasuhi Bilmen Tefsiri

AHDE VEFA

Vefa, ödemek, yerine getirmek ve yetişmek manalarına gelir. İnsanlara karşı maddi ve manevi borçlarını ödemek, sıkıntılı anlarında din kardeşlerinin imdadına yetişip onların ihtiyaçlarını karşılamak vefanın ihtiva ettiği manalardandır.

Vefalı insan, dost-düşman herkesin güven ve emniyet duyduğu kimsedir.

Ahde vefa ise**;** sözünde durmak, yaptığı anlaşmaya sadık kalmak, özünde ve sözünde doğru olmak manalarına gelir. Kulun, Allah'a; ümmetin, peygamberine; müridin, mürşidine; dostun, dostuna; aile fertlerinin, birbirlerine; milletin, vatanına sevgi ve sadakatidir.

Ayet-i Kerime ve Hadis-i Şeriflerde zikredildiği üzere hakiki müminin sıfatlarından biri de ahde vefadır.

Müminün Süresi'nin 8. Ayet-i Kerimesinde Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُون

"Ve onlar ki emanetlerine ve ahitlerine riayetkardırlar."

Yine İsra Süresi'nin 34. Ayet-i Kerimesi'nde

وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُولاً

"**Ahdi de yerine getirin. Çünkü ahitten mes'ûliyyet muhakkak bulunuyor**.**",** buyrulmuştur.

el-Emîn sıfatının sahibi bulunan Peygamber Efendimiz (s.a.v) bir hadis-i şeriflerinde, kâmil imanın alametlerinden birinin ahde vefa olduğunu şöyle beyan buyurmuşlardır:

اِنَّ حُسْنَ الْعَهْدِ مِنَ ٱلْاِيمَانِ

***"Şüphe yok ki ahdin güzelliği, (verilen söze, yapılan mukaveleye güzelce riayet edilmesi) imandandır."*[683]**

Başka bir Hadis-i Şerif'te ise şöyle buyrulur:

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلاَثٌ اِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَ اِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَ اِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ

[683] Beyhakî, Şü'abü'l-İman, Hadis No: 8826

“Münafığın alameti üçtür: O konuştuğu zaman yalan söyler, vaat ettiği zaman yerine getirmez ve emanete hıyanet eder.”[684]

Bu hadis-i şerif’i şerh eden âlimlerimiz, vadinden dönmek gibi bir günahı işlemenin, münafıklara benzemek ve onların ahlakıyla ahlaklanmaktan ibaret olduğunu beyan etmişlerdir.[685]

A- ALLAH VE RASÜLÜ’NE VERDİĞİMİZ SÖZE VEFA

Kur'an-ı Kerim, bütün insanların Allah-ü Teala ile ahitleştiğini, hür iradesiyle kendisini sadakat mükellefiyeti altına dâhil ettiğini bildirmektedir.

Ruhlar âleminde Allah-ü Teâlâ ile ruhlar arasında bir misak (akd) yapılmıştır. Araf Süresi’nin 172. Ayet-i Kerimesi’nde bu husus şöyle ifade edilir:

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ

“Hem Rabbin: Benî Âdemden, bellerinden zürriyetlerini alıp da onları nefislerine karşı şahit tutarak “Rabbiniz değil miyim?” diye işhad ettiği vakit, “evet” dediler: “şahidiz”, Kıyamet günü bizim bundan haberimiz yoktu demeyesiniz.”[686]

Böylece insan ruhu, Rabbiyle yaptığı bu misaktan sonra fıtrî ve tabii bir sözleşme altına girmiş, O'nun terbiye ve emanetini kabul edip emirlerini yerine getirmeyi taahhüt etmiştir.

Anlaşmanın kısaca muhtevası emirlere sarılıp yasaklarından sakınmak, şeytana kulluk etmekten uzak durmaktır. Yâsîn Suresi’nin 60. Ayet-i Celilesi’nde şöyle buyrulur:

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَن لاَ تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

“And vermedim mi size, “Ey Âdemoğulları, şeytana tapmayın; o size açık bir düşmandır” diye?”

---

[684] Sahih-i Müslim, Hadis No: 89.
[685] Umdetü’l-Kâri Şerhu Sahihi’l-Buhari, c.1, s.221-222
[686] A’raf 172

Kulluk, verilen nimetlere karşılık teşekküren yaptığımız vazifelerden ibarettir. Cennet ve içindekiler, yaptıklarımızın karşılığı değil, Allah'ın kullarına ihsanı ve hediyesidir.

Bunun için denilmiştir ki "Cennet ve içindekiler ihsan-ı ilahi, Cehennem ve azabı ise adalettir. Zira Allah-ü Teala borç altına girmekten münezzehtir. Verdikleri lutfundan bir ihsan-ı ilahîdir. Bir karşılık değildir. Lütf-u keremiyle mahlûkatını yaratmış, onları sayısız nimetlerle donatmış, bu nimetlerine karşılık mahlûkatından mükellef kıldıklarına kulluk vazifelerini hatırlatıp, verdikleri sözlerine riayet etmelerini emretmiştir.

Bakara Süresi'nin 40. Ayet-i Kerimesi'nde, İsrailoğullarına yapılan hıtabın tahtında kıyamete kadar gelecek insanlığa şöyle seslenilmektedir:

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ

"Ey İsrailoğulları, size verdiğim nimetimi hatırlayın ve ahdime vefa edin ki ben de size verdiğim sözü tutayım. Ve sadece benden korkun!"

Şu halde Allah-ü Teâlâ'nın, borcun edasından ibaret olan kulluk vazifelerini, Cennet ve nimetleriyle mükâfatlandıracağını va'detmesi, kullarına ihsanı üzerine bir ihsanından ibarettir. Allah-ü Teâlâ va'dinden asla dönmez.

Tevbe Süresi'nin 111. Ayet-i Kerimesi'nde şöyle buyrulur:

إِنَّ اللّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْداً عَلَيْهِ حَقّاً فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

"Allah, müminlerden, canlarını ve mallarını, cennet muhakkak kendilerinin olmak pahasına satın aldı; Allah yolunda çarpışacaklar da öldürecekler ve öldürülecekler. Bu, Tevrat'ta da, İncil'de de Kur'ân'da da hakkan taahhüt buyurduğu bir ahittir. Allah'tan ziyade

ahdine riayet edecek kim vardır? O halde akdettiğiniz şu biatten dolayı size müjdeler olsun! Ve işte o büyük kurtuluş budur"[687]

Mümin, dünyaya gelip vücut bulduktan sonra, Rabbi'ne ve O'nun Peygamberi'ne iman etmekle yeni bir akit daha yapmıştır.

Rasülünün getirdikleri Allah-ü Teala'dandır. O'na ve sünnetine ittiba' Allah-ü Teala'ya verilen sözün gereğidir. Fetih Süresinin 10. Ayet-i Kerimesi'nde şöyle buyrulur:

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْراً عَظِيمًا

"Muhakkak sana biat edenler, ancak Allah'a biat ederler. Allah'ın eli (kudreti) onların elinin üzerindedir. Onun için her kim cayarsa ancak kendi cayar. Her kim de Allah'a ahid verdiği şeyi ifa ederse, Allah da ona yarın büyük bir ecir verecektir."[688]

Ahzab Süresi'nin 23. Ayet-i Kerimesi'nde ise, Allah'ın rızası, Rasülü'nün memnuniyeti için, mal ve canlarını seve seve feda edip verdikleri sözden asla dönmemiş olan Ashab-ı Kiram ve onların yolunda olanlar şöyle medh-ü sena ediliyor:

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضٰى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

"**Mü'minlerdendir o erler ki, Allah'a verdikleri ahde sadakat ettiler; kimi adağını ödedi; kimi de gözetiyor. Ve hiçbir surette değiştirmediler."**[689]

[687] Tevbe 111
[688] Fetih 10
[689] Ahzab 23

B- SAİR İNSANLARA VERDİĞİMİZ SÖZE VEFA

İster Allah'a ister insanlara karşı verilmiş olsun, her va'd ve ahit, bir borçtur.

Allah-ü Teâlâ ile yapılan mukavelenin şartları arasında kullar arasındaki muameleye ehemmiyet göstermek, onların da haklarına riayet etmek vardır. En'am Suresi'nin 152. Ayet-i Kerimesi'nde şöyle buyrulmaktadır:

...وَبِعَهْدِ اللّهِ أَوْفُوا ذٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"…. ve Allah'ın ahdini yerine getirin. İşittiniz ya işte size O, bunları ferman buyurdu. Gerektir ki düşünür tutarsınız."[690]

Ulemamız **"Allah'ın ahdini yerine getirin"** emrini şöyle tefsir etmişlerdir: "Gerek Allah'ın sizi sorumlu tuttuğu ahitleri, emirleri, yasakları ve gerek sizin Allah'a veya Allah namına diğerlerine verdiğiniz ahitleri, nezirleri, yeminleri, akitleri; sahih olan her türlü taahhütleri tamamen yerine getiriniz"[691]

Kur'an-ı Kerim'de, Müslüman olmayan taraflara dahi, -yapılmış antlaşmaların hükümlerine riayet ettikleri müddetçe- verilen söz istikametinde davranılması gerektiği emredilmiştir.

بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَى مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

690 Enam 152
691 Elmalılı, Hak Dini Kur'Ân Dili

“**Bu, Allah-ü Teâlâ ve Rasülü’nden, kendileriyle antlaşma yaptığınız müşriklere bir ültümatomdur”**[692]

“Ancak antlaşma yapmış olduğunuz müşriklerden bilahere size ahidlerinde hiçbir eksiklik yapmamış ve sizin aleyhinizde hiçbir kimseye yardımda bulunmamış olanlar müstesna. Bunlara müddetlerine kadar ahidlerini tamamıyla yerine getirin. Şüphe yok ki Allah müttekîleri sever.”[693]

“O müşriklerin Allah yanında Rasülü yanında bir ahdi nasıl olabilir. Ancak Mescid-i Haram yanında muahede yaptıklarınız var ki bunlar size doğru durdukça, siz de onlara doğru bulunun. Allah hıyanetten sakınanları elbette sever.”[694]

Her hususta olduğu gibi ahde vefa hususunda da Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’de en güzel numuneler vardır. Onun kadar sözüne sadık bir kimse bulunamaz. Henüz Müslüman olmadan Ebu Süfyan; onun ahde vefasını Bizans Kayseri’nin yanında ikrar etmekten kendini alamamıştır.

İbni Abbas (r.a.)’ın rivayet ettiği Hadis-i Şerif’te, hadise şöyle anlatılır:

Rasulullah (s.a.v.) Rum Kayseri’ni İslam’a davet etmek için mektup yazar. Mektubun Basra halkı büyüğüne verilmesini emreder.
Kayser o günlerde Fars ordularını mağlup edince bir şükür ifadesi olarak Hıms’dan İliya’ya kadar yürür ve burada mektup kendine verilir. Mektubu okutan Kayser Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hakkında bir takım sorular sormak için onun kavminden bir adam aratır. Onlar da Ebu Süfyan ve arkadaşlarını bulup getirirler. Aralarında şu konuşmalar geçer.

Önce Kayser Hirakliyus, tercümanına:

“Arkadaşlarına söyle, ben, peygamber olduğunu söyleyen o zat hakkında bazı şeyler soracağım. Eğer bana yalan söylerse siz onu yalanlayınız”, der.

Ebu Süfyan arkadaşlarına:

---

692 Tevbe 1
693 Tevbe 4
694 Tevbe 7

“Vallahi o gün arkadaşlarımın benim söylediğim yalanı yaymalarından utanmasaydım muhakkak Hirakliyus’un sorularına yalan cevap verirdim. Bundan dolayı doğru söyledim” der.

Konuşma devam ederken bir ara Hirakliyus:

“O, gadr **(Ahde vefasızlık)** ediyor mu?”, diye sorar. Ebu Süfyan: “Hayır gadretmez”, der. Hirakliyus:

“O, size neyi emrediyor?” deyince Ebu Süfyan:

“O bizlere Allah’a şirk koşmamamızı, ibadet etmemizi, babalarımızın taptıkları putlardan sakınmayı, namaz kılmayı, sadaka vermeyi, iffetli olmayı, ahde vefakârlığı, emaneti sahibine iade etmeyi emrediyor” diye cevap verir. Diğer sorular bitince Hirakliyus şöyle söyler:

“İşte bu söylediklerin Peygamber sıfatlarıdır. Onlar gadretmezler”[695]

Abdullah bin Ebu'l-Hamsa (r.a.) anlatır:

Peygamberliği fiilen başlamadan evvel, Rasül-i Ekrem (s.a.v.)'e alış-verişle ilgili bir şey vermek için filan gün filan yerde buluşmak üzere sözleşmiştik. Fakat ben bunu unutmuş, ancak üçüncü gün hatırlayabilmiştim. Sözleştiğimiz yere gidip baktığımda, Rasül-i Ekrem (s.a.v.)’in orada beklediğini gördüm. Beni görünce şöyle buyurmuşlardı:

“Ey delikanlı, meşakkat verdin, üç günden beri seni burada beklemekteyim.”[696], buyurdular.

Bedir Savaşı için yola çıkıldığı sırada, Huzeyfe el-Yemanî (r.a.) ile babası Huzeyl (r.a.), Peygamberimiz (s.a.v.)'in safında savaşmak üzere yola çıkmışlardı.

Müşrikler baba-oğul onları yolda görünce sorguya çekip: “Siz herhalde Muhammed (s.a.v.)'in yanına gitmek istiyorsunuz”**,** dediler. Onlar da:

“Evet, bizim niyetimiz budur”, dediler. Bunun üzerine müşrikler, onlardan Medine'ye dönmek ve Peygamberimiz (s.a.v.)’in yanında savaşmamak üzere söz aldılar.

Bir müddet sonra Huzeyfe (r.a.) ile babası Bedir'de Peygamberimiz (s.a.v.)'in huzuruna gelerek başlarından geçenleri anlatıp mücahitlerle birlikte savaşmak istediklerini söylediler.

Efendimiz (s.a.v.) onların müşriklere verdikleri sözü öğrenince, o anda mücahide çok fazla ihtiyacı olmasına rağmen şöyle buyurdular:

---

[695] Sahih-i Buhari, Hadis No: 4188
[696] Sünen-i Ebi Davud, Hadis No: 4344

“Hayır, siz Medine'ye dönün. Onlara verdiğiniz sözü yerine getirin. Biz de müşriklere karşı Allah'tan yardım isteriz. O'nun yardımı bize kâfidir.”[697]

Hudeybiye Musalahası’nın maddeleri görüşülüp antlaşma yapılacağı sırada, Kureyş'in temsilcisi Cendel bin Süheyl, ayaklarında zincirler olduğu halde çıkagelmişti.

Mekke'de Müslüman olduğu için işkence gördüğü esnada bir yolunu bulup kaçmıştı. Ancak antlaşma maddelerinden biri de **"Mekke'den birisi Medine'ye sığınacak olursa Kureyş'e teslim edilecek”,** maddesiydi. Bunu fırsat bilen Kureyş temsilcisi Süheyl, Cendel (r.a.) 'in geri teslim edilmesinde ısrar etti. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v) Cendel (r.a.)’a bakarak şöyle buyurdular:

"**Sabret, tahammül et. Allah sana ve seninle bulunan mazlumlara kurtuluş yolu gösterecektir. Biz bir Sulh name imzaladık. Onun hükümlerini bozmak bize düşmez"**[698]

Kâfir bile olsa insanlara yeri geldiği zaman Allah için vefalı davranmak, iyilik ve ikramda bulunmak güzel bir haslettir.

Bu bir bakıma yaratılanın hatırını Yaradan'dan ötürü gözetmektir. Kalplerin yumuşamasına ve imana dair mevzuların konuşulabileceği bir zemininin hazırlanmasına da sebep olur.

Fakat mümin, Allah Teâlâ ile ahdini bozacak şekilde hiç kimseye söz verecek değildir. Zira ancak fasıklar Allah ile sözleşmesini iptal eder. Gafletle mesela bir haram işlemek üzere birine söz verilmişse, Allah'a verilen söz hatırlanıp, tevbe edilerek bu batıl sözden vazgeçilmelidir.

Yine birine söz verirken, “**İnşallah**” (Allah dilerse) demek gerekir. Fakat bundan kesinlik manası anlaşılırsa, meşru mazeret olmadıkça muhakkak ahde vefa gerekir. Yani kişi kendi vefasızlığını “İnşallah demiştim” diye Cenab-ı Hakk'a izafe etmemelidir. Birazcık düşünülürse, bunun büyük bir vebal olduğu anlaşılır.

Şayet kişi daha söz verirken içinden yapmamaya kararlı ise bu nifaktır, iki yüzlülüktür. Verdiği sözde mazeretsiz olarak durmamak da aynı şekilde nifak alametidir.

O halde hakiki mümin, verdiği sözü bozmamalı, bozacağı sözü vermemelidir.

---

[697] **Sahih-i Müslim, Hadis No: 98**
[698] **Beyhakî, Sünen-i Suğrâ, Hadis No: 4085**

C- VEFASIZLIĞIN CEZASI

Başta Allah-ü Teâlâ ile yapılan mukavele olmak üzere, verilen her söz bir borç olduğu üzere mesuliyeti büyüktür. Ahzab Süresi'nin 15. Ayet-i Kerime'si bu hususu ifade eder:

وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِن قَبْلُ لاَ يُوَلُّونَ الْاَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْؤُولاً

"Hâlbuki bundan evvel Allah'a ahit vermişlerdi. Arkalarını dönmeyeceklerdi. Allah'a ahdi ise mesuliyetlidir, mutlaka sorulur"

Ra'd Süresi'nin 25. Ayet-i Celilesi'nde ise Rabbimiz, bu mes'uliyetlerini hafife alan vefasızların akıbetinden şöyle haber verir:

وَالَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللّهِ مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى الأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ

"Allah'ın ahdini misak ile tevsik ettikten sonra (Allah'a verdikleri sözü pekiştirdikten sonra) bozanlar ve Allah'ın rabtedilmesini emrettiği rabıtaları koparanlar ve yeryüzünü fesada verenler, işte bunlar, lanet onlara! Ve yurdun kötüsü onlara!"

Ahde vefanın imanın kemaline işaret olduğunu, vefasızlığın nifak alametlerinin biri olarak değerlendirildiğini ifade eden Peygamber Efendimiz (s.a.v) de vefasızları bekleyen rüsvaylık ve perişanlığı şöyle ifade buyurur:

إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الأَوَّلِينَ وَالآخِرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرْفَعُ لِكُلِّ غَادِرٍ لِوَاءٌ فَقِيلَ هَذِهِ غَدْرَةُ فُلاَنِ بْنِ فُلاَنٍ

"Kıyamet günü, Allah öncekileri ve sonrakileri birleştirip topladığı zaman her vefasız için, onu tanıtan bir bayrak dikilir ve: "Bu falan (oğlu falanın) vefasızlığıdır" denilir.[699]

D- ÜSTAZIMIZ İLE OLAN MUKAVELEMİZ

Üstazlar ve evlatlıklarına kabul edecekleri kimseler arasında da bir mukavele vardır.

[699] Sahih-i Müslim, Hadis No: 4627

Hz. Üstazımız bu karşılıklı yapılan akde şöyle işaret buyurur:

"Mademki siz, Allah rızası için, sevgi esasına dayalı olarak benimle arkadaşlığı talep ediyorsunuz ve geri çevrilmemenizi istiyorsunuz, o halde ben de size benim için bu arkadaşlığa dair vazifelerin mühim mukaddimelerini bildiriyorum. Bunları güzel görüp anlamaya muvaffak olmanızı mevladan dilerim.

1. Bizim habl-i metîn-i rabbânî, urve-i vüska-i ilâhî olan bir silsile-i sahihaya bağlı; telkin, talim ve ifade vazifesiyle icazetli ve mükellef olup-olmadığımıza kat'î olarak inanması,
2. Geçmiş günahlardan bir daha dönmemek şartıyla tevbekâr olarak, gücü yettiği kadar azîmetle şerîat-i mutahherenin emir ve nehiylerine riayet etmesi,
3. Allah rızası için mahabbeti kuvvetlendirerek bu vesile ile Bârî Teâlâ'nın marifet, rıza ve likaına nail olacağına kat'î olarak inanması,
4. Arkadaşlık tesis olunduktan sonra sûrî ve kevnî keramet görmek istememesi, kendisinde dahi bu gibi hallerin zuhurunu gerek gizli gerek aleni olarak arzu etmemesi,
5. Hakk'ı ve ahireti arzu edenlere dünyayı terk etmenin zaruri olduğunu bilmesi, iki zıttın cem'i muhal olduğundan zâhiren ve bâtınen mümkün olduğu kadar ahiret hayatıyla ülfet ve ünsiyet kurmuş olarak hiçbir suretle dünya ve mâsivâ isteğini, Allah rızası ve ona kavuşma arzusuna; fani dünya hayatını, bâki ahiret hayatına tercih etmemesi, bu hususta terk-i küllî ehlinden olamadığı için kalben dâimâ hüzünlü bulunmak suretiyle terk-i hükmî ehlinden olmada terakki göstermesi,
6. Muallim ve mukteda olarak göreceği şahıstan alacağı manevî iş ve vazifeleri gücünün yettiği kadar husn-ü kabul ile yerine getirmeye çalışması, bunları kendi için dünya-ahiret saadeti bilmesi,
7. Bu irtibat ve ahit tesis olunduktan sonra, bunun en güzel şekilde muhafazası, bu ahit, mîsak ve bağlılığı bozan fiil ve hallerin büyük ve ebedî mes'ûliyetinden daima korkması gibi hususlar zaruridir."[700]

Bir başka ifadelerinde evlatlarından beklediği hususları şöyle hulasa eder:

[700] **Mektuplar Risalesi, s.18**

“Herkes memleketine dönecek ve Müslümanların çocuklarını okutacak. Herkes okuduğu gibi okutup, hizmete devam etmelidir. Soruyorum, ben sizlerden bunca zaman maddi bir menfaat talep ettim mi? Şu halde hakkımı ödeyip gönlümü razı etmeniz için, en az benim sizi okuttuğum kadar Müslüman çocuklarını okutun, Allah’ı, Peygamberi öğretiniz. Aksi halde kıyamet günü iki elim on parmağım yakanızda olacaktır.”[701]

Hz. Üstazımız, evlatlarına yapacağı muameleyi de şöyle beyan buyurur:

“Madem ki sizinle aramızda mahabbet ve sevgi bağı kurulacak, benden göreceğiniz mukabele ve hizmet, dâimâ ebedi hayata kavuşmanızın kendisine bağlı olduğu hususların öğretilmesi ve yerine getirilmesi olacaktır.”[702]

“Ben arkadaşlarımın -kendimle beraber- iyilikleri için, rızay-ı pak-i Hüda’ya nailiyyetleri için ed’iye’den (dualardan), mesaîden hali kalmıyorum. Elimden geleni yapmaya çalışıyorum. Bu dert benden münfek olmayan (ayrılmayan) bir emirdir.”[703]

“Sizin terakkileriniz için bütün mevcudiyetimi bezl-ü nisar etmezsem merd olmayayım”[704]

İSRAF ve CİMRİLİK

Hazreti üstadımız Süleyman Hilmi Tunahan Efendi hazretleri buyuruyorlar ki!;

‘*Evlatlarım! Vakti nakdi ömrü azizi israf etmeyiniz*’.

İnsanın değeri kendisine verilen nimet ve yeteneklerle yakından ilgilidir. Düşünme, fikir üretme, bilgi sahibi olma, karar verme ve isteği doğrultusunda amel edebilme yeteneği onu diğer yaratıklardan ayıran başlıca özelliklerdir. Yüce Allah insanla birlikte yeryüzü ve çevresinde, canlılara yetebilecek ölçüde rızık ve nimet de yaratmıştır. Öyle ki Kur’an-ı

[701] Hatıratım, s.
[702] Mektuplar Risalesi, s.19
[703] Mektuplar Risalesi, s.77
[704] Mektuplar Risalesi, s.71

Kerim'de, وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَا bu nimetlerin sayısal olarak tespitine bile güç yetirilemeyeceği ifade edilmektedir.[705]

Yine; وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِى الْاَرْضِ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا kâinattaki her canlının rızkının Yaratan tarafından lutfedildiği belirtilmiştir.[706] Kendisine bu derece önem verilen insan, başıboş bırakılmamış

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًى,[707]

Yaratılış amacının Allah'a ibadet olduğu وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ[708] ifade edilmiş, bu ibadet yolu da gönderilen peygamberlerle kendisine bildirilmiştir. Allah, Kuran'ı mümin kullarının hususiyetlerini sayarken şöyle buyuruyor:

"(O kullar), وَالَّذِينَ إِذَا أَنفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَاماً harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar."[709]

Ayette müminin iki özelliğinden söz ediliyor.

Bunlardan birincisi; Mallarını israf etmezler.

İkincisi; Cimrilikte bulunmazlar.

İnsan, meşru ölçüler içerisinde kendisi için var edilmiş olan nimetlerden yararlanacak ve bu nimetleri kendisine veren Allah'a şükredecektir. Nitekim bu husus şöyle hatırlatılmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ كُلُواْ مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُواْ لِلّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ.

[705] **Nahl, 16/18**
[706] **Hûd, 11/6**
[707] **Kıyâme, 75/36**
[708] **Zâriyât, 51/56**
[709] **Furkan, 25/67**

“Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yeyin, eğer siz yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız O'na şükredin.”[710]

Temiz ve helal olan, rızık olduğu gibi pis ve haram olan da rızıktır. Mümin bu rızıkların temiz ve helal olanlarını ve kimsenin hakkı geçmeyecek meşru şekilde kazanılanlarını seçip yiyecek, hoş ve temiz şeylerden kendisini mahrum etmeyecektir.

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللّهِ الَّتِيَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالْطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُواْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ.

“De ki: Allah'ın kulları için yarattığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kıldı? De ki: Onlar, dünya hayatında, özellikle kıyamet gününde müminlerindir. İşte bilen bir topluluk için âyetleri böyle açıklıyoruz.”[711]

وَابْتَغِ فيمَا اٰتيكَ اللّٰهُ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَاَحْسِنْ كَمَا اَحْسَنَ اللّٰهُ اِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِى الْاَرْضِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدينَ

“Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harcayarak) ahiret yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez.”[712]

إِنَّ اللَّهَ يُحِبَّ أَن يُرَى أَثَرُ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ

“Allah, kulunun üzerinde nimetin görülmesinden hoşnutluk duyar.”[713]

İşte mümin, Allah’ın verdiği nimetlerden yararlanacak, bu nimetleri verene de şükredecektir. Yalnız bu nimetlerden yararlanırken Allah’ın

[710] **Bakara, 2/172.**
[711] **Araf, 7/32**
[712] **Kasas, 28/77**
[713] **Tirmizî, Edeb, 54, .V, .124**

sevmediği iki huydan da sakınacaktır. Bu huylar israf ve cimriliktir.Mal ve Servetin sahibi Allah, biz onun mülkünde emanetileriz

Mal, kişinin malik olduğu eşyanın hepsini ifade eder. İslâm inancına göre, evrendeki her şey Allah'a aittir. İnsanların elde ettiği mal ve mülkün hepsi o'nundur.

وَتَبَارَكَ الَّذى لَهُ مُلْكُ السَّموَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا

"Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin mülkü (hükümranlığı) kendisine ait olan Allah ne yücedir!.."[714]

Âyeti bu hususu dile getirmektedir. İnsan âdeta Allah'ın mülkünün emanetçisidir. Bu nedenle o, Allah'ın mülkünde başkalarına zarar vermeden meşrû yollardan kazanacak ve elde ettiği serveti harcarken de topluma zarar vermeyecek şekilde meşrû ölçüler içinde sarf etmeye özen gösterecektir. İslâm'da kişiler mülklerinde veya sahip oldukları değerlerde sınırsız tasarruf hakkına sahip değillerdir. Başka bir ifade ile kişinin, "nasıl olsa mülk bana aittir, sahip olduğum maddî ve manevî değerleri, gerek fert gerekse toplumsal bazda fayda ve zararı gözetmeden kullanma hakkına sahibim." deme özgürlüğü yoktur. İslâm, kişiyi servet edinmede nasıl birtakım kurallarla bağlı kılmışsa, elde edilen servetin tüketimi ya da tasarrufunda da meşrû ölçüler doğrultusunda hareket edilmesini öngörmüştür. · Helalinden kazanacaksın, · Karaborsa, faiz, yalan, hile ve aldatmaya gitmeyeceksin, · Başkasının hakkını gasbetmeyeceksin, · Çalıp çırpmadan kazanacaksın.

İsrafın anlamı: İsraf; **herhangi bir konuda aşırı gitmek, doğru ve gerçek olandan sapma, meşrû sınırların ötesine geçme; imkânları ve sahip olunan değerleri, gerekli görülen yerler dışında veya gereğinden fazla harcama[715]** anlamına gelmektedir.

İsraf kelimesi iki âyette, Bunun fiil ve isim şeklindeki türevleri ise, 21 âyette geçmektedir. Ayrıca israf anlamına gelen "tebzîr" ve türevleri de kullanılmaktadır. Bu kelimeler, hadislerde de yer almaktadır. Kur'an-ı

[714] **Zuhruf, 43/85**
[715] **Taberî, Câmiu'l-Beyân, Mısır 1374, VII, 272**

Kerim'de "meşrûiyet sınırını aşanlar" için sık sık "müsrif" ve "müsrifîn, müsrifûn" kelimeleri kullanılmaktadır.

Ayetlerde israf kavramı,

وَكَذٰلِكَ نَجْزى مَنْ اَسْرَفَ **Doğru inançtan sapma.**[716]

قُلْ يَا عِبَادِىَ الَّذينَ اَسْرَفُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ

tutum ve davranışlarında itidalden sapma.[717]

اِنَّكُمْ لَتَاْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ

Ahlakta meşruiyetten sapma ve azgınlığa düşme.[718] anlamlarında kullanılmıştır.

İslâm'da İsraf Âyet Ve Hadislerle Yasaklanmıştır.

وكُلُواْ وَاشْرَبُواْ وَلاَ تُسْرِفُواْ إِنَّهُ لاَ يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

"...Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz; çünkü Allah israf edenleri sevmez."[719] âyeti israfın haram olduğunu açıkça dile getirmektedir.

وَآتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلاَ تُبَذِّرْ تَبْذِيراً. إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُواْ إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُوراً

"Bir de akrabaya, yoksula, yolcuya hakkını ver. Gereksiz yere de saçıp savurma. Zira böylesine saçıp savuranlar şeytanların dostlarıdırlar. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür."[720] Hz. Peygamber (s.a.s.) de;

كُلُوا وَاشْرَبُواْ وَتَصَدَّقُوا وَالْبَسُوا في غَيْرِ إِسْرَافٍ وَمَخِيلَةٍ أي : تكبر

[716] **Tâhâ, 20/127**
[717] **Zümer, 39/53**
[718] **A'râf, 7/80-81**
[719] **A'râf, 7/31**
[720] **İsra, 17/26-27**

“Kibirsiz ve israf etmeden yiyiniz, içiniz, giyiniz ve sadaka veriniz.”[721] sözü ile israfın yasaklığını ifade buyurmuştur. Dikkat çekici bulduğumuz şu olay İslâm’ın israf konusunda ne denli titiz olduğu hususunda bize yeterli fikir vermektedir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صلى الله عليه وسلم مَرَّ بِسَعْدٍ، وَهُوَ يَتَوضَّأُ

Bir defasında Hz. Peygamber (s.a.s.) Sa’d’e uğradı. Sa’d bu esnada abdest alıyordu. Resûlullah (a.s.), (onun suyu aşırı kullandığını görünce);فقَالَ مَا هذَا السَّرَفُ "Bu israf nedir"? diye sordu. Sa’d de, فقَالَ أَفِي الْوُضُوءِ إِسْرَافٌ؟ "Abdestte de israf olur mu?" dediğinde Hz. Peygamber (s.a.s) de , قَالَ نَعَمْ وَإِنْ كُنْتَ عَلى نَهَرٍ جَارٍ “Evet, hatta akmakta olan bir nehirde abdest alsan bile” şeklinde cevap verdi.[722]

İslâm’da helâlinden kazanmak ve bu kazancı uygun şekilde ve gereği gibi kullanmak temel esas ve hedeftir. Dinimizde, haram kazanç yerildiği gibi, helâl kazancın da gerekli ölçüler çerçevesinde kullanılmaması kınanmış hatta yasaklanmıştır. Kazancın ya da sahip olunan değer ve nimetlerin gereği gibi kullanılmaması, israf kavramı ile ifade edilmektedir ki, İslâm’da, her çeşidiyle israf haram kılınmıştır. Dinimiz ibadetlerde bile itidali emrediyor, aşırılığı yasaklıyor. Kazandığımız malı ve sahip olduğumuz imkânları kullanırken de her türlü israf ve aşırılıktan uzak durmamız gerekiyor. Çünkü eriştiğimiz nimet ve imkânlar Allah’ın bizlere lütfettiği emanetlerdir. Bunları, Allah’ın rızasını kazanmaya ve topluluğun mutluluğuna vesile olacak şekilde harcamaya mecburuz. İçki, kumar, fuhuş gibi ferdi ve sosyal zararları olan yerlerde malı harcamak israftır, haramdır. Dinimizin yasakladığı şeylerle lüks sayılan maddelerin tüketimi israf olduğu gibi helal olan maddelerin ihtiyaçtan fazla tüketimi de israftır. Toplumumuzda israf hemen her türüyle yer almaktadır. Ancak biz en çok karşılaştığımız israf alanlarına kısaca işaret ederek bazı değerlendirmelerde bulunacağız.

1. İnsan İsrafı,

[721] **Nesâî, Zekât, 66,.V, 79**
[722] **İbn Mâce, Taharet, 48, I,.148**

2. Yeme-İçmede (gıda) İsraf,

3. Giyim-Kuşamda (moda) İsraf,

4. Törenlerde Yapılan İsraf,

5. Zamanın İsrafı,

6. Emek İsrafı,

7. Kaynakların İsrafı,

8. Enerji İsrafı,

İnsanın israfı; insanın kıymetli ömrünü israf etmesi;

وَعَنْ خَاتِمِ الأَصَمِّ رَحْمَةُاللهِ عَلَيهِ أَنَّهُ قَالَ أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ لايَعْرِفُ قَدْرَهَا إلاّأَربَعَةٌ الشَّبَابُ لايَعْرِفُ قَدْرَهُ إلاّ الشَّيُوخُ وَالعَافِيَةُ لايَعْرِفُ قَدْرَهَاإلاّأَهْلُ البَلاءِ وَالصَّحَّةُ لايَعْرِفُ قَدْرَهَاإلاّالمَرْضَى وَالحَيَاةُ لايَعْرِفُ قَدْرَهَاإلاّالمَوْتَى

.

Hatim'i Esam dan: Dört şeyin kıymetini ancak dört kimse bilir. Gençliğin kıymetini ancak ihtiyarlar bilir. Afiyetin kıymetini ancak belaya duçar olanlar bilir. Sıhhatin kıymetini ancak hastalar bilir. Hayatın kıymetini ancak ölüler bilir. (zira her şey zıddıyla kaimdir.)

Peygamber efendimiz buyuruyor ki:

وَعَنِ النَّبِيّ صَلّى اللهُ عَلَيهِ وسَلَّمَ اغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَصِحَّاكَ قَبْلَ سَقَمِكَ وَغِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ وَفِرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ

Rasulüllah (s.a.v) buyurdu: Beş şey geleden önce beş şeyin kıymetini bil. İhtiyarlık gelmeden önce gençliğin, hastalık gelmeden önce sağlığın, fakirlik gelmeden önce zenginliğin, ölüm gelmeden önce hayatın, meşguliyet gelmeden önce boş zamanların kıymetini bil.

Hz. Ali efendimiz şöyle terennüm etmişlerdir.

بَكَيْتُ على شبابٍ قَدْ تَوَلَّى فياليْتَ الشَّبابَ لنا يَعودُ فَلَوْ كان الشبابُ يُباعُ بَيْعًا لَاَعْطيْتُ الْمَبِيعَ مايريدُ

Yaratılmışlar içinde en değerli yaratık insan olduğuna göre, yerde ve göktekilerin insan için yaratılıp, insana hizmet ettiğine göre, asıl israf edilmemesi gereken şey insandır. (Bakara 2/29; İbrahim 14/32)İsraf: "İnsanın yaptığı şeylerde haddi aşmasıdır" diye tarif edilmiş.[El-Müfredat, Ragıb, İsraf maddesi.] Rabbine ibadet etmesi için yaratılan insanın, isyan etmesi haddi aşmaktır. Dünyadan cennete doğru uzanan sırat-ı müstakimden çıkıp, cehenneme doğru yol alması haddi aşmaktır, israftır.Sırat-ı müstakimde, insanlara kılavuzluk yapan peygamberlere uymaması, onların kılavuzluğunu reddetmesi kendini israftır. Peygamberi inkar edenlerin كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ[723] . Kur'an'a inanmayanların müsrif olduğunu اَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا اَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ haber verir Rabbimiz. Kılavuzu takip etmeyen, cehalet ve küfür bataklığına çakılıp boğulan insan kendisini israf etmiştir.[724]

İnsanın da israfı; (Hani ekmeğin israfı nasıldır? Yenilmesi gerekirken çöplüğe atılması israftır) İnsanın da cennete girmesi gerekirken cehenneme gitmesi israftır. Onun için en büyük israf budur.

Yeme-içmede israf

İnsanoğlu hayatını sürdürebilmek için çok çeşitli ihtiyaç maddelerini temin etmek zorundadır. Yiyecekten giyeceğe, barınmaktan ısınmaya, taşıttan zorunlu kullanım eşyasına kadar nelere muhtaç değiliz ki... Varlığımız ve iş yapma gücümüzün devamı için gerekli gıdaları almak insanî olduğu kadar dinî bir görevdir. İnsan bu görevi yerine getirirken yeteri kadar gıdayı almak mecburiyetindedir. Yüce Dinimiz, ihtiyacımız olan gıdayı azaltıp iş gücümüzü kaybetmeyi tasvip etmediği gibi,

[723] **Mü'min 40/34; Yasin 36/19**
[724] **Zuhruf 43/5**

gereğinden fazla yiyip içmeyi de yasaklamıştır.[725] İnsan karnını tıka basa, ölçüsüzce doldurmayacak, ama güç ve takatten düşecek derecede de aç durmayacaktır. Hz. Peygamber (s.a.v.),

مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وِعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أُكُلَاتٌ يُقِمْنَ صُلْبَهُ فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَثُلُثٌ لِطَعَامِهِ وَثُلُثٌ لِشَرَابِهِ وَثُلُثٌ لِنَفَسِهِ

“ Ademoğlu, karnından daha şerli bir kap doldurmamıştır.İnsana belini doğrultacak birkaç lokma yeter. Yemek yediği zaman, midesinin üçte birini yemeğe, üçte birini içmeğe, üçte birini de nefes almaya ayırsın.”[726]

Sözüyle haddinden fazla yemenin insanı sürükleyeceği zarara dikkat çekmektedir. Günümüz toplumlarına şöyle bir göz attığımızda, yapılan yiyecek ve içecek israflarının haddi hesabının olmadığını görmek hiç de zor olmasa gerektir. Çöplere atılan ekmeklerin, dökülen yemeklerin, boşa akan suların, milyonları bulan şehirlere yetecek miktara ulaştığından bahsedilmektedir. Oysa gerek ülkemizde gerekse dünyada, hoyratça atılan bir parça ekmeğe, dökülen bir tabak çorbaya hatta umursamadığımız miktarda musluklardan sızan bir damla suya muhtaç ne kadar da insan vardır. Bilerek veya bilmeyerek çöpe attığımız ekmeklerde bütün bir millet hakkının bulunduğunu hiç düşündük mü? İşte bütün bunları, ruh terbiyesinden, maneviyattan dahası Allah’a gerçek manada kul olmaktan uzak olmanın sonucu olduğunu görmekteyiz. Halbuki, müminin, yemek yerken sofrasına düşen kırıntıları bile toplayarak yemesi onun terbiyesinin sadece bir parçasıdır.“Ekmeğe hürmet ediniz zira ekmek göğün ve yerin bereketidir. Sofradan düşen kırıntıları alıp yiyen kişiyi Allah mağfiret eder”

Kıssa: Osman dedemiz vaaz eder ayetlere hem lafzı mana verir sonrada tasavvufi manalarını verirmiş. Bu hocamızın sohbetlerine zahiri alimlerdende katılan olurmuş. Bir vaazdan sınra hocayı sıkıştırlım demişler. وكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ buna tasavvufi mana ver bakalım demişler. Onlara göre bunun ne gibi tasavvufi manası olabilrki? Osman amcamızda tamam haftaya bundan

[725] **A’râf, 7/31**
[726] **Tirmizî, Zühd, 47. .V, .590**

sohbet ederiz demiş. Hazretimiz kendisine ayetin hem lafzı hemde tasavvufi manasını öğretmişler. Bir sonraki hafta herkes merakla bekliyor. Osman amca ayetin lafzı manasını berdikden sonra , şimdide tasavvufi manasını verelim demiş. Yeyiniz,içiniz,israf etmeyiniz. Müslüman azda yese çokta yese israf olmaz .çünki onun makinalarından geçen nimetler cennet taamı olacaktır. Ancak kafirin yediği azda olsa israftır. Çünkü onun yediği cennet taamı olamayacak, toprak olacaktır. Bunu daha iyi anlamanız için size birde misal vereyim demiş. Eşkıyalar bir ineği yakalayıp kesip yemek istemişler…..

Giyim-kuşamda israf (moda)

İnsanlık âlemine şöyle bir göz atıldığında kaynağı her ne olursa olsun bütün toplumlarda giyinmenin bir zorunluluk olduğu görülür. Bazen dinden bazen örften kaynaklanabilir. Öyle ki, giyim-kuşamın tarihsel kökeni, ilk insana kadar dayanmaktadır. Hz. Peygamber varlıklı kimsenin, gurur ve gösterişten uzak kalmak koşuluyla kendisine verilen nimetlerin belirtisini üzerinde hissettirmesinin Allah'ın hoşuna gideceğine işaret etmiştir.[727] Ayrıca huzuruna pejmürde kıyafetle gelen varlıklı birini,

إِنَّ اللَّهَ يُحِبَّ أَن يُرَى أَثَرُ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ.

"Allah, kulunun üzerinde nimetin görülmesinden hoşnutluk duyar."[728] buyurmak suretiyle uyarmıştır. Varlığı yerinde olan kişinin temiz ve güzel giyinmesi, sahip olduğu nimetin kadrini yerine getirmesidir. Fakat güzel giyineceğim derken lüks ve gösteriş yönünden israfa kaçmamalı, henüz giyilebilecek elbiseleri, modası geçti düşüncesiyle zayi etmemelidir. Üzülerek ifade edelim ki, suni bir olgu olan moda anlayışı, günümüzde insanların israfa yönelmesinde baş etkenlerden birisini teşkil etmektedir. Henüz rengi dahi solmamış, bir iki defa giyilen elbiselerin düşüncesizce zayi edilmesi, israf dışında hangi kavram ile açıklanabilir? Bu tür davranışların İslâm'da bir vebali olduğunu belirtmemizde fayda vardır. İslâm'a göre, ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعيمِ insan kendisine verilen her türlü nimetten sorguya çekilecektir.[729]

---

[727] **Tirmizî, Edeb, 54, V, 124.)**
[728] **Tirmizî, Edeb, 54, .V, .124**
[729] **Tekâsür, 102/8**

Törenlerde yapılan israf

Evlilik, sünnet ve cenaze törenleri gibi Her milletin kendine özgü belirli törenleri vardır. Bir milletin elbette eğlenebileceği, bazı dinî ve millî duygularını canlı tutacağı, toplumsal birlikteliği perçinleyici törenleri olacaktır. Ancak niteliği ve dayanağı ne olursa olsun, yapılan merasimlerde milli ve manevî değerlerin zedelenmemesi temel amaç olmalıdır. Nasıl olsa yılda veya ömürde bir gün veya bir gece anlayışı ile başta israf olmak üzere her şey mubah görülmemelidir. Nitekim günümüzde servetlerin düğün törenleri ve benzeri törenlerde ölçüsüzce israf edildiğini, yapılan davranışların meşrûluk kapsamında olup olmadığının hiç dikkate alınmadığını görmekteyiz. Anlamsızca kırılan tabaklar, yakılan masalar, tüketilen alkollü içkiler ve dahası... Ülkemiz gibi dar gelirlilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede harcanan bu paralarla kaç öğrenciye burs verilir, kaç fakirin karnı doyurulur...

Zamanın israfı

İmamı rabbani hazretleri 1. Cild 134. Mektubunda;

أيها المُحِبُّ اِنَّ الْوقْتَ سَيْفٌ قاطِعٌ ولا يُدْرَى اَنَّهُ هَلْ تُعْطَي الْفُرْصَةُ غدًا اَوْ لا فينبغي تقديم الْاَهَمِّ في هذا اليوم وتأخيرُ غيرِ الْاَهَمِّ الى غدٍ وهذا حُكْمُ الْعقْلِ ومُقْتَضَاهُ ولا أُريدُ بالعقْل عقلَ المَعاش بل عقْلَ المعاد وماذا اكتب أزيد من ذلك.

Bizi seven kardeşim! Vakit, keskin bir kılınç gibidir. Yarın fırsat verilir mi verilmez mi bilinmez. Mühim işleri bugün yapmalı, mühim olmayanları yarına bırakmalıdır. Bu aklın hükmüdür, akıl buna hükmeder, aklın iktizası budur. Akıl ile aklı maaşı murat etmiyorum, aklı meadı murat ediyorum. Dahâ ne yazayım? Vesselâm.

Kıssa: İmamı Şafii hazretleri zamanının tekidir. Büyük veliyullahtandır. İmamı Muhammedîn talebesi ve üvey oğludur. İmam Şafii hazretleri sofiyyenin sohbetine katılırmış. Ona demişler ki! Sen büyük âlimsin. bu sofiyyunun sohbetinden ne anlıyor, ne öğreniyorsun? Cevaben demiş ki!

Evet, ben onlardan âlim olabilirim, ancak onlardan iki şey öğrendim, onları bilmiyordum, onlar bana kâfidir

اِنْ لَمْ تَشْغُلْ نَفْسَكَ بالْخَيْرِ شَغَلَتْكَ بالشَّرِّ

اَلْوَقْتُ سَيْفٌ قَاطِعٌ اِنْ لَمْ تَقْطَعْهُ قَطَعَكَ

Nakitler yani para, mal, sermaye vakitler ile satın alınır ancak vakitler para ile satın alınmaz. Bunu şair ne güzel ifade etmişler

اليواقيتُ تُشْتَرىَ بالْمواقيتِ ؛ المواقيتُ لا تُشْتَرىَ بالْيواقيتُ.

Her şey zaman içinde var olmakta, gelişmekte ve yine zaman içinde yok olmaktadır. İnsan hayatında önemli bir yere sahip olan ilim, servet ve diğer birçok değer, zaman içinde elde edilebilmektedir. Zamanı, gerektiği şekilde değerlendirebilenler hem dünyada hem de ahirette huzuru yakalayacaklardır. Kur'an-ı Kerim'de إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ وَالْعَصْرِ "Asra yemin ederim ki insan ziyan içindedir..."[730] buyurularak zamanın öneminin bir sûre ile vurgulanması gerçekten anlamlıdır. Ve Allah değerli olan şeylere kuranda yemin etmektedir. Zaman da bu önemli şeylerden biridir. Sevgili Peygamberimiz de;

نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ: الصِّحَةُ وَالْفَرَاغُ

"İki nimet vardır ki insanların çoğu bunların değerinden habersizdirler. Bunlar sağlık ve boş zamandır"(Buhâri, Rikâk, 1, .VII, 170) buyurmak suretiyle zamanın ve sağlığın önemine dikkat çekmiştir.Hayatımız, saniyelere, dakikalara bağlı değil midir? Bütün servetler feda edilse, Rabbimizin takdir ettiği ömrümüz bittiğinde bir saniyemizi geri getirme gücümüz ve imkanımızın olmadığı düşünülürse, zamanın bizler için ne derece önemli olduğu daha iyi anlaşılır.İnsan hayatında her şeyin zamanla bir bağlantısı var. İbadetlerimiz zamana bağlı, uykumuz, dahası insan olarak her şeyimiz zaman mefhumu içinde dönüp dolaşmaktadır. Üzülerek belirtelim ki, israf ettiğimiz değerlerin başında zaman israfı

[730] **Asr, 103/1-2**

gelmektedir. Hiçbir gayeye, amaca matuf olmayan ömür ve ideal sahipleri, zaman bittiğinde hüsranın en büyüğünü yaşayacaklardır.

Bir insanın Allah'ın verdiği ömür nimetini pervasız ve sorumsuzca tüketmesinden daha üzücü ne olabilir? Hz. Peygamber (s.a.s);

لاَ تَزُولُ قَدَمَا ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَا أَبْلاَهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَلِمَ

"Hiçbir kul, kıyamet gününde, 1. Ömrünü Nerede Tükettiğinden, 2. İlmiyle Ne Gibi İşler Yaptığından, 3. Malını Nereden Kazanıp Nerede Harcadığından, 4. Vücudunu Nerede Yıprattığından Ve 5. Bildiklerini Yaşayıp Yaşamadığından sorguya çekilmedikçe bulunduğu yerden kıpırdayamaz. "[731]

Sözüyle insanın sorguya çekileceği değerlerin başlıcalarına işaret etmiştir. İnsanın kendisine biçilen ömrü, en güzel şekilde değerlendirmesi, yaşadığı zamanı iyi değerlendirilmesi ile mümkündür. Zamanını iyi değerlendirmeyen kimsenin ömrünü iyi değerlendirdiği iddia edilemez. İşlerini, güçlerini bir tarafa bırakıp, lüzumsuz mekanlarda hoyratça zaman harcayan insanların, ömürlerini iyi değerlendirdikleri söylenebilir mi?Bazıları diyorlar ya; "Vakit geçiremiyorum, vakit geçmiyor, vakit geçirmek için yaptım" Genelde haram ve malayani işlerler meşgul olan kimselerin kabahatlerine mazeretleri böyledir. Vakit geçmiyor. Nedir vakit? Müslümanın vakti nasıl geçmelidir? Boş zamanlar kimler için vardır? Saatlerce tv başında o kanal benim bu dizi senin, ardı arkası kesilmeyen yayınlarla gününü gecesini heder edenler, kahve köşelerinde saatlerce köşe dönmeyeye, fayans dizmeye çalışanlar, boş boş oturanlar (ki peygamber boş duran insana bile selam vermediğni hatırlayalım)dedikodu, gıybet, iftira, yalan konuşılan, içki masalarında, rezil ortamlarda, haram işlenen yerlerde bulunanlar acaba o zamanlarının hesabını nasıl verecekler. Bunların her biri birer zaman israfı aynı zamanda günah değil midir?İnsanın boş zamanı yoktur. Boş zaman tembellerin, ahmakların ve akılsızların uydurduğu bir kelimedir.

[731] **Tirmizî, Kıyâmet, 1, .IV, .612**

Allah (c.c.) zamanı insanlar için, insanları da “kendisini bilmesi” için yaratmıştır. Harcanan zaman değil, insandır. Öldürülen de zaman değil, insanın kendisidir. Boş zamanlar boş kafalar için vardır.Dini öğrenmeye, yaşamaya sıra geldi mi “vakit bulamıyorum, vaktim yok” diyenler gaflet içindedirler. Allah cümlemizi gaflet uykusundan uyandırsınYüce Allah müminlerin özelliklerinden bahsederken, وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ“Onlar ki, boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler”[732] ifadesini kullanmaktadır. Buna göre müminin huzuru yakalayabilmesi için, dünya ve âhiretine, kendisi ve topluma faydası olmayacak her şeyden uzak durması gerekli temel şarttır.

Emek israfı

İsrafın en kötüsü, insan ve emeğin zayi edilmesidir. İnsana, insanüstü bir değer verip onu yüceltmek israf olduğu gibi, onun kadrini ve kabiliyetini bilmemek de israftır.Çocuklara önem vereceğiz diye, büyükleri ihmal etmek, onları horlayıp dışlamak israftır.Bilgili ve becerikli insanları değerlendirmemek ve onları faydalı olamayacakları sahalarda çalıştırmak israftır.Bir emanet olan devlet ve millet işlerini; ehline vermeyip, korkak aciz kimselere vermek emanete ihanet ve israftır.İnsanların güç ve gayretlerini, haram olan işyerlerinde harcaması da günahtır. İnsanın ve emeğin israfıdır.Bu dünyada iken Rabbimin insana vermiş olduğu nimetleri değerlendirmemek bir israftır. Bir insanda fevkalade cevval bir zeka varsa, öbüründe fevkalede bedeni bir kabiliyet varsa. Öbüründe sanata, ticarete bir kabiliyet varsa, bunlar değerlendirilmeden gidiyorsa, keşfedilmemiş madenler gibi yok olup gidiyorlar. Cehennem çöplüğüne atılmış olduğundan dolayı israf edilmiş oluyor.

Kaynakların israfı

Kaynaklar bir ülkenin sahip olduğu yeraltı ve yerüstü zenginlikleri Denizler, akarsular, ormanlar, tarıma elverişli araziler, kara ve deniz hayvanları, madenler. Çağımızda gerek dünya gerekse ülkeler bazında kaynak israfının göz ardı edilemeyecek boyuta ulaştığı bir gerçektir. Allah, evrendeki hiçbir şeyi boşa yaratmamıştır, her şeyi insanın

[732] **Mü’minûn, 23/3**

hizmetine sunmuştur. Yaratılan her şey, denge temeline oturtulmuştur. وَالسَّمَاء رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَان أَلاَّ تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ "Göğü Allah yükseltti ve mîzanı (dengeyi) O koydu. Sakın dengeyi bozmayın"[733] Bu dengenin bozulması, insanlık âlemi için zor günlerin başlangıcının habercisidir. Gerçek şu ki, genel anlamıyla kainatta özel anlamıyla çevrede tahrip edilen her değer, aslında insanlığın hayatından, geleceğinden kaybettiği bir değerdir. Sadece bitkiler ve hayvanlar âlemi için değil, insanlık için de büyük tehlikeler arz etmektedir

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

"İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu, ki Allah yaptıklarının bir kısmını onlara tattırsın;belki de, (tuttukları kötü yoldan) dönerler."[734] buyurulmaktadır. Bu âyet, insanların, yerüstü ve yeraltı kaynaklarını, denizleri, ormanları, madenleri ölçüsüzce ve bilinçsizce kullanmaları sonucunda kainatta dengenin bozulacağına işaret etmektedir. Allah'ın insanlar için verdiği nimetlerin, olumsuz kullanımı, israftır. Yapılan her israf da, ister fert ister toplumsal bazda olsun, o nimetin elden çıkmasına neden olacaktır. Kaynakların israfında ülkemizde de her çeşidine rastlamak mümkündür. Oksijen kaynağımız olan ormanlarımız yakılmakta veya bilinçsizce kesilmekte, tarıma elverişli arazilere fabrika ve yerleşim merkezleri yapılmakta, denizlerimiz, akarsularımız kirletilmektedir. Sonra kirlenen denizlerimizin ya da akarsularımızın temizlenmesi, yanan ormanların yerine ağaç dikilmesi için yüklü paralar harcanmaktadır. Bütün bunlar israfın bir başka boyutunu teşkil etmektedir.

İsrafı Hazırlayan Sebepler

İsrafı hazırlayan sebeplerin başında insanda fıtrî olan tüketim arzusu gelir. Bu arzu frenlenmeye alıştırılmadığı sürece veya o duyguyu canlı tutacak bir ortam var olduğu sürece insan kendini israf içinde bulur. İsrafı körükleyen sebeplerden biri de sosyal çevredir; insanların

[733] **Rahmân, 55/7-8**
[734] **Rûm, 30/41**

birbirlerinden görerek etkileşimleridir. Bugün buna bir de "reklâm" unsuru ilâve edilmiş bulunmaktadır. Özellikle göze ve kulağa, ya da hem göze hem kulağa hitab eden reklâm araçları, tüketim ve israf ekonomisinin motorları gibidir.

SONUÇ;

İslâm'a göre, evrendeki her şey Allah'a aittir. İnsanların elde ettiği mal ve mülkün hepsi O'nundur. Yüce Allah insanla birlikte yeryüzü ve çevresinde, bütün canlılara yetebilecek ölçüde rızık ve nimet de yaratmıştır. Kâinattaki her canlının rızkı, Yaratan tarafından lutfedilmiştir. Meşrû yollarla elde edilen mal ve servetin harcanması veya tüketiminde de meşrû ölçüler çerçevesinde hareket etme zorunluluğu vardır. İsraf, sadece fertlerin değil toplumların çöküşünde de en önde gelen etkenlerden birisidir. Verilen her nimetten sorguya çekilme yaptırımı, israfın önlenmesinde önemli bir etkendir. Bu konuyu, en veciz bir şekilde ifade eden şu ayetle tamamlayalım:

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً اِلٰى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا

"Eli sıkı olma; büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır, (kaybettiklerinin) hasretini çeker durursun"[735]

[735]İsra, 17/29